HAKK'IN DÂVETİ

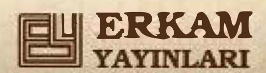
KUR'ÂN-I KERÎM

MEÂLİ VE TEFSÎRİ

Prof. Dr. Ömer ÇELİK

İSTANBUL 1434 / 2013

HAKK'IN DAVETİ
KUR'AN-I KERİM MEALİ
VE TEFSİRİ

Prof. Dr. Ömer Çelik

3. CİLT

HAKK'IN DAVETİ KUR'AN-I KERİM
MEALİ VE TEFSİRİ-3
Prof.Dr.Ömer Çelik

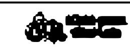
Yayın Yönetmeni: Salih Zeki Meriç
Kapak: Altınoluk Grafik / Muzaffer Çalışkan
Yayın Ofset Hazırlık: Altınoluk Grafik / Mustafa Erguvan
Arapça Metin Tashihi: Hâfız Musa Turhan
ISBN No: 978-9944-83-958-7
Yayın ve Matbaa Sertifika No: 19891

Baskı - Cilt: Erkam Yayın San. ve Tic. A.Ş.
İkitelli Organize San. Bölg. Mah.
Atatürk Bulvarı Haseyad 1. Kısım
No: 60/3 Başakşehir / İstanbul
Tel: (0212) 671 07 00
Faks: (0212) 671 07 48

Baskı Tarihi: İstanbul / 2013

Kitaplar'dan "Kitab'a" ulaşsın yolunuz...

İkitelli Org. San. Bölgesi Mah. Atatürk Bulvarı Haseyad 1. Kısım No: 60/3-C
Başakşehir / İstanbul Tel: 0212 671 07 00 - Faks: 0212 671 07 48
www.erkamyayinlari.com • www.kampanyakitaplari.com

Kapak Hattı:

وَقُلْ جَٓاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُۜ اِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا ۝

De ki:
“Hak geldi; bâtıl yıkılıp gitti.
Zâten bâtıl yıkılmaya mahkumdur.” (İsrâ 17/81)

Fotoğraf: Prof. Dr. Murat Sülün
(İstanbul Küçük Ayasofya Camii Kubbesi)

15- HİCR SÛRESİ

سُورَةُ الْحِجْرِ

15. HİCR SÛRESİ

Hicr sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 99 âyettir. İsmini 80. âyette geçen اَلْحِجْرُ (hicr) kelimesinden alır. Hicr, Sâlih (a.s.)'ın peygamber olarak gönderildiği Semûd kavminin yaşadığı bölgenin adıdır. Muhtemelen korunaklı bir bölge olması sebebiyle bu adı almış olabilir. Yalnız kelimenin Arapça aslında mâni olmak, mahrum etmek gibi mânaların olması, sûrenin ciddi bir ikaz taşıdığını da göstermektedir. Mushaf tertîbine göre 15, iniş sırasına göre 54. sûredir.

Konusu

Hicr sûresi, Rasûlullah (s.a.v.)'in dâvetini kabul etmeyen, onu inkâr eden, hatta onunla alay edenleri ikaz ve tehditle başlar. Önceki peygamberlere de aynı tavrın sergilendiğini haber vererek Peygamberimiz (s.a.v.)'i teselli buyurur. Kur'an'ın ve onu tebliğ edenin ilâhî muhafaza altında olduğunu, netice itibariyle hakkın gâlip geleceğini müjdeler. Allah Teâlâ'nın gökte ve yerdeki bir kısım kudret ve azamet nişânelerine temasla yeniden dirilişin gerçekliğine işaret eder. Hz. Âdem ve İblîs kıssasını, Hz. İbrâhim, Hz. Lût, Eyke ve Hicr halkı kıssalarını hulâsaten anlatarak hak ile bâtıl arasındaki mücâdeleyi gözler önüne serer. Kur'an'ın ehemmiyetine, Rasûlullah (s.a.v.)'in vazîfe ve mesuliyetine dikkat çekerek, son nefese kadar kulluk telkiniyle sözü tamamlar.

Apaçık Kur'an

الٓرٰ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ وَقُرْاٰنٍ مُبٖينٍ ﴿١﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Elif. Lâm. Râ. Bunlar, kitabın ve kendisi apaçık olup bütün gerçekleri açıklayan Kur'an'ın âyetleridir.

"Kitap"tan da, "Kur'an"dan da maksat, Kur'ân-ı Kerîm'dir. Kitap, onun satırlarda yazılmasına, Kur'an ise onun sadırlarda ezberlenip dâimî olarak dillerde okunmasına işaret eder. Kur'ân-ı Kerîm'in mühim vasıflarında biri, mesajının açık olması, hak ile bâtılı ve bütün ilâhî gerçekleri en ince ayrıntısına kadar beyân etmesidir. Dolayısıyla onu, başka sözlerle kıyas etmeyip, lâzım gelen tâzim ve itinâyı göstererek okumak ve dinlemek gerekir. Zira ona inanmayanları çaresiz bir pişmanlık ve hazin bir son beklemektedir:

رُبَمَا يَوَدُّ الَّذٖينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمٖينَ ﴿٢﴾ ذَرْهُمْ يَأْكُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِهِمُ الْاَمَلُ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٣﴾

2. Bir gün gelecek kâfirler: "Keşke dünyada iken müslüman olup Allah'ın emrine boyun eğseydik!" diye hasret çekecekler.

3. Onları kendi hallerine bırak, yiyip içsinler, dünyanın sefâsını sürsünler, boş ümitler onları oyalaya dursun. Aldırış etme, yakında onlar başlarına nelerin geleceğini öğrenecekler.

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Kıyâmet gününde cehennemlikler cehennemde toplanırlar. Kıble ehlinden Allah'ın dilediği bir kısmı da günahları sebebiyle onlarla beraber bulunur. Kâfirler, bunlara: «Siz müslüman değil miydiniz?» derler. Onlar da «Evet!» diye cevap verirler. «O halde gördünüz ya müslümanlığınızın hiç faydası yokmu , i te siz de bizimle beraber ate te yanıyorsunuz» diye onları kınarlar. Onlar: «Hayır öyle değil; bizim bir takım günahlarımız vardı. Yüce Allah, onunla mesul tuttu» derler. Bunun üzerine Yüce Allah o kâfirlere gazap buyuracak; rahmeti ve ihsânıyla da kıble ehlinden olanların kurtulu larını emredecek, onlar da cehennemden çıkacaklar. İ te o vakit kâfirler: «Ah, ke ke biz de müslüman olsaydık» diyecekler." (Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 242; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* X, 379)

"Emel"; dünyayı sevmek, ona dört elle sarılmak ve âhiretten yüz çevirmektir.

Dünya işlerinin görülebilmesi için bunun belli bir miktarı normal görülse de, husûsiyle tûl-i emel, yani ardı arkası kesilmez dünyevî arzu ve istekler zararlı ve tehlikelidir. Böyle bir hastalık kalpte yerleştiği zaman onu bozar ve onun tedavisini güçleştirir. Bu sebeple Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) şöyle buyurur:

“Dört ey bedbahtlık alâmetidir: Göz damarlarının donup Allah korkusuyla ya akıtmaması, kalbin katıla ması, ardı arkası kesilmeyen bo arzular ve dünya hırsı.” (Heysemî, *Mecma‘u’z-zevâid,* X, 226)

Yaşayacağı günler hatta alacağı nefesler bile sayılı olan insan, bu tür kalbî hastalıklardan uzaklaşarak ömrünü imanla sona erdirmenin gayreti içinde olmalıdır:

اَجَلَهَا وَمَا يَسْتَاْخِرُونَ ﴿٥﴾وَمَٓا اَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ اِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ مَعْلُومٌ ﴿٤﴾ مَا تَسْبِقُ مِنْ اُمَّةٍ

4. Biz hiçbir memleket halkını, önceden tarafımızca belirlenmiş bir yazgıları olmadan helâk etmedik.

5. Vakti gelince de artık hiçbir toplum ne ecelini bir an öne alabilir, ne de onu bir an geciktirebilir.

Önceki toplumlar rastgele, körü körüne değil belli bir takvime, haklarında belirlenmiş belli bir yazıya göre helâk edilmişlerdir. Bu ilâhî kanun, şu anda yaşayan ve daha sonra gelecek olan toplumlar için de geçerlidir. Dolayısıyla hak ve hakikat düşmanlığı yapıp azgınlıkta ileri gidenlerin “Niçin hemen helâk edilmiyoruz” diyerek alaya kalkışmalarının bir anlamı olmadığı gibi, Müslümanların da o kadar isyân ve zulümlerine rağmen kâfirlerin niçin bir an önce helâk edilmediklerini sormalarına da gerek yoktur.

İster sözlü ister fiilî olsun kâfirlerin bu husustaki saldırı ve hakaretlerinin sonu gelmeyeceği ise tarihî bir gerçektir:

وَقَالُوا يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ي نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ اِنَّكَ لَمَجْنُونٌ ﴿٦﴾ لَوْ مَا
تَأْت۪ينَا بِالْمَلٰٓئِكَةِ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِق۪ينَ ﴿٧﴾ مَا نُنَزِّلُ الْمَلٰٓئِكَةَ اِلَّا
بِالْحَقِّ وَمَا كَانُٓوا اِذًا مُنْظَر۪ينَ ﴿٨﴾

6. Kâfirler alay ederek şöyle dediler: “Ey kendisine sözde Kur’an indirilen adam! Sen elbette delinin birisin.”

7. “Eğer doğru söylüyorsan, bize melekleri getirip göstersene!”

8. Oysa biz melekleri ancak gerçek bir sebep ve hikmetle indiririz. Melekler indiğinde ise artık onlara hiç mühlet verilmez, hemen helâk edilirler.

Melekler rastgele inmezler. İndikleri zaman Allah'ın emriyle iner, getireceklerini getirir ve yapacaklarını yaparlar. Bu tür kâfirler üzerine azap melekleri iner; onları ya fert fert öldürür veya toplu olarak helâk ederler. Helâk olacak o kişilere de artık bir an mühlet tanınmaz, göz açtırılmaz, anında işleri bitirilir. Dolayısıyla bu âyetler, peygamberleri ve onların dâvetlerini oyun ve eğlence vasıtası yapanlara çok büyük tehditler ihtiva etmektedir.

Kur'ân-ı Kerîm'in inişi ve korunmasına gelince:

اِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَاِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿٩﴾

9. Şüphesiz ki bu Kur'an'ı biz indirdik; onu muhafaza edecek olan da elbette biziz.

Kur'ân-ı Kerîm'i korumanın şu yollarla gerçekleştiği görülmektedir:

• Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'i bir kelâm mûcizesi kılmış, insanları onda bir artma ve eksiltme yapmaktan âciz bırakmıştır. Çünkü Kur'an'a bir şey ilave edilecek veya ondan bir şey eksiltilecek olsa hemen Kur'an nazmı değişir ve bütün aklı erenler onun Kur'an'dan olmadığını hemen fark eder. Bunun için Kur'an'ın mûcizelik vasfı, bir şehri kuşatan surlar ve kaleler gibi onu sürekli koruma altında tutar.

• Allah Teâlâ, kıyâmete kadar Kur'ân-ı Kerîm'i yazacak, okuyacak, ezberleyecek, koruyacak, okutacak ve halk arasında neşredecek bir topluluğu vazîfelendirmek suretiyle, onu insanların bozup değiştirmesinden muhafaza edecektir.

• Cenâb-ı Hak kelâmını öyle ilâhî bir koruma altına almıştır ki, bir kimse Kur'an'ın bir harfini veya bir noktasını değiştirecek olsa bütün âlem ona: "Bu yanlıştır, Allah'ın sözünü değiştirmektir" der. Hatta büyük ve heybetli bir adam Kur'an'ın bir harfinde veya harekesinde yanlışlıkla bir hata yapacak olsa çocuklar bile ona hemen, "Efendi yanıldın, doğrusu şöyledir!" derler.

Buna rağmen kâfirler, Kur'an'la da Peygamber'le de alaydan vazgeçmezler:

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فٖي شِيَعِ الْاَوَّلٖينَ ﴿١٠﴾ وَمَا يَأْتٖيهِمْ مِنْ رَسُولٍ اِلَّا كَانُوا بِهٖ يَسْتَهْزِؤُنَ ﴿١١﴾ كَذٰلِكَ نَسْلُكُهُ فٖي قُلُوبِ الْمُجْرِمٖينَۙ ﴿١٢﴾ لَا يُؤْمِنُونَ بِهٖ وَقَدْ خَلَتْ سُنَّةُ الْاَوَّلٖينَ ﴿١٣﴾

10. Doğrusu biz, senden önce gelip geçen toplumlara da nice

peygamberler gönderdik.

11. Fakat onlara ne zaman bir peygamber gelse, mutlaka onunla alay ederlerdi.

12. İşte biz, o inkâr ve alay etme hastalığını günahkâr kâfirlerin kalplerine böyle yerleştiririz.

13. Böylece onlar, aynı hastalık yüzünden önceki toplumların başına gelenler ortada dururken, yine de Kur'an'a inanmazlar.

Onlar öyle müzmin bir inkâr hastalığına tutulurlar ki:

وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا مِنَ السَّمَاءِ فَظَلُّوا فِيهِ يَعْرُجُونَ ﴿١٤﴾ لَقَالُوا إِنَّمَا سُكِّرَتْ أَبْصَارُنَا بَلْ نَحْنُ قَوْمٌ مَسْحُورُونَ ﴿١٥﴾

14. Hatta üzerlerine gökten bir kapı açsak da oradan yukarılara çıksalar bile,

15. Hiç şüphesiz: "Gâliba gözümüz bağlandı; daha doğrusu biz büyülendik" derler.

Âyette geçen فَظَلُّوا (fezallû) fiili, göğe yükselme işinin gündüz gerçekleştiğine delâlet eder. Yani her şeyin açıkça görüldüğü ve görmede hiçbir tereddüdün olmadığı gündüzün çıksalar ve görseler yine inatlarından vazgeçmezler. Hiçbir şey görmediklerini söylerler, gördüklerini de inkâr ederler. (İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr,* XIV, 26)

Bu tablolar, gerçeği kabule engel olan kibri ve pervasız bir inadı canlandırıp, bunun olanca açıklığı ile ortaya çıkmasını sağlar. Böyle insanların inanması ve doğru yolu bulması çok zordur. Bunlarla tartışmanın da hiçbir faydası yoktur. Çünkü bunların inanmamaları, iman etmek için yeterli delil bulamamalarından değil, gerçek karşısında kibirli ve inatçı bir tutum sergilemelerinden ötürüdür. Dolayısıyla burada anlatılan kibirli, gerçeklere kapalı ve onları görmek istemeyen insanın temsilidir.

Oysa insan, Allah'ın birliğini ve sonsuz kudretini göstermek üzere gözünün önüne dikilmiş olan şu muazzam delil ve işaretlere insafla bakıp bunları ibretle seyredecek olsa, hiç zaman kaybetmeden o ölümsüz gerçekle buluşacaktır:

Bakmasını ve Görmesini Bilenler İçin

وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ ﴿١٦﴾ وَحَفِظْنَاهَا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ ﴿١٧﴾ إِلَّا مَنِ اسْتَرَقَ السَّمْعَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ مُبِينٌ ﴿١٨﴾

16. Gerçekten biz, gökyüzünde muazzam burçlar yarattık ve ibretle temâşâ edecekler için onu süsledik.

17. Hem göğü taşlanan ve kovulan bütün şeytanlardan koruduk.

18. Ancak içlerinden, kulak hırsızlığıyla göğün sırlarından bir bilgi, bir haber kapmaya teşebbüs eden olursa, onu da hemen apaçık, yakıcı bir alev topu kovalar.

الْبُرُوجُ (burûc), burç kelimesinin çoğuludur. “Burç” ise kelime olarak “yüksek köşk, kale” mânasına gelir. Bununla birlikte kalelerin kulelerine burç denildiği gibi, güneşin bir senede takip ettiği yörüngenin içlerinden geçtiği, belli sembollerle gösterilen on iki takımyıldızından her birine de burç denilir. Astronomi biliminin yeni yaptığı keşif ve izahlara göre burçlardan maksadın “takım yıldızları” veya “yıldız kümeleri” olduğu belirtilir.

Allah Teâlâ bu burçları öylesine bir koruma altına almıştır ki, hiçbir şeytan onlara ulaşamaz. Cinleri de içine alan tüm şeytanlar, dünya küresiyle sınırlandırılmışlardır. Onların bu küreden ayrılıp diğer kürelere geçebilme kabiliyetleri yoktur. Bu bilgi, insanlar arasında günümüzde bile yaygın olan bir yanlış anlamayı ortadan kaldırmaktadır. Çünkü insanlar, şeytan ve yandaşlarının kâinatta her tarafa gidebildiklerine inanmaktadırlar. Kur’an, bu yanlış anlayışın zıddına, şeytanların belirli sınırları aşamayacaklarını ve sınırsız bir güce sahip olmadıklarını haber vermektedir.

Gökyüzünü en ince sanat eserleriyle tezyin ettiğini haber veren ilâhî kudret, şimdi de yeryüzüne yönelmektedir:

وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْزُونٍ ﴿١٩﴾

19. Yeryüzünü de yayıp genişlettik, üzerine sağlam, sarsılmaz dağlar yerleştirdik ve orada rengi, tadı, şekli ölçülü her bitkiden ürünler bitirdik.

Bitki ve madenlerde var olan ölçüyle alakalı şu izahlar yapılabilir:

• Bu şeyler, insan ve diğer canlıların ihtiyacına göre ayarlanmışlardır. Allah Teâlâ, insanların ihtiyacı olan şeyleri ve bunlardan istifade edecekleri miktarı

bilir ve yeryüzünde o kadarını bitirir.

• Bu âlem, sebepler âlemidir. Allah Teâlâ, madenleri, bitkileri ve canlıları, ancak bu âlemdeki elementlerin belli ölçülerdeki terkibi ile meydana getirir. Bunlar üzerinde mutlaka toprağın, suyun, havanın, sıcaklık ve soğukluk bakımından güneş ve yıldızların belli tesirleri vardır. Belirlenen bu ölçüler olmasa veya o belli miktardan fazlası veya noksanı takdir edilecek olsa, mevcut ölçülü halleriyle madenler, bitkiler ve canlılar oluşmaz. Demek ki Allah Teâlâ bunları, nihâyetsiz kudreti, ilmi ve hikmeti ile belli bir tarz üzere takdir buyurmuştur.

• "Falancanın hareketleri ölçülüdür" sözü, onun hareketlerinin hikmete uygun, münasip ve güzel olduğunu ifade eder. "Şu söz ölçülü bir sözdür" denildiğinde de o sözün boş olmayan, tutarsızlıktan uzak, güzel ve münasip olduğu kastedilir. Buna göre âyet, yeryüzünde her şeyin ilim ve hikmet terâzisinde tartılarak münasip, uygun, akl-ı selimce güzel, hoş ve insanların istifadesine uygun yaratıldığını haber vermektedir.

Rızıkların taksimine gelince:

وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ وَمَنْ لَسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ ﴿٢٠﴾ وَاِنْ مِنْ
شَيْءٍ اِلَّا عِنْدَنَا خَزَآئِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ اِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ ﴿٢١﴾

20. Orada hem sizin için, hem de rızkı size bağlı olmayan diğer canlılar için geçim kaynakları var ettik.

21. Her şeyin hazinesi bizim yanımızdadır; ancak biz onu belirli bir ölçüye göre indiriyoruz.

Bulutların sevki, aşılanması, yağmurun oluşumu ve bitkilerin aşılanmasında çok mühim rol oynayan rüzgârlar ise başlı başına bir kudret delilidir:

اَنْتُمْ لَهُ بِخَازِنِينَ ﴿٢٢﴾ وَاَرْسَلْنَا الرِّيَاحَ لَوَاقِحَ فَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَاَسْقَيْنَاكُمُوهُ وَمَآ

22. Biz rüzgârları aşılayıcı olarak gönderiyoruz. Böylece gökten sağanak sağanak yağmur indiriyor ve bu sayede sizin su ihtiyacınızı karşılıyoruz. Yoksa ne onun kaynağını elinde tutan, ne de onu mahzenlerde depolayan siz değilsiniz!

Yapılan araştırmalar rüzgârların hem bulutları hem de bitkileri aşıladığını ortaya koymaktadır.

Rüzgârların bulutları aşılamaları şöyle gerçekleşir: Atmosferde tonlarca ağırlığa sahip bulunan büyük yağmur bulutlarını sürükleyen rüzgâr, onları hava ile sürterek negatif ve pozitif elektrik yüküyle aşılanmalarına sebep olur. Su

buharından meydana gelen bulutları rüzgârlar birbirine çarpıştırır. Bu çarpışmadan, bulutlarda pozitif-negatif elektron geçişmesi olur; şimşek meydana gelir. Rüzgârlar bulutlara elektriği aşılar. Aynı zamanda bulutları sıkıştırarak yere yağmuru aşılar.

Rüzgârların bitkileri aşılamalarıyla ilgili ise şöyle bir izah yapılabilir: Bitkiler de, hayvanların üremesinde olduğu gibi, aynı cinsten iki eşey hücrenin, yani erkeğin spermiyle dişinin yumurtasının birleşip kaynaşması neticesinde meydana gelir. Yüksek yapılı bitkilerde bu hâdise, erkek çiçek tozu çekirdeğinin yumurtaya girerek onun çekirdeğiyle birleşip kaynaşması sonucu gerçekleşir. Aynı döllenme yosunlarla eğrelti otlarında da meydana gelir. Bitkilerde bir çapraz döllenme, bir de doğrudan döllenme söz konusudur. Çapraz döllenme aynı türden başka başka bitkilerde ya da aynı bitkinin değişik iki çiçeğinde oluşan anterozoit ve oosferin, çapraz tozlaşmadan sonra kaynaşması sonucunda meydana gelen döllenmedir. Doğrudan döllenme ise aynı çiçekte oluşan antrozoit ve oosferin kaynaşmasıyla meydana gelen döllenmedir. Doğrudan döllenmeden önce doğrudan tozlaşma olur. İşte bitkilerde meydana gelen bu tozlaşma ve döllenme esnasında erkek çiçek tozlarının dişi organ tepeciği üzerine taşınması ve böylece döllenmenin sağlanması rüzgârlar aracılığıyla olmaktadır.

Cenâb-ı Hak rüzgârların aşıladığı bulutlardan hayat kaynağımız suyu indirmekte ve böylece bizim en zarûrî ihtiyaçlarımızdan biri olan su ihtiyacımızı karşılamaktadır.

Burada rüzgârların اَلْاِرْسَالُ (irsâl) “gönderme”, suyun اَلْاِنْزَالُ (inzâl) (indirme” fiilleriyle anlatılması aynı zamanda bir benzetmeye de işaret eder. Çünkü “erselnâ” peygamberlerin gönderilmesini; “enzelnâ” da kitabın indirilmesini hatırlatarak şu mânayı hissettirir: “İşte Allah tarafından gönderilen peygamberler de o aşılayıcı rüzgârlar gibidir; Allah’ın feyzini taşıyarak kabiliyeti olanlara yayar ve aşılarlar. İndirilen kitap da o gökten inen su gibi hayatın mayasıdır.”

Netice itibariyle şunu bilmeniz gerekir ki:

وَاِنَّا لَنَحْنُ نُحْيٖ وَنُمٖيتُ وَنَحْنُ الْوَارِثُونَ ﴿٢٣﴾ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمٖينَ مِنْكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَاْخِرٖينَ ﴿٢٤﴾ وَاِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ اِنَّهُ حَكٖيمٌ عَلٖيمٌ ﴿٢٥﴾

23. Hiç şüphesiz yaşatan da biziz, öldüren de biziz. Her şey yok olup

gittikten sonra bâkî kalan gerçek mülk sahibi de biziz.

24. Doğrusu biz, sizden önce geçip gidenleri de biliyoruz, sizden sonra gelecek olanları da biliyoruz.

25. Şüphesiz senin Rabbin mahşer günü onların hepsini huzurunda toplayacaktır. Gerçekten O, her hükmü ve işi hikmetli ve sağlam olan, her şeyi hakkiyle bilendir.

Allah Teâlâ doğumda ölümde, imanda küfürde, itaatte isyanda, iyilikte kötülükte, hayırda şerde, cihatta tembellikte öne geçenleri de geri kalanları da en iyi bilmektedir. Bu ilmi istikâmetinde herkesi mahşerde bir araya toplayacak; sağlam ve değişmez olan hükmü ve sonsuz hikmeti ile hepsini hesaba çekip hayır veya şer amellerin karşılığını verecektir. İşte bu sebep ve hikmete dayalı olarak insanları ve cinleri yaratıp onları sorumlu birer varlık kılmıştır:

Kâinatın Şerefli Misafiri

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَاٍ مَسْنُونٍۚ ﴿٢٦﴾

26. Gerçekten biz insanı pişmemiş kuru çamurdan, şekillenmiş kara balçıktan yarattık.

اَلصَّلْصَالُ (salsâl), "sert bir cisimle vurulduğu zaman tıngırdayan, ses çıkaran, kuru pişmemiş çiğ çamur" demektir. اَلْحَمَأُ (hame'), "uzun müddet su ile yumuşayıp bozulmuş, kokuşmuş cıvık çamur, yani balçık" mânasındadır. اَلْمَسْنُونُ (mesnûn) ise "işlenmiş, sürtülmüş, kazınmış, bilenmiş; bir kalıba dökülmüş; bir şekil ve örnek üzere resimlenmiş" demektir. Buna göre "hamein mesnûn"un, insan cinsinin şekli için örnek olacak ve bundan böyle yaratılacak insanlar için de model teşkil edecek husûsî bir şekle dökülmüş bir balçık olduğu anlaşılmaktadır. Bu safha, insan yaratılışının tohumu olan spermayı ifade eder. Çünkü sperma her mânasıyla "mesnûn", yani hem değişmiş, sürtülmüş, dökülmüş; hem de belli bir model üzere şekillenmiş bir balçıktır. Bu mâna, insan cinsinin bütün fertlerini kapsar. Ancak ilk insan olan Âdem'de bunun ilk örneği uygulanmıştır.

Cinlerin yaratılışına gelince:

وَالْجَٓانَّ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ ﴿٢٧﴾

27. Cinlere gelince, onları daha önceden bedenin gözeneklerine işleyen zehirleyici, yakıcı, kavurucu bir ateşten yaratmıştık.

Cenâb-ı Hak cinleri "semûm" denilen bir ateşten yaratmıştır. اَلسَّمُومُ (semûm), ateş alevi gibi sıcak esen rüzgâr, sam yeli demektir. Bu kelimenin aslı olan "semm" kelimesinin zehir ve iğneninki gibi ince delik mânaları da vardır. Vücuttaki terin çıktığı ve havanın nüfûz ettiği gizli deliklere ise "mesemme", çoğuluna da "mesemmât" denilir. Bundan dolayı "sâmm ve semûm", mesemmâta yani vücudun deliklerine nüfûz edici veya zehirleyici bir keyfiyete sahiptirler. Buna göre cinlerin "semûm" denen zehirli ateşten yaratılmış olması, cin ve şeytanların insana gizli deri gözeneklerinden girebilecek, zehirleyecek ve yakacak bir özellikte olduğuna işaret etmektedir. Bu açıdan insanın cinlerle münasebeti önemli olduğu gibi onun meleklerle ve şeytanla olan münasebeti apayrı bir derinlik ve incelik taşımaktadır:

وَاِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنّ۪ي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَاٍ

مَسْنُونٍ ﴿٢٨﴾ فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ
﴿٢٩﴾ فَسَجَدَ الْمَلٰئِكَةُ كُلُّهُمْ اَجْمَعُونَ ﴿٣٠﴾ اِلَّٓا اِبْلِيسَ اَبٰى اَنْ يَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ ﴿٣١﴾

28. Hani Rabbin meleklere şöyle demişti: "Ben pişmemiş kuru çamurdan, şekillenmiş kara balçıktan bir insan yaratacağım."

29. "Yaratılışını tamamlayıp onu insan olarak düzenlediğim ve içine kendi ruhumdan üflediğim zaman, ona secde ederek yerlere kapanın."

30. Bunun üzerine bütün melekler hep birlikte secdeye kapandılar.

31. İblîs hâriç. O, secde edenlerle beraber olmaktan kaçındı.

Allah Teâlâ'nın, insana rûhundan üflemesi, temsîlî bir ifadedir. Bu, Cenâb-ı Hakk'ın kendisindeki bazı husûsiyetleri kuluna onun istîdâd ve iktidârı nispetinde vermesi demektir. İnsan, aldığı bu ilâhî emânetin feyiz, bereket ve gücüyle Rabbini tanır, O'na kul olur. İlâhî sırlara tâkati nispetinde vâkıf olur. Bu vukûfiyetin merkezi ise, kalptir.

Rûhu iki mertebede mütâlaa edebiliriz:

Birincisi; rûh-i sultânî: Emir âlemindendir. Bedenden ayrıdır. Bedenle beraber olması, onun üzerinde tasarrufta bulunması iledir. Bedenin çürüyüp yok olması, ona tesir etmez. Ancak bu sûretle bedenî arzular üzerindeki tasarrufu sona erer. Rûh-i sultânîye sahip olmak, insanı üç esaslı görevle sorumlu ve bu görevleri yerine getirme konusunda yeterli bir güç ve kabiliyetle donanımlı kılar:

• Nefsini tanımak; kendi varlığını, bunun nereden gelip nereye gittiğini bilmek,
• Kendisini yoktan yaratanı bilmek; Rabbini tanımak,
• Rabbine karşı âcizliğini ve muhtaçlığını bilmek; hiçliğe ulaşmak.

İkincisi; rûh-i hayvânî: Halk âlemindendir. Bedenin tüm uzuvlarına yayılmıştır. Esas hükümranlığı kan üzerindedir. Merkezi beyindir. Fiil ve hareketlerin başlangıç noktasıdır. Eğer hayvânî rûh olmasaydı, hiçbir eser vücûda gelmezdi. İşte insanın fiilleri, bu sultânî rûh ile hayvânî rûhun sahip olduğu özellikler ve bunların ortaklaşa münasebetleri içinde ortaya çıkar.

Hâdisenin ilerleyen safhasında Cenâb-ı Hak'la İblîs arasında şöyle bir konuşma geçer:

قَالَ يَٓا اِبْلِيسُ مَا لَكَ اَلَّا تَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ لَمْ اَكُنْ
لِاَسْجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقْتَهُ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَاٍ مَسْنُونٍ ﴿٣٣﴾

32. Allah şöyle buyurdu: "Ey İblîs! Sana ne oluyor ki, secde edenlerle beraber bulunmuyorsun?"

33. İblîs: “Ben senin pişmemiş kuru çamurdan, şekillenmiş kara balçıktan yarattığın bir insana asla secde edecek değilim” diye karşılık verdi.

İblîs, Âdem’in zâhirîne baktı, onun ruh dünyasından gâfil oldu. Onun sûretini virâne gördü, fakat sırlar hazinesinin o harâbede gizlenmiş olduğunun farkına varamadı. Ebedî lânete uğradı:

الدِّينِ ﴿٣٥﴾ قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَاِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿٣٤﴾ وَاِنَّ عَلَيْكَ اللَّعْنَةَ اِلٰى يَوْمِ

34. Allah buyurdu ki: “Öyleyse çık oradan! Çünkü sen artık kovulmuş birisin!”

35. “Ta hesap gününe kadar bu lânet senin tependen hiç ayrılmayacaktır.”

Fakat bu arada insanın imtihan edilmesi bakımından çok önemli bir nokta olarak İblîs’e verilen mühletten söz edilerek şöyle buyruluyor:

قَالَ رَبِّ فَاَنْظِرْنٖٓي اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿٣٦﴾ قَالَ فَاِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرٖينَۙ ﴿٣٧﴾

اِلٰى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ﴿٣٨﴾

36. İblîs: “Rabbim! Madem öyle, insanların diriltilip kabirlerinden çıkacakları güne kadar bana yaşama fırsatı ver” dedi.

37. Allah da şöyle buyurdu: “Tamam, artık sen kendisine yaşama fırsatı verilenlerden birisin.”

38. “Ama diriliş gününe kadar değil, vakti ancak tarafımca bilinen belirli bir güne kadar!”

Cenâb-ı Hak İblîs’e yeniden diriliş gününe kadar değil, “bilinen bir vakte” kadar mühlet verir. Bu vaktin ne olduğunu ise İblîs değil, Allah Teâlâ bilmektedir. Dolayısıyla ona mühlet verilmiş, fakat bunun ne kadar süre olacağı hususunda açık bir garanti verilmemiş, kendisinin helâki hakkında açık bir tehdit unsuru taşıması bakımından o vakit gizlenmiştir. Dolayısıyla zaman gelecek İblîs de ölecektir. Âlimler bu vaktin, sûra birinci kez üfürülme vakti olduğu görüşündedirler. Dolayısıyla İblîs’e mühlet verilmesiyle insanın imtihanı başlamış ve elde ettiği neticeler de bu imtihandaki başarısına göre belirlenmiştir:

قَالَ رَبِّ بِمَٓا اَغْوَيْتَنٖي لَاُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْاَرْضِ وَلَاُغْوِيَنَّهُمْ اَجْمَعٖينَۙ

﴿٣٩﴾ اِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصٖينَ ﴿٤٠﴾ قَالَ هٰذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ

مُسْتَقِيمٌ ﴿٤١﴾ اِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ اِلَّا مَنِ اتَّبَعَكَ
مِنَ الْغَاوِينَ ﴿٤٢﴾ وَاِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ اَجْمَعِينَ ﴿٤٣﴾ لَهَا
سَبْعَةُ اَبْوَابٍ لِكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَقْسُومٌ ﴿٤٤﴾

39. İblîs şöyle dedi: "Rabbim! Madem beni azdırıp saptırdın, yemin olsun ki, ben de yeryüzünde günahları onlara çok cazip göstereceğim ve kesinlikle onların hepsini azdırıp yoldan çıkaracağım."

40. "Ancak içlerinde ihlâsa erdirilmiş kulların müstesnâ! Onları azdırmaya gücüm yetmez."

41. Allah şöyle buyurdu: "İşte bu ihlâs ve teslimiyet yolu, bana varan dosdoğru yoldur."

42. "Benim ihlâsa erdirilmiş o has kullarım ki, senin onlar üzerinde hiçbir zorlayıcı gücün yoktur. Senin nüfûzun ancak senin peşine takılan azgınlar üzerindedir."

43. "Hiç şüphesiz cehennem de, o azgınların hepsi için kararlaştırılmış ve onlara va'dedilmiş bir yerdir."

44. "Onun yedi kapısı vardır. O azgınlardan kimin hangi kapıdan gireceği belirlenmiştir."

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"İblîs: «Rabbim, izzet ve celâlin hakkı için Âdemoğullarının ruhları bedenlerinde bulunduğu sürece onları azdırmaktan geri durmayacağım» der. Bunun üzerine Yüce Rabbimiz öyle buyurur: «İzzetim ve celâlim hakkı için ben de onlar benden bağı lanma diledikleri sürece günahlarını bağı layıp duracağım.»" (Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 76)

Ancak İblîs burada bir gerçeği itiraf etmek durumunda kalmıştır: "İblîs, Allah'ın ihlâsa erdirilmiş, samimi ve teslimiyet ehli kullarına hiçbir zarar veremeyecektir." Bunlar, gönüllerini Allah'a muhabbete, her türlü fiil ve davranışlarını Allah'a itaate, bütün imkân ve istidatlarını Allah'ın dinine hizmete adamış seçkin, lekesiz, tertemiz ve has kullardır. Belki de insanın karşısına İblîs gibi bir imtihanın çıkmasının esas hikmetlerinden biri de budur: Ateşte eritilerek hâlis hâle gelen altın gibi, İblîs ve nefis imtihanı ateşinde eriyerek hâlis bir kul hâline gelebilmek. Zâten Yüce Rabbimiz'in emrettiği, kullarını kendine dâvet ettiği dosdoğru yol, işte bu ihlâs ve tevhid yoludur.

Cehennem kapılarının yedi olmasıyla cennet kapılarının sekiz olması arasında açık bir irtibat vardır. Bu kapıların da insan bedeni üzerindeki itaatle sorumlu tutulan organlarla çok yakın bir alakası olduğu anlaşılmaktadır. Bilindiği gibi

insanın sorumlu organları sekiz tanedir: Bunlar kalp, dil, kulak, göz, el, ayak, ağız ve tenâsül uzvudur. Bunların yedisi açık, birisi gizlidir ki, o da kalptir. Doğrudan doğruya Allah'a bakan kalp kapısı açık olursa, bu sekiz azanın her biri Allah'ın emri üzere hareket ederek cennete birer giriş kapısı olabilir. Böylece cennete sekiz kapıdan girilebilir. Fakat içte ruh körlenmiş, kalp kapısı kapanmış bulunursa dıştaki yedi azanın her biri cehenneme açılmış birer giriş kapısı olurlar. İşte cennet kapıları sekiz olduğu halde, cehennem kapılarının yedi olmasının böyle bir hikmeti düşünülebilir.

Kalbi iman ve ihlasla dirilmiş olan mü'min şeytana uymaz; Allah'ı inkâr etmekten ve O'na isyân etmekten sakınır. Böyle müttakî kullara ise şu nimetler va'dedilir:

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٤٥﴾ اُدْخُلُوهَا بِسَلَامٍ اٰمِنِينَ ﴿٤٦﴾

وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ اِخْوَانًا عَلٰى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ ﴿٤٧﴾

لَا يَمَسُّهُمْ فِيهَا نَصَبٌ وَمَا هُمْ مِنْهَا بِمُخْرَجِينَ ﴿٤٨﴾

45. Kalpleri Allah'a saygı ile dopdolu olup O'na karşı gelmekten sakınanlar, cennetlerde ve pınar başlarındadır.

46. Kendilerine: "Huzur, selâmet ve tam bir emniyet içinde girin cennetlere!" denir.

47. Biz onların kalplerinde kin ve nefret adına ne varsa hepsini söküp atarız. Dost ve kardeş olarak tahtlar üzerinde karşılıklı otururlar.

48. Orada hiçbir yorgunluk ve zahmete maruz kalmazlar ve oradan artık bir daha çıkarılmazlar.

Dostluk ve kardeşliğe mâni olan en mühim şey gönüllerdeki kin, kıskançlık ve haset duygularıdır. Mü'min, bu kötü duygulardan kurtulduğu nispette ferahlayacak, dostları artacak ve dünyada bile cennet huzuru yaşamaya başlayacaktır. Fakat nefse iyice yerleşmiş bulunan bu zararlı duyguları temizlemek o kadar kolay değildir. Şu nükteli izah bu gerçeği daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır:

Allah Teâlâ Hz. İbrâhim'e Kâbe'yi yapmasını emretmiş ve orasını temiz tutması için de **"...Evimi her türlü kirden temiz tut"** (Hac 23/26) buyurmuştur. Rasûlullah (s.a.v.)'e elbisesini temizlemesini emrederek: **"Elbiseni tertemiz tut"** (Müddessir 74/4) buyurmuştur. Yine Cibrîl (a.s.)'a Peygamberimiz (s.a.v.)'in kalbini yıkamasını emretmiş, o da onu yıkayıp temizlemiştir. Fakat âsilerin kalplerini temizlemeyi kendi üzerine alarak: **"Biz onların kalplerinde kin ve nefret adına ne varsa hepsini söküp atarız"** (Hicr 15/47) buyurmuştur. Bunda

hem Cenâb-ı Hakk'ın kullarına olan merhametine, hem de işin zorluğuna bir işaret vardır. Üstelik Rabbimizin bunu cennette yapacağını düşündüğümüzde, gerçekten iç âlemi bu tür menfî his ve temâyüllerden tamâmen temizlemenin ne kadar zor bir mücâdeleyi gerektirdiği anlaşılmaktadır.

Ancak bu mücâdeleyi başaranlar cennete girebileceklerdir. Allah Rasûlü (s.a.v.) cennetliklerin bir kısım hallerini şöyle haber verir:

"Cennete girecek ilk zümrenin yüzleri, geceleyin parıldayan ayın on dördü gibi parlak olacaktır. Onlar orada tükürmez, sümkürmez, küçük ve büyük abdest bozmazlar. Orada kapları altın, tarakları altın ve gümü , buhurdanlıkları güzel tütsü, terleri ise misk olur. Her birinin iki er e i olur. Güzelliklerinden ötürü onların etlerinin ötesinden baldırlarının içi gözükür. Aralarında ne bir anla mazlık, ne de gönüllerinde birisine öfke bulunur. Gönüllü ve tabiî olarak sabah-ak am Allah'ı tesbih ederler." (Buhârî, Enbiyâ 1; Müslim, Cennet 14, 16)

Bunun için Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

الْاَل۪يمُ ﴿٥٠﴾ نَبِّئْ عِبَاد۪ٓي اَنّ۪ٓي اَنَا الْغَفُورُ الرَّح۪يمُۙ ﴿٤٩﴾ وَاَنَّ عَذَاب۪ي هُوَ الْعَذَابُ

49. Rasûlüm! Kullarıma şunu haber ver: Elbette ben, evet ben çok bağışlayıcıyım ve çok merhamet edenim.

50. Ama azabım da acı mı acı, can yakıcı bir azaptır!

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Eğer mü'min, Allah yanındaki cezalandırmanın iddetini bilseydi, hiç kimse onun cennetine girmeyi ümit etmezdi. ayet kâfir, Allah yanındaki rahmetin geni liğini bilseydi, hiç kimse onun rahmetinden ümit kesmezdi." (Müslim, Tevbe 23)

Şimdi ilâhî rahmetin ve gazabın tecelli ettiği iki örnek olarak Hz. İbrâhim'le Lût kavminin hâli dikkatlere sunulur:

Hz. İbrâhim’in Misâfirleri

وَنَبِّئْهُمْ عَنْ ضَيْفِ اِبْرٰه۪يمَۢ ﴿٥١﴾ اِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًاۜ
قَالَ اِنَّا مِنْكُمْ وَجِلُونَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا لَا تَوْجَلْ اِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ عَل۪يمٍ
﴿٥٣﴾ قَالَ اَبَشَّرْتُمُون۪ي عَلٰٓى اَنْ مَسَّنِيَ الْكِبَرُ فَبِمَ تُبَشِّرُونَ ﴿٥٤﴾
قَالُوا بَشَّرْنَاكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْقَانِط۪ينَ ﴿٥٥﴾ قَالَ وَمَنْ يَقْنَطُ
مِنْ رَحْمَةِ رَبِّه۪ٓ اِلَّا الضَّٓالُّونَ ﴿٥٦﴾

51. Onlara İbrâhim’in gerçekte birer melek olan misâfirlerinden söz et:

52. Bu misâfirler, İbrâhim’in yanına girip ona: “Sana selâm olsun!” demişlerdi. O da: “Doğrusu biz sizden korkuyoruz” diye cevap vermişti.

53. Melekler: “Korkma! Biz elbette sana, derin bilgi sahibi bir oğlun olacağını müjdeliyoruz” dediler.

54. İbrâhim: “Şu ihtiyarlık başıma gelip çökmüşken, bana müjde veriyorsunuz, öyle mi? O halde söyleyin bakalım, beni ne ile müjdeliyorsunuz?” dedi.

55. “Sana kesinlikle olacak bir şeyi müjdeliyoruz. Sakın ümitsizliğe düşenlerden olma!” dediler.

56. İbrâhim de: “Doğru yoldan sapanlardan başka kim Rabbinin rahmetinden ümidini yitirir ki?” diye karşılık verdi.

Melekler iki işle gelmişlerdir:

• Hz. İbrâhim’i, büyüyünce derin bir âlim olacak bir oğulla yani İshâk ile müjdelemek.

• Hz. Lût’un çok çirkin işlere dadanmış kâfir kavmini helâk etmek.

O halde meleklerin inmesini isteyen müşrikler ve günahkârlar, indikleri zaman meleklerin kendilerine bu iki şıktan hangisiyle geleceklerini ve ne getireceklerini iyi düşünmelidirler.

İbrâhim (a.s.):

قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ اَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿٥٧﴾ قَالُٓوا اِنَّٓا اُرْسِلْنَٓا اِلٰى قَوْمٍ
مُجْرِم۪ينَۙ ﴿٥٨﴾ اِلَّٓا اٰلَ لُوطٍۜ اِنَّا لَمُنَجُّوهُمْ اَجْمَع۪ينَۙ ﴿٥٩﴾ اِلَّا
امْرَاَتَهُ قَدَّرْنَٓاۙ اِنَّهَا لَمِنَ الْغَابِر۪ينَ ﴿٦٠﴾

57. Onların melek olduğunu anlayınca: “Ey elçiler! Esas vazîfeniz nedir, niçin gönderildiniz?” diye sordu.

58. Onlar şöyle cevap verdiler: “Aslında biz günaha gömülmüş inkârcı bir toplumu helâk etmek için gönderildik.”

59. “Yalnız Lût’un ailesi bu helâkin dışındadır; biz kesinlikle onların hepsini kurtaracağız.”

60. “Ama Lût’un karısı hâriç. Biz onun suçlularla beraber helâk edilmek üzere geride kalanlardan olmasını takdir ettik.”

اَلْخَطْبُ (hatb), “tehlikeli durum, mühim iş, vazîfe” gibi mânalara gelir. İbrâhim (a.s.), hâdiseleri Allah’ın nûruyla tahlil eden bir peygamber olarak meleklerin sadece müjde için değil, tehlikeli bir görevi yerine getirmek üzere de geldiklerini hallerinden anlamış ve: **“Esas vazîfeniz ne, niçin gönderildiniz?”** diye sormuştur. Böylece melekler önce iyi haberi müjdelemiş, sonra da kötü haberi vermişlerdir.

Bu konuşmanın ardından melekler, helâk emrini yerine getirmek üzere Lût (a.s.)’ın yaşadığı bölgeye yöneldiler:

فَلَمَّا جَٓاءَ اٰلَ لُوطٍۨ الْمُرْسَلُونَۙ ﴿٦١﴾ قَالَ اِنَّكُمْ قَوْمٌ مُنْكَرُونَ
﴿٦٢﴾ قَالُوا بَلْ جِئْنَاكَ بِمَا كَانُوا فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٦٣﴾ وَاَتَيْنَاكَ بِالْحَقِّ
وَاِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿٦٤﴾ فَاَسْرِ بِاَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِنَ الَّيْلِ وَاتَّبِعْ اَدْبَارَهُمْ
وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ اَحَدٌ وَامْضُوا حَيْثُ تُؤْمَرُونَ ﴿٦٥﴾ وَقَضَيْنَٓا اِلَيْهِ
ذٰلِكَ الْاَمْرَ اَنَّ دَابِرَ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ مَقْطُوعٌ مُصْبِحِينَ ﴿٦٦﴾

61. Derken elçiler Lût’un evine geldiler.

62. Lût onlara: “Siz buralarda tanınan kimseler değilsiniz” dedi.

63. Elçiler şöyle dediler: “Endişe edecek bir şey yok! Fakat biz sana, hakkında o günahkâr topluluğun hep şüphe edegeldiği azabı getirdik.”

64. “Sana gerçekleşmesi kesin bir hükümle geldik. Biz gerçekten ama gerçekten doğru söylüyoruz.”

65. “Hemen gecenin bir vaktinde aileni alıp yola çıkar, sen de arkalarından gidip onları izle. Sakın hiçbiriniz geri dönüp bakmasın; size emredilen yere doğru yürüyün gidin!”

66. Biz Lût’a şu kesin hükmü bildirdik: “Sabah vaktine girerken o azgın kavmin kökü tamâmen kesilmiş olacaktır.”

Bu âyetlerde şu hususlara işaret vardır:

• Nesep, akrabalık ve arkadaşlığa değil faydalı ilme ve sâlih amele itibâr edilir. Nitekim Allah Teâlâ, Lût (a.s.)'ın karısını istisnâ edip onu da helâk olacaklar arasına katmıştır. Çünkü, bu kadın Hz. Lût ile sîreten yani ahlâk ve yaşayış tarzı olarak değil, sûreten beraber olmuştur. Kâfirlerle ise hem sûreten hem de sîreten beraber olmuştur. Dolayısıyla iyilerle sûreten beraberlik kendisine hiç bir fayda sağlamamıştır.

• Yakîn, mü'minlerin sıfatlarından olduğu gibi şüphe de kâfirlerin sıfatlarındandır.

• Hak yolunun yolcusunun Allah'tan başka hiçbir şeye iltifât etmemesi gerekir. Çünkü en yüce istek ve en büyük hedef O'dur. Aksine O'nun emrettiği yöne, yâni hakîkat âlemine gitmelidir. Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.v.) mîrac gecesi sağına soluna dönüp bakmadı. Önce ilâhî sıfatlar âlemi demek olan "kâbe kavseyn" makamına, sonra da zât âlemi demek olan "ev-ednâ" makamına yöneldi. Hiçbir mâni ona ayak bağı olmadı. İşte bir beldeden diğerine ve bir makamdan diğerine hicret eden yüksek himmet sahiplerinin durumu da böyledir.

Şimdi tekrar hâdisenin başına, meleklerin gerçek kimliklerini henüz açıklamadıkları yere ve zamana geri dönelim:

وَجَٓاءَ اَهْلُ الْمَدٖينَةِ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٦٧﴾ قَالَ اِنَّ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ ضَيْفٖى فَلَا تَفْضَحُونِۙ ﴿٦٨﴾ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَلَا تُخْزُونِ ﴿٦٩﴾ قَالُٓوا اَوَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ الْعَالَمٖينَ ﴿٧٠﴾ قَالَ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ بَنَاتٖٓى اِنْ كُنْتُمْ فَاعِلٖينَۜ ﴿٧١﴾ لَعَمْرُكَ اِنَّهُمْ لَفٖى سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿٧٢﴾

67. Bu arada şehir halkı kötü niyetle sevine sevine Lût'un evine dayandılar.

68. Lût onlara şöyle dedi: "Bunlar benim misâfirlerim! Ne olur, beni mahcup etmeyin!"

69. "Allah'tan korkun ve beni rezil rüsvâ etmeyin!"

70. Onlar da: "Seni elâlemin işine karışmaktan men etmemiş miydik?" diye çıkıştılar.

71. Lût ise: "Eğer dediğinizi illâ da yapacaksanız, işte şunlar benim kızlarım, onlarla evlenin!" dedi.

72. Rasûlüm! Ömrüne yemin olsun ki[1], onlar şehvetten sarhoşlukları içinde sağa sola sarkıntılık edip duruyorlardı.

Şehvetlerinin esiri olan ve şaşkınlıktan sağa sola yalpalayan o bedbahtların

Hz. Lût'un bu öğüdüne kulak asacak halleri kalmamıştı. Taleplerinde daha da ısrar edince ilâhî azap kamçıları ucunu göstermeye başladı:

فَاَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُشْرِقِينَۙ ﴿٧٣﴾ فَجَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ سِجّ۪يلٍۜ ﴿٧٤﴾ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِلْمُتَوَسِّم۪ينَ ﴿٧٥﴾ وَاِنَّهَا لَبِسَب۪يلٍ مُق۪يمٍ ﴿٧٦﴾ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِلْمُؤْمِن۪ينَۜ ﴿٧٧﴾

73. Nihâyet güneş doğarken o korkunç çığlık kendilerini kıskıvrak yakalayıverdi.

74. Böylece onların yaşadığı şehrin üstünü altına getirdik; üzerlerine de ateşte pişmiş çamurdan taş yağmuru yağdırdık.

75. Şüphesiz bunda işaretten anlayanlar için nice ibretler vardır.

76. Gerçekten o şehrin harâbeleri, hâlâ işlek olan bir yol üzerinde bulunmaktadır.

77. Doğrusu bütün bunlarda mü'minler için alınacak büyük bir ders vardır.

Onların helâk edilen şehirlerinin harâbeleri, ibret almak isteyenler için bugün bile ayakta durmaktadır. Bunlar, Arabistan'dan Suriye ve Mısır'a giden yol üzerindedir. O yoldan seyahat edenler, Ölü deniz olarak bilinen Lût gölünün güneydoğusunda bu harâbelerin izlerini görebilirler.

Tarihten ibretli bir misal de Eyke halkının başına gelenlerdir:

وَاِنْ كَانَ اَصْحَابُ الْاَيْكَةِ لَظَالِم۪ينَۙ ﴿٧٨﴾ فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْۘ وَاِنَّهُمَا لَبِاِمَامٍ مُب۪ينٍۜ ﴿٧٩﴾

78. Eyke halkı da gerçekten pek zâlim kimselerdi.

79. Onlardan da intikam aldık. Eyke ve Sodom, her ikisinin harâbesi de açık bir yol üzerinde durmaktadır.

اَلْاَيْكَةِ (Eyke), Medyen gibi Şuayb (a.s.)'ın peygamber olarak gönderildiği yerin ismidir. Mısır ile Filistin arasında bulunur. "Eyke halkı" da bu bölgede yaşayan insanlardır. Kelime olarak "Eyke", ağaçları birbirine karışmış ormanlık yer mânasına gelir. Burada yaşayan insanlar, Allah'a şirk koşmak, peygambere karşı gelmek, yol kesmek, ölçü ve tartıda haksızlık yapmak suretiyle zulmetmişlerdi. (bk. A'râf 7/85-95; Hûd 11/84-95) Her iki helâk edilen şehir de yani Lût (a.s.) kavminin yaşadığı Sodom ile Şuayb (a.s.)'ın peygamber gönderildiği Eyke coğrafî olarak aynı bölgede bulunurlar. Bunlar açık seçik belli bir yol üzerinde bulunup, yanlarından geçenler onların başına gelenlerden ibret alırlar.

Hicr halkının başına gelenlerin ise diğerinden geri kalır tarafı yoktur:

وَلَقَدْ كَذَّبَ اَصْحَابُ الْحِجْرِ الْمُرْسَلِينَۙ ﴿٨٠﴾ وَاٰتَيْنَاهُمْ اٰيَاتِنَا فَكَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَۙ ﴿٨١﴾ وَكَانُوا يَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا اٰمِنِينَ ﴿٨٢﴾ فَاَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُصْبِحِينَۙ ﴿٨٣﴾ فَمَٓا اَغْنٰى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَۜ ﴿٨٤﴾

80. Yemin olsun ki, Hicr halkı da peygamberleri yalanladı.

81. Kendilerine apaçık delil ve mûcizelerimizi gösterdik, fakat bunlardan yüz çevirdiler.

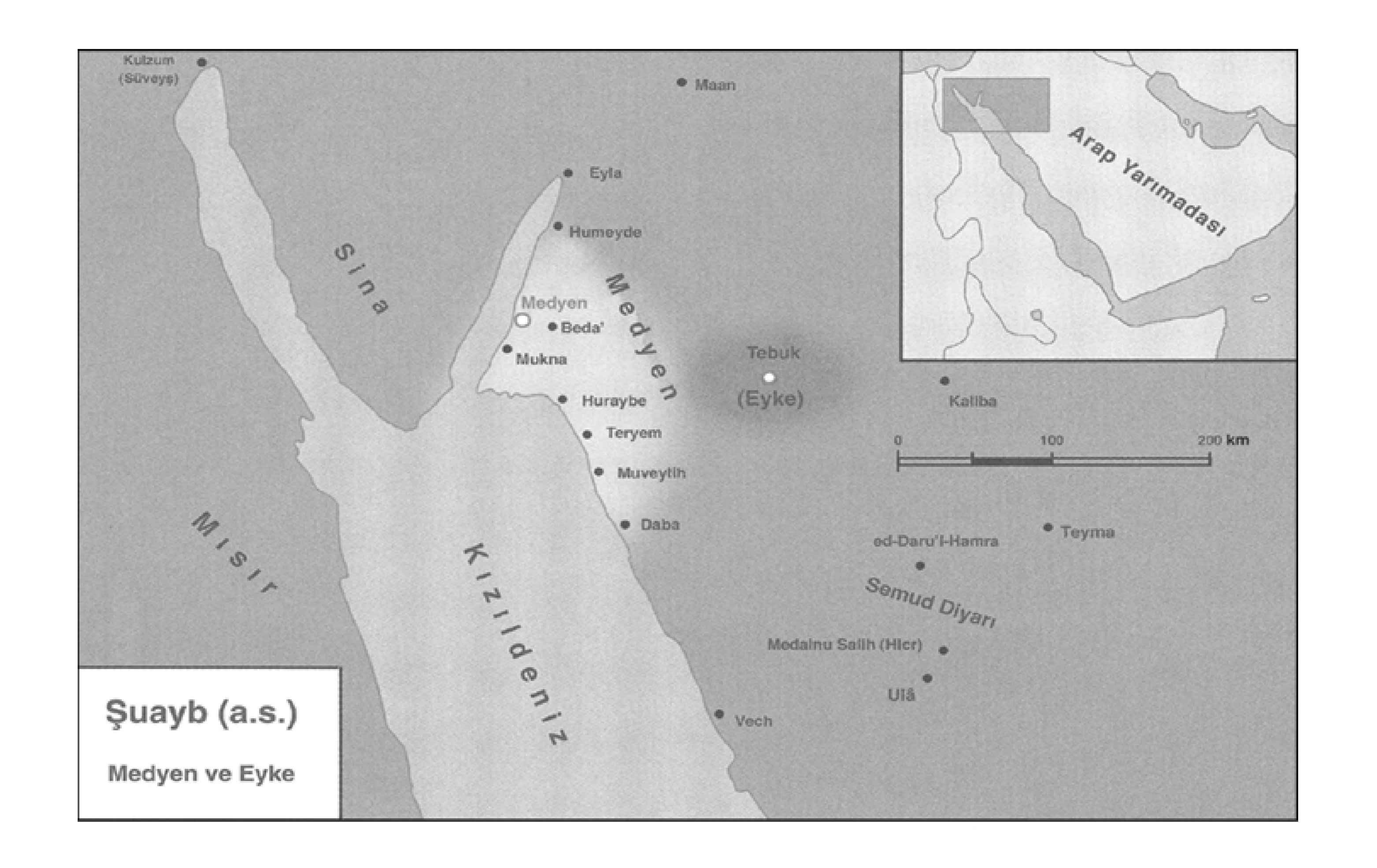
82. Onlar dağları yontarak güven içinde yaşayacakları evler yaparlardı.

83. Ama bir sabah vakti, o korkunç çığlık onları da kıskıvrak yakalayıverdi.

84. Onca varlıkları ve evleri kendilerine hiçbir fayda vermedi.

اَلْحِجْرُ (Hicr), Sâlih (a.s.)'ın peygamber olarak gönderildiği Semûd kavminin yaşadığı bölgenin ismidir. Medine ile Tebûk arasında bulunur. Buraya Hz. Sâlih'le olan ilgisi sebebiyle "Medâin-i Sâlih" de denilir. Semûd kavmi de peygamberleri olan Hz. Sâlih'i yalanladılar, gösterdiği deve mûcizesini inkâr ettiler, hatta onu haksız bir şekilde boğazlayıp Allah'ın emrine karşı geldiler. Kolaylıkla yıkılıp çökmemesi, düşmanlar tarafından hemen tahrip edilememesi, hırsız ve eşkıyaların girmemesi için dağları yontarak sırf taştan oyma evler yaptılar. Fakat bunların hiçbiri, inkâr ve yalanlamaları sebebiyle hak ettikleri cezayı kendilerinden savmaya yetmedi. Bir gün sabah vaktine girdikleri sırada korkunç bir sayha onları yakalayıp helâk ediverdi. (bk. A'râf 7/73-79; Hûd 11/61-68)

72. âyetteki "Ömrüne yemin olsun ki" hitabı Rasûlullah (s.a.v.) Efendimiz'edir. Efendimiz'in yaşadığı ömür o kadar mübârek, şerefli ve kıymetlidir ki, Cenâb-ı Hak ona yemin etmiştir. Ondan başka hiçbir peygamberin hayatına yemin etmemiştir.

Şuayb (a.s.)
Medyen ve Eyke
Kulzum
(Süveyş)
Maan
Eyla
Humeyde
Sina
Medyen
Medyen
Beda'
Mukna
Huraybe
Teryem
Muveytih
Daba
Tebuk
(Eyke)
Kalıba
Mısır
Kızıldeniz
Vech
od-Daru'l-Hamra
Teyma
Semud Diyarı
Medainu Salih (Hicr)
Ulâ
0
100
200 km
Arap Yarımadası

Rasûlullah (s.a.v.), Tebûk gazvesi sırasında Hicr denilen yerde konakladığında ashâbına, oranın kuyusundan su içmemelerini ve o kuyudan su çekmemelerini emretti. Ashâb-ı kirâm (r.a.): "Biz, o suyla hamur yoğurduk ve oradan su çektik deyince, Allah Rasûlü (s.a.v.) kendilerine, o suyu dökmelerini ve o hamuru da bir kenara atmalarını emretti. (Buhârî, Enbiyâ 17)

Abdullah b. Ömer (r.a.) şöyle anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte Hicr'e yolumuz düştü. Efendimiz (s.a.v.) bize: *"Kendilerine zulmetmiş olanların meskenlerine, onların başına gelen musibetin bir benzeri sizin başınıza da gelir korkusuyla ancak ağlayarak girin"* buyurdu, sonra da devesini dürterek hızlıca yoluna devam etti. (Buhârî, Enbiyâ 17)

Bilinmelidir ki, günahlara dalmanın sebebi Allah'tan gaflet, Allah'tan gafletin sebebi de O'nun kâinatta tecelli eden kudret akışlarını, varlık ve olaylardaki sebep-sonuç ilişkisini tefekkürden uzak durmaktır:

وَمَا خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَٓا اِلَّا بِالْحَقِّۜ وَاِنَّ السَّاعَةَ لَاٰتِيَةٌ

فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَم۪يلَ ﴿٨٥﴾ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْخَلَّاقُ الْعَل۪يمُ ﴿٨٦﴾

85. Biz gökleri, yeri ve aralarında bulunan her şeyi gerçek bir sebep ve hikmet ile yarattık. Kıyâmet mutlaka kopacaktır. O halde sen, insanların eziyet ve sıkıntılarına karşı müsâmaha ve güzellikle davranma yolunu seç.

86. Hiç şüphesiz senin Rabbin, işte O, her şeyi mükemmel yaratan ve her şeyi hakkiyle bilendir.

Göklerin, yerin ve aralarında bulunan her şeyin بِالْحَقِّ (bi'l-hakk) "hak ile" yaratılması şu mânalara gelir:

• Bâtıl ve boş yere, abes olsun diye değil,

• Haksızlıkla değil,

• Allah Teâlâ tarafından derin sebepler ve ince hikmetlere dayanılarak yerli yerince yaratılmıştır.

• Hepsi adâlet ve hak ile ayaktadır ve husûsî haklara sahiptir. Bütün bu hakların korunması Allah Teâlâ'nın kulları üzerindeki hakkıdır.

Medainu Salih

Dolayısıyla bütün kâinat hak üzere kurulduğu ve Peygamber de hakkı tebliğ ettiği için, Peygamber ve ona iman edenler mutlaka başarıya ulaşacaklar; hakkın karşısında bâtılın safında yer alanlar da, bazı geçici, göstermelik başarılar elde etseler bile neticede mutlaka mağlup olacaklardır. O halde hak yolda yürürken bir takım zorluklar ve engellere takılmamalı; sabırlı, metin ve cesur olmalı; Yüce Hakk'a güvenerek mücadeleye devam etmelidir. Çünkü tüm kâinat hakka dost, bâtıla düşmandır. Bu sebeple hak kalıcı, bâtıl yok olucudur. (bk. Ra'd 13/17; İsrâ 17/81)

Bu, hak ve bâtılın dünyadaki mücâdelesinin sonucudur. Âhirete gelince, kıyâmet mutlaka kopacak, bunun gelişini hiçbir güç engelleyemeyecek; hak taraftarları ebedî kurtuluşa ererken, bâtılın nasipsiz yandaşları da sonsuz bir hüsranla karşılaşacaklardır. O halde sabırlı olmalı, hak düşmanlarının eziyetlerine tahammül göstererek aldırış etmemeli, olabildiğince müsamaha, hoşgörü ve yumuşaklıkla muâmele etmelidir.

İşte, tüm mâna ve maksatları Fâtiha sûresinde hülâsa edilen Kur'an-ı Azîm, öncelikle Allah'ı tanıtmak, sonra da O'na kulluğun esaslarını öğretmek üzere gelmiştir:

وَلَقَدْ اٰتَيْنَاكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَانِى وَالْقُرْاٰنَ الْعَظِيمَ ﴿٨٧﴾

87. Rasûlüm! Elbette biz sana namazın her rekâtında tekrarlanan yedi âyet-i kerîmeyi ve Kur'ân-ı Azîm'i verdik.

اَلسَّبْعُ الْمَثَانِى (es-Seb'ü'l-Mesânî), meşhur mânasıyla "sürekli tekrarlanan yedi" demektir. Rasûlullah (s.a.v.)'in beyânıyla bu, yedi âyetten oluşan Fâtiha sûresidir. (Buhârî, Tefsir 1/1)

Fâtiha sûresinin bu isimle anılmasının şu hikmetleri olabilir: Yedi âyetten oluşması; namazda her rekatta olmak üzere tekrar tekrar okunması; her rekatta Fâtiha'nın peşine bir sûre daha ilâve edilerek bir nevi ikilenmesi; sûrenin birincisi Allah'a hamd ve senâ, ikincisi yine O'na dua ve niyâz olmak üzere iki ana bölümden oluşması; biri Mekke'de biri de Medine'de olmak üzere kendisine duyulan zarûrî ihtiyaca göre iki defa inzâl buyrulması.

Böyle bir nimete sahip olan kişinin dünyanın geçici zevklerine göz dikmesi nasıl doğru olabilir:

لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ اِلٰى مَا مَتَّعْنَا بِهٖٓ اَزْوَاجًا مِنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ
وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٨﴾

88. O kâfirlerden bir kısmına geçici bir zevk olarak verdiğimiz nimet ve

servetlere gözlerini dikme. İman etmiyorlar diye de üzülme. Mü'minler üzerine şefkat ve merhamet kanadını indir.

Ebû Râfi' (r.a.) der ki: Rasûlullah (s.a.v.)'e bir misafir gelmişti. Evinde ise misafiri gereği gibi ağırlayabileceği bir şey yoktu. Benimle bir yahudiye: *"Allah Rasûlü Muhammed senden receb ayının ba ına kadar kendine bir miktar un ödünç vermeni istiyor"* haberini gönderdi. Yahudi: "Rehinsiz olmaz" dedi. Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)'e geldim ve yahudinin dediğini kendisine söyledim. Bunun üzerine: *"Allah'a yemin olsun ki, göktekilerin de yerdekilerin de en güveniliri benim. ayet bana borç vermi veya satmı olsaydı ona mutlaka söylediğim zamanda öderdim"* buyurdu. O'nun yanından çıktığımda **"O kâfirlerden bir kısmına geçici bir zevk olarak verdiğimiz nimet ve servetlere gözlerini dikme"** âyet-i kerîmesi nâzil oldu. (İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'an,* II, 557-558)

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)'in hayatı pek sade ve fakirceydi. Bir defasında onu kaba bir hasır üzerinde yattığını ve hasırın mübârek vücudunda izler bıraktığını gören Hz. Ömer ağlayarak şöyle demekten kendini alamamıştı: "Ey Allah'ın Rasûlü! Krallar yumuşak, kuş tüyü yataklarda yatarken, sen böyle kaba hasırlarda yatıyorsun. Halbuki sen Allah'ın Rasûlü'sün ve rahat bir hayata onlardan daha çok lâyıksın." Allah Rasûlü (s.a.v.) ona şu cevabı verdi: *"Dünya hayatının onların, âhiret nimetlerinin ise bizim olmasını istemez misin?"* (Müslim, Talâk 31)

Bütün peygamberler gibi Rasûlullah (s.a.v.) de tebliğ vazîfesini yerine getirirken en küçük bir dünyevî karşılık beklemedi. Açlığa, susuzluğa ve her türlü zorlukla birlikte bütün işkencelere katlandı. Doğduğu ve büyüdüğü yerden ayrılmak zorunda bırakıldı. Gittiği yerde de içten ve dıştan sürekli saldırılara maruz kaldı. Ancak bütün bunlara Allah rızâsı ve insanlığın saâdeti için katlandı. Bir defasında Ebû Hureyre (r.a.), onu oturur vaziyette namaz kılarken gördü ve hasta olup olmadığını sordu. Efendimiz (s.a.v.)'in şu cevabı Ebû Hureyre'yi ağlatmıştı: *"Açım Ebû Hureyre; açlık bende ayakta duracak tâkat bırakmadı."* (Ali el-Mütteki, *Kenzü'l-ummâl*, I, 199)

Âyetin **"mü'minler üzerine şefkat ve merhamet kanadını indir"** emri, Âlemlere Rahmet Efendimiz'in yüce ahlâkının ayrılmaz parçasıydı. Bunun Allah Rasûlü'nün hayatında sayısız misalleri vardır. Nitekim Enes (r.a.) şöyle der:

"Medineli bir adamın hizmetçisi, Peygamberimiz (s.a.v.)'in elinden tutar, onu istediği yere kadar götürürdü." (Buhârî, Edeb 61)

İnsanın böyle ahlâkî olgunluklara erişebilmesi için Peygamber mektebinde terbiye görmesine ve ilâhî buyrukların kalplere nüfuz eden meltem ve şebnemlerine makes olmasına zarûrî ihtiyaç vardır. Değilse doğru yolu bulması

zordur:

وَقُلْ اِنّ۪ٓي اَنَا النَّذ۪يرُ الْمُب۪ينُۚ ﴿٨٩﴾ كَمَٓا اَنْزَلْنَا عَلَى الْمُقْتَسِم۪ينَۙ
﴿٩٠﴾ اَلَّذ۪ينَ جَعَلُوا الْقُرْاٰنَ عِض۪ينَ ﴿٩١﴾ فَوَرَبِّكَ لَنَسْـَٔلَنَّهُمْ
اَجْمَع۪ينَۙ ﴿٩٢﴾ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

89. Şöyle de: "Hiç şüphesiz ben, evet ben, apaçık bir uyarıcıyım."

90. Nitekim o taksim edicilerin tepesine kendilerini sakındırdığın azabı indirmiştik.

91. Onlar ki Kur'an'ı kısım kısım ayırdılar; bir kısmına inanıp bir kısmına iman etmediler.

92. Rabbine yemin olsun ki, elbette biz onların hepsini inceden inceye hesaba çekeceğiz.

93. Yapa geldikleri bütün işlerin hesabını onlara mutlaka soracağız.

90. âyette bahsi geçen اَلْمُقْتَسِم۪ينَ (muktesimîn) "taksim ediciler"den maksat şunlar olabilir:

• Tevrat ve İncil'i kendi içinde bölümlere ayırıp, işlerine geleni alıp işlerine gelmeyeni almayan yahudi ve hıristiyanlar. (bk. Bakara 2/85)

• Ra'd 36. âyette geçtiği üzere hoşlarına giden bir kısmına inanıp, bir kısmını da inkâr etmek şeklinde Kur'an'ı parça parça etmek isteyen ve kendi içlerinde de muhtelif kısımlara ayrılmış bulunan yahudi ve hıristiyanlar.

• Hac ve panayır zamanlarında Mekke sokaklarını taksim ederek, insanları İslâm'dan uzaklaştırmaya çalışan Mekke müşrikleri.

Bu yüzden henüz dünyadayken ve fırsat varken kafaları çatlatırcasına İslâmî gerçekleri tebliğin önemine vurgu yapılarak buyruluyor ki:

فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَاَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِك۪ينَ ﴿٩٤﴾ اِنَّا كَفَيْنَاكَ
الْمُسْتَهْزِ۪ٔينَۙ ﴿٩٥﴾ اَلَّذ۪ينَ يَجْعَلُونَ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَۚ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾

94. Öyleyse, sana emredilen şeyi kafa çatlatırcasına açıkça anlat! Müşriklere aldırma!

95. O alaycılara karşı bizim sana destek olmamız elbette yeterlidir.

96. Onlar, Allah ile beraber başka bir ilâh uyduruyorlar. Fakat bunun feci sonunu yakında bilecekler.

Zira Cenâb-ı Hak, dinini tebliğ eden kullarına yardımcı olacağını müjdelemektedir:

وَلَقَدْ نَعْلَمُ اَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَۙ ﴿٩٧﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَۙ ﴿٩٨﴾ وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتّٰى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ ﴿٩٩﴾

97. Doğrusu biz, onların ileri geri söyledikleri kötü sözler yüzünden canının sıkıldığını, göğsünün daraldığını çok iyi biliyoruz.

98. Sen şimdi Rabbini hamd ile tesbih et ve secde edenlerden ol.

99. Gözlerden perdeyi kaldırıp her gerçeği ortaya çıkaracak ölüm sana gelip çatıncaya kadar da Rabbine kulluğa devam et!

Müşriklerin menfî tavırları ve söyledikleri çirkin sözler, bir insan olarak Rasûlullah (s.a.v.)'i üzmekte, canını sıkmakta ve göğsünü daraltmakta idi. Fakat Allah Teâlâ, bu noktada yine Peygamberini teselli etmekte, kendisinin sadece bir uyarıcı olduğunu bildirmekte, onların cehâletlerinden kaynaklanan bu nevi sözleri karşısında sarsılmayıp risalet ve tebliğ görevine eksiksiz bir şekilde devam etmesini emretmektedir. Ayrıca bu vesileyle göğsünde meydana gelen darlığın izalesi için de Rabbini hamd ile tesbih edip secde edenlerden olmasını ve ölüm gelinceye kadar Rabbine kulluğa devam etmesini istemektedir. Zira bu gibi ibâdetlerle meşgul olana, rubûbiyet âleminin nurları açılır, dünya gözünde değersizleşir, dünyevî hazlara temâyülden vazgeçerek bütünüyle Allah'a yönelir. Bu sayede de göğsü açılır, inşirah bulur, huzûra erer; hizmetlerini gönül genişliği içinde yapmaya devam eder.

"Gözlerden perdeyi kaldırıp her gerçeği ortaya çıkaracak ölüm" (Hicr 15/99) diye tercüme ettiğimiz kelimenin aslı اَلْيَقِينُ (yakîn)dir. Aslında bu kelimenin mânası "kesin bilgi" demektir. Ancak burada "ölüm" anlamında kullanılmıştır. Çünkü ölüm ânında gözlerden perdeler kalkmakta, gaybî olarak inanılan şeyler hakkında kesin bilgiye ulaşılmaktadır. Nitekim Müddessir sûresi 47. âyette "yakîn" kelimesinin "ölüm" mânasında kullanıldığı gâyet açık şekilde anlaşılmaktadır. Muhâcir sahâbelerden Osman b. Maz'ûn vefat edince, Allah Rasûlü (s.a.v.)'in: *"Ona yakîn gelmi tir"* buyurması da bunu göstermektedir. (Buhârî, Cenâiz 3)

Hicr sûresinin bu şekilde sona ermesini Nahl sûresi buna uygun güzel bir başlangıçla takip edecektir:

سُورَةُ النَّحْلِ

16- NAHL SÛRESİ

16. NAHL SÛRESİ

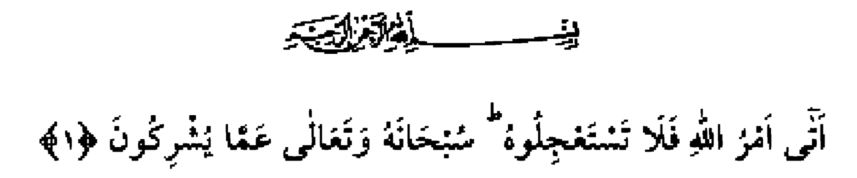
Nahl sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 128 âyettir. İsmini 68. âyetinde geçen ve "bal arısı" mânasına gelen اَلنَّحْلُ (Nahl) kelimesinden alır. Mushaf tertîbine göre 16, nüzûl sırasına göre 70. sûredir.

Konusu

Nahl sûresi, peygamberlere gönderilen vahyin esas hedefinin tevhîd inancı yani "Allah'tan başka ilâh yoktur. Yalnızca O'na kulluk edilmeli ve sadece O'ndan korkulmalıdır" anlayışı olduğunu vurgulayarak başlar ve ağırlıklı olarak tevhidin delilleri üzerinde durur. Bununla beraber sûrede kâfirlerin bir kısım itirazlarına cevaplar verilir, iddiaları çürütülür ve şüpheleri ortadan kaldırılır. Rasûlullah (s.a.v.)'in getirdiği dinin insan hayatında yapmayı hedeflediği değişim ve dönüşümler açıkça ortaya konur. Bu bağlamda adâlet, ihsân, sözünde durma, yemin ve anlaşmalara riâyet, haramlar-helâller ve tevbe gibi ahlâk ve muâmelâtla ilgili esaslar belirlenir. Yeri geldikçe öldükten sonra dirilme, hesap verme, cennet ve cehennem konularına temas edilir. Son olarak Peygamberimiz ve ona tâbi olanlara, kâfirlerin düşmanlık ve işkencelerine karşı nasıl bir tavır takınmaları gerektiği; zaman, mekan ve muhatabın durumunu dikkate alarak İslâm'ı nasıl tebliğ etmeleri lâzım geldiği hatırlatılır.

Allah’ın Emri Geldi Gelecek

Rahmân Rahîm Allah’ın ismiyle...

1. Allah’ın azap emri ha geldi ha gelecek. Artık onun çarçabuk gelmesini isteyip durmayın! Allah, onların koştukları ortaklardan çok uzak ve çok yücedir.

“Allah’ın emri”nden maksat, kâfir ve müşrikleri uyardığı “azap emri”dir. “Gelmesi” ise “yaklaşması” mânasındadır. Nitekim müşrikler Rasûlullah (s.a.v.)’le alay ediyor ve ilâhî tehdidi yalanlamak maksadıyla, kendilerine geleceği söylenen azabın geciktiğini ileri sürüyor ve: “Azabın gelmesiyle ilgili söylediklerin doğru olsa bile, putlar bizim için şefaat eder ve bizi o azaptan kurtarır” diyorlardı. Âyet bu hâdise üzerine nâzil oldu. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu’l-gayb,* XIX, 174)

“Allah’ın emri”nin “kıyâmet” mânasında olması da mümkündür. Nitekim şu rivayet de bu mânayla alakalıdır:

İbn Abbas (r.a.) şöyle anlatıyor: **“Kıyâmet yaklaştı ve ay yarıldı”** (Kamer 54/1) âyeti inince, kâfirler şöyle dedi: “Bu adam, kıyâmetin yaklaştığını iddia ediyor. O halde yaptıklarınızın bazılarından uzak durun.” Uzak durdular ve beklediler. Ancak, herhangi bir şey görmeyince, bu sefer: “Biz bir şey görmüyoruz” dediler. Bunun üzerine: **“İnsanların hesap verme vakti iyice yaklaştı”** (Enbiyâ 21/1) âyeti nâzil oldu. Bundan da korkup çekindiler ve kıyâmetin yaklaşmasını beklediler. Geçen günler uzayıp durunca tekrar, “Biz bir şey görmüyoruz” dediler. Bunun üzerine: **“Allah’ın azap emri ha geldi ha gelecek”** (Nahl 16/1) âyeti indi. Rasûlullah (s.a.v.) de, müslümanlar da bundan dolayı korkuya kapıldılar. Hemen peşinden: **“Artık onun çarçabuk gelmesini isteyip durmayın!”** buyruğu inince kalpleri yatıştı ve huzur buldular. Peygamberimiz (s.a.v.): *“Ben ve kıyâmet, şu ikisi gibi gönderildim”* diyerek şehâdet parmağı ve onun yanındaki parmağıyla işarette bulundu (Buhârî, Rikāk 39; Müslim, Cuma 43) ve: *“Az kalsın kıyâmet benim gelişimden önce kopacakken, ben ondan önce gönderildim”* buyurdu. (Vâhidî, *Esbâbu’n-nüzûl,* s. 284)

Kıyâmet böylesine açık ve yakın bir gerçek, kıyâmet sonrası olaylar ise son derece korkunç ve dehşet verici olduğu için Yüce Allah kullarını vaktinde uyarmak üzere peygamberler göndermiştir:

يُنَزِّلُ الْمَلٰٓئِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ اَمْرِه۪ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِه۪ٓ اَنْ اَنْذِرُٓوا
اَنَّهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّٓا اَنَا۬ فَاتَّقُونِ ﴿٢﴾

2. Allah, melekleri kendi tarafından bir vahiyle kullarından dilediğine indirir ve peygamberlerine insanları şöyle uyarmalarını emreder: "Benden başka ilâh yoktur; bana karşı gelmekten sakının!"

اَلرُّوحُ (rûh) kelimesinden maksat "vahiy"dir. (bk. Mü'min 40/15) Çünkü vahiy, ruhî bir iştir. Rûh da Allah'ın emirlerinden bir emir, Allah'a ait işlerden bir iş olduğundan dolayı vahiy, özel bir ruh mânasını taşır. Allah Teâlâ onu kendi katından görevlendirdiği melekleri vasıtasıyla kullarından dilediği kimseye indirir ve emirlerini haber verir.

Peygamberlik, Allah'ın dilediği kullarına lutfettiği bir rahmetidir. Peygamber göndermenin hedefi ise Allah'ın birliğini ve emredip yasakladığı tüm hususlarda O'ndan sakınmayı insanlara öğretmektir. Bunlar, dinin "tevhid" ve "takvâ" esasları olarak hülasa edilebilir. Tevhid, ilmî kuvvetin kemâl noktasıdır. Takvâ ise amelî kuvvetin kemâl noktasıdır. Bütün vahiyler temelde bu iki esas üzerine binâ edilir. Bu esasların iyice anlaşılıp hazmedilmesi lâzımdır. Çünkü Allah korkusunun dışında ferdin ve toplumun ahlâkî nizamını ayakta tutacak başka bir dayanak noktası yoktur.

Evet, yalnız Allah'tan korkup O'na kulluk etmek gerekir. Çünkü:

خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّۜ تَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣﴾ خَلَقَ
الْاِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَص۪يمٌ مُب۪ينٌ ﴿٤﴾

3. Allah, gökleri ve yeri gerçek bir sebep ve hikmetle yaratmıştır. O, müşriklerin koştukları ortaklardan çok temiz ve çok yücedir.

4. O, insanı küçücük bir nutfeden yarattı. Ama insan, yaratıcısına karşı apaçık bir düşman kesilivermiştir.

Varlıkların hakkı yaratılmış olmak, Allah'ın hakkı ise yaratıcı olmaktır. Bunun içindir ki göklerde ve yerde hiçbir varlık Allah yerine konulamaz. Allah sevildiği gibi sevilemez. Allah'tan korkulduğu gibi ondan korkulamaz. Cenâb-ı Hak, bütün şirk unsurlarından ve onun en ince izlerinden bile çok yücedir. Küçültülmüş bir kâinat olan insanı da gözle görülemez küçücük bir nutfeden, atılmış değersiz bir sudan yaratan da Allah'tır. Ne gariptir ki insan aslını unutarak, nasıl yaratılıp böyle mükemmel bir varlık hâline geldiğini düşünmeden yaratıcısına karşı bile apaçık bir düşman oluvermektedir. O'na ortaklar koşmakta; O'nun irade ve

hükmüne karşı akıl ve mantık yürütmekten çekinmemektedir.

İsterseniz bir de size uysal hizmetçiler kılınan hayvanlara bakın:

وَالْاَنْعَامَ خَلَقَهَا لَكُمْ فٖيهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعُ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٥﴾ وَلَكُمْ
فٖيهَا جَمَالٌ حٖينَ تُرٖيحُونَ وَحٖينَ تَسْرَحُونَ ﴿٦﴾ وَتَحْمِلُ اَثْقَالَكُمْ اِلٰى
بَلَدٍ لَمْ تَكُونُوا بَالِغٖيهِ اِلَّا بِشِقِّ الْاَنْفُسِ اِنَّ رَبَّكُمْ لَرَؤُفٌ رَحٖيمٌ ﴿٧﴾

5. Hayvanları da O yaratmıştır. Onlarda sizin için elbise yapılıp ısınmanızı sağlayan deri, yün, kıl gibi şeyler ve daha başka pek çok faydalar vardır. Ayrıca onların bir kısmının da etlerini ve ürettikleri yiyecekleri yersiniz.

6. Akşamleyin ağıllara getirirken ve sabahları otlaklara salıverirken onlarda sizin için muhteşem bir güzellik ve doyumsuz bir zevk vardır.

7. Hem bin bir güçlük çekmeden ve yarı canınız çıkmadan varamayacağınız uzak yerlere yükünüzü onlar taşır. Gerçekten Rabbiniz, pek şefkatli ve çok merhametlidir.

Hayatın devamı ve ihtiyaçların temini açısından bu hayvanlarda insanın hem beden hem de ruh dünyasına hitap eden büyük faydalar ve eşsiz güzellikler vardır. Şöyle ki:

• İnsanın giyinmeye, barınmaya, sıcaktan ve soğuktan kendini korumaya ihtiyacı vardır. Bunun ham maddesini oluşturan deri, yün ve kıllar, bahsedilen hayvanlardan temin edilir.

• Bunlar yavrulayıp çoğalmaları, sütleri, binek oluşları, kendileriyle çiftçilik yapılması, satılıp paralarının alınması, kiraya verilmeleri gibi yollarla da insana pek çok faydalar sağlarlar.

• İnsanın vazgeçilmez ihtiyaçlarından biri de yemektir. Bu açıdan da bahsi geçen hayvanların insana sağladığı fayda açıktır. Onların etlerinden istifade ederiz. Vücutlarından veya hizmetlerinden meydana gelen ürünleri yer ve yaşarız.

• İnsanın ihtiyaçları sadece bedenî ve fizikî ihtiyaçlarla sınırlı değildir. Onun ruhî ihtiyaçları da vardır. Bu sebeple Cenâb-ı Hak göze hitap edip seyredilmesine izin verdiği nice güzel manzaralar, kulağa hitap edip dinlemeye müsaade buyurduğu nice güzel nağmeler var etmiştir. Bu güzellikler vasıtasıyla insan ruhu sevinir, huzur bulur. İşte hayvanların yaratılmasında insanın bu ruhî ihtiyaçları da dikkate alınmıştır. Sabahleyin otlamaya gidişlerinde, akşamleyin karınları tok, memeleri dolu eve dönüşlerinde, yavrularıyla karşılaşıp meleşmelerinde, yine yayılmaya giderken koşuşup oynaşmalarında insan için

seyredip zevk alacağı çok güzel manzaralar vardır.

• Bunlar bizim taşıma ihtiyacımıza da yardımcı olurlar. Develer, öküzler ve mandalar hem bizi hem de yüklerimizi istediğimiz yere taşırlar. Halbuki o yükleri oraya kendimiz götürecek olsak ne kadar zorlanırız; tâkatimiz kesilir, neredeyse canımız çıkar. Yine de tam olarak muvaffak olamayız. Fakat o hayvancağızlar itiraz etmeden, seslerini çıkarmadan bu hizmetimizi de görürler. Bu ihsânlar, Cenâb-ı Hakk'ın kullarına olan engin şefkati ve sonsuz merhametinin açık tezâhürleridir.

Peki atlar, katırlar ve eşekler:

وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ وَالْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً ۜ وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨﴾

وَعَلَى اللّٰهِ قَصْدُ السَّبِيلِ وَمِنْهَا جَآئِرٌ ۜ وَلَوْ شَآءَ لَهَدٰيكُمْ اَجْمَعِينَ ۟ ﴿٩﴾

8. Allah atları, katırları, merkepleri de binmeniz için ve hayatınızı süsleyen bir zînet olsun diye yarattı. O, sizin bilemeyeceğiniz daha nice vâsıtalar yaratacaktır.

9. Yolun doğrusunu göstermek Allah'a aittir. O yollardan eğri olanlar da vardır. Eğer Allah dileseydi, sizi hep birlikte doğru yola erdirirdi.

Âyetteki يَخْلُقُ (yahluku) fiili geniş ve gelecek zaman ifade eden bir sîga olması hasebiyle "yaratır, yaratacaktır" mânasına gelir. Allah'ın devamlı yaratmasından bahseden bu ifade, tabii nakil vasıtalarının, yani bu maksat için insan tarafından evcilleştirilen hayvanların bahsinden hemen sonra geldiği için, belli ki, aynı kategoriden ama henüz bilinmeyen başka şeylere: yani, insan zekasına kazandırdığı icat yeteneği yoluyla Allah'ın yaratmakta devam edeceği yeni yeni ulaşım vasıtalarına işaret etmektedir. Medeniyet tarihinin birbirini izleyen her safhası, ulaşım vasıtaları alanında önceden hayal bile edilemeyen yeni yeni buluşlar göz önüne koyduğuna göre "bilmediğiniz daha neler yaratacaktır" yolundaki Kur'anî ifade insanlık tarihinin 'geçmiş-şimdi-gelecek' her dönemi için geçerlidir.

Şüphe yok ki bütün bu binitlerden istifade etmek için, bunların yürüyebileceği yollar lâzımdır. İnsana bunları icat edip yapma istidadını da Allah vermektedir. O bize hem dünyada yürüyecek maddî yollarımızı göstermekte hem cennet ve cemâline varan mânevî yolları göstermektedir. Ayrıca önümüze, ibretle bakınca bizi doğru yola iletecek nice kevnî mûcizeler ve açık deliller sermektedir:

Şu Kudret Tecellilerine Bakın

هُوَ الَّذٖٓى اَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً لَكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فٖيهِ
تُسٖيمُونَ ﴿١٠﴾ يُنْبِتُ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعَ وَالزَّيْتُونَ وَالنَّخٖيلَ وَالْاَعْنَابَ
وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِۜ اِنَّ فٖى ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١١﴾ وَسَخَّرَ
لَكُمُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَۙ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِاَمْرِهٖۜ
اِنَّ فٖى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَۙ ﴿١٢﴾ وَمَا ذَرَاَ لَكُمْ فِى الْاَرْضِ
مُخْتَلِفًا اَلْوَانُهُۜ اِنَّ فٖى ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٣﴾

10. O Allah ki, gökten su indirir. İçme suyunuz ondan meydana geldiği gibi, hayvanlarınıza yedirdiğiniz otlar ve ağaçlar da ondan yetişir.

11. O su ile sizin için ekinler, zeytinlikler, hurma ağaçları, üzüm bağları ve her türden daha nice ürünler yetiştirir. Şüphesiz ki bunda sistemlice düşünen bir toplum için elbette tevhidi gösteren kesin bir delil vardır.

12. Sonra geceyi ve gündüzü, güneşi ve ayı sizin hizmetinize O verdi. Bütün yıldızlar da O'nun emrine boyun eğmişlerdir. Gerçekten bunda aklını kullanan bir toplum için nice ibretler, dersler vardır.

13. O, yeryüzünde sizin için her türde ve her renkte daha nice hayvanlar ve bitkiler yaratmıştır. Elbette bunda düşünüp öğüt alan bir toplum için büyük bir ibret ve ders vardır.

Âyetlerde bahsedilen ilâhî kudret akışları ve azamet tecellileri karşısında kulun his ve idrakinin harekete geçebilmesi için onun yapması gereken üç mühim vazîfeye dikkat çekilir:

- Tefekkür: Etraflıca ve sistemlice düşünmek,
- Te'akkul: Aklını kullanmak,
- Tezekkür: Düşünüp ibret ve öğüt almak.

"Tefekkür", zihnimizi dâimî bir şekilde kullanarak varlığın gizli mânalarını, sır ve hikmetlerini adım adım idrâk etme faaliyetidir. "Akletme", duyularımızın sahasına giren varlık ve hâdiselerden hareket ederek gözle görülemeyen gerçekler hususunda bilgi edinme yolunda aklımızı çalıştırmaktır. "Tezekkür" ise üzerinde tefekkür ettiğimiz varlıkların çeşitlerini, hususiyet ve özelliklerini hatırlayarak, dikkate alarak gerçeği anlama gayreti; bunlardan gerekli ibret ve dersi çıkarma faaliyetidir. Böylece üç âyette de, bizim için yaratılan varlık ve hâdiselerdeki "âyet" kelimesiyle ifade edilen gizli ve derin mânaları, delilleri

anlayıp kavrayabilmek, neticede ilâhî hakikatlere ve hidâyete ulaşabilmek için insanın mutlaka zihnî istidatlarını ve aklî melekelerini kullanması istenmektedir.

Bunun ötesinde ibretle seyredilip üzerinde düşünülecek daha nice işaretler bulunmaktadır:

وَهُوَ الَّذٖى سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ
حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا ج وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاخِرَ فٖيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهٖ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٤﴾

14. Taptâze et yemeniz ve inci, mercân gibi takınacağınız süs eşyaları çıkarmanız için denizi hizmetinize veren de O'dur. Sen, gemilerin denizde suları yara yara gittiğini görürsün. Bütün bunlar, Rabbinizin lutfundan nasibinizi aramanız ve verdiği nimetlere şükretmeniz içindir.

Şimdi de göklere doğru yükselip giden ulu dağlara ve başlarını taştan taşa vurup gezen ırmaklara bakın:

وَاَلْقٰى فِى الْاَرْضِ رَوَاسِيَ اَنْ تَمٖيدَ بِكُمْ وَاَنْهَارًا وَسُبُلًا لَعَلَّكُمْ
تَهْتَدُونَ ﴿١٥﴾ وَعَلَامَاتٍ ط وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ ﴿١٦﴾

15. Allah, sizi sarsmaması için yeryüzüne sağlam, sarsılmaz dağlar çaktı; yolunuzu bulabilmeniz için de ırmaklar ve yollar açtı.

16. Bunların dışında yol gösterecek daha nice işaretler var etti. İnsanlar geceleyin de yıldızlarla yönlerini ve yollarını bulurlar.

İnsanın fizikî ve coğrafî mânada doğru yolu bulması, yani gideceği yere ulaşabilmesi için bu kadar geniş imkânlar hazırlayan Allah Teâlâ'nın, onun ahlâkî ve ruhî ihtiyaçlarını görmezlikten gelmesi düşünülemez. Çünkü insanın dünyada yanlış bir yöne yöneldiği zaman karşılaşacağı büyük kayıplar, dinî mânada doğru yoldan sapma sonucu karşılaşacağı ahlâkî ve ruhî kayıpların yanında hiç kalır. Dolayısıyla insanların karada ve denizde yollarını bulabilmeleri için dağlar, nehirler, yıldızlar ve başka işaretler var eden Cenâb-ı Hakk'ın, insanın ahlâkî ve ruhî ihtiyaçlarını görmezden geldiğini düşünmek, Allah'ın beşeriyete olan lutuf ve rahmetinden şüphe etmekten başka bir şey değildir.

Öyleyse:

اَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ ط اَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٧﴾ وَاِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ
اللّٰهِ لَا تُحْصُوهَا ط اِنَّ اللّٰهَ لَغَفُورٌ رَحٖيمٌ ﴿١٨﴾ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿١٩﴾

17. Yaratan, yaratamayan gibi olur mu hiç? Hâlâ düşünüp ders ve öğüt almayacak mısınız?

18. Allah'ın verdiği nimetleri tek tek saymak isteseniz, imkânı yok, onları toplu halde bile sayamazsınız. Fakat Allah, çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir.

19. Allah, sizin gizlice yaptıklarınızı da bilir, açıkça yaptıklarınızı da.

O halde doğru inanç ve amel sisteminin alınacağı merci, Allah Teâlâ'dır. Çünkü:

وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَۜ ﴿٢٠﴾

اَمْوَاتٌ غَيْرُ اَحْيَٓاءٍۚ وَمَا يَشْعُرُونَۙ اَيَّانَ يُبْعَثُونَۚ ﴿٢١﴾

20. Müşriklerin Allah'tan başka ibâdet edip yalvardıkları putlar hiçbir şey yaratamazlar. Çünkü, zâten kendileri yaratılmışlardır.

21. Onlar diri değil, ölüdürler. Kendilerine tapanların ne zaman diriltileceklerini de bilmezler.

Bir varlığın ilâh olması için onun "Yaratıcı" olması gerekir. Oysa putlar diri değil, kupkuru taşlardan ibaret cansız, ruhsuz, ölü nesnelerdi. Gerçek ilâh ölü değil, hiçbir zaman yok olmayan bir "hayat sahibi" olması lâzımdır. Yine bu putlar hiçbir şey bilmeyen, kendilerine yalvaranların farkında bile olmayan ve yeniden dirilişin ne zaman olacağı hakkında da hiçbir malumatı bulunmayan taştan yapılmış kupkuru şekillerden ibaretti. Halbuki gerçek ilâhın "her şeyi bilen", kendine kulluk edenlerin hallerinden haberdar olan, kıyâmetin kopuşunun ve yeniden dirilişin vaktini bilen ve kullarını hesaba çekebilecek iradesi, kuvvet ve kudreti olan bir varlık olması gerekir.

Şunu bilin ki:

اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌۚ فَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ قُلُوبُهُمْ مُنْكِرَةٌ وَهُمْ

مُسْتَكْبِرُونَ ﴿٢٢﴾ لَا جَرَمَ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَۜ اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ ﴿٢٣﴾

22. Sizin ilâhınız bir tek ilâhtır. Ne var ki âhirete inanmayanların kalpleri, bu en büyük gerçeği ve ona dayanan daha pek çok gerçeği inkâra şartlanmıştır. Onlar, boş bir büyüklenme içindedirler.

23. Şüphe yok ki Allah onların gizlediklerini de açığa vurduklarını da kesinlikle bilir. O, büyüklenip duran kimseleri asla sevmez.

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"*Kalbinde zerre kadar kibir olan cennete giremez. Yine kalbinde zerre ağırlığınca iman olan da cehenneme girmez.*" (Müslim, İman 147)

“Mütekebbirler kıyâmet gününde toz zerrecikleri gibi ha redileceklerdir. Büyüklenmeleri yüzünden insanlar onları ayakları altında çiğneyecektir.” (Tirmizî, Kıyâmet 47)

Kibrin zıddı tevâzudur. Kibir kötülendiği nispette tevazu övülmüştür.

İşte imanın sağladığı tevazu nimetinden mahrum kalıp kibri kendilerine meslek edinen inkârcıların Kur’an karşısındaki durumları şöyle haber veriliyor:

وَاِذَا ق۪يلَ لَهُمْ مَاذَٓا اَنْزَلَ رَبُّكُمْۙ قَالُٓوا اَسَاط۪يرُ الْاَوَّل۪ينَۙ ﴿٢٤﴾ لِيَحْمِلُٓوا

اَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِۙ وَمِنْ اَوْزَارِ الَّذ۪ينَ يُضِلُّونَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍۜ اَلَا سَٓاءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٢٥﴾

24. Onlara: “Rabbiniz size ne indiriyor?” diye sorulduğu zaman, “Öncekilerin masallarını!” diye karşılık verirler.

25. Neticede onlar kıyâmet gününde kendi günahlarını tamâmen yüklendikleri gibi, bilgisizce saptırdıkları kimselerin bazı günahlarını da yükleneceklerdir. Dikkat edin, sırtlarına ne kötü bir yük alıyorlar!

Allah Rasûlü (s.a.v.) şöyle buyurur:

“İnsanları doğru yola çağıran kimseye, kendisine uyanların sevabı gibi sevap verilir. Bu durum, ona uyanların sevaplarından da hiçbir ey eksiltmez. İnsanları sapıklığa çağıran kimseye de, kendisine uyanların günahı gibi günah verilir. Bu durum, ona uyanların günahlarından da hiçbir ey eksiltmez.” (Müslim, İlim 16; Ebû Dâvûd, Sünnet 6)

Nitekim önceden gelip geçen kâfirlerin halleri de bunlardan farksızdı:

قَدْ مَكَرَ الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَاَتَى اللّٰهُ بُنْيَانَهُمْ مِنَ الْقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ

السَّقْفُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَاَتٰيهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾

26. Onlardan öncekiler de peygamberlerine tuzak kurmaya yeltenmişlerdi. Fakat Allah, onların tuzak kurdukları binâlarını ta temellerinden yıktı da üstlerindeki tavanlar başlarına çöktü. Hem de bu azap onlara hiç fark edemedikleri bir yerden geliverdi.

Hz. İbrâhim’e düşmanlık yapan Nemrûd’un durumu buna güzel bir misâl teşkil eder. O, zannınca Hz. İbrâhim’in gökte bulunan ilâhına meydan okumak için yüksek bir kule yapar. Korkunç bir rüzgâr onu yerle bir eder; içindekiler de üzerlerine çöken kulenin yıkıntıları altında can verir. Nemrûd’u ise daha fazla ıstırap ve acı çekmesi için öldürmez. Ona, burnundan beynine doğru giden bir sivrisinek musallat eder. Sineğin verdiği sıkıntı ve acıyı dindirip bir an olsun rahatlayabilmek için senelerce kafasını tokmakla dövdürür ve o şekilde helâk

olur gider. Hâsılı, hangi zaman ve mekanda olursa olsun Allah ve Peygamber düşmanlarının âkıbetleri hep böyle hazin ve hüsran olacaktır.

Kıyâmet gününe gelince:

ثُمَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يُخْزِيهِمْ وَيَقُولُ اَيْنَ شُرَكَٓائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تُشَٓاقُّونَ
فِيهِمْ ۜ قَالَ الَّذِينَ اُو۫تُوا الْعِلْمَ اِنَّ الْخِزْيَ الْيَوْمَ وَالسُّٓوءَ عَلَى الْكَافِرِينَ ۙ
﴿٢٧﴾ اَلَّذِينَ تَتَوَفّٰيهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ ظَالِمٖٓي اَنْفُسِهِمْ ۖ فَاَلْقَوُا السَّلَمَ مَا كُنَّا
نَعْمَلُ مِنْ سُٓوءٍ ۜ بَلٰٓى اِنَّ اللّٰهَ عَلٖيمٌ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ فَادْخُلُٓوا
اَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدٖينَ فٖيهَا ۜ فَلَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرٖينَ ﴿٢٩﴾

27. Sonra kıyâmet gününde Allah onları rezil ve perişan eder de: "Hani nerede o sizin uğrunda mü'minlere düşman kesildiğiniz sözde ortaklarım?" diye sorar. Kendilerine ilim verilenler ise: "Bu gün her türlü rezillik ve azap kâfirlerin üzerinedir" derler.

28. Melekler, böylesi kâfirlerin canlarını onlar küfür ve günah içinde bizzat kendilerine yazık ederken alırlar. Onlar, azabı görünce teslim bayrağını çeker ve mazeret bulma gayreti içinde: "Biz hiçbir kötülük işlemiyorduk" derler. Kendilerine şöyle denilir: "Hayır, hayır! Şüphesiz Allah, sizin neler yaptığınızı çok iyi bilmektedir."

29. "Haydi, içinde ebedî kalmak üzere girin bakalım cehennemin kapılarından içeri! Büyüklenip duranların kalacağı yer ne kötüdür!"

Büyüklük taslamak üç şekilde olabilir:

Allah'a karşı: Bu kibirlerin en kötüsü ve çirkini olup kaynağı sırf cehâlettir.

Peygamberlere karşı: Bu nefsin şeref ve üstünlük iddiâ etmesi, diğer insanlar gibi bir beşer olan peygambere itâatten kendini yüksek görmesidir. Bu kıyâmet gününde ebedî azâba müstehak olma konusunda Allah'a karşı gösterilen büyüklük gibidir.

İnsanlara karşı: Bu kendisini üstün görüp başkasını hakir görmektir. İnsanlar onu kendilerine itâata çağırsalar onlara boyun eğmekten geri durur, onları bayağı ve küçük görüp onlarla eşit olmaktan çekinir. İşte bu da çok çirkin bir kibir çeşididir, sahibi de büyük bir câhildir.

Böylesine kibre kapılmış kâfirlerin bu kötü sonlarına karşılık Allah huzurunda hiçlik elbisesine bürünmüş mü'minleri hem ölüm anlarında hem de âhiret âleminde büyük güzellikler beklemektedir:

Müttakîlerin Güzel Akıbeti

وَق۪يلَ لِلَّذ۪ينَ اتَّقَوْا مَاذَٓا اَنْزَلَ رَبُّكُمْۜ قَالُوا خَيْرًاۜ لِلَّذ۪ينَ اَحْسَنُوا ف۪ي هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌۜ وَلَدَارُ الْاٰخِرَةِ خَيْرٌۜ وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّق۪ينَۙ ﴿٣٠﴾ جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ لَهُمْ ف۪يهَا مَا يَشَٓاؤُ۫نَۜ كَذٰلِكَ يَجْزِي اللّٰهُ الْمُتَّق۪ينَۙ ﴿٣١﴾ اَلَّذ۪ينَ تَتَوَفّٰيهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ طَيِّب۪ينَۙ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمُۙ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٢﴾

30. Gönülleri Allah'a saygıyla dopdolu olup O'na karşı gelmekten sakınanlara: "Rabbiniz ne indiriyor?" diye sorulduğunda onlar: "Sadece iyilik ve güzellik indiriyor" derler. İyilik yapanlara bu dünya hayatında güzel bir mükâfat vardır. Âhiret yurdu ise onlar için daha hayırlıdır. Gönüllerinde besledikleri o derin saygıyla Allah'a karşı gelmekten sakınanların varacağı yurt gerçekten ne güzeldir!

31. O yurt Adn cennetleridir ki, oraya girerler, altından ırmaklar akar, orada onlar için diledikleri her şey vardır. Allah, takvâ sahiplerini işte böyle mükâfatlandırır.

32. Onlar ki, tertemiz bir hayat yaşarlarken melekler gelip incitmeden canlarını alırlar; bir taraftan da kendilerini: "Selam olsun size! Yaptığınız güzel amellere karşılık girin cennete!" diye müjdelerler.

Melekler bir taraftan onların ruhlarını çok hoş ve güzel bir şekilde:

• Şirkten temizlenmiş ve arınmış olarak,

• Sâlih kimseler olarak,

• Söz ve fiilleri temiz olarak,

• Allah'ın ihsân edeceği mükâfatlara güvenerek, gönülleri hoş olarak,

• Allah'a kalp huzuru ve gönül hoşluğuyla yönelerek,

• Vefatları güzel, kolay, zorluksuz ve acısız olarak alırken, bir taraftan da korkmamaları ve üzülmemeleri için onlara selam verecekler ve onları, yaptıkları sâlih amelleri sebebiyle cennetle müjdeleyeceklerdir. (bk. Fussılet 41/30-32)

Şimdi, gerçeği tüm berraklığıyla gözler önüne seren bunca deliller ortada dururken, artık inkârcıların tevbe edip ebedî mutluluğa erişmek için daha ne diye beklediklerini sormak gerekir:

هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّٓا اَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَوْ يَأْتِيَ اَمْرُ رَبِّكَۜ كَذٰلِكَ فَعَلَ

اَلَّذٖينَ مِنْ قَبْلِهِمْؕ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللّٰهُ وَلٰكِنْ كَانُٓوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٣٣﴾
فَاَصَابَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهٖ يَسْتَهْزِؤُ۫نَ۟ ﴿٣٤﴾

33. O inkârcılar, illâ kendilerine meleklerin gelmesini veya Rabbinin azab emrinin gelip çatmasını mı bekliyorlar? Daha önceki kâfirler de böyle yapmışlardı. Allah onlara zulmetmedi, fakat onlar kendilerine zulmedip duruyorlardı.

34. Sonunda yaptıkları kötülüklerin cezası başlarına geldi ve sürekli alay edip durdukları gerçek onları dört bir yandan kuşatıverdi.

“Allah’ın emri”nden maksat;

• Bedir gününde olduğu gibi öldürülmek,

• Depremle yerin dibine geçirilmek,

• Firavun gibi suda boğulmak,

• Üzerlerine azap kamçısının inmesi veya taş yağmurunun yağdırılması gibi suçluları cezalandırma emridir.

Cezayı hak edenler, haksızlık yapan kulların kendileridir. Dolayısıyla kendilerini haklı çıkarmak üzere suçu Allah’a atma çabalarının hiçbir haklı gerekçesi olamaz:

وَقَالَ الَّذٖينَ اَشْرَكُوا لَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ مَا عَبَدْنَا مِنْ دُونِهٖ مِنْ شَيْءٍ نَحْنُ
وَلَٓا اٰبَٓاؤُ۬نَا وَلَا حَرَّمْنَا مِنْ دُونِهٖ مِنْ شَيْءٍؕ كَذٰلِكَ فَعَلَ الَّذٖينَ مِنْ
قَبْلِهِمْۚ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ اِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبٖينُ ﴿٣٥﴾

35. Allah’a ortak koşanlar şöyle dediler: “Eğer Allah dileseydi, biz de, atalarımız da O’ndan başka hiçbir şeye ilâh diye tapmaz ve O’nun emri olmadan hiçbir şeyi kendimize haram kılmazdık.” Daha önceki müşrikler de tıpkı böyle yapmışlardı. Bu durumda peygamberlere düşen vazîfe, apaçık tebliğden başka ne olabilir?

Hiç kimse, günahını Allah’a havale etmeye çalışarak sorumluluktan kurtulamaz; mutlaka cezasını görür. Bu sebeple kurtuluş için, Allah’ı kendimize göre değil, kendimizi Allah’a göre ayarlamak ve kayıtsız şartsız O’nun kulluğuna teslim olmak gerekir. O’na kul olmanın yollarını da peygamberler açıkça tebliğ etmişlerdir:

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فٖي كُلِّ اُمَّةٍ رَسُولًا اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَۚ

فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللّٰهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُۜ فَسِيرُوا فِي الْاَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٦﴾ اِنْ تَحْرِصْ عَلٰى هُدٰيهُمْ فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدٖي مَنْ يُضِلُّ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرٖينَ ﴿٣٧﴾

36. Doğrusu biz her ümmete: "Allah'a kulluk edin ve insanları sahte tanrılara tapmaya zorlayan şeytânî güçlerden uzak durun" diye uyaran bir peygamber gönderdik. Allah onlardan bir kısmına doğru yolu nasip etti; bir kısmı da inkârları yüzünden doğru yoldan sapmayı hak etti. Öyleyse yeryüzünde dolaşın da dîni yalanlayanların akıbeti nasıl olmuş bir bakın!

37. Sen onların doğru yola gelmelerini ne kadar çok istesen de, Allah sapmalarına fırsat verdiği kimselere doğru yolu göstermez. Onlar için bir yardımcı da bulunmaz.

Kulluk; irademizi Rabbimize teslim etmek, O'nun râzı olduğu işleri yapmak, râzı olmadıklarından da kaçınmaktır. İbrâhim b. Edhem (r.h.) ile alakalı anlatılan şu kıssa Hakk'a kulluğun nasıl olması gerektiğini hem basit, hem de etkili bir üslupla öğretir.

Kıssaya göre İbrâhim b. Edhem bir köle satın aldı. Ona:

"–Ne yersin?" dedi. O da:

"–Bana ne yedirirsen onu yerim" diye cevap verdi. Tekrar ona:

"–Ne iş yaparsın?" diye sordu. O da:

"–Beni ne işte kullanırsan onu yaparım" şeklinde karşılık verdi. Yine:

"–Hangi şeyi yapmak istersin?" diye sorunca, kölenin cevabı şu oldu:

"–Efendisinin isteği yanında kölenin isteği nerede kalır!" Sonra İbrâhim b. Edhem kendi nefsine dedi ki:

"–Ey miskin! Şu kölenin sana teslîm olduğu gibi, sen ömründe bir saat bile Allah'a teslîm olmadın."

Peygamber'in dâvetini duyan herkesin aslında kıssada anlatıldığı gibi Allah'a kulluğa yönelmesi beklenir. Fakat gerçek böyle değildir. Bu konuda ilâhî bir zorlama olmadığından herhangi bir ümmete bir peygamber geldiğinde onların hemen iki gruba ayrıldıkları görülür:

• Dâveti kabul edenler,

• Dâveti reddedip sapıklık yolunu tutanlar.

Nitekim:

وَاَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْۙ لَا يَبْعَثُ اللّٰهُ مَنْ يَمُوتُۜ بَلٰى وَعْدًا

عَلَيْهِ حَقًّا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَۙ ﴿٣٨﴾ لِيُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذ۪ي
يَخْتَلِفُونَ ف۪يهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا اَنَّهُمْ كَانُوا كَاذِب۪ينَ ﴿٣٩﴾ اِنَّمَا
قَوْلُنَا لِشَيْءٍ اِذَٓا اَرَدْنَاهُ اَنْ نَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ۟ ﴿٤٠﴾

38. Kâfirler: “Allah, ölen kimseyi bir daha diriltmez!” diye var güçleriyle yemin ediyorlar. Hayır, elbette diriltecek! Bu, O’nun gerçekleşmesini üzerine aldığı kesin bir sözüdür; fakat insanların çoğu bunu bilmez.

39. Diriltecek ki, hakkında anlaşmazlığa düştükleri gerçekleri onlara bütün açıklığıyla göstersin ve inkâr edenler de gerçekte birer yalancı olduklarını bilsinler.

40. Biz bir şeyin olmasını dilediğimiz zaman, ona sadece “Ol!” deriz, o da hemen oluverir.

Rivayet edildiğine göre bir müslümanın müşriklerden birinde alacağı vardı. Borcunu almak için adamın yanına vardı. Konuşurken söz arasında: “Ölümden sonra beni dirilteceğini ümid ettiğim zâta yemin ederim ki alacağım şu kadardır” dedi. Müşrik: “Sen öldükten sonra diriltileceğine mi inanıyorsun?” dedi. Müslüman, “Evet” deyince müşrik, var gücüyle yemin ederek “Hiç kimse öldükten sonra tekrar dirilmez” dedi. İşte bunun üzerine 38. âyet nâzil oldu. (Vâhidî, *Esbâbu’n-nüzûl,* s. 285)

Ölülerin yeniden diriltilmesinin iki hikmetine işaret edilir:

• Böylece Allah Teâlâ, kimin mü’min kimin kâfir, kimin haklı kimin haksız, kimin doğru yolda kimin eğri yolda olduğunu kendilerine gösterecektir. Sonuçta herkes durumunu kesin bir şekilde bilecektir.

• Kâfirler de “âhiretin olmayacağı, Allah’ın ölenleri yeniden diriltmeyeceği” gibi sözlerinde yalancı olduklarını kesinlikle öğreneceklerdir.

Bu bakımdan mü’minler Allah Teâlâ’ya sonsuz bir güven içinde zulme karşı mücadeleye devam edip, gerekirse bu uğurda tüm sevdiklerini fedâya ve İslâmı kolaylıkla yaşayabilecekleri daha uygun yerlere hicrete hazır olmalıdırlar. Nitekim İslâm’ın ilk yıllarında müslümanlar, kâfirlerin baskı ve işkenceleri yüzünden yurtlarını terk etmek mecburiyetinde kalmışlardı:

وَالَّذ۪ينَ هَاجَرُوا فِي اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا لَنُبَوِّئَنَّهُمْ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةًۜ وَلَاَجْرُ
يَتَوَكَّلُونَ ﴿٤٢﴾ الْاٰخِرَةِ اَكْبَرُۢ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَۙ ﴿٤١﴾ اَلَّذ۪ينَ صَبَرُوا وَعَلٰى رَبِّهِمْ

41. Zulme maruz kaldıktan sonra Allah yolunda hicret edenleri dünyada

mutlaka en güzel bir yere yerleştiririz. Âhirette verilecek mükâfat elbette çok daha büyüktür. Keşke bunu bilselerdi.

42. O muhâcirler, Allah yolunda başlarına gelene sabretmişler ve yalnızca Rablerine dayanıp güvenmişlerdir.

Rivayete göre Hz. Ömer muhacirlere devletten maaşlarını ödediğinde: "Bu, Allah'ın size dünyada va'dettiği mükâfattır. Âhirette sizin için sakladıkları ise elbette daha çoktur" der, sonra da onlara bu âyet-i kerîmeleri okurdu. (Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XIV, 143)

Müşrikler, peygamberin insan olmasını akıllarına sığdıramıyor; "Eğer Allah peygamber göndermek isteseydi, katındaki meleklerden birini gönderirdi" diyorlardı. Gelen âyetler, onların bu tür yanlış anlayışlarını düzeltmektedir:

وَمَٓا اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ اِلَّا رِجَالًا نُوحٖٓى اِلَيْهِمْ فَسْـَٔلُٓوا اَهْلَ الذِّكْرِ
اِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَۙ ﴿٤٣﴾ بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِۜ وَاَنْزَلْنَٓا اِلَيْكَ الذِّكْرَ
لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ اِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٤﴾

43. Senden önce gönderdiğimiz peygamberler de, kendilerine vahyettiğimiz bir kısım adamlardan başkası değildi. Eğer bilmiyorsanız bilenlere sorun.

44. O peygamberleri apaçık delillerle ve kitaplarla gönderdik. Sana da, hikmet ve öğüt dolu bu Kur'an'ı indirdik ki, kendilerine indirilen gerçekleri insanlara apaçık bir şekilde anlatasın ve böylece onlar da Allah'ın âyetleri üzerinde sistemli bir şekilde düşünsünler.

Cenâb-ı Hakk'ın, bilgi almak üzere kendilerine müracaat edilmesini tavsiye buyurduğu "zikir ehli", ister Ehl-i kitaptan ister müslümanlardan olsun sorulan sorulara tatmin edici cevap verebilecek sahasında mâhir ilim sahibi kimselerdir. Burada başta dinî meseleler olmak üzere, bir mevzuda yeterli bilgiye sahip olmayanların o hususta ehliyetli olanlara sormaları gerektiği; bir konuda doğru ve yeterli bilgi sahibi olmadan bir fikir ileri sürmenin veya iş yapmanın yanlış olacağı vurgulanmaktadır.

Kur'ân-ı Kerîm, en doğru hayat tarzını öğreten bir kitap olmakla birlikte, yine de ondan yüz çevirip kötü planlar peşine düşenler olacaktır:

اَفَاَمِنَ الَّذٖينَ مَكَرُوا السَّيِّـَٔاتِ اَنْ يَخْسِفَ اللّٰهُ بِهِمُ الْاَرْضَ اَوْ يَأْتِيَهُمُ
الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَۙ ﴿٤٥﴾ اَوْ يَاْخُذَهُمْ فٖى تَقَلُّبِهِمْ فَمَا
هُمْ بِمُعْجِزٖينَۙ ﴿٤٦﴾ اَوْ يَاْخُذَهُمْ عَلٰى تَخَوُّفٍۜ فَاِنَّ رَبَّكُمْ لَرَؤُ۫فٌ رَحٖيمٌ ﴿٤٧﴾

45. İslâm'ı engellemek için türlü türlü şer planları hazırlayanlar, Allah'ın kendilerini yerin dibine geçirmeyeceğinden veya kendilerini yok edecek azabın hiç beklemedikleri bir yerden tepelerine inmeyeceğinden emin midirler?

46. Yahut çalımlı çalımlı gezip dolaşırlarken Allah'ın kendilerini kıskıvrak yakalayıvermeyeceğinden emin midirler? Onlar, Allah'ın bunları yapmasına asla mâni olamazlar.

47. Yahut da Allah'ın kendilerini korkuta korkuta, eksilte eksilte, içten içe çürütüp yok edivermesinden emin midirler? Şunu bilin ki Rabbiniz, çok şefkatli ve çok merhametlidir.

Allah'ın dinine, peygamberine ve ona inananlara düşmanlık yapanlar, insanları Allah yolundan saptırmak için şer planları hazırlayanlar başlarına gelecek şu tehlikelerle tehdit edilmektedirler:

• Allah'ın, Kārûn ve avânelerine yaptığı gibi, onları yerin dibine geçirmesi. Nitekim Kārûn hakkında: **"Biz Kārûn'u da, evini barkını da yerin dibine geçiriverdik."** (Kasas 28/81) buyrulur. İnsan hiç olmasa şu turnanın hâlinden ibret almalıdır: Turna, iki ayağı ile değil tek ayağıyla yere basar. Diğer ayağı üzerine de basacak olsa yerin kendisini batırmasından korktuğu için onun üzerine dayanmaz. Kuş bile yere batmaktan emin olmayınca gaflet içinde yeryüzünde yürüyen akıl sahibi insanın daha dikkatli olması gerekir.

• Tam bir gaflet içinde bulunurlarken, beklemedikleri ve ummadıkları bir yerden azabın başlarına gelmesi. Uyku ve istirahat hâli buna misaldir. Nitekim âyet-i kerîmede buyrulur: **"Geceleyin uyurlarken veya gündüz vakti dinlenirlerken azabımız ansızın başlarına çöküverdi."** (A'râf 7/4)

• Onlar yeryüzünde gezip dolaşırlarken, ticâret yaparlarken ve dünya işleriyle uğraşırlarken azabın onları yakalayıvermesi. Şu âyetler ne kadar uyarı ve tehdit yüklüdür: **"Anlaşılan onlar, dünyevî meseleler veya şahsî menfaatleri üzerinde birbirleriyle çekişip dururlarken kendilerini apansız ve kıskıvrak yakalayacak olan korkunç bir çığlıktan başka bir şey beklemiyorlar. O çığlık geldiği zaman ise, artık ne bir vasiyet yapmaya fırsat bulabilirler, ne de ailelerinin yanına dönebilirler."** (Yâsîn 36/49-50)

• Allah'ın onları korkuta korkuta, eksilte eksilte, zamana yayarak, içten içe çürüterek helâke sürüklemesi.

Oysa inkâr dehlizlerinde dolaşan bu gâfiller, kendilerini kuşatan varlık âlemine bir bakacak olsalar, tüm varlığın Allah'ın kudretine boyun eğdiğini, O'nun sonsuz ilim, hikmet ve kudretini haykırdığını göreceklerdir:

Her Şey Secde Hâlinde

أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى مَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ يَتَفَيَّؤُا ظِلَالُهُ عَنِ الْيَمِينِ
وَالشَّمَائِلِ سُجَّدًا لِلَّهِ وَهُمْ دَاخِرُونَ ﴿٤٨﴾ وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَا فِي
السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ دَابَّةٍ وَالْمَلٰئِكَةُ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ
﴿٤٩﴾ يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٥٠﴾

48. Onlar, Allah'ın yarattığı şeylere dikkatle bakmıyorlar mı? Onların gölgeleri, Allah'ın iradesine bütünüyle boyun eğerek, sağdan soldan sürünüp, Allah için saygı ve tâzimle nasıl yerlere kapanmaktadır?

49. Göklerde ve yerde bulunan bütün canlılar ve melekler, hiçbir büyüklenme duygusuna kapılmaksızın Allah'a secde ederler.

50. Onlar, üzerlerinde mutlak hâkimiyet sahibi olan Rablerinden korkarlar ve kendilerine ne emredilirse onu yaparlar.

Şeyh Sâdî anlatıyor:

"Bir gece bir kervanla sabaha kadar yol gittik. Sabaha doğru küçük bir orman kenarında uyuduk. İçimizde Allah Teâlâ'ya sevgi ve bağlılığından dolayı cezbeye tutulmuş, kendinden geçmiş biri vardı. Seher vakti bir nara atarak çöllere doğru gitti. Bir nefes bile durup dinlenmedi. Gündüz olunca bir ara kendisine, «Bu ne haldir?» diye sordum. Şöyle cevap verdi:

"- Kulak verdim, baktım ki bülbüller ağaçta, keklikler dağda ötüyorlar. Kurbağalar suda, canavarlar ormanda bağrışıp duruyorlar. Baktım, düşündüm. Onlar böylece Allah'ı anarken benim uyumam ve susmam yakışıksız bir hareket olur. Bu benim için tam mânasıyla bir gaflet demektir. İşte bu sebeple ben de uyumadım, feryat ettim."

Şâir der ki:

"Dün gece bir kuş sabaha kadar inledi durdu. Onun bu inleyişi benim aklımı, fikrimi, sabrımı aldı, alt üst etti. Onun için kendimden geçerek bir çığlık kopardım. Benim samimi dostlarımdan biri meğerse çığlığımı işitmiş. Dedi ki:

"- Bir kuş sesinin sana bu kadar tesir edeceğine inanmazdım."

Şu cevabı verdim:

"- Kuşlar Allah'ı ansınlar da ben susayım; bu insanlık değildir." (Sâdî Şirâzî, *Gülistan*, s. 82)

Kuşun bu terennümünü dile getiren şu mısralar ne kadar güzel ve tesirlidir:

Hû kuşu dün gece inledi durdu Bilmem ki nedendi, ne idi derdi

Hû diye hû diye hû diye diye Hû idi dilinin değişmez virdi
Dertli gönülleri yaktı, kavurdu Hû kuşu bu gece gönlüme girdi
Hû diye hû diye hû diye diye Hû diye hû diye hû diye diye

Hâsılı canlı cansız her şey, hatta bunların gölgeleri dahi Allah'ın emrine uyarken insanın bunların dışına çıkması, yaratanına başkaldırması ve O'na ortak koşması doğru olur mu? Bu sebeple buyruluyor ki:

وَقَالَ اللّٰهُ لَا تَتَّخِذُوا اِلٰهَيْنِ اثْنَيْنِۚ اِنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَاحِدٌۚ فَاِيَّايَ فَارْهَبُونِ ﴿٥١﴾ وَلَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَلَهُ الدّ۪ينُ وَاصِبًاۜ اَفَغَيْرَ اللّٰهِ تَتَّقُونَ ﴿٥٢﴾

51. Allah şöyle buyurdu: "İki ilâh edinmeyin. O, ancak bir tek ilâhtır. Öyleyse yalnız benden korkun!"

52. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. Mutlak mânada itaat ve kulluk da her zaman ve yalnızca O'na aittir. Buna rağmen siz hâlâ Allah'tan başkasından mı korkuyorsunuz?

İki ilâh edinmenin yasaklanması, ikiden fazla ilâh edinmeyi öncelikle yasaklar. "O, ancak bir tek ilâhtır" beyânı da bunu pekiştirir.

Şunu unutmayın ki:

وَمَا بِكُمْ مِنْ نِعْمَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ ثُمَّ اِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَاِلَيْهِ تَجْـَٔرُونَۚ ﴿٥٣﴾

ثُمَّ اِذَا كَشَفَ الضُّرَّ عَنْكُمْ اِذَا فَر۪يقٌ مِنْكُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَۙ ﴿٥٤﴾

لِيَكْفُرُوا بِمَٓا اٰتَيْنَاهُمْۜ فَتَمَتَّعُواْ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾

53. Hem nimet nâmına sizde ne varsa hepsi Allah'tandır. Kaldı ki, size bir sıkıntı dokunduğunda da yalnız O'na yalvarır yakarırsınız.

54. Sonra Allah, sizden o sıkıntıyı giderir gidermez içinizden bazıları hemen Rablerine ortak koşmaya kalkışırlar.

55. Böyle yaparak, kendilerine verdiğimiz onca nimetlere nankörlük ederler. Ey nankör kâfirler! Şimdilik dünyanın sefasını sürün bakalım; nasıl olsa yakında başınıza neler geleceğini öğreneceksiniz.

Şimdi de, tevhid inancından mahrum müşriklerin içine yuvarlandıkları örümcek ağı gibi karmaşık düşünce yapıları ve bir takım yanlış örf, adet ve uygulamaları sözkonusu edilerek bunlardan sakınılması istenmektedir:

وَيَجْعَلُونَ لِمَا لَا يَعْلَمُونَ نَص۪يبًا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْۜ تَاللّٰهِ لَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَفْتَرُونَ ﴿٥٦﴾

56. Müşrikler, kendilerine verdiğimiz rızıklardan gerçek yüzlerini

bilmedikleri şeylere de bir pay ayırıyorlar. Allah'a yemin olsun ki, uydurduğunuz bu yalan ve iftiranın hesabını mutlaka vereceksiniz!

Müşrikler hayvanlarının ve zıraat ürünlerinin bir kısmını putlarına ayırır ve bunları tapınak hizmetlerinde kullanırlardı. Yine putları için kurbanlar keserlerdi. Âyet-i kerîme onların bu yanlış âdetlerine dikkat çeker. (bk. En'âm 6/136) Ayrıca âyet, Allah'tan başka otoritelere, Allah'ın kendilerine ihsân ettiği rızıklarla ilgili olarak helâli haram, haramı da helâl kılma yetkisi tanımalarına, yine onlarda ilâhî bir güç vehmedip onlara yaratıcılık ve hayatlarını düzenleme yetkisi vermelerine işaret etmektedir.

Müşrikler, kız çocuklarıyla ilgili fevkalade çarpık ve tehlikeli düşüncelere sahiptiler:

وَيَجْعَلُونَ لِلّٰهِ الْبَنَاتِ سُبْحَانَهُ ۙ وَلَهُمْ مَا يَشْتَهُونَ ﴿٥٧﴾ وَاِذَا بُشِّرَ اَحَدُهُمْ بِالْاُنْثٰى ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ۚ ﴿٥٨﴾ يَتَوَارٰى مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوٓءِ مَا بُشِّرَ بِهٖ ۜ اَيُمْسِكُهُ عَلٰى هُونٍ اَمْ يَدُسُّهُ فِى التُّرَابِ ۜ اَلَا سَٓاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٥٩﴾

57. Bir de onlar kızları Allah'a yakıştırıyorlar; hâşâ Allah böyle şeylerden ve tüm noksanlıklardan yücedir; çok sevdikleri erkek çocukları ise kendilerine malediyorlar.

58. O kadar ki, onlardan birine bir kız çocuğunun dünyaya geldiği müjdelense üzüntüden yüzü simsiyah kesilir, içi öfkeyle dolar.

59. Kendisine verilen müjdenin güya kötülüğü yüzünden halktan gizlenir, köşe bucak kaçar. Şimdi ne yapsın: Böyle alçaltıcı bir duruma rağmen o bîçareyi yanında mı tutsun, yoksa toprağa mı gömsün? Şuna bakın, ne kötü hüküm veriyorlar!

Câhiliye Araplarının kız çocuğu istememelerinin iki mühim sebebi vardı:

- Maişet darlığı, geçim sıkıntısı,
- Namus meselesi. Çünkü Araplar arasında ardı arkası kesilmeyen savaşlar olur, savaşlarda kadınlar kızlar esir alınır, câriye olarak alınıp satılırlardı. Bu durum, namusuna çok düşkün olan bir Arap için son derece onur kırıcıydı.

İslâm, bu câhiliye âdetini kaldırıp erkekle kız çocuğu eşit seviyede tutmuş, hatta kız çocuklarının yetiştirilmesine ayrı bir önem vermiştir. Hz. Âişe şöyle anlatıyor:

"Beraberinde iki kız çocuğu bulunan bir kadın yanıma geldi. Benden bir şeyler istedi. Yanımda bir tek hurmadan başka bir şey yoktu. Ona bu hurmayı verdim. O kadın da hurmayı alarak iki kız çocuğu arasında paylaştırdı, kendisi de ondan hiçbir şey yemedi. Sonra kızları ile birlikte çıkıp gitti. Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)

yanıma girince ona kadının durumunu anlattım. Efendimiz şöyle buyurdu: *«Her kim bir ve daha fazla kız çocuğuyla imtihan olunur da onlara iyilikte bulunursa o kız çocukları onun için cehennem ate ine kar ı bir perde te kil eder.»*" (Buhârî, Edeb 18; Müslim, Birr 147)

Rasûlullah (s.a.v.): *"Her kim büluğ çağına eri inceye kadar iki kız çocuğuna bakacak olursa kıyâmet gününde benimle u halde olur"* buyurarak parmaklarını birbirine bitiştirmiştir. (Müslim, Birr 148)

İslâm, bunun gibi olumlu ve yapıcı telkinlerle kız çocuklarıyla ilgili câhiliye toplumunda oluşan yanlış düşünce ve adetleri ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Ama yine de bâtıl inançlarında inatla devam edenler vardır. Asıl sebep âhirete imanın olmayışıdır:

الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٦٠﴾ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ مَثَلُ السَّوْءِ وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْاَعْلٰى وَهُوَ

60. Âhirete inanmayanların işte böylesine kötülükte örnek olacak sıfatları vardır. En güzel sıfatlar ise Allah'a aittir. O, kudreti dâimâ üstün gelen, her işi ve hükmü hikmetli ve sağlam olandır.

Âhirete inanmayanlara ait olan kötü sıfatlardan bir kısmı şunlardır:

• Allah Teâlâ'yı eş ve çocuk sahibi olmakla vasfetmeleri,

• Çocuklar arasında ayırım yapıp erkek çocukları değerli, kız çocuklarını ise değersiz görmeleri,

• Sahip oldukları namus anlayışı ve geçim endişesiyle kız çocuklarının canına kıyacak kadar merhametsiz ve cimri olmaları,

• Böylece büyük bir suç işlemiş olup ateşe müstehak olmaları.

Müşriklerin bu kötü niteliklerine karşılık Cenâb-ı Hakk'a ait olan yüce sıfatlar sayılmayacak kadar çok olmakla birlikte burada şunlar söz konusu edilebilir:

• Vâcibü'l-vucûd yani varlığının kendinden olması, başka hiçbir şeye muhtaç olmaması,

• Yaratıcı, rızık verici, sonsuz kudret sahibi olması ve amellerin karşılığını verici olması,

• Yaratıklara ait bütün noksan sıfatlardan sonsuz derecede temiz ve yüce olması.

Bu üstün vasıfların ötesinde Yüce Allah, kullarına karşı sonsuz şefkat ve merhamet sahibi olup onların günahlarının cezasını hemen vermez, hatalardan dönüş için fırsat tanır:

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَابَّةٍ وَلٰكِنْ

وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٦١﴾ يُؤَخِّرُهُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّىۚ فَاِذَا جَٓاءَ اَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً

61. Eğer Allah insanları zulümleri sebebiyle hemen cezalandırsaydı, yerin üzerinde kıpırdayan hiçbir canlı varlık bırakmaz hepsini yok ederdi; fakat onları belli bir süreye kadar ertelemektedir. Süreleri dolduğu zaman artık onu ne bir an geciktirebilirler, ne de bir an öne alabilirler.

İbn Mesûd (r.a.) bu âyet-i kerîmeyi okuyarak şöyle demiştir: "Allah diğer yaratıkları günahkârların günahları sebebiyle sorgulayacak olsa, azap, yuvalarındaki kara böcekler dâhil olmak üzere bütün varlıkları kapsar. Gökten yağmur yağdırmaz, yerden bitki bitirmez, bunun sonucunda da bütün canlılar ölür giderdi. Fakat yüce Allah affetmekte ve lutufla muâmele etmektedir. Nitekim bir başka âyet-i kerîmede: « **Başınıza gelen her musibet, kendi ellerinizin kazandığı günahlar, ihmal ve kusurlar yüzündendir. Bununla beraber Allah, o günah ve kusurların pek çoğunu da affediyor»** (Şûra 41/30) buyrulmaktadır." (bk. Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XIV, 166; Kurtubî, *el-Câmi'*, X, 120)

Sonuç itibariyle:

وَيَجْعَلُونَ لِلّٰهِ مَا يَكْرَهُونَ وَتَصِفُ اَلْسِنَتُهُمُ الْكَذِبَ اَنَّ لَهُمُ الْحُسْنٰىۜ

لَا جَرَمَ اَنَّ لَهُمُ النَّارَ وَاَنَّهُمْ مُفْرَطُونَ ﴿٦٢﴾

62. Onlar hoşlanmadıkları şeyleri Allah'a yakıştırıyorlar; dilleri de durmadan, en güzel mükâfatın kendilerini beklediği yalanını uyduruyor. Oysa hiç şüphesiz, onları bekleyen ateştir, hem de, oraya sürüklenenlerin en önünde olacaklardır.

Müşriklerin üç kademe halinde hata ve yanılgı içinde oldukları beyân edilir:

• Allah'a çocuk isnat etmeleri,

• Tamâmen yanlış olmakla birlikte, kanaatlerine göre değerli gördükleri erkek çocukları kendilerine nispet edip, daha aşağı ve değersiz gördükleri kız çocukları Allah'a nispet etmeleri,

• Affedilmez bir günah olan şirk içinde yüzdükleri halde, şâyet vuku bulacaksa, âhirette en güzel âkıbetin, cennet ve mutluluğun kendilerine ait olacağını söylemeleri. Nitekim onların bu düşünceleri bir başka âyet-i kerîmede şöyle dile getirilir: **"Kıyâmetin kopacağını da sanmıyorum. Ama olur da Peygamber'in haber verdiği gibi kıyâmette Rabbimin huzuruna çıkarılacak olsam bile, mutlaka O'nun yanında benim için bundan daha güzeli vardır."** (Fussilet 41/50)

Nitekim önceden gelip geçen inkârcı toplumların durumu da böyleydi:

تَاللّٰهِ لَقَدْ اَرْسَلْنَٓا اِلٰٓى اُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ اَعْمَالَهُمْ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ الْيَوْمَ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ وَمَٓا اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ اِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِى اخْتَلَفُوا فِيهِۙ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٦٤﴾

63. Allah'a yemin olsun ki, senden önceki ümmetlere de peygamberler gönderdik. Fakat şeytan onlara yaptıkları bâtıl amelleri süslü gösterdi de gerçeği kabule yanaşmadılar. İşte geçmişte olduğu gibi bu gün de onların dostu şeytandır ve onlar için pek acıklı bir azap vardır.

64. Biz sana bu kitabı, ancak hakkında anlaşmazlığa düştükleri hususlarda onlara gerçeği bütün açıklığıyla anlatasın diye, bir de iman edecek bir toplum için doğru yolu gösteren bir rehber ve rahmet kaynağı olsun diye indiriyoruz.

Kur'an'ın indirilmesinin pek çok hikmetlerinden ikisi şudur:

• İster Ehl-i kitap, ister müşrikler olsun umûmen müslümanlar hâricindeki kimselerin tevhid, şirk, kader, kıyâmetin varlığı, yokluğu, bir kısım haramlar ve helâller hususunda anlaşmazlığa düştükleri şeyleri açıklığa kavuşturmak; onlara doğru olan hükümleri bildirmek.

• İman edenlere bir hidâyet ve rahmet kaynağı olması. Mü'minler, Kur'ân-ı Kerîm'in verdiği bilgilerle Allah'ın râzı olacağı doğru yolu öğrenir ve o yolda yürüyerek ilâhî rahmete nâil olurlar.

Kur'an'ın ruhlara hayat vermesi, bulutlardan yağan yağmurla ölü toprağın dirilmesine benzer:

Deliller, İbretler

لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٦٥﴾ وَاللّٰهُ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَاۜ اِنَّ فٖى ذٰلِكَ

65. Allah, gökten su indirir de onunla ölümünden, kuruyup katılaştıktan sonra yeryüzünü diriltir. Elbette bunda gerçeğe kulak verecek bir toplum için açık bir işaret ve mühim bir ders vardır.

Suyun inmesi ve onunla arzın dirilmesine “görmek ve düşünmek” daha uygun olmasına rağmen burada “dinleme”nin seçilmesinde önemli bir nükte vardır. O da zikredilen suyun Kur’an’ı temsil etmesine, suyla ölü toprağın dirilişinin de Kur’an’la ölü kalplerin dirilişine işaret etmiş olmasıdır. Kur’an’a uygun olan ise “görmek” değil, “dinlemek”tir.

Sağmal hayvanlar ve onların bize ikram ettiği süt, Allah’ın ne büyük bir kudret nişanesidir:

وَاِنَّ لَكُمْ فِى الْاَنْعَامِ لَعِبْرَةًۜ نُسْقٖيكُمْ مِمَّا فٖى بُطُونِهٖ مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ لَبَنًا خَالِصًا سَٓائِغًا لِلشَّارِبٖينَ ﴿٦٦﴾

66. Gerçek şu ki, sağmal hayvanlarda da sizin için büyük bir ibret bulunmaktadır. Nitekim, onların karınlarında fışkı ile kan arasından çıkardığımız, içenlerin boğazından kolayca geçen, lekelerden arınmış temiz bir sütle sizi besliyoruz.

Süt hayvanın karnında kana ve fışkıya ayrılan gıdadan yaratılır. Yahut bağırsaklardaki fışkı ile damarlardaki kan arasında yaratılır. Yani bir tarafta fışkı diğer tarafta kan varken, özellikleri bunlardan tamâmen ayrı, lekesiz, tertemiz, lezzetli, içenlere faydalı süt yaratması, süte fışkının ve kanın karışmaması, Allah’ın hikmet ve kudretinin işaretidir.

Bitkilerdeki ilâhî kudret ve rahmet tecellilerine bakmak gerekirse:

وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخٖيلِ وَالْاَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًاۜ اِنَّ فٖى ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾

67. Hurma ağaçlarının ve üzüm asmalarının meyvelerinden hem sarhoşluk veren bir içki hem de güzel bir rızık elde edersiniz. Şüphesiz ki bunda aklını kullanan bir toplum için kesin bir delil vardır.

Âyet-i kerîme, aynı zamanda alkollü içkilerin daha sonra haram kılınacağına

dair ciddi bir işaret olmuştur. Çünkü bu âyetin bir önceki âyetle irtibatı düşünülürse, “sarhoşluk veren içki”, “fışkı ve kan”ın benzeri, “güzel rızık” da “süt”ün benzeridir. İnsan aklı fışkı ve kanı yemekten tiksindiği gibi, sarhoşluk veren içkileri içmekten de tiksinmelidir.

Şimdi dikkatler, büyük bir kudret tecelligâhı olan bal arısının hayranlık veren durumuna çevrilir:

وَاَوْحٰى رَبُّكَ اِلَى النَّحْلِ اَنِ اتَّخِذ۪ي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَۙ ﴿٦٨﴾ ثُمَّ كُل۪ي مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُك۪ي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًاۜ يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهُ ف۪يهِ شِفَٓاءٌ لِلنَّاسِۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٦٩﴾

68. Rabbin bal arısına şöyle vahyetti: “Dağlarda, ağaçlarda ve insanların kurdukları çardaklarda kendine göz göz kovan edin.”

69. “Sonra her türlü meyveden ye de, bal yapmak üzere Rabbinin sana takip etmen için belirlediği yolları tam bir inkıyatla tut!” Onların karınlarından çeşitli renklerde bir şerbet çıkar ki onda insanlara şifa vardır. Şüphesiz bunda, sistemli bir şekilde düşünen kimseler için kesin bir delil ve ibret vardır.

Arı bal yapacağı kovanını eşit kenarlı altıgen gözcükler şeklinde yapar. Birbirine eşit bu gözcükler o kadar mükemmeldir ki, insanın bunu cetvelsiz, pergelsiz yapması mümkün değildir. Şayet bu gözeler altıgen değil de üçgen, beşgen, yedigen gibi başka geometrik biçimde olsaydı, gözcükler arasında işe yaramaz boşluklar kalacaktı. Sadece altıgen olduğunda gözcükler arasında hiç boşluk kalmamaktadır. İşte arı ilâhî ilim ve kudretin sevki ile en münâsip olanı tercih edip yapmaktadır.

Arıların bal yapma işini yaparken kendi içlerinde çok ilginç bir sistemleri vardır. Bu sistemin bazı özellikleri tespit edilmiştir. Mesela; arılar arasında bir başkan vardır. Vücutça diğerlerinden iri olan başkan ötekilerine hükmeder. Uçarken ve konarken hepsi başkana tâbi olurlar. Yine arılar yuvadan topluca giderler. Arı sahipleri arıları eski yuvalarına döndürmek için tanbur çalar, bağırır, çağırır, ilâhî söyler. Çıkarılan bu seslere, nağmelere uyarak arılar eski yuvalarına dönebilirler. Son araştırmalarda arıların genellikle güneşin konumundan istifade ile yönlerini ayarladıkları, ayrıca rüzgârın esiş istikâmeti ve dünyanın manyetik alanı gibi başka imkânlardan faydalandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca arılar kovan üzerinde daire veya sekiz çizerek birbirlerine yol

tarif eder, çiçeklerin bulundukları alanlar hakkında bilgi aktarır, bu bilgileri alan diğer arılar, bilmedikleri çiçek alanlarını kolaylıkla bulur, dönüşlerinde de “arı hattı” denilen en kestirme yolu kullanırlar.

Arının karnından çıkan bal kırmızı, beyaz, sarı, katı veya sıvı gibi muhtelif renk ve özelliklerde olur. Bu da daha çok arının yaşadığı bölgeye, topladığı çiçeklerin özelliklerine göre değişir. Bal insan sağlığına çok faydalı, şifalı bir besindir. Balın vücuda şifa olduğu tıbben de sabittir. Rasûlullah (s.a.v.)’in bu yönde tavsiyelerinden biri şöyledir: *“Size u iki ifa kaynağını tavsiye ederim: Bal ve Kur’an.”* (İbn Mâce, Tıb 7)

İmâm Muhammed b. Ali Tirmizî (k.s.) der ki: “Bal insanlar için şifa olmuştur. Çünkü arı, itâat ederek Allah’a boyun eğdi, kendi şehvetini terk ederek tatlı, acı, sevilen ve sevilmeyen bütün meyvelerden yedi. O, Allah’ın emrine boyun eğince yediklerinin hepsi Allah için oldu ve hastalıklar için şifa hâline geldi. İşte bunun gibi kul Allah’a itâatkâr olur ve nefsânî arzularını terk ederse sözü hasta kalplere şifa olur.”

Bu âyet-i kerîmelerden idrake yansıyan diğer işaretler şunlar olabilir: Vahyin, diğer hayvanlar arasında sadece arıya ait kılınması, onun insana ve özellikle de kalben Allah’a ulaşma yolunda mesafe almaya çalışanlara benzemesi sebebiyledir. Bilindiği gibi halktan uzaklaşıp sadece Allah’a yönelmek üzere dağlarda evler edinmek takvâ ehlinin âdetlerindendir. Nitekim Rasûlullah (s.a.v.) de peygamberlikten önce Hira’ya çekilerek bir iki hafta, hatta bir ay ibâdet ve riyazatla meşgul olurdu. Yine onların hallerinden biri de yerlerinin, elbise ve yediklerinin temiz olmasıdır. Temizlik konusunda arı da böyledir. Karnındakini temiz taşın veya temiz bir odunun üzerine koyar ki çamur veya toprak ona dokunmasın. İnsanın sakındığı gibi o da pislenmekten kaçınarak pislikler üzerine konmaz.(bk. Bursevî, *Rûhu’l-Beyân*, V, 65-67)

Nitekim Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur: *“Mü’min bal arısına benzer. Temiz olanı yer, temiz olan eyler ortaya koyar, temiz yerlere konar ve konduğu yeri ne kırar ne de bozar.”* (Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 199; Hâkim, el-Müstedrek, I, 147)

Arıların esrarengiz yapı ve işlerinde olduğu gibi insanların doğumlarında, ölümlerinde ve sahip bulundukları imkânların farklı farklı oluşunda da nice ilâhî sırlar ve hikmetler vardır:

وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفّٰيكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ اِلٰٓى اَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْ
لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْـًٔا اِنَّ اللّٰهَ عَل۪يمٌ قَد۪يرٌ ﴿٧٠﴾

70. Sizi Allah yoktan yarattı, sonra günü gelince sizi vefat ettirir.

İçinizden bir kısmı, biraz bir şey bildikten sonra bebekler gibi hiçbir şey bilmez hâle gelmesi için ömrün en düşkün bunaklık çağına bırakılır. Şüphesiz Allah, her şeyi hakkiyle bilen, her şeye gücü yetendir.

اَرْذَلِ الْعُمُرِ (erzelü'l-umur), bedenin gücünün azaldığı, azaların şakülünden kaydığı, aklın fonksiyonunu tam olarak îfâ edemediği yaşlılık, bunaklık ve düşkünlük çağıdır. Bundan maksat ömrün en aşağı, en fenâ derecesidir. İnsan bu yaşta bildiklerini unutur ve çocuklar gibi olur. Rasûlullah (s.a.v.): *"Allahım! Cimrilikten, tembellikten, ömrün en kötü çağından, kabir azabından, deccal fitnesinden, hayat ve ölüm fitnesinden sana sığınırım"* (Buhârî, Cihâd 25) diye dua ederdi.

Şimdi ise insan ve toplum hayatından bir kısım noktalara temasla şirk reddedilip tevhid inancı ortaya konmaktadır:

وَاللّٰهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلٰى بَعْضٍ فِى الرِّزْقِۚ فَمَا الَّذ۪ينَ فُضِّلُوا بِرَٓادّ۪ي رِزْقِهِمْ عَلٰى مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ فَهُمْ ف۪يهِ سَوَٓاءٌۜ اَفَبِنِعْمَةِ اللّٰهِ يَجْحَدُونَ ﴿٧١﴾

71. Allah, rızık konusunda bazınızı bazınızdan üstün kıldı. Ama kendilerine daha fazla rızık verilenler, sahip oldukları rızıktan ellerinin altında bulunan köle ve hizmetçilere kendileriyle eşit seviyede olacakları ölçüde vermezler. Hal böyleyken, nasıl oluyor da üzerlerinde bulunan Allah'ın bunca nimetini ve hakkını bile bile inkâr ediyorlar?

Âyet-i kerîme, bir taraftan şirki reddedip tevhidi ispat ederken, bir taraftan da servetin insanlar arasında eşit dağıtılmadığını, bunun bir imtihan vesilesi olduğunu ifade buyurarak, servet sahiplerini, elleri altında bulunan köleleri ve yanlarında çalıştırdıkları hizmetçileri, temel ihtiyaçlarını karşılama bakımından, servetlerinden mümkün mertebe kendileriyle aynı seviyede faydalandırmaya teşvik eder. Bu konuda cimri ve tembel davrananları, Allah'ın nimetlerine nankörlükle kınar. Bu yönüyle âyet, İslâm'ın eşitlik, adâlet, dayanışma, paylaşma gibi sosyal değerlere verdiği önemin veciz bir ifadesidir. Nitekim bu hususta Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Elinizin altındaki köleler, hizmetliler, çalı anlar sizin karde lerinizdir; Allah onları size emânet etmi tir. u halde kimin yanında bu ekilde karde i bulunuyorsa ona yediğinden yedirsin, giydiğinden giydirsin. Onlara ya güçlerinin yetmeyeceği ağır i ler yüklemeyin veya yüklerseniz siz de yardım edin." (Buhârî, İman 22; Müslim, Eymân 40)

Toplum hayatının devamı ve gerekli bütün işlerin yapılabilmesi için akıl, zeka ve imkan bakımından farklı seviyelerde yaratılmamızda tecelli eden ilâhî kudret akışları olduğu gibi, Allah'ın bizleri kadın-erkek şeklinde çift olarak yaratması

ve neslin devamı için bir kısım fıtrî ve şer'î kanunlar koymasında da O'nun tek rab ve ilâh olduğunu gösteren açık deliller mevcuttur:

وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ بَنٖينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِۜ اَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَتِ اللّٰهِ هُمْ يَكْفُرُونَۙ ﴿٧٢﴾ وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِنَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ شَيْـًٔا وَلَا يَسْتَطٖيعُونَۚ ﴿٧٣﴾ فَلَا تَضْرِبُوا لِلّٰهِ الْاَمْثَالَۜ اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧٤﴾

72. Allah sizin için kendi cinsinizden eşler yarattı; eşlerinizden de size evlatlar ve torunlar verdi. Sizi temiz ve hoş nimetlerle rızıklandırdı. Buna rağmen bazıları, asılsız şeylere inanıp, Allah'ın bunca nimetine karşı nankörlük mü ediyorlar?

73. Onlar, Allah'ı bırakıp kendilerine ne göklerden ne de yerden hiçbir şekilde rızık veremeyecek olan, üstelik hiçbir şeye güçleri de yetmeyen bir takım hayal ürünü varlıklara mı tapıyorlar?

74. Öyleyse bir takım örnekler verip Allah'a benzer şeyler türetmeye kalkışmayın. Elbette her şeyin gerçek yüzünü Allah bilir, siz bilmezsiniz.

Bu büyük lutuflara karşılık kullardan, inanç ve amel bakımından asılsız, faydasız, boş şeyleri bırakıp Allah'a kulluk etmeleri istenmekte; O'nun verdiği nimetlere şükretmeleri ve nankörlükten kaçınmaları öğütlenmektedir.

Şirk meselesenin iyice anlaşılması için yine sosyal hayatımızdan örnekler verilmeye devam ediyor:

ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا عَبْدًا مَمْلُوكًا لَا يَقْدِرُ عَلٰى شَيْءٍ وَمَنْ رَزَقْنَاهُ مِنَّا رِزْقًا حَسَنًا فَهُوَ يُنْفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًاۜ هَلْ يَسْتَوُ۫نَۜ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِۜ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾

75. Allah şöyle bir örnek veriyor: Bir yanda, bir şahsın kölesi olup kendine ait hiçbir yetkisi ve herhangi bir şey üzerinde tasarruf hakkı bulunmayan âciz bir adam; diğer yanda ise tarafımızdan kendisine güzel ve bol bir rızık verdiğimiz ve bu güzel rızıktan gizlice ve açıkça harcayan hür bir adam! Hiç bunlar birbirine eşit olabilir mi? Bütün hamdler Allah'a mahsustur, fakat onların çoğu bilmez.

Misal verilen bu iki insanla kimlerin temsil edildiği hakkında iki farklı izah

yapılabilir:

Birincisi; Allah'tan başkasına tapanlar, başkasının malı olan köle gibi hürriyetini verip bir yaratığa kul olmuş köle gibidir. Allah'tan başka ilâh tanımayan, Allah'ın birliğine inanan müslümanlar da hürriyeti elinde olan insan gibidir. Gerçek hürriyet, her türlü putun esaretinden kurtulup tam anlamıyla Allah'a kul olmaktır. Allah'ı inkâr, O'na ortak koşma, bâtıl dinler hep birer esaret bağıdır. Buna karşılık hak din ve Allah'ın birliğine inanmak, insan için bir hürriyet ve servettir. (Elmalılı, *Hak Dini,* V, 3111)

İkincisi; köle olan putları, hür olan ise hiçbir şey O'nun benzeri olmamakla beraber, Allah'ı temsil etmektedir. Yaratılış, şekil ve insan olmaları açısından denk olmalarına rağmen, nasıl bu iki kimseyi denk saymak mümkün değilse, her türlü rızkı verip lutufta bulunmaya kâdir olan Allah ile, hiçbir şeyi bulunmayıp kesinlikle hiçbir şey yapamayacak durumda olan putları eşit saymak nasıl uygun olabilir? Bu âyetin öncesi ve sonrası Allah'ın birliğini ispat ve müşriklerin şirk düşüncelerini reddetme konusunu işlediğinden temsile bu mânanın verilmesi daha uygundur. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XX, 83)

Konuyla ilgili diğer bir örnek de şöyledir:

وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا رَجُلَيْنِ اَحَدُهُمَآ اَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلٰى شَيْءٍ وَهُوَ
كَلٌّ عَلٰى مَوْلٰيهُۙ اَيْنَمَا يُوَجِّهْهُ لَا يَاْتِ بِخَيْرٍۜ هَلْ يَسْتَوٖي هُوَۙ وَمَنْ
يَاْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍ۟ ﴿٧٦﴾

76. Allah şu iki adamı da örnek veriyor: Bunlardan biri dilsizdir, hiçbir şeye gücü yetmez ve efendisinin sırtında bir yüktür. Onu nereye gönderse hayırlı bir iş beceremez. Hiç böyle biriyle adâleti emreden ve her işte dosdoğru bir yol takip eden insan eşit olabilir mi?

Bu iki tip insanla şu kimseler anlatılıyor olabilir:

• Birincisi kâfirleri temsil eder. Bunlar doğruyu söylemezler, hakka karşı dilsizdirler. Efendileri olan yüce Allah'a muhtaçtırlar, fakat O'nun emirlerini yerine getirmezler. Yer içer, ama faydalı bir işe yaramazlar. İkincisi ise kâmil bir mü'mini temsil eder. Kendisi doğru yolda gider, hak din ile dindar olur, ilmiyle amel ederek doğruyu söyler. Adâleti, doğruluğu ve iyiliği emreder. Böyle yaparken kendisi de adâlet ve doğruluktan ayrılmaz. (Elmalılı, *Hak Dini,* V, 3112)

• Bu, bütün varlığın ilâhı olan Allah ile, O'nun dışında ilâh olduğu iddia edilen bâtıl şeylerin, putların örneğidir. Putlar, konuşamazlar, hiçbir iş beceremezler, kendilerine tapanlar üzerinde bir yüktürler. Çünkü onlar tapanlara bir şey vermezler, ama tapanlar onlar uğruna harcamalarda bulunurlar ve onlar hiçbir

hayır da getirmezler. Böyle olan cansız putlar ile her türlü eksiklikten yüce ve bütün kemâl sıfatlarıyla muttasıf Allah Teâlâ asla bir tutulamaz. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XX, 87)

İnsan, verilen bu örnekleri iyi anlayıp iki tipten hangisi gibi olacağına ve nasıl bir Rabbe kulluk edeceğine vakit geçirmeden karar vermelidir. Zira gayb âleminde neler gizlendiğini ve ecelin ne zaman geleceği meçhûldür:

Göz Kırpması Kadar Yakın

وَلِلّٰهِ غَيْبُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ وَمَٓا اَمْرُ السَّاعَةِ اِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ
اَوْ هُوَ اَقْرَبُۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ ﴿٧٧﴾

77. Göklerin ve yerin taşıdıkları gerçeğin duyulardan gizli boyutunu ve gelecek adına neler sakladıklarını hakkiyle bilen ve onlar üzerinde mutlak tasarruf sahibi olan ancak Allah'tır. Kıyâmetin kopması ise başka değil ancak bir göz kırpması süresi, hatta ondan daha kısa bir zaman içinde olup bitecektir. Şüphesiz ki Allah'ın her şeye gücü yeter.

Bir adam Peygamberimiz (s.a.v.)'e: "Kıyâmet ne zaman kopacak?" diye sordu. Efendimiz (a.s.): *"Onun için ne hazırladın?"* buyurdu. O da: "Hiçbir şey. Ancak ben Allah ve Rasûlü'nü seviyorum" dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v.): *"Sen sevdiğinle berabersin"* buyurdu. (Buhârî, Edeb 96; Müslim, Birr 165)

Bu gerçekleri öğrenip gereğince davranabilmek için bize ihsân edilen kulak, göz ve kalp nimetlerini iyi kullanmamızın önemine dikkat çekmek üzere buyruluyor ki:

وَاللّٰهُ اَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْـٔاًۙ وَجَعَلَ لَكُمُ
السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٔدَةَۙ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾

78. Allah sizi annelerinizin karnından hiçbir şey bilmez halde çıkardı; size işitme özelliği, gözler ve gönüller verdi. Umulur ki şükredersiniz.

İnsana ilâhî emir ve yasakları dinlemesi için kulaklar, ilâhî sanat eserlerini görmesi için gözler, bunlar vasıtasıyla Allah'ı tanıması için de gönüller lutfedilmiştir. Bahsedilen azalar bu istikâmette kullanıldığında şükredilmiş; yaratılış maksatlarından ayrı istikâmette kullanılırsa nankörlük edilmiş olur. Âyette insanın en değerli özelliğinin ilim ve tefekkür istidadı olduğuna, gerçek ilimden maksadın da insanı Allah'ı tanıyıp O'na şükre sevkeden ilim olduğuna işaret edilir. Nitekim devam eden âyetlerde ibret nazarıyla seyredilip ilâhî kudret ve azameti tefekküre götürecek dikkat çekici hususlara yer verilmesi de bu işaretin açık bir tezahürüdür:

اَلَمْ يَرَوْا اِلَى الطَّيْرِ مُسَخَّرَاتٍ ف۪ي جَوِّ السَّمَٓاءِۜ مَا يُمْسِكُهُنَّ اِلَّا اللّٰهُۜ
اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٧٩﴾

79. Onlar, göğün hava boşluğunda ilâhî emre boyun eğmiş bir halde uçuşan kuşlara bakıp hiç düşünmezler mi? Bunları orada tutan Allah'tan başkası değildir. Elbette bunda iman edecek bir toplum için nice deliller, işaretler vardır.

Muhammed b. Abdullah (r.h.) tefekkürün kademelerini ve bundan hâsıl olacak neticeyi şöyle açıklar: "Tefekkür beş türlüdür. Allah'ın âyetlerini tefekkürden mârifet meydana gelir. Allah'ın nimetlerini tefekkürden muhabbet meydana gelir. Allah'ın va'dini ve sevabını tefekkürden ümit meydana gelir. Allah'ın tehdidini ve cezasını tefekkürden korku meydana gelir. Allah'ın bunca iyilik ve ihsânı karşısında nefislerin serkeşliğini tefekkürden hayâ ve pişmanlık meydana gelir." (Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, V, 79)

Eğer Rabbinizin size olan şu büyük lutuf ve ihsânlarını hatırlayacak olursanız, şüphesiz Allah'ı daha yakından tanıyacak ve O'na daha gönülden kulluk yapmaya çalışacaksınız:

وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ جُلُودِ الْاَنْعَامِ
بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ اِقَامَتِكُمْ وَمِنْ اَصْوَافِهَا
وَاَوْبَارِهَا وَاَشْعَارِهَٓا اَثَاثًا وَمَتَاعًا اِلٰى حِينٍ ﴿٨٠﴾ وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ
مِمَّا خَلَقَ ظِلَالًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْجِبَالِ اَكْنَانًا وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَابِيلَ
تَقِيكُمُ الْحَرَّ وَسَرَابِيلَ تَقِيكُمْ بَأْسَكُمْ كَذٰلِكَ يُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ
لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُونَ ﴿٨١﴾ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٨٢﴾
يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللّٰهِ ثُمَّ يُنْكِرُونَهَا وَاَكْثَرُهُمُ الْكَافِرُونَ ﴿٨٣﴾

80. Allah evlerinizi sizin için bir dinlenme ve huzur yeri yaptı. Yine sizin için hayvanların derilerinden gerek göçtüğünüz gerekse konakladığınız günlerde kolayca söküp taşıyabileceğiniz çadırlar yaptı. O hayvanların yünlerinden, tüylerinden ve kıllarından üretip belli bir zamana kadar kullanacağınız giyimlik, döşemelik eşyalar ve ticâret malları var etti.

81. Allah yarattığı şeylerden sizin için gölgeler yaptı ve kimi dağlarda sizin için barınaklar meydana getirdi. Sizi sıcaktan ve soğuktan koruyacak elbiseler ve savaşta sizi düşmandan koruyacak zırhlar var etti. Allah, size olan nimetini böylece tamamlıyor ki, tam bir teslimiyetle O'na yönelip itaat edesiniz.

82. Rasûlüm! Bütün bu nimetlere rağmen yine de yüz çevirirlerse, artık

sana düşen, gerçeği apaçık bir şekilde anlatmandır.

83. Aslında onlar, hem faydalandıkları nimetlerin Allah'tan olduğunu bilip içten içe itiraf ediyor, hem de kalkıp o nimetlere karşı nankör kesiliyorlar. Zâten onların çoğu kâfirdir.

Peki o kâfirler, ilâhî mahkemenin kurulup herkesin inceden inceye hesaba çekileceği o büyük günü hiç düşünmüyorlar mı:

وَيَوْمَ نَبْعَثُ مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ شَهِيدًا ثُمَّ لَا يُؤْذَنُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَلَا هُمْ
يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٨٤﴾ وَاِذَا رَاَ الَّذِينَ ظَلَمُوا الْعَذَابَ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿٨٥﴾

84. Kıyâmet günü her ümmetten bir şâhit getireceğiz; o gün kâfirlere özür dilemeleri için izin verilmeyecek ve dünyaya dönüp Allah'ı hoşnut edecek işler yapmalarına da müsaade edilmeyecektir.

85. Zulmedenler azapla yüz yüze geldikleri zaman artık ne azapları hafifletilir ne de kendilerine kurtuluş adına herhangi bir mühlet tanınır.

Şu âyet-i kerîmeler ne kadar dehşet vericidir:

"Ateşte bulunanlar cehennem bekçilerine: «Ne olur, Rabbinize yalvarın da, bir günlüğüne olsun azabımızı hafifletsin!» diye feryat edecekler. Cehennem bekçileri: «Size peygamberleriniz apaçık deliller getirmemiş miydi?» diye soracaklar, onlar da: «Evet, getirmişlerdi, fakat biz inkâr etmiştik» diye cevap verecekler. Bunun üzerine bekçiler: «Madem öyle, biz değil, kendiniz Allah'a yalvarın! Ama bilin ki, kâfirlerin yalvarmaları boşa gitmeye mahkûmdur» diyecekler." (Mü'min 40/49-50)

Yine mahşer yerinde müşriklerle, onların taptıkları putlar karşı karşıya gelecekler ve aralarında bir kısım konuşmalar geçecektir:

وَاِذَا رَاَ الَّذِينَ اَشْرَكُوا شُرَكَاءَهُمْ قَالُوا رَبَّنَا هٰؤُلَاءِ شُرَكَاؤُنَا الَّذِينَ
كُنَّا نَدْعُوا مِنْ دُونِكَ فَاَلْقَوْا اِلَيْهِمُ الْقَوْلَ اِنَّكُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٨٦﴾
وَاَلْقَوْا اِلَى اللّٰهِ يَوْمَئِذٍ السَّلَمَ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٨٧﴾

86. Müşrikler, Allah'a ortak koştukları varlıkları görünce: "Rabbimiz! Seni bırakıp da kendilerine taptığımız ortaklarımız işte bunlar" derler. Onlar da derhal şu sözü bunların suratlarına çarparlar: "Siz, hiç şüphe yok ki birer yalancısınız!"

87. Sonunda müşriklerin ve zâlimlerin hepsi o gün Allah'a tamâmen boyun eğecekler; uydurdukları sahte ilâhlar da kendilerini yüzüstü bırakıp

görünmez olacaktır.

Hesap görüldükten sonra da kâfirler kat kat azapla karşı karşıya kalacaklardır:

اَلَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ زِدْنَاهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ ﴿٨٨﴾

88. Kendileri küfür içinde yüzdükleri gibi, başkalarını da Allah'ın yolundan alıkoyanlara, bu şekilde toplumu ifsat edip bozgunculuğa sürükledikleri için azap üstüne azap edeceğiz.

Birinci azap, bizzat işledikleri inkâr ve günahlarına karşılıktır. Onun üzerine ziyade edilecek azaplar ise yeryüzünde fesat çıkarıp insanları Allah yolundan saptırmalarına karşılık olacaktır. Nitekim âyet-i kerîmede buyrulur:

"Gerçek şu ki onlar kendi günahlarını yüklenecekler, kendi günahlarıyla beraber saptırdıkları insanlara ait nice günahları da yükleneceklerdir. Kıyâmet günü, uydurup durdukları yalanlar ve attıkları iftiralardan dolayı mutlaka sorguya çekileceklerdir." (Ankebût 29/13)

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) de, iyilikte çığır açanların, o yolda gidenlerin sevaplarından istifade edeceklerini; kötülükte çığır açanların da o yolda gidenlerin günahlarının bir mislini yükleneceklerini haber vererek bu gerçeğe ışık tutar. (bk. Müslim, İlim 15)

Her şeyi en iyi bilen Rabbimiz, kulların hesaplarını şâhitlerle ve delillerle birlikte görüp onların kendi anlayış seviyelerine göre hareket ederek, herhangi bir haksızlığa uğramadıkları noktasında içlerinde en küçük bir pürüzün bile kalmamasını istemektedir:

وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ اُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِمْ مِنْ اَنْفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ
شَهِيدًا عَلٰى هٰٓؤُ۬لَٓاءِ ۜ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى
وَرَحْمَةً وَبُشْرٰى لِلْمُسْلِمِينَ ۟ ﴿٨٩﴾

89. Kıyâmet günü her ümmetten, kendileri hakkında şâhitlik yapacak bir şâhit getireceğiz. Seni de bu ümmete şâhit tutacağız. Rasûlüm! Biz sana bu kitabı her şeyi açıklamak üzere, bir de onun Allah'a teslim olanlara doğru yolu gösteren bir rehber, bir rahmet ve müjde olması için indiriyoruz.

Kur'ân-ı Kerîm hidâyetle dalâletin, hakla bâtılın, helâlle haramın, kurtuluş veya azabın dayandığı her şeyi açıkça beyân eden bir kitaptır. Dolayısıyla âyetteki "her şey"den maksat öncelikle insanların dinleri ve ebedî hayatlarıyla alakalı hususlardır. Bunlar insanların doğruyla eğriyi birbirinden ayırarak gerçeğe ulaşabilmeleri için zarûrî bilgilerdir. Bu husûsiyetiyle Kur'ân-ı Kerîm,

kendisine ilâhî bir kitap olarak teslim olan ve onun hükümlerini hayatın her alanında tatbik edenler için bir yol göstericidir. Onlar için bir rahmettir. Onların Allah'ın nimet ve lutuflarına kavuşmalarını sağlar ve onlara, kendisinin getirdiği buyruklara uymayı devam ettirdikleri sürece, âhiret gününde Allah'ın mahkemesinden başarıyla çıkacaklarını müjdeler. Onu inkâr edenler ise, sadece onun hidâyet, rahmet gibi nimetlerinden mahrum olmakla kalmaz, aynı zamanda kıyâmet gününde Allah Rasûlü (s.a.v.) onlara şâhitlik ettiğinde bu kitabı da aleyhlerinde şâhit olarak bulurlar.

Dolayısıyla kıyâmet günü böyle perişan bir hâle düşmemek için, Yüce Rabbimizin emrettiği şu temel esaslar üzerine bir toplum inşa etmek ve öyle bir toplum içinde Allah'ın râzı olacağı bir kulluk yapmak lâzımdır:

Adâlet ve İhsân

إِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ وَإِيتَآئِ ذِى الْقُرْبٰى وَيَنْهٰى عَنِ
الْفَحْشَآءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ ۚ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾

90. Şüphesiz ki Allah adâletli davranmayı, iyilik yapmayı ve akrabayı görüp gözetmeyi emreder. Her türlü hayâsızlığı, kötülüğü ve azgınlığı yasaklar. Düşünüp ders almanız için size böyle öğüt verir.

Bu kısa âyet-i kerîme İslâm'ın tesis etmek istediği ictimâî nizamı sağlayacak; sağlıklı, dengeli ve âhenkli toplum yapısını oluşturacak en hayatî kâideleri beyân eder. Bunlar üçü yapılması, diğer üçü de terk edilmesi emredilen hususlardır. Yapılması emredilen hususlar şunlardır:

Birincisi; adâlet: Her şeyi lâyık olduğu yere koymak, hakkı yerine getirmek, her hususta ölçülü olmak demektir. Bu bakımdan adâlet azgınlığın, haksızlığın ve zulmün zıddıdır. Adâlet kelimesinde insaf, haklılık ve doğruluk mânaları da vardır. Bu bakımdan adâlet, terazinin dili gibi ifrat ve tefrit, aşırılık ve ihmalkârlık arasında bir birleştirme noktasını teşkil eder. Kâinatın nizamı adâletle ayakta durduğu gibi fert ve toplum hayatının nizamı da ancak bununla tesis edilebilecektir. Adâletin başı Allah'ın birliğine inanıp O'nun rablik ve ilâhlık hukukunu yerine getirmektir. Bunu müteâkiben ibâdet, ahlâk ve muâmelatta; beşerî münâsebetlerin her alanında adâletli olmaya çalışmaktır.

İkincisi; ihsân: Bu kelimenin iki mühim mânası vardır ve her ikisini de âyetin tefsirinde düşünmek mümkündür. Birinci mâna, bir şeyi en güzel şekilde yapmaya çalışmaktır. İkinci mâna, başkalarına iyilik yapmaktır. Bu mânada ihsân; iyi, cömert, müsamahalı, affedici, merhametli, nazik olmak ve bencil olmama gibi güzel anlamları da muhtevasına alır. Bu muhtevasıyla o adâlet prensibini tamamlar. Çünkü adâlet sağlıklı ve dengeli bir toplumun temeli ise ihsân onun daha mükemmele erişmesine yardımcı olur. Bir taraftan adâlet toplumun haklarını çiğnenmekten ve zulümden korurken, diğer taraftan ihsân toplumu zevkle ve güzel bir şekilde yaşanacak hâle getirir.

Üçüncüsü; akrabaya yardım: Aslında bu, bir önceki "ihsân" prensibi içinde yer almakta iken, ehemmiyetine binâen ayrıca zikredilmiştir. Akrabalara muhtaç oldukları hususlarda yardımda bulunmak, iyilik yapmak, ikramda bulunmak ve onlarla akrabalık münâsebetlerimizi sürdürmek İslâm'ın önemle üzerinde durduğu bir ahlâkî fazilettir.

Yerine getirilmesi istenen bu temel esaslara karşılık terk edilmesi istenen

hususlar da şunlardır:

اَلْفَحْشَاءُ (fahşâ): Başta zinâ olmak üzere her türlü hayâ, iffet ve edep dışı bütün söz, fiil ve davranışlardır. اَلْمُنْكَرُ (münker): Tüm ilâhî şeriatler tarafından yasaklanan ve adet olarak insanlar arasında da kötü kabul eden her şeydir. اَلْبَغْيُ (bağy): Hakkı olmayan şeyi istemek ve başkasının hakkına tecavüz etmektir. Ahlâkî hudutları aşan ve başkalarının haklarını çiğneyen her türlü kötü davranış bunun içine girer.

Bu âyet-i kerîmenin işaretiyle hakimiyet ve saltanatın kemâl, istikrâr ve devamının üç şey ile; yine bunun zarar görmesi, eriyip gitmesinin de o üç şeyi ondan alıkoymakla gerçekleşeceği söylenebilir. İyi ya da kötü onların her birinin bir meyvesi vardır: Adâletin güzel meyvesi yardım, ihsânın meyvesi övülme, sıla-i rahmin meyvesi ünsiyet ve ülfettir. Hayâsız işlerin feci neticesi dînin fesâda uğraması, kötülüğün neticesi düşmanları tahrik etmek ve azgınlığın neticesi de arzu ettiği şeyden mahrum kalmaktır.

Emrettiği üç husus ve yasakladığı üç hususla iyilik ve kötülüğün bütün çeşitlerini hülâsa ettiğinden dolayı, İbn Mesûd (r.a.) bu âyet-i kerîmeyi, Kur'an'ın en şumüllü âyeti kabul eder. Bu sebeple hatipler, Cuma günü minberde hutbenin sonunda, bütün emir ve yasakları topluca hatırlatması bakımından bu âyeti seslice okurlar. Bu âyeti ilk defa hutbenin sonunda okuyan kişi de beşinci halife Ömer b. Abdülaziz (k.s.) olmuştur. Onun başlattığı bu sünnet-i hasene günümüzde bütün İslâm ülkelerinde devam ettirilmektedir.

İslâm toplumunun üzerine oturduğu temel yapı taşlarından biri de verilen sözlerin ve yapılan yeminlerin gereğini yerine getirmektir:

وَاَوْفُوا بِعَهْدِ اللّٰهِ اِذَا عَاهَدْتُمْ وَلَا تَنْقُضُوا الْاَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللّٰهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًاۜ اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٩١﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّت۪ي نَقَضَتْ غَزْلَهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ اَنْكَاثًاۜ تَتَّخِذُونَ اَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ اَنْ تَكُونَ اُمَّةٌ هِيَ اَرْبٰى مِنْ اُمَّةٍۜ اِنَّمَا يَبْلُوكُمُ اللّٰهُ بِه۪ۜ وَلَيُبَيِّنَنَّ لَكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مَا كُنْتُمْ ف۪يهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٩٢﴾

91. Aranızda sözleştiğiniz zaman Allah adına verdiğiniz sözü tam olarak yerine getirin. İyi niyetinize Allah'ı şâhit gösterip iyice pekiştirerek yaptığınız yeminleri bozmaya kalkmayın. Unutmayın ki Allah, yaptığınız her şeyi bilmektedir.

92. Bir topluluğun diğer bir topluluktan siyasî, iktisadî ve askerî yönden

güçlü olmasına aldanıp da, ipliğini sağlamca büküp eğirdikten sonra çözen böylece bütün emeğini boşa çıkaran ahmak kadın gibi, ettiğiniz yeminleri bozup aranızda bir aldatma ve işi bozma sebebi kılmayın. Gerçek şu ki, bütün bunlarla Allah sizi imtihan etmektedir; hakkında anlaşmazlığa düştüğünüz şeylerin doğrusunu da kıyâmet günü kesinlikle size açıklayacaktır.

Rasûlullah (s.a.v.) şu ikazda bulunur:

"Ahdini bozan herkesin, kıyâmet günü onun arka tarafında ahdine olan hâinliği miktarınca bir sancak dikilir ve «bu filanın ahdine hâinliğidir» denilir." (Buhârî, Edeb 99; Müslim, Cihâd 11-16)

Cenâb-ı Hak, verilen sözden caymanın ve yemini bozmanın ne kadar yanlış ve ahmakça bir iş olduğunu, iyice anlaşılması için, güzel bir misalle beyân eder:

Antlaşmayı bozan kişi; iradesi zayıf, dar görüşlü, ahmak ve bunamış bir kadına benzer. Bu kadın ipliğini eğirip katladıktan sonra tekrar söküp dağıtmakta, çözüp bozmaktadır. Bu benzetme bütün yönleriyle tahkîr, tezyîf, aşağılama ve horlama ile doludur. Yemini bozmayı ve sözünden vazgeçmeyi, ruhlara kötü bir şey olarak hissettirmekte ve gönüllerde onu son derece çirkin göstermektedir. Zâten burada gaye de budur. İzzet ve şeref sahibi hiçbir insan; bu zayıf iradeli, akli dengesi bozuk, hayatını yararsız boş şeylere harcayan bu kadın gibi olmak istemez.

Bu âyet-i kerîmeler Mekke'de Rasûllah (s.a.v.)'e bey'at eden bazı kimseler hakkında inmiştir. Onlar Kureyş'in kuvvet bakımından üstünlüğünü ve müslümanların zayıf düştüğünü görünce korku ve endişeye kapıldılar. Şeytan onları aldatarak Peygamberimiz (s.a.v.)'le yaptıkları ahitlerini bozdurmak istedi. Cenâb-ı Hak bu âyetle onları bu tehlikeye kaşı ikaz edip ayaklarını kaymaktan muhafaza buyurdu. (Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XIV, 215)

Yine Arap kabileleri arasında doğruluk ve fazilete münâsip olmayan şöyle bir uygulama vardı. Bir kabile, bir başka kabileyle antlaştıktan sonra, bunlardan birisine siyasî, iktisâdî ve askerî yönden güçlü bir kabile gelip de onun ahdini bozmasını, karşı tarafı aldatmasını isteyecek olursa, o kabile de ilk antlaşma yaptığı kabileyle olan ahdini bozar, hâinlik eder ve bu büyük kabilenin yanında yer alırdı. (Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XIV, 220)

Bu sebeple Cenâb-ı Hak, bir toplumun diğer bir toplumdan daha güçlü yahut malî bakımdan daha ileride olması sebebiyle, onlardan korkarak veya bir menfaat umarak ahitleri bozmayı; yine müşrik olan düşmanların dünyada sayıca çok olduğunu ve bolluk içinde olduklarını görüp, bundan dolayı yeminleri bozmayı yasaklamıştır. Esas gaye, müslümanların imanlarını pekiştirmek;

kâfirlerin dünyevî güç ve imkânlarının çokluğuna aldanıp tekrar küfre dönmeyi düşünmelerine mâni olmaktır. Ama yine de herkesin doğru yol üzere bulunma şartı yoktur:

وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ لَجَعَلَكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلٰكِنْ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدٖى مَنْ يَشَاءُ ۜ وَلَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

93. Eğer Allah dileseydi sizi elbette aynı din üzere bir tek ümmet yapardı. Fakat O, dilediğinin doğru yoldan sapmasına fırsat verir, dilediğini de doğru yola erdirir. Unutmayın ki siz, bütün yaptıklarınızdan mutlaka sorguya çekileceksiniz.

O halde herkes ne yaptığına, yarın için neler hazırladığına bir baksın da, özellikle verdiği sözleri tutmaya ve olur olmaz bahanelerle onları bozmamaya dikkat etsin:

وَلَا تَتَّخِذُوا اَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمٌ بَعْدَ ثُبُوتِهَا وَتَذُوقُوا السُّوءَ بِمَا صَدَدْتُمْ عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِ ۚ وَلَكُمْ عَذَابٌ عَظٖيمٌ ﴿٩٤﴾

94. Sakın yeminlerinizi aranızda aldatma ve işi bozma sebebi kılmayın. Aksi takdirde, sağlamca yere bastıktan sonra ayaklarınız kayar ve Allah'ın yolundan saptığınız, başkalarını da bu yoldan alıkoyduğunuz için dünyada bunun acı sonucunu tadarsınız, ayrıca âhirette de büyük bir azaba uğrarsınız.

Sözden caymanın, antlaşmaları ve yeminleri bozmanın, hatta bunları birer fitne ve fesat vesilesi hâline getirmenin çok acı neticeleri vardır. Böyle bir davranış ayakların doğru yoldan kaymasına, Allah'ın gösterdiği yoldan sapmaya ve saptırmaya sebep olur. Artık kimsenin sözüne güven kalmaz, toplum içinde karşılıklı güven duygusu sarsılır. Bu yüzden insanlar birbirlerine düşerler; kavgalar, savaşlar toplumu yiyip bitirir. Maddî ve mânevî pek çok vahim durumların meydana gelmesine zemin hazırlanmış olur. Görüldüğü üzere bu konuda Allah'ın emrine isyan, dünyada pek kötü neticelere maruz kalmaya, sıkıntı ve ceza çekmeye sebep olacağı gibi, âhirette de daha büyük bir azaba uğramaya yol açacaktır. Bu yüzden aynı konudaki ilâhî ikazlar şöyle devam ediyor:

وَلَا تَشْتَرُوا بِعَهْدِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلٖيلًا ۜ اِنَّمَا عِنْدَ اللّٰهِ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩٥﴾ مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ بَاقٍ ۜ وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذٖينَ

صَبَرُوا اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيٰوةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩٧﴾

95. Öyleyse, Allah'a verdiğiniz sözü, karşılığında ne alsanız az düşecek bir bedele satmayın. Eğer bilirseniz, ancak Allah katında ahde vefâya verilecek mükâfat sizin için daha hayırlıdır.

96. Çünkü sizin elinizde bulunan nimetler tükenir, fakat Allah'ın yanında olanlar ebedî kalıcıdır. Şurası bir gerçek ki, sabredenleri, yaptıkları en güzel işleri esas alarak mükâfatlandıracağız.

97. Erkek olsun kadın olsun mü'min olarak kim sâlih amel işlerse ona dünyada elbette temiz ve güzel bir hayat yaşatırız. Âhirette de onları, yaptıkları en güzel işleri esas alarak mükâfatlandırırız.

Cenâb-ı Hak, kulluk sözünde duran, her türlü ahitlerini yerine getirmeye çalışan ve yaptığını Allah rızâsına uygun bir şekilde doğru ve güzel yapan kullarına dünyada bile pek hoş, huzurlu ve güzel bir hayat müjdelemektedir. Gerçekten de davranışlarında samimi, doğru, dürüst, şerefli, adil ve temiz olanlar bu dünyada çok daha güzel ve huzurlu bir hayat yaşarlar. Çünkü onlar, olgun şahsiyetleri ve ahlâkî hamîdeleriyle, bu meziyetlere sahip olmayanların göremediği saygı, şeref ve güven içinde yaşarlar. Kendilerince bir başarı elde etmek için kötü yollara teşebbüs edenlerin elde edemediği temiz ve şerefli bir başarı kazanırlar. Her şeyin ötesinde, kulübede yaşasalar bile, saraylarda ve köşklerde oturan günahkârların yaşamadığı bir vicdanî huzuru ve tatmini yaşarlar. Âhirette ise onları Allah Teâlâ, yaptıkları amellerin en güzellerini esas alarak mükâfatlandıracaktır. Bire on, bire yüz, bire yedi yüz ve daha fazlasını ikram edecektir. Nitekim Cenâb-ı Hak: **"Rabbinin huzuruna çıkıp hesap vermekten korkan kimseye iki cennet vardır"** (Rahmân 55/46) âyetiyle, bir mânada hem mü'minin dünyada tadacağı mânevî cennet huzuruna hem de âhirette varacağı cennete işaret buyurmuştur.

Ancak, bütün bu gerçekleri haber veren Kur'an'a mükemmel bir imanla kulak vermeli, türlü desiselerle onun hakkında şüpheler oluşturmaya ve âyetlerinin mânasının doğru bir şekilde anlaşılmasını engellemeye çalışan şeytânî güçlerden de Allah'a sığınmalıdır:

فَاِذَا قَرَاْتَ الْقُرْاٰنَ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ﴿٩٨﴾ اِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٩٩﴾ اِنَّمَا

سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُ وَالَّذِينَ هُمْ بِهِ مُشْرِكُونَ ﴿١٠٠﴾

98. Kur'an okuyacağın zaman kovulmuş şeytandan hemen Allah'a sığın!

99. Gerçekte onun iman edenler ve yalnızca Rablerine güvenip dayananlar üzerinde zorlayıcı bir gücü yoktur.

100. Şeytanın zorlayıcı gücü, ancak onu dost edinenlerin ve onu Allah'a ortak koşanlar üzerindedir.

Kur'ân-ı Kerîm'i selim bir kalp, temiz bir akılla ve pürüzsüz bir hissiyât içinde okuyabilmemiz, onun ince mânaları üzerinde tefekkür edebilmemiz ve onun hükümleriyle amel edebilmemiz için önce şeytandan Allah'a sığınmak lâzımdır. Bu ise aslında kalple yapılacak bir iştir. Bu sebeple âlimlerin çoğu sözlü olarak "eûzü" çekmeyi vacip değil müstehap saymışlardır.

Çeşitli rivayetler arasında en meşhur istiâze sözü;

أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ demektir.

Şeytan kelimesi, "uzaklaştı" mânasındaki شَطَنَ (şatane) fiilinden türemiştir. İmam Kuşeyrî (r.h.), bundan hareketle şöyle der:

"Kişiyi Rabbinden uzaklaştıran, kalben O'nunla beraber olmaktan alıkoyan her şey şeytandır. Bir kişinin nefsi kendisine musallat olup, onu velev itaat, ibâdet ve tefekkür gibi şeylerle de olsa Rabbinden meşgul ediyorsa bu onun şeytanıdır. Ona düşen nefsinin kötülüğünden ve bütün kötülerin şerrinden Allah'a sığınmaktır." (Kuşeyrî, *Letâifü'l-i ârât*, II, 172)

Zira şeytan ve onun yoldaşı olmuş şeytanî güçler, daha önceki şeriatlerin yürürlükten kaldırılmasının ilâhî hikmete aykırı olacağını söyleyerek Kur'an hakkında kalplere şüphe tohumu ekmeye çalışıyorlar. Halbuki:

Allah Ne İndirdiğini Bilir

وَاِذَا بَدَّلْنَٓا اٰيَةً مَكَانَ اٰيَةٍۙ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ قَالُٓوا اِنَّمَٓا اَنْتَ مُفْتَرٍۜ

بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾

101. Biz bir âyetin yerine onun hükmünü kaldıracak başka bir âyet getirdiğimiz zaman, ki Allah neyi indireceğini çok iyi bilmektedir, kâfirler: "Sen, başka değil, sadece Allah adına yalan uyduran bir iftirâcısın!" derler. Hayır! Onların çoğu işin gerçeğini bilmezler.

Nesh ve tebdîl, bir şeyi kaldırmakla birlikte bir başkasını onun yerine koymaktır. Cenâb-ı Hak bir kısım âyetleri indirir, mü'minler onunla bir müddet amel eder, sonra onu kaldırıp yerine başka bir âyet indirirdi. Nitekim Abdullah b. Abbas (r.a.)'den şu bilgi nakledilir: Rasûlullah (s.a.v.)'e içinde şiddet olan bir âyet nâzil olduğunda insanlar onu alır ve Allah'ın dilediği bir süreye kadar onunla amel ederlerdi. Sonra o âyetle amel insanlara zor gelir ve Allah da bu hükmü nesh eder, yerine katından bir rahmet olarak amel edilmesi daha kolay ve daha hafif bir âyet indirirdi. Bu gibi durumlar karşısında Kureyş kâfirleri: "Muhammed ashâbıyla alay ediyor. Onlara bugün bir emir veriyor, yarın onu yasaklıyor ve daha kolay bir şey getiriyor. Bu ancak, onun kendinden ortaya attığı bir iftiradır" derlerdi. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XX, 93) Âyet-i kerîme bu tür durumlardan bahsetmektedir. (bk. Bakara 2/106)

Bu bakımdan işin gerçeğini açıklamak üzere:

قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَهُدًى وَبُشْرٰى لِلْمُسْلِمِينَ ﴿١٠٢﴾

102. Rasûlüm! De ki: "O Kur'an'ı mü'minlerin imanını pekiştirmek, müslümanlara bir doğru yol rehberi ve bir müjdeci olmak üzere Rabbinden değişmez bir gerçek olarak Rûhu'l-Kudüs indirmektedir."

Buna rağmen:

وَلَقَدْ نَعْلَمُ اَنَّهُمْ يَقُولُونَ اِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌۜ لِسَانُ الَّذ۪ي يُلْحِدُونَ اِلَيْهِ

اَعْجَمِيٌّ وَهٰذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُب۪ينٌ ﴿١٠٣﴾ اِنَّ الَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاٰيَاتِ

اللّٰهِۙ لَا يَهْد۪يهِمُ اللّٰهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ ﴿١٠٤﴾ اِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَذِبَ

الَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِۚ وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٠٥﴾

103. Senin hakkında kâfirlerin: “Ona Kur’an’ı kesinlikle bir insan öğretiyor” dediklerini elbette biliyoruz. Kaldı ki, Kur’an’ı sana öğrettiğini iddia ettikleri kişinin dili yabancıdır, Kur’an ise açık ve anlaşılır bir Arapçadır.

104. Allah’ın âyetlerine inanmayanları Allah doğru yola erdirmeyecektir. Üstelik onlara pek acı bir azap vardır.

105. Böyle bir yalanı ancak Allah’ın âyetlerine inanmayanlar uydurur. İşte asıl yalancılar da onlardır.

Rivayete göre Mekke’de Aynu’t-temr ahâlisinden işleri kılıç cilalamak olan Yesar ve Cebr adlı iki hıristiyan köle vardı. Kendi dilleriyle bir kitap okurlardı. Rasûlullah (s.a.v.) onlara uğrar ve okuduklarını dinlerdi. Bu sebeple müşrikler: “Muhammed Kur’an’ı onlardan öğreniyor” dediler. Bunun üzerine Allah Teâlâ bu 103. âyeti indirip onları yalanladı. (Vâhidî, *Esbâbu’n-nüzûl,* s. 288)

Kur’an’ın dili, hem muhtevası hem nazmı itibariyle hiçbir beşerin benzerini söyleyemeyeceği güzellikte apaçık Arapça bir dildir. Ana dili Arapça olan ve Arapçayı çok iyi seviyede bilen birinin bile Kur’an gibi bir söz söyleme ve öğretme imkânı yokken, hele hele hiç Arapça bilmeyen birinin, Arapçanın en güzel örneği olan Kur’an gibi bir edebiyat şaheserini, insanlığın din ve dünyasını kurtaracak kıymette bir hikmet kaynağını dikte ettirdiğini söylemek düpedüz saçmalıktan başka bir şey değildir.

Bu tür iddialar ortaya atarak Allah’ın âyetlerine inanmayanları, Allah, bu durumlarını devam ettirdikleri sürece doğru yola erdirmeyecektir. Bu şekilde imansız öldükleri takdirde cehennemde acı bir azaba uğrayacaklardır. Peygamberimiz (s.a.v.) ve İslâm hakkında yalanları, önceden müşriklerin yaptığı gibi bundan böyle de, ancak Allah’ın âyetlerine inanmayan ve yalancıların ta kendileri olan kimseler ileri süreceklerdir.

Ancak, baskı ve işkence altında tutularak gönlünde taşıdığı doğru düşünce ve inancın aksini ifade etme, daha açık bir ifadeyle “yalan söyleme” zorunda kalan müslümanın hâli ne olacaktır:

مَنْ كَفَرَ بِاللّٰهِ مِنْ بَعْدِ ا۪يمَانِه۪ٓ اِلَّا مَنْ اُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْا۪يمَانِ وَلٰكِنْ مَنْ
شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللّٰهِۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظ۪يمٌ ﴿١٠٦﴾

106. Kalbi imanla dopdolu ve doygun olduğu halde baskı altında kalarak inkâra zorlanıp da bunu ancak diliyle yapan hâriç, her kim iman ettikten sonra Allah’ı inkâr eder ve bile isteye gönlünü küfre açarsa, böylelerinin üzerine dünyada Allah tarafından bir hışım çökecek, âhirette de onların

payına çok büyük bir azap düşecektir.

Rivayete göre müşrikler Ammâr'ı, babası Yâsir'i, annesi Sümeyye'yi, Suheyb'i, Bilâl'i, Habbab'ı ve Sâlim'i alıp onlara işkence etmeye başladılar. Sümeyye, iki deveye bağlandı ve ön tarafına bir mızrak saplandı. Ona, "Sen erkekler sebebiyle İslâm'a girdin" denildi. Hem kendisi hem de kocası Yâsir fecî bir şekilde öldürüldü. İslâm tarihinde ilk şehit edilen kişiler bunlardır. Ammâr ise, zor ve baskı altında diliyle onların istediklerini söyledi. Sonra gelip bunu Rasûlullah (s.a.v.)'e arzetti. Efendimiz: *"Kalbini nasıl buluyorsun?"* sorunca O, "İman ile dopdolu ve huzur bulmuş olarak" diye cevap verdi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.): *"Bir daha aynı eyi yapmaya kalkı acak olurlarsa, sen de öyle yap"* diye izin verdi. (Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 357)

Dolayısıyla bu âyet, imanlarından vazgeçirilmek üzere dayanılmaz işkencelere ve acılara maruz bırakılan mü'minlerle alâkalıdır. Onlara, eğer hayatlarına karşılık küfrü kabul etmeye zorlanırlarsa, kalpleri iman bakımından sağlam olmak şartıyla sadece dilleriyle küfür sözlerini söylemelerinde bir sakınca olmadığı, böyle yaptıklarında affedilecekleri bildirilmektedir. Fakat bu, kişinin hayatını kurtarmak için küfrü mutlaka söz ile kabul etmesi gerektiği mânasına gelmez. Bu sadece bir ruhsattır ve mü'min için ideal bir durum değildir. Bu ruhsata göre eğer kişi küfrü kabul ettiğini söylerse, bundan hesaba çekilmez. Gerçekte bir mü'min için ideal olan vücudu parça parça doğransa bile haktan başka bir şey söylememektir.

Rasûlullah (s.a.v.) zamanında bazılarının bu ideale göre davrandığını, bazılarının ise kendilerine verilen izinden faydalandıklarını gösteren misaller vardır: Habbab b. Eret (r.a.) eriyen yağları ateşi söndürünceye dek kor üzerinde yatmaya zorlanmış, fakat imanında sebât göstermiştir. Bilal-i Habeşi (r.a.) de demirden bir zırh içinde kavurucu sıcağın ortasında bırakılmıştır. Daha sonra kızgın kum üzerinde sürüklenmiş, fakat yine de "Allah birdir" demeye devam etmiştir. Habib b. Zeyd b. Asım (r.a.) adındaki mü'minin ise yalancı peygamber Müseylime'nin emriyle uzuvları birer birer kesilmiştir. Her uzvu kesilişinde ona bu yalancıyı peygamber olarak kabul etmesi söylenmiş, fakat o son nefesini verinceye dek her seferinde onun peygamberliğini reddetmiştir. (bk. Suyûtî, *ed-Dürru'l-mensûr,* V, 172) Ammar b. Yâsir (r.a.) ise yukarıda zikredildiği üzere çektiği acılar karşısında canını kurtarabilmek için sadece diliyle onların istediklerini söylemiştir.

Bu gibilere bir sorgu ve ceza olmamakla beraber kalplerini isteye isteye küfre açan kimselerin dünyada Allah'ın gadap ve hışmına, âhirette de büyük bir azaba uğrayacaklarında şüphe yoktur. Bunun sebebi şudur:

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمُ اسْتَحَبُّوا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا عَلَى الْاٰخِرَةِۙ وَاَنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿١٠٧﴾ اُو۬لٰٓئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ وَسَمْعِهِمْ وَاَبْصَارِهِمْۚ وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ ﴿١٠٨﴾ لَا جَرَمَ اَنَّهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٠٩﴾

107. Onları böyle bir yola iten sebep, ancak dünya hayatına gönül verip onu âhirete tercih etmeleridir; Allah da, artık küfürde kökleşmiş o inkârcılar gürûhunu doğru yola erdirmez.

108. Böyleleri, küfürleri yüzünden kalplerini, kulaklarını ve gözlerini Allah'ın mühürleyip çalışmaz hâle getirdiği kimselerdir. Onlar gâfillerin ta kendileridir.

109. Şüphesiz âhirette en büyük zarara uğrayacak olanlar da onlardır.

Bununla birlikte, İslâm'ı en güzel bir şekilde yaşayabilmek için hicret, cihâd ve sabır gibi ilâhî buyruklara sarılan mü'minlere Yüce Allah'ın muâmelesi elbette farklıdır:

ثُمَّ اِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا فُتِنُوا ثُمَّ جَاهَدُوا وَصَبَرُواۙ اِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌۚ ﴿١١٠﴾ يَوْمَ تَاْتِي كُلُّ نَفْسٍ تُجَادِلُ عَنْ نَفْسِهَا وَتُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١١١﴾

110. Sonra şu da kesin bir gerçek ki, elbette senin Rabbin, mihnet ve işkencelerle, zulüm ve baskılarla sınandıktan sonra hicret eden, ardından Allah yolunda cihâd eden, çalışıp didinen ve sabredenlerin yardımcısıdır. Doğrusu Rabbin, onların bütün bu güzel davranışlarına karşılık olarak gerçekten çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir.

111. Mahşer günü herkes gelip sadece kendisini kurtarmaya çalışacak, herkese dünyada iken yaptıklarının karşılığı eksiksiz ödenecek ve kimseye haksızlık yapılmayacaktır.

Müşrikler, Mekke'de müslümanları dinlerinden döndürmek için onlara akla hayâle gelmedik eziyetler yaptılar, işkence ettiler, dövdüler, sövdüler, hatta öldürdüler. Bu yapılanlar sadece müslümanların imanlarının kuvvetlenmesine ve dinlerine daha sıkı bağlanmalarına sebep oldu. Fakat şartlar iyice kötüleşip Mekke artık yaşanamaz hâle gelince önce Habeşistan'a, ardında da Medine'ye hicret ettiler. Medine'ye hicretten sonra da din düşmanlarıyla Bedir, Uhud,

Hendek, Huneyn, Tebûk gibi büyük savaşlar yaptılar ve hep sabrettiler. Cenâb-ı Hak onlara ve kıyâmete kadar da gerektiğinde hicret, cihâd ve sabır bakımından onların izinden yürüyenlere mağfiret ve merhametini müjdelemektedir. Allah dünyada onlara zafer ve hoş bir hayat lutfedeceği gibi, herkesin bir bahane bulup kendini savunmaya kalkışacağı, ancak herkese sadece yaptığının karşılığının verileceği, kimseye en küçük bir haksızlığın yapılmayacağı çetin ve belâlı mahşer gününde de onlara mağfiret ve merhametiyle muâmele edecektir.

Unutmamak gerekir ki, Allah'ın emirlerine itaat ve nimetlerine şükür, her türlü başarı, mutluluk ve kurtuluşun en mühim anahtarı iken, bunun aksine inkârcılık ve nimetlere nankörlük ise, sadece âhirette değil, dünyada bile büyük felâketlere uğramaya sebeptir:

وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ اٰمِنَةً مُطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِاَنْعُمِ اللّٰهِ فَاَذَاقَهَا اللّٰهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿١١٢﴾ وَلَقَدْ جَٓاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ فَاَخَذَهُمُ الْعَذَابُ وَهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١١٣﴾

112. Allah ibret için bir ülkeyi örnek veriyor: Bu ülkenin halkı emniyet ve huzur içinde yaşıyor; rızıkları her taraftan bol bol geliyordu. Sonra bunlar Allah'ın nimetlerine nankörlük edince, Allah da yaptıklarına karşılık onlara bütün benliklerini saran bir açlığı ve korkuyu tattırdı.

113. Onlara bizzat kendilerinden bir peygamber de geldi, fakat onu yalanladılar. Zulme gömülmüş giderlerken, çok geçmeden, onları azap kıskıvrak yakalayıverdi.

Bahsedilen ülkenin, **"Çevrelerindeki insanlar yakalanıp götürülürken ve malları yağma edilirken, yaşadıkları Mekke'yi can ve mal emniyeti bakımından güvenilir ve mukaddes bir Harem bölgesi kıldığımızı görmezler mi?"** (Ankebût 29/67) âyeti gereğince emin ve güvenli bir belde kılınan; İbrâhim (a.s.)'ın, **"Rabbim! Sen de insanlardan bir kısmının gönlünü onlara yönlendir ve onları çeşitli ürünlerle rızıklandır ki sana şükretsinler"** (İbrâhim 14/37), **"Rabbim! Burayı emniyetli bir belde kıl; halkından Allah'a ve âhiret gününe iman edenleri de çeşit çeşit ürünlerle rızıklandır..."** (Bakara 2/126) şeklindeki duaları bereketiyle rızkı her taraftan gelen Mekke olduğu belirtilmektedir. Ancak yeraltı ve yerüstü zenginlikleri, huzur, güven vs. gibi Allah'ın verdiği her türlü nimete nankörlük eden, onları Allah'a taat yolunda yerli yerince kullanmayan, israf edip saçıp savuran ve hatta

onları Allah'a isyân yolunda kullanan her ülkenin akıbeti de böyle olacaktır. Böyle kötü bir âkıbete uğramamak için Allah'a kulluk etmeli, nimetlerine şükretmeli, haramlardan uzak durarak helâl, temiz ve hoş şeylerle nezih bir hayat sürülmelidir:

إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١١٤﴾ فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاشْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ إِنْ كُنْتُمْ

114. Öyleyse, Allah'ın size rızık olarak verdiği helâl ve temiz nimetlerden yiyin. Eğer yalnız Allah'a kulluk yapıyorsanız O'nun nimetlerine şükredin.

Hz. Mevlânâ, bu âyetin bir işareti sayılacak şekilde şöyle demektedir:

"Çocuğun gözü, merkep gibi maddî yiyeceklerde, dünyaya ait isteklerdedir. Akıllı kişilerin gözleri ise âhiret işlerinde, son hesaplardadır. O çocuk gibi gâfil olan kişi, ahırdaki otu lezzetli bulur, yâni dünya nimetlerinden hoşlanır, onların zevkine varır. Olgun kişi ise ahırdaki hayvanların kasap eliyle kesileceğini, yâni çeşitli gıdalarla beslenen bedenlerin sonunda mezarlarda çürüyeceğini düşünür. Bir adı da "Mümît: Öldüren" olan Cenâb-ı Hakk'ın bize verdiği çeşitli yiyecekler, aslında acıdır. Maksat bizi beslemektir. Sanki o, bizim etimizi tartmak için bir terazi koymuştur. Sen, Hakk'ın verdiği mânen öldürücü olan nimetlerini yeme de "Muhyî: Diriltici" olan hikmet otunu otla. Çünkü Allah o otu, karşılığında senden bir şey beklemeden, sadece bir bağış olarak sana lutfetmektedir.

Ey gâfil kişi! Cenâb-ı Hakk'ın Kur'an'da, **«Allah'ın size rızık olarak verdiği helâl ve temiz nimetlerden yiyin»** (Nahl 16/114) diye buyurduğu rızkı, sen «hikmet» sanmadın da «ekmek» sandın. Allah'ın verdiği rızk; mertebesine, anlayış ve seziş kabiliyetine göre, hikmet ve mârifettir. O yiyenin sonunda boğazında durmaz, seni öldürmez. Bu bedene ait olan ağzı kaparsan, sende mânevî ve rûhanî bir ağız açılır da, o ağızla ilâhî sırlar ve mârifetler lokmalarını yersin. Eğer sen şu beden şeytanının sütünden kesilirsen, Hakk'ın mânevî sofrasına oturursun da, nice akıl almaz nimetler yersin." (Mevlânâ, *Mesnevî*, 3741-3748. beyitler)

İşin mânevî yönü böyle olmakla beraber şeriat planında hangi etlerin haram kılındığını ve zaruret halinde tanınan ruhsatları bildirmek üzere şöyle buyruluyor:

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَٓا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِهٖۚ
فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١١٥﴾

115. Allah size sadece leşi, kanı, domuz etini ve Allah'tan başkası adına kesilen hayvanların etini haram kıldı. Fakat kim bunlardan yemeye mecbur

kalır da, başkasının hakkına tecavüz etmemek ve zaruret ölçüsünü geçmemek şartıyla yerse, ona da bir günah yoktur. Çünkü Allah çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir.

Burada Allah'ın haram kıldığı etler beyân edilir ve zaruret halinde bunlardan istifadenin hudutları belirlenir.[2]

Neyin helal neyin haram olduğunu belirlemede dikkat edilecek ölçü şudur:

وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ اَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هٰذَا حَلَالٌ وَهٰذَا حَرَامٌ لِتَفْتَرُوا عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ اِنَّ الَّذ۪ينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ﴿١١٦﴾ مَتَاعٌ قَل۪يلٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ ﴿١١٧﴾

116. Hiçbir delile dayanmadan sırf dillerinizin yalan yere nitelendirmesiyle, "Şu helâldir, şu haramdır" demeyin. Böyle yapmakla Allah adına yalan uydurmuş olursunuz. Allah adına yalan uyduranlar ise asla kurtuluşa eremezler.

117. Böylelerinin dünyada elde edecekleri şey, çok az süreli bir menfaatten ibarettir. Âhirette ise kendilerini can yakıcı bir azap beklemektedir.

Haksız ve liyakatsiz olarak haram ve helâli tayin etme yetkisini kendisinde görenler ve buna yeltenenler iki sebepten ötürü Allah adına yalan uydurmuş olurlar:

• Böyle bir kimse ya Kur'an ve sünneti esas almaksızın, kendisinin helâl ve haram dediklerinin Allah tarafından da helâl ve haram kılındığını söyler.

• Veya Allah'ın helâli ve haramı tayin etme yetkisinden vazgeçip insanları kendi hayatlarıyla alakalı hükümler koymada serbest bıraktığını söylemek ister.

Her iki iddia da Allah adına uydurulmuş bir yalan ve bir iftiradır. Bu şekilde, ister haram ve helâlle ister hayatın tüm alanlarıyla alakalı Allah'ın hükümlerini hiçe sayarak yanlış yollara tevessül edenler, Cenâb-ı Hakk'ın müsaadesiyle dünyada az bir zaman yer, içer, zevklenip avunabilirler. Fakat onlar, âhirette pek acıklı bir azaptan kendilerini kurtaramayacaklardır.

Yiyecekler konusunda yahudilerle ilgili özel bir duruma gelince:

وَعَلَى الَّذ۪ينَ هَادُوا حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلٰكِنْ كَانُوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٨﴾

118. Yahudilere, daha önce sana bildirdiğimiz bazı yiyecekleri haram kılmıştık. Böyle yapmakla biz onlara zulmetmedik, fakat onlar kendilerine

zulmediyorlardı.

Yahudilere, zulüm ve taşkınlıkları sebebiyle haram kılınan yiyecekler En'âm sûresi 146. âyette şöyle beyân edilmiştir: **"Yahudilere bütün tırnaklı hayvanları haram kılmıştık. Sığır ve koyunların sırt ve bağırsaklarına yapışmış yahut kemiğe karışmış yağları dışındaki tüm iç yağlarını da onlara haram kılmıştık. Azgınlıkları yüzünden biz onları böyle cezalandırdık..."** (Ayrıca bk. Nisâ/160-162)

Haber verilen bu özel durum diğer insanlar için de bir uyarı özelliği taşımakla birlikte, Allah'tan bağışlanma dileyip doğru yolu bulma fırsatının kesinlikle kaçtığı anlamına gelmez. Bilakis hemen arkasından tevbe kapısının sonuna kadar açık olduğu müjdesi yer almaktadır:

ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ
وَأَصْلَحُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١١٩﴾

119. Ancak, hiç şüphesiz senin Rabbin, yaptığının günah olduğunu henüz bilmeden veya yanılıp da bir an nefsine mağlup olarak kötülük işleyen, sonra da çabucak bundan vazgeçip tevbe eden ve hallerini düzeltenlerin yanındadır. Doğrusu senin Rabbin, onların bu samimi tevbelerinden sonra elbette çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir.

Kul, küfür ve şirk de dâhil olmak üzere ne kadar günaha batmış olsa da sonsuz merhamet sahibi Rabbimiz tevbe ve ümit kapısını dâimâ açık tutmakta; onları imana, amel-i sâlihe, hallerini ıslaha, tevbe ve istiğfara dâvet buyurmaktadır. Peşinden de, Allah'ın sevdiği biçimdeki bir kulluğu arzulayan herkese numûne olması için Hz. İbrâhim şahsında, kâmil bir mü'min şahsiyetinde bulunması gereken en mühim vasıfları bildirmektedir:

Âyetin tefsiri, aynı konuyu işleyen Bakara sûresi 173. âyette yapılmıştır.

Örnek Şahsiyet Hz. İbrâhim

إِنَّ اِبْرٰه۪يمَ كَانَ اُمَّةً قَانِتًا لِلّٰهِ حَن۪يفًاۜ وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَۙ ﴿١٢٠﴾
شَاكِرًا لِاَنْعُمِه۪ۜ اِجْتَبٰيهُ وَهَدٰيهُ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍ ﴿١٢١﴾ وَاٰتَيْنَاهُ
فِي الدُّنْيَا حَسَنَةًۜ وَاِنَّهُ فِي الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِح۪ينَۜ ﴿١٢٢﴾ ثُمَّ اَوْحَيْنَٓا
اِلَيْكَ اَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ اِبْرٰه۪يمَ حَن۪يفًاۜ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ ﴿١٢٣﴾

120. Hiç şüphesiz İbrâhim başlı başına bir ümmet, kendisine uyulacak bir önder, Allah'a gönülden itaat eden ihlaslı bir kul ve dupduru tevhid inancına sahip bir müslümandı. O, hiçbir zaman müşriklerden olmadı.

121. O, Allah'ın nimetlerine dâimâ şükrederdi. Allah da onu seçti ve her bakımdan onu doğru bir yola iletti.

122. Biz İbrâhim'e dünyada iyilik ve güzellik verdik. Elbette o, âhirette de sâlih kullar arasında olacaktır.

123. Rasûlüm! Sonra sana da: "Selim bir kalp ve dupduru bir tevhid inancıyla İbrâhim'in tertemiz dinine uy!" diye vahyettik. O, hiçbir zaman müşriklerden olmadı.

Hz. İbrâhim'in burada dört mühim ve örnek vasfı daha zikredilir:

Birincisi; اَلْاُمَّةُ (ümmet)tir. Ümmet, insanlardan belli özellikleri sebebiyle bir araya gelmiş bulunan ve başka insanlara da önderlik yapabilecek hususiyetlere sahip olan büyük bir grup demektir. İbrâhim (a.s.)'ın bu vasıfla sıfatlanmasının iki önemli hikmeti vardır: O, fazilet, fütüvvet ve kemal bakımından tam bir ümmet seviyesinde idi. Yine o, zamanında İslâm dinini yaşayan ve temsil eden yegâne tek ümmet gibiydi. Bu ifade aynı zamanda onun itaati, bereketi ve iyiliğiyle tek başına bir ümmete denk olduğu anlamına gelebilir. Bununla birlikte onun her türlü güzel hasletleri ve hayırlı amelleri kendisinde toplaması sebebiyle her hususta kendisine uyulması gereken bir önder olduğunu da ifade eder. (İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr,* XIV, 315-316; Mevdûdî, *Tefhîmu'l-Kur'an,* III, 69)

İkincisi; اَلْقَانِتُ (kânit)tir. Kânit, Allah'a kulluk eden, Allah'ın emirlerine titizlikle uyan, itaat eden, içten boyun eğen ve kulluk yapan kimse demektir. Bu, bütün peygamberlerin ayrılmaz vasfıdır.

Üçüncüsü; اَلْحَن۪يفُ (hanîf)tir: Hanîf; eğriliği bırakıp doğrusuna giden; şirk,

sapıklık ve bâtıldan uzak durup tevhîd dînine sımsıkı sarılan kimse demektir. Hanîflik, İbrâhim (a.s.)'ın tebliğ ettiği dine isim olmuştur. Bu dine tâbi olan kimseye de hanîf denilir ki, başka dinlerden, bâtıl ilâhlardan kaçınıp yalnız bir olan Allah'a yönelen "müvahhid" mânasındadır.

Dördüncüsü; اَلشَّاكِرُ (şâkir)dir. Şâkir, çok şükreden anlamındadır. İbrâhim (a.s.), bütün peygamberler gibi Allah'ın nimetlerine karşı şükrediciydi.

Allah onu doğrudan doğruya Allah'a götüren hak dinde başarılı kılmıştı. "İctibâ: seçme" karinesiyle anlaşıldığına göre, onun nâil olduğu bu ilâhî hidâyetin sonucu, yalnız kendisinin doğru yolu bulmasıyla kalmayıp, halkı da irşad olmuştur. Dünya küfür ve nankörlük içinde kıvranırken Hz. İbrâhim, sahip olduğu nimetlerin şükrünü yerine getirmek üzere dosdoğru bir yolda yürüyerek: **"Rabbim! Beni ve zürriyetimi namazı dosdoğru kılanlardan eyle! Rabbimiz dualarımızı kabul buyur!"** (İbrâhim 14/40) duasıyla Allah için tebliğ ve irşad hizmetine devam etti. Allah ona dünyada bir iyilik, güzel bir hal, iyi ve güzel bir geçim, temiz bir yaşayış ihsân etmiştir. Şüphesiz ki o, âhirette de sâlihler arasında yer alacaktır. (bk. Şuarâ 26/83-85)

Kendilerini Hz. İbrâhim'in neslinden sayan ve onunla övünen yahudilerin cumartesi yasağına gelince:

إِنَّمَا جُعِلَ السَّبْتُ عَلَى الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ ۜ وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ
يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٢٤﴾

124. Cumartesi tatili ve ibâdeti, sadece o gün hakkında anlaşmazlığa düşen yahudilere emredilmişti. Şüphesiz ki Rabbin kıyâmet gününde, anlaşmazlığa düştükleri hususlarda onların arasında en doğru hükmünü verecektir.

Bir kısım azgınlık ve taşkınlıkları sebebiyle yahudilere husûsî bir ceza olarak cumartesi günü çalışmamak ve sadece ibâdetle meşgul olmak farz kılınmıştı. Bu yasağın Hz. İbrâhim ve onun diniyle bir alakası yoktu. Yahudilerin anlaşmazlığı, cumartesinin tatil günü olmasında değil, o günde avlanıp avlanmama hususunda olmuştur. (bk. A'râf 7/163) Yahut anlaşmazlık yahudilerle hıristiyanlar arasında olabilir. Çünkü yahudiler cumartesinin Allah'ın dinlenme günü olduğunu kabul ederlerken, hıristiyanlar pazarı dinlenme günü olarak kabul etmişlerdir. Hangisinin doğru yaptığı, mahşer günü Allah'ın vereceği hükümle tam olarak anlaşılacaktır.

İnsanlar arasındaki anlaşmazlıkların sona ermesi, bütün hükümleriyle gerçeğin ta kendisi olan İslâm dininin öğrenilmesi ve yaşanmasıyla mümkün

olacaktır. Öyleyse Rasûlüm:

اُدْعُ اِلٰى سَبٖيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتٖى

هِىَ اَحْسَنُۜ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبٖيلِهٖ وَهُوَ اَعْلَمُ بِالْمُهْتَدٖينَ ﴿١٢٥﴾

125. İnsanları Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle dâvet et. Bir mücâdeleye girmen gerektiğinde, söz ve davranışında dâimâ daha güzel olanı tercih et. Şüphe yok ki Rabbin, kendi yolundan sapanları çok iyi bilir. Doğru yolu bulanları da en iyi bilen O'dur.

Âyet-i kerîmede söz konusu edilen "hikmet" ve "güzel öğüt", insanları Allah'ın yoluna dâvette çok mühimdir. Hikmet, kişinin tebliğ sırasında dikkatli ve basîretli olması, bunu körü körüne yapmaması, doğru söz söyleyip yalandan ve başkalarını yanlışa sürüklemekten sakınması, isâbetli karar vermesi ve anlattığı şeylerin kolayca kabul edilmesini sağlayacak deliller serdetmesidir. Hikmet, muhâtabın zihin, kabiliyet ve şartlarının göz önünde bulundurulmasını ve mesajın münâsib bir şekilde takdim edilmesini gerektirir. Güzel öğüte gelince, muhatabı sadece mantıkî iknâ metotlarıyla değil, aynı zamanda duygularını da cezbederek inandırmaya çalışmaktır. Tebliğde esas alınması gereken bu dikkat ve inceliği daha iyi anlayabilmek için Rasûlullah (s.a.v.)'in sergilediği şu emsalsiz örnek davranışa bakmak yeterli olacaktır:

Sa'd ed-Delîl (r.a.) şöyle anlatıyor:

"Hicret esnâsında Allah Rasûlü (s.a.v.), Ebûbekir (r.a.) ile birlikte bize uğradı. O sırada Ebûbekir'in bir kızı, kabîlemizde sütannesinde idi. Rasûlullah (s.a.v.) kısa yoldan Medine'ye varmak istiyordu. Biz kendisine:

«–Burası Rekûbe geçidinin Gâir yoludur. Burada Eslem kabilesinden اَلْمُهَانَانِ (Mühânân) diye bilinen iki hırsız vardır. İsterseniz onların üzerine biz varalım.» dedik. Peygamberimiz (a.s.):

«–Sen bizi onların yanına götür!» buyurdu.

Bunun üzerine yola koyulduk. Rekûbe yokuşunu çıkıp yanlarına vardık... Âlemlerin Sultanı Efendimiz, onları yanına çağırıp yumuşak bir lisanla İslâm'ı anlattı ve müslüman olmalarını istedi. Onlar da müslüman oldular. Allah Rasûlü (s.a.v.) isimlerini sorduğunda:

«–Biz mühânân: hakîr görülen iki kişiyiz» dediler. Rasûlullah (s.a.v.):

«–Bilâkis siz, mükremân: şerefli iki kimsesiniz» buyurdu ve onları müjdeci olarak önden Medine'ye gönderdi." (Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 74)

Âyette geçen "Onlarla en güzel şekilde mücâdele et!" emri ise tebliğ vazîfesini ciddi bir şekilde yerine getirmeyi taleb etmektedir. Buna göre tebliğci, tatlı dille

konuşmalı, kırıcı olmaktan ve sert tavır takınmaktan uzak durmalıdır. Tebliğde şahsiyetli ve vakarlı davranışlar sergilemeli; cezbedici, akla ve mantığa uygun fikirler öne sürmeli ve muhatabını en güzel şekilde iknâ etmeye çalışmalıdır. Tebliğcinin vazîfesi anlatmak ve anlattıklarının faydalı şeyler olduğu husûsunda insanlara emniyet telkin etmektir.

Şunu gözardı etmemek gerekir ki, İslâm'ı tebliğde örnek bir ahlâk ve duruş sergilemek; af, sabır ve müsamahamızla gönülleri cezbetmek en temel düsturlardan biridir. Bu sebeple şöyle buyruluyor:

وَاِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهٖۜ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ
لِلصَّابِرٖينَ ﴿١٢٦﴾ وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ اِلَّا بِاللّٰهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ
وَلَا تَكُ فٖى ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ ﴿١٢٧﴾

126. Size yapılan bir kötülüğe karşılık verecekseniz, size yapılan muâmelenin aynısıyla mukâbele edin. Yok, eğer sabrederseniz, böyle davranmak, sabredenler için elbette daha hayırlıdır.

127. Rasûlüm! Sabret; şunu bil ki sabretmen de ancak Allah'ın yardımıyla olur. Dâvetini kabul etmiyorlar diye üzülme; kurmaya çalıştıkları tuzaklar sebebiyle de telâş edip sıkıntıya düşme.

Âyetlerin şöyle bir hâdise üzerine indiği rivayet edilir:

Müşrikler Uhud'u terk edip gittikten sonra Rasûlullah (s.a.v.) öldürülenlerin yanına gitti. Hoşuna gitmeyen bir manzarayla karşılaştı. Çok sevdiği amcası Hz. Hamza'nın karnının yarılmış olduğunu, burnunun ve kulaklarının kesilmiş olduğunu görünce şöyle dedi:

"Eğer kadınlar üzülmeyecek, yahut benden sonra izlenecek bir yol olmayacak olsaydı, Allah onu yırtıcı hayvanların ve ku ların karnından kıyâmet gününde dirilteceği vakte kadar o halde bırakırdım. Yemin ederim ki, onun yerine mü riklerden yetmi ki iye müsle yapacağım."

Daha sonra bir örtü getirilmesini istedi, onunla Hamza (r.a.)'ın yüzünü örttü, ayakları dışarıda kaldı. Rasûlullah (s.a.v.), bu örtüyle yüzünü kapattı, ayaklarının üzerine de izhir otu koydu. Sonra onu öne geçirerek üzerinde on defa tekbir getirdi. Daha sonra şehitler birer birer getirilip cenaze namazları kılınmak üzere konuluyordu. Hz. Hamza ise konduğu yerde duruyordu. Böylece Hz. Hamza'nın üzerine yetmiş defa cenâze namazı kılmış oldu. Çünkü Uhud'da şehit edilenlerin sayısı yetmiş idi. Şehitlerin defnedilme işi bitirildikten sonra bu âyetler nâzil oldu. Allah Rasûlü (s.a.v.) sabretti ve kimseye müsle yapmadı. (Dârekutnî, *Sünen,* IV, 118)

Bir kimse Hak dostlarından birinin yanında zâlim Haccâc'a, zulmü sebebiyle hakâret etmişti. Hak dostu ona şu dersi verdi:

"–Ona hakârette o kadar ileri gitme! Zira Cenâb-ı Hak, malına ve canına kıydığı kimselerden dolayı Haccâc'a ceza verecektir. Fakat iş bu kadarla kalmaz. Sonra Cenâb-ı Hak, Haccâc'ın hakkını alarak onun haysiyetine tecâvüz edenlere de cezalarını verir."

Yâni bir kul zulme uğrar, sonra kendisine zulmedene o kadar hakâret eder ve kötü şeyler söyler ki, zâlimin günahı seviyesine çıkar. Hattâ daha da ileri gittiği için zâlimin ondan alacağı olur ve bu sebeple mazluma kısas yapılır.

Demek ki, kötülüğe misliyle karşılık vermek adâlet, kötülüğü sabırla karşılayıp yapanı affetmek ise büyük bir fazilettir. Bu âyetler, Rasûlullah (s.a.v.)'in şahsında bütün mü'minlere dâimâ itidalle ve faziletle hareket etmeyi, sabırlı olmayı, iyi ve güzel davranmayı öğütlemektedir:

إِنَّ اللّٰهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ ﴿١٢٨﴾

128. Çünkü Allah, gönülleri kendisine saygı ve sevgiyle dopdolu olup buyruklarına karşı gelmekten sakınanlarla ve dâimâ iyilik edip işini güzel yapanlarla beraberdir.

"Takvâ sahipleri" ifadesi, Allah'ın emirlerine saygı göstermeye ve itikâdî, kavlî, fiilî her türlü haram ve mekruhlardan uzak durmaya işaret eder. "Muhsinler" ifadesi de, Allah'ın mahlûkatına karşı olabildiği kadar iyilikle, ihsânla, şefkat ve merhametle davranmaya işaret eder. Buna göre insanın saâdet ve selâmetinin bu iki şeyde, yani "tâzim li emrillâh, ve'ş-şefakatu alâ halkillâh: Allah'ın emirlerine tâzim ve saygı ve mahlukâta şefkatle muâmele etmek"te olduğu anlaşılır.

Bu sebepledir ki bu âyet, güzel bir anane hâlinde Cuma hutbelerinde okunarak, dinî ve ahlâkî muhtevâsı her hafta minberden müslümanlara hatırlatılmaktadır.

Şimdi ise, Allah Teâlâ'ya karşı gerektiği gibi korku ve saygıyla dopdolu olup her hâliyle tam bir ihsân kıvamında kulluk yapan Rasûlullah (s.a.v.)'e Cenâb-ı Hakk'ın yakınlığını örnek vermek ve Peygamberimiz (s.a.v.)'e inanmamakta direten İsrâiloğulları'nı gelecekte bekleyen süprizleri bildirmek üzere İsrâ sûresi başlıyor:

سُورَةُ الْاِسْرَآءِ

17- İSRÂ SÛRESİ

17. İSRÂ SÛRESİ

İsrâ sûresi Mekke'de inmiştir. 111 âyettir. Sûre ismini, birinci âyette geçen ve "gece yürütmek" mânasına gelen الْاِسْرَاءُ (isrâ) kelimesinden alır. Bu kelime, Rasûlullah (s.a.v.)'in Mirâç gecesi Mekke'deki Mescid-i Haram'dan Kudüs'teki Mescid-i Aksâ'ya geceleyin götürülmesini beyân eder. Sûrenin bundan başka Allah'ı bütün noksan sıfatlardan tenzîh ederek başlaması sebebiyle Sübhân ve İsrâiloğulları'nın iki defa sürgün edilmelerinden bahsetmesi sebebiyle de Benî İsrâîl gibi isimleri vardır. Mushaf tertîbine göre 17, nüzûl sırasına göre 50. sûredir.

Konusu

İsrâ sûresi ağırlıklı olarak Rasûlullah (s.a.v.)'in İsrâ mûcizesinden ve Miraç gecesi Efendimiz'e verilmiş olup İslâm'ın esasını teşkil eden bir kısım dinî ve ahlâkî talimatlardan bahseder. Bununla birlikte İsrâiloğulları'nın fıtratı ve isyân edip fitne çıkarmaları sebebiyle iki defa sürgüne gönderilmeleri; Yüce Allah'ın varlığına, birliğine ve kudretine dair deliller; Peygamber Efendimiz'in risâleti, Kur'ân-ı Kerîm'in mûcize oluşu ve bir kısım hususiyetleri üzerinde durulur. Sûrenin muhtevâsına uygun bir tarzda Hz. Âdem ile İblîs ve Hz. Mûsâ ile Firavun kıssalarından kısa kısa kesitler sunulur. Ayrıca mü'minlerin ve kâfirlerin âhiretteki durumları beyân edilir. Son olarak da tekrar Kur'ân-ı Kerîm'in, ona tâzimin, namazın, dua ve hamdin ehemmiyeti dikkatlere arz edilir.

Fazileti

Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre, Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)'in her gece İsrâ sûresiyle Zümer sûresini okur, bunları okumadan uyumazdı. (Tirmizî, Deavât 22)

Abdullah b. Mesûd (r.a.) İsrâ, Kehf ve Meryem sûreleri hakkında şöyle derdi: "Bu sûreler ilk inen sûrelerdendir ve bunlar benim ilk öğrendiğim sûreler arasında yer alır." (Buhârî, Tefsir 17)

İsrâ Mûcizesi

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

سُبْحَانَ الَّذ۪ٓي اَسْرٰى بِعَبْدِه۪ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَى الْمَسْجِدِ الْاَقْصَا الَّذ۪ي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ اٰيَاتِنَاۜ اِنَّهُ هُوَ السَّم۪يعُ الْبَص۪يرُ ﴿١﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Kulu Muhammed'i bir gece Mescid-i Haram'dan alıp Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah her türlü kusurdan ve ortaktan uzaktır. O Mescid-i Aksâ ki biz onun etrafını bereketli kıldık ve bu gece yolculuğunu o seçkin kula büyük işaret ve delillerimizden bir kısmını gösterelim diye yaptırdık. Şüphesiz ki O, evet O, her şeyi hakkiyle işiten, kemâliyle görendir.

Rasûlullah (s.a.v.) Efendimiz'in hayatında gerçekleşen önemli mûcizelerden ve hârikulâde olaylardan biri, birbirini tâkip eden safhalar hâlinde meydana gelen "İsrâ" ve "Miraç"tır. Burada hâdisenin İsrâ kısmı, Necm sûresinde ise Miraç kısmı anlatılır.

"İsrâ", bütün noksan sıfatlardan pak ve uzak olan Allah Teâlâ'nın, kendisine bir takım ilâhî hakîkatleri, delilleri ve ibretli olayları göstermek üzere kulu Hz. Muhammed (s.a.v.)'i bir gece Mekke'deki Mescid-i Haram'dan alarak Kudüs'teki Mescid-i Aksâ'ya götürmesidir.

Âyet-i kerîme سُبْحَانَ (sübhân) diye başlayarak, kuluna bu ikramda bulunan Yüce Yaratıcı'nın, yaratıklara ait olan her türlü noksanlıktan, eksiklikten, âcizlikten uzak olduğuna, bu mûcizevî yolculuğu Habibi'ne sadece katından bir lutuf olarak yaptırdığına işaret eder. Mescid-i Aksâ'nın "etrafının mübârek kılınması" ise hem maddî hem de mânevî yöndendir. Cenâb-ı Hak o bölgeleri coğrafî olarak münbit, verimli ve bereketli kılmıştır. Orada ırmaklar akmakta ve her türlü ürün bol bol yetişmektedir. İkinci olarak Hz. İbrâhim'den Hz. İsa'ya kadar pek çok peygamber bu bölgelerde vazîfe yapmış, çoğu burada vefat etmiş ve buraya defnedilmiştir. Nihâyet Rasûlullah (s.a.v.)'in mûcizevî bir yolla buraya getirilmesi ve buranın bir müddet müslümanların kıblesi olması bu mübârek yerin mânen de ne kadar feyizli, bereketli ve mukaddes bir mekan olduğunu gösterir.

"Miraç" ise Allah Rasûlü (s.a.v.)'in Mescid-i Aksâ'dan Cebrâil (a.s.) tarafından alınarak mânevî bir binekle göklere çıkarılması, yedi kat semâyı geçerek yanında "Cennetü'l-Me'vâ"nın bulunduğu Sidre-i Münteha'ya ulaşması, Rabbinin

huzuruna varması ve orada Allah'ın büyük işaret ve delillerini görmesi hâdisesidir. (bk. Necm 53/ 6-18)[3]

İsrâ ve Miraç olayının gerçekleşmesine sebep olan bir takım zâhirî şartlar vardır. Efendimiz, Mekke döneminde son derece çile ve ıstırap dolu bir tebliğ hayatı yaşamıştı. Câhiliye küfrü, inadı ve ısrarı içinde yalçın kayalar gibi sertleşmiş kalplere tesir edebilmek, suyla mermerleri delmekten daha zor bir durumdu. Efendimiz bu zor işi başarmaya çalışıyordu. Senelerce gece gündüz demeden çabalamasına rağmen alınan mesafe pek de iç açıcı değildi. Tam bu sırada kendisine maddeten ve mânen destek veren pek değerli hanımı ve can dostu Hatice (r.a.)'yı ve amcası Ebû Talib'i kaybetti. Belki bir sığınak, bir destek bulurum ümidiyle gittiği Tâif'ten kovularak, taşlanarak, mübârek bedenleri yaralanmış ve ayakları kan içinde kalmış halde döndü. Hâsılı dünyevî desteklerin bir bir yok oluşu, zâhiren âcizliğin ve çaresizliğin son noktaya gelişi, bâtınen ilâhî lutuf, ikram ve yardımın en yüksek seviyede tecellî etmesine sebep olmuştur. Bu vesileyle, "Büyük fetihler, hep büyük çilelerden sonra gerçekleşmiştir" sözü tarih sayfalarına altın harflerle kaydedilmiştir.

Konuyla ilgili âyet-i kerîme ve hadis-i şeriflerde işaret edildiği üzere Allah Rasûlü (s.a.v.) Mirâc'ta bir kısım deliller, ibretli ve hârikulâde olaylar, Allah'ın mülk ve saltanatının ihtişâmından, ancak müşâhede yoluyla ulaşılabilecek büyük âyetler görmüştür.

Bir hadîs-i şerîfte şöyle buyrulur: *"Miraç gecesi göğe yükseltildim. Öyle bir makâma çıktım ki, orada kalemlerin gıcırtılarını duyuyordum."* (Buhârî, Salât 1) Yâni Allah Rasûlü (s.a.v.) öyle bir yüksek seviyeye çıkarıldı ki, orada kâinatın mukadderâtını yazan kalemlerin seslerini işitiyor, akıl ve idrâk ötesi gerçekleri görüyordu.

Habîb-i Ekrem (s.a.v.) o gece cemâli, celâli, izzeti, kibriyâsı, şânı, şerefi ve yüceliği bakımından hiçbir şeyin Allah Teâlâ gibi olmadığını yakînen görmüştür. Yine nübüvveti, risâleti, hâlinin güzelliği ve rütbesinin yüceliği bakımından varlıklar içerisinde hiçbir kimsenin kendisi gibi olmadığını da görmüştür. (Kuşeyrî, *Letâifü'l-i ârât*, II, 180)

Peygamberimiz (s.a.v.)'ın haber verdiği şu manzaralar ise, o gece gördüğü dehşetli olaylardan bazı ipuçları mesabesindedir:

Efendimiz (a.s.), Mîraç'ta bir topluluğa uğrar ve onların dudaklarının deve dudağı gibi olduğunu görür. Birtakım vazîfeli memurlar da onların dudaklarını kesip ağızlarına taş koymaktadır. Peygamberimiz:*"Ey Cebrâil! Bunlar kimlerdir?"* diye sorunca, Cebrâil (a.s.): "Bunlar, yetimlerin mallarını haksızlıkla yiyenlerdir!" buyurur. (Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XV, 18-19)

Sonra Rasûlullah (s.a.v.) başka bir topluluğa rastlar. Onlar da bakırdan tırnaklarla yüzlerini ve göğüslerini tırmalamaktadırlar: *"Ey Cebrâil! Bunlar kimlerdir?"* diye sorunca, Cebrâil (a.s.): "Bunlar, gıybet etmek sûretiyle insanların etlerini yiyenler, onların şeref ve nâmuslarıyla oynayanlardır" cevâbını verir. (Ebû Dâvûd, Edeb 35/4878)

Peygamberimiz (s.a.v.) orada ayrıca zinâkârları leş yiyen bedbahtlar olarak; faiz yiyenleri, karınları iyice şişmiş ve şeytan çarpmış rezil bir vaziyette; zinâ edip çocuklarını öldüren kadınları da, bir kısmını göğüslerinden, bir kısmını baş aşağı asılı hüsrâna dûçâr olmuş bir hâlde görür. (bk. Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XV, 18-19)

Allah Rasûlü (s.a.v.), bu kadar büyük ve ibretli hâdiseleri temaşa ettiği Miraç'tan ümmetine üç büyük hediye getirmiştir. Bunların biri mü'minin miracı olan günde beş vakit namazdır. Namazın Efendimiz'e Mîraç'ta doğrudan doğruya vasıtasız emredilmesi, onun ibâdetler içinde apayrı bir önem taşıdığını göstermeye yeter. İkincisi bize Rabbimize nasıl dua edeceğimizi öğreten ve toplumumuzda اٰمَنَ الرَّسُولُ (Âmenerrasûlü) olarak bilinen Bakara sûresinin son iki âyetidir. Üçüncüsü ümmetinden şirke düşmeyenlerin büyük günahlarının affedileceği müjdesidir. (bk. Müslim, İman 279)

Mirac olayı, kulun gerçekleştirebileceği mânevî yükselişin ancak nefsi temizleyerek, tesirini en asgari seviyeye indirerek ve kalbe sâfiyet kazandırarak mümkün olabileceğini göstermektedir. Nitekim Sevgili Peygamberimiz, Mirac'a çıkmadan önce melekler tarafından kalbi temizlenmiştir. (bk. Buhârî, Tevhid 37; Müslim, İman 260-264) İçinde ilâhî nurdan başka bir şeye yer kalmamıştır. Dolayısıyla kalp, kesâfetten kurtulup ilâhî nurlarla dolunca, ilâhî esrâr tecellîlerinin gönlü sarmaya başlayacağında şüphe yoktur. İşte Mîraç ile insânî tekâmülün varabileceği ve rûhun yükselebileceği son nokta gösterilmiş, diğer bir ifadeyle insanın mânevî yükseliş sınırlarının ne olduğu açıklanmıştır.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.)'e böyle büyük bir lutufta bulunan Allah Teâlâ, daha önceki peygamberlere de çeşitli ihsânlarda bulunmuştur. Bunlardan biri de Hz. Mûsâ'dır:

وَاٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِبَنٖٓي اِسْرَٓائٖلَ اَلَّا تَتَّخِذُوا مِنْ دُونٖي
وَكٖيلًاۜ ﴿٢﴾ ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍۜ اِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا ﴿٣﴾

2. Mûsâ'ya kitabı verdik ve o kitabı İsrâiloğulları'na doğru yolu gösteren bir rehber yaptık. Bununla onlardan istediğimiz şuydu: "Benden başka işlerinizi havale edeceğiniz ve kendisine güvenip dayanacağınız bir mercî

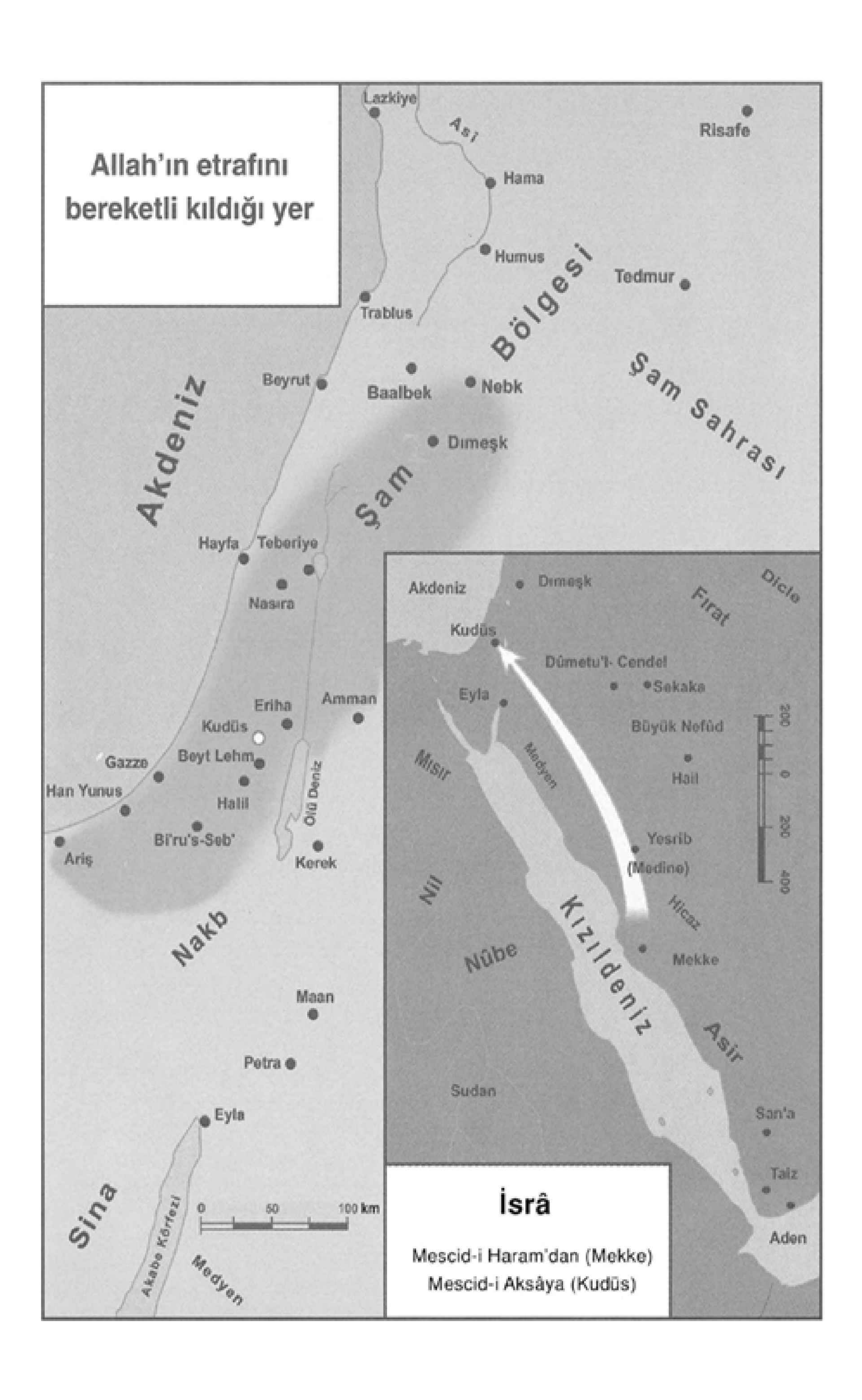
edinmeyin!”

3. Ey Nûh ile beraber gemide taşıdığımız kimselerin nesilleri! Şüphesiz Nûh, çok şükredici bir kuldu; siz de onun gibi olun!

Mirac’ın zikrinden sonra İsrâiloğulları’yla ilgili hâdiselere geçilmesinin sebebi, İsrâiloğulları’nın kaderiyle diğer bütün milletlerin tarihi arasında derin bir münâsebet bulunmasındandır. İsrâiloğulları’nın tarihi, bu milletin tarih sahnesine çıkışı, yükselişi, tekrar düşüp tekrar yükselişiyle bütün milletlere bir örnek teşkil eder. Bu bakımdan Kur’ân-ı Kerîm onlara sık sık atıfta bulunur.

3. âyette Nûh (a.s.)’ın bir vasfı olarak zikredilen اَلشَّكُورُ (şekûr), çok şükreden, şükrü çok olan kimse demektir. Şekûr olan malıyla şükreder; ilerisi için hiçbir şey biriktirmeyerek onu Allah yolunda seve seve harcar. Nefsiyle şükreder; onu dâimâ Allah’a taat yolunda kullanır, bir an olsun taat ve hizmetin dışında başka bir şeyle meşgul etmez. Kalbiyle şükreder; onunla Allah’ı zikretmediği bir an olmaz. İşte Hz. Nûh bu konuda gelecek nesillere güzel bir numûne olmuştur. O dâimâ Rabbine şükreder, kavminden gördüğü sıkıntılara da sabrederdi. 950 sene hep böyle devam etti.

İsrâ ve Miraç konusunun hadislerde anlatılan tafsilâtı için bk. Buhârî, Bed’u’l-halk 6; Tevhid 37; Müslim, İman 259, 263, 264, 278; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 148-149; Heysemî, *Mecma‘u’z-zevâid,* I, 64-78.

Allah'ın etrafını bereketli kıldığı yer
Lazkiye
Asi
Risafe
Hama
Humus
Tedmur
Trablus
Şam Bölgesi
Şam Sahrası
Beyrut
Baalbek
Nebk
Akdeniz
Dımeşk
Hayfa
Teberiye
Nasıra
Eriha
Amman
Kudüs
Beyt Lehm
Gazze
Han Yunus
Halil
Bi'ru's-Seb'
Ariş
Ölü Deniz
Kerek
Nakb
Maan
Petra
Eyla
Sina
Akabe Körfezi
Medyen
0
50
100 km
Akdeniz
Dımeşk
Dicle
Fırat
Kudüs
Dûmetu'l- Cendel
Sekaka
Eyla
Büyük Nefûd
Mısır
Medyen
Hail
Yesrib
(Medine)
Nil
Hicaz
Kızıldeniz
Nûbe
Mekke
Asir
Sudan
San'a
Taiz
Aden
İsrâ
Mescid-i Haram'dan (Mekke)
Mescid-i Aksâya (Kudüs)

Burada İsrâiloğulları’nın Hz. Nûh’un yanında bulunan ve tufan felâketinden kurtarılmış mü’minlerle irtibatlandırılması, ayrıca Nûh (a.s.)’ın şükredici bir kul olarak zikredilmesi, İsrâiloğullarına bir hatırlatma, bir ikaz içindir. Bu şekilde onlara, herhangi bir felâkete maruz kalmamak için şükredici olmaları, imanlarında sebât etmeleri, Allah’ın indirdiği kitaba sımsıkı sarılmaları tavsiye edilmektedir. Ancak onların bu ilâhî ikaz ve hatırlatmalara pek de aldırış etmedikleri görülür:

وَقَضَيْنَٓا اِلٰى بَنٖٓى اِسْرَٓائٖيلَ فِى الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِى الْاَرْضِ مَرَّتَيْنِ
وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبٖيرًا ﴿٤﴾ فَاِذَا جَٓاءَ وَعْدُ اُو۫لٰيهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَنَٓا
اُو۫لٖى بَأْسٍ شَدٖيدٍ فَجَاسُوا خِلَالَ الدِّيَارِ ط وَكَانَ وَعْدًا مَفْعُولًا ﴿٥﴾
ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَاَمْدَدْنَاكُمْ بِاَمْوَالٍ وَبَنٖينَ وَجَعَلْنَاكُمْ
اَكْثَرَ نَفٖيرًا ﴿٦﴾ اِنْ اَحْسَنْتُمْ اَحْسَنْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ وَاِنْ اَسَأْتُمْ فَلَهَا ط
فَاِذَا جَٓاءَ وَعْدُ الْاٰخِرَةِ لِيَسُٓؤُ۫ا وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَمَا
دَخَلُوهُ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُوا مَا عَلَوْا تَتْبٖيرًا ﴿٧﴾

4. Biz İsrâiloğulları’na kitapta şunu bildirdik: Doğrusu siz yeryüzünde iki kez bozgunculuk çıkaracak ve gerçekten büyük bir taşkınlıkla büyüklenip azacaksınız.

5. Nitekim ilk bozgunculuk ve büyüklenmenizin karşılığını görme vakti geldiğinde, çok güçlü, savaşçı, acımasız kullarımızı üzerinize musallat ettik. Onlar da sizi yakalayıp öldürebilmek için evlerinizin içine varıncaya kadar her tarafı didik didik aradılar. Bu, kesinlikle yerine getirilmesi gereken bir sözdü.

6. Aradan zaman geçti, o istilâcılara karşı size tekrar gâlibiyet ve zafer verdik, servet ve oğullarla gücünüzü artırdık ve toplum olarak sayınızı daha da çoğalttık.

7. Eğer iyilik yaparsanız kendinize iyilik yapmış olursunuz; eğer kötülük ederseniz yine kendinize kötülük etmiş olursunuz. Artık ikinci defaki bozgunculuk ve büyüklenmenizin cezalandırma vakti gelince, onurunuzu çiğnemeleri, öncekilerin girdikleri gibi Beyt-i Makdis’e girmeleri ve ellerine geçirdikleri her şeyi yakıp yıkmaları için yine bir takım düşmanları başınıza musallat ederiz.

İsrâiloğulları’nın mâruz kaldıkları ilk felâket M. Ö. 598’de Babil kralı

Buhtunnasr'ın istilasıdır. O Kudüs'ü ve Beyt-i Makdis'i yerle bir etti. İsrâiloğulları'nı Filistin'den sürüp çeşitli ülkelere dağıttı. Bir kısmını da Babil'e götürdü. Onlara verilen ilk ceza budur. İsrâiloğulları'nın bu felâkete uğramalarının sebebi olarak Hz. Zekeriya'yı öldürmeleri ve Ermiyâ'yı hapsetmeleri zikredilir. M.Ö. 529'da Pers kralı Hüsrev Babil'i alınca İsrâiloğulları'na Kudüs'e dönme ve mâbedi inşa etme izni verdi. Daha sonra Ezra, kaybolan Tevrat'ı yeniden derledi. Dini ıslahat yapıldı. M. Ö. dördüncü yüzyılda Yunan işgalinden sonra, M. Ö. ikinci yüzyıl sonunda dinî bir canlanma ile Makkabiler devletini kurdular. Tekrar bir çürüme ve tefrika, Romalıların M. Ö. 63'de Filistini işgal etmeleriyle sonuçlandı. Mânevî çöküşleri daha da arttı. M. S. 70'de Romalı Titus Kudüs'ü alıp yahudileri kılıçtan geçirdi. Beyt-i Makdis'i yaktı yıktı. Âyette bildirilen ikinci felâket de bu olabilir. Bu felâketin sebebi olarak da Hz. Yahya'yı öldürmeleri veya Hz. İsa'yı öldürmeye teşebbüs etmeleri zikredilir. (bk. Mevdûdî, *Tefhîmu'l-Kur'an,* III, 79-92)

İkinci ceza için bir de şu ihtimal vardır. Siyonizm, Batının süper güçlerinin desteğiyle İsrâil devletini 1948'de kurdu. Üç milyon kadar Filistinli müslümanı yurtlarından kovup, altmış yıldan beri İslâm dünyasını kana ve ateşe verdi. Dolayısıyla bu âyet, mazlum müslümanların haklarını alıp vatanlarına kavuşacaklarına da işaret olabilir. Buharî'de geçen şu hadis-i şerif konuya ışık tutmaktadır:

"Müslümanlarla yahudiler arasında kanlı bir savaş olmadıkça kıyâmet kopmaz. Müslümanlar onları kırıp mahvedecek. Hatta yahudi taşın, ağacın arkasına saklanacak, bunun üzerine o taş, o ağaç dile gelerek yahudiyi kovalayan kimseye: «Ey müslüman!, şu arkamda bir yahudi var, gel onu da öldür!» diyecektir." (Buhârî, Cihâd 94; Müslim, Fiten 82)

İster yahudi ister başka din ve ırktan insanlar olsun Yüce Allah onlara kurtuluş yolu olarak son Peygamber'e iman ve itaati göstererek şöyle buyuruyor:

لِلْكَافِرِينَ حَصِيرًا ﴿٨﴾ عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يَرْحَمَكُمْۚ وَاِنْ عُدْتُمْ عُدْنَاۢ وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ

8. Eğer son Peygamber'e inanırsanız, umulur ki Rabbiniz size merhamet eder. Fakat tekrar bozgunculuk ve büyüklenmeye dönerseniz, biz de sizi cezalandırmaya döneriz. Unutmayın ki biz, cehennemi kâfirler için bir zindan yapmışızdır.

Hitap, hem Rasûlullah (s.a.v.) döneminde yaşayan yahudilere, hem de onlar üzerinden İslâm'a açıktan cephe almış bulunan müşrikleredir. Yahudiler, atalarının başına gelen musibetlerden ibret almaya, Allah Rasûlü (s.a.v.)

karşısındaki konumlarını gözden geçirerek aynı felâketlere maruz kalmamak için dikkatli davranmaya dâvet edilirken; müşriklere de inkârlarından vazgeçtikleri takdirde Allah'ın rahmetine erecekleri bildirilir.

Dünyada inkâr, bozgunculuk, büyüklenme ve bunların sonucu olan felâketlerden, âhirette de cehennem zindanından kurtuluş yolu son Peygamber'e imanla birlikte onun getirdiği Kur'an'a sımsıkı sarılmaktır:

Kur'an En Doğruyu Gösterir

إِنَّ هٰذَا الْقُرْاٰنَ يَهْد۪ي لِلَّت۪ي هِيَ اَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِن۪ينَ الَّذ۪ينَ
يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ اَنَّ لَهُمْ اَجْرًا كَب۪يرًاۙ ﴿٩﴾ وَاَنَّ الَّذ۪ينَ لَا
يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ اَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا اَل۪يمًاࣖ ﴿١٠﴾

9. Hiç şüphesiz bu Kur'an, insanları her hususta en doğru yola, en sağlam ve en isabetli tutuma iletir. Sâlih ameller yapan mü'minlere, kendilerini çok büyük bir mükâfatın beklediğini müjdeler.

10. Âhirete inanmayanlar için ise, can yakıcı bir azap hazırladığımızı haber verir.

Kur'ân-ı Kerîm'in gösterdiği, rehberlik yaptığı "en doğru, en mûtedil, en güzel yol", hayatı bütün yönleriyle tanzîm eden ve müdâhale edip en iyiye yönlendirmediği hiçbir boşluk alan bırakmayan itikat, ibâdet, ahlâk ve muamelâtıyla İslâm dinidir.

Hak dostlarından Süfyân-ı Sevrî'nin Kur'an'ın rehberliği ile ilgili şu tespit ve niyâzı pek güzeldir: "İlâhî! Hayvanları çoban güder ve onları yanlış yola sapmaktan korur; çekip çevirir. Benim hâlim ne olacak? Kitabın önümde... Ama kendimi ona veremiyorum. Bu yüzden o beni, boş arzularımdan çekip alamıyor." (Şârânî, *Velîler Ansiklopedisi,* I, 155)

Bunun sebebi, insanın taşıdığı bir kısım zaafiyetlerdir. Acelecilik bunun başında gelir:

وَيَدْعُ الْاِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَٓاءَهُ بِالْخَيْرِۜ وَكَانَ الْاِنْسَانُ عَجُولًا ﴿١١﴾

11. İnsan, hakkında hayırlı olacak şeyler için dua ettiği gibi şer olacak şeyler için de dua eder. Çünkü insan, çok acelecidir.

İnsanın bu zaafiyetini Enes (r.a.)'ın anlattığı şu hâdise ne güzel açıklamaktadır:

"Rasûlullah (s.a.v.) son derece zayıflamış bir hastayı ziyâret etti ve:

«–Allah'a bir ey için dua ediyor veya O'ndan bir ey istiyor muydun?» diye sordu. Hasta şöyle cevap verdi:

«–Evet. Allahım! Bana âhirette vereceğin cezayı bu dünyada hemen peşin olarak ver, diye dua ediyordum.» Allah Rasûlü (s.a.v.) şöyle buyurdu:

«–Sübhânallah! Senin buna gücün yetmez. öyle dua etseydin olmaz mıydı: Allahım! Bize dünyada da iyilik ver, âhirette de iyilik ver ve bizi cehennem azâbından koru!»

Bunun üzerine adam bu duayı yaptı ve şifa buldu." (Müslim, Zikir 23/2688;

Tirmizî, Deavât 71/3487)

Mecelle'deki, "Bir şeyin vaktinden önce acele olarak gerçekleşmesini isteyen kimse, o şeyden mahrum edilmek sûretiyle cezalandırılır" prensibi, insanın aceleci vasfının kendi aleyhine bir netice doğurduğunu bildirir. Bu zaafından dolayı insan, arzuladığı şeyleri kolayca elde etme hırsına kapılır. Bütün gücüyle peşin olarak elde edeceği hazlar ve menfaatlerin ardına düşer. Hatta cennet nimetlerini dünyada elde etmek ve âhiret saltanatını henüz dünyadayken yaşamak ister. Bu sebeple insanların birçoğu âhireti bırakıp dünyaya meyleder; o büyük âhiret mükâfatına önem vermediği gibi o acıklı azâbı da düşünmez. Aceleciliğinden dolayı iyi ve kötüyü birbirinden ayırmadığı için âkıbetini hesâba katmaz.

Hayatı dünyadan ibaret gören böyle inkârcı tipler, Kur'an'ın haber verdiği ilâhî tehditlerin doğruluğunu ispat için mûcizeler ve kerametler gösterilmesini isterler. Oysa kâinattaki şu mükemmel nizam, Allah'ın rab ve ilâh olarak birliğini, sonsuz ilim, hikmet, kudret ve merhametini açıkça ortaya koyan en büyük mûcizedir:

وَجَعَلْنَا الَّيْلَ وَالنَّهَارَ اٰيَتَيْنِ فَمَحَوْنَٓا اٰيَةَ الَّيْلِ وَجَعَلْنَٓا اٰيَةَ النَّهَارِ
مُبْصِرَةً لِتَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَؕ
وَكُلَّ شَيْءٍ فَصَّلْنَاهُ تَفْصِيلًا ﴿١٢﴾

12. Biz geceyle gündüzü kudretimizin büyüklüğünü gösteren iki delil yaptık. Onların her biri için de bir alâmet var ettik. Sonra gecenin alâmetini sildik. Gündüzün alâmetini ise bizatihî ışıklı ve aydınlatıcı kıldık ki, hem Rabbinizin lutfedeceği nimetleri araştırıp elde edesiniz, hem de yılların sayısıyla birlikte zamanı hesaplamayı bilesiniz. İşte biz, her bir şeyi böylesine yerli yerine koyup tüm ayrıntılarıyla açıkladık.

Bunlar hakkında iki izah vardır:

Birinci izaha göre, gecenin alâmeti karanlık, gündüzün alâmeti ise aydınlıktır. Allah Teâlâ her gün gecenin karanlığını gidermekte, yerine gündüzün etrafımızı aydınlatan, çalışıp maişetimizi temine zemin hazırlayan aydınlığını getirmektedir.

İkinci izaha göre ise gecenin alâmeti "ay", gündüzün alâmeti ise "güneş"tir. Yüce Allah ayın ışığını silmiş, güneşi ise bizatihî ışıklı ve aydınlatıcı kılmıştır. Gerçekten ay ışıksızdır, kendiliğinden ışık vermez, sadece güneşten aldığı ışığı yansıtır. Ancak âyetteki "sildik" ifadesi, ayın da bir zamanlar ışık verici bir cisim olduğunu, sonradan ışığının giderildiğini göstermektedir. Nitekim İbn Abbas

(r.a.)'ın: "Vaktiyle ay da güneş gibi ışık verirdi; sonra onun aydınlığı giderildi. Ayın üzerindeki karaltı o gidermenin izidir" dediği nakledir. (İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'an,* III, 27) Bir gün gelecek güneş de ışık ve ısısını kaybedecek, sisteminde bulunan gezegenlerde hayat sona erecek ve kıyâmet kopacaktır. (bk. Tekvîr 81/1)

Dolayısıyla dünyanın değerini dünya hayatının mahdut sınırlarına göre, âhiretin değerini ise âhiret hayatının ebedîliğine göre hesap etmek; dünyayla ilgili hesap ve kitabımızı iyi takip ederken âhiret hesabından gafil kalmamamız lâzım gelir. Zira kişinin iyi veya kötü yaptığı her iş, onun amel defterine tüm detaylarıyla kaydedilmekte olup, mahşer günü hesap buna göre yapılacaktır:

وَكُلَّ اِنْسَانٍ اَلْزَمْنَاهُ طَٓائِرَهُ ف۪ي عُنُقِه۪ۜ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ كِتَابًا يَلْقٰيهُ مَنْشُورًا ﴿١٣﴾ اِقْرَاْ كِتَابَكَۜ كَفٰى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَس۪يبًا ﴿١٤﴾ مَنِ اهْتَدٰى فَاِنَّمَا يَهْتَد۪ي لِنَفْسِه۪ۚ وَمَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰىۜ وَمَا كُنَّا مُعَذِّب۪ينَ حَتّٰى نَبْعَثَ رَسُولًا ﴿١٥﴾

13. Biz her insanın sevabını ve günahını boynuna doladık; öyle ki, kıyâmet günü önüne, her şeyi açık açık kaydedilmiş bulacağı bir defter çıkaracağız.

14. Ona: "Oku şimdi defterini! Bugün sana hesap görücü olarak kendi nefsin yeter!" diyeceğiz.

15. Artık kim doğru yolu seçerse ancak kendi iyiliği için seçmiş olur. Kim doğru yoldan saparsa, o da ancak kendi zararına sapmış olur. Hiç kimse bir başkasının günah yükünü çekmez ve onunla yargılanmaz. Ayrıca biz, peygamber göndermedikçe kimseye azap etmeyiz.

13. âyette geçen اَلطَّٓائِرُ (tâir) kelimesinden maksat iyi veya kötü, hayır veya şer insanın yaptığı bütün ameller ve bunlara terettüp eden sevap veya vebâl, bahtiyarlık veya bedbahtlıktır. Boyuna takılan gerdanlık boyundan ayrılmadığı gibi, ne insanın ameli, ne de bunların neticeleri hiçbir zaman kendinden ayrılmaz. Bu ameller Allah'ın mânevî âleme koyduğu kanunlara uygun olarak bir kısım şekillere bürünür. İnsanın mânevî yönü bunlarla kıymet kazanır; yükselir veya alçalır, aydınlanır veya kararır. Nitekim Rasûlullah (s.a.v.) işlenen her bir günahın kalpte siyah bir leke oluşturacağını (Tirmizî, Tefsir 83/3334; İbn Mâce, Zühd 29), abdest uzuvlarının da âhirette parlayacağını (Buhârî, Vudû 3; Müslim, Tahâret 35) haber verir. İnsan, yaptığı iyilik ve kötülüklerin âhirette neye tekâbül ettiğini dünyada göremese bile, öldüğü zaman bunları net olarak

görecektir. Çünkü, küçük büyük ne yaptıysa hepsinin yazıldığı amel defteri karşısına çıkacak, hepsinin orada kaydedilmiş olduğunu görecektir. (bk. Kehf 18/49; Zilzâl 99/6-8)

Hak dostu âlimlerden biri şu nasihatte bulunur: "İşte bu senin amel defterin... Dilin onun kalemi, tükürüğün onun mürekkebi, azaların onun sahifeleri... O amelleri kendi Hafaza meleklerine yazdıran da sensin. Ona hiç bir şey eklenmediği gibi, ondan hiç bir şey de eksiltilmemiştir. Ondan, herhangi bir bölümü kabul etmeyip inkâr edecek olursan, bu sefer bizzat senin azaların; ellerin, ayakların, derilerin senin aleyhine o hususta şâhitlik yapacaktır." (Kurtubî, *el-Câmi'*, X, 230)

Bunun için insan dünyada her gün ne yaptıklarını iyi okumalı, hesaba çekilmeden önce kendini hesaba çekmelidir. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v.): "*Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekin*" (Tirmizî, Kıyâmet 25) buyurur. Bilmek gerekir ki, ne doğru yolu seçip iyilik yapanlar Allah ve Peygamberine bir iyilik yapmış olurlar. Onlar bu iyiliği sadece kendi faydalarına yapmış olurlar. Ne de doğru yoldan sapıp kötülük yapanlar, Allah ve Rasûlü'ne bir kötülük yapmış olurlar. Onlar da bu kötülüğü sadece kendi zararlarına yapmış olurlar. Hiç kimse bir başkasının günahını yüklenmez, onunla hesaba çekilmez. Toplu olarak işlenen suçlarda da, herkesin sorumluluk ve cezası o suçun işlenmesine olan katkısı nispetindedir.

Bir toplumun Allah'ın azabına uğramasına yol açan sebep ve sürece gelince:

وَإِذَٓا اَرَدْنَٓا اَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً اَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيرًا ﴿١٦﴾ وَكَمْ اَهْلَكْنَا مِنَ الْقُرُونِ مِنْ بَعْدِ نُوحٍ وَكَفٰى بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا ﴿١٧﴾

16. Biz bir memleketi helâk etmek istediğimiz zaman, oranın azgınlık ve şımarıklıkta ileri gitmiş olanlarına itaati emrederiz; ama onlar bunu dinlemez, tam aksine orada isyân edip günah işlerler, böylece üzerlerine azap hükmü kesinleşir, biz de orasını darmadağın eder, altını üstüne getiririz.

17. Nûh'tan sonra biz böyle nice nesilleri helâk ettik. Kullarının bütün günahlarını Rabbinin bilip görmesi yeter!

Cenâb-ı Hak bir ülkeyi durup dururken sebepsiz yere helâk etmez. Helâke maruz kalmanın sebepleri şunlardır: Her türlü kötülüğü emretmekten sonsuz derecede uzak olan ve sadece iyiliği, güzelliği, hak ve adâleti emreden Allah Teâlâ (bk. A'râf 7/28-29; Nahl 16/90), o ülkenin nimetler içinde şımarmış

olanlarına Hakk'ın dâvetine itaati emreder. Onlar bu dâvete uymadıkları gibi, tam aksine itaat yolundan çıkar, fısk-u fucûra dalarlar; günah işlerler. Böylece o toplumda kötülükler artar, yayılır; hastalıklı bir bünye gibi toplum içten içe çürümeye başlar, nihâyet o ülkenin helâk edilmesine sebep olacak bir noktaya gelir. Öldürücü hasatlıklara yenik düşmüş bir kişinin ölmesi ve içten içe çürümüş bir ağacın yıkıp göçmesi gibi o toplum yıkılır, çöker, helâk olur. Aslında bu şekilde onlar kendi yaptıklarının cezasını bulmuş olurlar. Fakat Fâil-i Mutlak Allah Teâlâ olduğu için, bütün bunlar Allah'a nispet edilir.[4]

Hz. Nûh'tan günümüze kadar nice toplumlar bu şekilde davranmaları sebebiyle helâk edilmiştir. Sonra gelenlerin, onların haber verilen bu durumlarından ibret alıp, geçici dünya hayatına değil Allah'a kulluğa yönelmeleri lâzımdır. Çünkü:

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَٓاءُ لِمَنْ نُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ
جَهَنَّمَۚ يَصْلٰيهَا مَذْمُومًا مَدْحُورًا ﴿١٨﴾ وَمَنْ اَرَادَ الْاٰخِرَةَ وَسَعٰى
لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُو۬لٰٓئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا ﴿١٩﴾

18. Kim sadece şu peşin ve geçici dünya zevkini isteyip onun ardına düşerse, biz dilediğimiz kimseye takdir ettiğimiz miktarda o zevki tattırır, sonra da cehennemi ona mekân kılarız. O da kınanmış ve Allah'ın rahmetinden kovulmuş olarak cehenneme girer.

19. Kim de âhiret hayatını ister ve bir mü'min olarak bütün gücüyle onu kazanmaya çalışırsa, işte bunların çalışmaları Hak katında kabul görüp güzel karşılık bulur.

Bir amelin Hak katında makbul olması için şu üç şarta dikkat çekilir:

• Âhiret sevabını istemek,

• Sadece istemekle kalmayıp, ebedî nimetleri kazanmaya sebep olacak işler yapmak, bu yolda sa'y ü gayret göstermek,

• Bütün bunları imanla birlikte yapmak. Çünkü iman olmaksızın yapılan amellerin âhirette bir faydası olmayacaktır.

İşin dünya tarafına bakılacak olursa:

كُلًّا نُمِدُّ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ وَهٰٓؤُ۬لَٓاءِ مِنْ عَطَٓاءِ رَبِّكَۜ وَمَا كَانَ عَطَٓاءُ رَبِّكَ
مَحْظُورًا ﴿٢٠﴾ اُنْظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍۜ وَلَلْاٰخِرَةُ
اَكْبَرُ دَرَجَاتٍ وَاَكْبَرُ تَفْض۪يلًا ﴿٢١﴾

20. Biz dünyayı isteyenlere de, âhireti isteyenlere de Rabbinin nimetlerinden bol bol veririz. Çünkü Rabbinin nimetleri kimseden esirgenmiş değildir.

21. İnsanları dünyada çeşitli yönlerden birbirlerine nasıl üstün kıldığımıza bir baksana! Ama âhirette sahip olunacak dereceler ve üstünlükler elbette daha büyük olacaktır.

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Cennetlikler, kendilerinden yüksekteki kö klerde oturanları, aralarındaki derece farkı sebebiyle, sizin sabaha kar ı doğu veya batı tarafında, gökyüzünün uzak bir noktasında batmak üzere olan parlak ve iri bir yıldızı gördüğünüz gibi göreceklerdir." Peygamber Efendimiz'in bu sözleri üzerine ashâb-ı kirâm:

"- O yerler, peygamberlere ait ve başkalarının ulaşamayacağı köşkler olmalıdır" dediler. Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Evet, öyledir. Canımı kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, o yerler, Allah'a iman edip peygamberlere bütün benlikleriyle inanan kimselerin de yurtlarıdır." (Buhârî, Bed'u'l-halk 8; Müslim, Cennet 11)

Allah Rasûlü (s.a.v.) buyuruyor:

"Siz ufuktaki yıldızı nasıl yüksek görüyorsanız, cennette yüksek dereceler ehli de 'illiyyûn ehlini öyle yüksek görürler." (Buhârî, Rikãk 51; Müslim, Cennet 11)

"Allah yolunda cihâd edenle oturan kimse arasında yüz derece vardır. Her iki derece arasını ise süratli giden at ancak yetmi   senede kat'eder." (Deylemî, *Firdevs,* hadis no: 2161)

O halde ey insan:

لَا تَجْعَلْ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَخْذُولًا ﴿٢٢﴾

22. Sakın, Allah ile beraber başka bir ilâh edinme! Yoksa kınanır, yapayalnız ve yardımsız bir halde oturup kalırsın.

Mü'min olmanın birinci şartı tevhid yani Allah'tan başka hiçbir ilâh olmadığını tasdik ve ikrardır. İşin esası bu olup, diğer bütün itikâdî ve amelî esaslar buna bağlı olarak bir mâna ifade eder. Bu bakımdan tevhid mevzuunda eksiği ve yanlışı olanın dinî açıdan bir başarı elde etmesi düşünülemez. Böyle kimselerin nasibi, Allah'tan koptukları, O'na imandan mahrum oldukları için Allah tarafından yerilmiş ve taptıkları putlar tarafından da terk edilmiş bir halde oturup kala kalmaktır. Hadis-i kudsîde şöyle buyrulur:

"Ben   irkten ve ko ulan ortaklardan en çok berî ve müstağnî olanım. Kim i lediği bir amelde benden ba kasını ortak kılarsa, ortak ko tuğu o   eyle onu ba   ba a bırakırım." (Müslim, Zühd 46; İbn Mâce, Zühd 21/4202)

Bu sebeple, dupduru bir tevhid inancıyla yalnız Allah'a kulluk edip, ana-baba hakkı başta olmak üzere O'nun her türlü emrine tam bir teslimiyetle boyun eğmenin gerekliliğini beyân için buyruluyor ki:

16. âyette "emrederiz" mânasındaki أَمَرْنَا (emernâ) kelimesi "emir tâyin ederiz" mânasında أَمَّرْنَا (emmernâ) şeklinde de okunmuştur. (bk. Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XV, 72) Buna göre âyetin mânası şöyle olmaktadır: "Bir ülkeyi helâk etmek istediğimizde oranın şımarıklarını ve azgınlarını iş başına getiririz, idâreci yaparız; onlar ise orada günah işlerler, sonuçta o ülke helâke müstahak olur, biz de oranın altını üstüne getiririz."

Allah'a Kulluk Ana-Babaya İyilik

وَقَضٰى رَبُّكَ اَلَّا تَعْبُدُٓوا اِلَّٓا اِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًاۜ اِمَّا يَبْلُغَنَّ
عِنْدَكَ الْكِبَرَ اَحَدُهُمَٓا اَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَٓا اُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا
وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾ وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ
وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًاۜ ﴿٢٤﴾ رَبُّكُمْ اَعْلَمُ بِمَا فِي
نُفُوسِكُمْۜ اِنْ تَكُونُوا صَالِحِينَ فَاِنَّهُ كَانَ لِلْاَوَّابِينَ غَفُورًا ﴿٢٥﴾

23. Rabbin yalnız kendisine kulluk etmenizi ve ana-babaya iyilik yapmanızı kesin olarak emretti. Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlılık çağına erişirlerse sakın onlara "Öf!" bile deme, onları azarlama, onlara gönül alıcı tatlı ve güzel söz söyle!

24. En içten tevâzu ve merhamet duygularıyla onlara kol kanat ger ve haklarında: "Rabbim! Nasıl onlar beni küçüklüğümde şefkat ve sevgiyle terbiye edip yetiştirdilerse, sen de onlara öyle merhamet eyle" diye dua et!

25. Rabbiniz, içinizde taşıdığınız niyet ve düşüncelerinizi en iyi bilendir. Eğer siz bir kısım hatalardan sonra hâlini düzeltenlerden olursanız, şüphesiz Allah, günahlarından içten tevbe edip kendisine yönelenlere karşı çok bağışlayıcıdır.

Allah Teâlâ, kendisine kulluğun hemen ardından genç veya ihtiyar, muhtaç veya değil hangi durumda olursa olsun mutlak olarak ana-babaya iyiliği emreder. Çünkü varlığımızın gerçek sebebi Allah Teâlâ iken varlık âlemine gelmemiz ve yaşamamız için zahirî sebep de ana-babalarımızdır. Bundan ötürü önce Allah'a kulluk ve tâzim, hemen peşinden ana-babaya iyilik emredilir. Çocuklarını dünyaya getirmede, onları terbiye edip yetiştirmede Allah Teâlâ'nın var etme, rubûbiyet, rahmet ve şefkat gibi sıfatlarının eserlerinin ortaya çıktığı ilk aynalar ana-babalardır. Ancak şu unutulmamalıdır ki, ana-babalar kendi haklarının yerine getirilmesine muhtaç oldukları halde, Allah Teâlâ'nın hiçbir şeye ihtiyacı yoktur.

Mutlak mânada ana-babaya iyilik emredildikten sonra husûsiyle ihtiyarlık zamanlarında ana-babaya yapılacak iyilikler ve hizmetler, tam olarak anlayıp tatbik edebilmemiz için beş madde halinde tafsilatlı olarak beyân edilir:

• Bırakalım başka kaba ve saygısız davranışları, bir kızgınlık ve bıkkınlık ifadesi olan "Öf!" bile dememek.

• Onları azarlamamak.

• Onlara tatlı, gönül alıcı, kalplerine huzur, sürûr ve mutluluk verici güzel ve hoş sözler söylemek.

• Tevazu, şefkat ve merhamet kanatlarını onların üzerine indirmek; karşılarında olabildiği kadar alçak gönüllü olmak; her türlü ihtiyaçlarını engin bir gönülle, yüksünmeden, seve seve yerine getirmek.

• Onlara dua etmek: "Allahım! Küçüklüğümde onlar beni nasıl şefkat ve ihtimamla kucakladılar, yedirip içirdiler, büyük bir sevgi ve ilgiyle ihtiyaçlarımı karşıladılar, benim için uykularını ve istirahatlarını terk ettiler, böylece beni büyütüp yetiştirdilerse, sen de onlara aynı şekilde şefkat ve merhametle muâmele et" diye onların iyiliğine Allah Teâlâ'ya yalvarmak.

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.), kendisine sorulan bir suale cevap mâhiyetinde en faziletli amelleri sayarken: "*Vaktinde kılınan namaz, ana-babaya iyilik, Allah yolunda cihâd*" buyurmuş ve ana-babaya iyiliği namazdan hemen sonra ikinci sırada zikretmiştir. (Buhârî, Edeb 1; Müslim, İman 137)

Yine Efendimiz, büyük günahların en büyüğünü haber verirken: "*Allah'a ortak* ş *ko mak, ana-babaya âsi olmak ve yalancı âhitlik yapmak*" buyurmuştur. (Buhârî, Edeb 6; Müslim, İman 143)

Peygamberimiz (s.a.v.), ana babaya hizmet etmenin insana cenneti kazandıracağını ise şöyle ifade buyurur: "*Anne ve babasına veya sadece onlardan birine ya lılık günlerinde yeti ip de cennete giremeyen kimsenin burnu yerde sürtülsün!*" (Müslim, Birr 9, 10; Tirmizî, Deavât 101)

Rabbimizin bizden yapmamızı istediği elbette sadece anne ve babalarımıza iyilikle sınırlı değildir. Bunu şu ilâhî buyruklar takip ediyor:

وَاٰتِ ذَا الْقُرْبٰى حَقَّهُ وَالْمِسْكٖينَ وَابْنَ السَّبٖيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذٖيرًا

﴿٢٦﴾ اِنَّ الْمُبَذِّرٖينَ كَانُوا اِخْوَانَ الشَّيَاطٖينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهٖ كَفُورًا ﴿٢٧﴾

26. Akrabaya, yoksula ve yolda kalmış yolcuya hakkını ver; fakat malını israf ederek saçıp savurma.

27. Çünkü saçıp savuranlar, şeytanların kardeşleridir. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankördür.

Hz. Ali der ki: "İki nimet vardır ki, beni hangisinin daha çok sevindirdiğini bilemiyorum: Birincisi, bir kimsenin, ihtiyâcını karşılayacağımı ümîd ederek bana gelmesi ve bütün samîmiyetiyle benden yardım istemesidir. İkincisi de, Allah Teâlâ'nın, o kimsenin arzusunu benim vâsıtamla yerine getirmesi yâhut kolaylaştırmasıdır. Bir müslümanın sıkıntısını gidermeyi, dünya dolusu altın ve

gümüşe sahip olmaya tercih ederim.” (Ali el-Mütteki, *Kenzu’l-ummâl,* VI, 598/17049)

Ubeydullah Ahrar Hazretleri, yaptığı hizmetlerden birini şöyle anlatır:

“Semerkant’ta Mevlânâ Kutbuddîn Medresesi’ndeki dört hastanın hizmetini üzerime almıştım. Hastalıkları arttığından, yataklarını kirletirlerdi. Ben onları elimle yıkayıp, çamaşırlarını giydirirdim. Devamlı hizmetlerinde bulunduğum için hastalıkları bana da sirâyet etti ve yatağa düştüm. Fakat o hâlimle bile, testilerle su getirip hastaların altlarını temizlemeye, elbiselerini yıkamaya devam ettim.” (Hânî, *el-Hadâiku’l-verdiyye*, s. 653)

Ancak, tabii ve zarûrî olan ihtiyaçlar karşılanırken israftan, saçıp savurmaktan sakınılmalıdır. Çünkü israf ve saçıp savurma haram kılınmıştır. Böyle davrananlar Kur’an’ın ifadesiyle “şeytanın kardeşleri” olarak nitelenmişlerdir. Şeytanın kardeşi olmak bir fazilet değil, kötülük ve rezilliğin zirvesidir. Çünkü şeytan, Rabbine karşı son derece nankör olan birisidir. Malı saçıp savurarak ona kardeş olmak, nimetin kıymetini bilmemek bakımından şeytanın nankörlüğüne ortak olmak mânasını taşır.

Gelen âyet-i kerîmelerde malı harcama hususunda bir kısım ölçüler verilmektedir:

وَاِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمُ ابْتِغَٓاءَ رَحْمَةٍ مِنْ رَبِّكَ تَرْجُوهَا فَقُلْ لَهُمْ قَوْلًا
مَيْسُورًا ﴿٢٨﴾ وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً اِلٰى عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ
الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَحْسُورًا ﴿٢٩﴾ اِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ
يَشَٓاءُ وَيَقْدِرُۜ اِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِه۪ خَب۪يرًا بَص۪يرًا ﴿٣٠﴾

28. Rasûlüm! Muhtaçlara vermek üzere Rabbinden bir nimet beklerken, elinde vereceğin bir şey bulunmadığı için isteyenlerden yüz çevirmek mecburiyetinde kalırsan, o zaman hiç olmazsa onlara gönül alıcı bir söz söyle!

29. Harcamalarında ve başkalarına yardımda eli sıkı olma, ancak varını yoğunu da saçıp savurma! Sonra herkes tarafından kınanır, kaybettiklerine hasret çeker durursun.

30. Doğrusu Rabbin dilediğine rızkı bol verir, dilediğine de az verir. Şüphesiz O, kullarının durumunu en iyi bilen ve onları hakkiyle görendir.

Malî imkânları veya toplum içindeki mevkii itibariyle verecek durumda olanlara, ihtiyaç beyân eden kimselere karşı nasıl muâmele edecekleri bildirilir. Buna göre eğer imkânlar müsaitse verilip ihtiyaçlar karşılanacak, değilse o kırık

gönüllü insanlar, “Allah bize de size de ihsânda bulunsun”, “inşallah imkân olunca gereği yapılacak” gibi tatlı sözlerle ve güler yüzle uğurlanacaktır. Onurlarını rencide edici ve gönüllerini incitici küçük-büyük her türlü hareket ve sözden kaçınılacaktır.

Bu hususta en güzel örnek şüphesiz Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.)’dir. Rasûl-i Ekrem (s.a.v.), verme husûsunda insanların en eli açık olanı idi. Onun cömertliği bizim akıl ve hayâlimizin ötesinde idi. Onun bu yönünü Enes (r.a.) şöyle anlatır:

“Peygamber Efendimiz, İslâm için kendisinden ne istenirse onu mutlaka verirdi. Hele bir keresinde yanına gelen birisine iki dağ arasını dolduran bir koyun sürüsü vermişti... Adam kabilesine dönünce:

«– Ey kavmim! Koşun, müslüman olun! Çünkü Muhammed, fakirlik ve ihtiyaç korkusu duymadan çok büyük ikram ve ihsânlarda bulunuyor» dedi. Kimileri, sırf dünyalık elde etmek için müslüman olurlardı. Fakat çok geçmeden müslümanlık onların gözünde, dünyadan ve üzerindeki her şeyden daha değerli bir hâle gelirdi.” (Müslim, Fezâil 57-58)

Efendimiz’in bu yüce ahlâkıyla ilgili diğer bir rivayet de şöyledir:

Medineli müslümanlardan bir kısmı Rasûlullah (s.a.v.)’den bir şeyler istediler. O da verdi. Sonra yine istediler. Efendimiz, elindekiler bitinceye kadar verdi. Verebileceği şeyler tükenince, onlara şöyle hitâb etti:

“Yanımda bir ey olsaydı, sizden esirgemez verirdim. Kim dilenmekten çekinir ve iffetli davranırsa, Allah onun iffetini artırır. Kim tok gözlü olmak isterse, Allah onu ba kalarına muhtaç olmaktan kurtarır. Kim de sabretmeye gayret ederse, Allah ona sabır verir. Hiçbir kimseye, sabırdan daha hayırlı ve büyük bir lutufta bulunulmamı tır.” (Buhârî, Zekât 50; Müslim, Zekât 124)

Rasûlullah (s.a.v.) vermenin ölçüsünü şöyle belirlemektedir:

“Ey insanoğlu! İhtiyacından fazla olan malını insanlara vermen senin için iyi, vermemen kötüdür. İhtiyacını yetecek kadarını elinde tutmandan dolayı ayıplanmazsın. Geçimini üstlendiklerinden ba lamak suretiyle iyilik et. Veren el alan elden üstündür.” (Müslim, Zekât 97)

Ancak verirken veya ihtiyaçlar için harcama yaparken itidalli hareket etmek, orta yolu tutmak, cimrilik ve israftan kaçınarak İslâm’ın emrettiği cömertliğe uygun davranmak lâzımdır. Müslümanın, yaptıklarına pişman olmadan infak hayatına devam edebilmesi için bu ölçü şarttır.

Rızkın taksimi ilâhî kadere bağlı olduğu için elindeki nimetlerden dolayı hiç kimsenin bir başkasına üstünlük taslamaya hakkı yoktur. İmkânları az olanlar da bunu bir ayıp ve aşağılık vesilesi görmemelidirler. Netice itibariyle herkes hakkına râzı olmalı, elindeki nimetleri artırma hırsıyla başkalarının hakkına göz

dikmemeli, hele hele rızık endişesiyle çocukların canlarına kıymak gibi bir cinâyete asla teşebbüs etmemelidir:

كَانَ خِطْـًٔا كَبِيرًا ﴿٣١﴾ وَلَا تَقْتُلُوٓا اَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ اِمْلَاقٍۜ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَاِيَّاكُمْۜ اِنَّ قَتْلَهُمْ

31. Fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin. Onların da sizin de rızkınızı elbette biz veriyoruz. Onları öldürmek gerçekten çok büyük bir günahtır.

Câhiliye döneminde Araplar, fakirlik korkusuyla erkek çocuklarını öldürür, kızlarını da diri diri toprağa gömerlerdi. Günümüzde de çeşitli sebeplerle çocuklar henüz dünyaya gözünü açmadan ana rahminde doğranıp öldürülmektedir. Kürtaj onlardan biridir. Allah Teâlâ, herkesin rızkını verenin kendisi olduğunu beyânla, fakirlik korkusuyla çocukların öldürülmesini yasaklamıştır. Bunun çok büyük bir günah olduğunu belirterek haram kılmıştır. Yeryüzündeki nimetleri, yiyecek ve içecekleri düzenleyen ve her çağda yaşayacak olanlara göre onları ikram eden insanlar değil, Allah Teâlâ'dır. Hatta tarihî gerçeklere bakıldığında, bir bölgenin nüfusu ile geçim kaynaklarının aynı nispette arttığını, hatta geçim kaynaklarının daha da fazla arttığını söylemek mümkündür. Bu sebeple insan Allah'ın işine karışmamalı, üzerine düşen vazîfeleri yapmaya çalışmalıdır.

Öncelikli vazîfemiz, Allah'ın yasakladığı haramlardan sakınmaktır. Bunların da başında fert, aile ve toplum hayatını yıkıp tarümar eden zinâ gelmektedir:

وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنٰىٓ اِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةًۜ وَسَٓاءَ سَبِيلًا ﴿٣٢﴾

32. Zinâya yaklaşmayın. Çünkü o, çirkinliği apaçık bir hayâsızlıktır ve çok kötü bir yoldur.

Âyette "zina etmeyin" değil de "zinaya yaklaşmayın" buyrulmasında dikkat çeken çok mühim incelikler vardır. Bu, zinâyla birlikte zinâya götürme tehlikesi bulunan her türlü niyet, söz, fiil ve davranışları da yasaklamakta, bunlardan uzak durmayı istemektedir. Buna göre müslümanlar, fert ve toplum olarak, zinâyı önleyici, ona sevkeden sebep ve vasıtaları ortadan kaldırıcı düzenlemeler yapmalı; zinânın işlenmeyeceği temiz bir çevre oluşturmak için gerekli terbiyevî ve hukukî çalışmaları gerçekleştirip bunları kararlı bir şekilde tatbik etmelidirler. Nitekim İslâm, toplumda zinâyı engellemek için zinâ ve zinâ iftirası suçlarına bir kısım cezalar öngörmüş, örtünmeyle ilgili düzenlemeler yapmış, müstehcen neşriyatı ve fuhşu şiddetle yasaklamış, sarhoş edici içkilerin içilmesini de haram kılmıştır. Zinâya teşvik eden müzik, oyun, reklam ve

resimleri de menetmiştir. Bununla birlikte evliliği kolaylaştırıcı, teşvik edici kâideler koymuş ve böylece zinâyı tamâmen kaldırmayı hedeflemiştir.

İkinci yasak, haksız yere insan öldürmektir:

وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّت۪ي حَرَّمَ اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّۜ وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ
جَعَلْنَا لِوَلِيِّه۪ سُلْطَانًا فَلَا يُسْرِفْ فِي الْقَتْلِۜ اِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا ﴿٣٣﴾

33. Haklı bir gerekçeye dayanmaksızın, öldürülmesini Allah'ın haram kıldığı cana kıymayın. Kim haksız yere öldürülürse, onun velisine hakkını arama yetkisi vermişizdir. Fakat o veli de, artık öldürmede ileri gidip Allah'ın belirlediği sınırı aşmasın. Çünkü kendisine verilen bu yetkiyle zâten gerekli yardım yapılmıştır.

Haksız yere cana kıymak yasaktır. Birisi haksız yere öldürüldüğünde, Allah Teâlâ, onun hakkını savunmak üzere velisine bir kısım yetkiler vermiştir. Bunlar; yetkili makamlardan kâtilin kısâsen öldürülmesini talep etme, diyet isteme veya affetmedir. Veli bunlardan birini tercih edebilir. Kısası tercih ettiğinde, velinin öldürmede aşırı gitmesi yasaklanmıştır. Yani öldürmede aşırı gitmemeli, o kişiye ölüm yanında işkence etme, azalarını kesme gibi zararlar vermemelidir. Veya katilden başkasına zarar vermemelidir. Çünkü câhiliye döneminde öldürülen kişinin yakınları sadece katilin öldürülmesiyle yetinmez, ya ondan daha şerefli birisini veya bir kişiye karşı iki veya daha fazla kişiyi öldürmedikçe adâletin gerçekleşmeyeceğine inanırlardı. Âyet bu haksızlığı yasaklamakta, Cenâb-ı Hakk'ın emir buyurduğu çerçeve içinde problemin çözümünü istemekte ve bunun dışına çıkılmamasını emretmektedir.

İslâm devletinde "haklı olarak insan öldürme" şu beş durumla sınırlandırılmıştır:

- Kasten insan öldürme,
- Savaş sırasında hak dine karşı gelme,
- İslâm devletini ortadan kaldırmaya çalışma,
- Kadın olsun, erkek olsun evli iken zinâ yapma,
- İslâm dininden dönme.

Üçüncü yasak yetim malı yemektir:

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَت۪يمِ اِلَّا بِالَّت۪ي هِيَ اَحْسَنُ حَتّٰى يَبْلُغَ اَشُدَّهُۖ
وَاَوْفُوا بِالْعَهْدِۚ اِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْؤُ۫لًا ﴿٣٤﴾

34. Yetimin malına yaklaşmayın. Ancak bülûğ çağına erinceye kadar

koruma ve geliştirme niyetiyle ona en güzel şekilde yaklaşabilirsiniz. Verdiğiniz sözü de yerine getirin; çünkü herkes verdiği sözden mutlaka sorguya çekilecektir.

Yetimlerin mallarına haksızlıkla yeme ve zarar verme niyetiyle yaklaşmak yasaktır. Ancak bülûğ çağına erip, kendi işlerini görebilecek olgunluk yaşına gelinceye kadar onların mallarını en güzel yolarla korumaya, işletmeyeve onu helal yollarla artırmak üzere çalışmalar yapmaya müsaade edilmiştir. Yetimlerin mallarını haksız olarak yemenin cezası cehennemdir. (bk. Nisâ 4/10) Bu sebeple müslümanlar bu hususta çok dikkatli olmalıdırlar. Ayrıca verilen sözler mutlaka tutulmalıdır. Çünkü Allah Teâlâ, bunların tutulup tutulmadığını hesap gününde soracaktır. “Ahdi yerine getirme” kâidesi, sadece fertler arasında gözetilmesi gereken ahlâkî bir emir değil, İslâm devletinin ve toplumunun iç ve dış ilişkilerinde tavrını belirleyen yol gösterici mühim bir prensiptir.

İslâm toplum hayatında en önemli prensiplerden biri ölçü ve tartıya dikkat etmektir:

وَاَوْفُوا الْكَيْلَ اِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ذٰلِكَ خَيْرٌ وَاَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٣٥﴾

35. Ölçtüğünüz vakit tam ölçün, tarttığınız zaman da doğru teraziyle tartın. Bu, ticâretiniz için daha hayırlı ve sonuç itibariyle daha güzeldir.

Ölçüyü ve tartıyı tam yapmak, eksik veya fazla yapmamak, kul hukukuna riâyet bakımından çok mühim bir kâidedir. Fert ve toplum olarak müslümanların çarşı ve pazarda, her türlü ticâri ve iktisâdî münâsebetlerde bu kâideyi tatbik etme ve ettirme mesuliyetleri vardır. Çünkü insanlar arasında güven, huzur ve barışın sağlanması, toplumda refahın artması için buna zarûrî ihtiyaç vardır. Meselenin uhrevî boyutu da çok önemlidir. Zira Allah Teâlâ, hak sahibinin rızâsı olmadıkça kul hakkını affetmemektedir.

Ölçü ve tartıya dikkat edenler, hem insanlar yanında sevgi ve saygı görürler, hem Cenâb-ı Hak nezdinde makbul bir kul olurlar. Aynı zamanda böyle davranmanın neticesi de çok güzeldir; dünyada hep fayda sağlar, âhirette de sevap elde etmeye vesile olur.

İnsanı kötülüklerden koruyup iyiliklere sevkedecek önemli husus göz, kulak ve kalp gibi azalarına sahip çıkması ve bunları yaratılış maksatları yönünde kullanmasıdır:

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ اِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ
اُولٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْؤُلًا ﴿٣٦﴾

36. Hakkında kesin bilgi sahibi olmadığın şeyin peşine düşme. Çünkü kulak, göz ve gönül, bunların hepsi yaptıklarından sorumludur.

Bu âyet-i kerîme insanın bilmediği bir konuda söz söylemesini, hüküm vermesini, bilgisizce davranmasını, bilmediği tanımadığı kimseler hakkında ileri-geri konuşmasını, daha husûsî olarak yalancı şâhitlik yapmasını, iftira atmasını, hâsılı bilgi sahibi olmaksızın tahmine göre herhangi biri için maddî veya mânevî zarara yol açacak şekilde konuşmasını ve hareket etmesini yasaklamaktadır. İnsan ancak şu üç vasıta sayesinde bilgi sahibi olabilir. Bunlar kulak, göz ve kalptir. Bunları yaratıldıkları gaye istikâmetinde en güzel şekilde kullanmak insanın en mühim sorumluluklarından biridir. Çünkü Allah Teâlâ, hesap günü insana bu azalarını nasıl kullandığını soracağı gibi, bu azalar da dünyada neler yaptıklarından sorguya çekileceklerdir. (bk. Yâsîn 36/65; Fussılet 41/20)

Rivayete göre Ebû Dücâne (r.a.) hasta iken ziyâretine giden birisi, onun sîmâsının nur gibi parladığını gördü ve ona:

"–Yüzün neden böyle parlıyor?" diye sordu. O da şu cevâbı verdi:

"–Benim iki amelim var: Beni ilgilendirmeyen hususlarda susarım. Gönlüm mü'minlere karşı sû-i zandan uzak kalır. Bütün mü'minlere karşı hüsn-i zan beslerim." (İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 557)

Hak dostu Ahmed er-Rufâî Hazretleri, bir gün yolda çocuklara rastladı. Kavga ediyorlardı... Onları ayırdı ve birine: "Sen kimin oğlusun?" diye sordu. Çocuk şu karşılığı verdi:

"- Sana lâzım olmayan şeyi ne yapacaksın?"

Hazret oradan ayrılıp gitti. Fakat hep o çocuğun dediğini tekrar ediyor ve şöyle diyordu:

"- Oğlum, Allah sana iyilik versin. Bana edep öğrettin..." (Şârânî, *Velîler Ansiklopedisi,* II, 512-513)

Demek ki insan işi olmayan şeylerle ilgilenmemeli, haddini bilmeli, Allah karşısında acziyetini tadıp mütavazi olmalıdır. Bu sebeple buyruluyor ki:

الْجِبَالَ طُولًا ﴿٣٧﴾ وَلَا تَمْشِ فِي الْاَرْضِ مَرَحًاۚ اِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْاَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ

37. Hem yeryüzünde büyüklük taslayarak yürüme. Çünkü kendini ne kadar büyük görürsen gör ne yeri yarabilir, ne de boyca dağlara erişebilirsin.

اَلْمَرَحُ (merah) kelimesi, böbürlenip sağa sola salınarak yürümek mânasına gelir. Dolayısıyla âyet, mütekebbirlerin salınarak yürüdüğü gibi böbürlenip

yürümeyi, insanlara büyüklük taslayarak dolaşmayı yasaklamaktadır. Çünkü insan Allah Teâlâ karşısında âciz ve zayıf bir varlıktır. O, ne sert yürüyüşüyle ve ayaklarını sertçe basarak yeri yarabilir; ne de kasılarak yürüdüğü boyuyla dağların uzunluğuna erişebilir. Burada kibirlenen kişilere karşı alaycı bir üslup kullanılmış ve onların ne kadar ahmakça bir davranış içinde oldukları vurgulanmıştır. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Kim kendisini büyük görür ve böbürlenerek yürürse, kıyâmet günü Allah kendisine gazap etmi halde O'nun huzuruna varır." (Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 118)

Peygamberimiz (s.a.v.), bir zamanlar böbürlenerek yürüyen bir adamın başına gelenleri şöyle haber verir:

"Vaktiyle kendini beğenmi bir adam güzel elbisesini giymi , saçını taramı , çalım satarak yürüyordu. Allah Teâlâ onu yerin dibine geçiriverdi. O adam kıyâmete kadar debelenerek yerin dibini boylamaya devam edecektir." (Buhârî, Libâs 5; Müslim, Libâs 49, 50)

Şunu unutmayın ki:

كُلُّ ذٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهُ عِنْدَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا ﴿٣٨﴾ ذٰلِكَ مِمَّآ اَوْحٰٓى

اِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ ۜ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ فَتُلْقٰى فٖى جَهَنَّمَ مَلُومًا مَدْحُورًا ﴿٣٩﴾

38. Yasaklanan bu tutum ve davranışların hepsi kötü olup, Rabbinin nazarında asla hoş görülmeyen şeylerdir.

39. İşte bunlar, Rabbinin sana vahyettiği hikmetlerdendir. Sakın Allah ile beraber başka bir ilâh edinme; yoksa kınanmış ve Allah'ın rahmetinden kovulmuş olarak cehenneme atılırsın!

Konunun başladığı 22. âyette de konunun tamamlandığı 39. âyette de aynı emir tekrar edilerek "Allah ile beraber başka bir ilâh edinilmemesi" istenmiştir. Bu, işin başının da sonunun da tevhid akîdesi olduğunu tekit etmek içindir. Bu sebeple Allah Teâlâ'nın yüceliğine yaraşır sıfatlarla anılması ve O'na oğullar, kızlar yakıştırarak "hükmüne boyun eğilmeyecek kadar âciz bir tanrı" inancına kapı aralanmaması istenerek şöyle buyruluyor:

Gerçek Allah İnancı

اَفَاَصْفٰيكُمْ رَبُّكُمْ بِالْبَن۪ينَ وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ اِنَاثًاۜ اِنَّكُمْ لَتَقُولُونَ

يَز۪يدُهُمْ اِلَّا نُفُورًا ﴿٤١﴾ قَوْلًا عَظ۪يمًاۚ ﴿٤٠﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا ف۪ي هٰذَا الْقُرْاٰنِ لِيَذَّكَّرُواۜ وَمَا

40. Ey müşrikler! Demek Rabbiniz sizi erkek çocuklarla şereflendirdi, kendisi de meleklerden kızlar edindi öyle mi? Gerçekten siz çok büyük, vebâli çok ağır bir söz söylüyorsunuz.

41. Biz, insanlar düşünüp ders alsınlar diye bu çok şerefli Kur'an'da gerçekleri bütün yönleriyle ve farklı farklı açılardan anlatıp duruyoruz. Fakat bu, onların doğru yoldan daha çok nefret edip uzaklaşmalarına yol açmaktadır.

Bu sebeple:

قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُٓ اٰلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ اِذًا لَابْتَغَوْا اِلٰى ذِي الْعَرْشِ سَب۪يلًا

﴿٤٢﴾ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَب۪يرًا ﴿٤٣﴾

42. Rasûlüm! De ki: "Faraza, onların iddia ettikleri gibi Allah ile beraber başka ilâhlar olsaydı, bu takdirde o ilâhların hepsi, arşın sahibine ulaşmak için mutlaka bir yol ararlardı."

43. Allah onların iddia ettiklerinden son derece uzak, çok çok yüce ve pek büyük bir yükseklikle yüksektir.

Allah Teâlâ ile beraber iki veya daha fazla ilâhın olması mümkün değildir. Farz-ı muhâl böyle bir şey olsaydı mecbûren şu ihtimaller devreye girerdi:

• Her biri o bütün mülkün ve saltanatın sahibi olan, kâinatta her şeyi kudret eliyle idâre eden Allah Teâlâ'ya gâlip gelme çaresini arardı. Çünkü gâlip gelmeden gerçek mânada ilâh olamazdı. Nitekim bu mânaya işaret etmek üzere: **"Eğer göklerde ve yerde Allah'tan başka ilâhlar olsaydı, ikisinin de dengesi ve düzeni kesinlikle bozulur giderdi. arşın Rabbi olan Allah, onların yakıştırdığı her türlü çirkin vasıflardan uzaktır, yücedir!"** (Enbiyâ 17/22) buyrulur.

• Her biri Allah Teâlâ'nın tek olan zâtından kuvvet ve kudret elde etmeksizin bir şey yapamayacaklarını bildiklerinden hepsi ona yaklaşmak için bir yol arardı. Nitekim âyet-i kerîmede şöyle buyrulur: **"İlah diye taptıkları o varlıklar, «Ne yapsam da O'na yakın olabilsem!» diye Rablerine yaklaşmak için vesile ararlar. Allah'ın rahmetini umar, azabından korkarlar. Çünkü**

Rabbinin azabı, gerçekten sakınılması gereken korkunç bir azaptır.” (İsrâ 17/57) Bu şekilde ise hiçbiri gerçek mânada ilâh olamaz, Allah’ın tek ilâh olduğunu kabul etmek durumunda kalırdı.

Anlatıldığına göre Malik b. Dînâr namazda **“Rabbimiz! Sadece sana kulluk eder ve sadece senden yardım isteriz”** (Fâtiha 1/4) âyetini okuduğunda baygınlık geçirirdi. Ona bunun sebebi sorulunca: “Yalnız sana ibâdet ederiz” diyoruz, fakat nefislerimize, hevâmıza ibâdet ediyoruz. “Yalnız senden yardım dileriz” diyoruz, fakat Allah’tan başkalarının kapılarına mürâcaat ediyoruz” derdi. (Bursevî, *Rûhu’l-Beyân*, V, 192)

Dolayısıyla Allah’a tam anlamıyla kulluk için mârifetullahta mesafe almak ve O’nu tüm varlıkta tecelli eden isim ve sıfatlarıyla birlikte kalpte tanımak önemlidir:

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْاَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ ۜ وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ
بِحَمْدِهِ وَلٰكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ ۜ اِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤٤﴾

44. Yedi gök, yer ve bunlar içinde bulunan herkes Allah’ı tesbih eder. O’nu hamd ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur, fakat siz onların tesbihini anlayamazsınız. Şüphesiz ki O, ceza vermekte hiç acele etmeyen ve çok bağışlayandır.

Allah’ı tesbih hem dille hem de halle olabilmektedir. Bu iki tür tesbih akıl ve irade sahibi olarak bildiğimiz melekler, cinler ve insanlar için geçerli olduğu gibi, bu âyetin delâletiyle, akılsız veya cansız olduklarını düşündüğümüz gökler, yer ve bunlarda bulunan diğer varlıklar için de geçerlidir.

İnsanın diliyle tesbihi, Allah’ı her türlü noksanlıktan uzaklaştırarak zâtı, sıfatları ve fiilleriyle bütün kemâl sıfatlarına sahip olduğunu dile getirmesi, Allah’ı hep böyle tanıyıp böyle zikretmesidir. Hâliyle tesbihi ise itikadı, ibâdeti, ahlâkı, muâmelâtı, hâsılı her türlü düşünce, söz, fiil ve davranışlarıyla Allah’ın birliğine, noksansız ve kusursuz olduğuna inandığını göstermesi, hükümlerine boyun eğmesi, amelinin imanına şâhitlik etmesidir.

Diğer varlıklara gelince, her şey kendi diliyle Hakk’ı tesbih eder fakat âyette belirtildiği gibi insanlar bunu anlayamazlar. Mahlukâtın hal diliyle tesbihlerini, tam olarak olmasa da, bir nebze anlamamız mümkündür. Âyetteki **“fakat siz anlayamazsınız”** (İsrâ 17/44) buyrulması, onların kendilerine mahsus dilleriyle Cenâb-ı Hakk’ı tıpkı insanların kendilerine mahsus dil ve lisanlarıyla tesbih ettikleri gibi tesbih ettiklerine delâlet eder. Nitekim biz, insan olduğumuz halde, bilmediğimiz yabancı dillerde yapılan konuşmaları da, yazılan eserleri de

anlayamıyoruz. Halbuki o insanlar her şeyleriyle bizim aynımızdır; konuşurken çıkardıkları sesler, yaptıkları jest ve mimikler de bizimkine çok benzemektedir. Hayvanların da dilleri, konuşmaları, bağrışmaları vardır. Onların çıkardıkları seslerden de bazı şeyleri anlamak mümkün olabilir. Fakat bitkilere ve cansızlara geldiğimizde onların dillerinden bir şey anlamamız iyice zorlaşmaktadır. Fakat kendilerine özgü dillerinin olduğunda ve o dillerle Yaratanlarını tesbih ettiklerinde şüphe yoktur

Cenâb-ı Hak, dağların ve kuşların Hz. Dâvûd'la birlikte tesbih etmeleri hakkında şöyle buyurur:

"Biz, dağları Dâvûd'un emrine verdik de, akşam sabah onunla birlikte Allah'ın sınırsız kudret ve yüceliğini tesbih ederlerdi. Etrafında toplanan kuşları da. Hepsi birden tesbih, dua ve yakarışlarla Allah'a yönelir, O'nun iradesine boyun eğerlerdi." (Sâd 38/18-19)

Abdullah b. Mesûd (r.a.) diyor ki: "Biz Allah Rasûlü (s.a.v.)'in yanında o hâle gelmiştik ki, boğazımızdan geçen lokmaların tesbihini işitirdik." (Buhârî, Menâkıb 25; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 460)

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Mekke'de bir ta biliyorum. Ben peygamber olarak gönderilmeden önce o bana selam veriyordu. u anda dahi ben o ta ı tanırım." (Müslim, Fezâil 2; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 89)

Hz. Ali (r.a.) da şöyle anlatır:

"Peygamber Efendimiz'le birlikte Mekke'de idim. Beraberce Mekke'nin bazı yerlerine gittik. Dağların ve ağaçların arasından geçiyorduk. Rasûlullah (s.a.v.)'in karşılaştığı bütün dağlar ve ağaçlar: «es-Selâmü aleyke yâ Rasûlallah!» diyordu" (Tirmizî, Menâkıb 6/3626)

Hal dilleriyle tesbihe gelince, mâhiyetini tam olarak idrak edemesek de bunda anlaşılmayacak bir durum yoktur. Kâinatta zerreden küreye ne kadar varlık varsa hepsinin Allah Teâlâ'nın koyduğu kevnî kanunlara tâbi olduğunda, boyun eğip itaat ettiğinde şüphe yoktur. Cansız saydığımız eşyada bile, kısıtlı duygularımızla hissedemediğimiz ve ölçülerini Allah'ın belirlediği bir hareketlilik vardır. Atomun çekirdeği etrafındaki elektronlar, akıllara durgunluk verecek bir hızla dönmektedir. Mesela hidrojen atomunun elektronunun, çekirdeği etrafında saniyede 2000 kilometre hızla döndüğü bilinmektedir. Yine astronomi âlimlerinin hesaplarına göre güneş de yörüngesinde, saatte 720.000 kilometrelik muazzam bir hızla hareket etmektedir. Şüphesiz ilmî keşifler ilerledikçe insanoğlunun kâinatın sırları hakkındaki bilgileri de gelişecektir. Nitekim genetikçilerin çözmeye çalıştıkları genlerin şifresi de bir çeşit dildir.

Ayrıca bu çalışmalar ilerledikçe kâinatın sırlarla dolu olduğu, bilinenlere göre bilinmeyenlerin ne kadar çok olduğu ortaya çıkacaktır. İşte kâinattaki bu ince ve hassas nizam Yaratıcısının varlığına ve birliğine şâhitlik eder; O'nun kuvvet, kudret, ilim ve hikmetini haber verir.

Gerçeğin ölçüsü şüphesiz Kur'ân-ı Kerîm'dir. Neyin doğru neyin yanlış olduğunu o belirler. Ancak:

وَاِذَا قَرَاْتَ الْقُرْاٰنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ
حِجَابًا مَسْتُورًاۙ ﴿٤٥﴾ وَجَعَلْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَفْقَهُوهُ وَفٖي
اٰذَانِهِمْ وَقْرًاۜ وَاِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ فِي الْقُرْاٰنِ وَحْدَهُ وَلَّوْا عَلٰٓى اَدْبَارِهِمْ نُفُورًا ﴿٤٦﴾

45. Sen Kur'an okuduğun zaman, seninle âhirete inanmayanlar arasına görünmez bir perde çekeriz.

46. Ayrıca kalplerinin üzerine Kur'an'ı anlamalarına mâni kılıflar geçirir, kulaklarına da bir tıkaç koyarız. Bu yüzden, sen Kur'an'da Rabbinin tek ilâh olduğunu yâdettiğin zaman onlar nefretle arkalarını dönüp giderler.

Kur'ân-ı Kerîm dâvetini âhirete iman kâidesi üzerine bina eder. Bu bakımdan ancak âhirete iman edenler Kur'an'a inanır, onun âyetlerine kulak verir ve dâvetine icâbet ederler. (bk. En'âm 6/92) Âhirete iman etmeyenlere gelince, onların kalpleri, bu imansızlığın tabii bir neticesi olarak Kur'an'ın dâvetine karşı katılaşır, onların üzerinde tortular, perdeler, kılıflar oluşur; kulakları da dinî gerçeklere karşı sağırlaşır. Böyle kimseler, Kur'an'ın dâvetine hiçbir zaman değer vermezler, onu anlamazlar; sadece gözleriyle gördükleri, elleriyle tuttukları dünya zevklerinin peşinden koşarlar. Aslında bu onların kendi tercihleridir. (bk. Fussılet 41/5)

Halbuki bu durum bir fazilet değil, âhirete iman etmedikleri için başlarına gelen büyük bir musibettir. Onlar putperest olduklarından Kur'an'ın getirmiş olduğu tevhid inancını reddederler; bu yönde bir telkin aldıklarında sırtlarını çevirir, nefretle döner giderler. Onların bu hâli bir diğer âyet-i kerîmede şöyle bildirilir:

"Ne zaman Allah eşi ortağı olmayan bir tek ilâh olarak anılsa, âhirete inanmayanların kalplerindeki nefret ve daralma yüzlerine vurur. Fakat Allah'ın dışında taptıkları şeyler anıldığında ise hemen yüzleri güler, neşelenirler." (Zümer 39/45)

Allah'ın zikrine karşı böylesine olumsuz bir tavır sergileyen müşriklerin, O'nun mesajını taşıyan Peygamber'e olumlu davranmaları elbette düşünülemez:

نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَا يَسْتَمِعُونَ بِهٖٓ اِذْ يَسْتَمِعُونَ اِلَيْكَ وَاِذْ هُمْ نَجْوٰٓى اِذْ يَقُولُ الظّٰالِمُونَ اِنْ تَتَّبِعُونَ اِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا ﴿٤٧﴾ اُنْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْاَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطٖيعُونَ سَبٖيلًا ﴿٤٨﴾

47. Seni dinlerken aslında biz onların neye kulak kesildiklerini; kendi aralarında fısıldaşırlarken de o zâlimlerin birbirlerine: "Eğer Muhammed'e uyarsanız siz, ancak düpedüz büyülenmiş bir adamın ardından gitmiş olacaksınız" dediklerini biz çok iyi biliyoruz.

48. Rasûlüm! Baksana; senin için şâir, sihirbaz, kâhin diyerek ne tür benzetmeler yaptılar? İşte bu yüzden yoldan saptılar da bir daha doğru yolu bulmaya güç yetiremiyorlar.

Bir defasında Rasûlullah (s.a.v.), Hz. Ali'nin bir yemek hazırlamasını isteyerek, Kureyş eşrafını yemeğe dâvet etti. Dâvet sırasında onlara âyetler okuyarak kendilerini tevhid inancını kabul etmeye çağırdı. Bunu kabul ettikleri takdirde, zannettiklerinin aksine, itibar kaybetmek şöyle dursun, hem kendi çevrelerinde öncekine göre daha çok hürmet göreceklerini hem de Arap olmayanlar nezdinde itibar kazanacaklarını beyân buyurdu. Fakat onlar bu dâveti kabul etmemekle kalmadılar, üstelik Peygamberimiz (s.a.v.) konuşurken nezâket kâidelerini hiçe sayarak fısıltılı konuşmalarla onun büyülenmiş olduğunu ileri sürdüler. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XX, 178)

Bir diğer dikkat çekici hâdise de şudur:

Bir gece Ebû Süfyan, Ebû Cehil ve Ahnes b. Şerik, birbirlerinden habersiz olarak, Peygamberimiz (a.s.)'ın geceleyin evinde okuduğu Kur'ân-ı Kerîm'i dinlemek için gidip her biri bir yere gizlenir. Bunlar, geceyi Efendimiz'in Kur'an okuyuşunu dinleyerek geçirirler. Ta ki sabaha karşı kimseye görünmeden gitmek isterlerken tesâdüfen birbirleriyle karşılaşırlar. Yaptıkları işin tuhaflığını fark edip birbirlerini ayıplayarak:

"– Bir daha böyle bir şey yapmayalım! Eğer bizi halktan ve kölelerden biri görmüş olsa, muhakkak kalbine şüphe düşer" deyip oradan ayrılırlar. Fakat ikinci ve üçüncü gece de aynı durum tekerrür eder. En son ayrılırken birbirlerine:

"– Bir daha dönmeyeceğimize yemîn etmedikçe buradan ayrılmayalım" derler ve anlaştıktan sonra dağılırlar. (İbn Hişâm, *es-Sîre,* I, 337-338)

Peygamberimiz (s.a.v.)'e bu kadar düşmanca tavır alan müşriklerin esas problemi, âhirete kesinlikle en küçük bir inançlarının olmamasıdır:

وَقَالُوا ءَاِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا ﴿٤٩﴾ قُلْ كُونُوا حِجَارَةً اَوْ حَدِيدًاۙ ﴿٥٠﴾ اَوْ خَلْقًا مِمَّا يَكْبُرُ فِى صُدُورِكُمْۚ فَسَيَقُولُونَ مَنْ يُعِيدُنَاۜ قُلِ الَّذِى فَطَرَكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍۚ فَسَيُنْغِضُونَ اِلَيْكَ رُؤُسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتٰى هُوَۜ قُلْ عَسٰى اَنْ يَكُونَ قَرِيبًا ﴿٥١﴾ يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهٖ وَتَظُنُّونَ اِنْ لَبِثْتُمْ اِلَّا قَلِيلًا ﴿٥٢﴾

49. Bir de şöyle dediler: "Biz kupkuru bir kemik yığını ve ufalanmış bir avuç toprak hâline geldiğimiz zaman mı, yani biz o halde iken mi yeni bir yaratılışla tekrar diriltileceğiz? Bu, olacak şey değil!"

50. Onlara şunu söyle: "İster taş olun, ister demir."

51. "İsterseniz diriltilmesini aklınızın almadığı başka bir madde olun, fark etmez, yine de diriltileceksiniz!" Bu sefer: "İyi de, bizi yeniden hayata döndürecek kimmiş?" diyecekler. Sen de: "Sizi ilk defa yoktan yaratan diriltecek!" de. O vakit seninle alay edip başlarını sallayarak "Ne zamanmış o kıyâmet" diye soracaklar. Sen de: "Belki de çok yakında" de.

52. Allah sizi huzuruna çağırdığı gün, O'na hamdederek hemen emrine uyacaksınız ve dünyada pek az bir süre kaldığınızı sanacaksınız.

Şu fânî ömrü sâlih amellerle ve günahlardan kaçınarak kıyâmet gününe hazırlanma yolunda sarf etmek gerekir. Çünkü Allah ve Peygamber'in verdikleri haberler kesinlikle gerçekleşecektir. Öldüğü zaman kişinin kıyâmeti kopmuş demektir. Zira o öldüğünde kıyâmetle karşı karşıya gelir. Artık cennetin, cehennemin ve meleklerin varlığını müşâhede eder ve hiçbir amel yapmaya imkânı kalmaz. Aynı zamanda her insan hangi halde öldü ise kıyâmet gününde o hâl üzere diriltilir. O halde kul şu üç devlete erişmenin niyeti ve gayreti içinde olmalıdır.

• Hayatta iken olan devlet, kişinin Allah'a itâat üzere yaşamasıdır.

• Ölüm sırasında olan devlet, kişinin "lâ ilâhe illallah" diyerek rûhunu teslim etmesidir.

• Kıyâmet gününde olan devlet ise kabirden kalkarken kendisine bir müjdecinin gelip onu cennetle müjdelemesidir.

Allah'a karşı gelen ve âhireti inkâr edenler bu üç devletten de mahrum kalacaklardır. Peki bu devlete ulaşmanın yolu nedir:

وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِى هِىَ اَحْسَنُۜ اِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزَغُ بَيْنَهُمْۜ اِنَّ

الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْاِنْسَانِ عَدُوًّا مُبِينًا ﴿٥٣﴾

53. Rasûlüm! Kullarıma söyle, sözün en güzelini söylesinler. Çünkü şeytan onların arasını bozmaya çalışır. Doğrusu şeytan insanın apaçık düşmanıdır.

"Güzel söz", söylenmesi normal karşılanan sözdür. "En güzel söz" ise terk edilmesi câiz olmayan sözdür. Yine "en güzel söz", terk edildiğinde cezalandırılmaktan korkulan sözdür. Aslında "en güzel söz", sevenin sevdiğine karşı söylediği kulluk sözleridir. Buna göre günahkârın en güzel sözü, günahını itiraf etmesi; ârifin en güzel sözü ise, Allah'ı tanımaktan âciz olduğunu ikrar etmesidir. Nitekim Rasûlullah (s.a.v.):

"Ya Rabbi! Sen her türlü noksan sıfatlardan uzaksın, yücesin! Seni lâyık olduğun ekilde övmem mümkün değildir. Sen kendi zâtını nasıl övüyorsan öylesin!" buyurmuştur. (Müslim, Salât 222)

Rasûlullah (s.a.v.) Efendimiz, merhametli, kibar, nâzik, ince ruhlu ve rikkat-i kalbiyye sahibi bir insandı. Kaba bir kimse O'na:

"–Ey Muhammed, ey Muhammed!" diye defâlarca bağırmasına rağmen o, her defasında yumuşak bir üslûpla:

"–Buyur, isteğin nedir?" diye mukâbelede bulunmuştur. (Müslim, Nüzür 8; Ebû Dâvûd, Eymân, 21/3316; Tirmizî, Zühd 50)

Yani muhâtabının kabalığına rağmen her seferinde âyetin emrettiği şekilde sözün en güzelini söylemiş, hiçbir zaman nezâket ölçüleri dışına çıkmamıştır.

Bu bakımdan mü'minler hem kendi aralarındaki münâsebetlerde güzel olanı söylemeli, hem de câhillerle, nâdanlarla münâsebetlerinde güzel olanı söylemelidirler. Nitekim Furkãn sûresinde Rahmân'ın has kullarının vasıfları sayılırken:

"Rahmân'ın has kulları onlardır ki, yeryüzünde tevazu ve vakar ile yürürler; kendini bilmez kimseler onlara laf attığında incitmeksizin «Selâmetle!» derler, geçerler" (Furkãn 25/63) buyrulur. Rasûlullah (s.a.v.) de, insanlara edep ve ahlâk bakımından kardeşliği sağlayacak esasları talim edip: *"Ey Allah'ın kulları, karde   olunuz!"* (Buhârî, Edeb 57; Müslim, Birr 23) tavsiyesinde bulunur.

Yûnus Emre (r.h.) ne güzel söyler:

"Söz ola kese sava ı
Söz ola kestire ba ı
Söz ola ahulu a ı
Bal ile yağ ede bir söz!"

Bu bakımdan, Rabbimizin bizi bizden daha iyi bildiği şuuru içinde hep güzelliklerin peşinde olup son nefesimizi imanla vermenin gayretiyle hareket etmeliyiz:

رَبُّكُمْ اَعْلَمُ بِكُمْۜ اِنْ يَشَاْ يَرْحَمْكُمْ اَوْ اِنْ يَشَاْ يُعَذِّبْكُمْ وَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ﴿٥٤﴾ وَرَبُّكَ اَعْلَمُ بِمَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيّٖنَ عَلٰى بَعْضٍ وَاٰتَيْنَا دَاوُ۫دَ زَبُورًا ﴿٥٥﴾

54. Rabbiniz sizi çok iyi bilmektedir. O dilerse size merhamet eder, dilerse sizi cezalandırır. Biz seni insanları gözetleyici ve onların yaptıklarından sorumlu olarak göndermedik.

55. Rabbin göklerde ve yerde kim varsa, bunların hepsini de çok iyi bilmektedir. Elbette biz peygamberlerin bir kısmını diğerlerinden üstün kıldık. Nitekim Dâvûd'a da Zebûr'u verdik.

Peygamberler Allah'ın en seçkin kullarıdır. Buna rağmen bunlar arasında bile fazilet ve derece farkı vardır. (bk. Bakara 2/253) 55. âyette bir fazilet alâmeti olarak özellikle Dâvûd (a.s.)'a Zebûr'un verildiği zikredilir. Bunun şu hikmetleri olabilir:

• Kureyşliler Peygamberimiz (s.a.v.)'e karşı mücadele etmek için zaman zaman yahudilere müracaat ediyorlardı. Onlar da: "Mûsâ'dan sonra peygamber, Tevrat'tan sonra kitap yoktur" diyorlardı. Dolayısıyla bu âyetle onların bu iddiaları çürütülmüştür.

• Bununla üstünlüğün değerine işaret edilmiştir. Çünkü Dâvûd (a.s.) büyük bir hükümdar idi. Böyle iken burada onun hükümdarlığı göz önünde bulundurulmayıp da ona özellikle Zebûr'un verildiğinin belirtilmesi, bahsedilen üstünlükten maksadın, mal ve mülkle değil, ilim ve din yönünden bir üstünlük olduğunu gösterir.

• Zebûr'da peygamberlerin sonuncusunun Hz. Muhammed (s.a.v.) ve ümmetlerin en hayırlısının da onun ümmeti olduğu yazılmıştı. Nitekim **"Yemin olsun ki biz Zikir'den sonra Zebûr'da da: «Yeryüzüne ancak sâlih kullarım vâris olacaktır» diye yazdık"** (Enbiyâ 21/105) buyrulmuştur.

Zebûr'da geleceği müjdelenen o Âhir Zaman Peygamberi'nin en büyük mücâdelesi putperestlikle olmuş ve ona, bir kısım varlıkları el açıp yardım umulacak bir makama yücelterek Allah'a ortak koşanlara şöyle söylemesi emredilmiştir:

قُلِ ادْعُوا الَّذٖينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِهٖ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنْكُمْ

وَلَا تَحْوِيلًا ﴿٥٦﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ اِلٰى رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ اَيُّهُمْ اَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُۜ اِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا ﴿٥٧﴾

56. Rasûlüm! De ki: "Allah'tan başka ilâh diye taptığınız varlıkları çağırın da görün: Onlar başınıza gelen bir sıkıntıyı ne sizden uzaklaştırabilirler, ne de onu bir ferahlığa çevirebilirler.

57. İlâh diye taptıkları o varlıklar, "Ne yapsam da O'na yakın olabilsem!" diye Rablerine yaklaşmak için vesile ararlar. Allah'ın rahmetini umar, azabından korkarlar. Çünkü Rabbinin azabı, gerçekten sakınılması gereken korkunç bir azaptır.

Müşrikler taptıkları putları ve heykelleri meleklerin timsâli olarak kabul eder, onların şahsında meleklere taptıklarını söylerlerdi. İşte âyet bu bâtıl inancın ne kadar çürük olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü melekler de dâhil olmak üzere Allah'tan başka hiçbir varlık, Allah'ın yardımı ve yaratması olmaksızın, bırakalım başkalarını, bizzat kendisini bile zarardan koruma imkânına sahip değildir. Onlar kendiliklerinden hiçbir fayda veya zarara mâlik olmadıkları gibi, üstelik Allah'ın merhametini umar, azabından korkar ve O'na yaklaşmak için vesile ararlar. "Uman", "korkan" ve "arayan" ise ilâh değil, ancak kul olabilir.

Hikmet ehli bir kişi der ki: "Hüzün insanı yemekten alıkor. Korku günahlara mâni olur. Ümit insanı ibâdetlere dayanıklı kılar. Ölümü tefekkür ise insanı mâlâyâniden el etek çektirir."

Bize lutfedilen bu insanî duyguları yerli yerince kullanarak gelen âyette yer alan ilâhî tehdidie karşı kendimizi korumaya çalışmalıyız:

وَاِنْ مِنْ قَرْيَةٍ اِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ الْقِيٰمَةِ اَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا كَانَ ذٰلِكَ فِى الْكِتَابِ مَسْطُورًا ﴿٥٨﴾

58. Ne kadar ülke varsa hepsini ya kıyâmet gününden önce helâk edeceğiz veya onları şiddetli bir azapla cezalandıracağız. Bu, kitapta böylece yazılmıştır.

Toplumları helâke sürükleyen en büyük zulmün, şirk günahı olduğu bir gerçektir. Allah Teâlâ'nın insanları şirkten uzaklaştırıp imana getirmek için niçin gökten mûcizeler göndermediği itirazına karşı ise şöyle cevap verilmektedir:

Mûcizelerin Hikmeti

وَمَا مَنَعَنَٓا اَنْ نُرْسِلَ بِالْاٰيَاتِ اِلَّٓا اَنْ كَذَّبَ بِهَا الْاَوَّلُونَۜ وَاٰتَيْنَا ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوا بِهَاۜ وَمَا نُرْسِلُ بِالْاٰيَاتِ اِلَّا تَخْوِيفًا ﴿٥٩﴾

59. Kâfirlerin keyfî olarak istedikleri mûcizeleri göndermekten bizi alıkoyan tek sebep, daha öncekilerin bu gibi mûcizeleri yalanlamış olmasıdır. Nitekim Semûd halkına açıkça görünen bir mûcize olarak o dişi deveyi vermiştik de, onu öldürmekle zulüm işlemiş, kendilerine yazık etmişlerdi. Biz o mûcizeleri sadece korkutup uyarmak için göndeririz.

Âyetin iniş sebebiyle ilgili şöyle bir rivayet vardır:

Mekke halkı Safa tepesinin altın yapılmasını ve Mekke etrafındaki dağların ortadan kaldırılıp ekilebilir bir arazi hâline getirilmesini istemişlerdi. Böyle yaptığı takdirde İslâm'a gireceklerine dair kesin söz vermişlerdi. Buna çok sevinen Rasûlullah (s.a.v.), onların isteklerinin yerine gelmesi için Yüce Allah'a dua etti. Ardından Cebrâil (a.s.) gelerek Efendimiz'e şunları söyledi: "Bunu mutlaka istiyorsan dileğin yerine getirilecektir. Ama onlar yine de iman etmezlerse en ağır cezayı göreceklerdir. Eğer mûcize gönderilmeyip onlar için tevbe ve rahmet kapısının açık bırakılmasını istersen öyle yapılacaktır." Bunun üzerine Peygamber Efendimiz dileğinden vazgeçerek tevbe ve rahmet kapısının açık bırakılmasını istedi. Âyet de bu olay üzerine indi. (Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 242, 258; Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 362)

Yine de müşriklerin mûcize taleplerine, Miraç gecesi Efendimiz (a.s.)'a gösterilen bir kısım husûsî manzaralara temas edilerek cevap verilmekte ve şöyle buyrulmaktadır:

وَاِذْ قُلْنَا لَكَ اِنَّ رَبَّكَ اَحَاطَ بِالنَّاسِۜ وَمَا جَعَلْنَا الرُّءْيَا الَّتٖٓي اَرَيْنَاكَ اِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْاٰنِۜ وَنُخَوِّفُهُمْۙ فَمَا يَزٖيدُهُمْ اِلَّا طُغْيَانًا كَبٖيرًا ﴿٦٠﴾

60. Hatırla ki sana: "Doğrusu Rabbin ilim ve kudretiyle insanları çepeçevre kuşatmıştır" diye bildirmiştik. Miraç gecesi sana gösterdiğimiz o manzaraları ve Kur'an'da lânet edilen o ağacı da, inananla inanmayanı ayırmak üzere insanlar için bir imtihan vesilesi kıldık. Biz onları korkutuyoruz; ne var ki bu, onların azgınlığını daha da artırmaktan başka

bir sonuç vermiyor.

Miraç gecesi Cenâb-ı Hak Peygamber Efendimiz'e büyük âyetler, pek çok işaretler ve ibretli manzaralar gösterdi. (bk. İsrâ 17/1; Necm 53/18) Efendimiz bunları rüyâ âleminde değil, gerçek olarak gördü. Geri döndüğünde, gördüklerini insanlara anlattı. Fakat müşrikler bunların hiçbirine inanmadılar. Hatta Hz. Ebûbekir'e gelip: "Senin arkadaşın göklere çıktığını, oradan bir kısım haberler getirdiğini söylüyor. Bunlara da mı inanacaksın?" dediklerinde o: "Allah Rasûlü (s.a.v.) ne diyorsa doğrudur" dedi ve bu davranışıyla "Sıddîk" derecesine yükseldi. (İbn Hişâm, *es-Sîre,* II, 5) Dolayısıyla Efendimiz (s.a.v.)'in miracı ve orada gördükleri ciddi bir fitne ve imtihan vesilesi oldu. İmanı zayıf bazı kimseler, bu sebeple imanını kaybetti. Ebûbekir gibi olanların ise imanı daha da kuvvetlendi.

Kur'an'da lânetlendiği haber verilen ağaç "zakkûm" ağacıdır. (bk. Sâffât 37/62-66; Duhãn 44/43-46; Vâkıa 56/51-54)

Zakkûma "lanetlenen ağaç" denmesinin sebebi; Kur'an'da bir takım kötü özellikleriyle anılması veya onu cehennemde yiyenlerin bu ağaca lânet etmesi yahut lânetlenmiş olan cehennemliklerin onu yemesidir.

Zakkûm ağacının fitne olmasıyla alakalı da şöyle bir rivayet vardır: Bu âyetler indiği zaman Ebû Cehil: "Muhammed cehennemin hem taşları yakacak kadar sıcak olduğunu söylüyor, hem de orada ağaç bittiğini iddia ediyor. Olacak şey mi? Ateş ağacı yiyip yok eder" diyerek itirazda bulunur. İbnü'z-Zibâra da: "Biz zakkûm diye ancak hurma ile kaymağı tanırız" diye ilave eder. Bunun üzerine Ebû Cehil câriyesine emredip hurma ve kaymak hazırlatır ve arkadaşlarına: "Haydi zakkûmlanın!" der. Hatta bu sebeple İslâm'dan dönenler bile olur. (Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XVII, 143)

Ebû Cehil'de ve o tînette olan kimselerde görülen hakikat düşmanlığının sebebi, vazîfesi insanları azdırıp saptırmak olan şeytanın aldatıcı tahriklerine uymaktan başka bir şey değildir:

وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُٓوا اِلَّٓا اِبْلِيسَؕ قَالَ ءَاَسْجُدُ
لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًاۚ ﴿٦١﴾ قَالَ اَرَاَيْتَكَ هٰذَا الَّذٖى كَرَّمْتَ عَلَيَّۘ لَئِنْ
اَخَّرْتَنِ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَاَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُٓ اِلَّا قَلٖيلًا ﴿٦٢﴾ قَالَ اذْهَبْ
فَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ فَاِنَّ جَهَنَّمَ جَزَٓاؤُ۬كُمْ جَزَٓاءً مَوْفُورًا ﴿٦٣﴾

61. Bir zamanlar meleklere: "Âdem'e secde edin!" diye emretmiştik de İblîs dışında hepsi derhal secdeye kapanmıştı. İblîs ise şunları söyledi:

“Çamurdan yarattığın şu kimseye mi secde edeceğim?”

62. “Bak hele! Benden şerefli ve üstün kıldığın bu mu? Eğer bana kıyâmet gününe kadar mühlet verirsen, yemin olsun ki pek azı hariç, onun bütün zürriyetini hâkimiyetim altına alacağım.”

63. Allah şöyle buyurdu: “Haydi defol! Artık onlardan kim sana uyarsa, hepinizin cezası elbette yaptıklarınızın tam karşılığı olmak üzere cehennemdir.”

Âdem’le İblîs kıssasının burada tekrar edilmesinin hikmeti, İslâm dâvetini kabul etmeyen kâfirlerin Allah Teâlâ’ya karşı olan hal ve hareketlerinin, aynen şeytanın hal ve hareketlerine benzediğini beyân etmektir. Gerçekten insanlar, en büyük düşmanları olan şeytana uymakta ve onun, insanlığın yaratılışının başlangıcında, Âdem’in zürriyetini saptırmak üzere verdiği sözü yerine getirmek için kurduğu tuzaklara düşmektedirler. Nitekim gelen âyetle şeytanın kurduğu tuzaklar ve insana vereceği zararlar şu şekilde bildirilir:

وَاسْتَفْزِزْ مَنِ اسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ وَاَجْلِبْ عَلَيْهِمْ بِخَيْلِكَ

الشَّيْطَانُ اِلَّا غُرُورًا ﴿٦٤﴾ وَرَجِلِكَ وَشَارِكْهُمْ فِى الْاَمْوَالِ وَالْاَوْلَادِ وَعِدْهُمْ ۜ وَمَا يَعِدُهُمُ

64. “Onlardan gücünün yettiği kimseleri o kandırıcı sesinle yerinden oynat, baştan çıkar; süvâri ve yaya birliklerini toplayıp üzerlerine yürü; mallarına ve çocuklarına ortak ol ve onlara bol bol vaatlerde bulun.” Gerçek şu ki, şeytanın onlara verdiği sözler aldatmacadan başka bir şey değildir.

Şeytanın insana vereceği zararları dört safha hâlinde izah etmek mümkündür:

Şeytan kandırıcı sesiyle, vesvese ve tahrikleriyle gücü yettiği kimseleri ayartır, yerinden oynatır, baştan çıkarır ve günahlara kaydırır. Zayıf ve güçsüz bulduklarını bulundukları yerden koparıp kendine bende eder ve onlara istediğini yaptırır.

Süvari ve yaya birliklerini toplayıp insanlar üzerine hücum eder, saldırır. Bu süvari ve yaya birlikleri, şeytanın her türlü hile ve desiseleri olabileceği gibi, aynı zamanda ona uyup Allah’a isyân yoluna koyulan herkestir. Nitekim âyet-i kerîmede şeytanların hem cinlerden hem de insanlardan olabileceği beyân edilir. (bk. En‘âm 6/112; Nâs 114/3-6) Buna göre gerek insan olsun gerek cin olsun Allah’a karşı gelen herkes, şeytanın ordusudur; yaptığı işlerin keyfiyetine göre süvâri veya yaya olarak o ordu içinde vazîfe icra eder.

Şeytan insanların mallarına ve evlatlarına ortak olur. Bu da iki türlü gerçekleşebilir. Birincisi; onları gasp, hırsızlık, faiz gibi haksız yollarla servet

kazanmaya teşvik eder. Bu şekilde elde edilen servet şeytanın istediği ve ortak olduğu bir servet olur. İkincisi câhiliye Arapları hayvanlarının ve ziraat ürünlerinin bir kısmını putlarına adıyor, onların hizmetine harcıyorlardı. Aslında bu da şeytana ayrılmış bir paydır. Buna göre dinsizlik ve Allah'a isyân yolunda harcanan bütün mal ve servetler şeytan için harcanmış demektir. Aynı şekilde Allah yolunda yetiştirilmeyen, tam aksine yanlış inanç ve kötü ahlâk üzere yetiştirilen evlatlar da şeytanın ortak olduğu evlatlar demektir.

Şeytan insanlara durmadan bol bol va'atlerde bulunur. Halbuki bunların gerçekle hiçbir ilgisi yoktur. Bunlar yalan ve aldatmadan başka bir şey değildir. (bk. Nisâ 4/120)

Ancak şeytanın bu aldatmaları herkes için eşit seviyede geçerli değildir. Bunlardan zarar görmeyecek ve kendini şeytandan gelen bu tazyiklere karşı koruyabilecek olanlar da vardır:

إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ ۚ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ وَكِيلًا ﴿٦٥﴾

65. "Elbette benim ihlaslı kullarım üzerinde senin hiçbir hâkimiyetin ve zorlayıcı gücün yoktur. Onların koruyucusu ve işlerine vekîl olarak Rabbin yeter!"

O halde ezeli düşmanımız olan şeytanı tanımalı ve onun sinsi tuzaklarına karşı uyanık olmalıyız. Şimdi, ona karşı girişeceğimiz amansız mücadelede bize yol gösterecek ve imanımızı kuvvetlendirecek uyarı ve talimatlar gelmektedir:

رَبُّكُمُ الَّذِي يُزْجِي لَكُمُ الْفُلْكَ فِي الْبَحْرِ لِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ ۚ إِنَّهُ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿٦٦﴾ وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِيَّاهُ ۖ فَلَمَّا نَجَّاكُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ ۚ وَكَانَ الْإِنْسَانُ كَفُورًا ﴿٦٧﴾

66. Rabbiniz O'dur ki, lutf u kereminden nasibinizi arayasınız diye sizin için denizde gemileri kolaylıkla akıtıp yüzdürür. Gerçekten O, size karşı çok merhametlidir.

67. Denizde başınıza bir tehlike geldiği zaman, ilâh diye taptığınız varlıkların hepsi kaybolur gider. Orada yalnız Allah bulunur ve sadece O'na yalvarıp yakarırsınız. Ne var ki, Allah sizi kurtarıp selâmetle karaya çıkardığı zaman hemen O'ndan yüz çevirirsiniz. İşte insan böylesine nankördür!

Gemileri su üzerinde kolaylıkla yüzdüren Allah, onları kolaylıkla batırmaya da kâdirdir. Bu bakımdan gemiye binip denizde seyahat ederken gelecek tehlikelere

karşı dikkatli olmalı, hiçbir zaman gönlünüzü Rabbinizden ayırmamalısınız. Çünkü denizin ortasında boğulma tehlikesiyle karşılaştığınızda Allah'tan başka yalvaracak hiç kimse bulamaz, yalnız O'na yalvarırsınız. O'nun dışında gönül bağladığınız veya kendisine bir kuvvet izafe ettiğiniz bütün hayalî varlıklar kaybolur gider. Siz de zâten onlardan ümidinizi keser, yalnız Allah'a bağlanırsınız. Aslında âciz ve muhtaç bir kul olarak tevhid inancına uygun olan bu hâlinizi, sadece zorluk anlarında değil, her zaman ve mekanda devam ettirmelisiniz. Fakat gerçek böyle değildir. Allah Teâlâ yardım edip sizi sağ sâlim karaya çıkardığı zaman o tevhid hâlini kaybeder, tekrar şirke dönersiniz. Bu, insanın nimetleri unutup hemen nankörlüğe dönen zayıf bir tabiatta olmasının neticesidir. Demek insan, en çok bu nankör benliğini aşmak için çalışmalıdır. (bk. Yûnus 10/22-23)

Şunu unutmamak gerekir ki, Allah'ın insanı cezalandırması için denizle karanın bir farkı yoktur. O, istediği takdirde hiçbir gücün O'nun önünde durması mümkün değildir:

اَفَاَمِنْتُمْ اَنْ يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ الْبَرِّ اَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ وَكِيلًاۙ ﴿٦٨﴾ اَمْ اَمِنْتُمْ اَنْ يُعِيدَكُمْ فِيهِ تَارَةً اُخْرٰى فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِنَ الرِّيحِ فَيُغْرِقَكُمْ بِمَا كَفَرْتُمْۙ ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ عَلَيْنَا بِهٖ تَبِيعًا ﴿٦٩﴾

68. Yoksa O'nun sizi karada yerin dibine geçirmeyeceğinden veya başınıza taş yağdıracak kasırgalar göndermeyeceğinden emin mi oldunuz? Bu durumda sizi koruyup gözetecek bir vekîl de bulamazsınız.

69. Yahut sizi tekrar denize döndürüp de üzerinize her şeyi kırıp geçiren bir fırtına salarak, bunca nankörlük ve küfrünüz sebebiyle sizi boğmayacağından emin mi oldunuz? O zaman bize karşı size arka çıkacak bir kuvvet de bulamazsınız.

Bu sebeple tek çıkar yol, Allah'a inanmak, O'na güvenip dayanmak, O'na ihlasla kulluk yapmak ve bir an bile O'na kulluktan ayrılmamaktır. Esasen insan da bu hedefi gerçekleştirmek için şöyle üstün kabiliyet ve özelliklerle donatılmıştır:

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنٖى اٰدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِى الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلٰى كَثٖيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضٖيلًا ﴿٧٠﴾

70. Gerçekten biz Âdemoğullarını şerefli kıldık, onlara karada ve denizde kendilerini taşıyacak vasıtalar lutfettik, onları temiz ve hoş nimetlerle rızıklandırdık ve onları yarattığımız varlıkların bir çoğundan üstün kıldık.

Canlı ve cansız bütün kâinatı; güneşten, aydan, yıldızlardan, atmosfer küresinden, topraktan, sudan madenlerden, kuşlardan, balıklardan, koyunlardan, ineklerden, meyvelere ve zerrelere kadar bütün varlıkları insana hizmet ettiren, ne insanın kendisi, ne başka insanlar, ne cinler, ne başka varlıklar ve ne de kör tesadüflerdir. Belli ki rahmeti nihâyetsiz Yaratıcının merhameti ve iradesi bunu dilemiştir. Şu halde insanı bu derece yücelten Allah olduğuna göre, insan sadece O'na kulluk etmeli, başka âcizlere kulluk ederek kendi insanlık değerini düşürmemelidir. Görüldüğü üzere, insanın şerefli olmasının bir yönü de, bütün varlıkların onun hizmetine verilmiş olmasıdır. Bir bakıma bütün kâinat insana hizmet için hareket etmektedir. (Câsiye 45/12-13; İbrâhim 14/32-33)

Dolayısıyla insan, bu dünyada büyük bir imtihan vermekte olup, bu imtihanın sonucu âhirette açıklanacaktır. Bu kadar sayısız nimetlere karşı şükreden bir kul mu, yoksa nankörlük eden bir âsi mi olduğu orada bütün açıklığıyla ortaya konulacaktır. Bu noktada merhameti sonsuz olan Rabbimiz, insanı yalnız bırakmamış, ondaki aklî istidâtlar ve gerçeği anlamasını sağlayacak kevni delillere ilaveten ona doğru yolu gösterecek peygamberler ve kitaplar lutfetmiştir. İnsan bütün bunları değerlendirerek imtihan verecek, göstereceği gayrete göre artı sonsuz ile eksi sonsuz arasında gelip gidecektir. Burada insana düşen esas vazîfe, eksileri olabildiğince azaltmak, sürekli artıları çoğaltmak, bunu yaparken de kimlerle beraber olduğuna ve kimlerin peşinden gittiğine dikkat etmektir. Çünkü:

يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ اُنَاسٍ بِاِمَامِهِمْۚ فَمَنْ اُو۫تِيَ كِتَابَهُ بِيَمٖينِهٖ فَاُو۬لٰٓئِكَ
يَقْرَؤُ۫نَ كِتَابَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتٖيلًا ﴿٧١﴾ وَمَنْ كَانَ فٖي هٰذِهٖٓ اَعْمٰى
فَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ اَعْمٰى وَاَضَلُّ سَبٖيلًا ﴿٧٢﴾

71. Kıyâmet gününde her insan topluluğunu önderleriyle birlikte çağıracağız. Kimin amel defteri sağından verilirse, işte o kutlu insanlar sevine sevine defterlerini okurlar ve onlara hurma çekirdeğindeki ipince bir iplik kadar bile haksızlık yapılmaz.

72. Dünyada dinî gerçeklere karşı kör olan âhirette de kördür; hatta oradaki şaşkınlığı daha da fazla olacaktır.

71. âyette geçen اَلْاِمَامُ (imâm) kelimesi, doğrulukta veya sapıklıkta öne geçirilip arkasına düşülen, kendisine uyulan kimse demektir. Meselâ bir peygambere, bir kitaba, bir dine, bir mezhebe veya herhangi bir başkana, yahut bir kumandana

“imâm” denilebilir. Şu halde o gün, her insan topluluğu Rahmânî veya şeytanî önderlerine nispet edilerek, mesela: “Ey İbrâhim ümmeti, ey Mûsâ ümmeti, ey İsa ümmeti ve ey Muhammed ümmeti” diye veya “Ey Firavun halkı, ey Nemrûd halkı” diye yahut da dinlerine, kitaplarına, mezheplerine nisbet ile “Ey falan ümmet, ey falan millet” diye çağrılacaklardır. (bk. Hûd 11/98)

Dünya hayatında kalp gözü kör olup da doğru yolu görmeyen, gerçek bir hidâyet rehberine uymayan, kendisine lutfedilen o üstünlük ve şerefi koruyamayıp aksine bu nimetlere karşı nankörlük eden âhirette de kör, sağır ve dilsiz olarak ve yüzükoyun sürünerek haşr olunacak (bk. İsrâ 17/97; Tâha 20/120-124) ve kitabı solundan verilecektir. Dünyadayken kendini cennete götürecek yola girmediği; şeytanın yoluna uyup hak yoldan saptığı için, âhirette de daha perişan bir sapıklık ve şaşkınlık içinde kalacaktır.

İşte böyle kâfirler, kendi körlükleri ve şaşkınlıkları yetmezmiş gibi, başkalarını da cehâlet karanlıklarına sürüklemek isterler. Mesela, Peygamberimiz veya onun tebliğ vazîfesinin vârislerinden biri, sahte tanrılarını öven bazı sözler sarfettiği takdirde müslüman olacaklarını söyleyerek güya anlaşma teklif ederler:

Vahiyden Kıl Payı Ayrılmamak

وَاِنْ كَادُوا لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ الَّذ۪ٓي اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ لِتَفْتَرِيَ عَلَيْنَا غَيْرَهُۗ
وَاِذًا لَاتَّخَذُوكَ خَل۪يلًا ﴿٧٣﴾ وَلَوْلَٓا اَنْ ثَبَّتْنَاكَ لَقَدْ كِدْتَ تَرْكَنُ اِلَيْهِمْ
شَيْـًٔا قَل۪يلًا ﴿٧٤﴾ اِذًا لَاَذَقْنَاكَ ضِعْفَ الْحَيٰوةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ
لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَص۪يرًا ﴿٧٥﴾

73. Rasûlüm! Müşrikler akıllarınca seni kandıracak, sana vahyettiğimizi bıraktırıp, onun yerine başka şeyleri bize isnat etmeni sağlayacaklardı. Ancak böyle yaptığın takdirde seni dost edineceklerdi.

74. Eğer biz sana tam sebât vermemiş olsaydık, onlara çok küçük de olsa bir meyil gösterebilirdin.

75. O takdirde biz de sana hem yaşarken hem de ölünce kat kat acılar tattırırdık. Sonra bize karşı sana yardım edecek kimseyi de bulamazdın.

Müşrikler Rasûlullah (s.a.v.)'i yaptığı İslâm tebliğinden vazgeçirmek ve dâvet ettiği tevhid akîdesinden döndürmek için ellerinden geleni yapıyorlardı. Hatta zaman zaman İslâm ile şirk ve câhiliye âdetleri arasında bir uzlaşma yapması hususunda Efendimiz (s.a.v.)'e baskı uyguluyorlardı. Bazı rivayetlerin de işaretinden anlaşıldığına göre belki bu süreçte Rasûl-i Ekrem (s.a.v.), müşrikleri İslâm'a ısındırmak ve müslümanlara emniyetli bir muhit temin etmek gibi güzel niyetlerle müşriklerin bir kısım tekliflerini müspet karşılamayı düşünmüştü. Bu teklifler, müşriklere ve putlarına karşı daha yumuşak bir üslûp kullanma, kendilerini dinleme, liderlerine meclislerde yer açma gibi Peygamber'in onları memnun etmesini sağlayacak, gönüllerini kazanmaya ve neticede İslâm'ın yayılmasına faydalı olacak işlerdi. En azından bunlar, müslümanların herhangi bir zarar görmesine sebebiyet vermeyecekti. Ancak bu âyetler Peygamberimiz (s.a.v.)'i ve onun muazzez şahsında kıyâmete kadar tüm müslümanları bu nevi düşünce, hal ve davranışlar hususunda son derece dikkatli, gayretli ve uyanık olmaya dâvet etmekte; ancak Allah'ın yardımı sâyesinde bu hususta sebât edebileceklerini, değilse sebât edemeyip az da olsa gönüllerinin o tarafa meyledebileceğini bildirmekte; bu konuda en küçük bir gönül kaymasının bile ilâhî gazabı celbedeceğini, hem dünyada hem de âhirette büyük sıkıntılara sebep olacağını haber vermektedir.

Bu âyetlerin inişinden sonra Rasûlullah (s.a.v.): *"Allahım! Göz açıp kapayacak kadar bir süre bile beni nefsime bırakma"* diye dua etmiştir. (Ebû Dâvûd, Edeb

101/5090)

Gerçekten de Allah Rasûlü (s.a.v.), bütün zamanların en şiddetli kâfirleri ve en sinsi münafıklarına karşı dimdik durdu, insanları İslâm'a dâvette son derece bir sebât, sabır, cesaret ve şecaat sergiledi. Döneminin büyük güçlerinin, yahudilik ve hıristiyanlık gibi büyük dinlerin mensuplarının, kendi kavminin, Ebû Leheb gibi amcasının en sert muhalefetine rağmen en küçük bir tereddüt, korku ve endişe göstermedi. Tek başına bütün dünyaya meydan okudu. Neticede İslâm kemâle ererek zafere ulaştı ve tüm dünyaya yayıldı. Getirdiği dinin doğruluğuna imanı öylesine sağlam, vazîfesine itimadı öylesine sarsılmazdı ki, zamanının şairlerinin, kahinlerinin, başka din mensuplarının dinî rehberlerinin düşünce ve inançlarından en küçük derecede olsun etkilenmedi. Bunlar onun kalbinde ve zihninde en ufak bir tesir yapmadı, en küçük bir şüpheye ve tereddüde yol açmadı. Tam tersine Allah'ın en şerefli Rasûlü, onların hepsini etkiledi; her milletten ve her dinden insanlar onun dinine koştu.

Bu âyetler aynı zamanda, inançsızların bütün plan ve tuzaklarının üstesinden gelebilmek için peygamberler dâhil herkesin, Allah'ın yardım ve desteğine mutlak mânada muhtaç olduğunu, aksi halde başarının imkânsızlığını da ifade etmektedir.

Peygamberimiz (s.a.v.)'den dinî anlamda istedikleri tavizi koparamayan müşrikler bu kez onları yurtlarından söküp atabilmek için ellerinden gelen baskıyı devreye soktular:

وَاِنْ كَادُوا لَيَسْتَفِزُّونَكَ مِنَ الْاَرْضِ لِيُخْرِجُوكَ مِنْهَا وَاِذًا لَا يَلْبَثُونَ

تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا ﴿٧٧﴾ خِلَافَكَ اِلَّا قَلِيلًا ﴿٧٦﴾ سُنَّةَ مَنْ قَدْ اَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنْ رُسُلِنَا وَلَا

76. O kâfirler seni yurdundan çıkarmak için sürekli rahatsız edecek, sıkıştırıp duracaklar. Ama sen ayrıldıktan sonra kendileri de orada fazla kalamayacaklar.

77. Senden önce gönderdiğimiz peygamberlerimize de uyguladığımız kanun budur. Bizim kanunumuzda hiçbir değişiklik bulamazsın.

Allah Rasûlü (s.a.v.), zor durumda kalan mü'minleri önce Habeşistan'a gönderdi. Bir grup sahabî oraya hicret etti. Mekke artık yaşanmaz hâle gelince de müslümanlar bir bir Medine'ye hicret etmeye başladılar. Ancak Efendimiz (s.a.v.), o kadar büyük baskılar, şiddetler ve ölüm tehditlerine rağmen Mekke'yi terk etmedi. Tebliğini büyük bir sabır, sebât ve kararlılıkla devam ettirdi. Neticede hicret etmesine dair ilâhî talimat gelince, en yakın dostu Hz. Ebûbekir ile birlikte Medine'ye hicret buyurdu.

Burada âyet-i kerîmenin işaret ettiği bir mûcize sözkonusudur. O da, Efendimiz'in hicretinden sonra müşriklerin Mekke'de putperest olarak çok az bir müddet kalabileceklerididir. Gerçekten de hicretten bir buçuk sene sonra Bedr'e gelen müşrikler büyük bir hezimete uğradılar. On sene geçmeden de Allah Rasûlü Mekke'yi fethetti ve herkes müslüman oldu. Mekke'de bir tek müşrik bile kalmadı. İşte Allah Teâlâ'nın peygamberleri hakkında câri olan "onları mutlaka zafere eriştireceği ve kâfirleri helâk edeceği" yönündeki değişmez kanunu (bk. Sâffât 37/171-173; Mü'min 40/51), Peygamberimiz hakkında da böylece gerçekleşmiş oldu.

Mü'minlerin lehinde, kâfirlerin ise aleyhinde işleyen bu ilâhî yasaların yaşadığımız toplum üzerinde de tecelli etmesi için kulluğun en mühim alâmeti olan namazları vaktinde ve en güzel şekilde kılmak, böylece Âlemlerin Rabbi ile olan gönül bağını sürekli canlı tutmak zarureti vardır. Bu vesileyle buyruluyor ki:

الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا ﴿٧٨﴾ أَقِمِ الصَّلٰوةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلٰى غَسَقِ الَّيْلِ وَقُرْاٰنَ الْفَجْرِۜ إِنَّ قُرْاٰنَ

78. Güneşin öğleyin batıya doğru kaydığı andan gece karanlığı bastırıncaya kadar belli vakitlerde namazı dosdoğru kıl; özellikle sabah namazını da kıl, çünkü sabah namazı şâhitlidir.

Bu âyet Miraç gecesi farz kılınan günde beş vakit namazın vakitlerine işaret eder. الدُّلُوكُ (dülûk), güneşin zeval vaktinden batıya doğru kaymasından batmasına kadar olan vakti ifade eder. Dolayısıyla bu zaman diliminde Peygamberimiz tarafından bildirilen husûsî vakitlerinde öğlen, ikindi ve akşam namazları kılınır. اَلْغَسَقُ (ğasak), gece karanlığının iyice basması demektir. Bu da yatsı namazının vaktine işarettir. "Fecr kırâeti"nin ise sabah namazı olduğu açıktır. Ehemmiyetine binâen özel olarak zikredilmiştir. Beş vakit namazda gizli veya açık Kur'an kırâeti farz olmakla birlikte, Rasûlullah (s.a.v.)'in tatbikatında da görüldüğü üzere sabah namazında okunan Kur'an'ın uzunluk ve tesir itibariyle ayrı bir ehemmiyeti vardır. Bu sebeple Kur'an fecre izâfe edilmiştir. Sabah namazının diğer bir özelliği de şâhitli olmasıdır. Ona gece melekleri de gündüz melekleri de şâhit olur. Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Cemaatle kılınan namaz yalnız ba ına kılınan namazdan yirmi be derece daha faziletlidir. Gece ve gündüz melekleri sabah namazında bir araya gelirler." (bk. Buhârî, Tefsir 17/10; Müslim, Mesâcid 246)

Yine Peygamberimiz (a.s.) şöyle buyurur:

"Bazı melekler geceleyin, bazısı da gündüz vakti sırayla gelip aranızda bulunurlar.

Melekler sabah ve ikindi namazlarında bir araya gelirler. Geceleyin aranızda kalmı olanlar Allah'ın huzuruna çıkarlar. Kullarının durumunu çok iyi bilen Allah Teâlâ meleklere: «Kullarımı ne halde bıraktınız?» diye sorar. Melekler: «Yanlarına namaz kılarken varmı tık, onları yine namaz kılarken bıraktık» derler." (Buhârî, Mevâkît 16; Müslim, Mesacid 210)

Sabah vakitlerinin bir özelliği de, o vakitte bütün kâinatın uyanmaya başlaması, insanın gözle görme imkân ve zevkinin artmasıdır. O vaktin "meşhûd" olmasının bir mânası da budur.

Allah'a kulluk açısından seher vakitlerini ihya edip teheccüd namazı kılmanın apayrı bir yeri ve önemi vardır. Bunu hatırlatmak üzere şöyle buyruluyor:

وَمِنَ الَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِه۪ نَافِلَةً لَكَۗ عَسٰٓى اَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا ﴿٧٩﴾

79. Gecenin bir kısmında uyanıp sana mahsus bir ibâdet olmak üzere teheccüd namazı kıl. Böyle yaptığın takdirde umulur ki Rabbin seni Makâm-ı Mahmûd'a eriştirir.

اَلتَّهَجُّدُ (teheccüd) sözlük olarak gece bir müddet uyuduktan sonra uyanmak mânasına gelir. Daha sonra gece kalkıp namaz kılmak mânasında kullanılmış ve bu da "teheccüd namazı" olarak meşhur olmuştur. Teheccüd namazı İslâm'ın ilk yıllarında hem Peygamberimiz (s.a.v.) hem de müslümanlara farz kılınmıştı. Duruma göre gecenin üçte ikisini, yarısını, üçte birini, ondan biraz daha az veya biraz daha fazlasını teheccüd, Kur'an kırâeti ve ibâdetle ihyâ ediyorlardı. (bk. Müzzemmil 73/1-4) Sonra Efendimiz (s.a.v.) için farz bir ibâdet olarak kaldı. Diğer müslümanlardan ise farziyeti kaldırılıp kuvvetli bir sünnet olarak devam etti. (bk. Müzzemmil 73/20)

Efendimiz, Allah'ın sevdiği kul olabilmeleri için ümmetine teheccüd namazına devam etmelerini tavsiye buyurmuştur:

"Aman, gece kalkmaya gayret edin! Çünkü o, sizden önceki sâlih kimselerin âdeti ve Allah'a yakınlık vesîlesidir. Bu ibâdet, günahlardan alıkor, hatalara kefâret olur ve bedenden dertleri giderir." (Tirmizî, Deavât 101)

Rasûl-i Ekrem Efendimiz, geceleri uyku ile geçiren gaflet ehlinin durumunu tasvir ve teheccüde gerçekten kalkmak isteyenlere de yol gösterme sadedinde şöyle buyurur:

"Biriniz uyuyunca eytan ensesine üç düğüm atar. Her birinde düğüm yerine eliyle vurarak «Üzerine uzun bir gece olsun, yat, uyu!» der. İnsan uyanır ve Allah'ı zikrederse bir düğüm çözülür; abdest alacak olursa bir düğüm daha çözülür; namaz kılarsa bütün düğümler çözülür ve böylece canlı ve ho bir durumda sabaha erer. Aksi halde içi kararmı ve uyu uk bir hâlde sabahlar." (Buhârî, Teheccüd 12)

Teheccüde devamla erişilmesi müjdelenen “Makâm-ı Mahmûd”, övülmüş, övgüye değer bir makâm demektir. Bundan maksat ise Efendimiz (s.a.v.)’ın kıyâmet günü şefaat yetkisine sahip olması veya kendisine “Hamd Sancağı”nın verilmesi yahut cennette ondan başka kimsenin erişemeyeceği ve ismine “Vesîle” de denen çok yüce bir makâma çıkmasıdır. Aslında Cenâb-ı Hak Peygamberimiz (s.a.v.)’i dünyada iken bile övülen bir makama yüceltmiştir. İsmini “çok övülmüş” mânasında “Ahmed”, “Mahmûd” ve “Muhammed” koydurmuştur. Efendimizi yerde insan ve cinlerin, gökte meleklerin övgüsüne nâil kılmıştır. Hiçbir peygambere nasip etmediği yüce sıfatları ona nasip etmiş, onu “Hatemü’l-Enbiyâ” kılmış, ismini kendi ismiyle birlikte anmış ve onun şanını yüceltmiştir. Âhirette de en büyük değeri ona verecek, ona günahkâr ümmetine şefaat hakkı verecek ve onu cennetlerin en zirvesine yerleştirecektir. En çok râzı olduğu ve kendine en yakın kıldığı kul, Hz. Muhammed (s.a.v.) olacaktır.

Bahsedilen övgü dolu kulluk mertebelerine tırmanabilmenin önemli şartlarından biri de Allah Teâlâ’ya devamlı niyaz halinde olmak; bizzat Rabbimizin öğrettiği duaları yaparak yakınlığımızı artırmaya çalışmaktır. İşte o dualardan biri şöyledir:

وَقُلْ رَبِّ اَدْخِلْنِى مُدْخَلَ صِدْقٍ وَاَخْرِجْنِى مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَلْ
لِى مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا ﴿٨٠﴾

80. Şöyle dua et: “Rabbim! Benim gireceğim yere doğrulukla girmemi, çıkacağım yerden doğrulukla çıkmamı nasip eyle; yüce katından bana yardımcı bir güç, kuvvetli bir delil ver!”

Duanın ihtiva ettiği mâna şöyle açıklanabilir: “Rabbim! Gireceğim yere dürüstlükle girmemi sağla ve çıkacağım yerden de dürüstlükle çıkmamı sağla. Herhangi bir işi yaparken veya herhangi bir yere giderken tam bir dürüstlükle, kabul ve râzı olunan bir şekilde o işi yapmayı ve o yere varmayı nasip eyle. Herhangi bir işi bitirirken veya bir yerden ayrılırken tam bir dürüstlükle, kabul ve râzı olunan bir şekilde o işi tamamlamayı ve o yerden çıkmayı müyesser kıl. Yine emrettiğin kulluk vazîfelerinin girişinde, çıkışında, dinini tebliğ görevinin yerine getirilmesinde ve tamamlanmasında doğruluk ve dürüstlükle başarı ihsân eyle. Âhiretin girişi olan mezara koyduğunda dürüstlükle koy ve oradan çıkarıp yeniden diriltttiğinde de dürüstlükle dirilterek gönder! Bütün bu kulluk vazîfelerimde ve İslâm’ı tebliğimde muvaffak olabilmem için tarafından bana, düşmanlarımı mağlup edecek kuvvetli bir yardımcı, kahredici bir delil, mağlup edici bir kudret tahsis et ki, onun saltanatı karşısında kâfirler mağlup ve perişan

olsunlar. İman edenler de üstün gelip zafere erişsinler! Zâten bizim hakkın gâlip gelip bâtılın yok olacağına inancımız tamdır”:

وَقُلْ جَٓاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُۜ اِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا ﴿٨١﴾

81. De ki: “Hak geldi, bâtıl yok olup gitti. Zâten bâtıl mâhiyeti gereği yok olup gitmeye mahkûmdur!”

Gerçekten bu âyetin verdiği müjde, on sene gibi kısa bir müddet sonra Rasûlullah (s.a.v.)’in Mekke’ye bir fâtih olarak girdiğinde ve Kâbe’ye girip üç yüz altmış putu kırarak aynı ilânı yaptığında gerçekleşmiştir. Nitekim İbn Mesûd (r.a.)’dan şu bilgi nakledilir:

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) Mekke’ye girdiğinde Kâbe’nin etrafında üç yüz altmış put vardı. Efendimiz: *“Hak geldi, bâtıl yıkılıp gitti”* diyerek elindeki sopayla onların tek tek gözlerine dürterek hepsini yüzüstü devirdi. Nihâyet Kâbe’nin üzerinde Huzâalılar’a ait kurşundan yapılmış bir put kaldı. Allah Rasûlü (s.a.v.): *“Ey Ali onu a ağıya at”* buyurdu. Hz. Ali de yukarıya tırmanarak onu aşağıya attı ve kırdı. (Buhârî, Tefsir 17/8; Müslim, Cihâd 87)

Unutulmamalıdır ki Kur’ân-ı Kerîm’in biricik gayesi de, her türlü bâtıl düşünce, inanç ve eylemlerin kökünü kazıyarak hakkı hâkim kılmaktır:

الظَّالِم۪ينَ اِلَّا خَسَارًا ﴿٨٢﴾ وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْاٰنِ مَا هُوَ شِفَٓاءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِن۪ينَۙ وَلَا يَز۪يدُ

82. Biz Kur’an’ı mü’minlere şifa ve rahmet olarak indiriyoruz. O, zâlimlerin ise ancak ziyânını artırır.

Dünya türlü türlü hastalık, belâ ve sıkıntılarla dolu bir hastaneye, Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) hâzik bir doktora, Kur’ân-ı Kerîm de şifa veren bir eczaneye benzetilir. Buna göre Kur’ân-ı Kerîm, fert ve toplum hayatımızı sarmış olan küfür, şirk, zulüm, haksızlık, câhillik, taklit, bağnazlık gibi her türlü ahlâkî, içtimâî ve ruhî hastalıklara şifa olacak önemli prensipler koymaktadır. Onun tavsiye buyurduğu ilaçları kullananlar hastalıktan kurtulacak, şifa bulacak ve Allah’ın rahmetine ereceklerdir.

Kur’ân-ı Kerîm mânevî hastalıklara şifa olduğu gibi, insanın bedenî hastalıklarına da şifadır. Nitekim Rasûlullah (s.a.v.) buyurur:

“Size   u iki   ifa kaynağını tavsiye ederim: Bal ve Kur’an.” (İbn Mâce, Tıb 7)

Hz. Âişe der ki: “Rasûlüllah (s.a.v.), vefâtı ile neticelenen hastalığında İhlâs, Felak ve Nâs sûrelerini okur ve kendisine üflerdi. (Râvinin bildirdiğine göre ellerine üfler, sonra da ellerini yüzüne sürerdi.) Hastalığı ağırlaşınca, onları ben okuyup ona üfler ve bereketleri dolayısıyla kendi elini vücuduna mesh ederdim.” (Buhâri, Tıb 32; Müslim, Selâm 51)

Sahâbeden Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.), bir sefer esnâsında uğradıkları bir Arap kabilesinin yılan tarafından ısırılmış reisine Fâtiha sûresini okumuş ve adam iyileşmiştir. (Buhârî, Tıb 33; Müslim, Selâm 66)

Kur'ân-ı Kerîm'in ruhî hastalıklarla birlikte bedenî hastalıklara da şifa oluşuyla ilgili Asr-ı saâdetten itibaren günümüze kadar da tecrübe edilen pek çok mühim olaylar vuku bulmuştur. Bunlardan biri şöyledir:

Ebû'l-Kasım Kuşeyrî'nin çocuğu ağır bir hastalığa yakalanmış ve iyileşmesinden ümit kesilmişti. Bu durum Üstad'a ağır geldi. Bir gün rüyâsında Hak Teâlâ'yı gördü ve çocuğun hâlini O'na arzetti. Hak Teâlâ şöyle buyurdu: "Kur'ân-ı Kerîm'de bulunan şifa âyetlerini bir araya getir, onları hastaya oku. Onları bir kabın içerisine yaz ve içine bir miktar su dök. Sonra onu hastaya içir." Üstad söylenenleri yaptı ve çocuk hastalıktan kurtuldu. (Bursevî, *Rûhu'l-Beyân,* V, 231)

Bahsedilen şifa âyetleri altı tanedir:

وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ *(Ve ye fi sudûra kavmin mü'minîn)*

"Mü'min toplulukların gönüllerine şifa versin, onları ferahlatsın!" (Tevbe 9/14)

وَشِفَاۤءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ *(Ve ifâun limâ fissudûr)*

"Kur'an gönüllerdeki dertlere şifadır." (Yûnus 10/57)

فِيهِ شِفَاۤءٌ لِلنَّاسِ *(Fîhi ifâun linnâs)*

"Balda insanlara şifa vardır." (Nahl 16/69)

وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْاٰنِ مَا هُوَ شِفَاۤءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ

(Ve nünezzilu minel Kur'âni mâ hüve ifâun ve rahmetun lilmü'minîn)

"Biz Kur'an'ı mü'minlere şifa ve rahmet olarak indiriyoruz." (İsrâ 17/82)

وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ *(Ve izâ meridtu fehuve ye fîn)*

"Hastalandığım zaman bana şifa veren Rabbim Allah'tır." (Şuarâ 26/80)

قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا هُدًى وَشِفَاۤءٌ *(Kul hüve lillezîne âmenû huden ve ifâun)*

"De ki: «Kur'an, iman edenlere doğru yolu gösteren bir rehber ve eşsiz bir şifa kaynağıdır.»" (Fussılet 41/44)

Bu âyetler şifa niyetiyle okunur ve tesiri umulur. Ancak İslâm'a girmeyen, Kur'an ve sünnetin ihyâ edici talimatlarına kulak ve kalplerini kapatan zâlimler, Kur'an'ın rahmet ve şifa oluşundan faydalanamazlar. Bu şekilde zararlarını artırmaktan başka bir şey yapamazlar. Böylece sadece kendilerine haksızlık yapmış olurlar.

Şimdi de Kur'an'ın, hüsranını artırdığı insan tipinin iç dünyasını ortaya sermek üzere buyruluyor ki:

يَؤُسًا ﴿٨٣﴾ وَاِذَٓا اَنْعَمْنَا عَلَى الْاِنْسَانِ اَعْرَضَ وَنَاٰ بِجَانِبِهِۚ وَاِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ

83. İnsana bir nimet verdiğimiz zaman kibir ve çalım içinde Allah'ı anmaktan yan çizer, hiç umursamaz olur. Başına bir kötülük geldiğine ise derin bir ümitsizliğe düşer.

Bu, kalbine imanın neşvesi yerleşmeyen ham ruhların portresidir. Gerçek mü'minler böyle değildir. Onlar nimete şükreder, musibete sabreder ve her hallerinde Allah'a tevekkül ederek imanın bahşettiği huzuru doya doya tadarlar. İki insan şahsiyetinin arasındaki bu farkın dayandığı sebep ve hikmeti bildirmek üzere:

قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلٰى شَاكِلَتِهِؕ فَرَبُّكُمْ اَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ اَهْدٰى سَبِيلًا۟ ﴿٨٤﴾

84. De ki: "Herkes fıtrat ve mizacına göre amel eder. Fakat kimin daha doğru bir yolda olduğunu en iyi Rabbiniz bilir."

اَلشَّاكِلَةُ (şâkile), "tabiat, fıtrat, âdet, din, ahlâk, seciye, karakter, niyet, mizaç" gibi mânalara gelen şumüllü bir kelimedir. Âyetin üslûbu dikkate alındığında bu mânaların hepsinin bir önemi ve yeri vardır. Buna göre herkes kendi aslına, fıtrat ve mizacına, seciye ve karakterine, alışageldiği din ve ahlâkına, gönlünde yer eden duygu ve düşüncelerine uygun düşeni yapar. Bu ilâhî beyân, kâfirler, zâlimler ve âsiler için bir kınama, mü'minler için bir övgüdür. Aynı zamanda bu gerçek, şahsiyet ve karakterin belirginleşip şekillendiği küçük yaşlardan itibaren insan terbiyesinin ne kadar mühim bir iş olduğunu ortaya koyar. Çünkü insan o yaşlarda şekillenen yapısına göre hayat tarzını belirlemektedir. Netice itibariyle mü'mini ve kâfiri, bunlardan hangisinin en doğru yolda olduğunu, hangisinin dininin daha güzel olduğunu ve sonuçta her birinin ne ile karşılaşacağını en iyi bilen Allah Teâlâ'dır. Herkes kendi duygu, anlayış ve kavrayışına göre bir yol tutar, fakat bunun Allah'ın rızâsına uygun olup olmadığına bakmak gerekir. Eğer tuttuğu yol Allah'ın kitabı ve Rasûlullah (s.a.v.)'in sünnetine uygun ise bu yol doğru bir yoldur. Değilse yanlış ve bâtıl bir yoldur.

Allah Teâlâ, doğru olan yolu Kur'an vasıtasıyla insanlara bildirmiştir. Peki Kur'an'ı Peygamberimiz (s.a.v.)'e getiren kimdir? Rûhun bununla alakası nedir:

الْعِلْمِ اِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٥﴾ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الرُّوحِۜ قُلِ الرُّوحُ مِنْ اَمْرِ رَبّ۪ي وَمَٓا اُو۫تٖيتُمْ مِنَ

85. Rasûlüm! Sana rûhun ne olduğunu soruyorlar. De ki: “Rûh Rabbimin bir emrinden, sadece O’nun bileceği işlerdendir. Bu hususta size pek sınırlı bilgi edinme imkânı verilmiştir.

Kur’ân-ı Kerîm’de rûh, “Cebrâil (a.s.)” (bk. Nahl 16/102), “vahiy-Kur’an” (Nahl 16/2; Mü’min 40/15) ve “insana üflenen can” (bk. Hicr 15/29) mânalarında kullanılır. Bu üçünden hangisiyle ilgili olursa olsun, elektrik gibi bir kısım etkilerini görsek de, rûhun ne olduğunu tam olarak anlamamız mümkün değildir. Çünkü bizzat hem onu hem bizi yaratan Allah Teâlâ, bize bu konuda oldukça az bir bilginin verildiğini söylemektedir. Ancak bu âyetin öncesine ve sonrasına bakıldığında burada sorulan “rûh”tan maksadın Kur’an ve onu getiren Cebrâil (a.s.)’la ilgili olduğu kolaylıkla anlaşılabilir. (Şûra 42/52; Nahl 16/2)

Buna göre müşrikler Peygamberimiz (s.a.v.)’e, Kur’an’ı nereden aldığını sormuşlar, o da kendine vahiy getiren “rûh”un, Rabbinin emriyle geldiğini, Kur’an’ı getirdiğini, fakat bunun mâhiyetinin tam olarak anlaşılmasının da imkân dışı olduğunu söylemekle emrolunmuştur. Nitekim gelen âyetler de Kur’an’ın bu esrarengiz mahiyetini izaha devam etmektedir:

وَلَئِنْ شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ بِالَّذٖٓى اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ بِهٖ عَلَيْنَا
وَكٖيلًاۙ ﴿٨٦﴾ اِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَۜ اِنَّ فَضْلَهُ كَانَ عَلَيْكَ كَبٖيرًا ﴿٨٧﴾

86. Eğer istesek elbette sana vahyettiğimiz Kur’an’ı hafızalardan ve yazıldığı sayfalardan tamâmen silip yok ederiz; sonra bize karşı onu yeniden elde etmene yardımcı olacak bir destekçi bulamazsın.

87. Ancak Rabbinin merhameti sebebiyle böyle yapmadık. Doğrusu O’nun senin üzerindeki lutf u keremi çok büyüktür.

Âyetlerin mesajı, Peygamberimiz (s.a.v.)’den ziyade, Kur’an’ı Allah kelamı olarak kabul etmeyen, onu kendisinin uydurduğunu veya bir başka insan tarafından ona öğretildiğini iddia eden münkirleredir. Bu sebeple bir sonraki âyette, Kur’an’ın mûcize bir ilâhî kelâm olduğunu savunmak üzere bütün insanlar ve cinlere meydan okunmaktadır:

قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰٓى اَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لَا
يَأْتُونَ بِمِثْلِهٖ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهٖيرًا ﴿٨٨﴾

88. De ki: “Bütün insanlar ve cinler şu Kur’an’ın bir benzerini getirmek üzere bir araya gelseler ve bu hususta güçlerini birleştirip birbirlerine yardımcı da olsalar, imkânı yok, asla onun bir benzerini getiremezler.

Kur'ân-ı Kerîm büyük bir mûcizedir. O; üslûbu, belâgati, fesâhati, ifade güzelliği, muhtevâsının zenginliği ve kusursuzluğu sebebiyle Allah'tan başkasının söyleyemeyeceği derecede mükemmel ve benzeri getirilemez bir kitaptır. Benzerini getirmeleri için bütün insanlara ve cinlere meydan okuduğu, hatta bu hususta güçlerini birleştirip birbirlerine yardım etmelerini de teşvik ettiği halde on beş asırdır bu meydan okuma cevapsız kalmış; o kadar düşmanları olmasına rağmen hiç kimse böyle bir eser ortaya koyamamıştır. Hatta Kur'an bu meydan okumayı on sûreye (bk. Hûd 11/13), son olarak kısa da olsa bir sûreye (bk. Bakara 2/23) kadar indirdiği halde yine çağrısı cevapsız kalmıştır. Neticede Kur'an şu kesin ve tehditkâr beyânıyla meseleye son noktayı koymuştur:

"Buna rağmen yapamazsanız, ki asla yapamayacaksınız, o halde yakıtı insanlarla taşlar olan ve sizin gibi kâfirler için hazırlanmış bulunan cehennem ateşinden kendinizi koruyun." (Bakara 2/24)

Kur'an, âyetlerin açıkça haber verdiği gibi çağlar üstü bir mûcize olmakla birlikte, gözleri gönülleri iyice kararmış inkârcı nankör tipler ona inanmamakta ısrar edecek, sanki Kur'an yetmiyormuş gibi başka mûcizeler isteyeceklerdir:

Mûcize Talepleri

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ ف۪ي هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ فَاَبٰٓى اَكْثَرُ النَّاسِ
اِلَّا كُفُورًا ﴿٨٩﴾ وَقَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتّٰى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْاَرْضِ
يَنْبُوعًاۙ ﴿٩٠﴾ اَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِنْ نَخ۪يلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ الْاَنْهَارَ
خِلَالَهَا تَفْج۪يرًاۙ ﴿٩١﴾ اَوْ تُسْقِطَ السَّمَٓاءَ كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسَفًا
اَوْ تَأْتِيَ بِاللّٰهِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ قَب۪يلًاۙ ﴿٩٢﴾ اَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِنْ زُخْرُفٍ
اَوْ تَرْقٰى فِي السَّمَٓاءِۜ وَلَنْ نُؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتّٰى تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَابًا
نَقْرَؤُ۬هُۜ قُلْ سُبْحَانَ رَبّ۪ي هَلْ كُنْتُ اِلَّا بَشَرًا رَسُولًا۟ ﴿٩٣﴾

89. Yemin olsun ki biz bu Kur'an'da her konuyu çeşitli üslup ve misallerle tekrar tekrar açıkladık. Ne var ki, insanların çoğu yine de inkârda ayak diredi̇ler.

90. Kâfirler şöyle dediler: "Bize şu kupkuru yerden bir pınar fışkırtmadıkça sana asla iman etmeyiz."

91. "Veya inanmamız için senin hurma bahçelerin ve üzüm bağların olmalı, bunlar arasından gürül gürül ırmaklar akıtmalısın."

92. "Yahut iddia ettiğin gibi göğü üzerimize parça parça düşürmelisin. Ya da Allah ve meleklerini karşımıza getirmelisin, onlar da senin doğruluğuna şâhitlik etmelidir."

93. "Yahut da altundan yapılmış bir evin olmalı veya göğe çıkmalısın; fakat bize okuyabileceğimiz bir kitap getirmedikçe senin göğe çıktığına da inanmayız haa!" Rasûlüm! De ki: "Ey bütün noksan sıfatlardan pak ve uzak olan Rabbim! Bunlar ne biçim sözler! Ben nihâyet peygamber olarak gönderilmiş bir insandan başka neyim ki?"

Kur'an'ı tebliğ eden Hz. Muhammed (s.a.v.), elçi olarak gönderilmiş bir insandır. Onun, bunun dışında bir iddiası olmamıştır. Hiçbir zaman ilâh olduğunu, güçlü olduğunu, yerleri ve gökleri yönettiğini iddia etmemiştir. İlk günden itibaren Allah'tan vahiy getiren bir insan olduğunu söylemiştir. Allah Teâlâ ona şöyle demesini emretmiştir: **"Size «Allah'ın hazîneleri yanımda» demiyorum, gaybı da bilmiyorum. Yine size «ben bir meleğim» de demiyorum. Ben ancak bana vahyedilene tâbi oluyorum. De ki: «Kör ile gören bir olur mu? Hiç düşünmüyor musunuz?»"** (En'âm 6/50) Dolayısıyla

onun dâvasında doğruluğunu öğrenmek isteyenler, onun tebliğ ettiği dine bakmalıdırlar. Onun ne kadar haklı ve tutarlı olduğunu sorgulamalı, bu konuda iknâ olurlarsa hemen iman etmelidirler.

İkinci olarak peygamberlik iddiasıyla ortaya çıkmış kişinin bir insan olarak davranışlarına, ahlâkına, dâvet ettiği şeyle hal ve davranışlarının uyumluluğuna bakmalı ve ona göre karar vermelidirler. Bütün bunlara rağmen ondan yeri yarmasını veya göğü parça parça üzerlerine düşürmesini istemeleri tamâmen saçmalıktan başka bir şey değildir. Peygamberlikle böyle şeylerin hiçbir alakası yoktur. Fakat bu gerçeğin farkında olmayan inatçı kâfirler, peygamberin insan olmasına itiraz edip, bunu imansızlıklarına bir gerekçe olarak ileri sürmüşlerdir:

وَمَا مَنَعَ النَّاسَ اَنْ يُؤْمِنُوا اِذْ جَآءَهُمُ الْهُدٰى اِلَّا اَنْ قَالُوا اَبَعَثَ
اللّٰهُ بَشَرًا رَسُولًا ﴿٩٤﴾ قُلْ لَوْ كَانَ فِي الْاَرْضِ مَلٰٓئِكَةٌ يَمْشُونَ
مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَآءِ مَلَكًا رَسُولًا ﴿٩٥﴾ قُلْ كَفٰى بِاللّٰهِ
شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ اِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا ﴿٩٦﴾

94. Kendilerine doğru yolu gösteren rehber geldiğinde insanları ona imandan alıkoyan tek sebep, "Allah başkasını bulamadı da bir insanı mı peygamber gönderdi?" demeleri olmuştur.

95. Onlara şöyle de: "Eğer yeryüzünde yerleşen, gezip dolaşanlar meleklerden ibaret olsaydı, elbette biz de onlara elçi olarak gökten bir melek gönderirdik."

96. De ki: "Benimle sizin aranızda şâhit olarak Allah yeter. Şüphesiz O, kullarının durumunu çok iyi bilir ve her şeyi görür."

Allah Teâlâ, hem peygamberinin hem de ona düşmanlık edenlerin durumuna şâhit olduğu, onların her hâlini hakkiyle bildiği ve yapıp ettikleri her şeyi çok iyi gördüğü için her birine yaptıklarına göre bir netice takdir buyuracaktır:

وَمَنْ يَهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ اَوْلِيَآءَ مِنْ
دُونِهِ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَلٰى وُجُوهِهِمْ عُمْيًا وَبُكْمًا وَصُمًّا
مَاْوٰيهُمْ جَهَنَّمُ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا ﴿٩٧﴾ ذٰلِكَ جَزَآؤُهُمْ
خَلْقًا جَدِيدًا ﴿٩٨﴾ بِاَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاٰيَاتِنَا وَقَالُوا ءَاِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَ

97. Allah kimi doğru yola iletirse, doğru yolda olan işte odur. Kimi de yoldan saptırırsa artık bunları Allah'tan başka koruyacak kimseler

bulamazsın. Kıyâmet günü onları kör, dilsiz, sağır olarak yüzüstü haşrederiz. Sonunda varacakları yer cehennemdir. Onun ateşi dindikçe, onlar için her defasında çılgın alevi yeniden körükleriz.

98. Onların cezası işte budur. Çünkü onlar, âyetlerimizi inkâr ettiler ve: "Biz kupkuru bir kemik yığını ve ufalanmış bir avuç toprak hâline geldiğimiz zaman mı, yani biz o halde iken mi yeni bir yaratılışla tekrar diriltileceğiz? Bu, olacak şey değil!" dediler.

Halbuki onlar göklerle yerin yaratılışına ve bunlarda cereyan eden ilâhî kudret akışlarına bakacak olsalar, Allah'ın ölüleri yeniden diriltmeye güç yetirebileceğini anlamakta zorlanmazlar:

اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ الَّذٖى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ قَادِرٌ عَلٰٓى اَنْ
يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ اَجَلًا لَا رَيْبَ فٖيهِۜ فَاَبَى الظَّالِمُونَ اِلَّا كُفُورًا ﴿٩٩﴾

99. Peki onlar, gökleri ve yeri yaratan Allah'ın, kıyâmet gününde kendilerini aynı şekilde yeniden yaratabilecek güce sahip olduğunu ve onlar için geleceğinde şüphe olmayan bir ecel belirlediğini görmüyorlar mı? Ama zâlimler, yine de inkârlarında diretmektedirler.

Bize göre büyük veya küçük, zor veya kolay bütün varlıkları yaratmada Allah Teâlâ için bir zorluk yoktur. Sadece "Ol!" buyurması yeterlidir. O, herkes için kesin bir ecel tâyin etmiştir. Dolayısıyla eceli gelen herkes ölecektir. Yine O, yeniden diriliş için de muayyen bir vakit belirlemiştir. O vakit gelince de herkesi yeniden diriltilecektir. Hiçbir güç buna engel olamayacaktır. Fakat zulme gömülmüş kirli ruhların ve katran gibi paslara bürünmüş hastalıklı kalplerin bu gerçeği sezmeleri mümkün olmadığından, böyle perişan halde olan zâlimler, inat merkepler gibi, inkârda ayak diretip durmaktadırlar. Bu, İslâmî bir terbiye ve tezkiye görmemiş, imanın kalpleri yoğurucu rahmetinden mahrum kalmış ham ruhlu insanın son derece cimri, pinti, nankör ve inkârcı yapısından kaynaklanmaktadır:

قُلْ لَوْ اَنْتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَٓائِنَ رَحْمَةِ رَبّٖٓى اِذًا لَاَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ الْاِنْفَاقِۜ
وَكَانَ الْاِنْسَانُ قَتُورًا ﴿١٠٠﴾

100. De ki: "Eğer Rabbimin bütün rahmet hazinelerine siz sahip olsaydınız, yine de harcamakla tükenir korkusuyla cimrilik ederdiniz. Gerçekten insan çok cimridir."

Burada iman ve ahlâk terbiyesinden mahrum kalmış, aşırı bencillik ve

cimriliğe esir olmuş ham insanın ruh hâli ortaya serilmektedir. Âyet, bir taraftan Peygamberimiz (s.a.v.)'den mûcize olarak bağlar, bahçeler, pınarlar, nehirler, altın ve gümüşler isteyen müşriklerin cömertlik bakımından perişan hâllerini beyân ederken, bir taraftan da bütün insanlara bulundukları seviyeye göre nefislerinde yer eden cimrilik belâsını hatırlatarak, onu aşmaları gerektiği hususunda teşvikte bulunmaktadır. (bk. Haşr 59/9)

Şimdi de, Peygamberimiz (s.a.v.)'den ısrarla mûcize isteyen kâfirlere, Hz. Mûsâ'nın gösterdiği dokuz ayrı dehşetli mûcizeye rağmen inanmayan Firavun'un durumu örnek verilmektedir:

Mûsâ’ya Verilen Mûcizeler

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسٰى تِسْعَ اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍ فَسْـَٔلْ بَن۪ٓي اِسْرَٓاء۪يلَ اِذْ جَٓاءَهُمْ
فَقَالَ لَهُ فِرْعَوْنُ اِنّ۪ي لَاَظُنُّكَ يَا مُوسٰى مَسْحُوراً ﴿١٠١﴾ قَالَ لَقَدْ
عَلِمْتَ مَٓا اَنْزَلَ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ اِلَّا رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ بَصَٓائِرَۚ وَاِنّ۪ي
لَاَظُنُّكَ يَا فِرْعَوْنُ مَثْبُوراً ﴿١٠٢﴾

101. Biz Mûsâ’ya apaçık dokuz mûcize vermiştik. İşte İsrâiloğulları’na sor: Mûsâ onlara geldiğinde, Firavun: “Ey Mûsâ, ben senin kesinlikle büyülenmiş biri olduğunu zannediyorum” demişti.

102. Mûsâ ise şöyle cevap vermişti: “Sen de çok iyi biliyorsun ki bu mûcizeleri, gözlere ve gönüllere gerçekleri gösterecek birer delil olarak indiren, göklerin ve yerin Rabbinden başkası değildir. Ey Firavun, ben de senin kesinlikle mahvolup gitmiş biri olduğunu görüyorum.”

Burada zikredilen dokuz mûcize A‘râf sûresi 133. âyette daha açık bir şekilde haber verilmişti. Bu mûcizeler şunlardır:

- Büyük bir yılana dönüşen asa,
- Mûsâ’nın güneş gibi parlayan ve beyaz olan sağ eli
- Sihirbazların tümünün sihirlerinin bozulması
- Kıtlık, Tufan, Çekirge, Buğday güvesi, Kurbağa, Kan âfeti.

Peki, bütün bu mûcizeleri gören Firavun ve beraberindekilerin sonu ne oldu:

فَاَرَادَ اَنْ يَسْتَفِزَّهُمْ مِنَ الْاَرْضِ فَاَغْرَقْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ جَم۪يعاًۙ ﴿١٠٣﴾
وَقُلْنَا مِنْ بَعْدِه۪ لِبَن۪ٓي اِسْرَٓاء۪يلَ اسْكُنُوا الْاَرْضَ فَاِذَا جَٓاءَ وَعْدُ الْاٰخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَف۪يفاًۜ ﴿١٠٤﴾

103. Sonunda Firavun İsrâiloğulları’nı ülkeden sürüp çıkarmak istedi. Biz de onu ve beraberindeki bütün ordusunu denizde boğduk.

104. Bunun ardından İsrâiloğulları’na şöyle buyurduk: “Firavun ve ordusunun helâkinden sonra o topraklara siz yerleşin. Zâten âhiret vakti gelince hepinizi toplayıp bir araya getireceğiz.”

Hz. Mûsâ’ya iman etmeyen, ona düşman olan, hatta İsrâiloğulları’nı Mısır’dan çıkarmaya azmeden Firavun bu dâvasında başarılı olamadığı ve ordusuyla birlikte boğulup gittiği gibi, Rasûlullah (s.a.v.)’e iman etmeyen, ona düşman olan, onu ve beraberindekileri Mekke’yi terke zorlayan Mekke’li müşrikler de aynı hazin âkıbete uğrayacak ve helâk olacaklardır. Burada, bu âyetlerin

inişinden pek yakın zaman sonra gerçekleşen Bedir savaşına ve seneler sonra gerçekleşecek olan Mekke'nin fethine bir işaret sezilmektedir. Dolayısıyla bu âyetler, Peygamberimiz (s.a.v.)'i zaferle müjdelerken, müşrikleri de böyle kötü bir âkıbetle uyarmaktadır. Esasen, gerçeğin ta kendisi olan Kur'an'ın indiriliş ve Peygamberimiz (s.a.v.)'in gönderiliş gayesi de insanları durumlarına göre müjdelemek ya da korkutmaktır:

وَبِالْحَقِّ اَنْزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَۜ وَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذ۪يرًا ﴿١٠٥﴾
وَقُرْاٰنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَاَهُ عَلَى النَّاسِ عَلٰى مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْز۪يلًا ﴿١٠٦﴾

105. Biz Kur'an'ı kendisine en küçük bir şüphe karışmayacak bir yolla indirdik ve o da gerçekleri bildirmek üzere indi. Rasûlüm! Seni de ancak bir müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik.

106. Biz Kur'an'ı insanların zihinlerine ve kalplerine sindire sindire okuyasın diye kısımlara ayırdık ve onu parça parça indirdik.

Kur'ân-ı Kerîm, dağları darmadağın edecek, yeryüzünü bölüp parçalara ayıracak, ölüleri diriltecek ağırlıkta ağır bir söz, muazzam bir ilâhî kelâmdır. (bk. Haşr 59/21; Ra'd 13/31; Müzzemmil 73/6) Eğer Allah Teâlâ onu bir defada indirseydi, ne gökler, ne yerler, ne dağlar, ne de hiçbir beşer onu taşımaya tahammül gösterebilirdi; ağırlığıyla hepsini parçalayıp darmadağın, un ufak ederdi. Bu sebeple ilâhî rahmetinin bir tecellisi olarak Rabbimiz onu Rasûlullah (s.a.v.) Efendimiz'in mübârek kalbine, her defasında o temiz kalbin alıp tahammül edebileceği miktarda ve gelişen İslâmî hayatın ihtiyâcına göre yirmi üç yıl boyunca parça parça, bölüm bölüm indirmiştir. Efendimiz (s.a.v.) de kendine vahyedilen bu âyetleri, emredildiği üzere dura dura, sindire sindire, ağır ağır insanlara okumuş, mânasını öğretmiş ve her türlü ahkâmını onlara sırasıyla tatbik ettirmiştir. Peygamberimiz (s.a.v.)'den sonra da İslâm toplumlarında bu usul tatbik edilegelmiştir. Bundan böyle de Kur'ân-ı Kerîm'in tâlim ve terbiyesi aynı usulle devam ettirilecektir. Ancak Rasûlullah (s.a.v.) döneminden bu güne kadarki süreçte görüldüğü üzere bu günden sonra da Kur'an'a inananlar olacağı gibi inanmayanlar da olacaktır. Şu kadar var ki inananların elde edecekleri maddî-manevî kazanç elbetteki muhteşem olacaktır:

قُلْ اٰمِنُوا بِه۪ٓ اَوْ لَا تُؤْمِنُواۜ اِنَّ الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِه۪ٓ اِذَا يُتْلٰى
عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْاَذْقَانِ سُجَّدًاۙ ﴿١٠٧﴾ وَيَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبِّنَٓا اِنْ
كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا ﴿١٠٨﴾ وَيَخِرُّونَ لِلْاَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَز۪يدُهُمْ خُشُوعًا ﴿١٠٩﴾

107. De ki: “Kur’an’a ister inanın, ister inanmayın.” Daha önce kendilerine ilim verilmiş olan öyleleri var ki, onlara Kur’an okunduğu zaman derhal yüzüstü secdeye kapanırlar.

108. Ve şöyle derler: “Rabbimiz, şüphesiz sen her türlü noksanlıktan pak ve yücesin. Eğer Rabbimiz bir şey va‘detmişse, o mutlaka gerçekleşir.”

109. Yine ağlayarak yüzüstü secdeye kapanırlar; kendilerine ne zaman Kur’an okunsa, bu onların Allah’a olan saygılarını artırır.

Kur’ân-ı Kerîm’e nasıl bir imanla inanılması, onun nasıl bir kalbî hissiyat içinde tilâvet edilmesi, ne keyfiyette bir huşû ve ihtirâm duyguları içinde dinlenilmesi hususunda mü’min olan, önceden vahiy ve din hakkında malumatları bulunan Arap veya Ehl-i kitap âlimlerinden bir misâl verilmektedir. Bunlar Kur’an’a olan imanları, ilâhî kelâm karşısındaki saygı ve haşyetleri sebebiyle kendilerine Kur’an okunduğu zaman derhal yüzüstü secdelere kapanıyorlardı. Allah’ı tenzih ediyor, O’nu tesbih ediyor, va‘dettiği her şeyin gerçek olduğunu ikrar ediyor ve bunların haber verildiği şekilde mutlaka gerçekleşeceğine yakînen inanıyorlardı. Tekrar çeneleri üzerine secdeye kapanıyor, ağlıyor, ağlıyor, Kur’an’ı dinlemeye devam ettikçe huşû ve haşyetleri daha da artıyordu.

Hz. Mevlânâ ne güzel söyler:

“Allah bize yardım etmek dilerse, gönlümüze yalvarma, ağlayıp inleme isteği verir. Allah aşkıyla ağlayan göz, ne mutlu gözdür. Allah aşkı ile tutuşup yanan gönül ne mübârek bir gönüldür. Her ağlamanın sonu, gülmektir. Bu sebepledir ki her hâdisenin sonunu gören kişi mutlu ve kutlu bir kuldur. Nerede akarsu varsa, orada yeşillik vardır. Nerede göz yaşı dökülürse, oraya rahmet gelir, merhamet olur. Bostan dolabı gibi inleyerek gözlerinden yaşlar saç da, can bağında yeşillikler bitsin. Göz yaşı istiyorsan, gözü yaşlı olanlara acı. Acınmak, merhamete kavuşmak arzu ediyorsan, zayıflara, zavallılara merhamet et.” (Mevlânâ, *Mesnevî,* 817-822. beyitler)

Şimdi de farklı dil, renk ve ırklara sahip tüm insanlığa cihanşümûl İslâm inancını duyurmak ve Yüce Allah’ı hangi isim ve sıfatlarla anmak gerektiğini öğretmek üzere şöyle buyruluyor:

قُلِ ادْعُوا اللّٰهَ اَوِ ادْعُوا الرَّحْمٰنَۜ اَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰىۚ وَلَا
تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١١٠﴾

110. De ki: “İster Allah diyerek, isterse Rahmân diyerek yalvarın. Hangisiyle yalvarırsanız olur; çünkü en güzel isimler O’nundur.” Sen de namazında, niyâzında sesini fazla yükseltme, büsbütün de kısma, ikisi

arasında orta bir yol tut.

Yüce Rabbimizin Allah, Rahmân, Rahîm, Melik, Kuddûs, Gaffâr, Settâr gibi Kur'ân-ı Kerîm'de ve hadîs-i şeriflerde zikredilen pek çok güzel ismi vardır. Burada bunlardan iki tanesi olan "Allah" ve "Rahmân" isimleri zikredilmekte, diğerlerine "En güzel isimler ona mahsustur" beyânıyla işaret edilmektedir. Mü'min olarak bu isimlerden hangisiyle Cenâb-ı Hakk'a yalvarsak, O'na dua ve ibâdet etsek, O'ndan bir talepte bulunsak câizdir. İslâmî açıdan bir sakınca yoktur. Mühim olan kişinin kalbî durumu ve kastettiği mânadır. Allah Teâlâ bunları işitir ve icâbet buyurur. Yeter ki kullar, O'nun râzı olduğu şekilde kulluk yapsınlar, yalvarıp yakarsınlar.

Âyetin beyân buyurduğu ikinci edep, namazda Kur'an okurken veya dua ederken sesimizin ne ölçüde olması gerektiğidir. Ses bir taraftan çok yüksek olmamalı; yani bağırma, gösteriş ve saygısızlık lekelerinden arındırılmış olmalıdır. Diğer taraftan büsbütün de gizli olmamalıdır. Yani insan kendi işitemeyecek kadar da gizli okumamalıdır. Bu ikisi arasında orta bir yol tutmak lâzımdır.

Rivayete göre Rasûlullah (s.a.v.), Mekke döneminin ilk yıllarında ashâbı ile namaz kıldığında yüksek sesle Kur'ân-ı Kerîm okurdu. Müşrikler bunu işitince Kur'ân-ı Kerîm'e, onu indirene ve onu okuyana uygun olmayan sözler söylerlerdi. Bunun üzerine Yüce Allah, Efendimiz (s.a.v.)'e okurken, müşriklerin işitmemesi için sesini biraz kısmasını; fakat ashâbı duymayacak kadar da kısmamasını, bu ikisi arasında bir yol tutmasını emir buyurdu. (Buhârî, Tefsir 17/14; Müslim, Salât 145) Bu hâdise müslümanların, İslâmî hassâsiyeti en üst seviyede muhafaza ederek, bulundukları şartlara göre nasıl hareket etmeleri lâzım geldiği hususuna da güzel bir misal teşkil eder.

Netice itibariyle:

وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذٖى لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرٖيكٌ فِى الْمُلْكِ
وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِىٌّ مِنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبٖيرًا ﴿١١١﴾

111. "Çocuk edinmeyen, mülk ve hâkimiyetinde hiçbir ortağı bulunmayan, âciz olmadığı için bir yardımcıya da ihtiyaç duymayan Allah'a hamdolsun" de ve tekbir getirerek O'nun büyüklüğünü ilan et!

Allah Rasûlü (s.a.v.), Abdülmuttalip çocuklarından konuşmaya başlayan her erkek çocuğa İsrâ sûresinin bu son âyetini belletirdi. (Suyûtî, *ed-Dürru'l-mensûr*, V, 353)

Hamd ve tekbir ile nihâyete eren İsrâ sûresinden sonra Kehf sûresi de yine

Allah’a hamd ile başlamaktadır:

سُورَةُ الْكَهْفِ

18- KEHF SÛRESİ

18. KEHF SÛRESİ

Kehf sûresi 110 âyettir. Mekke'de inmiştir. İsmini, 9-26. âyetleri arasında anlatılan "Ashâb-ı Kehf" kıssasından almıştır. Mushaf tertibine göre 18, iniş sırasına göre 69. sûredir.

Konusu

Kehf sûresi, giriş kısmında Kur'ân-ı Kerîm'den, onun indiriliş maksadından, Kur'an'ın talimatları karşısında insanların "iman eden ve iman etmeyen" olarak ikiye ayrıldıklarını; bunlardan iman edenlerin çok güzel mükâfatlara nâil olacaklarını, iman etmeyenlerin ise cezalandırılacaklarını beyân eder. Rasûlullah (s.a.v.)'e vazîfesinin sadece tebliğ olduğunu, bunun ötesine geçip insanları İslâm'a dâvette kendini telef edecek derecede yorucu bir yola girmemesini tavsiye eder.

Sûrede esas konu olarak dünya hayatının ve âhiret hayatının mâhiyeti, bu münâsebetle dünyanın gelgeç sevdâlarına aldanmayıp Allah'a ve âhirete imanın önemi üzerinde durulur. Bu konu, pek dikkat çekici bir üslupla anlatılan Ashâb-ı Kehf kıssası, biri bahçeleri olan varlıklı ve şımarık, diğeri oldukça fakir iki kişinin hikâyesi ve dünya hayatının fanîliğiyle alakalı çarpıcı bir örnekle dikkatlere sunulur. Bu arada insanların mahşer yerinde toplanması ve amel defterlerinin açılıp içinde küçük büyük her şeyin sayılıp döküldüğünü, hiçbir ayrıntının bile ihmal edilmediğini gören inkârcı suçluların hazin hallerinden bir manzara arzedilir. Tekrar Kur'an'ın ana mesajlarına dikkat çekildikten sonra, anlaşılması bakımından insan aklının sınırlarını zorlayan Hz. Mûsâ ile Hz. Hızır kıssasına geçilir. Bu kıssada ilm-i ledün konuşur; üç misalle sır perdesinin kenarı azıcık açılır, kader muammasından iğne ucu kadar bir nokta aydınlanır, sonra tekrar kapatılır. İlm-i ledünden siyaset ve saltanat ilmine geçilir. Bu hususta da Hz. Zülkarneyn'in emsalsiz dünya saltanatının ana noktalarına temas edilir. Fakat bu dünyada iyi veya kötü nasıl bir saltanat sürülürse sürülsün kâinatı altüst edecek olan kıyâmet dehşetinin kaçınılmaz olduğuna vurgu yapılarak, kârlı çıkacak olanların yatırımlarını âhiret hayatına yapanlar; zararlı çıkacak olanların ise âhireti hesaba katmadan çalışanlar olacağı belirtilir.

Fazileti

Berâ b. Âzib (r.a.)'in dediğine göre bir adam Kehf sûresini okuyordu, yanında da iki uzun iple bağlı bir at vardı. Derken bir bulut adamın üzerine doğru inmeye başladı. Bulut yaklaştıkça yaklaşıyordu. At bundan dolayı ürktü ve huysuzlardı.

Sabaha çıkınca o zat Nebî (s.a.v.)'e gelerek hâdiseyi anlattı. Rasûlullah (s.a.v.): *"O, kalbe huzur veren bir melektir, Kur'an okuduğun için inmi tir"* buyurdu. (Buhârî, Fezâil 11; Müslim, Müsâfirîn 240)

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Kim, Kehf sûresinin ba ından on âyet ezberlerse deccâlden korunmu olur." (Müslim, Müsâfirin 257)

"Kim, Kehf sûresinin son on âyetini okursa deccâlin fitnesinden korunur." (Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 446)

"Kim Kehf sûresinin ba tarafları ile sonlarını okursa, bu sûre onun için tepeden tırnağa kadar bir nûr olur. Kim de tamâmını okursa, onun için gök ile yer arasında bir nûr olur." (Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III,439)

Kur’an’da Eğrilik Yoktur

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ٓي اَنْزَلَ عَلٰى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًاۜ ﴿١﴾

Rahmân Rahîm Allah’ın ismiyle...

1. Hamd o Allah’a mahsustur ki, kuluna kitabı indirdi; onda hiçbir eğrilik, çarpıklık ve tutarsızlığa yer vermedi.

اَلْعِوَجُ (‘ivec), “istikâmetten, düz ve dik halden sapmak ve meyletmek; eğrilik, karışık, çapraşık” demektir. Kur’an’da ne göze ne de kalbe takılacak hiçbir eksiklik ya da eğrilik yoktur. Onda ne bir kimsenin anlayamayacağı kadar karışık ve karmaşık şeyler vardır, ne de gerçeği bulmak isteyen bir kimseyi kararsız bırakarak doğru yoldan saptıran bir nokta bulunmaktadır. Yine onda lafzın dil yönünden bozuk olması, fesâhat ve belâğata aykırı olması, mânalarının çelişkili olması, gerçek olmayan şeyler ihtiva etmesi, Allah’tan başka şeylere kulluğa dâvet etmesi gibi eğrilik ve çarpıklık sayılacak bir şey bulmak mümkün değildir. (Zemahşerî, *el-Keşşâf,* II, 471)

Kur’an’ın indiriliş gayesi ise şöyle açıklanmaktadır:

قَيِّمًا لِيُنْذِرَ بَأْسًا شَد۪يدًا مِنْ لَدُنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِن۪ينَ الَّذ۪ينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ اَنَّ لَهُمْ اَجْرًا حَسَنًاۙ ﴿٢﴾ مَاكِث۪ينَ ف۪يهِ اَبَدًاۙ ﴿٣﴾ وَيُنْذِرَ الَّذ۪ينَ قَالُوا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًاۗ ﴿٤﴾ مَا لَهُمْ بِه۪ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِاٰبَٓائِهِمْۜ كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ اَفْوَاهِهِمْۜ اِنْ يَقُولُونَ اِلَّا كَذِبًا ﴿٥﴾

2. Allah bu tutarlı ve dosdoğru kitabı, inanmayanları kendi katından gelecek şiddetli bir azapla uyarmak, sâlih ameller işleyen mü’minleri de güzel bir mükâfat ile müjdelemek için indirdi;

3. Hem de içinde ebedî kalmak üzere...

4. Bu ilâhî kelâmı, aynı zamanda “Allah çocuk edindi” diyenleri uyarıp korkutmak için indirdi.

5. Bu konuda ne Allah’a çocuk isnat edenlerin dayandıkları kesin bir bilgi vardır, ne de aynı iddiayı taşıyan atalarının! Ağızlarından çıkan o söz, ne kadar korkunç bir küfür sözüdür! Onlar, başka değil, ancak yalan söylüyorlar.

Kur’an’ın bu hedeflerini gerçekleştirmek üzere tebliğ vazîfesini yerine getirirken aşırılıktan uzak durup itidalli olmaya zarûrî ihtiyaç vardır:

فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ اِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهٰذَا الْحَد۪يثِ اَسَفًا ﴿٦﴾

6. Rasûlüm! Onlar bu Kur’an’a inanmıyorlar diye arkalarından üzülerek neredeyse kendini helâk edeceksin! Hayır böyle yapma!

Rasûlullah (s.a.v.)’in şu ifadeleri, onun insanların hidayetine duyduğu arzuyu ne güzel gözler önüne sermektedir:

“Benimle sizin durumunuz una benzer: Bir adam ate yakar. Ate etrafı aydınlatınca pervâneler ve aydınlığı seven bir kısım hayvanlar bu ate e kendilerini atmaya ba larlar. Adamcağız onlara mânî olmaya çalı ır. Ancak hayvanlar galebe çalarak pek çoğu ate e dü erler. Ben, ate e dü memeniz için sizi belinizden yakalıyorum, ancak siz ate e atılmak için ko uyorsunuz!” (Buhârî, Rikãk 26; Müslim, Edeb 82; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 244)

ş

Bu âyette aynı zamanda Nebiyy-i Ekrem (s.a.v.)’i teselli eden bir yön de bulunmaktadır. Çünkü onun vazîfesi insanları imana zorlamak değil, sadece tebliğ etmek; müjdelemek ve korkutmaktır. Bilmelisiniz ki Peygamber’in tebliğine insanlığın zarûrî ihtiyacı vardır. Çünkü oldukça kısa ve fânî dünya hayatı bütünüyle imtihandan ibarettir:

اِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْاَرْضِ ز۪ينَةً لَهَا لِنَبْلُوَهُمْ اَيُّهُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا ﴿٧﴾

وَاِنَّا لَجَاعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَع۪يدًا جُرُزًاۜ ﴿٨﴾

7. Şüphesiz biz, insanların amel bakımından hangisinin daha güzel olduğunu deneyip ortaya çıkaralım diye yeryüzünde bulunan her şeyi ona mahsus bir zînet ve imtihan için bir malzeme yaptık.

8. Doğrusu biz, yeryüzünde bulunan her şeyi vakti gelince kupkuru bir toprak hâline getirmekteyiz.

Yeryüzündeki nimetleri Allah Teâlâ’ya kulluk yapıp O’na yakınlaşmak yolunda kullanmak gerekmektedir. Değilse Cenâb-ı Hak, dünya üzerindeki bütün nimetleri ve varlıkları vakti gelince yok etmekte, kurumuş toprak hâline getirmektedir. Bu yok oluş ve toprak hâline geliş her an durmadan devam etmektedir. An be an canlılar ölmekte; insanların, hayvanların ve bitkilerin bedenleri toprağa karışıp toprak olmaktadır. Evler, saraylar, hanlar, hamamlar, milletler, devletler, kültürler ve medeniyetler için de aynı ilâhî kanun hükmünü icrâ etmektedir. Kıyâmette ise bu durum son olarak, en muhtevalı ve her şeyi kuşatacak şekilde vuku bulacak, ardından yepyeni bir hayat başlayacaktır.

İşte insanın üzerinde durması ve düşünmesi gereken asıl mesele budur. Şimdi, Allah'a ve âhirete imanın kalbi nasıl tesir altına alıp zorluklara karşı insana nasıl bir tahammül gücü kazandırdığını muşahhas halde göstermek ve yüzyıllarca uyutulduktan sonra yeniden uyandırılmak suretiyle âhiretin varlığına apaçık bir delil olarak sunulmak üzere Ashâb-ı Kehf'in son derece dikkat çekici kıssasına giriş yapılmaktadır:

Ashâb-ı Kehf

أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ كَانُوا مِنْ اٰيَاتِنَا عَجَبًا ﴿٩﴾

9. Rasûlüm! Yoksa sen sadece Ashâb-ı Kehf ve Ashâb-ı Rakîm'in mi ibrete şâyan âyetlerimizden olduğunu sandın? Öyle sanma; başka nice ibretâmiz âyetlerimiz var!

أَصْحَابُ الْكَهْفِ (Ashâbu'l-Kehf), Allah'tan başkasına tapmaya zorlandıkları için Rablerine sığınarak mağaraya çekilen, ilâhî kudret eliyle uyutulup orada uzun bir süre kalan ve âhiretin varlığına açık bir delil olmak üzere tekrar uyandırılan bir grup genç yiğitlerdir. Buradan itibâren 26. âyete kadar onların çok ibretli kıssaları anlatılmaktadır. اَلرَّقِيم (Rakîm), bu yiğitlerin isimlerinin yazıldığı belge veya bunların bulundukları yerin ismidir. Bir diğer görüşe göre ise "Ashâb-ı Rakîm", yolculuk esnâsında tutuldukları yağmurdan kurtulmak için bir mağaraya sığınan, o sırada düşen bir kayanın mağaranın ağzını tamâmen kapatması sebebiyle içeride mahpus kalan, sonra yaptıkları sâlih amelleri vesile kılıp Allah'a dua ederek kayanın yavaş yavaş yana kaymasıyla oradan kurtulma imkânı bulan üç arkadaştır. (bk. Buhârî, Enbiyâ 52; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 274)

Şimdi dikkatlerimizi Ashâb-ı Kehf dediğimiz o gençlere çevirelim de bakalım neler yapıyorlar:

إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَا اٰتِنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا ﴿١٠﴾ فَضَرَبْنَا عَلَى اٰذَانِهِمْ فِي الْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا ﴿١١﴾ ثُمَّ بَعَثْنَاهُمْ لِنَعْلَمَ أَيُّ الْحِزْبَيْنِ أَحْصَى لِمَا لَبِثُوا أَمَدًا ﴿١٢﴾

10. Hani o genç yiğitler mağaraya sığınıp: "Rabbimiz bize katından bir rahmet ver, bize yardım et; şu işimizde doğru ve rızâna uygun olan ne ise onu bize nasip eyle!" diye niyâz etmişlerdi.

11. Bunun üzerine biz de onları sığındıkları o mağarada yıllarca sürecek derin bir uykuya daldırdık.

12. Sonra iki fırkadan; Ashâb-ı Kehf ve düşmanlarından hangisinin bekledikleri gayeyi daha iyi hesap etmiş olduğunu ortaya çıkarmak için onları tekrar uyandırdık.

Cenâb-ı Hak, mağaraya sığınıp niyaza duran o gençlerin dualarını derhal kabul

ederek haklarında hayırlı olacak bir süreci başlattı: Hemen kulaklarına bir perde vurup onları mağarada uyuttu. Senelerce orada o şekilde kaldılar. Belki yüzyıllarla ifade edilebilecek uzun bir müddet sonra onları tekrar uyandırdı. Böyle yapmasındaki maksat, Ashâb-ı Kehf'in mi, yoksa onlara düşmanlık edenlerin mi hedefledikleri gâye itibariyle haklı olduğunu ortaya koymaktı. Daha sonra gelecek âyetlerde de belirtileceği üzere (bk. Kehf 18/19-21) Ashâb-ı Kehf uyandıkları zaman işlerinde başarılı olduklarını, gâyelerinde isâbet ettiklerini gördüler ve Allah'ın rahmetine kavuştular. Buna karşılık Kur'an, onlara düşmanlık yapanların feci akıbetlerini bahse değer bile görmemiştir.

Kıssanın tafsilâtı şöyledir:

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَاَهُمْ بِالْحَقِّ اِنَّهُمْ فِتْيَةٌ اٰمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ
هُدًى ﴿١٣﴾ وَرَبَطْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ اِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضِ لَنْ نَدْعُوَا مِنْ دُونِهِ اِلٰهًا لَقَدْ قُلْنَا اِذًا شَطَطًا ﴿١٤﴾ هٰؤُلَاءِ
قَوْمُنَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ اٰلِهَةً لَوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِمْ بِسُلْطَانٍ بَيِّنٍ
فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا ﴿١٥﴾ وَاِذِ اعْتَزَلْتُمُوهُمْ وَمَا
يَعْبُدُونَ اِلَّا اللّٰهَ فَأْوُۤا اِلَى الْكَهْفِ يَنْشُرْ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيُهَيِّئْ
لَكُمْ مِنْ اَمْرِكُمْ مِرْفَقًا ﴿١٦﴾

13. Şimdi biz, onların başından geçen ibretli hâdiseyi bütün gerçekliğiyle sana anlatacağız: Hiç şüphesiz onlar Rablerine iman etmiş genç yiğitlerdi; biz de onların imanlarını daha da artırdık.

14. Kalplerine tam kuvvet ve metânet verdik de zâlim krala karşı kıyâm ettiklerinde şöyle dediler: "Bizim Rabbimiz göklerin ve yerin Rabbi olan Allah'tır. Biz O'ndan başkasını ilâh kabul edip tapmayız. Böyle bir şey yaparsak, yemin olsun ki gerçek dışı, pek saçma bir iddiada bulunmuş oluruz."

15. "Şu bizim halkımız ise tuttular, Allah'tan başka ilâhlar edindiler. Madem öyle, onların gerçek ilâh olduklarına dair açık bir delil getirmeleri gerekmez mi? Artık Allah adına yalan uydurandan daha zâlim kim olabilir?"

16. İçlerinden biri şöyle dedi: "Madem ki siz onları ve onların Allah'tan başka taptıklarını terkettiniz, o halde mağaraya sığının ki Rabbiniz üzerinize rahmetini yaysın, işinizde size kolaylık ve fayda ihsân etsin."

Bu âyetlerde Allah'ın haram kıldığı şeylerden ve haramların işlendiği ortamlardan uzaklaşmanın önemine dikkat çekilir. Gerçekten de Allah'ın dışındaki varlıklardan gönlen uzaklaşmak, Allah'a kavuşmayı kolaylaştırır. Belki, Allah'ın dışındaki şeylerden uzaklaşılmadığı müddetçe Allah'a kavuşma gerçekleşmez, demek daha doğrudur. İşte Ashâb-ı Kehf ne zaman ki Allah'ın dışında tapınılan putlardan uzaklaştılar, Hak Teâlâ onları riâyet mahfazası içinde korudu, onlar için inâyet mağarasında güzel bir yer hazırladı. Dolayısıyla bütün söz, fiil ve davranışlarında şahsî arzulardan soyunup Allah'ın iradesine teslim olan, her hâlinde Allah'a yönelişi dürüstlük ve samimiyet içinde olan ve yine her durumda sadece Allah'tan yardım isteyen kişilere Rabbimiz büyük lutuflarda bulunacak, onların tüm ihtiyaçlarını karşılayacak ve onlara çok güzel bir gelecek hazırlayacaktır. Cenâb-ı Hakk'ın Ashâb-ı Kehf'e olan yardım ve ikramı bunun açık bir misalidir:

وَتَرَى الشَّمْسَ اِذَا طَلَعَتْ تَزَاوَرُ عَنْ كَهْفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَاِذَا غَرَبَتْ تَقْرِضُهُمْ ذَاتَ الشِّمَالِ وَهُمْ فِى فَجْوَةٍ مِنْهُ ذٰلِكَ مِنْ اٰيَاتِ اللّٰهِ مَنْ يَهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرْشِدًا ﴿١٧﴾ وَتَحْسَبُهُمْ اَيْقَاظًا وَهُمْ رُقُودٌ وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ وَكَلْبُهُمْ بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَصِيدِ لَوِ اطَّلَعْتَ عَلَيْهِمْ لَوَلَّيْتَ مِنْهُمْ فِرَارًا وَلَمُلِئْتَ مِنْهُمْ رُعْبًا ﴿١٨﴾

17. Rasûlüm! Orada bulunsaydın güneşin doğduğu zaman onların mağaralarını sağ taraftan dolaştığını, battığı zaman ise onları sol taraftan makaslayıp geçtiğini, böylece üzerlerine doğup onları rahatsız etmediğini görürdün. Onlar mağaranın genişçe bir yerinde idiler. Onların bu şekilde korunmaları, Allah'ın kudretini gösteren delillerden biridir. Allah kimi doğru yola erdirirse, işte gerçekten doğru yola ermiş kimse odur. Kimin de yoldan sapmasına fırsat verirse, artık sen ona doğru yolu gösterecek bir yardımcı bulamazsın.

18. Onlar uykuda oldukları halde sen onları uyanık sanırdın. Tek yanlarına yatıp zarar görmemeleri için biz onları kâh sağa kâh sola çeviriyorduk. Köpekleri de mağaranın girişinde ön ayaklarını uzatmış yatmaktaydı. Eğer onları bu halleriyle görseydin dönüp kaçardın ve onlar yüzünden için korkuyla dolardı.

Hâdise, oradaki manzaraları aksettiren hareketli bir film şeridi gibi

gözümüzün önünde canlandırılmaktadır. Mağaranın üzerine güneş doğuyor, fakat güneşin ışınları mağaranın içine sızmadan sanki şuurlu olarak yana sapıyor. Güneş batarken de ışınları onların sol taraflarına kayıyor. Onlarsa, mağaranın geniş tabanına dağılmış durumda yatmaktalar. Kendilerine rüzgârın serinliği ve temiz hava ulaşmaktadır. Ashâb-ı Kehf mağarada uyuyarak geçirdikleri zamanda herhangi bir değişikliğe uğramamışlardır. Güneş doğduğunda mağaranın sağ tarafında; battığında da solunda oluyordu. Böylelikle güneşin ışığı, mağaranın içine giremiyor, ama oradakilere uygun temiz hava içeri girebiliyordu. Güneş ışınları tam üzerlerine düşüp onları yakmıyor, çok uzaklarına düşerek de rutubetten çürümelerine yol açmıyordu. Allah Teâlâ onların, bozulmadan, çürümeden kalabilmelerini sağlayacak bir zemin hazırlamıştı.

Abdullah b. Abbas (r.a.) diyor ki: "Şayet güneş tam üzerlerine düşmüş olsaydı onları yakacaktı. Onlar mağarada sağa sola da çevrilmemiş olsalardı çürüyeceklerdi." (Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XV, 264)

Hak Teâlâ'nın bu uzun müddet içinde onları mağarada muhafaza edişi, O'nun yüce kudretini ve hikmetini gösteren delillerdendir. Onların mağaranın içinde güneş ışınlarından etkilenmemeleri, güneş ışınlarının sadece yakınlarından geçmesi, ayrıca onların bulundukları yerde ölmeden, fakat hareket de etmeden öylece kalmaları Allah'ın mûcizelerindendir.

18. âyet, bu hayret verici sahneyi tamamlamak üzere şöyle devam ediyor: Ashâb-ı Kehf uykudalar, fakat görenler onları uyanık zannediyor. Mağarada yıllarca süren uzun uykularında sabit durmuyorlar, ilâhî kudret eliyle bir yandan öbür yana çevriliyorlar. Köpekleri de mağaranın kapısının eşiğine yakın yatmış, ön ayaklarını uzatmış, adeta onlara bekçilik yapıyor. Onlar bu görünümleriyle karşılarına çıkacak birinin içine korku salıyorlar. Çünkü onlar, uyanıkmış gibi uyuyorlar, gâh sağ yanlarına gâh sol yanlarına çevrilip dururlarken uyanmıyorlar. Şüphesiz bu, önceden belirlenen süre dolmadan hiç kimse onları rahatsız etmesin diye yüce Allah'ın takdir buyurduğu mûcizevî bir plandır.

Burada dikkat çeken hususlardan biri, Ashâb-ı Kehf'in köpekleridir. O, büyük bir aşk ve sadakatle o imanlı gençlerin peşine düşmüş, izlerini takip etmiş ve onlara dost olmuştu. Cenâb-ı Hak da bu nasipli hayvancağıza o gençlere yaptığı muâmeleyi yaptı; onlarla beraber uyuttu, onlarla beraber uyandırdı; âhirette de onlarla beraber cennete girdirecektir. Mevlâna Hazretleri, insanlara bir ibret ve ikaz mâhiyetinde o köpeğin hâlini şöyle arzeder:

"Ashâb-ı Kehf'in köpeği ki, o cezbe ile, o feyz-i ilâhî sayesinde murdarlıktan kurtuldu.

Pâdi âhlar sofrasının ba ına oturdu. O köpek, Ashâb-ı Kehf'in sohbetini tercih etmi olduğu için mağara kapısı önünde çanaksız, çömleksiz olarak rahmet-i ilâhîye suyunu ârifler gibi içti."

"Bil ki, içi ilâhî a k ve muhabbetle dolu olmayan insan, ne kadar zavallıdır; belki hayvandan daha a ağıdır. Zira Ashâb-ı Kehf'in köpeği dahî a k ehlini aradı, buldu, ruhanî bir safâya eri ti ve o has kullarda fânî olarak cenneti kazandı."

Bir sonraki safhada uyku hâlinde bulunan bu kutlu yiğitlerin birdenbire canlanıp kıpırdanmaya başladıkları görülür:

وَكَذٰلِكَ بَعَثْنَاهُمْ لِيَتَسَٓاءَلُوا بَيْنَهُمْۜ قَالَ قَٓائِلٌ مِنْهُمْ كَمْ لَبِثْتُمْۜ قَالُوا
لَبِثْنَا يَوْمًا اَوْ بَعْضَ يَوْمٍۜ قَالُوا رَبُّكُمْ اَعْلَمُ بِمَا لَبِثْتُمْ فَابْعَثُوٓا اَحَدَكُمْ
بِوَرِقِكُمْ هٰذِه۪ٓ اِلَى الْمَدٖينَةِ فَلْيَنْظُرْ اَيُّهَٓا اَزْكٰى طَعَامًا فَلْيَأْتِكُمْ بِرِزْقٍ
مِنْهُ وَلْيَتَلَطَّفْ وَلَا يُشْعِرَنَّ بِكُمْ اَحَدًا ﴿١٩﴾ اِنَّهُمْ اِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ
يَرْجُمُوكُمْ اَوْ يُعٖيدُوكُمْ فٖي مِلَّتِهِمْ وَلَنْ تُفْلِحُٓوا اِذًا اَبَدًا ﴿٢٠﴾

19. Biz onları uyuttuğumuz gibi, durumlarını aralarında soruşturmaları için öylece de uyandırdık. İçlerinden biri: "Burada ne kadar kaldınız?" diye sordu. Bir kısmı: "Bir gün, belki bir günden de az" diye cevap verdi. Diğerleri ise şöyle dediler: "Ne kadar kaldığınızı Rabbiniz daha iyi bilir. Şimdi birinizi şu gümüş parayla şehre gönderin de yiyeceklerin hangisi daha temiz ve daha güzelse baksın, ondan size biraz yiyecek getirsin. Fakat çok nazik ve tedbirli davransın da sakın sizi ve yerinizi hiç kimseye sezdirmesin."

20. "Çünkü eğer şehir halkı yerinizi öğrenirde sizi ellerine geçirirlerse ya sizi taşlayarak öldürürler veya sizi kendi dinlerine döndürürler. İşte o zaman ebediyen kurtuluşa eremezsiniz."

Dikkate şâyandır ki, Ashâb-ı Kehf asırlarca kendilerinden geçip Hakk'ın yanında bulunmak makamında kaldıkları müddetçe nâil oldukları rûhânî gıdâlar sâyesinde dünya yiyeceklerine ve cismânî gıdâlara muhtaç olmadılar. Nitekim Nebiyy-i Ekrem (s.a.v.)'in hâli de böyleydi. O, hiç iftar etmeksizin günlerce oruç tutar ve: *"Rabbimin katında gecelerim; O beni yedirir, içirir"* buyururdu. (*Buhârî*, Savm 20, 48, 49; *Müslim*, Sıyam 57-58) Hz. Mûsâ da Tûr dağında kırk gün yemedi, içmedi, savm-i visâl tuttu. Fakat ilâhî fuyuzâtın verdiği huzurla bir an bile ne açlık ne de susuzluk hissetti. Hz. Hızır'la buluşmak üzere yola çıktığında ise hemen acıktı ve yanındaki gence: **"Şu kahvaltımızı getir de yiyelim artık! Gerçekten bu yolculuğumuz yüzünden hayli yorgun düştük"** dedi. (Kehf

18/62) Aynı şekilde Ashâb-ı Kehf de Hakk'ın yanında olmak makamından kendilerinde olmak durumuna dönünce açlıklarını hissettiler ve hemen aralarında azık meselesini konuşmaya başladılar. (bk. Bursevî, *Rûhu'l-Beyân,* V, 274)

Âyetlerin akışı burada bize yüzlerce yıl sonra şehre gelen arkadaşın karşılaşacağı tuhaf ve acaip durumu düşünme ve boş kalan o alanı doldurma fırsatı vermektedir. Biz bütün bunları düşünürken Kur'an bu ibretli kıssanın diğer bir safhasını, onların ruhlarını Allah'a teslim ettikleri sahneyi takdim eder:

وَكَذٰلِكَ اَعْثَرْنَا عَلَيْهِمْ لِيَعْلَمُوا اَنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَاَنَّ السَّاعَةَ لَا رَيْبَ
فِيهَا ۚ اِذْ يَتَنَازَعُونَ بَيْنَهُمْ اَمْرَهُمْ فَقَالُوا ابْنُوا عَلَيْهِمْ بُنْيَانًا ۘ رَبُّهُمْ اَعْلَمُ
بِهِمْ ۘ قَالَ الَّذِينَ غَلَبُوا عَلٰٓى اَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِمْ مَسْجِدًا ﴿٢١﴾

21. Böylece biz insanları onların durumundan haberdar ettik ki, Allah'ın va'dinin gerçek olduğunu ve kıyâmetin mutlaka kopacağında hiç şüphe olmadığını bilsinler. Vefatlarının ardından halk, aralarında Ashâb-ı Kehf'in bu fevkalade hallerini tartışmaya başlamışlardı. Bir kısmı: "Üzerlerine bir anıt dikin; onların durumlarını en iyi Rableri bilir" dediler. Onlar için ne yapılacağı konusunda görüşleri ağır basanlar ise: "Hayır, onların yanıbaşlarına mutlaka bir mescid yapacağız" dediler.

Bazı kimseler, bu gençlerin naaşlarının mağarada oldukları gibi kalmaları ve ziyaretçiler tarafından rahatsız edilebilecek davranışlardan korunmaları için mağaranın üzerine bir anıt yapılmasını teklif ettiler. Şehrin idârecileri ise mağaranın üstüne bir mâbed yaptıracaklarını bildirdiler. İdârecilerin bu taleplerinin iyi niyetle olabileceği gibi, milleti putperestliğe alıştırmak gibi kötü niyetle de olabileceği yönünde izahlar vardır. Aslında sâlih kimselere tâzim maksadıyla onların kabirleri üzerine mâbed yapmak önceki zamanlarda örf hâline gelmişti. Ancak bu nevi uygulamalar neticede insanları putperestliğe götürdüğü için Rasûlullah (s.a.v.) bunu yasaklamış, böyle davranan yahudi ve hıristiyanları kınamış (bk. Buhâri, Salât 48; Müslim, Mesâcid 19) ve şöyle buyurmuştur: *"İyi biliniz ki sizden önceki ümmetler, peygamberlerinin ve iyi kimselerinin kabirlerini mescid edinmi lerdi. Sakın siz kabirleri mescid edinmeyin; size bunu yasaklıyorum!"* (Müslim, Mesâcid 23)

Peki Ashâb-ı Kehf, köpekleriyle birlikte kaç kişiydiler:

سَيَقُولُونَ ثَلٰثَةٌ رَابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ ۚ وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ رَجْمًا

بِالْغَيْبِۚ وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْۜ قُلْ رَبّ۪ٓي اَعْلَمُ بِعِدَّتِهِمْ مَا يَعْلَمُهُمْ اِلَّا قَل۪يلٌۜ فَلَا تُمَارِ ف۪يهِمْ اِلَّا مِرَٓاءً ظَاهِرًاۖ وَلَا تَسْتَفْتِ ف۪يهِمْ مِنْهُمْ اَحَدًاࣖ ﴿٢٢﴾

22. İnsanlar, bu kıssanın verdiği dersler üzerinde düşünecek yerde: “Onlar üç kişidir, dördüncüleri köpekleridir” diyecekler. “Beş kişidir, altıncıları köpekleridir” diyecekler. Bunların yaptıkları gaybı taşlamaktan ibarettir. Bir grup da: “Onlar yedi kişidir, sekizincileri köpekleridir” diyecekler. De ki: “Rabbim onların sayısını daha iyi bilir. Zâten onlar hakkında doğru bilgi sahibi olan çok az insan vardır.” O halde onlar hakkında Kur’an’da haber verilen açık delillerin dışında kimseyle tartışmaya girme ve onlarla ilgili olarak hiç kimseye bir şey sorma!

O gençler Allah’ın velî kullarından olduğu için, onların hâlini de ancak Allah’ın seçkin kulları ve mânevî hal bakımından onlara yakın kimseler bilebilir. Onlar öyle bir ilâhî örtü ve gizlilik içinde bulunurlar ki o hâlin yabancısı olanlar onlara muttali olamazlar. Zira Cenâb-ı Hak dostlarını yabancılardan gizler. Ancak hakikat ehli olan çok az kimse onların durumlarını anlayabilir. Yabancılar, yakın olanları bilemezler. Yakın olanların halleri de yine yakın olanlara kapalı kalmaz. Hatta Allah dostları: “Sûfiler aynı ev halkı gibidir, başkası onların arasına giremez” derler. Bu sebeple, onların hâlinden bigâne olanlara onlardan sual etmek doğru olmaz. Unutmamalı ki, kalbi dostlarının muhabbetine mahal olmayan kişinin lisânı onların zikrini ikrar edici olamaz. (bk. Kuşeyrî, *Letâifü’l-i ârât,* II, 216)

Bu âyette geçmişe ait gaybî hâdiseleri tartışmanın bir önemi olmadığı beyân edildikten sonra, bu kez de, gelecek zamanın muhtevasında olan gayb hakkında ileri geri konuşmak ve bu müddet zarfında meydana gelecek hâdiseler hakkında şimdiden bir hüküm vermeye kalkışmak yasaklanmaktadır:

“İnşallah” Demeyi Unutma

وَلَا تَقُولَنَّ لِشَا۬يْءٍ اِنّ۪ي فَاعِلٌ ذٰلِكَ غَدًاۙ ﴿٢٣﴾ اِلَّٓا اَنْ يَشَٓاءَ اللّٰهُۘ وَاذْكُرْ رَبَّكَ اِذَا نَس۪يتَ وَقُلْ عَسٰٓى اَنْ يَهْدِيَنِ رَبّ۪ي لِاَقْرَبَ مِنْ هٰذَا رَشَدًا ﴿٢٤﴾

23. Hiçbir şey hakkında: “Ben yarın mutlaka şu işi yapacağım” deme.

24. Ancak: “İnşallah; Allah izin verirse yapacağım” de. Bunu söylemeyi unuttuğun zaman Rabbini hatırla ve: “Umarım ki Rabbim beni bundan daha yakın bir vakitte dosdoğru ve güzel bir başarıya eriştirir” de.

Müşrikler Rasûlullah (s.a.v.)’e Ashâb-ı Kehf’in kimler olduğuna dair sual sordular. Peygamberimiz (s.a.v.) de “inşallah” demeyi unutup, sual hakkında vahyin mutlaka geleceği ümidiyle, “yarın size sorularınızın cevâbını bildireceğim” buyurdu. Fakat vahiy on beş gün gelmedi. Bu hem Efendimiz’in zor durumda kalmasına, hem de müşriklerin bir kısım dedikodularına sebep oldu. Sonra bu âyetler nâzil olarak “inşallah” demeden gelecekte herhangi bir şeyi mutlaka yapacağım demeyi yasakladı. (Taberî, *Câmi‘u’l-beyân,* XV, 285)

Gelecekte bir iş yapmaya niyet ederken “inşallah” demeyi unutmamak lâzımdır. Öncelikle **“Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilemez.”** (Lokmân 31/34) İkinci olarak insan ölümlü varlıktır. “Şu işi yarın yapacağım” dediğinde, yarın gelmeden önce ölme; ölmese bile o işi yapmasına bir engel çıkma ihtimali yüksektir. Bu bakımdan eğer o kişi “inşallah” dememiş ise, o takdirde yalancı olma ihtimali doğar. Bir de insan nisyan ile malul bir varlıktır. Peygamberlerin de unutma ihtimali yok değildir. Bunun için insan “inşallah” demeyi unutursa, hatırladığı zaman hemen söylemelidir.

Ebû Hamza Bağdâdî (k.s.) şöyle der:

“Muhaldir o şey ki, sevesin sonra unutasın. Muhaldir o şey ki, onu dâimâ anasın, fakat sonunda onu bulamayasın. Şu da muhaldir ki: O’nun zikrini etmekteki tadını alasın, sonra kalkıp O’ndan başkasıyla meşgul olasın...” (Şârânî, *Velîler Ansiklopedisi,* I, 335)

Ashâb-ı Kehf’in mağarada kalış sürelerine gelince:

وَلَبِثُوا ف۪ي كَهْفِهِمْ ثَلٰثَ مِائَةٍ سِن۪ينَ وَازْدَادُوا تِسْعًا ﴿٢٥﴾ قُلِ اللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا لَبِثُواۚ لَهُ غَيْبُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ اَبْصِرْ بِه۪ وَاَسْمِعْۜ مَا لَهُمْ مِنْ دُونِه۪ مِنْ وَلِيٍّۘ وَلَا يُشْرِكُ ف۪ي حُكْمِه۪ٓ اَحَدًا ﴿٢٦﴾

25. Yine bir kısmı: "Onlar mağaralarında üç yüz sene kaldı" dediler; bir kısmı da buna dokuz sene daha ilâve ettiler.

26. De ki: "Onların ne kadar kaldığını en iyi Allah bilir. Çünkü göklerin ve yerin gaybı Allah'ın elindedir. O ne kadar güzel görür, ne kadar güzel işitir. İnsanların Allah'tan başka hiçbir dostu ve yardımcısı yoktur. Allah, hükmüne ve hâkimiyetinin icrâsına hiç kimseyi ortak etmez.

Bu kıssanın anlatılmasında hedeflenen hikmet ve maksatlar, uyuyanların sayısı veya mağarada ne kadar kaldıkları değil, hâdisenin öğretmek istediği derslerdir. Bunları şu şekilde hülâsa etmek mümkündür:

• Gerçek bir mü'min hiç bir şekilde haktan dönmemeli ve bâtıl önünde kesinlikle boyun eğmemelidir.

• Bir mü'min sadece maddî vasıtalara değil, bilakis Allah'a güvenmelidir. Zahirî şartlar ne kadar kötü görünse de, o Allah'a güvenip dayanmalı ve doğru yoldan gitmelidir.

• Allah'ın, Ashâb-ı Kehf ve benzeri hâdiselerde tecelli eden kudret tezâhürlerinin bir "tabiat kanunu" ile sınırlı olduğunu düşünmek tamâmen yanlıştır. Çünkü O, umûmî mânada cârî olan sünnetullâha ve uzun tecrübe birikimlerine aykırı bile görünse, dilediği her şeyi yapmaya kadirdir. O dilediği her yer ve zamanda herhangi bir tabiat kanununu değiştirmeye ve alışılmamış bir hârikulâde şeyi meydana getirmeye de kadirdir. Bu sebeple Allah Teâlâ, üç yüzyıldan beri uyuyan bir kimseyi sanki birkaç saatlik uykudan uyandırır gibi, hem de bu zaman zarfında görünüşünde, giyinişinde, sağlığında hiç bir değişiklik meydana getirmeksizin uyandırmaya kadirdir.

• Bu kıssa bize Peygamberlerin ve ilâhî kitapların haber verdiği gibi Allah'ın geçmiş-gelecek bütün insanları mahşer günü tekrar diriltmeye kadir olduğunu göstermektedir. (Mevdûdî, *Tefhîmu'l-Kur'an,* III, 165)

Dolayısıyla bu gençler gibi sağlam bir iman ve kulluk şuuruna sahip olmak, yeniden dirilişi ve ilâhî huzurda hesap verişi aklından çıkarmayarak dikkatli bir hayat yaşamak zarûrîdir. Bunun için de Allah Teâlâ'nın doğru yolu göstermek üzere indirdiği Kur'an'ı en güzel şekilde okuyup anlamak lâzımdır:

وَاتْلُ مَآ اُوحِيَ اِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ رَبِّكَۚ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَلَنْ تَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا ﴿٢٧﴾

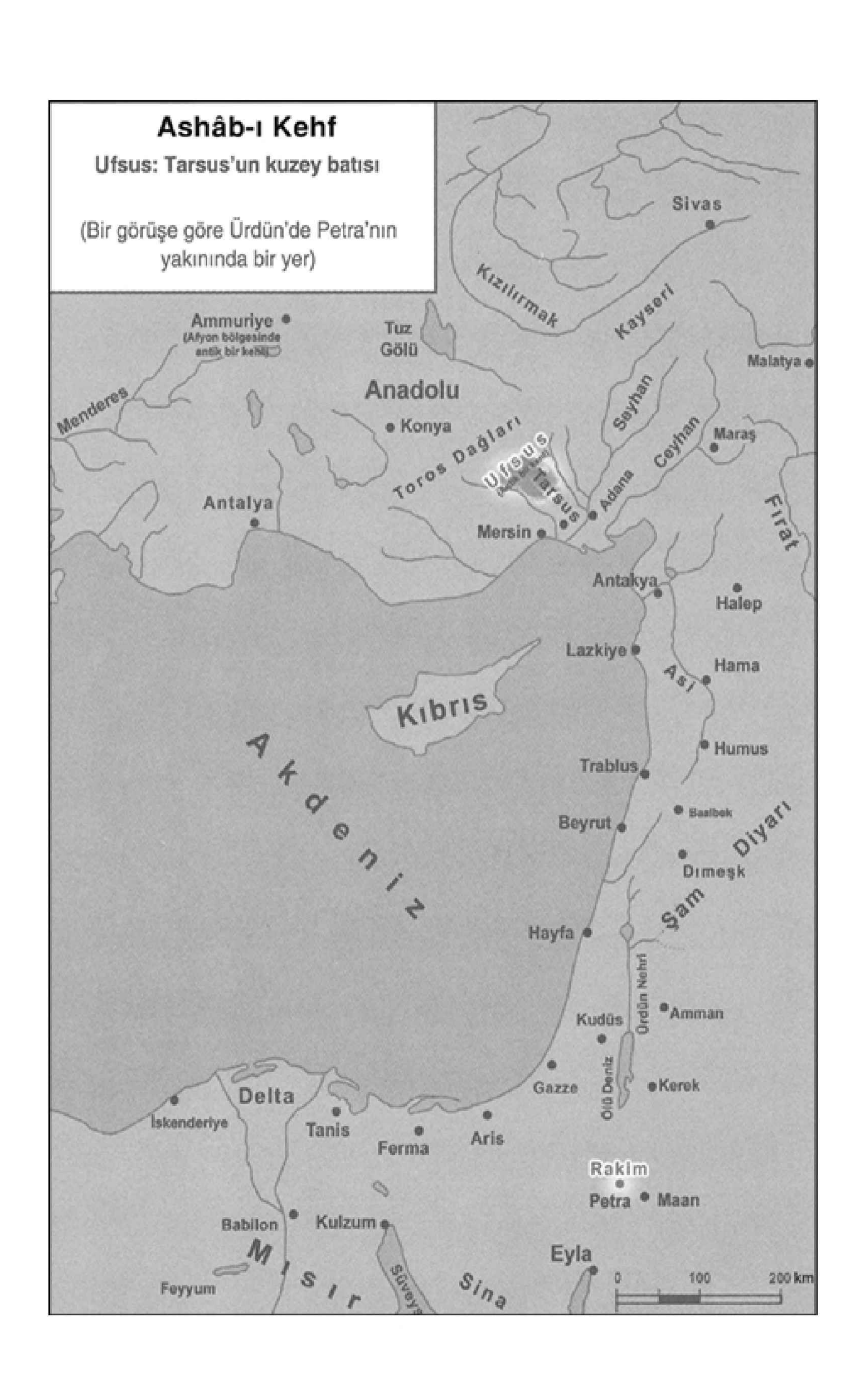
27. Rasûlüm! Rabbinin kitabından sana vahyedileni oku. O'nun kelimelerini değiştirebilecek hiçbir kuvvet yoktur. O'ndan başka bir sığınak da bulamazsın!

Bu âyet münkirlerin: **"Ya bize bundan başka bir Kur'an getir veya onu değiştir"** (Yûnus 10/15) gibi taleplerine cevap olarak inmiştir. Buna göre

Peygamber'in ve mü'minlerin vazîfesi Kur'ân-ı Kerîm'i, hiçbir ilâve ve eksiltmeye tâbi kılmaksızın olduğu gibi okumak ve tebliğ etmektir.

İbrâhim Havvas (k.s.) der ki: "Kalbin cilâsı ve devâsı beştir: Mânasını düşünerek Kur'an okumak, mideyi boş tutmak, gece ibâdetine kalkmak, seher vaktinde Allah'a yalvarmak, sâlihlerin meclisinde bulunmak." (Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, V, 283)

Bunları başarabilmek için nefsi İslâm ahlakıyla terbiye ve tezyin etmeye, özellikle nefsin hoşuna gitmese de Allah'ın râzı olacağı zor işlere sabretmeye gerek vardır:

Ashâb-ı Kehf
Ufsus: Tarsus'un kuzey batısı
(Bir görüşe göre Ürdün'de Petra'nın yakınında bir yer)
Sivas
Kızılırmak
Kayseri
Malatya
Ammuriye
(Afyon bölgesinde antik bir kent)
Tuz Gölü
Anadolu
Menderes
Konya
Seyhan
Ceyhan
Maraş
Toros Dağları
Ufsus
Tarsus
Adana
Fırat
Antalya
Mersin
Antakya
Halep
Lazkiye
Hama
Asi
Kıbrıs
Akdeniz
Humus
Trablus
Baalbek
Beyrut
Şam Diyarı
Dımeşk
Hayfa
Ürdün Nehri
Amman
Kudüs
Gazze
Ölü Deniz
Kerek
Delta
İskenderiye
Tanis
Ferma
Aris
Rakim
Petra
Maan
Babilon
Kulzum
Mısır
Eyla
Süveyş
Sina
Feyyum
0
100
200 km

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ اَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوٰيهُ وَكَانَ اَمْرُهُ فُرُطًا ﴿٢٨﴾

28. Sabah akşam Rablerinin rızâsını dileyerek O'na dua ve ibâdet edenlerle beraber olmaya candan sabret! Dünya hayâtının çekiciliğine kapılıp da gözlerini onlardan ayırma! Kalbini bizi anmaktan gâfil kıldığımız, nefsânî arzularına uyan ve işi hep aşırılık olan kimselere itaat etme!

Müşriklerin zenginleri, fakirlerle birlikte oturmaya tenezzül etmiyor, kendisiyle oturup konuşmaları için Peygamberimiz (s.a.v.)'den fakirlerin bulunmadığı husûsî meclisler ayırmasını istiyorlardı. Onların müslüman olmasını çok arzulayan Allah Rasûlü (s.a.v.) de dile getirilen bu tür istekleri kabul etmeyi düşünmüştü. Bu âyet bu ve benzeri hâdiseler üzerine inmiştir. Efendimiz (s.a.v.) daha önce de fakir müslümanlarla beraber bulunur, onların tüm dertleriyle meşgul olurdu. Fakat bir işi sebebiyle kalkıp gitmek istediği zaman yanlarından kalkar giderdi. Ne zaman ki Kehf sûresindeki bu âyet-i kerîme indi, artık böyle yapmaz oldu. Bundan sonra sahâbe-i kirâm daha titiz davranmaya başladılar. Birlikte otururken vakit bir hayli geçince Efendimiz'in rahatça kalkıp gidebilmesi için, onlar erken davranır ve onun yanından kalkarlardı. (bk. İbn Mâce, Zühd 7; Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* VII, 262-263)

Rivayete göre bu âyet inince, Rasûlullah Efendimiz hemen kalkıp, o fakir sahâbîlerini aramaya koyuldu ve onları mescidin arka taraflarında Allah'ı zikrederken buldu. Bunun üzerine; *"Canımı almadan önce, ümmetimden bu insanlarla beraber bulunmaya sabretmemi emreden Allah'a hamdolsun! Artık hayâtım da ölümüm de sizinle beraberdir"* buyurdu. (Vâhidî, *Esbâbu'n-nüzûl,* s. 304)

Allah'ın samimi kulları olan fakirlerle beraber olmaktan kaçınan, bununla birlikte İslâm'ın kendilerine muhtaç olduğunu zanneden câhillere verilecek cevap şudur:

وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيَكْفُرْ اِنَّا اَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا اَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَاِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٢٩﴾

29. De ki: "Gerçek, Rabbinizden gelmiştir. Artık dileyen iman etsin,

dileyen inkâr etsin. Şüphesiz biz zâlimler için öyle bir ateş hazırlamışızdır ki, duvar gibi yükselen alevleri onları çepeçevre kuşatmıştır. Susuzluktan feryad edip su istediklerinde, kendilerine tıpkı erimiş maden gibi yüzleri haşlayan bir su verilir. O su ne fenâ bir içecek; o ateş ne kötü bir barınaktır!

Gerçek, İslâm dinidir. İnsanlığın kurtuluşu için onu gönderen Allah Teâlâ'dır. İslâm karşısında zengin-fakir, güçlü-zayıf, güzel-çirkin, şöhretli-şöhretsiz herkes eşittir. Rabbimiz İslâm'ı ihsân etmiş, fakat ona iman edip etmeme konusunda insanları serbest bırakmıştır. İsteyen inanır, isteyen de onu inkâr eder. Anca inkâr edenleri acı bir akıbet beklemektedir.

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.), aynı konudan bahseden ***"Bu peri anlığın ardından cehennem azabı gelecek; orada onlara kanlı ve irinli su içirilecek. O berbat suyu azar azar yudumlamaya çalı acak, fakat bir türlü boğazından geçiremeyecek..."*** (İbrâhim 14/16-17) âyetleri hakkında şu izahı yapar: *"Su, ağzına yakla tırılır, ancak ondan tiksinir. Ona, daha da yakla tırıldı mı, yüzünü kavurur ve ba ının perçemi dü er. O suyu içince de bağırsaklarını parçalar ve nihâyet bağırsakları arkasından çıkar. Nitekim Yüce Allah:* ***"O cehennemliklere kaynar su içirilir de bu onların bağırsaklarını paramparça eder"*** (Muhammed 47/15) *buyurur."* (Tirmizî, Cehennem 4)

Mü'minlere gelince:

إِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًاۚ ﴿٣٠﴾ أُولٰٓئِكَ لَهُمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِنْ سُنْدُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَّكِـِٔينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَآئِكِۜ نِعْمَ الثَّوَابُۜ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًاۚ ﴿٣١﴾

30. Buna karşılık iman edip sâlih ameller işleyenlere gelince, hiç şüphesiz biz, güzel güzel amel yapanların mükâfatını asla zâyi etmeyiz.

31. İşte onlar için altlarından ırmaklar akan Adn cennetleri vardır. Orada altın bileziklerle süslenirler, ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler giyerler, tahtlar üzerine yaslanarak otururlar. Bu nimetler ne güzel mükâfat; o cennet ne güzel bir barınaktır!

Kâfirlerin varacağı ateş zindanı çok kötü bir yer iken, mü'minlerin nâil olacağı bu nimetler gerçekten çok güzel bir mükâfat, cennet çok güzel bir kalınacak yerdir!

Örnek olarak verilen şu iki insanın hâli, mü'minle kâfirin iç dünyalarının

derinliklerini gösteren birer projektör vazîfesi görecektir:

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا رَجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِاَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ اَعْنَابٍ وَحَفَفْنَاهُمَا بِنَخْلٍ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زَرْعًا ﴿٣٢﴾ كِلْتَا الْجَنَّتَيْنِ اٰتَتْ اُكُلَهَا وَلَمْ تَظْلِمْ مِنْهُ شَيْـًٔا وَفَجَّرْنَا خِلَالَهُمَا نَهَرًا ﴿٣٣﴾

32. Onlara şu iki adamı örnek ver: Onlardan birine iki üzüm bağı vermiş, bağların etrafını hurmalıklarla donatmış ve aralarına da bir ekin tarlası yerleştirmiştik.

33. Her iki bağ da ürünlerini tam olarak vermiş, verimlerinde herhangi bir azalma olmamıştı. Bağların arasından bir de nehir akıtmıştık.

Burada her toplumda görülmesi mümkün olan iki insan şahsiyeti bir örnekle anlatılıyor. Örnek şu şekilde başlıyor ve beş safha halinde takdim edilip tamamlanıyor:

Birinci safhada son derece canlı, güzel ve gür iki tane bahçe manzarası arzediliyor. Bunlara جَنَّتَيْنِ (cenneteyn) ismi veriliyor. Çünkü içlerinde bulunan ağaçlar öyle birbirine girmiş, öyle sarmaş dolaş olmuşlar ki gölgeleriyle bu bahçelerde olan şeyleri gizliyorlar, örtüyorlar. Bu bahçelerde sıra sıra üzüm bağları vardır. Çevreleri de yüksek yüksek hurma ağaçlarıyla çevrilidir. Bu ağaçların ortasında ve üzüm bağlarının arasında kalan geniş düz araziler de ekinliktir. Buralarda ekininden, sebzesinden her türlü ürün yetişiyor. O iki bahçenin arasından bir de nehir akıyor. Bu son derece güzel, muhteşem, canlı, hayat fışkıran, mal ve nimet coşan bir manzaradır. Bu kısa tanıtımın peşinden ikinci safhada bahçe sahibinin kişiliği ve karakteri sergilenmeğe başlıyor:

وَكَانَ لَهُ ثَمَرٌ فَقَالَ لِصَاحِبِهِ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ اَنَا اَكْثَرُ مِنْكَ مَالًا وَاَعَزُّ نَفَرًا ﴿٣٤﴾

34. Üstelik o kişinin başka gelir kaynakları da vardı. Bu sebeple fakir arkadaşıyla konuşurken ona üstünlük taslayarak: “Benim malım mülküm seninkinden daha fazla, evlâd ü iyâlim de seninkinden daha çok, daha güçlü” dedi.

Bu sahada adam bahçesine bakıyor, içi gurur doluyor, onun gösterişi ve güzelliği kendisini aldatıyor; kibirlenmeye başlıyor. Bahçelerine giderken yolda fakir ama mü’min arkadaşıyla karşılaşıyor. Ona hava atmağa ve üstünlük taslamaya kalkışıyor: “Ben senden daha zenginim, malım mülküm senden daha çok, ehl ü iyalim senden daha fazla” diyerek kalbinde kabaran kibrini dilinden akıtıyor:

وَدَخَلَ جَنَّتَهُ وَهُوَ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ قَالَ مَا اَظُنُّ اَنْ تَبِيدَ هٰذِهِ اَبَدًا ﴿٣٥﴾ وَمَا
اَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ رُدِدْتُ اِلٰى رَبّٖى لَاَجِدَنَّ خَيْرًا مِنْهَا مُنْقَلَبًا ﴿٣٦﴾

35. Kapıldığı gurur ve kibir duygusuyla kendisine böylesine yazık eden bu adam bağına girdi. Şöyle diyordu: “Burasının hiçbir zaman çürüyüp yok olacağını sanmıyorum!”

36. “Kıyâmetin kopacağına da inanmıyorum. Fakat farz-ı muhâl öldükten sonra diriltilip Rabbimin huzuruna döndürülecek olsam bile, hiç şüphesiz orada da bundan daha iyisini bulurum.”

Üçüncü safhada adam, arkadaşına üstünlük tasladıktan sonra gurur ve kibriyle nefsine zulmederek bahçesine giriyor. Nefsine zulmediyor; çünkü kendisine verilen nimetleri, Allah’ın birliğine bir delil ve O’na bir şükür vesilesi kılacakken, O’nun öldükten sonra diriltmeğe gücü yeteceğini inkâr etmeğe ve nimetlere nankörlükte bulunmağa bir sebep sayıyor. Benliğini saran gurur ve içini dolduran bencillikle Allah’ı unutuyor. Allah’ın kendisine verdiği nimete şükretmeyi aklına bile getirmiyor. Bu bahçesi hiçbir zaman harap olmaz sanıyor. Sonra bu zannı onu, kıyâmetin kopmayacağı inancına götürüyor. Bu noktada da kalmıyor. Farz-ı muhal kıyâmet kopsa bile kendisine ayrı bir muâmele edileceğini; bu dünyada bağ bahçe, evlad ü iyâl sahibi olduğu gibi orada da daha üstünlerinin kendisine bahşedileceğini zannediyor. Sanıyor ki, bu dünyada geçerli olan değerler, öteki dünyada da geçerli olacak, bu vesileyle saygı ve hürmet görecek ve kendisine özel bir muâmele yapılacak. Fakat, ne yazık ki durum hiç de düşündüğü gibi olmayacaktır:

قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ اَكَفَرْتَ بِالَّذٖى خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ
نُطْفَةٍ ثُمَّ سَوّٰيكَ رَجُلًا ﴿٣٧﴾ لٰكِنَّا هُوَ اللّٰهُ رَبّٖى وَلَا اُشْرِكُ بِرَبّٖى
اَحَدًا ﴿٣٨﴾ وَلَوْلَا اِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَاءَ اللّٰهُ لَا قُوَّةَ اِلَّا
بِاللّٰهِ اِنْ تَرَنِ اَنَا اَقَلَّ مِنْكَ مَالًا وَوَلَدًا ﴿٣٩﴾ فَعَسٰى رَبّٖى اَنْ يُؤْتِيَنِ
خَيْرًا مِنْ جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِنَ السَّمَاءِ فَتُصْبِحَ صَعٖيدًا
زَلَقًا ﴿٤٠﴾ اَوْ يُصْبِحَ مَاؤُهَا غَوْرًا فَلَنْ تَسْتَطٖيعَ لَهُ طَلَبًا ﴿٤١﴾

37. Arkadaşı ona şöyle cevap verdi: “Seni aslen topraktan, sonra bir nutfeden yaratan, sonra da seni eli yüzü düzgün bir adam hâline getiren

Allah'ı inkâr mı ediyorsun?"

38. "Fakat ben açıkça ilan ediyorum ki, O Allah benim Rabbimdir. Ben Rabbime hiçbir şeyi ortak koşmam!"

39. "Her ne kadar beni mal ve evlat bakımından kendinden daha geri görsen de, bağına girdiğinde: «Mâşallah, Allah dilemiş olmuş! Bütün kuvvet ancak Allah'a aittir» demeli değil miydin?"

40. "Bakarsın Rabbim bana senin bağından daha hayırlısını verir; senin bağının üzerine ise gökten bir âfet gönderir de o bağ kupkuru, kaypak bir toprak hâline dönüşüverir."

41. "Yahut o bahçenin suyu yerin dibine çekilir de, senin bir daha onu bulup çıkarmaya gücün yetmez."

Dördüncü safhada mü'min arkadaşı o gâfile Allah'ı hatırlatıyor; kendisini aslen topraktan sonra bir damla sudan yaratan sonra da ona eli yüzü düzgün adam şeklini veren Allah'ı. Ve bu davranışının, yüce Allah'ı inkâr anlamına geldiğini ihtar ediyor. Tabi bu arada da kendisinin Allah'ı tek Rab kabul eden, O'na asla şirk koşmayan, fakirlik, zenginlik vs. O'nun verdiği her şeye râzı olan muvahhid biri olduğunu, bunun kendi nazarında her şeyden üstün büyük bir sermaye olduğunu ifadeden çekinmiyor. Daha sonra arkadaşına, bahçesine girdiği zaman **"Mâşallah, Allah dilemiş olmuş! Bütün kuvvet ancak Allah'a aittir"** (Kehf 18/39) demesi, böylece bütün bunların Allah'ın vergisi olduğunu kabul etmesi ve gururlanmak yerine hamd ve şükran duygularıyla O'na boyun eğmesi gerektiğini bildiriyor. Onu gerçek bir iman ve teslimiyete çağırıyor. Ayrıca onu, tevbe edip durumunu düzeltmediği, kendisini mal ve evlatça üstün görerek böbürlenmeğe devam ettiği, arkadaşını da mal ve evladı az olduğu için hakir gördüğü takdirde Allah'ın, arkadaşına, kendisinin bahçelerinden daha hayırlısını verebileceği, kendisinin bahçelerine de bir felâket göndererek kaypak bir toprak hâline getirebileceği veya suyunu, bir daha bulunmayacak şekilde batırıp yok edebileceği ikaz ve tehdidinde bulunuyor. Daha doğrusu bu yolla da onu, Allah'ın gücü ve kuvveti karşısında teslimiyete dâvet ediyor.

Anlaşılan o ki, gururlu kişi, mü'min arkadaşının bu nasihatlerine pek kulak asmıyor, o da Rabbinden, haksız yere kendisini horlayan ve kendine üstünlük taslayan bu zâlime lâyık olduğu cezayı vermesini talep ediyor da bahçelerin ve sahiplerinin kötü akıbetini sergileyen şu beşinci safha meydana geliyor:

وَاُح۪يطَ بِثَمَرِه۪ فَاَصْبَحَ يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ عَلٰى مَٓا اَنْفَقَ ف۪يهَا وَهِيَ خَاوِيَةٌ
عَلٰى عُرُوشِهَا وَيَقُولُ يَا لَيْتَن۪ي لَمْ اُشْرِكْ بِرَبّ۪ٓي اَحَدًا ﴿٤٢﴾ وَلَمْ
تَكُنْ لَهُ فِئَةٌ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَمَا كَانَ مُنْتَصِرًاۜ ﴿٤٣﴾ هُنَالِكَ

الْوَلَايَةُ لِلّٰهِ الْحَقِّ ط هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا ع ﴿٤٤﴾

42. Çok geçmeden o inkârcı kişinin bağı, bahçesi, bütün ürünleri korkunç bir âfetle kuşatılıp yok ediliverdi. Adam, çökmüş asma çardaklarının başında, yaptığı onca masrafa, verdiği emeklere yanıp ellerini ovuşturuyor ve: "Âh! Keşke ben Rabbime hiç kimseyi ortak koşmasaydım!" diyordu.

43. Şimdi ona Allah'tan başka yardım edecek ne bir topluluk vardı; ne de kendisini Allah'ın azâbından kurtarabilecek durumdaydı.

44. İşte orada yardım ve dostluk, hakkın tâ kendisi olan Allah'a aittir. En güzel mükâfatı veren de O'dur, en güzel sonucu nasip eden de!

Beşinci ve son safhada, yok yere kendisine meydan okunan mü'minin duasının Allah Teâlâ tarafından kabul edildiği; birinci safhada özellikleri ve güzellikleri anlatılan iki bahçenin ve bunların gururlu sahibinin pek hazin bir akibete uğradığı görülür.

Bu örnekle, iman edenle etmeyen kimsenin rûhî durumları ortaya konulur. Allah'a imanın insan rûhuna verdiği huzur ve emniyet; imansızlığın da ruhta meydana getirdiği huzursuzluk ve güvensizlik anlatılır. Bir bakıma Mekke'li zengin müşriklerle fakir müslümanların ruh halleri tasvir edilir. Fakir insanlarla beraber oturmaya tenezzül etmeyen o bedbahtların tavırlarını kınayan ve Peygamberimiz (s.a.v.)'e onların isteklerine uymamasını emreden âyetlerden sonra bu zengin, mal sahibi müşrik ile fakir, aile efradı az olan müslümanın misalinin anlatılması çok mânidar olup, müşriklere, âkıbetlerinin, o bahçe sahibi zenginin feci âkıbetine benzeyeceği ikazında bulunmaktadır.

Kâfirlerin taparcasına sevdikleri ve hiç yok olmayacağını sandıkları dünya hayatının misali şöyledir:

Bir Varmış Bir Yokmuş

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَآءٍ اَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَآءِ فَاخْتَلَطَ
بِهٖ نَبَاتُ الْاَرْضِ فَاَصْبَحَ هَش۪يمًا تَذْرُوهُ الرِّيَاحُۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ مُقْتَدِرًا ﴿٤٥﴾

45. Onlara dünya hayatını şu örnekle anlat: Gökten su indiririz de onunla yeryüzünde bitkiler yeşerip gürleşir, sarmaş dolaş olur; sonunda kuruyarak rüzgârın savuracağı çerçöp hâline gelir. Allah'ın her şeyi yapmaya gücü yeter.

Âyette son derece hızlandırılmış bir üslup kullanıldığı görülür: Gökten su iniyor, hemen onunla yeryüzünün bitkileri yeşerip birbirine karışıyor, hemen hiç beklemeden rüzgârların kökünden söküp savurduğu çerçöp hâline geliyor. Âyet içindeki cümlecikleri birbirine bağlayan ف (fe) harfleri bu sürati ifade ediyor. İşte dünya hayatı ve nimetleri de böyledir; kısa sürede zevâl bulmaktadır. İnsan hayatı da böyledir. Bakarsın o dirilik ve tazelikte hoş bir hâle gelir. Ömür bitip ölüm vakti gelince fenâ rüzgârı onun dalını budağını kurutur. Yokluk rüzgârı onun hırs, tama, arzu ve emel harmanlarını savurur. Şâir Nâilî der ki:

"Bu gülistâna da bir gün eser semûm-i 'Âdem,
Gider bu neşv ü nümâlar ne gül, ne hâr kalır."

"Güllerle, çiçeklerle bezenmiş bu gül bahçesine de bir gün yakıp yok edici zehirli bir rüzgâr eser de bu neşeler, bu gösterişler elden gider. O güzelim bahçede ne gül kalır, ne de diken."

O halde unutmayın ki:

اَلْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۚ وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ اَمَلًا ﴿٤٦﴾

46. Mal ve oğullar dünya hayatının zînetidir. Asıl kalıcı olan sâlih ameller ise Rabbinin katında hem mükâfat bakımından daha hayırlı, hem de ümit bağlamaya daha lâyıktır.

Bir gün Ebû Hureyre (r.a.) ağaç dikmekle meşgul iken Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) yanından geçti ve: *"Ebû Hureyre! şu diktiğin şey nedir?"* diye sordu. O da: "Bir kısım dikilecek fidanlar" dedi. Şöyle buyurdu: *"Bu da güzel, fakat ben sana bundan daha hayırlı dikilecek fidanları göstereyim mi:* سُبْحَانَ اللّٰهِ وَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ وَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَ اللّٰهُ اَكْبَرُ *(Subhanallahi vel hamdulillahi ve lâ ilâhe illallahu vallahu ekber) demendir. Bunların her birisi karşılığında cennette senin için bir*

ağaç dikilir.” (İbn Mâce, Edeb 56)

Ziyâ Paşa der ki:

“Dehrin ne safâ var aceba sîm ü zerinde,
İnsan bırakır hepsini hîn-i seferinde.”

“Dünya hayatının altın ve gümüşünde ne safâ, hangi mutluluk var ki!.. Çünkü insan ölüp öte âleme sefer ettiğinde hepsini geride bırakmaktadır.”

Bu bakımdan mü’minin dünya süsünün gereksiz olanlarını terk etmesi, bâkiyi fâniye tercih etmesi, kabri ve çürümeyi unutmaması, hele hele yeniden dirilip Rabbinin huzuruna çıkacağı o büyük günü hatırından çıkarmaması lâzımdır:

وَيَوْمَ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَى الْاَرْضَ بَارِزَةًۙ وَحَشَرْنَاهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ اَحَداًۚ ﴿٤٧﴾ وَعُرِضُوا عَلٰى رَبِّكَ صَفّاًؕ لَقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا خَلَقْنَاكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍۘ بَلْ زَعَمْتُمْ اَلَّنْ نَجْعَلَ لَكُمْ مَوْعِداً ﴿٤٨﴾

47. O gün dağları yerlerinden söküp yürüteceğiz ve yeryüzünün dümdüz, çırılçıplak hâle geldiğini göreceksin. Biz bütün insanları mahşerde toplayacağız; içlerinden bir tek kişiyi bile geride bırakmayacağız.

48. Onlar sıra sıra dizilerek Rabbinin huzuruna çıkarılacak. Onlara: “Yemin olsun ki, sizi ilk defa nasıl yaratmışsak, aynen öyle mal, evlat, makam gibi dünyevî hiçbir şeye sahip olmaksızın bize geldiniz. Oysa siz, yaptıklarınızın hesabını soracağımız belli bir zaman ve mekan tayin etmeyeceğimizi sanmıştınız!” diye nidâ edilecek.

Hz. Âişe (r.a.) der ki:

Rasûlullah (s.a.v.)’i şöyle buyururken dinledim: *“İnsanlar, kıyâmet gününde çıplak ayaklı, elbisesiz ve sünnetsiz olarak ha redileceklerdir.”* Ben: “Yâ Rasûlallah! Erkekler ve kadınlar birbirlerine bakacaklar, öyle mi?” diye sordum. Efendimiz (s.a.v.): *“Ey Âi e! Durum, birbirlerine bakmalarına imkân vermeyecek kadar deh etli ve ağır olacaktır”* buyurdu. (Müslim, Cennet 56)

Hayatlarını günah hasadıyla geçirmiş inkârcı suçlular o gün dehşete düşeceklerdir. Zira:

وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَا لِهٰذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً اِلَّا اَحْصٰيهَاۚ وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِراًؕ وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ اَحَداً ﴿٤٩﴾

49. Herkesin amel defteri önüne konulacak; sen günaha batmış inkârcı

suçluların o defterde yazılı olanlardan dolayı ödleri patlayacak şekilde korktuklarını göreceksin. Hayretler içinde: "Yazıklar olsun bize! Bu nasıl defter ki, küçük büyük demeden, hiçbir şeyi dışarıda bırakmadan ne yapmış, ne söylemişsek hepsini saymış dökmüş!" diyecekler. Böylece yaptıkları her şeyi amel defterlerinde bulacaklar. Rabbin hiç kimseye zulmetmez.

Âyet-i kerîmede, büyük günahlardan olduğu gibi küçük günahlardan da sakınmanın gerektiğine işaret vardır. Çünkü bunların da kaydedildiği haber verilmektedir. Bu sebeple Allah Rasûlü (s.a.v.):*"Küçük görülen günahlardan da sakının. Çünkü küçük günahların hâli u kavmin yaptığına benzer: Onlar bir vâdiye inerler. Biri bir odun, öteki bir odun getirir ve böylece ekmeklerini pi irirler."* (Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 402)

Yani küçük günahlar da birikerek insanın cehennemde yanmasına sebep olur. Onlardan da sakınmalı, onlar için de istiğfar edilmelidir. Nitekim *"Yapılmasında ısrar edildiğinde küçük günahlar zamanla büyük günaha dönü ür. Fakat istiğfara devam edildiğinde ise büyük günahlar bile affedilir"* sözü bu konuda bir ölçü olmalıdır.

İnsanların âhirette ceza görmelerinde sorumluluk tamâmen kendilerine ait olup bu konuda Yüce Allah'a en küçük bir haksızlık bile izâfe etmek doğru değildir. Çünkü Allah insanı kötülüklerden kaçınıp iyilik yapabilecek özelliklerde yaratmış ve dostuyla düşmanını ona tâ işin başındayken tanıtmıştır:

وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوٓا اِلَّٓا اِبْل۪يسَۜ كَانَ مِنَ الْجِنِّ
فَفَسَقَ عَنْ اَمْرِ رَبِّه۪ۜ اَفَتَتَّخِذُونَهُ وَذُرِّيَّتَهُٓ اَوْلِيَٓاءَ مِنْ دُون۪ي وَهُمْ لَكُمْ
عَدُوٌّۜ بِئْسَ لِلظَّالِم۪ينَ بَدَلًا ﴿٥٠﴾ مَٓا اَشْهَدْتُهُمْ خَلْقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ
وَلَا خَلْقَ اَنْفُسِهِمْۖ وَمَا كُنْتُ مُتَّخِذَ الْمُضِلّ۪ينَ عَضُدًا ﴿٥١﴾

50. Bir zamanlar meleklere: "Âdem'e secde edin!" diye emretmiştik de hepsi secdeye kapanmış, fakat İblîs secde etmemişti. O cinlerdendi ve bu yüzden Rabbinin emrinden dışarı çıkmıştı. Böyle iken siz, beni bırakıp da, size düşman oldukları halde onu ve soyunu mu dost ediniyorsunuz? Zâlimler için bu ne kötü bir değiştirmedir!

51. Ben İblîs'i ve soyunu, ne göklerin ve yerin yaratılışına ne de bizzat kendi yaratılışlarına şâhit tuttum. Ayrıca insanları doğru yoldan saptıranları ben kendime yardımcı da edinmiş değilim!

İblîs, meleklerden değil bu âyetin açık beyânıyla cinlerdendir. Melekler nurdan

yaratılmış, Allah'a isyân etmeyen, yemeyen, içmeyen, evlenmeyen, zürriyetleri olmayan varlıklardır. İblîs ise burada Allah'ın emrine karşı gelen, isyân eden ve zürriyeti olan bir varlık olarak tanıtılır. Kur'an'ın beyânıyla o ve onun zürriyeti insanın apaçık düşmanıdır.

Bu ilâhî uyarılara rağmen İblîs'i dost edinip peşinden gidenleri ve şeytanın tahrikiyle putlara tapanları şu korkunç son beklemektedir:

وَيَوْمَ يَقُولُ نَادُوا شُرَكَاۤءِيَ الَّذ۪ينَ زَعَمْتُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَج۪يبُوا
لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ مَوْبِقًا ﴿٥٢﴾ وَرَاَ الْمُجْرِمُونَ النَّارَ فَظَنُّٓوا اَنَّهُمْ
مُوَاقِعُوهَا وَلَمْ يَجِدُوا عَنْهَا مَصْرِفًا ﴿٥٣﴾

52. O gün Allah onlara: "Haydi, çağırın bakalım benim ortağım olduğunu sandığınız o varlıkları" buyuracak. Çağıracaklar, fakat onlar kendilerine bir cevap veremeyecek. Çünkü biz kâfirlerle taptıkları arasına aşılması mümkün olmayan derin bir uçurum koymuşuzdur.

53. İnkârcı suçlular cehennem ateşini görecekler, oraya kesinlikle düşeceklerini anlayacaklar; etrafı yoklayacaklar, fakat ondan kaçıp kurtulacak bir yer bulamayacaklar.

Eğer onlar, içinde kurtuluş çarelerinin gösterildiği ve her türlü öğüdün verildiği Kur'ân-ı Kerîm'e inanıp bağlansalardı bu feci duruma düşmezlerdi:

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا ف۪ي هٰذَا الْقُرْاٰنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍۜ وَكَانَ الْاِنْسَانُ اَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا ﴿٥٤﴾

54. Yemin olsun ki biz, bu Kur'an'da insanlar için gerekli her konuyu çeşitli üslup ve örneklerle açıkladık. Ne var ki insan, gerçekler karşısında kavga ve tartışmaya pek düşkündür.

Cedelin hedefi, başkasını kötülemek, ayıplamak ve onu perişan etmektir. Bu ise olgun insanın değil, yırtıcı hayvanların özelliklerindendir. Bu sebeple Rasûl-i Ekrem (s.a.v.), haklı olduğu halde bile cedeli, münakaşayı terk edene cennetin kenarında bir köşk verileceğini müjdelemektedir. (Ebû Dâvûd, Edeb 7; Tirmizî, Birr 58)

Hz. Ali (r.a.) anlatıyor:

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) bir seferinde gelip, ben ve eşim Fatıma içerde bulunuyorken kapımızı çaldı ve: *"Namaz kılmaz mısınız?"* diye buyurdu. Ben: "Ey Allah'ın Rasûlü! Canlarımız Allah'ın elindedir. O bizi kaldırmak isterse kaldırır" diye karşılık verdim. Bunu işiten Rasûlullah (s.a.v.)'in elini baldırına vurarak: **"Ne var ki insan, gerçekler karşısında kavga ve tartışmaya pek**

düşkündür” (Kehf 18/54) buyruğunu okuyup, gittiğini duydum. (Buhârî, Teheccüd 5; Müslim, Müsâfirin 206)

Mâruf-ı Kerhî şöyle derdi: “Allah bir kula hayır dilerse, önce ona amel kapısını açar; cidâl ve çekişme kapılarını kapar. Bir kula da şer diledi mi, ona da amel kapılarını kapar; cidâl ve çekişme kapısını açar.” (Şârânî, *Velîler Ansiklopedisi,* I, 236)

Cidâl ve çekişme kapısını kapatıp ülfetin ve kaynaşmanın kapısını açmak için Hz. Mevlânâ’nın şu davranışı örnek alınmalıdır:

Mevlânâ Hazretleri bir gün bir mahalleden geçiyordu. İki yabancı şahıs birbirleriyle atışıp çekişiyor ve birbirlerine hakâret ediyorlardı. Biri diğerine:

“–Bunu bana mı diyorsun? Allah’a and olsun ki eğer bana bir dersen, benden bin işitirsin!” diyordu. Hz. Mevlânâ bunu işitince ilerledi ve:

“–Hayır hayır, söyleme, buraya gel! Ne diyeceğin varsa bana de! Eğer bana bin desen de benden bir tane bile işitmezsin!” buyurdu. Bunun üzerine o iki şahıs Mevlânâ’nın huzûrunda barıştılar. (Ahmet Eflâkî, *Âriflerin Menkıbeleri,* I, 176)

İşte insanın bu kavgacı yapısı, çoğu zaman onun gerçeklere karşı çıkıp ayaklarının kaymasına yol açmaktadır:

وَمَا مَنَعَ النَّاسَ اَنْ يُؤْمِنُوا اِذْ جَاءَهُمُ الْهُدٰى وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ اِلَّا اَنْ تَأْتِيَهُمْ سُنَّةُ الْاَوَّلِينَ اَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ قُبُلًا ﴿٥٥﴾ وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ اِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ وَيُجَادِلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ وَاتَّخَذُوا اٰيَاتِي وَمَا اُنْذِرُوا هُزُوًا ﴿٥٦﴾

55. Kendilerine hidâyet rehberi geldiğinde insanların inanmalarına ve Rablerinden bağışlanma dilemelerine engel olan şey, sadece, ilâhî kanun gereği önceki toplumların başına gelen helâkin kendilerine de gelmesini yahut âhiret azabının gözlerinin önüne konulmasını beklemeleridir.

56. Halbuki biz peygamberleri helâk için değil ancak müjdeci ve uyarıcı olarak göndeririz. İnkara saplanıp kalanlar ise, bâtıla dayanarak hakkı yerinden kaydırıp ortadan kaldırmak için mücâdele eder, âyetlerimi ve kendilerine yapılan uyarıları alay konusu yaparlar.

Meselâ müşrikler sihir, şiir, mânasız rüyâlar, öncekilerin masalları diyerek Kur’ân-ı Kerîm’i; sihirbaz, kâhin, şâir, mecnun gibi yaftalarla Peygamberimiz (s.a.v.)’i alaya almışlardır. Peygamberin haber verdiği ve kendilerini tehdit ettiği âhiret azabıyla da alay etmişlerdir. Onlar bu mücâdele ve alaylarına aynı şekilde devam etmektedirler. Oysa tevhid ehlinin delilleri, asla şüphecilerin şüphesi ve

alaycıların alayı ile ortadan kalkmaz. Hz. İbrâhim'in yükselttiği Kâbe'yi Ebrehe nasıl yıkabilir?!

Mevlâna der ki:

Kim Allah'ın mumunu üflerse

O mum sönmez, üfleyenin ağzı yanar.

Böylesine boş bir sevdanın peşinden koşturan gafiller, Allah'ın âyetlerinden yüz çevirenleri şöyle bir korkunç âkibetin beklediğini unutmasınlar:

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِاٰيَاتِ رَبِّهٖ فَاَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُۜ اِنَّا جَعَلْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَفْقَهُوهُ وَف۪ٓي اٰذَانِهِمْ وَقْرًاۜ وَاِنْ تَدْعُهُمْ اِلَى الْهُدٰى فَلَنْ يَهْتَدُٓوا اِذًا اَبَدًا ﴿٥٧﴾

57. Kendine Rabbinin âyetleri hatırlatıldığı halde hemen ondan yüz çeviren, üstelik yapmış olduğu günah ve isyanları unutandan daha zâlim kim olabilir? Biz, onların kalplerinin üzerine Kur'an'ı anlamalarına engel perdeler çektik ve kulaklarına da ağırlıklar koyduk. Sen onları doğru yola çağırsan da, imkânı yok, artık onlar ebediyen doğru yolu bulamazlar.

Oysa:

وَرَبُّكَ الْغَفُورُ ذُو الرَّحْمَةِۜ لَوْ يُؤَاخِذُهُمْ بِمَا كَسَبُوا لَعَجَّلَ لَهُمُ الْعَذَابَۜ بَلْ لَهُمْ مَوْعِدٌ لَنْ يَجِدُوا مِنْ دُونِه۪ مَوْئِلًا ﴿٥٨﴾ وَتِلْكَ الْقُرٰٓى اَهْلَكْنَاهُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِمْ مَوْعِدًا ﴿٥٩﴾

58. Rabbin gerçekten çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir. Eğer kazandıkları günahlar yüzünden insanları hemen cezalandıracak olsaydı, hiç beklemez onlara azabı derhal gönderiverirdi. Fakat onlar için azabın geleceği belirli bir vakit vardır ki o vakit geldiğinde, ondan kaçıp sığınacak hiçbir yer bulamazlar.

59. İşte zulmettikleri zaman kendilerini helâk ettiğimiz ülke halkları! Biz, onların helâkleri için de belli bir süre tâyin etmiş, günü gelince de cezalarını vermiştik.

İşin gerçeğini kavrayabilmek için, olayları sadece görünen yönleriyle değerlendirmeyip, bunları başından sonuna kadar dış ve iç yönleriyle bir bütün olarak görmeye çalışmak gerekir. Dış yönüyle hoşumuza gitmeyen şeyler aslında bizim için hayırlı sonuçlar, hoşumuza giden şeyler de aslında bizim için kötü sonuçlar doğurabilir. (bk. Bakara 2/216) İşte Cenâb-ı Hak, meydana gelen

olayların arkasında yatan derin hikmetleri açığa çıkarmak için gerçeğin üzerindeki perdeyi biraz aralayacak ve böylece ilk bakışta hoşa gitmeyen bazı olayların esasen nice hayırların anahtarı ve müjdecisi olduğunu görmemizi sağlayacaktır. Bunun en güzel örneklerinden biri hiç şüphesiz Hz. Mûsâ ile Hz. Hızır'ın kıssasında sergilenmektedir:

İki Denizin Buluştuğu Yer

وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِفَتٰيهُ لَٓا اَبْرَحُ حَتّٰٓى اَبْلُغَ مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ اَوْ اَمْضِىَ حُقُبًا ﴿٦٠﴾

60. Bir vakit Mûsâ genç yardımcısına: "İki denizin birleştiği noktaya varıncaya kadar hiç durmadan gidecek, gerekirse aradığımı buluncaya kadar senelerce yürüyeceğim" demişti.

Firavun Kızıldeniz'de boğulduktan sonra Hz. Mûsâ, kavmine çok fasîh, belîğ ve heyecanlı vaazlar vermekteydi. Kavmi onun ilim ve mârifetteki derinliğine hayran kaldı; mest oldu. İçlerinden biri:

"–Ey Allah'ın Peygamberi! Yeryüzünde senden daha âlim bir kimse var mı?" diye sordu. Hz. Mûsâ:

"–Böyle bir kimse bilmiyorum!" diye karşılık verdi. O esnâda kendisine vahiy gelerek:

"İki denizin birleştiği yerde bir kulum var ki, nezdimden ona husûsî bir ilim, ilm-i ledün vermişimdir. Ümmetinin seçkinlerinden biriyle ona git!" diye buyruldu. Rivayetlerden anlaşıldığına göre kendisine işaret edilen zât, Hızır (a.s.)'dı. Hz. Mûsâ:

"–O zâtı nasıl bulabilirim yâ Rabbî?" diye niyâz etti. Allah Teâlâ, zenbiline tuzlanmış ölü bir balık koymasını, bu balığın canlanıp denize atladığı, iki denizin birleştiği yerde Hızır'ı bulacağını bildirdi. Mûsâ (a.s.), rivayete göre kız kardeşinin oğlu olan Yûşâ b. Nûn ile Hızır'ı bulmak için derhal sefere çıktı. (bk. Buhârî, Tefsir 18/2; Müslim, Fezâil 170, 172)

Âyet-i kerîmede şu hususlara işaret vardır:

• Yolcu, kendisine bir yol arkadaşı bulmalı sonra yola çıkmalıdır.

• Yol arkadaşlarından biri imam olmalı, diğeri ona uymalıdır.

• Arkadaşına niyetini ve yolculuk maksadını açıklamalı, yolculuk esnâsındaki konaklama sürelerini haber vermelidir. Böylece kişi yol arkadaşının ne yapmak istediğini anlama imkânı bulur. Şâyet gitmeye karar verirse ona güzel bir yol arkadaşlığı yapar.

• Sâdık bir müridin niyeti ve beklentileri üstadının arzusu doğrultusunda olmalıdır. Maksûduna ulaşıp muradına erinceye kadar ona uymalı ve ondan ayrılmamalıdır.

• Kişi, faydalı ilim tahsil edebilmesi için nefsini türlü meşakkat ve zorluklara alıştırması gerekir. Ayrıca burada, ilim talebesinin bir meseleyi öğrenmek için doğudan batıya kadar bile olsa yolculuk yapmasının yerinde ve makbul bir

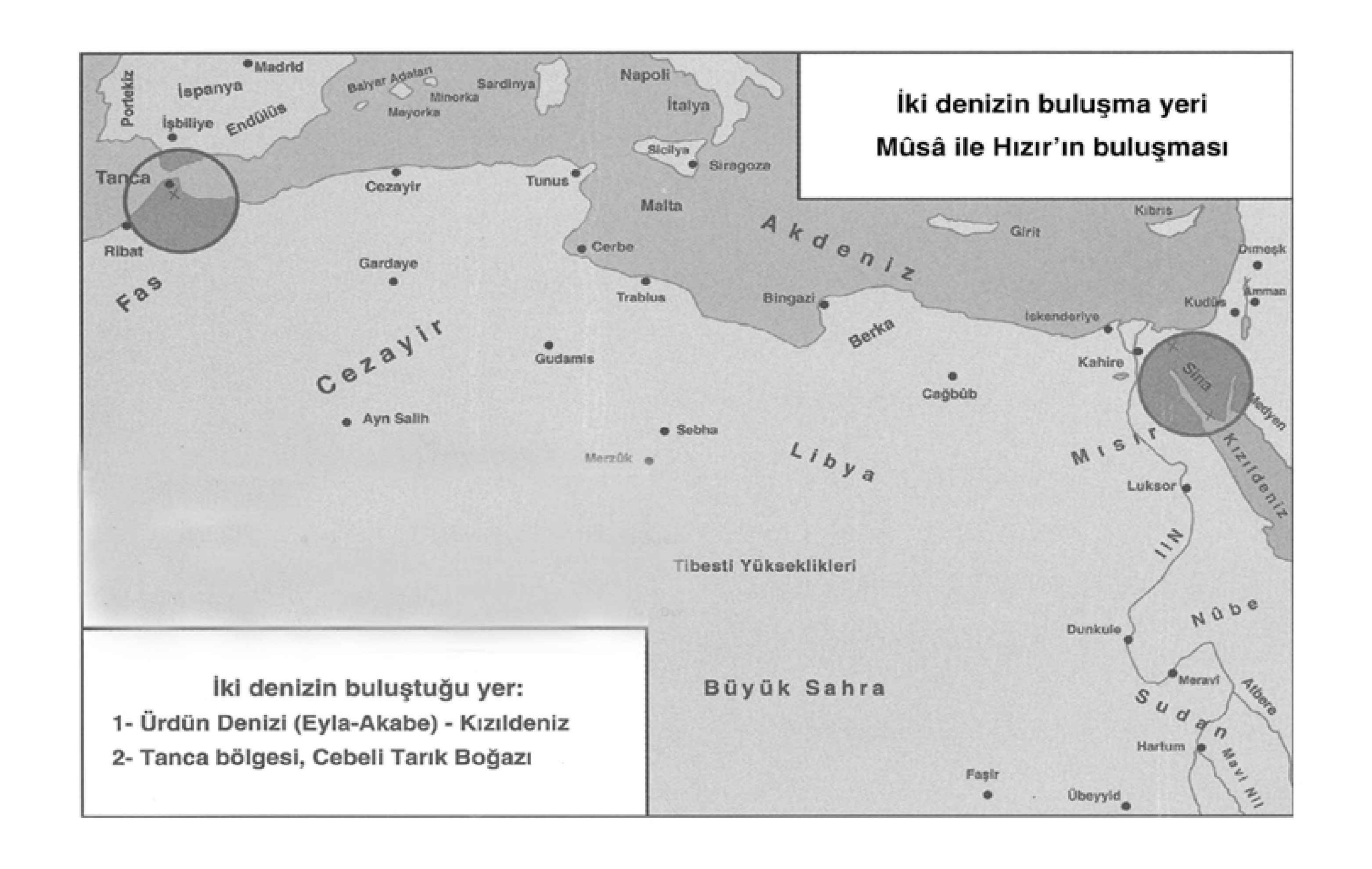
davranış olduğuna da tenbih bulunmaktadır.

İşaret edilen adap ve erkan içinde Hz. Mûsâ'yla Hz. Yûşâ yolculuğa başladılar:

فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ بَيْنِهِمَا نَسِيَا حُوتَهُمَا فَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِى الْبَحْرِ سَرَبًا ﴿٦١﴾ فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتٰيهُ اٰتِنَا غَدَٓاءَنَا لَقَدْ لَقِينَا مِنْ سَفَرِنَا هٰذَا نَصَبًا ﴿٦٢﴾ قَالَ اَرَاَيْتَ اِذْ اَوَيْنَٓا اِلَى الصَّخْرَةِ فَاِنّ۪ى نَس۪يتُ الْحُوتَ ز وَمَٓا اَنْسَانٖيهُ اِلَّا الشَّيْطَانُ اَنْ اَذْكُرَهُ ج وَاتَّخَذَ سَبٖيلَهُ فِى الْبَحْرِ ق عَجَبًا ﴿٦٣﴾ قَالَ ذٰلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ ق فَارْتَدَّا عَلٰٓى اٰثَارِهِمَا قَصَصًا لا ﴿٦٤﴾

61. Birlikte yürüyüp iki denizin birleştiği noktaya varınca balıklarını unuttular. O vakit balık sıyrılmış, denizde bir yol tutup gözden kaybolmuştu.

62. Kararlaştırdıkları yeri farkına varmadan geçip bir müddet gittikten sonra Mûsâ genç yardımcısına: "Şu kahvaltımızı getir de yiyelim artık! Gerçekten bu yolculuğumuz yüzünden hayli yorgun düştük" dedi.

İki denizin buluşma yeri
Mûsâ ile Hızır'ın buluşması
Madrid
Portekiz
İspanya
İşbiliye
Endülüs
Balyar Adaları
Minorka
Mayorka
Sardinya
Napoli
İtalya
Sicilya
Siragoza
Tanca
Ribat
Fas
Cezayir
Tunus
Malta
Cerbe
Trablus
Gardaye
Cezayir
Gudamis
Ayn Salih
Sebha
Merzûk
Akdeniz
Bingazi
Berka
Libya
Cağbûb
Girit
Kıbrıs
Dımeşk
Amman
Kudüs
İskenderiye
Kahire
Sina
Medyen
Mısır
Kızıldeniz
Luksor
Nil
Tibesti Yükseklikleri
Büyük Sahra
Dunkule
Nûbe
Meravî
Atbere
Sudan
Harfum
Mavi Nil
Faşir
Übeyyid
İki denizin buluştuğu yer:
1- Ürdün Denizi (Eyla-Akabe) - Kızıldeniz
2- Tanca bölgesi, Cebeli Tarık Boğazı

63. Genç: “Şu işe bak! O kayanın yanında mola verdiğimiz sırada doğrusu ben balığın canlanıp suya atladığını sana söylemeyi unutmuşum. Onu sana hatırlatmamı bana unutturan da şeytandan başkası değildir. Balık şaşılacak bir şekilde denizde yolunu tutup gittiydi” dedi.

64. Mûsâ: “İşte aradığımız zâten buydu!” dedi. Hemen geldikleri izleri takip ederek gerisin geri döndüler.

Mûsâ (a.s.), yardımcısından kahvaltıyı getirmesini istedi. Bu yolculuk sebebiyle hayli yorgun düştüğünü söyledi. Halbuki yola çıkarken hiç durmadan gideceğini, gerekirse aradığını buluncaya kadar senelerce yürüyeceğini (Kehf 18/60) söylemişti. Oysa aynı Mûsâ (a.s.), Rabbiyle mülâkat için Tur’a çıktığı zaman kırk gün yememiş, içmemiş, fakat ne acıkmış ne de yorulmuştu. Bu sefer esnasında ise o henüz işin başlangıcında hem acıktı, hem yoruldu. Bunun hikmeti şudur: Tûr’daki seyahat Allah’a yolculuk mânasına geliyordu. Bu ise te’dip, ilim talebi, sabır imtihanı ve meşakkatlere tahammül yolculuğu idi.

Farkında olmadan Hızır’la buluşacakları yeri geçen iki yol arkadaşı, geldikleri izleri takip ederek gerisin geri dönüp daha önce mola verdikleri kayanın yanına geldiler. İşte aradıkları şahsı orada bulacaklardı:

فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَٓا اٰتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا ﴿٦٥﴾

65. Kayanın yanına vardıklarında, seçkin kullarımızdan kendisine tarafımızdan bir rahmet verdiğimiz ve nezdimizden husûsî bir ilim öğrettiğimiz bir kul buldular.

Rivayete göre Hızır (a.s.) gayb ricâlindendir. Şu an misâl âleminde yaşamakta ve Allah’ın müsaade buyurduğu kullara yardıma devam etmektedir. Kıyâmete kadar da buna devam edecektir. Allah Teâlâ bu kuluna katından bir rahmet vermiş ve ona nezdinden husûsî bir ilim öğretmişti. İşte “ilm-i ledün veya ledünnî ilim” ismi bu âyetten alınmıştır.

Ledünnî ilim, fikrî bir gayretle elde edilmeyip sırf Allah vergisi olan bir mukaddes kuvvetin tecellisidir. Eserden müessire, vicdandan vücuda doğru giden bir ilim değil, müessirden esere, vücuttan vicdana gelen birinci derecede bir ilimdir. Nefsin gerçeğe ulaşması değil gerçeğin nefiste meydana çıkmasıdır. Doğrudan doğruya bir keşiftir. Hızır (a.s.) ile alakalı olarak âyetlerde verilen misallerden bir neticeye varmak gerekirse şu söylenebilir:

“Ledünnî ilim, insanlara verilen vasıtalarla elde edilmeyen, ancak Allah’ın bildirmesiyle bilinen gayb bilgisi veya onun bir çeşididir.” Ledünnî ilim, bir kısım ehil zevâta mahsustur; onun özü de zühddür, ihsân duygusuna vâsıl olabilmektir. Hâsılı bu ilim, kalbî hayatla alakalıdır. Bununla birlikte kişinin bu

hususta, istîdâd ve kâbiliyeti kadar mesûliyeti de vardır. Kul, kendi selâmeti için bu istîdâdı inkişâf ettirmeye mecburdur. Bu da ancak nefsin tezkiyesi ve kalbin tasfiyesiyle mümkündür. Diğer bir ifadeyle ledünnî ilim, mânevî terbiye sonucu ulaşılan Hakk'ın lutfettiği vehbî bir ilimdir. Zâhirî bilgi ile elde edilemez.

Rivayete göre Mûsâ (a.s.), kendisine vahiyle işaret edilen zâtı, bir kayanın üstünde hırkasına bürünmüş olarak gördü ve selâm verdi:

"–Ben Mûsâ'yım!" dedi. Hızır (a.s.) da cevâben:

"–Demek Benî İsrâîl peygamberi olan Mûsâ sensin!" dedi. Hz. Mûsâ:

"–Bana Allah tarafından bildirilen, insanların en âlimi sen misin?" diye sordu. Hızır (a.s.) cevâben:

"–Yâ Mûsâ! Allah bana bir ilim vermiştir, o sende yoktur. Sana da bir ilim vermiştir, o da bende yoktur" dedi. (Buhârî, Tefsir 18/2, 3, 4; Enbiyâ, 27; Müslim, Fezâil 170-172)

Hızır (a.s.), bu ifadeleriyle hem kendi durumu hakkında bilgi veriyor hem de Hz. Mûsâ'ya kulun Rabbi huzurunda takınması gereken edep ölçülerini öğretiyordu.

İşte Mûsâ (a.s.), Hz. Hızır'dan bahsi geçen bu ilmi telâkkî edebilmek için ona tâbi olma, onunla beraber bulunma arzusunu şöyle dile getirdi:

قَالَ لَهُ مُوسٰى هَلْ اَتَّبِعُكَ عَلٰٓى اَنْ تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا ﴿٦٦﴾
قَالَ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٦٧﴾ وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلٰى مَا لَمْ
تُحِطْ بِهِ خُبْرًا ﴿٦٨﴾ قَالَ سَتَجِدُنِيٓ اِنْ شَٓاءَ اللّٰهُ صَابِرًا وَلَٓا اَعْصِي
لَكَ اَمْرًا ﴿٦٩﴾ قَالَ فَاِنِ اتَّبَعْتَنِي فَلَا تَسْـَٔلْنِي عَنْ شَيْءٍ حَتّٰٓى اُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا ﴿٧٠﴾

66. Mûsâ ona: "Allah'ın sana öğrettiği bu hayırlı ilim ve hikmetten bana da öğretmen için seninle birlikte gelebilir miyim?" diye sordu.

67. Hızır şöyle cevap verdi: "İyi de, sen benimle beraber bulunmaya asla katlanamazsın!"

68. "Hem içyüzünü tam olarak kavrayamadığın ve zâhiren yanlış gibi görünen şeylere nasıl sabredebilirsin ki?!"

69. Mûsâ: "İnşallah benim sabırlı olduğumu göreceksin, sana hiçbir konuda karşı gelmeyeceğim" dedi.

70. Hızır ise: "Eğer benimle geleceksen, o halde yapacağım şeyler hakkında, ben sana gerekli açıklamada bulununcaya kadar, bana hiçbir şey sormayacaksın!" dedi.

Hızırla yolculuktan Hz. Mûsâ'nın alacağı hisse kendi konumunu, haddini,

durumunu bilmek ve bir sabır dersi almaktı. Yâni Hz. Hızır Mûsâ (a.s.)'a hâl diliyile: "Benimle beraberliğe sabretmek, senin elinden gelmez. Sen bu hususta mâzursun. Çünkü bu ilmin kemâli, henüz sana verilmemiştir" demekteydi. Yine de kendisine tâbi olduğu takdirde şu şarta dikkat etmesini: "Yapacağı işler hakkında, bizzat kendisi ona bir açıklama yapmadığı sürece bir şey sormamasını, sukût etmesini" istedi.

Sonra sırlarla dolu esrârengiz yolculuk başladı:

فَانْطَلَقَا حَتّٰٓى اِذَا رَكِبَا فِي السَّف۪ينَةِ خَرَقَهَا قَالَ اَخَرَقْتَهَا لِتُغْرِقَ اَهْلَهَا لَقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا اِمْرًا ﴿٧١﴾ قَالَ اَلَمْ اَقُلْ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَط۪يعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٧٢﴾ قَالَ لَا تُؤَاخِذْن۪ي بِمَا نَس۪يتُ وَلَا تُرْهِقْن۪ي مِنْ اَمْر۪ي عُسْرًا ﴿٧٣﴾

71. Böylece birlikte yola koyuldular. Nihâyet gidip bir gemiye bindiler. Hızır bu gemiyi deliverdi. Mûsâ dayanamayıp: "İçindeki yolcuları suda boğmak için mi onu deldin? Gerçekten çok tehlikeli bir iş yaptın!" dedi.

72. Hızır: "Sana, «Benimle beraber bulunmaya asla katlanamazsın!» uyarısında bulunmamış mıydım?" dedi.

73. Mûsâ da: "Ne olur, unuttuğum bir şeyden dolayı beni sorguya çekme ve seninle arkadaşlığımda bana güçlük çıkarma!" diye özür diledi.

Rasûlullah (s.a.v.) buyuruyor ki:

"Böylece Hz. Mûsâ'dan ilk unutma vâkî oldu. Bu sırada bir serçe gelip geminin kenarına kondu ve ardından su içmek üzere gagasını denize daldırdı. Bunun üzerine Hızır (a.s.) Hz. Mûsâ'ya: «Allah'ın ilmi yanında senin, benim ve bütün mahlûkâtın ilmi, u ku un denizden gagasıyla aldığı su kadardır» dedi." (Buhârî, Tefsir 18/2-4; Müslim, Fezâil 170)

Hızır (a.s.), Hz. Mûsâ'nın özrünü kabul buyurdu. Beraberlikleri devam etti. Fakat Mûsâ (a.s.)'ın şimdi karşılaşacağı hâdise bir öncekiyle kıyaslanmayacak kadar tahammül üstü bir şey olacaktı:

فَانْطَلَقَا حَتّٰٓى اِذَا لَقِيَا غُلَامًا فَقَتَلَهُ قَالَ اَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةً بِغَيْرِ نَفْسٍ لَقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا نُكْرًا ﴿٧٤﴾ قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَكَ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَط۪يعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٧٥﴾ قَالَ اِنْ سَاَلْتُكَ عَنْ شَيْءٍ بَعْدَهَا فَلَا تُصَاحِبْن۪ي قَدْ بَلَغْتَ مِنْ لَدُنّ۪ي عُذْرًا ﴿٧٦﴾

74. Tekrar yola koyuldular. Nihâyet bir erkek çocuğa rastladılar. Hızır bu çocuğu hemen öldürüverdi. Mûsâ dayanamayıp: "Öldürdüğü bir cana karşı kısâsen olmaksızın masum ve günahsız bir cana kıydın, öyle mi? Gerçekten

sen, çok fenâ bir iş yaptın!" dedi.

75. Hızır: "Sana, «Benimle beraber bulunmaya asla sabredemezsin!» uyarısında bulunmamış mıydım?" diye çıkıştı.

76. Mûsâ: "Bunu da affet! Eğer bundan sonra sana bir şey daha soracak olursam artık benimle arkadaşlık yapma! Çünkü senden bir daha özür dileyecek hâlim kalmadı" dedi.

Bu arada Hızır, Mûsâ'ya şöyle demiştir:

"Ben Allah tarafından öyle bir ilim sahibiyim ki, senin onunla amel etmen uygun değildir. Çünkü sen onunla amele me'mûr değilsin. Sen de Allah tarafından öyle bir ilim sahibisin ki, benim onunla amel etmem uygun değildir. Çünkü ben onunla amele me'mur değilim." (bk. Buhârî, Enbiyâ 27)

Hızır'ın yaptığı bu iş, birincisinden daha büyük ve daha kabul edilemez cinsten bir şeydi. Bir önceki, geminin yan tarafından bir delik açmak olup, kapatmak suretiyle telâfi edilebilirdi. Fakat öldürmenin böyle bir telâfisi mümkün değildi. Fakat önceki hâdise hakkında kötü ve tehlikeli mânasında kullanılan إِمْرًا (imren) kelimesinin, burada kullanılan نُكْرًا (nükren) kelimesinden daha ağır olduğu söylenmiştir. Çünkü bir kişiyi öldürmek, gemideki yolcuların tamamını boğmaktan daha hafiftir.

Hızır'la Mûsâ (a.s.)'ın arkadaşlıklarına son noktayı koyan olay ise şöyle gerçeşti:

فَانْطَلَقَا ۗ حَتّٰى اِذَٓا اَتَيَٓا اَهْلَ قَرْيَةٍۨ اسْتَطْعَمَٓا اَهْلَهَا فَاَبَوْا اَنْ يُضَيِّفُوهُمَا

فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا يُرِيدُ اَنْ يَنْقَضَّ فَاَقَامَهُ ۜ قَالَ لَوْ شِئْتَ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ اَجْرًا ﴿٧٧﴾

77. Tekrar yola devam ettiler. Nihâyet bir kasabaya varıp halkından yiyecek bir şeyler istediler. Fakat hiç kimse onları ağırlamaya yanaşmadı. Derken orada yıkılmağa yüz tutmuş bir duvar gördüler; Hızır hemen duvarı düzeltiverdi. Mûsâ yine dayanamayıp: "Dileseydin, elbet buna karşılık bir ücret alırdın" dedi.

Mûsâ (a.s.), bu olay karşısında da yine bildiği kadarıyla şer'î ölçüler içinde hareket ederek, ihtiyaçları da olduğuna göre, en azından yaptığı bu iş karşılığında Hızır'ın bir ücret talep etmesinin yerinde olacağını söylüyor. Yiyecek istemek gibi zarûrî bir ihtiyacın olduğu bir anda, mümkün olan bir kazancı bırakıp boşu boşuna bir iyilik yapmaya kalkışmak Mûsâ (a.s.)'a anlamsız görünüyor ve sabır kabı bir daha taşıyor. Aslında şer'î çizgiler itibariyle Mûsâ (a.s.)'ın bu müdahalesinde anormal karşılanacak bir yön de yoktur. Fakat o, son bir defa daha Hızır'ın yaptıklarına sabredip itiraz etmeyeceğine dair söz vermişti

ve bu davranışıyla sözünde duramamış oldu. Böyle Hızır'la arkadaşlığın sonu da gözüktü.

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Allah'ın rahmeti bizim ve Mûsâ'nın üzerine olsun. Eğer acele etmemi olsaydı, hayret edilecek daha nice eyler görürdü. Fakat o, arkada ından utandı; sabretmi olsaydı hayret edecek eyler görecekti." (Müslim, Fezâil 172)

Artık arkadaşlıkları sona ererken Hızır ile Mûsâ (a.s.) arasında şöyle bir konuşma geçtiği nakledilir:

Hz. Mûsâ: "Halkını boğmak için mi?" dediği zaman Hızır: "Sen denizde değil miydin? Bebekken Nil nehrine bırakılmadın mı? Bir gemi olmadığı halde boğulmadın" karşılığını verdi. Mûsâ'nın: "Öldürdüğü bir cana karşı kısâsen olmaksızın masum ve günahsız bir cana kıydın, öyle mi?" demesi üzerine de Hızır: "Sen suçsuz olduğu halde kıptiyi öldürmemiş miydin?" dedi. Yine Hz. Mûsâ: "Dileseydin, elbet buna karşı bir ücret alırdın" deyince Hızır: "Sen, Şuayb'ın kızları yerine, onların davarlarını ücretsiz suladığını unuttun mu?" dedi. Yine rivayete göre Mûsâ (a.s.), "Dileseydin, elbet buna karşı bir ücret alırdın" sözünü söyleyince bir ceylan gelip aralarında durdu. İkisi de açtı. Hz. Mûsâ'nın tarafı kızarmamış, Hızır'ın tarafı ise kızarmıştı. Çünkü Hızır, bir karşılık beklemeden duvarı onarmış, Mûsâ ise onun bu işten ücret almasını istemişti. (Bursevî, *Rûhu'l-Beyân,* V, 335)

Peki, Mûsâ (a.s.)'ın dayanamayıp itiraz ettiği olayların içyüzünde neler vardı, ne tür hikmetler gizliydi:

قَالَ هٰذَا فِرَاقُ بَيْنِى وَبَيْنِكَ سَاُنَبِّئُكَ بِتَاْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا ﴿٧٨﴾ اَمَّا السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَاكِينَ يَعْمَلُونَ فِى الْبَحْرِ فَاَرَدْتُ اَنْ اَعِيبَهَا وَكَانَ وَرَآءَهُمْ مَلِكٌ يَاْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا ﴿٧٩﴾

78. Hızır şöyle dedi: "İşte böylece birbirimizden ayrılma noktasına gelmiş olduk. Şimdi sana bir türlü sabredemediğin o hâdiselerin iç yüzünü haber vereceğim:"

79. "Önce gemiden başlayalım. O, geçimlerini denizden sağlayan bir takım yoksul kimselere aitti. Ben ona kasten bir miktar hasar vermek istedim. Çünkü güzergâhları üzerinde her sağlam gemiyi zorla gaspeden zâlim bir kral vardı."

Yaptığı açıklamayla Hızır'ın gemiyi niçin delip hasarlı hâle getirdiği kolaylıkla anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu davranış, bir ilâhî rahmet tecellisi ve o yoksullara yapılmış çok büyük bir iyiliktir. İşte Allah'ın hüküm ve fiillerinde dış

görünüşe göre böyle zararlı gibi görünen bir kısım şeylere rastlanır ki, Allah katındaki sırları bilinirse, onların zarar değil fayda olduğu anlaşılır. (bk. Bakara 2/216)

Acaba günahsız bir çocuğun öldürülmesinde nasıl bir hikmet olabilir:

وَاَمَّا الْغُلَامُ فَكَانَ اَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ فَخَشِينَٓا اَنْ يُرْهِقَهُمَا طُغْيَانًا وَكُفْرًاۚ ﴿٨٠﴾

فَاَرَدْنَٓا اَنْ يُبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا خَيْرًا مِنْهُ زَكٰوةً وَاَقْرَبَ رُحْمًا ﴿٨١﴾

80. “Öldürdüğüm çocuğa gelince, onun ana-babası mü’min insanlardı. Fakat o çocuğun ileride onları azgınlığa ve küfre sürüklemesinden korktuk.”

81. “Böylece Rablerinin kendilerine, onun yerine daha temiz, daha hayırlı, onlara karşı daha merhametli ve daha itaatkâr bir çocuk vermesini istedik.”

Erkek çocuğun öldürülmesiyle ilgili iki ihtimal vardır:

Birincisi; o, göründüğü gibi masum, günahsız ve suçsuz değildi. Büluğ çağına erişmiş azgın bir kâfirdi. Mü’min olan ana-babasını da küfür ve azgınlığının istilası altına almak üzere bulunuyordu.

İkincisi; اَلْغُلَامُ (ğulâm) kelimesinin Arapça’da daha ziyade “bülüğa ermemiş erkek çocuk” mânasında kullanılmasından hareketle, bahsedilen kişi henüz çocuk ise de son derece küfür ve azgınlığa kabiliyetliydi. Öyle ki, ilm-i ilâhîye göre, sağ kaldığında ileride ana-babasını bile azıtacak, onları da küfre sürükleyecekti. Halbuki o ana-babanın imanlarındaki samimiyeti Allah tarafından böyle bir kötülükten korunmaya lâyıktı. Dolayısıyla onun çocuk yaşta ölmesi hepsi hakkında hayırlı idi. Hızır’ın çocuğu öldürmesiyle o sâlih ana-babaya üç rahmet kapısı açılmış olacaktı. Hem o azgın çocuk yüzünden görecekleri kötülükten kurtulacaklar, hem onun ölümüyle duyacakları acıya karşılık daha sevimli bir evlada erişecekler, hem de o çocuk yaşta öldüğü için ebedî azaptan kurtulacaktı. Kader planında her üç hayırlı netice de o azgının ölümüne bağlıydı.

Rivayete göre Allah Teâlâ onun yerine, bunlara bir kız çocuğu vermiş, bu kız bir peygamber annesi olmuş ve o peygamber eliyle nice insanlar hidâyete ermiştir. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu’l-gayb,* XXI, 137)

Yıkılmaya yüz tutmuş duvara gelince:

وَاَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُمَا

وَكَانَ اَبُوهُمَا صَالِحًاۚ فَاَرَادَ رَبُّكَ اَنْ يَبْلُغَٓا اَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا

كَنْزَهُمَاۗ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَۚ وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ اَمْرِيۜ ذٰلِكَ تَأْوِيلُ مَا لَمْ تَسْطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًاۜ ﴿٨٢﴾

82. "Doğrulttuğum duvar ise o şehirdeki iki yetim çocuğa aitti. Altında da o çocuklara ait gömülü bir hazine bulunuyordu. Babaları da sâlih bir kişiydi. Böylece Rabbin o iki çocuğun olgunluk çağına ulaşıp kendilerine ait o hazineyi çıkarmalarını istedi. Bunların her biri Rabbinden birer rahmet tezahürüdür; yoksa bunları kendiliğimden yapmış değilim. İşte sabretmeye tahammül gösteremediğin hâdiselerin iç yüzü bundan ibarettir."

Cenâb-ı Hakk'ın şu üç sebeple o hazineyi, gerçek sahiplerine ulaşması için Hızır eliyle koruma altına aldığı söylenebilir:

• Çocukların henüz kendi işlerini göremeyecek, bakıma muhtaç yetim olmaları. Çünkü Allah Teâlâ'nın yetimlere ayrı bir şefkat ve merhamet nazarı vardır.

• Babalarının sâlih bir insan olması. Onun iyiliği çocuklarına bile fayda vermektedir.

• O hazinedeki paraların helâl yollarla kazanılmış olması. Bu netice, onları kazanan kişinin sâlih bir kimse olması karinesinden anlaşılmaktadır. Çünkü Allah'ın sâlih olduğunu bildirdiği insanların haramla iştigal etmeleri mümkün değildir. Dolayısıyla burada Allah Teâlâ'nın helâl olan kazancı koruduğu ve koruyacağı müjdesi vardır.

Aslında Mûsâ-Hızır kıssası, olayları değerlendirirken bize apayrı bir bakış açısı kazandırmakta, adeta gözlerimize hâdiselerin derinliklerine nüfûz edebileceğimiz ilâhî bir dürbün takmaktadır. İnsan olayları bu açıdan değerlendirdiğinde, Allah'a kulluğun gereklerini yapmayıp O'nun rızâsını ve sevgisini kaybetme dışında gerçek mânada bir kötülük olmadığını anlayacak, böylece hiçbir zaman çaresiz bir yılgınlık ve ümitsizlik girdabına düşmeyecektir. Zira Allah Teâlâ'nın lutfu, keremi, yardım ve inayeti bizim tasavvur edemeyeciğimiz kadar büyük ve sonsuzdur. Şimdi bunun muşahhas bir örneği olarak Zülkarneyn kıssası anlatılmaktadır:

Hz. Zülkarneyn

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنْ ذِى الْقَرْنَيْنِ ۜ قُلْ سَاَتْلُوا عَلَيْكُمْ مِنْهُ ذِكْرًا ۜ ﴿٨٣﴾

اِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِى الْاَرْضِ وَاٰتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا ۙ ﴿٨٤﴾

83. Rasûlüm! Sana Zülkarneyn'den soruyorlar. De ki: "Onun hakkında size öğüt ve hatırlatma olacak bazı bilgiler okuyacağım:"

84. Gerçekten biz onu yeryüzünde iktidar ve hâkimiyet sahibi kıldık. Ve onu hedeflerine ulaşmak için lâzım gelen akıl, ilim, kuvvet ve idarecilik gibi vasıflarla ve imkânlarla donattık.

ذُو الْقَرْنَيْنِ (Zülkarneyn), kelime olarak "iki karn sahibi" demektir. Karn ise; "asır, boynuz, aynı zamanda yaşayan topluluk, bir toplumun başı, efendisi" gibi anlamlara gelir. Dolayısıyla "Zülkarneyn" terkibinde şu mânalar mülâhaza olunabilir:

• Zülcenâheyn vasfına benzer, "iki kanatlı" yani işin zâhirî ve batınıyla her yönüne vâkıf, dâhi, kemâl sahibi kimse.

• Görünene ve görünmeyene sahip, dünyanın doğusuna da batısına da hâkim, dolayısıyla cihangir bir padişâh. Nitekim burada anlatılan kıssasında Zülkarneyn (a.s.)'ın batıya, doğuya ve dünyanın başka yerlerine seferler yaptığı zikredilmektedir.

Hz. Zülkarneyn'in peygamber olup olmadığı tartışmalı olmakla birlikte, iyi bir mü'min ve muvahhid olduğu konusunda görüş birliği vardır. Allah Teâlâ ona büyük bir saltanat, kudret ve hâkimiyet lutfetmiştir. Ona, istediği her işi yapıp başarabilecek vasıtalar ve imkânlar vermiştir. Hz. Nûh'un oğlu Yâfes'in soyundandır. İbrâhim (a.s.) zamanında yaşadığı, hattâ onunla birlikte haccedip duasını aldığı söylenir. Kâfirlerle mücâdele etmiş, ezilen toplumlara yardım da bulunmuş ve tevhidi yaymaya çalışmıştır.

Âyetlerin iniş sebebiyle ilgili şu hâdise nakledilir:

Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'de yaşamış olan eski kavimlerin başından geçen ibretli hâdiseleri anlatırken yahudiler ve İranlılar da, geçmiş ümmetlerin hikâyelerini kendilerine göre anlatmaya başladılar. Bu arada Medine'de, âhir zamanda gelecek peygamberin kendi içlerinden çıkacağına inanan yahudiler vardı. Bunlar, Mekkeli müşriklere: "Orada bir peygamber çıkmış, eğer o gerçek bir peygamberse kendisine Ashâb-ı Kehf, Zülkarneyn ve rûhun mâhiyeti hakkında mâlumat sorun! Şâyet Ashâb-ı Kehf ile Zülkarneyn için tam, rûhun

mâhiyeti hakkında da kısmen cevap verirse, gerçekten peygamberdir; kendisine tâbî olun! Fakat o, bu üç şeyden haber veremezse, yalancıdır!” dediler.

Mekkeli müşrikler de Peygamberimiz (s.a.v.)’e gelerek: “Ashâb-ı Kehf ve doğu ile batıya sefer yapan Zülkarneyn kimdir? Rûhun mâhiyeti nedir?” diye sordular. Bunun üzerine Kehf Sûresi nâzil olarak orada Zülkarneyn’den bahseden bu âyetler de inmiş oldu. (Vâhidî, *Esbâbu’n-nüzûl,* s. 306; Âlûsî, *Rûhu’l-me‘ânî,* XVI, 24)

Bahsedildiği üzere maddî ve mânevî imkanlarla donatılan Zülkarneyn (a.s.) seferlerine başlıyor. İlki batı tarafına:

فَاَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٥﴾ حَتّٰٓى اِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ ف۪ي
عَيْنٍ حَمِئَةٍ وَوَجَدَ عِنْدَهَا قَوْمًاۜ قُلْنَا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ اِمَّٓا اَنْ تُعَذِّبَ وَاِمَّٓا
اَنْ تَتَّخِذَ ف۪يهِمْ حُسْنًا ﴿٨٦﴾ قَالَ اَمَّا مَنْ ظَلَمَ فَسَوْفَ نُعَذِّبُهُ ثُمَّ يُرَدُّ
اِلٰى رَبِّه۪ فَيُعَذِّبُهُ عَذَابًا نُكْرًا ﴿٨٧﴾ وَاَمَّا مَنْ اٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُ
جَزَٓاءًۨ الْحُسْنٰىۚ وَسَنَقُولُ لَهُ مِنْ اَمْرِنَا يُسْرًاۜ ﴿٨٨﴾

85. O da ilk olarak batıya doğru bir yol tuttu.

86. Nihâyet güneşin battığı yere, batı sahillerine varınca onu kızgın, kara, balçıklı bir gözede batıyor buldu. Orada azgın bir topluluğa rastladı. Ona: “Ey Zülkarneyn! İstersen bunları cezalandırırsın veya onlara güzel davranıp affedersin, bu hususta muhayyersin” dedik.

87. Zülkarneyn şöyle dedi: “Kim zulmederse onu cezalandıracağız; sonra o Rabbine döndürülecek, Rabbi de ona benzeri görülmedik bir şekilde azap edecektir.”

88. “İman edip sâlih ameller işleyene gelince, içte onun için pek güzel bir mükâfat vardır. Ona emrimizden kolay olanı söyleyeceğiz.”

Zülkarneyn’in ikinci büyük seferi doğuya oldu:

ثُمَّ اَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٩﴾ حَتّٰٓى اِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلٰى
قَوْمٍ لَمْ نَجْعَلْ لَهُمْ مِنْ دُونِهَا سِتْرًاۙ ﴿٩٠﴾ كَذٰلِكَۜ وَقَدْ اَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا ﴿٩١﴾

89. Sonra doğuya doğru bir yol tuttu.

90. Nihâyet güneşin üstüne ilk doğduğu yere varınca, onu öyle bir kavim üzerine doğuyor buldu ki, biz onlar için güneş ışınlarına karşı korunacakları hiçbir siper yapmamıştık.

91. İşte Zülkarneyn’in durumu bundan ibarettir. Şüphe yok ki biz onun

bütün yaptıklarından ve sahib olduğu ilim ve salâhiyetten haberdardık.

Zülkarneyn (a.s.), yaptığı seferlerden birinde, ölüm endişesi ve nefs engelini aşmaya çalışan bir kavme uğradı. Oradaki insanların dünya serveti nâmına altın, gümüş gibi hiçbir şeyleri yoktu. Rızıklarını sebzeden temin ederlerdi. Sebzelerini korumaya çok ihtimam gösterirlerdi. Ayrıca bu kavimde herkes, kendi mezarını kazar, her gün onu temizler ve ibâdetlerini burada yapardı. Zülkarneyn (a.s.), bunların hükümdarlarını çağırttı. Hükümdar:

"–Ben kimseyi istemiyorum. Beni isteyen de yanıma gelir!" dedi. Zülkarneyn bu söz üzerine hükümdarın yanına giderek:

"–Ben seni dâvet ettim, niye gelmedin?" diye sordu. Hükümdar:

"–Sana bir ihtiyacım yok, olsa gelirdim" cevâbını verdi. Bunun üzerine Zülkarneyn:

"–Bu hâliniz nedir? Sizdeki bu hâli kimsede görmedim!" deyince, Hükümdar:

"–Evet biz, altın ve gümüşe kıymet vermiyoruz. Çünkü baktık ki bir kimsenin eline bunlardan bir miktar geçince, bu sefer daha fazlasını isteyerek huzûru bozuluyor... Onun için dünyalık peşinde değiliz" dedi. Zülkarneyn (a.s.):

"–Bu mezarlar nedir? Neden bunları kazıyor ve ibâdetlerinizi burada yapıyorsunuz?" diye sordu. Hükümdar:

"–Dünyalık peşinde koşmamak için bunu böyle yaptık. Mezarları görüp de oraya gireceğimizi hatırlayınca, her şeyden vazgeçeriz" dedi. Hz. Zülkarneyn:

"–Niçin sebzeden başka yiyeceğiniz yok? Hayvan yetiştirseniz; sütünden, etinden istifade etseniz olmaz mı?" dedi. Hükümdar:

"–Mîdelerimizin hayvanlara mezar olmasını istemiyoruz. Bitkilerle geçimimizi sağlıyoruz. Zâten boğazdan aşağı geçtikten sonra hiçbirinin tadını alamayız!" diye cevap verdi.

Bu kıssayı dünyaya karşı zahid ve müstağni olma bakımından değerlendirmek ve o açıdan yaptığı telkini dikkate almak gerekir. Çünkü şer'î bakımdan Allah Teâlâ'nın helâl kıldığı hayvanların etinden yemenin hiçbir mahzuru yoktur. Burada bahsedilen, o kavmin kendisine mahsus bir tercihidir.

Zülkarneyn (a.s.) ölmeden önce şöyle vasiyet etmiştir:

"–Beni yıkayın, kefenleyin! Sonra bir tabuta koyun! Yalnız kollarım dışarıya sarkık kalsın! Hizmetkârlarım arkamdan gelsin! Hazînelerimi de katırlara yükleyin! Halk, benim son derece ihtişamlı bir saltanat ve dünya mülküne rağmen eli boş gittiğimi, hizmetkârlarımın da, hazînelerimin de bu dünyada kalarak benimle beraber gelmediğini görsün! Bu yalancı ve fânî dünyaya aldanmasın!.."

Söyledikleri aynen yapıldı. Âlimler bu vasiyeti şöyle tefsîr etmişlerdir:

"Arkamdan gelen ordular ile doğu ve batıya hâkim oldum. Maiyyetimde birçok hizmetçi ve sayısız asker vardı. Hiçbiri emrimden dışarıya çıkmadı. Dünya, baştanbaşa benim idârem altında idi. Sayısız hazînelere sahip oldum. Fakat dünya nimetleri kalıcı değildir. İşte gördüğünüz gibi mezarıma eli boş gidiyorum! İşte dünya malı dünyada kaldı. Sizler âhirette faydalı olan işleri yapın!.." Nitekim Rasûlullah (s.a.v.) de Zülkarneyn (a.s.)'ın vasiyetiyle işaret ettiği hakîkati şöyle beyân buyurmuştur:

"Ölüyü kabre kadar üç ey tâkip eder: Çoluk-çocuğu, malı ve ameli. Bunlardan ikisi geri döner, biri kalır. Çoluk-çocuğu ve malı geri döner, ameli kendisiyle kalır." (Buhârî, Rikâk 42; Müslim, Zühd 5)

Hz. Zülkarneyn üçüncü seferini yüksek dağlar arasında bulunan bir bölgeye yaptı:

ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٩٢﴾ حَتّٰى إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا
قَوْمًا لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا ﴿٩٣﴾

92. Sonra bir yol daha tuttu.

93. Nihâyet karşılıklı iki büyük set gibi yükselen dağların arasına ulaşınca, onların önünde neredeyse hiçbir söz anlamayacak kadar konuşma bilmeyen bir topluluğa rastladı.

Rivayete göre, Ye'cûc ve Me'cûc, kötü ve belâlı iki millettir. Yüzleri yassı, gözleri küçük, kulakları çok büyük, boyları kısa, sayıları çoktur. Kıyâmete yakın yeryüzüne yayılacaklardır. Ye'cûc ve Me'cûc kavminde âni doğumlar olacak, böylece birden bire artacaklardır. Nasıl sinekler pislikler üzerinde birden çoğalıyorlarsa, onlar da öyle çoğalacaklardır. Şu an bulundukları yer Hak Teâlâ'nın ilminde gizlidir. Allah Rasûlü (s.a.v.) bir hadîs-i şerîflerinde bu zâlim kavmin cehenneme atılacağını şöyle haber vermektedir:

"Azîz ve Celîl olan Allah kıyâmet günü:

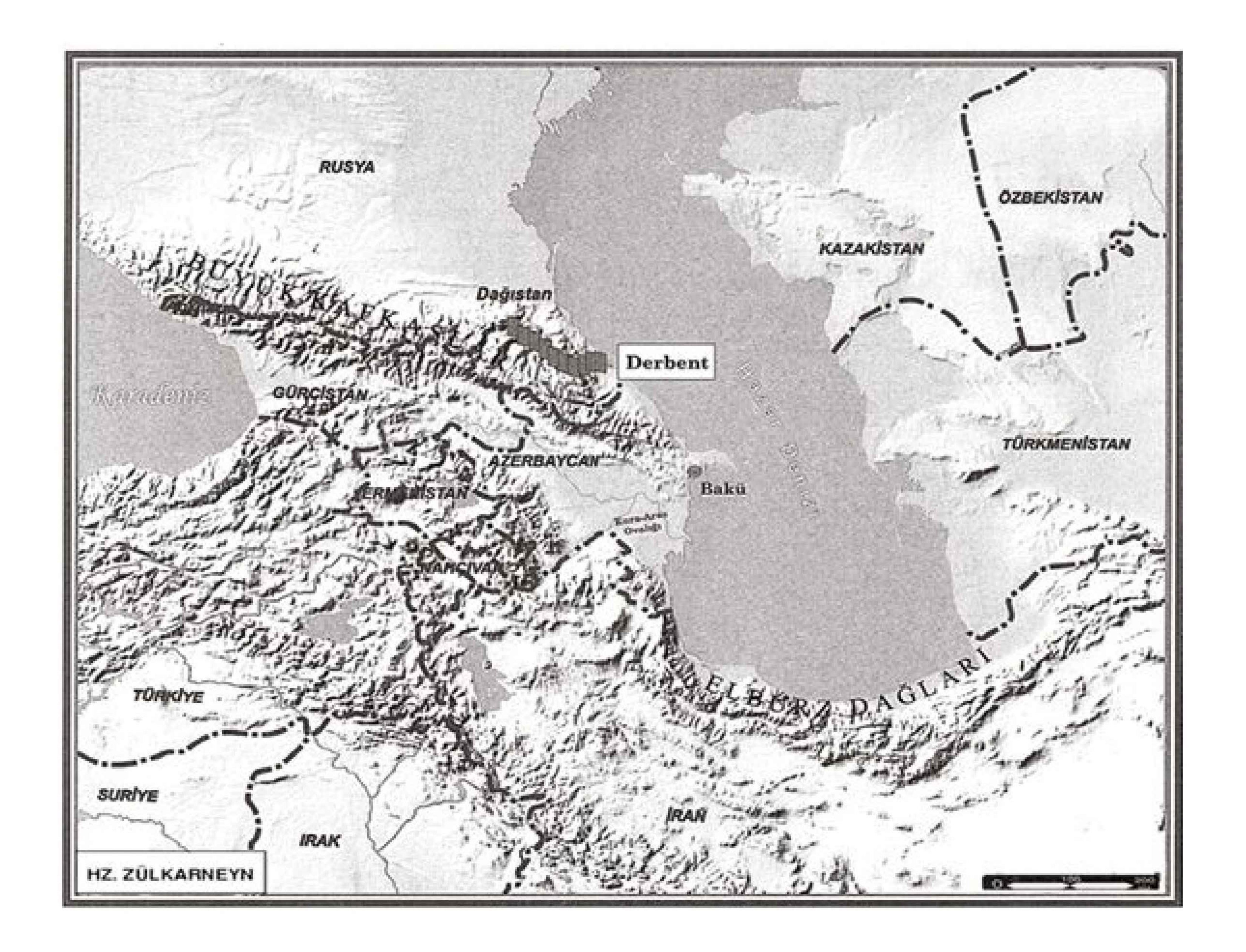
«–Ey Âdem!» diye seslenir. Âdem (a.s.):

«–Buyur Rabbim! Emrindeyim, bütün hayırlar senin elindedir» der. Âdem (a.s.)' a öyle bir nidâ ula ır:

«–Allah sana, cehennem ehlini çıkarmanı emrediyor!» Hz. Âdem sorar:

«–Ey Rabbim! Cehennem ehli ne kadardır?»

«–Her binden dokuzyüz doksandokuzu!»

RUSYA
ÖZBEKİSTAN
KAZAKİSTAN
Dağıstan
Derbent
GÜRCİSTAN
AZERBAYCAN
Bakü
TÜRKMENİSTAN
ELBURZ DAĞLARI
TÜRKİYE
SURİYE
IRAK
İRAN
HZ. ZÜLKARNEYN

İşte hamilelerin çocuğunu düşürdüğü, çocukların ihtiyarladığı, insanların sarhoş olmadıkları hâlde azâbın şiddetinden sarhoşa döndüklerini göreceğin zaman bu zamandır.”

Bu haber ashâb-ı kirâma çok ağır geldi. Öyle ki yüzlerinin rengi değişti. Efendimiz şöyle devam etti: *“Ye’cûc ve Me’cûc’dan binde dokuzyüz doksandokuz, sizden ise binde bir cehenneme girecektir. Şunu da bilin ki; siz insanlar arasında, beyaz bir öküzde siyah bir kıl veya siyah bir öküzde beyaz bir kıl kadarsınız.”* (Buhârî, Tefsir 22/1; Enbiyâ 7)

Zülkarneyn’in burada karşılaştığı kavmin başında büyük bir bela vardı. Bu yüzden:

قَالُوا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ اِنَّ يَاْجُوجَ وَمَاْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي الْاَرْضِ فَهَلْ
نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلٰٓى اَنْ تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا ﴿٩٤﴾ قَالَ مَا
مَكَّنّ۪ي ف۪يهِ رَبّ۪ي خَيْرٌ فَاَع۪ينُون۪ي بِقُوَّةٍ اَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا ﴿٩٥﴾
اٰتُون۪ي زُبَرَ الْحَد۪يدِؕ حَتّٰٓى اِذَا سَاوٰى بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ قَالَ انْفُخُوا حَتّٰٓى
اِذَا جَعَلَهُ نَارًاۙ قَالَ اٰتُون۪ٓي اُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًاؕ ﴿٩٦﴾ فَمَا اسْطَاعُٓوا اَنْ
يَظْهَرُوهُ وَمَا اسْتَطَاعُوا لَهُ نَقْبًا ﴿٩٧﴾ قَالَ هٰذَا رَحْمَةٌ مِنْ رَبّ۪يۚ فَاِذَا
جَٓاءَ وَعْدُ رَبّ۪ي جَعَلَهُ دَكَّٓاءَۚ وَكَانَ وَعْدُ رَبّ۪ي حَقًّاؕ ﴿٩٨﴾

94. Onlar: “Ey Zülkarneyn! Ye’cûc ve Me’cûc dediğimiz hak hukuk tanımaz kabileler, iki dağın arasındaki şu geçitten bize sürekli saldırarak bu ülkede bozgunculuk yapıp duruyorlar. Sana bir miktar vergi versek de, bizimle onların arasında aşamayacakları bir set yapsan olmaz mı?”

95. Zülkarneyn şöyle cevap verdi: “Rabbimin bana bahşettiği nimet ve imkânlar, sizin vereceğiniz vergiye ihtiyaç bırakmayacak kadar çok, yeterli ve benim için daha hayırlıdır. Haydi siz bana bedenî kuvvetiniz ve iş gücünüzle yardım edin de sizinle onlar arasında aşılmaz sağlam bir set yapayım.”

96. “Bana demir kütleleri getirin!” Zülkarneyn iki dağın arasını demir kütleleriyle doldurtup dağlarla aynı seviyeye getirince: “Şimdi ateş yakın ve körükleyin!” dedi. Demir yığınlarını kor ateş hâline getirince de: “Bana erimiş bakır getirin de üzerine dökeyim” dedi.

97. Artık Ye’cûc ve Me’cûc ne seddi aşabildiler, ne de onda bir delik açabildiler.

98. Zülkarneyn: “Bu set, Rabbimin kullarına bir rahmetidir. Fakat Rabbimin belirlediği vakit gelince onu yerle bir edecektir. Çünkü Rabbimin va‘di haktır ve mutlaka gerçekleşecektir” dedi.

98. âyetteki “Allah’ın va‘di”yle iki şey kastedilmiş olabilir:

• Dünyada insan hayatı devam ederken bu seddin yıkılacağı belli bir zaman,

• Her şeyin yıkılıp yok edileceği kıyâmet vakti. Nitekim bu mânaya işareten âyet-i kerîmede: **“Nihâyet bir zaman gelecek, Ye’cûc ve Me’cûc’un seddi açılacak, her tepeden yığın yığın akın etmeye başlayacaklar”** (Enbiyâ 21/96) buyrulur. Bir gün gelecek bu âyetin sırrı belirip Ye’cûc ve Me’cûc çıkacak, yeryüzünün düzeni bozulacak, sonra kıyâmet kopacaktır.

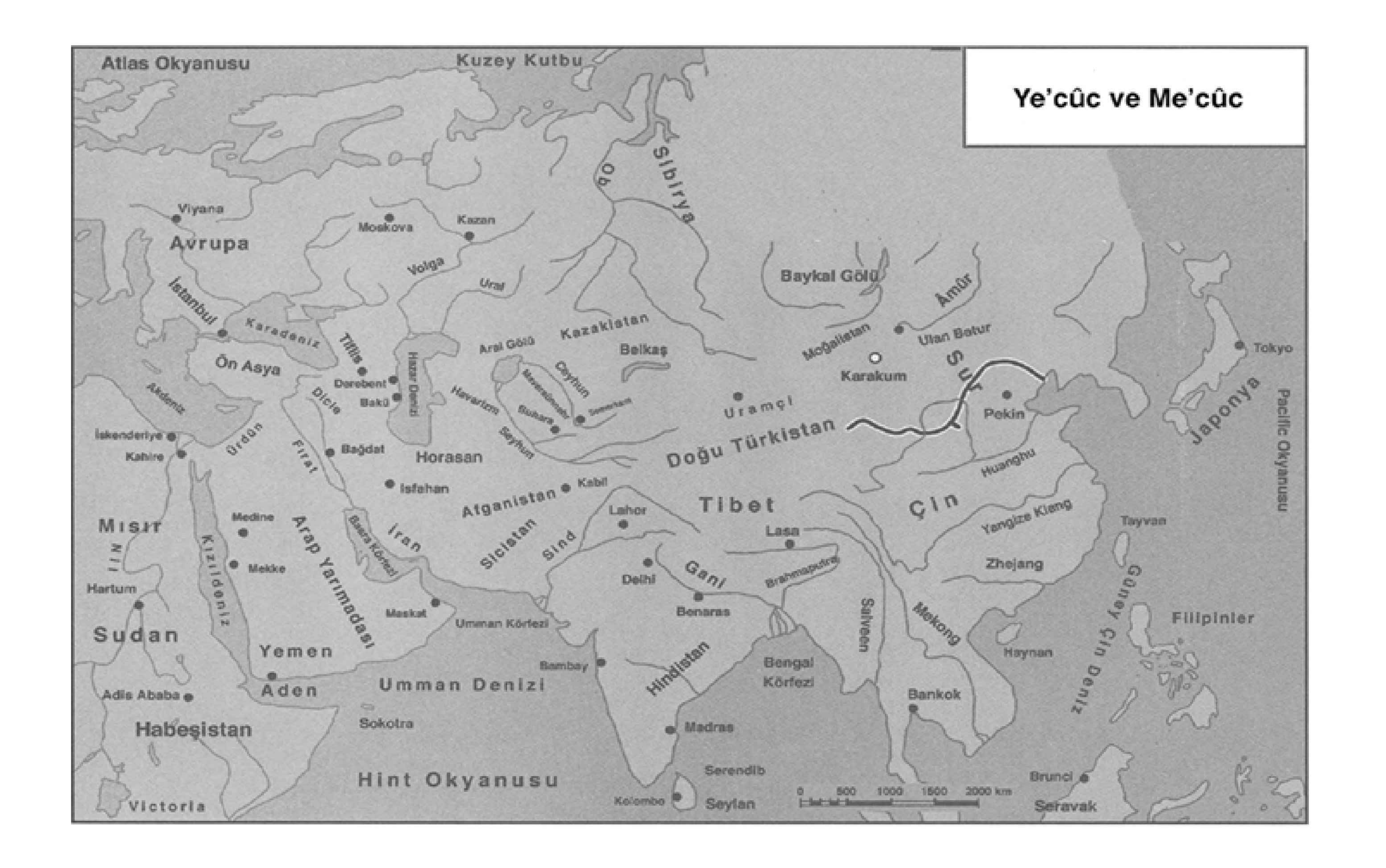
Şimdi de hem Ye’cûc ve Me’cûc’un, hem diğer kâfirlerin kıyâmet günündeki hallerinden bir takım manzaralar sunulmaktadır:

وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فٖى بَعْضٍ وَنُفِخَ فِى الصُّورِ فَجَمَعْنَاهُمْ
جَمْعًا ۙ ﴿٩٩﴾ وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِلْكَافِرٖينَ عَرْضًا ۙ ﴿١٠٠﴾
الَّذٖينَ كَانَتْ اَعْيُنُهُمْ فٖى غِطَٓاءٍ عَنْ ذِكْرٖى وَكَانُوا لَا يَسْتَطٖيعُونَ سَمْعًا ۟ ﴿١٠١﴾

99. O gün biz insanları salıvereceğiz, deniz dalgaları gibi birbirine çarparak çalkalanacaklar. Sûra üflenecek ve insanların hepsini bir araya getireceğiz.

100. O gün biz cehennemi bütün dehşetiyle kâfirlere sunacağız.

101. O kâfirler ki, kalp gözleri bizim zikrimize karşı perdelidir ve onların Kur’ân-ı Kerîm’i dinlemeye tahammülleri yoktur.

Ye'cûc ve Me'cûc
Atlas Okyanusu
Kuzey Kutbu
Sibirya
Ob
Viyana
Moskova
Kazan
Avrupa
Volga
Ural
Baykal Gölü
Âmûr
İstanbul
Karadeniz
Tiflis
Hazar Denizi
Aral Gölü
Kazakistan
Belkaş
Moğalistan
Ulan Batur
Karakum
Sur
Tokyo
Ön Asya
Derebent
Bakü
Ceyhun
Havarizm
Buhara
Seyhun
Uramçı
Doğu Türkistan
Pekin
Japonya
Pacific Okyanusu
Akdeniz
İskenderiye
Kahire
Ürdün
Dicle
Fırat
Bağdat
Horasan
Huanghu
İsfahan
Kabil
Afganistan
Tibet
Çin
Yangize Kiang
Tayvan
Mısır
Nil
Medine
Mekke
Kızıldeniz
Arap Yarımadası
Basra Körfezi
İran
Sicistan
Sind
Lahor
Lasa
Zhejang
Delhi
Gani
Brahmaputra
Hartum
Maskat
Benaras
Salveen
Mekong
Güney Çin Deniz
Filipinler
Sudan
Umman Körfezi
Yemen
Bambay
Hindistan
Bengal Körfezi
Haynan
Adis Ababa
Aden
Umman Denizi
Bankok
Habeşistan
Sokotra
Madras
Serendib
Hint Okyanusu
Brunci
Victoria
Kolombo
Seylan
Seravak
0 500 1000 1500 2000 km

Allah Rasûlü (s.a.v.) şöyle buyurur:

“*O gün cehennem getirilir. Onun yetmiş bin yuları vardır. Kıyâmet gününde her yuların başında Allah’ın onu yarattığı yerden çeken yetmiş bin melek vardır. Cehennem öyle bir yere konur ki, cennete geçebilmek için sırat köprüsünden başka bir yol kalmaz.*” (Müslim, Cennet 29; Tirmizî, Cehennem 1)

Hak dostlarından biri, 101. âyetin **“onların kalp gözleri bizim zikrimize karşı perdelidir”** (Kehf 18/101) kısmını şöyle izah eder:

“Onların baş gözleri, gaflet perdesiyle ibretle nazar kılabilmekten perdelenmiştir. Kalp gözleri, dünya muhabbeti ve şehvet perdeleriyle âhiretin derecelerini ve derekelerini görmekten perdelenmiştir. Sır gözleri, dünya ve âhirete iltifat perdesiyle Yaratıcı’nın âyetlerini müşâhededen perdelenmiştir. Rûh gözleri, mâsivallah perdesiyle Allah Teâlâ’yı zikirden perdelenmiştir. Şu bir hakikat ki, bâtın gözü müşâhedeyle, zâhir gözü ise ibret nazarıyla açılır. Yine zâhirdeki işitme vâsıtası olan kulak, batın kulağına tâbidir. Rasûlullah (s.a.v.)’in sünnetlerini ve sâlihlerin sîretlerini dinlemek de, Hak kelâmını dinlemeye dâhildir.” (Bursevî, *Rûhu’l-Beyân,* V, 359)

Âhirette karşılaşılacak o feci âkıbetten kurtuluş için şimdiden göz ve gönüllerin Allah’ın zikrine; kulakların da Allah’ın kelâmına açılması, onları saran kalın perdelerin kaldırılması zarûrîdir. Aksi takdirde iyi şeyler yaptığımızı zannettiğimiz halde, mahşer günü amelleri boşa çıkmış nâdanlardan olma tehlikesi vardır:

En Çok Zarara Uğrayanlar

أَفَحَسِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ يَتَّخِذُوا عِبَادِي مِنْ دُونِي أَوْلِيَاءَ إِنَّا
أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ نُزُلًا ﴿١٠٢﴾

102. Yoksa o kâfirler, beni bırakıp da kullarımı kendilerine dost edinerek onların şefaatlarıyla kurtulacaklarını mı sandılar? Şüphesiz ki biz, cehennemi kâfirler için en münâsip bir konaklama yeri olarak hazırlamışızdır.

Bu âyette, yegâne ilâh, rab ve yaratıcı olan Allah Teâlâ'yı bırakıp da O'nun yarattığı kulları; meselâ bir kısım sâlih insanların sembolleri olan putları, melekleri, şeytanları, Hz. İsa'yı ilâh edinenler azarlanmaktadır. Çünkü Allah'tan başka hiçbir varlık ilâh olmaya lâyık değildir. Bunlar, kendilerine tapanlara mahşer günü hiçbir fayda sağlayamayacak, onların cehenneme yuvarlanmasına mâni olamayacaklardır. Onlara konaklama yeri olarak cehennem hazırlanmıştır. Âyetteki نُزُل (nüzül) kelimesi, misafirler için hazırlanan yer ve sığınak demektir. Bu mânaya göre kâfirler alaya alınmaktadır.

Yaptıkları ameller ve bunlara karşılık bekledikleri neticeler itibariyle en çok zarara uğrayacak kişiler şu durumda olan zavallılardır:

قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا ﴿١٠٣﴾ اَلَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ
فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا ﴿١٠٤﴾
أُولٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَلَا
نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَزْنًا ﴿١٠٥﴾ ذٰلِكَ جَزَاؤُهُمْ جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوا
وَاتَّخَذُوا اٰيَاتِي وَرُسُلِي هُزُوًا ﴿١٠٦﴾

103. Rasûlüm! De ki: "Yaptıkları ameller yüzünden en çok zarara uğrayacakları haber verelim mi?"

104. "Onlar, güzel şeyler yaptıklarını zannetmelerine rağmen, dünya hayatında yaptıkları çalışmalar boşa giden kimselerdir."

105. İşte onlar, Rablerinin âyetlerini ve O'na kavuşmayı inkâr etmişler de bu yüzden bütün amelleri boşa gitmiştir. Tartılacak şeyleri kalmadığından kıyâmet günü onlar için artık bir terâzi koymayacak, onlara hiçbir kıymet vermeyeceğiz.

106. İşte inkâr etmeleri, âyetlerimi ve peygamberlerimi alaya almaları sebebiyle onların cezası cehennemdir!

Allah Rasûlü (s.a.v.) şöyle buyurur:

*“Kıyâmet gününde iriyarı, oldukça şişman bir adam gelecek de sivrisineğin kanadı kadar bir ağırlığı olmayacaktır. Arzu ederseniz: «**Tartılacak şeyleri kalmadığından kıyâmet günü onlar için artık bir terâzi koymayacak, onlara hiçbir kıymet vermeyeceğiz**» âyetini okuyun.”* (Buhârî, Tefsir 18/6; Müslim, Munâfikîn 18)

Mahşer günü terâzi; hem iyilikleri hem de günahları olan mü’minlerin tâat ve mâsiyetlerini tartmak, bunlardan hangisinin ağır ve hangisinin hafif geleceğini belirlemek, netice itibariyle bunların affedilip edilmeyecek olanlarını tespit edip kişinin âkıbeti hakkında karar vermek için kurulacaktır. Daha kısa bir ifadeyle terâzi, yalnız tevhid ehli için ve kemiyet yâni amellerin miktarını belirleme açısından olacaktır. Küfür ise iyilikleri kemiyet değil, keyfiyet açısından yok edeceği için kâfirlerin amellerini tartmak üzere terâzi kurulmayacaktır.

et-Te’vîlâtü’n-Necmiyye’de şu izah yapılır: Kıyâmet gününde amellerin tartılması, sahiplerinin sıdk ve ihlâsına göre olur. Kimin ihlâsı çoksa, tartısının ağırlığı da artar. İhlâsı olmayan kimselerin amellerinin de bir tartısı ve ağırlığı olmaz. Allah Teâlâ şöyle buyurur: **“Biz kıyâmet günü onların yaptıkları bütün amellerin üzerine varıp, hepsini toz duman edeceğiz.”** (Furkãn 25/23) Böyle hebâ olup dağılmış bir amelin bir ölçüsü ve kıymeti olabilir mi? (Bursevî, *Rûhu’l-Beyân,* V, 361-362)

İman edip sâlih ameller işleyenlerin ebedî saâdet ve selamet dolu sonlarına gelince:

إِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ
نُزُلًاۙ ﴿١٠٧﴾ خَالِدِينَ فِيهَا لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلًا ﴿١٠٨﴾

107. İman edip sâlih ameller işleyenlere gelince, onların konaklama yerleri Firdevs cennetleridir.

108. Onlar orada ebedî olarak kalacaklar; usanç duyup da oradan bir an olsun ayrılmak istemeyeceklerdir.

اَلْفِرْدَوْسُ (Firdevs), cennetin en yüksek, en üstün, en güzel ve en yüce yeridir. Bununla alakalı olarak Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) şöyle buyurur:

“Kim Allah’a ve Rasûlü’ne iman eder, namazı dosdoğru kılar, ramazan orucunu tutarsa yüce Allah onu cennete gönderir. O ki ister Allah yolunda cihâd etsin, isterse de doğduğu toprakta otursun.” Oradakiler: *“Ey Allah’ın Rasûlü, bunu insanlara müjdelemeyelim mi?”* dediklerinde şöyle buyurdu: *“Cennette yüz derece vardır. Yüce*

ş *Allah bu dereceleri Allah yolunda cihâd edenler için hazırlamı tır. Her iki derece arası gök ile yer arası kadardır. Bu sebeple yüce Allah'tan isteyeceğiniz vakit Firdevs'i isteyin. Firdevs cennetin en orta ve en yüce yeridir. Onun üstünde de Rahmân'ın ar ı vardır. Cennet ırmakları oradan kaynar."* (Buhâri, Cihâd 5; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 335)

Cennetin derecelerinin ve güzelliğinin sonu olmadığı halde onu ve her şeyi yaratan, zatını anlamak mümkün olmayan, isim ve sıfatlarının tecellisinin nihâyeti bulunmayan Allah'ın kelimelerine bir son belirlemek mümkün olabilir mi:

قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبّ۪ي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ اَنْ تَنْفَدَ
كَلِمَاتُ رَبّ۪ي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِه۪ مَدَدًا ﴿١٠٩﴾

109. Rasûlüm! De ki: "Rabbimin kelimelerini yazmak için denizler mürekkep olsa, hatta bir o kadar daha ilâve yapsak, Rabbimin kelimeleri tükenmeden o denizler tükenir."

"Allah'ın kelimeleri"nden maksat O'nun ilim ve hikmetidir. Kur'ân-ı Kerîm ve ondan önce inen ilâhî kitaplar o ilâhî ilmin bir tecellisidir. Allah'ın ilim ve hikmeti nihâyetsizdir; yazmakla bitmez. Rabbimiz bu gerçeği bizim kolaylıkla anlayabileceğimiz bir misalle beyân buyurmaktadır. Çünkü biz denizi, mürekkebi, kalemi ve yazıyı biliriz. Bu misâle göre denizler bütünüyle mürekkep olsa, ona bunun bir misli daha ilâve edilse, bununla Allah'ın kelimeleri; ilim ve hikmeti yazılsa, bu mürekkepler biter fakat Allah'ın kelimeleri bitmez. (bk. Lokmân 31/27)

Sûrenin bütün mâna ve muhtevasının bir hülasası olarak:

قُلْ اِنَّمَٓا اَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحٰٓى اِلَيَّ اَنَّمَٓا اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌۚ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا
لِقَٓاءَ رَبِّه۪ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّه۪ٓ اَحَدًا ﴿١١٠﴾

110. De ki: "Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Şu farkla ki bana, ilâhınızın bir tek ilâh olduğu vahyedilmektedir. Artık kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, sâlih ameller işlesin ve Rabbine kulluk ederken hiçbir şeyi O'na ortak koşmasın!"

Rivayete göre Cündeb b. Züheyr el-Âmirî, Rasûlullah (s.a.v.)'e:

"- Ey Allah'ın Rasûlü, ben yüce Allah için bir amelde bulunuyor ve sadece O'nun rızâsını diliyorum. Fakat başkası tarafından da bilinecek olursa bu beni sevindiriyor" dedi. Peygamberimiz (s.a.v.):

"Muhakkak Allah temiz ve güzeldir. Ancak temiz ve güzel olanı kabul eder, O ihlasla yapılması gerektiği halde kendisine ortak ko ulan hiçbir   eyi kabul etmez" buyurdu ve bunun üzerine bu âyet-i kerîme nâzil oldu. (Vâhidî, *Esbâbu'n-nüzûl,* s. 307)

Kur'ân-ı Kerîm şirki kesinlikle yasaklamış ve onun Allah'ın affetmeyeceği büyük bir günah olduğunu haber vermiştir. (bk. Nisâ 4/48, 116) Şirkin açığı olduğu gibi gizlisi de vardır. Allah'tan başkasına tapmak, onları Allah'ı sever gibi sevmek, Allah'tan korkar gibi onlardan korkmak, onlardan yardım dilemek, ilâhmış gibi onlara itaat etmek, korumasına sığınmak ve benzeri davranışlar açık şirke misaldir. İbadetleri gösteriş için yapmak ise gizli şirke misaldir.

Rasûlullah (s.a.v.) ümmetini hem açık hem de gizli şirkten sakındırır. Nitekim bir hadis-i şerifte:

"Sizin hakkınızda en çok korktuğum   ey küçük   irktir" buyurunca Ashâb-ı kirâm (r.a.): "Ey Allah'ın Rasûlü! Küçük şirk nedir?" diye sormuşlar, Efendimiz de: *"Riyâdır"* diye cevap vermiş, sonra da şöyle buyurmuştur:

"Kıyâmet gününde Allah Teâlâ insanlara amellerinin kar ılığını vereceği zaman, riyakârlara: «Dünyada kendilerine gösteri yaptığınız kimselere gidin, bakın bakalım onların katında herhangi bir mükâfat bulabilecek misiniz?» diye seslenecektir." (Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 428)

Şu ibretli kıssa Allah'a vuslat arzusunun kulun gönlünü bütünüyle kaplamasını ne güzel anlatır:

Rivayet edildiğine göre Yûnus (a.s.), bir defasında Cebrâil (a.s.)'a: "Bana yeryüzünün en âbid kimsesini gösterir misin?" dedi. O da, bir adam gösterdi ki, elleri ve ayakları cüzzamdan dolayı çürümüş bir vaziyetteydi ve gözünü de kaybetmişti. Fakat şöyle demekteydi:

"Allahım! Bana bu eller ve ayaklar vâsıtasıyla ne vermiş isen, ancak sen verdin. Neden uzaklaştırmış isen de, ancak sen uzaklaştırdın. Allahım! Benim içimde sadece bir arzu bıraktın ki, o da yalnızca sana vuslat arzusudur."

Kehf sûresinin, Peygamberimiz (s.a.v.)'in kendisine vahyedilen bir "beşer" oluşuna temasla sona ermesi, İsrâiloğulları'nın Îsâ (a.s.) konusundaki sapmalarından bahseden Meryem sûresine geçiş bakımından güzel bir hazırlık teşkil etmektedir. Şimdi ise bir kısım peygamberlere ait harikulâde olayları naklederek bunlar üzerinden insanlığı irşad etmek üzere Meryem sûresi gelmektedir:

سُورَةُ مَرْيَمَ

19- MERYEM SÛRESİ

19. MERYEM SÛRESİ

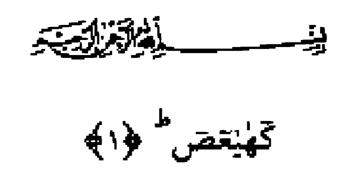
Meryem sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 98 âyettir. İsmini, 16-29. âyetlerde kıssası anlatılan Hz. Meryem'den alır. Mushaf tertibi itibarıyla 19, nüzûl sırasına göre ise 44. sûredir. Sûre içinde 58. âyette tilâvet secdesi bulunmaktadır.

Konusu

Sûrede, ihtiyarlığında Hz. Zekeriya'ya Yahya'nın verilmesi, Hz. Yahya'ya henüz çocuk yaştayken peygamberlik bahşedilmesi, Hz. Meryem'in babasız olarak İsa'yı dünyaya getirmesi ve Hz. İsa'nın beşikteyken konuşması gibi ilâhî kudretin nihâyetsizliğini gösteren mûcizeler hatırlatılarak, Allah'a iman ve teslimiyetin zarûreti hissettirilir. Bununla birlikte Allah Teâlâ'nın peygamberlerine husûsî lutufları ve buna karşılık o güzel kulların sergiledikleri müstesnâ keyfiyette ihlaslı, samimi kulluk numûneleri haber verilir. Böylece insanlar o güzel hal ve davranışlardan örnek alıp, Allah'ın râzı olacağı, cehennemden kurtarıp cennetine koyacağı bahtiyar kullardan olmaya dâvet edilir. Ara ara kıyâmet, hesap, cennet ve cehennemden kısa kısa manzaralar arzedilir. İnsanların cehenneme düşmelerine sebep olacak yanlış inanç ve amellere dikkat çekilerek, bunlardan uzak durup cennete vâris olmalarını sağlayacak takvâ hayatı teşvik edilir.

Allah'ın Hz. Zekeriya'ya Rahmeti

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Kêf. Hâ. Yâ. 'Ayn. Sād.

Bu harfler, Allah ile Peygamberi arasında bir şifredir. Ne mânaya geldiklerini, nelere işaret ettiklerini tam olarak bilmek mümkün değildir. Ancak âlimlerimiz bunlarla alakalı bazı tevcihlerde bulunmuşlardır:

• Bunlar tenbih, uyandırmak ve dikkat çekmek için gelen harflerdir.

• Hitâbet, kitâbet ve şiirin esas maddesi olan bu harflerle Kur'an Araplara, ilâhî kudret eliyle yine bu harflerden telif edilmiş olan kendisi gibi bir kitap getirmeleri için meydan okumaktadır.

İşte böyle tek tek harflerden oluşan fakat sahip olduğu ilâhî belâgat ve fesahatiyle ebedî mûcize olan Kur'an'da yer alan:

ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكَرِيَّا ﴿٢﴾ اِذْ نَادٰى رَبَّهُ نِدَآءً خَفِيًّا ﴿٣﴾

2. Bu âyetler Rabbinin, kulu Zekeriya'ya olan rahmetini anlatmaktadır:

3. Bir defasında Zekeriya Rabbine gizlice niyâz etmişti.

Öncelikle Zekeriya (a.s.), bir peygamber olarak, ilâhî dergâha el açıp dua etmenin âdap ve erkânına dikkat ederek gizli bir şekilde niyazda bulunmuştur. Bu gizliliğin mâhiyeti hakkında şunlar söylenebilir:

• Esasen Allah Teâlâ'ya göre gizli ve açık eşittir; fakat duada gizlilik daha iyidir. Çünkü bu hal, duanın riyâdan uzak olmasına ve ihlasla yapılmasına yardımcı olur. Dolayısıyla Zekeriya (a.s.)'ın duası, içine riyâ karışmayan bir dua olmuştur.

• O, çok yaşlı olmasına rağmen çocuk istemesi sebebiyle etrafındakiler tarafından kınanmamak için duasını gizli yapmıştır.

• Veya o, ileride de ifade ettiği gibi akrabalarından çekindiği için duasını gizli tutmuştur.

• Yahut ihtiyarlığı ve zayıflığı sebebiyle zâten yüksek sesle dua edecek hâli yoktu. Ancak tâkati kesilmiş bir halde ve hafif bir sesle dua edebiliyordu.

Her halükârda âyet-i kerîme duanın olabildiği kadar gizli ve içten yapılmasının makbul olduğuna delâlet eder. (bk. A'râf 7/55)

İşte mazlum peygamber Zekeriya (a.s.) kırık bir gönülle Rabbine yönelmiş:

قَالَ رَبِّ اِنّٖى وَهَنَ الْعَظْمُ مِنّٖى وَاشْتَعَلَ الرَّاْسُ شَيْبًا وَلَمْ اَكُنْ بِدُعَٓائِكَ رَبِّ شَقِيًّا ﴿٤﴾ وَاِنّٖى خِفْتُ الْمَوَالِىَ مِنْ وَرَٓاءٖى وَكَانَتِ امْرَاَتٖى عَاقِرًا فَهَبْ لٖى مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا ﴿٥﴾ يَرِثُنٖى وَيَرِثُ مِنْ اٰلِ يَعْقُوبَ وَاجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا ﴿٦﴾

4. Yalvara yakara şöyle demişti: "Rabbim! Doğrusu ben öyle perişan bir haldeyim ki, kemiklerim zayıfladı, eridi; başımdaki saçlar ihtiyarlıktan dolayı beyaz alevler gibi tutuştu. Rabbim! Ben sana hangi konuda dua ettiysem hiçbir zaman bedbaht ve mahrum olmadım."

5. "Gerçekten ben, arkamdan yerime geçecek vârislerden endişe içindeyim. Hanımım da kısırdır. Ne olur, bana lutf-u kereminden bir yardımcı oğul ihsân eyle!"

6. "Ki o, hem bana mirasçı olsun, hem de Yâkub ailesine. Rabbim onu kendisinden râzı olduğun bir kul eyle!"

Diğer âyet-i kerîmelerde de Hz. Zekeriya'nın şöyle dua ettiği nakledilir:

"Rabbim! Bana katından tertemiz bir evlat ihsân eyle. Şüphesiz ki sen, duaları hakkiyle işitensin." (Âl-i İmrân 3/38)

"Rabbim! Beni tek başıma, yapayalnız bırakma; bana bir evlat lutfet. Vârislerin en hayırlısı sensin!" (Enbiyâ 21/89)

Hz. Zekeriya'nın amca çocukları vardı. Onlar İsrâiloğulları'nın en şerirlerindendi. Bunlar içinde dinî ve ahlâkî bakımdan düzgün ve dürüst bir kimse yoktu. Bundan dolayı Zekeriya (a.s.) ümmetine karşı hilâfetin hakkını tam olarak veremeyeceklerinden ve dinini değiştireceklerinden korkmuştu.

Zekeriya (a.s.)'ın bu içli niyâzına Yüce Allah şöyle icâbet buyurdu:

يَا زَكَرِيَّٓا اِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍۨ اسْمُهُ يَحْيٰىۙ لَمْ نَجْعَلْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا ﴿٧﴾

7. Allah şöyle buyurdu: "Ey Zekeriya! Şüphesiz biz sana, ismi Yahya olacak bir oğul müjdeliyoruz. Bu ismi daha önce hiç kimseye vermedik."

اَلسَّمِيُّ (semiyy) kelimesi hem "isimlendirilmiş", hem de "benzer" mânalarına gelir. Buna göre Zekeriya (a.s.)'ın sülâlesi içinde daha önce "Yahya" diye isimlendirilen bir başka şahıs yoktu. İlk defa Allah Teâlâ, Zekeriya'yı müjdelediği çocuğa bu ismi vermiştir. Yine sahip olduğu hususiyetler itibariyle daha önce Yahya'ya benzeyen bir kimse de gelmiş değildi. Gerçekten Yahya'da bir kısım vasıflar vardı ki, başka hiç kimsede yoktu. Bu vasıflar; onun ihtiyar bir baba ile kısır ve yaşlı bir anneden dünyaya gelmesi, bizzat Allah Teâlâ'nın ona

ilk defa Yahya ismini vermesi, çocukluğunda ona peygamberlik ve hikmetin verilmesidir. (Meryem 19/12. Ayrıca bk. Âl-i İmrân 3/39)

Zekeriya (a.s.), Yüce Allah'ın duasını kabul buyurup kendisini bir erkek çocukla müjdelemesi karşısında şaşırdı kaldı:

قَالَ رَبِّ اَنّٰى يَكُونُ لِى غُلَامٌ وَكَانَتِ امْرَاَتِى عَاقِرًا وَقَدْ بَلَغْتُ مِنَ الْكِبَرِ عِتِيًّا ﴿٨﴾ قَالَ كَذٰلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَىَّ هَيِّنٌ وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْـًٔا ﴿٩﴾

8. Zekeriya hayret içinde: "Rabbim! Hanımım kısır ve ben de ihtiyarlığın son sınırına varmış, kemiklerim kurumuş iken, benim nasıl oğlum olabilir?" diye sordu.

9. Allah: "Evet, öyledir", dedi, "fakat Rabbin buyurdu ki: «Bu, benim için çok kolaydır. Nitekim daha önce de, sen hiçbir şey değilken, seni yoktan ben yaratmıştım.»"

Hz. Zekeriya'nın şaşkınlığı, Allah Teâlâ'nın verdiği müjdeyi kabul etmeme mânasında değildir. Aksine kısır bir hanımdan ve artık kemikleri kurumuş, ihtiyarlığın nihâî noktasına gelmiş bir kocadan bir çocuk dünyaya getiren Yüce Allah'ın kudretine duyduğu hayreti dile getirmiştir. Bununla birlikte onun gönül âleminde sürûr ve mutluluk tomurcuklarının kıpırdamaya başladığı da anlaşılmaktadır.

Buna rağmen Hz. Zekeriya, müjdenin doğruluğu hususunda bir işaret görme arzusunu dile getirmekten kendini engelleyemedi:

قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِى اٰيَةً قَالَ اٰيَتُكَ اَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلٰثَ لَيَالٍ سَوِيًّا ﴿١٠﴾ فَخَرَجَ عَلٰى قَوْمِهِ مِنَ الْمِحْرَابِ فَاَوْحٰى اِلَيْهِمْ اَنْ سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿١١﴾

10. Zekeriya: "Öyleyse Rabbim, bana açık bir işaret göster" dedi. Allah da: "Senin işaretin, sapasağlam olduğun halde tam üç gün üç gece insanlarla hiç konuşamayacak olmandır" buyurdu.

11. Bunun üzerine Zekeriya mâbetten halkının huzuruna çıktı ve onlara: "Sabah ve akşam Rabbinizi tesbih edin" diye işarette bulundu.

Bu talebi üzerine Zekeriya (a.s.)'ın birden dili tutularak, insanlarla ancak işaret yoluyla konuşabilir duruma geldi. İnsanlarla konuşmak istediği zaman dili tutuluyor, fakat Tevrat'ı okumak veya Allah'ı zikretmek istediği zaman dili çözülüyordu. Demek ki Cenâb-ı Hak, bu müddet zarfında Hz. Zekeriya'nın sadece zikir ve tesbihle, kendine dua ve niyazla meşgul olmasını murad etmişti. Bu açık alâmeti görünce, derhal mâbetten kavminin yanına çıkıp onlara, mutatları

olduğu gibi sabah ve akşam ibâdetlerini yapma yönünde işarette bulundu. Onlara, kendisine ikram ettiği bu nimete karşı bir şükür olarak Allah'ı tesbih etmelerini, O'nu noksan sıfatlardan tenzih etmelerini söylemiş olması da mümkündür. Çünkü burada tesbihin mânası, iki yaşlı insandan çocuğun dünyaya gelmesi uzak bir ihtimal görülürken, buna güç yetirememekten Allah'ı pak ve uzak tutmaktır.

Rivayete göre çocukları olduğu zaman Hz. Zekeriya 100 veya 120, hanımı ise 99 yaşında idi. Onlardan Yahya dünyaya geldi ve Cenâb-ı Hak bu kez de ona hitap ederek şöyle buyurdu:

يَا يَحْيٰى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَاٰتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا ﴿١٢﴾ وَحَنَانًا مِنْ لَدُنَّا وَزَكٰوةً وَكَانَ تَقِيًّا ﴿١٣﴾ وَبَرًّا بِوَالِدَيْهِ وَلَمْ يَكُنْ جَبَّارًا عَصِيًّا ﴿١٤﴾ وَسَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا ﴿١٥﴾

12. Biz: "Ey Yahya! Kitabın hükümlerine kuvvetle sarıl!" buyurduk. Ona henüz küçük bir çocuk iken ilim, hikmet ve peygamberlik verdik.

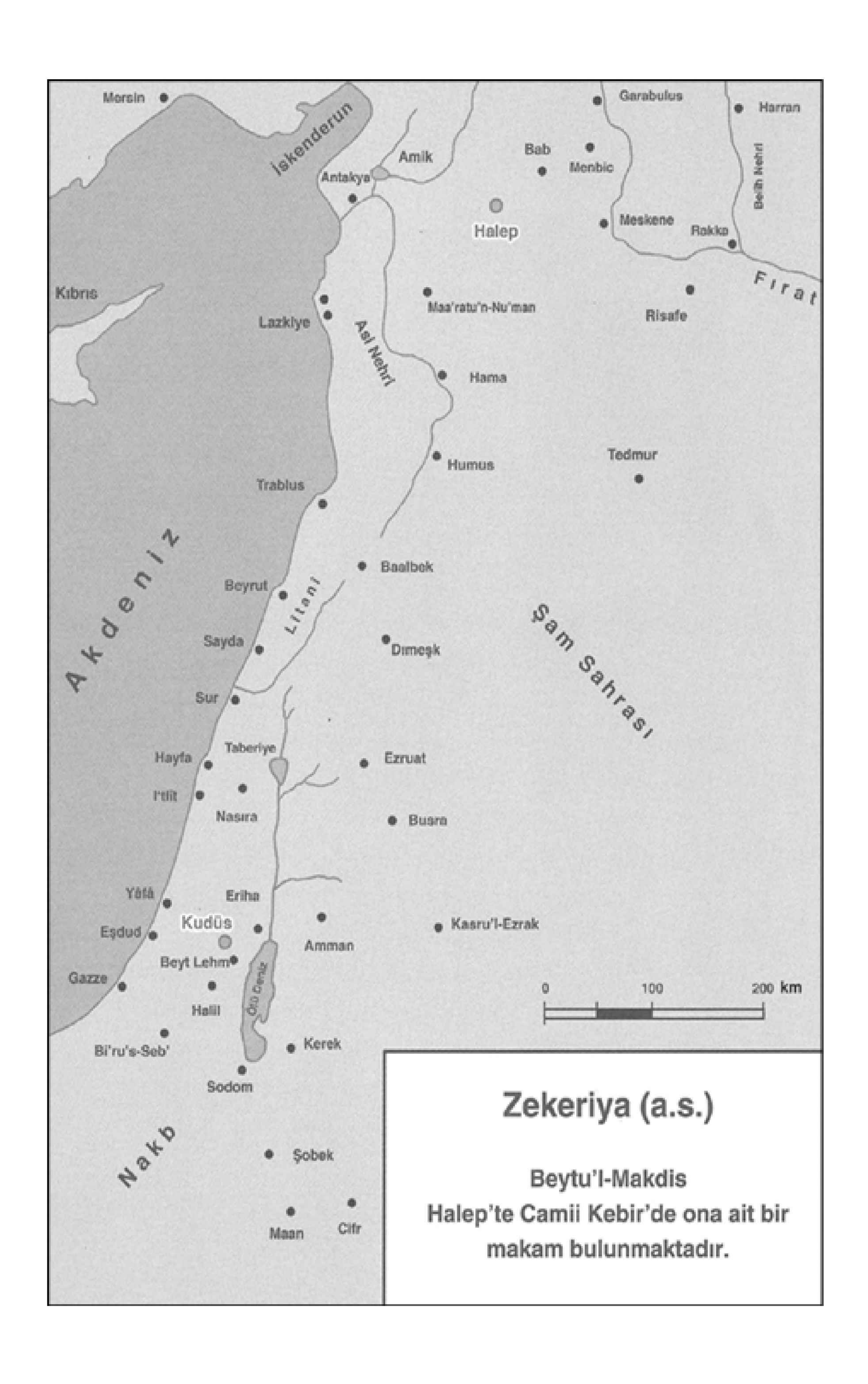
13. Ayrıca ona tarafımızdan büyük şefkat ve merhametle birlikte tertemiz bir gönül ve yüce bir ahlâk nasip ettik. O, günahlardan çok çok sakınan bir kimseydi.

14. Anne ve babasına da içten ve pek iyi davranan hayırlı bir evlattı. Asla zorba ve isyankâr biri değildi.

15. Selâm olsun ona doğduğu gün, öleceği gün ve öldükten sonra diriltileceği gün!

اَلْكِتَابُ (kitap)tan maksat, Hz. Mûsâ'dan beri İsrâiloğulları'nın mukaddes kaynağı olan Tevrat'tır. Hz. Mûsâ'dan sonra İsrâiloğulları'na gelen bütün peygamberler bu kitaba dayanmışlar, insanlara onu öğretmişler, onun hükümlerini tatbik etmişlerdir.

Yahya (a.s.)'ın, bu büyük emâneti taşıyabilmek için şu üstün meziyetlerle donatıldığı haber verilir:

Zekeriya (a.s.)

Beytu'l-Makdis
Halep'te Camii Kebir'de ona ait bir makam bulunmaktadır.

Çocukken hüküm verilmesi: اَلْحُكْمَ (hüküm) kelimesi “karar vermek, doğru fikirler oluşturmak, ilahî kanunu tefsir etmek, meseleleri tahlil edip çözüme kavuşturmak, Allah’ın karar ve hüküm verme konusunda verdiği yetki yani peygamberlik” gibi mânalar ihtiva eder. (Taberî, *Câmi‘u’l-beyân,* XVI, 69; Mevdûdî, *Tefhîmu’l-Kur’an,* III, 231) Her şeyden önce ona daha küçük bir çocukken ilim ve hikmet ihsân edilmiştir. Onun ismi müstesnâ ve doğumu harikulade olduğu gibi, sahip olduğu vasıflar da normal insanlarınkine benzemeyen müstesnâ vasıflardır.

Allah katından bir اَلْحَنَانُ (hanân): Ona yüce Allah’ın bir lutfu olarak kalp yumuşaklığı, şefkat, merhamet ve muhabbet bağışlanmıştı. Bunun için özel bir çaba harcamamış, husûsî bir terbiye görmemişti. Adeta yaratılış hamuru muhabbet mayasıyla yoğrulmuş, bu onun tabii vasfı olmuştu. Başka bir deyişle Yahya (a.s.) kalbinde Rabbine karşı, bir çocuğun annesine duyduğu derin sevgiye benzer bir muhabbet taşıyordu. Bu çok önemli bir özellikti. Zira muhabbet, şefkat ve merhamet, insanların gönül dünyalarını ve orada kaynaşan duygularını gözetmek mecburiyetinde olan, gönülleri kazanarak onları yumuşak bir üslupla iyiliğe dâvetle vazîfeli bulunan bir peygamber için vazgeçilmez ve yeri doldurulmaz bir ahlâkî meziyettir.

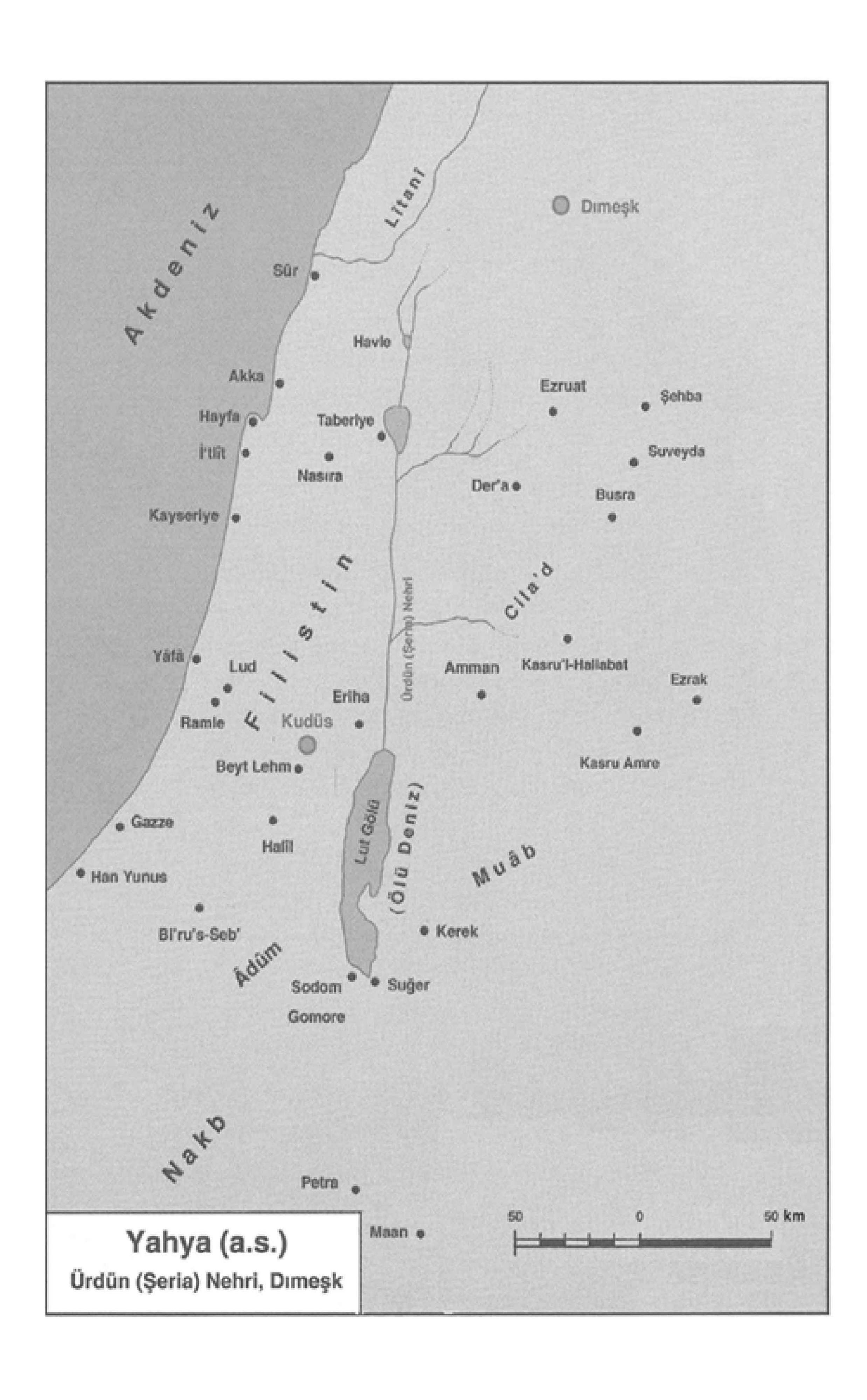
Allah katından bir اَلزَّكٰوةُ (zekât): Yüce Allah’ın, Yahya (a.s.)’a bahşettiği diğer mümtaz vasıflar kalp temizliği, gönül arınmışlığı, duygu saflığı ve ahlâk yüceliği idi. Allah onu insanların faydasına olmak ve onları hidâyete dâvet etmek üzere mübârek kılmıştı. O, bu ulvî ahlâkî vasıflar sayesinde kalplerin kirlerine, vicdanların pisliklerine karşı koymuş, onları temizleyip arındırmaya çalışmıştır.

Müttakî bir kişi: O, küçük büyük her türlü günahtan ve kötülüklerden sakınan bir insandı. Yüce Allah’a karşı dâimî bir kulluk hâli içindeydi. Rabbini hiç hatırından çıkarmıyor, O’ndan korkuyor, gizli açık her hal ve hareketinde O’nun murâkabesi altında olduğu şuurunu taşıyordu.

Yüce Allah, kendisini bu ağır emâneti taşımakla vazîfelendirirken, onu bu güzel sıfatlarla tezyin etmiştir. Bunlar sayesinde o, babasının yerini dolduracak ve babasının gizli gizli niyazlarında dile getirdiği hasretini tahakkuk ettirecekti.

Şimdi de kadınlara bir hayâ, iffet ve fazilet örneği olarak Hz. Meryem kıssası anlatılıyor:

Yahya (a.s.)

Ürdün (Şeria) Nehri, Dımeşk

İffet Timsâli Hz. Meryem

وَاذْكُرْ فِى الْكِتَابِ مَرْيَمَۢ اِذِ انْتَبَذَتْ مِنْ اَهْلِهَا مَكَانًا شَرْقِيًّا ﴿١٦﴾
فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا فَاَرْسَلْنَآ اِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا ﴿١٧﴾

16. Rasûlüm! Kitapta Meryem'in kıssasını da an. Hani o, ibâdet ve tefekkür için ailesinden ayrılıp mâbedin doğuya bakan bir odasına çekilmişti.

17. İnsanlarla kendi arasına bir perde çekmişti. Derken biz ona ruhumuzu gönderdik de, ruhumuz kendisine eli yüzü düzgün tastamam bir insan şeklinde görünüverdi.

Hz. Meryem, Kur'ân-ı Kerîm'de ismi zikredilen tek kadındır. Bu, onun Allah yanındaki şerefine bir işarettir. Annesi onu, mâbedin hizmeti ve orada ibâdet etmesi için vakfetmişti. Bu sebeple o, Allah'a ibâdet etmek için insanlardan ayrı bir mekana, mâbedin doğu tarafına, mihraba yakın bir yere çekilmişti. Gözlerden uzak olup kendini ibâdete tam olarak verebilmesi ve hiç kimsenin kendisini ibâdetten meşgul etmemesi için de araya bir perde çekmişti. Yine böyle yalnız olarak ibâdetle meşgul iken Cenâb-ı Hak ona "ruhumuz" diye isimlendirdiği Cebrâil (a.s.)'ı gönderdi. Cebrâil (a.s.) Hz. Meryem'e eli yüzü düzgün, kusursuz, tastamam bir insan, bir erkek sûretinde göründü. Bunun sebebi, Hz. Meryem'in Cebrâil'i aslî sûretinde görebilecek veya ona bakabilecek tâkatinin olmayışıdır.

Ömründe hiç nâ-mahrem bir erkek yüzü görmemiş, haya ve ifet timsâli olarak yetişmiş Meryem, yapayalnız bir ortamda gençlik ve güzelliğinin zirvesinde bir erkekle karşılaşınca acaba ne yaptı, neler hissetti:

قَالَتْ اِنّ۪ٓى اَعُوذُ بِالرَّحْمٰنِ مِنْكَ اِنْ كُنْتَ تَقِيًّا ﴿١٨﴾ قَالَ اِنَّمَآ اَنَا رَسُولُ
رَبِّكِۗ لِاَهَبَ لَكِ غُلَامًا زَكِيًّا ﴿١٩﴾ قَالَتْ اَنّٰى يَكُونُ ل۪ى غُلَامٌ وَلَمْ
يَمْسَسْن۪ى بَشَرٌ وَلَمْ اَكُ بَغِيًّا ﴿٢٠﴾ قَالَ كَذٰلِكِۚ قَالَ رَبُّكِ هُوَ عَلَيَّ
هَيِّنٌۚ وَلِنَجْعَلَهُٓ اٰيَةً لِلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِنَّاۚ وَكَانَ اَمْرًا مَقْضِيًّا ﴿٢١﴾

18. Meryem onu görünce irkildi ve: "Şüphesiz ben senden Rahmân'a sığınırım! Eğer sende Allah korkusu varsa çekil yanımdan!" dedi.

19. Rûh: "Ben sadece Rabbinin bir elçisiyim. O, beni sana tertemiz bir erkek çocuk bağışlamak için gönderdi" dedi.

20. Meryem şaşkınlık içinde: “Benim nasıl çocuğum olabilir ki?” dedi. “Ne evlenip bana bir erkek eli değdi, ne de ben iffetsizlik ettim.”

21. Rûh dedi ki: “Evet, öyledir. Fakat Rabbin buyurdu ki: «Bu benim için pek kolaydır. Biz onu insanlara kudretimizin bir alâmeti ve tarafımızdan bir rahmet kılacağız. Artık bu, hükme bağlanmış, olup bitmiş bir iştir.»”

Acaba Hz. Meryem hamileliği ve doğumu esnâsında nelerle karşılaştı? Doğum sonrası ne tür hâdiseler meydana geldi? İşte bundan sonraki âyetler bu konuya ışık tutmaktadır:

فَحَمَلَتْهُ فَانْتَبَذَتْ بِه۪ مَكَانًا قَصِيًّا ﴿٢٢﴾ فَاَجَٓاءَهَا الْمَخَاضُ اِلٰى
جِذْعِ النَّخْلَةِۚ قَالَتْ يَا لَيْتَن۪ي مِتُّ قَبْلَ هٰذَا وَكُنْتُ نَسْيًا مَنْسِيًّا
﴿٢٣﴾ فَنَادٰيهَا مِنْ تَحْتِهَٓا اَلَّا تَحْزَن۪ي قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا
﴿٢٤﴾ وَهُزّ۪ٓي اِلَيْكِ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ تُسَاقِطْ عَلَيْكِ رُطَبًا جَنِيًّاۘ ﴿٢٥﴾
فَكُل۪ي وَاشْرَب۪ي وَقَرّ۪ي عَيْنًاۚ فَاِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ الْبَشَرِ اَحَدًاۙ فَقُول۪ٓي اِنّ۪ي
نَذَرْتُ لِلرَّحْمٰنِ صَوْمًا فَلَنْ اُكَلِّمَ الْيَوْمَ اِنْسِيًّاۚ ﴿٢٦﴾

22. Nihâyet Meryem Îsâ’ya hamile kaldı ve bu hâliyle uzakça bir yere çekildi.

23. Derken doğum sancısı onu bir hurma ağacına dayanmaya mecbur etti. “Âh! Keşke bu hâle düşmeden önce ölseydim de, unutulup gitseydim” dedi.

24. Biri ona alt tarafından şöyle seslendi: “Üzülme! Rabbin senin alt yanında küçük bir dere akıttı.”

25. “Haydi, şu hurma ağacını da kendine doğru silkele; üzerine olgunlaşmış taze hurmalar dökülüversin.”

26. “Ye, iç, gözün aydın olsun! İnsanlardan birini görecek olursan: «Ben Rahmân’a susma orucu adamıştım. O bakımdan bugün hiç kimseyle konuşmayacağım» diye işaret et.”

Hz. Meryem bu süreçte bedenen ve rûhen o kadar zor bir durumda, o kadar mahcubiyet ve utangaçlık içinde idi ki daha önce ölmüş olmayı, unutulup yok olmayı istemişti. Bunun iki mühim sebebi vardı:

Hz. Meryem çok dindar bir kadındı. Bütün vakitlerini ve ömrünü Allah’a kulluğa adamıştı. Onun sıfatı “Betûl” yani “her şeyden uzaklaşarak kendini tam mânasıyla ibâdete veren” idi. Bu sebeple insanların kendi hakkında kötü zanda bulunacaklarından ve ayıplanıp fitnelere maruz kalacağından çekindi.

İnsanların sû-i zanna düşmesine sebep olmaktan korktu. Çünkü bu durumda, işin hakikatinden haberi olmayan kimseler onu zinâ ile suçlayacak, günaha girecek ve belki de helâk olacaklardı. Onlara olan merhameti sebebiyle böyle bir üzüntü duymuştur.

Fakat Rabbi onu yalnız bırakmadı; ilâhî nusret ve inâyetini gönderdi. Aşağı tarafından Cebrâil ona şu talimatları verdi:

• "Mahzun olma!" Çünkü Allah seni koruyacak, mahcup ve zelil kılmayacak, sana hayırlı bir evlat ve güzel şeyler nasip edecek. Nitekim Âl-i İmrân sûresinde meleklerin ona şu müjdeyi verdikleri beyân edilir: **"Hani melekler demişti ki: «Meryem! Şüphesiz Allah sana, kendisinden bir kelimeyi müjdeliyor. Onun ismi, Meryem oğlu İsa Mesih'tir. O dünyada da âhirette de şerefli, itibarlı ve Allah'a yakın kullardan olacaktır.»"** (Âl-i İmrân 3/45)

• "Rabbin, aşağı tarafında küçük bir dere akıttı." Bu, dayandığı hurma kütüğünün yanındaki su arkına işarettir. O suyu kesilmiş küçük bir dere idi. Yüce Allah bunu Meryem için yeniden akıtmaya başladı. Burada ölülerin diriltilmesine dair küçük bir kudret nişânesi sergilendi.

• "Hurma ağacını kendine doğru silkele üzerine olgunlaşmış taze hurmalar dökülüversin." Bu, kuru bir hurma kütüğü idi. Çünkü âyette kullanılan جِذْعِ النَّخْلَةِ (ciz'ü'n-nahle) kelimesi bu mânaya gelmektedir. Cenâb-ı Hak, "silkele" emriyle ölü hurma kütüğünü canlandırmış, böylece "ölüleri diriltme" sıfatına dair bir başka belgeyi göstermiş oldu.

• "Üzerine dökülen taze hurmalardan ye, aşağı tarafından akan dereden su iç. Bunlar senin bedenî sıkıntı ve ârızâlarına faydalı olacak; bir an evvel sıhhate kavuşmana yardım edecektir. Gözün aydın olsun; sevin, rahat ol. Çünkü insanlığa hidâyet rehberi olacak müstesnâ hususiyetlere sahip bir evlat dünyaya getirdin."

Burada doğum yapan hanımların yiyecekleri en faydalı gıdanın taze hurma olduğuna bir işaret vardır. Eğer ondan daha faydalı bir yiyecek olsaydı Allah Teâlâ Meryem'e onu ikram ederdi. (bk. Deylemî, *Firdevs,* hadis no: 1320) Bu sebeple ta o zamandan günümüze kadar lohusalara hurma yedirmek âdet olmuştur.

• "Kimseyle konuşma. Bu meseleyle ilgili olsun veya olmasın seninle konuşmak isteyen olursa: «Ben Rahmân olan Rabbim için susma orucu tutacağıma dair adakta bulundum. Bu sebeple hiçbir insan ile konuşmayacağım» diye işaret et."

Bunun sebebi; meydana gelen hâdise hakkında konuşmaktan onu uzak tutmak, böylece utanmasının ve zor durumda kalmasının önüne geçmekti.

Bakalım, çocuğun doğumuyla beraber neler oldu, hangi fırtınalar koptu:

فَاَتَتْ بِهٖ قَوْمَهَا تَحْمِلُهُۜ قَالُوا يَا مَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْـًٔا فَرِيًّا ﴿٢٧﴾ يَٓا اُخْتَ هٰرُونَ مَا كَانَ اَبُوكِ امْرَاَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ اُمُّكِ بَغِيًّاۚ ﴿٢٨﴾ فَاَشَارَتْ اِلَيْهِۜ قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا ﴿٢٩﴾

27. Meryem, çocuğu kucağında taşıyarak halkın içine çıktı. Şaşırdılar ve şöyle dediler: "Meryem! Gerçekten de sen görülmedik pek çirkin bir iş yaptın!"

28. "Ey Hârûn'un kız kardeşi! Senin baban kötü bir adam değildi; annen de iffetsiz bir kadın değildi!"

29. Bunun üzerine Meryem bebeğe konuşması için işaret etti. Fakat onlar: "Henüz beşikteki bir bebekle nasıl konuşabiliriz" dediler.

Derken bebek konuşmaya başladı:

قَالَ اِنّ۪ي عَبْدُ اللّٰهِۜ اٰتٰنِيَ الْكِتَابَ وَجَعَلَن۪ي نَبِيًّاۙ ﴿٣٠﴾ وَجَعَلَن۪ي مُبَارَكًا اَيْنَ مَا كُنْتُۖ وَاَوْصَان۪ي بِالصَّلٰوةِ وَالزَّكٰوةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴿٣١﴾ وَبَرًّا بِوَالِدَت۪يۘ وَلَمْ يَجْعَلْن۪ي جَبَّارًا شَقِيًّا ﴿٣٢﴾ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ اَمُوتُ وَيَوْمَ اُبْعَثُ حَيًّا ﴿٣٣﴾

30. Şunları söyledi: " Şüphesiz ben Allah'ın kuluyum. O bana kitabı verdi ve beni peygamber yaptı."

31. "Nerede olursam olayım beni hayır ve bereket sebebi kıldı. Hayatta kaldığım müddetçe bana namazı ve zekâtı emretti".

32. "Beni, anneme karşı çok iyi davranan bir evlat kıldı. Beni bir zorba, hayırsız bir bedbaht yapmadı."

33. "Doğduğum gün, öleceğim gün ve yeniden dirileceğim günde bana selâm olsun!"

Hz. İsa'nın bizzat kendi ifadeleriyle dile getirdiği güzel hasletlerini kısaca şöyle izah edebiliriz:

Kulluk: عَبْدُ اللّٰهِ (Abdullah) ismiyle önce onun Allah'a kulluk vasfına dikkat çekilir. Allah Teâlâ, İsa'ya öncelikle bunu söylemesini emretmiştir. Çünkü Allah, ileride hıristiyanların ona "Allah'ın oğlu" diyeceklerini bilmektedir.

اَلْكِتَابُ (kitap): Kitaptan maksat, Hz. İsa'nın tatbikle vazîfeli olduğu şeriattir. Değiştirilmekten ve bozulmaktan korunması için yazılması gerektiğinden dolayı ona bu isim verilmiştir. Bu şeriatin kitabı tabiatıyla İncil'dir. Fakat bundan

Tevrat'ın kastedilmiş olması da mümkündür. Çünkü Hz. İsa'ya Tevrat'ta bulunan bütün ahkam ve kâidelerin ilmi de verilmişti. (İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr,* XVI, 98)

اَلْمُبَارَكُ (mübârek): Allah Teâlâ Hz. İsa'yı bulunduğu her yerde mübârek kılmıştır. "Mübârek", bütün hallerinde, amellerinde, davranışlarında ve konuşmalarında hayır ve bereket bulunan, bereketli kimse demektir. Hz. İsa gerçekten bereketli bir peygamberdir. Allah onu İsrâiloğulları'na göndermiş, onlara daha önce haram olan bir kısım şeyleri helâl kılmış ve onları güzel ahlâka dâvet etmiştir. Bu onda bulunan bereketin en bariz tezahürüdür. O bir yere vardığı zaman, o bölge halkının iyiliğine ve hidâyete ermelerine ve hayırlı işler yapmalarına vesile olurdu. Onunla câhiller, kasvetli kimseler ve bozguncular karşılaşsa bir anda sâlih kimseler hâline gelir, kalpleri iman ve hikmetle dolardı. (İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr,* XVI, 99)

اَلْبَرُّ (berr): Berr, iyilik yapan kimse demektir. Hz. İsa kavmi arasında en çok iyilikle maruf kişiydi. O anasına karşı da son derece müşfik ve merhametli bir evlattı. Bu vasfın belirtilmesindeki hikmet şudur: O dönemler İsrâiloğulları arasında ana babaya iyilik zayıflamış ve neredeyse yok derecesine gelmişti. Burada sadece "anne" kaydının olması, Hz. İsa'nın babasının olmaması sebebiyledir. Ayrıca anne daha zayıf yapılı olması sebebiyle iyiliğe daha çok muhtaçtır. Bir de annenin evladına olan şefkati ve onun meşakkatine katlanması, çocuğun kendisine iyilik yapmasını kolaylaştırmaktadır.

Cebbâr ve şakî olmaması: اَلْجَبَّارُ (cebbâr), insanlara karşı olan davranışlarında kaba ve kibirli kimse demektir. اَلشَّقِيُّ (şakî) ise zarara uğramış, davranışları kendisi için bir leke ve elem kaynağı olan kişi demektir. Cebbârın şakî ile sıfatlanması, böyle kişinin dünya ve âhiretteki acı akıbetini bildirmek içindir. Yani cebbâr vasfı onun dünyasının, şakî vasfı da âhiretinin berbat olduğunu bildirmektedir. Hz. İsa ve diğer bütün peygamberler böyle olumsuz vasıflardan uzaktırlar.

Sayılan bu güzel vasıflar Meryem oğlu İsa'nın kimliğini tam olarak haber verir:

ذٰلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذ۪ي ف۪يهِ يَمْتَرُونَ ﴿٣٤﴾ مَا كَانَ لِلّٰهِ اَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ سُبْحَانَهُ اِذَا قَضٰٓى اَمْرًا فَاِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٣٥﴾ وَاِنَّ اللّٰهَ رَبّ۪ي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَق۪يمٌ ﴿٣٦﴾ فَاخْتَلَفَ الْاَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْ مَشْهَدِ يَوْمٍ عَظ۪يمٍ ﴿٣٧﴾

34. İşte yahudilerin ve hıristiyanların hakkında şüpheye düşüp tartışageldikleri Meryem oğlu İsa'yla ilgili gerçek söz budur.

35. Allah'ın bir çocuk edinmesi olacak şey değildir; O, yaratılmışlara ait bu tür özelliklerden mutlak mânada pak ve uzaktır! Bir işin olmasını istediği zaman ona sadece "Ol!" der, o da derhal oluverir.

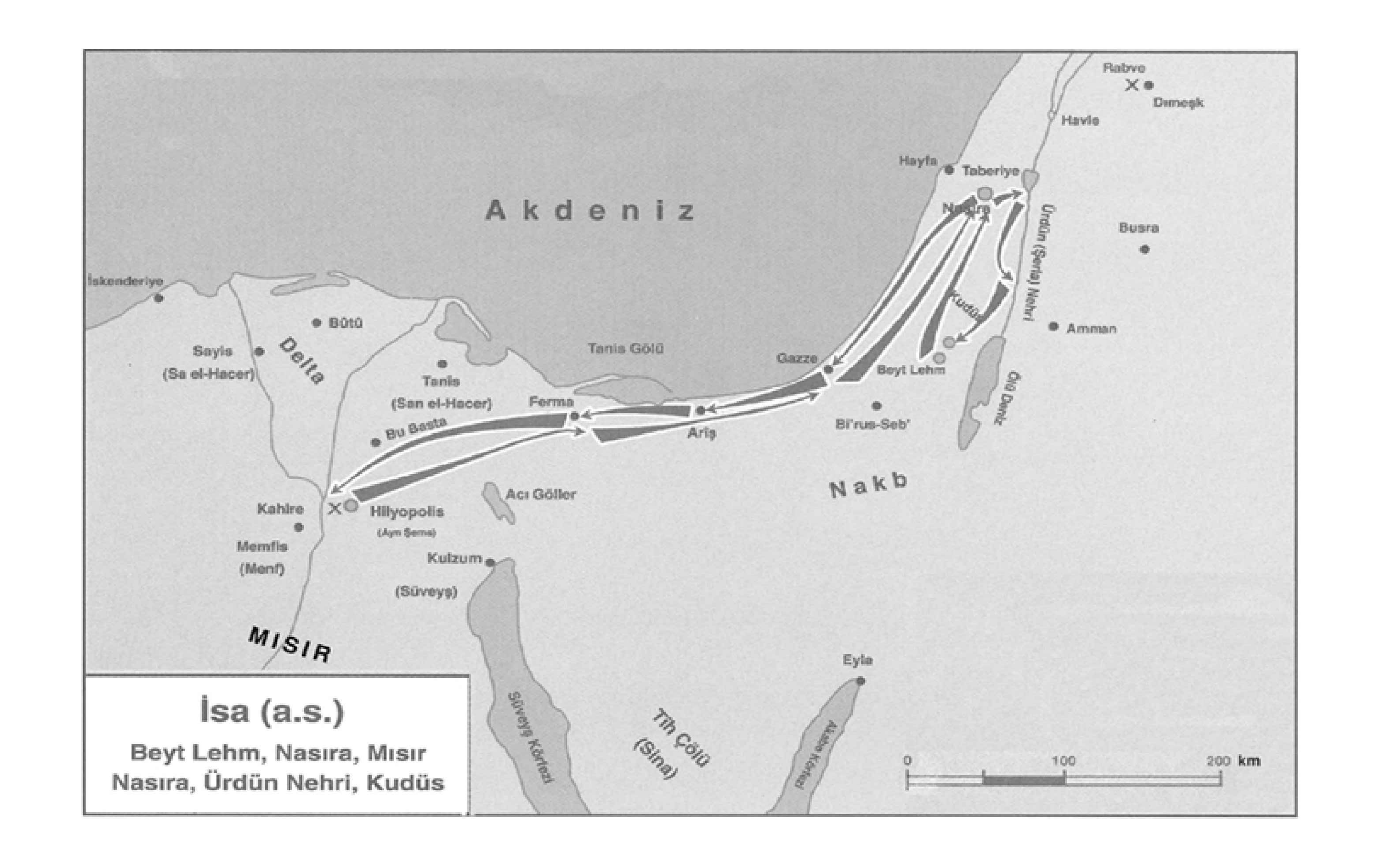
36. İsa de ki: "Şüphesiz Allah benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir; o halde yalnız O'na kulluk edin. İşte dosdoğru yol budur!"

37. Sonra yahudi ve hıristiyan fırkalar, İsa hakkında kendi aralarında anlaşmazlığa düştüler. Artık gerçeğin ortaya çıkacağı o büyük gününün duruşmasında vay o kâfirlerin hâline!

Hakkında yahudi ve hıristiyanların şüphe ettikleri Îsâ (a.s.), gerçek söze, Hakk'ın beyânına göre: "Hz. Meryem'den babasız ve tertemiz bir şekilde dünyaya gelmiş, peygamber olmuş, kendisine kitap verilmiş, Allah'a kullukla mesul, ölümlü bir insandır." O, ne yahudilerin iddia ettikleri gibi gayr-i meşrû yolla doğmuş biridir. Ne de hıristiyanların iddia ettikleri gibi Allah'ın oğlu veya üçün üçüncüsü yahut Allah'tır. Zira Allah Teâlâ çocuk edinmekten çok yücedir.

İlâhî beyanlara kulak vermeyip Hz. İsa hakkında ileri geri konuşanlar, anlaşmazlığa düşenler, yanlış inançlara saplananlar, yarın gerçeğin bütün açıklığıyla ortaya çıkacağı; meleklerin, peygamberlerin ve insandaki tüm azaların şâhitlik yapacağı; hesabın görülüp cezanın verileceği kıyâmet gününde acınacak duruma düşeceklerdir:

أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْصِرْ لا يَوْمَ يَأْتُونَنَا لٰكِنِ الظَّالِمُونَ الْيَوْمَ فِى ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٣٨﴾ وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِى غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ع ﴿٤٠﴾

İsa (a.s.)

Beyt Lehm, Nasıra, Mısır
Nasıra, Ürdün Nehri, Kudüs

38. Onlar, huzurumuza çıkacakları o gün öyle güzel işitecek, öyle güzel görecekler ki! Gerçeği çok iyi anlayacaklarsa da bunun bir faydası olmayacaktır. Ne var ki, zâlimler bu gün apaçık bir sapıklık içinde diretiyorlar.

39. Rasûlüm! Onları, artık her işin hükme bağlanıp bitirilmiş olacağı o onulmaz pişmanlık günüyle korkut. Çünkü onlar, hâlâ bundan büyük bir gaflet içerisindeler ve hâlâ o güne inanmıyorlar.

40. Hiç şüphesiz, yeryüzüne ve orada bulunan herkese sonunda biz, elbette biz vâris olacağız. Onların hepsi neticede bizim huzurumuza getirileceklerdir.

Rasûlullah (s.a.v.), biz ümmetini gaflet uykusundan uyandırmak için:

“–Ölüp de pişmanlık duymayacak hiçbir kimse yoktur” buyurmuştu.

“–O pişmanlık nedir yâ Rasûlallah?” diye soruldu. Efendimiz:

“–Ölen, iyilik ve ihsân sahibi, sâlih bir kişi ise, bu hâlini daha fazla artıramamış olduğuna; şâyet kötü bir kişi ise, kötülükten vazgeçerek hâlini ıslah etmediğine pişman olacaktır” cevâbını verdi. (Tirmizî, Zühd 59/2403)

Cenâb-ı Hak bu hususta kullarını şöyle îkâz buyurur:

“Ey iman edenler, mallarınız ve çocuklarınız Allah’ı anmaktan sizi alıkoymasın. Böyle yapanlar, en büyük zarara uğrayanların tâ kendileridir. Sizden birine ölüm gelip de: «Rabbim! Ne olurdu ecelimi biraz daha erteleseydin de sadaka verip iyi kullardan olsaydım!» diye yalvarmadan önce size verdiğimiz rızıklardan Allah yolunda harcayın. İyi bilin ki Allah, eceli geldiğinde hiç kimsenin ölümünü bir an geri bırakmaz. Allah, bütün yaptıklarınızdan hakkiyle haberdardır.” (Münafıkûn 63/9-11)

Şu da bir gerçek ki, bu dünyada kimse bâkî kalmayacak, buraya her konan mutlaka göçecek, herkes kesinlikle Allah’a dönecektir. Hem yeryüzüne hem de orada bulunan herkese sadece ve sadece Ebedî, Ezelî ve Bâkî sıfatlarının tek sahibi Allah Teâlâ vâris olacaktır!

Şâir, şu sade beytiyle bu mânayı ne güzel hülâsa eder:

“Gelir bir bir, gider bir bir, kalır Bir,

Giden gelmez, gelen bilmez acep sirr.”

Şimdi ise hem Allah’a kullukta, hem de Allah’a dâvette mü’minlere yol gösterecek model bir şahsiyet olarak Hz. İbrâhim’in kıssası anlatılır:

Hz. İbrâhim'de Şefkat Üslubu

وَاذْكُرْ فِى الْكِتَابِ اِبْرٰهِيمَ اِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا ﴿٤١﴾ اِذْ قَالَ لِاَبِيهِ
يَٓا اَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِى عَنْكَ شَيْـًٔا ﴿٤٢﴾
يَٓا اَبَتِ اِنِّى قَدْ جَٓاءَنِى مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِٓى اَهْدِكَ صِرَاطًا
سَوِيًّا ﴿٤٣﴾ يَٓا اَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ اِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمٰنِ
عَصِيًّا ﴿٤٤﴾ يَٓا اَبَتِ اِنِّٓى اَخَافُ اَنْ يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا ﴿٤٥﴾

41. Rasûlüm! Kitapta İbrâhim'in kıssasını da anlat. Gerçekten o, özü sözü doğru bir peygamberdi.

42. Babasına şunları söylemişti: "Babacığım! Hiçbir şey işitmeyen, görmeyen ve sana hiçbir fayda sağlamayan putlara niçin tapıyorsun?"

43. "Babacığım! İnan ki, sana ulaşmayan bir bilgi bana gelmiştir. Öyleyse bana uy da seni dosdoğru bir yola eriştireyim."

44. "Babacığım! Sakın şeytana tapma! Çünkü şeytan Rahmân'a âsi olmuştur."

45. "Babacığım! Doğrusu ben, bu gidişle o Rahmân'dan sana bir cezanın gelip dokunmasından ve neticede şeytana tam bir dost olmandan korkuyorum."

İbrâhim (a.s.)'ın dâveti gayet açıktır. Öncelikle babasının gönlüne tesir edecek bir üslup kullanarak her defasında ona "Babacığım!" diye hitap eder. Ondan putlara tapmayı terk etmesini, doğru yola ulaşabilmek için, Allah'tan vahiy alan bir peygamber olarak kendine uymasını ister. Böyle yapmayıp şeytana uyduğu takdirde, sonsuz merhamet sahibi olan Allah'ın gazabını celbedip azabına uğrayacağını hatırlatır.

Babasına gelmeyip Hz. İbrâhim'e gelen ilimden maksat; Allah'a iman, O'nu tanıma, O'na kulluk etme, ölümden sonra vuku bulacak hâdiseler ve Allah'tan başkasına tapanların karşılaşacakları azaplara dair ancak vahiyle bilinebilecek bilgilerdir. İbrâhim (a.s.), her ne kadar babası cehâletin zirvesinde olsa da onu aşırı câhillikle vasfetmemiştir. Kendisini de, engin bir bilgiye sahip olduğu halde, üstün bir ilimle anmamıştır. Aksine çok iyi bildiği bir hususta kendini babasının arkadaşı gibi göstermiştir. Bu ifadeler hep Hz. İbrâhim'deki rıfk, mülâyemet ve lutuf tezâhürleridir.

İbrâhim (a.s.)'ın babasını şeytana tapmaktan menetmesinin illeti, şeytanın

Rahmân'a âsi olmasıdır. Bundan, Allah'a isyân eden kimselere hiçbir durumda, hiçbir zaman ve zeminde itaat etmemek lâzım geldiği anlaşılmaktadır. Zira âsiye itaat etmek, cezayı gerektirir ve nimetin elden gitmesine sebep olur.

İbrâhim (a.s.)'ın böylesine yumuşak ve tatlı bir dille tebliğine babasının tepkisi çok sert oldu:

وَاهْجُرْن۪ي مَلِيًّا ﴿٤٦﴾قَالَ اَرَاغِبٌ اَنْتَ عَنْ اٰلِهَت۪ي يَٓا اِبْرٰه۪يمُۚ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ لَاَرْجُمَنَّكَ

46. Babası şöyle karşılık verdi: "Ey İbrâhim! Ne o, yoksa sen benim putlarımdan yüz mü çeviriyorsun? Eğer bundan vazgeçmezsen yemin ederim ki seni taşa tutup öldürürüm. Şöyle uzun bir müddet benden uzak dur. Gözüm görmesin seni!"

Babasının bu kaba ve sert davranışına rağmen:

قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَۚ سَاَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبّ۪يۜ اِنَّهُ كَانَ ب۪ي حَفِيًّا ﴿٤٧﴾

بِدُعَٓاءِ رَبّ۪ي شَقِيًّا ﴿٤٨﴾وَاَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَاَدْعُوا رَبّ۪يۘ عَسٰٓى اَلَّٓا اَكُونَ

47. İbrâhim dedi ki: "Sana selâm olsun! Rabbimden seni bağışlamasını dileyeceğim. Çünkü O, bana karşı çok lutufkârdır."

48. "İşte ben sizden de, Allah'ı bırakıp taptığınız putlardan da uzaklaşıyor, yalnızca Rabbime el açıp yalvarıyorum. Umuyorum ki, Rabbime dua etmekle ümitlerim boşa çıkmayacak, mahrum ve perişan olmayacağım."

Çok merhametli ve içli bir peygamber olan İbrâhim (a.s.), babasının bu inadına "Sana selâm olsun" diye karşılık vererek tam mânasıyla, **"Rahmân'ın has kulları onlardır ki, yeryüzünde tevazu ve vakar ile yürürler; kendini bilmez kimseler onlara laf attığında incitmeksizin «Selâmetle!» derler, geçerler"**(Furkãn 25/63) âyetine uygun tarzda örnek bir davranış sergiler.

Netice itibariyle:

فَلَمَّا اعْتَزَلَهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِۙ وَهَبْنَا لَهُٓ اِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَۜ

صِدْقٍ عَلِيًّا ﴿٥٠﴾وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا ﴿٤٩﴾ وَوَهَبْنَا لَهُمْ مِنْ رَحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ

49. İbrâhim, onlardan ve onların Allah'ı bırakıp taptıklarından uzaklaşınca, ona İshâk'ı ve Yâkub'u armağan ettik; her birini de peygamber yaptık.

50. Onlara rahmetimizden bağışta bulunduk. Bütün dillerde onlar için ulvî ve güzel bir nâm bıraktık.

Hz. İbrâhim kıssasında şu işaretlere ve inceliklere dikkat çekilir:

Birincisi; yumuşaklık ve güzel ahlâk. Hakk'a çağıran kimsenin yumuşak olması gerekir. Sertlik ve kabalık insanların yüz çevirmelerine sebep olur. Nitekim âyet-i kerîmede: **"Allah tarafından lutfedilen bir rahmet sâyesinde sen onlara yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı kalpli olsaydın, insanlar etrafından dağılıp giderlerdi..."** (Âl-i İmrân 3/159) buyrulur.

İkincisi; İslâm'da doğruya dâvet eden kişiye ve doğru yola uymak esastır. Bu sebeple nefsi Kur'an ve sünnetin talimatlarına tâbi kılmak gerekir. Peygamberler başta olmak üzere Allah'a yönelmiş sâlih kulların yoluna uymak da Kur'an'ın emridir: **"Sen, her işinde bütün gönlüyle bana yönelmiş, sürekli benim rızâmı arayan seçkin kulların yolunu izle!"** (Lokmân 31/15)

Üçüncüsü; Hakk'a yakınlık için uzletin yani mâsivâdan uzak durmanın önemi büyüktür. Dünya ve âhirette maddî-manevî selamet isteyen kimse kötü yakınlarından ve kötü dostlarından uzak durmalıdır. Bunu başarabilmesi için de Allah'a sığınması, O'na yalvarması ve bu konuda kendini başarılı kılması için O'na yalvarması lâzımdır.

Dördüncüsü; sırf dünyevî dostluk ve akrabalık sebebiyle sevdiği insanları Allah'ın rızâsını arzulayarak terk eden kimseye, Allah ondan daha sevimli ve daha hayırlı olanı verir. Nitekim İbrâhim (a.s.), en yakını bile olsa babasını ve babasının dininde olanları terk edince Allah ona onlardan daha hayırlı olan İshâk ve Yâkub gibi peygamber namzedi evlatlar ve torunlar lutfetmiştir.

Şimdi de ilâhî rahmetten kendisine büyük bir nasip erişen Hz. Mûsâ'nın pek ibretli kıssasından küçük bir kesit sunulur:

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسٰى اِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا ﴿٥١﴾
وَنَادَيْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْاَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا ﴿٥٢﴾ وَوَهَبْنَا لَهُ
مِنْ رَحْمَتِنَا اَخَاهُ هٰرُونَ نَبِيًّا ﴿٥٣﴾

51. Rasûlüm! Kitapta Mûsâ'nın kıssasını da zikret. Şüphesiz o, Allah tarafından seçilip ihlâsa erdirilmiş bir kuldu; büyük bir rasûl, bir nebî idi.

52. Biz ona Tûr'un sağ tarafından seslenmiş ve kendisiyle husûsî konuşmak üzere onu huzurumuza yaklaştırmıştık.

53. Ona olan rahmetimizden dolayı, kardeşi Hârûn'u bir peygamber olarak kendisine yardımcı vermiştik.

اَلْمُخْلِصُ (muhlis), ihlaslı yani ibâdetinde riyâkarlık yapmayan, kulluğunu sırf Allah için yapan samimi ve gönüllü kimsedir. Allah Teâlâ tarafından bu mânevî

rütbeye erdirilen kişiye de اَلْمُخْلَصُ (muhlas) denilir. Diğer bir ifadeyle “muhlis”, nefsini zararlı arzu ve isteklerden temizleyip arındıran ve kullukta samimi hâle getiren kimsedir. “Muhlas” ise nefsini Cenâb-ı Hakk’ın rabbânî ve ruhânî vasıflarla tezyin edip arındırdığı ve samimi kıldığı kimsedir. “İhlâs”, ibâdetlerin kabulü için Rabbimizin talep ettiği çok mühim bir şarttır. (Beyyine 98/5; Zümer 39/11)

Hz. İsmâil’e gelince:

وَاذْكُرْ فِى الْكِتَابِ اِسْمٰعِيلَ اِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا ﴿٥٤﴾ وَكَانَ يَأْمُرُ اَهْلَهُ بِالصَّلٰوةِ وَالزَّكٰوةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا ﴿٥٥﴾

54. Rasûlüm! Kitapta İsmâil’in kıssasını da an. Şüphesiz ki o sözüne sâdık bir insandı; bir rasûl, bir nebî idi.

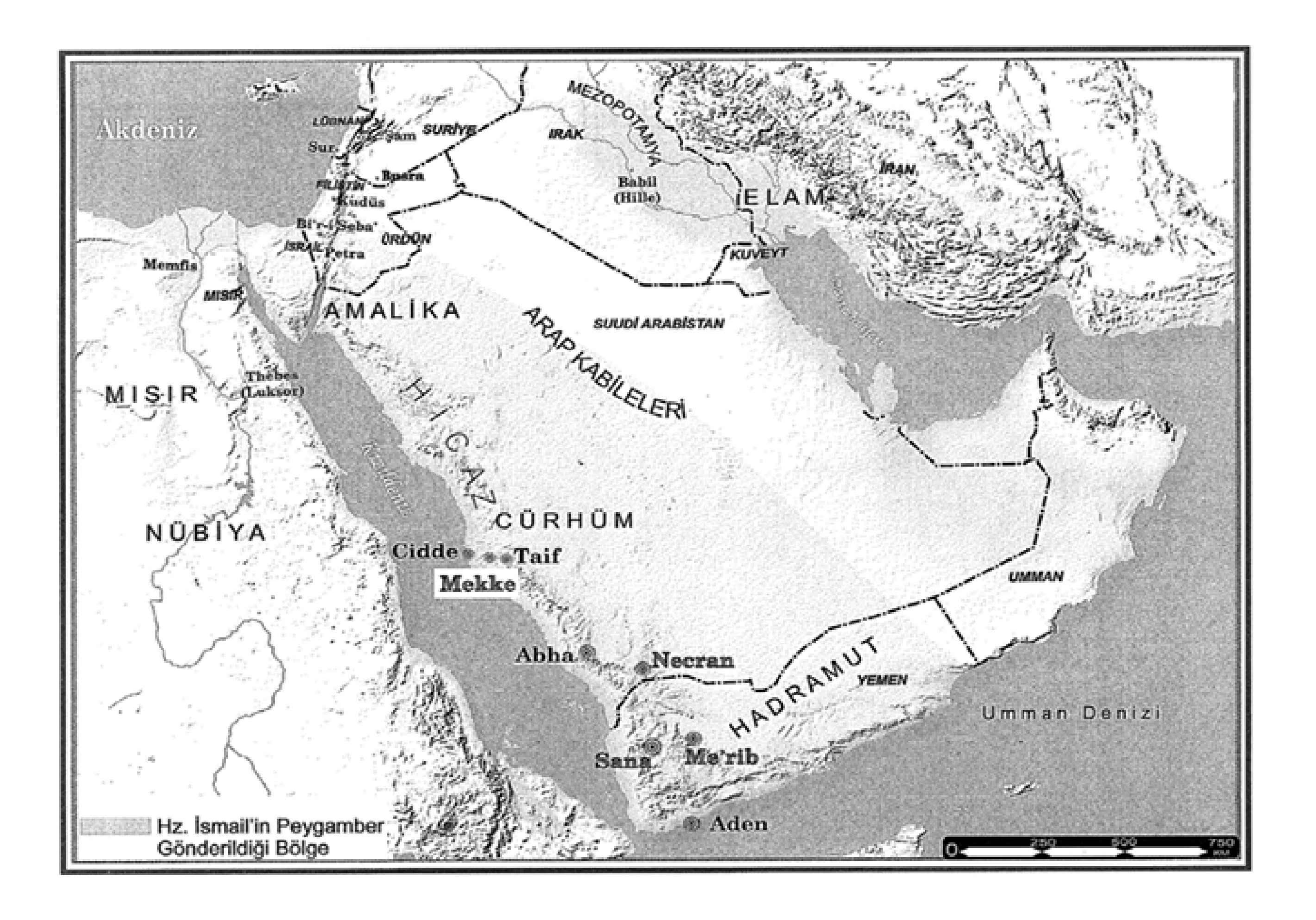
55. Ailesi başta olmak üzere halkına namaz kılmayı ve zekât vermeyi emrederdi. O, Rabbinin rızâsına ermiş seçkin bir kuldu.

Hz. İsmâil, verdiği sözde durmakla temâyüz etmişti. Verdiği her sözü mutlaka yerine getirir, bu hususta fevkalade bir hassasiyet ve titizlik gösterirdi. Meselâ o, kurban edileceği zaman babasına: **“İnşallah beni sabredenlerden bulacaksın”** (Sâffât 37/102) diye söz vermiş ve yerine kurbanlık bir koç gelinceye kadar sabretmiştir. Dolayısıyla Hz. İsmâil’in bu önemli özelliğinin burada zikredilmesi, bunu işiten herkesi sözünde doğru olmaya ve va‘dini yerine getirmeye teşvik etmektedir.

İsmâil (a.s.), Allah’ın kendisinden râzı olduğu mümtâz bir şahsiyetti. Çünkü o, Allah Teâlâ’nın râzı olacağı bir kulluk yapıyor; O’nun rızâsına halel getirecek her türlü hal ve hareketten uzak duruyordu. Her taatinde en yüksek dereceyi tutturuyordu. Bu onun sahip olduğu güzel vasıfların en şereflisi ve en yücesi idi. Zira Allah’ın bir kuldan çok çok râzı olmasından daha üstün bir makam yoktur.

Bu sûrede bahsi geçen peygamberlerin son halkası olarak da Hz. İdrîs’in ibret dolu hayatına kısaca temas edilir:

وَاذْكُرْ فِى الْكِتَابِ اِدْرِيسَ اِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا ﴿٥٦﴾ وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا ﴿٥٧﴾

Akdeniz
LÜBNAN
Şam
SURİYE
Sur
Busra
FİLİSTİN
Kudüs
Bi'r-i Seba'
ÜRDÜN
İSRAİL
Petra
Memfis
MISIR
AMALİKA
MEZOPOTAMYA
IRAK
Babil
(Hille)
ELAM
İRAN
KUVEYT
SUUDİ ARABİSTAN
ARAP KABİLELERİ
Thebes
(Luksor)
MISIR
HİCAZ
CÜRHÜM
NÜBİYA
Cidde
Taif
Mekke
UMMAN
Abha
Necran
HADRAMUT
YEMEN
Umman Denizi
Sana
Me'rib
Aden
Hz. İsmail'in Peygamber
Gönderildiği Bölge
0
250
500
750

56. Rasûlüm! Kitapta İdrîs'in kıssasını da anlat. Şüphesiz o özü sözü doğru bir peygamberdi.

57. Biz, onu çok yüce bir mekâna yücelttik.

Hz. İdrîs, Hz. Âdem'in altıncı kuşaktan torunudur. İdrîs (a.s.) kendisine peygamberlik verilmeden önce de ibâdetle meşgûl olurdu. Sâlih kimselerle beraber bulunur, geçimini el emeğiyle bizzât temin ederdi. İnsanlık târihinde ilk defa dikiş dikme, yâni terzilik mesleği İdrîs (a.s.) ile başlamıştır. İçinde yaşadığı toplum, Kâbil soyundan gelen bir cemâat idi. Maddeten ve mânen çok bozulmuş, kulluk vazîfelerini terk etmişlerdi. Her türlü haram ve kötülüğü, helâl sayarak işliyorlardı. Cenâb-ı Hak onlara Hz. İdrîs'i peygamber gönderdi. Kendisine otuz sahife indirdi. Buradaki ilâhî emir ve yasakları kavmine teblîğ etti. O çok doğru sözlü, özü sözü dürüst bir peygamberdi. Aynı zamanda sabırlı ve sâlih bir insandı. (bk. Enbiyâ 21/85-86)

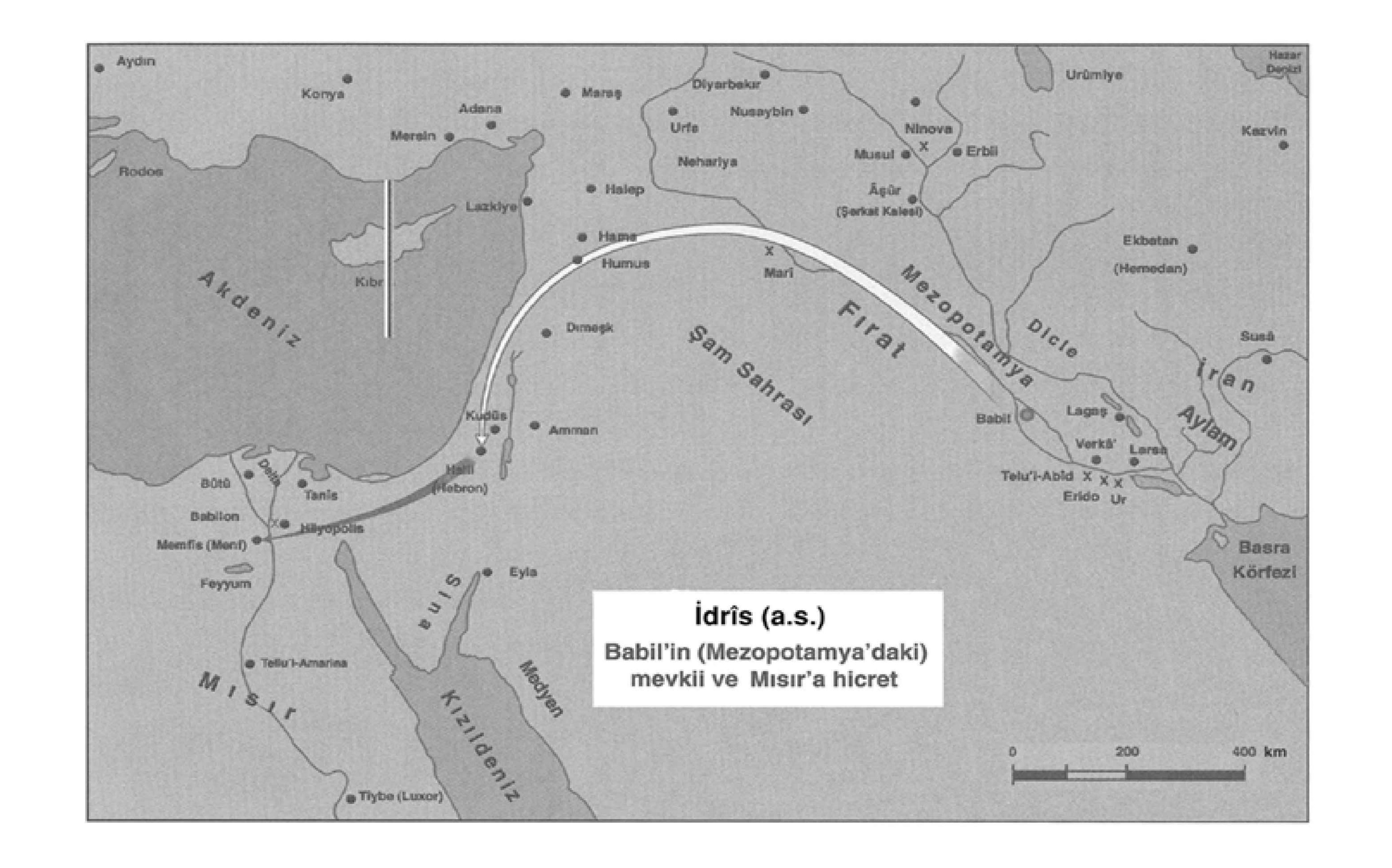
Bu âyetlerde Hz. İdrîs'in yüce bir mekâna yükseltildiği haber verilmektedir. Bu yüce mekândan maksat, Allah Teâlâ'ya yakın bir mertebeye veya cennete yahut da dördüncü kat semâya kaldırılmasıdır. Nitekim bu konuyla alâkalı şöyle bir hadîs-i şerîf vardır:

"Ben Mîrâc'da dördüncü kat semâya çıktığımda, İdrîs peygamber ile kar ıla tım. Cibrîl bana «Bu gördüğün İdrîs'tir. Ona selâm ver!» dedi. Ben de ona selâm verdim. O da benim selâmıma cevap verdi. Sonra «Merhaba sâlih karde , sâlih peygamber!» dedi." (Buhârî, Bed'ü'l-Halk, 6; Müslim, İmân 259-264)

Onların sabır, şükür ve riyâzâtla rûhlarının büyük bir olgunluk kazanıp kemâle ermesi neticesinde, letâfete bürünüp melekler gibi göğe kaldırılması, kulun da nefs tezkiyesi ve kalb tasfiyesi ile birçok ulvî makamlara ulaşabileceğini göstermektedir.

Burada ismi geçen ve geçmeyen bütün peygamberler çok yüksek bir seviyede kulluk sergilemişler, Allah Teâlâ'nın hoşnutluğunu kazanabilmek için büyük gayretler göstermişlerdir. Fakat onların vefatlarından sonra gelen bir takım nesiller, aynı kulluk heyecanını taşıyamayıp ciddi bir kısım sapmalar yaşanmıştır:

أُو۬لٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيّ۪ينَ مِنْ ذُرِّيَّةِ اٰدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍۘ وَمِنْ ذُرِّيَّةِ اِبْرٰه۪يمَ وَاِسْرَٓائ۪لَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَاۜ اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُ الرَّحْمٰنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا ﴿٥٨﴾

İdrîs (a.s.)
Babil'in (Mezopotamya'daki) mevkii ve Mısır'a hicret
Aydın
Konya
Adana
Mersin
Maraş
Rodos
Lazkiye
Halep
Hama
Humus
Akdeniz
Kıbr
Diyarbakır
Nusaybin
Urfa
Neharîya
Ninova
Musul
Erbil
Âşûr
(Şerkat Kalesi)
Urûmiye
Hazar Denizi
Kazvin
Ekbatan
(Hemedan)
Mari
Mezopotamya
Fırat
Dicle
Dımeşk
Şam Sahrası
Susâ
İran
Aylam
Babil
Lagaş
Verkâ'
Larsa
Telu'l-Abîd
Eridu
Ur
Basra Körfezi
Kudüs
Amman
Halil
(Hebron)
Bûtû
Delta
Tanis
Babilon
Hiliyopolis
Memfis (Menf)
Feyyum
Eyla
Sina
Telu'l-Amarina
Mısır
Kızıldeniz
Medyen
Tiybe (Luxor)
0
200
400 km

58. İşte bunlar, Allah'ın kendilerine nimet verdiği peygamberlerden olup, Âdem'in zürriyetinden, Nûh ile birlikte gemide taşıdıklarımızın neslinden, İbrâhim ve İsrâil'in zürriyetinden, kendilerine hidâyet yolunu gösterip seçkin kıldığımız kimselerdendir. Onlara Rahmân'ın âyetleri okunduğu zaman ağlayarak secdeye kapanırlardı.

Peygamberler genel mânada Hz. Âdem'in neslinden olmakla beraber husûsî olarak:

Hz. Âdem'in zürriyetinden olan İdrîs (a.s.)'dır. Hz. Nûh ile taşıdıklarının neslinden olan Nûh'un oğlu Sâm'ın oğlu İbrâhim (a.s.)'dır. Hz. İbrâhim'in zürriyetinden olanlar, İsmâil, İshâk ve Yâkub (a.s.)'dır. Hz. İsrâil yani Yâkub'un zürriyetinden olanlar da Mûsâ, Hârûn, Zekeriya, Yahya ve Îsâ (a.s.)'dır. Bunlara Rahmân'ın âyetleri okunduğu zaman sessizce, içli içli ağlarlar, Allah'ın haşyetinden secdelere kapanırlardı.

Nitekim Rasûlullah (s.a.v.):

"Kur'an'ı okuyun ve ağlayın. Eğer ağlayamazsanız ağlamaya çalı ın" (İbn Mâce, Zühd 19/4196) buyurmuştur.

Bu örnek şahsiyetler, Allah'ın âyetlerini işitince secde ettiklerine göre, bunun güzel bir davranış olduğunu kabul edip biz de secde etmeliyiz. Bu secdeden maksat namaz olabileceği gibi, tilâvet secdesi veya Allah'ı tâzim için yapılan secde de olabilir. Bu sebeple, Kur'ân-ı Kerîm'de bu âyet "secde âyetlerinden biri" kabul edilmiş ve okunduğu veya işitildiğinde secde edilmesi vâcip görülmüştür.

Secde âyetini okuyan kimsenin orada o secde âyetine uygun bir duada bulunması gerekir. Meselâ, bu âyeti okuduğunda şu duayı yapar: "Allahım! Beni kendilerine nimet ihsân ettiğin, hidâyete erdirdiğin, senin için secde eden, âyetlerinin okunması esnasında ağlayan kullarından eyle!" (Kurtubî, *el-Câmi'*, XI, 121)

Allah'ın âyetlerini dinlediği zaman ağlayarak secdelere kapanan, O'nun zikriyle gönülleri titreyen ve gözlerinden yaşlar boşananların mukabilinde, bu mânevî güzelliklerden hiç nasibi olmayan gafiller de bulunmaktadır:

فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّاۙ ﴿٥٩﴾ فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ اَضَاعُوا الصَّلٰوةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ

59. Ama onlardan sonra öyle kötü bir nesil geldi ki, namazı terk ettiler ve şehvetlerinin ardına düştüler. Bunlar, helâk çukuruna düşerek yaptıkları bu azgınlıkların cezasını göreceklerdir.

خَلْفٌ (half), arka demektir. Kişinin ardından gelen kimselere "half" denir. Kelime lâmın fethasıyla خَلَفٌ (halef) diye okunduğunda, kişinin ardından gelen kimselerin hayırlı insanlar olduğunu; burada olduğu gibi lâmın sukûnuyla خَلْفٌ

“half” diye okunduğunda ardından gelenlerin kötü insanlar olduğunu belirtir. İşte yüksek bir ahlâkî kemâle ve şerefe sahip peygamberlerin ardından böyle hayırsız nesiller gelmiş, bunlar namazı terk etmişlerdir. Bundan maksat onların dinin emirlerine uymayı ve yasaklarından kaçınmayı terk etmiş olmalarıdır.

Âyette geçen اَلْغَيُّ (ğayy), kelime olarak “hüsran ve şer” mânasına gelir. İşte bu kişiler, dünyadaki kötülük ve azgınlıklarına mukâbil büyük bir cezaya çarptırılacaklardır. Abdullah b. Mesûd (r.a.) “ğayy”ın, cehennemde yiyecekleri son derece pis, çok derin bir vâdi olduğunu söyler. Bir başka rivayette de orada kan ve irin aktığı haber verilir. (Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XVI, 126-127)

Bu âyeti ve izahını okuyan her insan, elbetteki böyle kötü bir sonuca uğramamak için Rabbinden bir kurtuluş yolu isteme ihtiyacı duyacaktır. Sonsuz merhamet sahibi olan Rabbimiz, istenilen bu kurtuluş yolunu göstermek üzere buyuruyor ki:

إِلَّا مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَاُو۬لٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْـًٔاۙ ﴿٦٠﴾ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّت۪ي وَعَدَ الرَّحْمٰنُ عِبَادَهُ بِالْغَيْبِۜ اِنَّهُ كَانَ وَعْدُهُ مَأْتِيًّا ﴿٦١﴾ لَا يَسْمَعُونَ ف۪يهَا لَغْوًا اِلَّا سَلَامًاۜ وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ ف۪يهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿٦٢﴾ تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّت۪ي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا ﴿٦٣﴾

60. Ancak günahlarından vazgeçip Allah’a yönelen, iman eden ve sâlih amel işleyenler, işte bunlar, cennete girecek ve hiçbir haksızlığa uğramayacaklardır.

61. Orası Adn cennetleridir ki, Rahmân o cennetleri kullarına, o kullar onları görmeden ve akıl ve idraklerinin ötesinde olarak va‘detmiştir. Hiç şüphesiz Allah’ın va‘di gerçekleşecektir.

62. Onlar orada boş ve anlamsız sözler işitmeyecek, sadece selâmet, emniyet ve huzur sözleri duyacaklardır. Orada sabah akşam kendilerine sunulacak ziyafetler de hazırdır.

63. Kullarımız içinde bize karşı kalpleri saygıyla dopdolu olan, günahlardan kaçınan ve tertemiz kalabilenlere vereceğimiz cennet işte budur!

Akla hayale gelmeyen nimetlerle dolu o cennetlerin burada şu özelliklerine dikkat çekilir:

• Allah o cennetleri mü’minlere görmedikleri halde va’detmektedir. Yani

dünyada iken onların görülmesi imkânsızdır. Ancak insanlar, bunların varlığına iman etmekle mesuldür. Fakat, madem ki Allah va‘dediyor, o şüphesiz gerçekleşecektir.

• Cennete girenler orada asla boş, faydasız, mânasız sözler işitmeyeceklerdir. Cennette sadece "Selâm" sözünü işiteceklerdir. Orada Allah'ın ve meleklerin cennetliklere selâmı olacak; mü'minler de birbirlerine hep selâmla mukâbele edeceklerdir. Cennet tam bir huzur, barış, selâmet ve emniyet diyârı olacaktır. Zâten cennetin bir ismi de دَارُ السَّلَامِ (Dâru's-Selâm)dır. (bk. Yûnus 10/25)

• Cennetliklere yiyecekleri bir sabah bir de akşam olmak üzere iki öğün ikram edilecektir. Orada dünyada olduğu gibi sabah ve akşam olmayacağına göre, yani bu iki zaman arasındaki süre kadar fasılalarla yiyecekleri verilecektir. Bu ifade cennetliklerin hallerinin oldukça mûtedil olduğunu haber vermektedir. Ancak, "sabah akşam" ifadesiyle "devamlılık" kastedilmiş olması da mümkündür. Buna göre onların orada devamlı olarak rızıklandırılacakları anlaşılır. (bk. Vâkıa 56/33)

• Cennete ancak takvâ sahibi olanlar; Allah'tan korkan, günahlardan sakınan, temiz ve günahsız insanlar girecektir. Bu sebeple, cennet taliplerinin dünyada günahlardan uzak bir hayat yaşamaları, günahları varsa onların affı için Yüce Allah'a istiğfar etmeleri lâzımdır.

Bâyezîd-i Bistâmî (k.s.) der ki:

"Lâ ilâhe illallah cennetin anahtarıdır. Fakat şu bir gerçektir ki dişleri olmayan anahtar kapıyı açmaz. Bu bakımdan cennetin anahtarı olan kelime-i tevhidin dişleri şunlardır:

• Yalandan ve gıybetten arınmış bir dil,

• Hîle ve hâinlikten arınmış bir kalp,

• Haram ve şüpheli şeylerden temizlenmiş bir mide,

• Bid‘at ve nefsânî arzulardan arındırılmış bir amel." (Hânî, *el-Hadâiku'l verdiyye*, s. 431)

Müslüman, kendini cennete ulaştıracak bu yollarda ilerlerken tüm zorluklara sabırla göğüs germeli, Allah'tan beklediği bir yardım istediği zaman ulaşmayınca aceleci davranmamalı, hemen ilâhî yardımı getirecek meleklerin yolunu gözlememelidir. Çünkü meleklerin kime ne zaman ve nerede yardıma geleceğine karar verecek olan sadece Allah Teâlâ'dır:

Kullukta Sabır

وَمَا نَتَنَزَّلُ اِلَّا بِاَمْرِ رَبِّكَۚ لَهُ مَا بَيْنَ اَيْد۪ينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذٰلِكَۚ
وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّاۚ ﴿٦٤﴾ رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا
فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِه۪ۜ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّاۚ ﴿٦٥﴾

64. Cebrâil dedi ki: "Biz melekler, ancak Rabbinin emriyle ineriz. Çünkü geleceğimiz, geçmişimiz ve bu ikisi arasındaki her şeyin bilgisi ve tedbiri On'a aittir. Senin Rabbin asla unutkan değildir."

65. "O, göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunan her şeyin Rabbidir. Öyleyse yalnız O'na kulluk et; O'na olan kulluğunda sabır ve sebât göster! Hiç O'na denk ve adaş olacak başka birini biliyor musun? Hayır, yoktur!"

Rasûlullah (s.a.v.), oldukça ağır risâlet yükünü omuzlarında taşıdığı için, Rabbinden gelen vahiyler onun için bir huzur ve emniyet kaynağı oluyor; dostu Cebrâil (a.s.)'la buluşması onu rahatlatıyor ve surûra garkediyordu. Bu sebeple zaman zaman vahiy kesintiye uğradığında onu hasretle bekliyor; Cebrâil (a.s.)'ın gelmesi geciktiğinde de onun yollarını gözlüyordu. İşte Abdullah b. Abbas (r.a.)'den rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (s.a.v.), Cebrâil'in kendisini daha çok ziyaret etmesini istemiş ve bunun üzerine bu âyetler inmiştir. (Buhârî, Tefsir 19)

Âyetlerin inişiyle ile alakalı diğer bir rivayet ise şöyledir:

Müşrikler, Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)'e bazı hususlarda sualler sordular. Peygamberimiz (s.a.v.) de kendilerine yakında bilgi vereceğini söyledi. Fakat Cebrâil (a.s.) onun beklediği zamanda gelmediği için onların istediği cevapları hemen veremedi. Arayıp da bulamadıkları fırsatı kaçırmayan müşrikler bu kez: "Muhammed'in Rabbi onu unuttu!" demeye başladılar. Efendimiz (s.a.v.) buna çok üzülünce bu âyetler nâzil oldu. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb*, XXI, 203)

65. âyette yer alan اَلسَّمِيُّ (semiyy) kelimesinin "adaş, denk ve benzer" mânalarına geldiği daha önce geçmişti. (bk. Meryem 19/7) Allah Teâlâ'ya hiçbir varlığın denk ve benzer olması mümkün değildir. Çünkü O yaratandır; O'nun dışındaki her şey yaratılmıştır.

Dikkat çeken hallerden biri de şudur ki, Allah Teâlâ'nın bir kudret ve azamet tecellisi olarak, puta tapanlardan bile hiç kimse kendi mabudlarına "Allah" ismini vermemiştir. Firavun bile kavmine: **"Sizin en yüce Rabbiniz benim!"** (Nâziât 79/24) demiş, fakat "Ben Allahım" demeye güç yetirememiştir. Hâsılı

ahadiyet izzeti ve ulûhiyet gayreti[5], bu yüce ismi kâfirlerin rastgele kullanmalarından korumuş; putlarını “Allah” ismiyle çağırmalarına mâni olmuştur. Ayrıca her zaman nimet ve mihnette, zahmet ve meşakkatte, zorluk ve kolaylıkta iman ehlinin lisânını o şerefli ismin zikriyle dâim kılmıştır. O halde sadece O’nun emrine teslim olmak; canı, malı, hayatı O’nun yoluna adamak lâzımdır.

Bu kadar açık gerçeklere rağmen insanın şu gafletine ne demeli:

وَيَقُولُ الْاِنْسَانُ ءَاِذَا مَا مِتُّ لَسَوْفَ اُخْرَجُ حَيًّا ﴿٦٦﴾ اَوَلَا يَذْكُرُ الْاِنْسَانُ اَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ يَكُ شَيْـًٔا ﴿٦٧﴾

66. Böyle iken o nankör ve inançsız insan: “Ne yani, ben öldükten sonra yeniden diriltilip kabrimden çıkarılacak mıyım?!” der.

67. O insan, daha önce hiçbir şey değilken bizim kendisini yarattığımızı hiç düşünmez mi?

İnsan kendi yaratılışı üzerinde tefekkür edecek olsa gerçeği anlamakta güçlük çekmeyecektir. “Nefsini bilen Rabbini bilir” sözü bu açıdan da ne kadar mânidardır. Eğer insan, kendi yaratlışı başta olmak üzere kâinattaki varlıkların yaratılışı üzerinde düşünüp bunları yaratanı tanımazsa, elbette bunun vebaline katlanacaktır:

فَوَرَبِّكَ لَنَحْشُرَنَّهُمْ وَالشَّيَاطِينَ ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًّا ﴿٦٨﴾ ثُمَّ لَنَنْزِعَنَّ مِنْ كُلِّ شِيعَةٍ اَيُّهُمْ اَشَدُّ عَلَى الرَّحْمٰنِ عِتِيًّا ﴿٦٩﴾ ثُمَّ لَنَحْنُ اَعْلَمُ بِالَّذِينَ هُمْ اَوْلٰى بِهَا صِلِيًّا ﴿٧٠﴾

68. Rabbine yemin olsun ki, onları da, peşlerinden gittikleri insan ve cin şeytanlarını da diriltip huzurumuzda toplayacak, sonra da hepsini cehennemin etrafında topluluklar halinde diz çökertip yığacağız.

69. Ardından her topluluktan, Rahmân’a karşı isyanda en fazla direten ve en ileri gidenleri çekip ayıracağız.

70. Çünkü biz, içlerinde hangilerinin cehennemi daha önce ve hangi azap şiddetine göre boylamaya müstahak olduklarını elbette çok iyi biliriz.

“Şeytanlar”dan maksat; hem cin şeytanları, hem de bir gün Allah’ın huzuruna çıkıp dünyada yaptıklarından hesaba çekilecekleri bir âhiret günü olmadığını, hayatın sadece bu dünya hayatından ibaret olduğunu iddia ederek insanları aldatıp saptıran inkârcı kimselerdir. Özellikle şeytanlaşmış önderlerdir. Çünkü insanları saptırmada onların etkisi daha fazladır. İşte Allah, bunların hepsini

cehennemin etrafında diz üstü çökmüş halde toplayacak, hesaplarını görüp cezalarını verecektir. Ancak cezalandırırken hepsine aynı muâmeleyi yapmayacak; öncelikle kendisine karşı günah, isyân ve azgınlıkta en şiddetli olanları, ileri gidenleri, hatta kötülüklere öncülük edenleri kalabalık arasından söküp ayıracak ve cehenneme ilk olarak onları atacaktır. Yani en azgınlarını en büyük azaba çarptıracak, sonra derece itibariyle onlardan sonra gelenlere geçecektir. Çünkü hem kendisi sapıklık içinde olup, hem de başkalarını sapıklığa sevk edenlerin azabının, sadece kendisi sapık olan kimsenin azabından daha şiddetli olacağı âşikârdır. (bk. Nahl 16/88)

Mü'minler de bu ilâhî ikazlardan sarsılmalı, iman ve amellerine güvenerek işi gevşek tutmamalı, son nefesi imanla verip sıratı geçinceye kadar kendini güvende hissetmemelidir. Bu gerçeği hatırlatmak üzere buyruluyor ki:

وَاِنْ مِنْكُمْ اِلَّا وَارِدُهَاۚ كَانَ عَلٰى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّاۚ ﴿٧١﴾ ثُمَّ
نُنَجِّي الَّذٖينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمٖينَ فٖيهَا جِثِيًّا ﴿٧٢﴾

71. Ey insanlar! Sizden cehenneme uğramayacak hiç kimse yoktur. Bu, Rabbinin kesinleşmiş bir hükmüdür.

72. Şu kadar var ki biz, kalpleri Allah saygısıyla dolu olup O'na karşı gelmekten sakınanları cehenneme düşmekten kurtaracak, zâlimleri ise cehennemin içinde diz üstü çökmüş halde bırakacağız.

Allah Rasûlü (s.a.v.):

"*Sırat köprüsü cehennem üzerine kurulur, efaat gerçekle ir, insanlar: «Allahım selâmet ver, Allahım selâmet ver» derler*" buyurdu. Ashâb-ı kirâm: "Ey Allah'ın Rasûlü, köprü nedir?" diye sorulunca şu cevabı verdi: "*O çok kaygan ve üzerinde durulması zor bir yerdir. Onda kancalar ve Necid taraflarında üzerinde de dikencikler bulunup Sa'dân diye bilinen dikenler vardır. Mü'minler mânevî duurmlarına göre göz açıp kaparcasına im ek gibi, rüzgâr gibi, ku gibi, en âsil atlar gibi ve develer gibi köprünün üzerinden geçerler. Kimisi tamamıyla yarasız beresiz kurtulur, kimisi yara bere almı olarak serbest bırakılır. Kimisi de cehennem ate ine atılır.*" (Buhârî, Tevhid 24; Müslim, İman 302)

Kâfirlerin cehenneme atılıp orada diz üstü, yüzüstü çökmüş halde kalmalarının sebebine gelince:

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذٖينَ كَفَرُوا لِلَّذٖينَ اٰمَنُواۙ اَيُّ
الْفَرٖيقَيْنِ خَيْرٌ مَقَامًا وَاَحْسَنُ نَدِيًّا ﴿٧٣﴾ وَكَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ

هُمْ اَحْسَنُ اَثَاثًا وَرِئْيًا ﴿٧٤﴾ قُلْ مَنْ كَانَ فِى الضَّلَالَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ
الرَّحْمٰنُ مَدًّا حَتّٰى اِذَا رَاَوْا مَا يُوعَدُونَ اِمَّا الْعَذَابَ وَاِمَّا السَّاعَةَ
فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ شَرٌّ مَكَانًا وَاَضْعَفُ جُنْدًا ﴿٧٥﴾

73. Kendilerine apaçık âyetlerimiz okunduğu zaman kâfirler mü'minlere: "Sizin ve bizim, evet hangimizin dünyevî yönden mevki ve makamı daha üstün, meclis ve topluluğu daha güzeldir?" diye sorarlar.

74. Halbuki biz, onlardan önce hem eşyası ve malları daha çok, hem de topluluk olarak daha gösterişli nice nesilleri helâk ettik.

75. Rasûlüm! De ki: "Kim sapıklık içinde boğulup gitmişse, Rahmân öylelerinin dünyalığını artırıp kendilerine ömür de verse ne değişir! Nasıl olsa sonunda tehdit edildikleri dünyevî azabı veya kıyâmeti gördükleri zaman, kimin mevkice daha berbat ve taraftarca daha zayıf olduğunu bileceklerdir."

Rasûlullah (s.a.v.)'e ilk olarak iman edenler, umûmiyetle fakir ve garibân kimselerdi. Bu sebeple kâfirler, Allah'ın âyetleri kendilerine açık açık okunduğu ve bunların ne demek istediğini de çok iyi anladıkları halde, müslümanların maddeten zayıf hallerine bakarak kendilerini üstün görüyor, onlara şöyle diyorlardı: "Şayet siz hak, biz bâtıl üzere bulunsaydık, o zaman sizin dünyadaki hâliniz, bizimkinden daha iyi ve daha güzel olurdu. Çünkü, kendisinin samimi dostlarını zillet ve sıkıntılara düşürmesi, kendisine kulluktan yüz çevirmiş düşmanlarına ise nimet bolluğu, refah ve rahatlık vermesi, Hakîm olan zâta yakışmaz. Şimdi söyleyin bakalım:

- Kimin daha güzel ve büyük evleri var?
- Kimin hayat standartları daha yüksek?
- Kimin daha muhteşem ve şaşaalı meclisleri var?
- Kimin meclisine daha zengin ve daha çok sayıda insan geliyor?

Şüphesiz ki bizim. Biz kâfirler her türlü nimet, rahatlık ve şa'şaa içindeyiz. Siz mü'minler ise fakirlik, korku ve zillet içindesiniz. İşte bu durum, sizin değil, aksine bizim doğru yol üzere olduğumuzu gösterir." (Ahkãf 46/11)

Rivayet olunduğuna göre kâfirler, saçlarını tarıyor, yağlanıyor, güzel koku sürünüyor ve övünebilecekleri zînetlerle süsleniyor; sonra da müslümanlann fakirlerine karşı böbürlenerek kendilerinin Allah katında, mü'minlerden daha değerli olduklarını iddia ediyorlardı. (Zemahşerî, *el-Ke âf,* IV, 18)

Tüm varlığı ve içtenliğiyle Allah'ın yoluna bağlanan ve bütün gayreti bu yolda ilerlemek olan mü'minlere gelince:

وَيَزِيدُ اللّٰهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى ۗ وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مَرَدًّا ﴿٧٦﴾

76. Allah, doğru yolda yürüyenlerin bu yola olan bağlılık ve teslimiyetlerini daha da artırır. Kalıcı olan sâlih ameller, Rabbinin yanında hem mükâfat bakımından daha hayırlı, hem de sonuç itibariyle daha iyidir!

Cenâb-ı Hak böyle kullarını hep bağlandıkları o doğru yolda yürütür. O yola olan bağlılık ve teslimiyetlerini artırır. Onları yanlış kararlardan, kötülük ve günahlardan korur. Her işlerinde doğru kararlar verip güzel işler yapmada onları başarılı kılar. Âyet-i kerîmede: **"Uğrumuzda cihâd edip gerekli gayreti gösterenleri biz, elbette bize varan yollarımıza eriştireceğiz. Şüphesiz Allah, iyi davranan ve yaptığı işi güzel yapanlarla beraberdir."** (Ankebût 29/69)

Hal böyleyken kâfirler aslı olmayan kuruntularla kendilerini oyalarlar:

اَفَرَاَيْتَ الَّذِى كَفَرَ بِاٰيَاتِنَا وَقَالَ لَاُوتَيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا ۗ ﴿٧٧﴾ اَطَّلَعَ الْغَيْبَ اَمِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمٰنِ عَهْدًا ۙ ﴿٧٨﴾ كَلَّا سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا ۙ ﴿٧٩﴾ وَنَرِثُهُ مَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا ﴿٨٠﴾

77. Âyetlerimizi inkâr edip de: "Bana elbette bol bol mal ve evlat verilecektir" diyeni gördün mü?

78. Acaba bu adam gaybın bilgisine mi vâkıf oldu? Yoksa her arzusunun yerine getirileceğine dair Rahmân'ın katından kesin bir söz mü aldı?

79. Hayır! Biz onun dediklerini yazacağız ve onun cehennemde çekeceği azâbı uzattıkça uzatacağız.

80. O sözünü ettiği mal ve evlatlarına biz vâris olacağız, nesi var nesi yok hepsi bize kalacak ve o huzurumuza tek başına gelecektir.

Fakir müslümanlardan olan Habbâb b. Eret (r.a.) Mekke'de demircilik yapıyordu. Kendisine yaptığı bir işten dolayı müşriklerin ileri gelenlerinden Âs b. Vâil'de alacağı vardı. Habbâb alacağını isteyince Âs, Hz. Muhammed'i inkâr etmedikçe ona olan borcunu ödemeyeceğini söyledi. Habbâb da: "Allah'a yemin ederim ki sen ölüp tekrar dirilinceye kadar onu asla inkâr etmem" dedi. Âs: "Gerçekten ben ölüp tekrar dirilecek miyim?" diye sordu. Habbâb, "Evet" deyince Âs: "Öyleyse benim orada mutlaka malım ve evlâdım olacaktır; sana olan borcumu o zaman öderim!" dedi. (Buhârî, Tefsir 19/3, 4, 6)

O ve onun gibi olan kâfirler, kendilerine dünyada mal ve evlat verilse de

bunların bir hayrını göremeyecekler, öldüklerinde hepsini dünyada bırakacaklar ve tek başlarına çırılçıplak Rablerinin huzuruna varacaklardır. Fakat şefaatlarını umup taptıkları putlardan bir fayda göremeyeceklerdir:

وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ اٰلِهَةً لِيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّاۙ ﴿٨١﴾ كَلَّاۜ سَيَكْفُرُونَ

بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا۟ ﴿٨٢﴾

81. Onun gibiler, kendileri için izzet ve kuvvet kaynağı olsun diye Allah'tan başka bir takım ilâhlar edindiler.

82. Hayır, hayır! Gün gelecek taptıkları o putlar, onların kendilerine tapınmalarını reddedecek ve onlara düşman olacaklardır.

İşte bunlar, şeytanlar kendileriyle kedinin fareyle oynadığı gibi oynayan, onların tahriklerine alet olan olan zavallı ahmaklardır:

اَلَمْ تَرَ اَنَّٓا اَرْسَلْنَا الشَّيَاطِينَ عَلَى الْكَافِرِينَ تَؤُزُّهُمْ اَزًّاۙ ﴿٨٣﴾ فَلَا

تَعْجَلْ عَلَيْهِمْۜ اِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ عَدًّا۟ ﴿٨٤﴾

83. Görmedin mi, biz şeytanları kâfirlerin üzerine musallat ettik; onları durmadan günaha tahrik ediyor, kaynatıyor, oynatıp kıvrandırıyorlar.

84. Öyleyse sen onların bir an önce ceza görmelerini isteme! Çünkü biz onların günlerini ve nefeslerini sayıp durmaktayız.

Allah Teâlâ imtihan maksadıyla şeytanları serbest bırakmış ve: **"Gücünün yettiği kimseleri o kandırıcı sesinle yerinden oynat, baştan çıkar..."** (İsrâ 17/64) buyurmuştur. **"Gerçekte şeytanın iman edenler ve yalnızca Rablerine güvenip dayananlar üzerinde zorlayıcı bir gücü yoktur"** (Nahl 16/99) düstûru gereğince Allah'a iman eden ve O'na sığınanlar onların şerlerinden korunurlar. **"Şeytanın zorlayıcı gücü, ancak onu dost edinenlerin ve onu Allah'a ortak koşanlar üzerindedir"** (Nahl 16/100) düstûru gereğince de Allah'ı inkâr edenler, şeytanların her yönden saldırısına maruz kalırlar. Bu sebeple şeytanlar, tamâmen hâkimiyetleri altına aldıkları kâfirleri, itaatten uzaklaştırıp isyana doğru sürüklerler. Devamlı kötülük yapmaya tahrik ederler. Onları alabildiğine azdırır, kaynatır, galeyâna getirirler. Onlar da şeytanların bu azdırmaları ve ayartmaları yönünde her türlü kötülüğü pervasızca işlerler. Âyet-i kerîmede onların bu hâli şöyle haber verilir: **"Şeytanların kardeşlerine gelince, şeytanlar onları azgınlığa sürükler, bir daha da yakalarını bırakmazlar."** (A'râf 7/202)

Dolayısıyla onların bir an önce helâk olmaları için acele etmeye gerek yoktur.

Onlar, işledikleri fenalıklarla birlikte tabii seyri içinde peyderpey helâke doğru sürüklenmektedirler. Cenâb-ı Hak onlar için belli bir müddet tayin etmiştir. Yaşayacakları seneler, aylar, günler, saatler, hatta nefesler bellidir. Atacakları adımlar, yapacakları işler, yiyecekleri lokmalar bellidir. Rabbimiz bunları teker teker saymaktadır. Bunlar bitince, onlar için takdir edilen azap, hazin son gerçekleşecektir.

Bir hak dostu şöyle der: "Sana verilen müddet içinde alıp verdiğin nefesi ve amel yapma imkânını ganimet bil. Mazeretleri ve bahaneleri anlatmayı bırak. Çünkü sen sınırlı bir süre ve belirli bir ömür içindesin!"

Belirlenen bu süre göz açıp kapayıncaya kadar geçiverecek ve o büyük gün âniden insanların karşısına çıkacaktır:

يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّق۪ينَ اِلَى الرَّحْمٰنِ وَفْدًاۙ ﴿٨٥﴾ وَنَسُوقُ الْمُجْرِم۪ينَ اِلٰى جَهَنَّمَ وِرْدًاۘ ﴿٨٦﴾

85. Biz, kalpleri Allah'a karşı saygıyla dopdolu olup günahlardan sakınanları kıyâmet günü seçkin misafirler olarak Rahmân'ın huzurunda toplayacağız.

86. İnkârcı günahkârları da suya götürülen susuz bir sürü gibi cehenneme süreceğiz.

85. âyetteki اَلْوَفْدُ (vefd) kelimesinin "binekli" mânası da vardır. Buna göre müttakîler, cennet bineklerine binerek Allah'ın huzuruna gideceklerdir.

Nitekim İmam Kuşeyrî (r.h.), bu mânayı dikkate alarak âyetle alakalı şu işârî izahı yapar: "Bunlardan kimi ibâdet ve taatlerinin üstüne biner gelir. Kimi dünyada eyledikleri himmetleri ve hâlis niyetleri üzerine binip gelir. İbadet bineklerine binenler cennet isterler ve binekleri onları cennete ulaştırır. Himmet bineklerine binenler ise Cenâb-ı Hakk'ı talep ederler. Onların arzuları Allah'ın rızâsı ve cemâlullahtır. Bu himmetleri onları, Rahmân'ın rahmetinin yakınına çeker, götürür. Şu halde cennet isteyen başkadır, Rahmân'ı isteyen başkadır." (Kuşeyrî, *Letâifü'l-i ârât*, II, 249)

Günaha dalmış inkârcı suçlular ise, susamış hayvan sürülerinin suvarılmak üzere suya sevk edildikleri gibi, hor ve hakir kılınarak, itilip kakılarak cehenneme sürüleceklerdir.

Peki o gün hiç şefaat olmayacak mı, kimsenin bir söz hakkı bulunmayacak mı:

لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ اِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمٰنِ عَهْدًاۘ ﴿٨٧﴾

87. O gün Rahmân'ın katında, kendisine söz ve izin verilenler dışında hiç kimse şefaat etme yetkisine sahip olamayacaktır.

Burada iki hususa temas edilir. Birincisi; şefaat ancak bu maksatla Rahmân'dan izin alabilen, yani dünyadayken Allah'a inanıp, O'nun af ve mağfiretine lâyık bir hâle gelen kimse için geçerli olacaktır. Kıyâmet günü sadece böyle kimseler için şefaat edilecektir. İkincisi ise, sadece Rahmân'ın izin verdiği kimseler başkaları için şefaat edebilecektir. Âyet-i kerîmede şöyle buyrulur: **"O gün hiç kimsenin şefaati fayda vermeyecek; ancak Rahmân'ın izin verdiği ve konuşmasına râzı olduğu kimseninki müstesnâ."** (Tâhâ 20/109; ayrıca bk. Bakara 2/255)

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur: *"Ben efaat edip duracağım. Nihâyet, Rabbim «Lâ ilâhe illallah Muhammedun Rasûlullah, diyen kimseler hakkında da efaatimi kabul buyur» diyeceğim. Rabbim öyle cevap verecek: «Ey Muhammed! O sana değil, bana aittir.»"* (Müslim, İman 326)

Şunu belirtmek gerekir ki, kişinin "lâ ilâhe illallah" demesi, onun bütün şirk şaibelerinden gönlünü temizlemesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla şirk günahı içinde ölenler, hele Allah'a çocuk isnat etmek gibi en büyük şirki işleyenler kurtluş ihtimallerini tamâmen kaybetmişlerdir:

Ahadiyet izzeti: Allah'ın birliğinden doğan izzet, kuvvet ve şeref**Uluhiyet gayreti:** Allah'ın tek ilah olmasının gerektirdiği tabii sonuç.

Nerdeyse Gökler Çatlayacak

وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمٰنُ وَلَدًاۜ ﴿٨٨﴾ لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْـًٔا اِدًّاۙ ﴿٨٩﴾ تَكَادُ
السَّمٰوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْاَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّاۙ ﴿٩٠﴾ اَنْ
دَعَوْا لِلرَّحْمٰنِ وَلَدًاۚ ﴿٩١﴾ وَمَا يَنْبَغٖي لِلرَّحْمٰنِ اَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًاۜ ﴿٩٢﴾
اِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اِلَّٓا اٰتِي الرَّحْمٰنِ عَبْدًا ﴿٩٣﴾ لَقَدْ
اَحْصٰيهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّاۜ ﴿٩٤﴾ وَكُلُّهُمْ اٰتٖيهِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَرْدًا ﴿٩٥﴾

88. Bazıları: “Rahmân çocuk edindi” dediler.

89. Ey, böyle söyleyenler! Gerçekten siz çok çirkin ve korkunç bir iddia ortaya attınız!

90. Neredeyse gökler çatlayacak, yer yarılacak, dağlar yıkılıp yerle bir olacaktı;

91. Rahmân’a çocuk isnat ettiler diye!

92. Halbuki çocuk edinmek asla Rahmân’ın şânına yakışmaz!

93. Çünkü göklerde ve yerde bulunan herkes, istisnâsı olmaksızın, ancak Rahmân’a kul olarak gelecektir.

94. Şüphesiz Allah onları ilmiyle ve kudretiyle her yönden kuşatmış; onları ve amellerini birer birer saymıştır.

95. Onların hepsi kıyâmet günü O’nun huzuruna tek başına gelecektir.

İster melek ister cin ister insan olsun veya başka kim olursa olsun, göklerde ve yerde bulunan herkes Allah’ın yarattığı kullardır. Allah Teâlâ, onların her hâlini bilmektedir. Onları her yönden kuşatmakta; ömürlerini, amellerini, hatta nefeslerini saymaktadır. Sayıları çok olmasına rağmen onlardan hiç kimse O’nun ilminin kuşatmasından, kudret ve hâkimiyetinin yakalamasından hariç değildir. Allah onların hepsini öldürecek, tekrar diriltecek ve kıyâmet günü her biri tek tek Rabbinin huzuruna gelip hesap verecektir. O halde bunlardan herhangi birinin -hâşâ- ilâh veya Allah’ın çocuğu olduğu nasıl düşünülebilir?

Sonuçta, hem Allah’ın hem de kulların sevgisini kazanmanın ve ebedî kurtuluşa ermenin yolu olarak Kur’an’ın öğrettiği şekilde inanıp sâlih ameller işlemek gösterilir:

اِنَّ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمٰنُ وُدًّا ﴿٩٦﴾

96. İman edip sâlih ameller işleyenler için Rahmân, gönüllerde bir sevgi meydana getirecektir.

Kulun Allah tarafından ve insanlar tarafından sevilmesine vesile olan en mühim vesileler "iman ve sâlih ameller"dir. Bu hususta Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) şöyle buyurur:

*"Yüce Allah bir kulu sevdi mi, Cebrâil'e: «Allah filânı seviyor, onu sen de sev» diye emreder. Bunun üzerine Cebrâil de o kulu sever, sonra gök halkına: «Allah filanı gerçekten seviyor; onu siz de sevin» diye hitap eder. Göktekiler de o kimseyi severler. Sonra da yeryüzündekilerin gönlünde o kimseye kar ı bir sevgi uyanır. İ le Yüce Allah'ın: **«Onlar için Rahmân gönüllerde bir sevgi meydana getirecektir»*** (Meryem 19/96) *buyruğu bunu anlatır."* (Buhârî, Edeb 41; Tevhid 33; Müslim, Birr 157)

Görüldüğü üzere iman tohumu kalp toprağına düşüp sâlih ameller suyuyla sulanınca artar ve meyve verinceye kadar gelişir. Onun meyvesi; Allah'ın, peygamberlerin, meleklerin ve bütün mü'minlerin sevgisidir. Nitekim Allah Teâlâ: **"O ağaç, Rabbinin izniyle her zaman meyvesini verir durur"** (İbrâhim 14/25) buyurur.

Hz. Ömer (r.a.) der ki: "Üç şey kardeşinin kalbine sevgiyi yerleştirir:

- Ona önce senin selâm vermen,
- Mecliste ona yer vermen,
- Onu en sevdiği isimlerle çağırman."

İşte Kur'ân-ı Kerîm'in iniş gâyesi, insanlara Allah'ı sevmenin ve hem Allah hem de kulları tarafından sevilmenin yollarını tüm ihtişamıyla göstermektir:

فَاِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّق۪ينَ وَتُنْذِرَ بِه۪ قَوْمًا لُدًّا ﴿٩٧﴾

97. Biz bu Kur'an'ı senin dilinde indirip anlaşılmasını kolaylaştırdık ki, kalpleri Allah korkusu ve saygısıyla dopdolu olup günahlardan sakınanları onunla müjdeleyesin; boş bir inatla küfürde direnenleri de yine onunla uyarasın.

O halde ey insanlar, anlatılan bu gerçekleri ciddiye alarak uyanın ve düşünün:

وَكَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍۜ هَلْ تُحِسُّ مِنْهُمْ مِنْ اَحَدٍ اَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا ﴿٩٨﴾

98. Onlardan önce biz nice nesilleri helâk ettik. Şimdi sen onlardan geriye kalan bir tek kişi görebiliyor, yahut onlara ait cılız da olsa bir ses duyabiliyor musun?

Meryem sûresinde birçok peygamberin kıssası zikrolunmuştur. Bunlardan Hz. Zekeriya, Hz. Yahya ve Hz. İsa hakkında çok geniş; İbrâhim (a.s.) hakkında biraz geniş, Mûsâ (a.s.)'dan kısa bir cümleyle, diğer peygamberlerden de icmâlen

bahsedildi. Tâhâ sûresinde ise bu sûrede kendisinden özetle bahsedilen Mûsâ (a.s.)'ın kıssası geniş bir şekilde anlatılacaktır. Yine bu sûrede sadece ismi geçen Âdem (a.s.)'ın kıssasının bir miktar tafsilatı da Tâhâ sûresinde verilecektir:

سُورَةُ طٰهٰ

20- TÂHÂ SÛRESİ

20. TÂHÂ SÛRESİ

Tâhâ sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 135 âyettir. İsmini birinci âyetinde yer alan "Tâ. Hâ" mukataa harflerinden almıştır. Bazı kaynaklarda sûrenin "Mûsâ sûresi" ve "Kelîm sûresi" diye isimlendirildiği de görülür. Mushaf tertîbine göre 20, iniş sırasına göre 45. sûredir.

Konusu

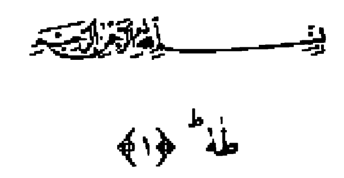
Sûre, Kur'ân-ı Kerîm'in indiriliş gâyesini belirterek, Rasûlullah (s.a.v.)'i tesellî ederek ve her şeyin sahibi olan Allah Teâlâ'yı tanıtarak söze başlar. İçinde alınacak çok mühim dersler ve ibretler olan Hz. Mûsâ'nın kıssasını; hususiyle peygamber olduktan sonra hem Firavun hem de kendi kavmiyle olan mücâdelesini uzun uzadıya beyân eder. Arada kıyâmetin dehşetli sahnelerinden manzaralar arzederek münkirleri bekleyen hazin âkıbet ve korkunç azabı hatırlatır. Sonunda kısaca Âdem-İblîs kıssasına temas ederek, Allah'ı zikretmek, O'nu hiç unutmamak, dünyaya gönül bağlamamak, ibâdetlere, bunlar içinde de özellikle namaza fert, aile ve toplum olarak devam etmek, dinin tebliğinde sabır ve sebât göstermek gibi İslâm'ın cihanşumûl kâidelerini telkinle sözü nihâyete erdirir.

Fazileti

Rasûlullah (s.a.v.) buyurur:

"Tâhâ ve Yâsîn sûrelerini işiten melekler şöyle derler: «Bunların kendilerine gönderildiği ümmete ne mutlu, bunları taşıyan gönüllere ne mutlu, bunları okuyan dillere ne mutlu!»" (Dârimî, Fezâilü'l-Kur'an 20)

Kur’an En Güzel Öğüttür

طٰهٰ ﴿١﴾

Rahmân Rahîm Allah’ın ismiyle...

1. Tâ. Hâ.

“Tâ. Hâ.”, mukattaa harflerinden olup, bu hâliyle sadece bu sûrenin başında geçer. Bu harfler Allah Teâlâ ile Habîb’i arasında bir şifre olmakla birlikte, bunlar hakkında yapılan bir kısım tefsirler de olmuştur:

• Bu, Allah Teâlâ’nın isimlerinden biridir.

• Bu, Ahmed, Muhammed ve Yâsîn gibi Rasûlullah (s.a.v.)’in isimlerinden biridir. Cenâb-ı Hak bu isimle Efendimiz (s.a.v.)’e hitap ederek söze başlar.

• “Tâ”, Peygamberimiz (s.a.v.)’in “Tâhir ve Tayyib” isimlerinin, “Hâ” da onun “Hâdî” isminin başlangıcıdır.

• “Tâ. Hâ.”, “Sen yeryüzüne bas” demektir. Çünkü Habîb-i Ekrem (s.a.v.) ayakları şişinceye kadar namazın sıkıntılarına tahammül ediyor ve ayaklarını sırayla dinlendirmek lüzûmunu hissediyordu. O bakımdan kendisine “Yere bas”, yani “Sen bu şekilde dinlenme ihtiyacı görecek kadar kendini yorma!” buyruldu. (Taberî, *Câmi‘u’l-beyân,* XVI, 170-172; Kurtubî, *el-Câmi‘*, XI, 166)

Yapılan izahlardan anlaşıldığı kadarıyla Rasûlullah (s.a.v.)’in çeşitli yönlerini dikkate alarak yapılan hitaptan sonra Kur’an’ın niçin indirildiğini açıklamak üzere buyruluyor ki:

مَا اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ لِتَشْقٰى ﴿٢﴾ اِلَّا تَذْكِرَةً لِمَنْ يَخْشٰى ﴿٣﴾
تَنْز۪يلًا مِمَّنْ خَلَقَ الْاَرْضَ وَالسَّمٰوَاتِ الْعُلٰى ﴿٤﴾

2. Biz bu Kur’an’ı sana güçlük çekip bedbaht olasın diye indirmedik.

3. Onu ancak Allah’tan korkanlara bir öğüt olsun diye indirdik.

4. O Kur’an, yeri ve yüce gökleri Yaratan tarafından parça parça indirilmiştir.

Âyet-i kerîmelerin iniş sebebiyle ilgili olarak rivayet edilen şu ibretli hâdiseler, burada haber verilen gerçeğin daha iyi anlaşılmasını sağlar:

Kur’ân-ı Kerîm’in inmeye başlamasıyla birlikte Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) ashâbıyla birlikte kalkıp gece namazı kılmaya başladılar. Efendimiz’in uzun uzun ibâdet ettiğini, ibâdet ederken adeta kendini yorduğunu gören Kureyş müşrikleri:

“Bak, atalarının ve bizim dinimizi terk etmekle nasıl sıkıntıya düşüyorsun, ne kadar bedbaht oluyorsun!” dediler. Peygamberimiz (s.a.v.) de: *“Hayır, aksine ben, âlemlere rahmet olarak gönderildim”* buyurdu. Onların: “Hayır tam tersine sen elbette bedbahtsın” demeleri üzerine Allah Teâlâ bu âyet-i kerîmeyi indirdi. (Vâhidî, *Esbâbu’n-nüzûl,* s. 312; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu’l-gayb,* XXII, 4)

• Rasûlullah (s.a.v.)’e: **“Ey örtünüp bürünen Rasûlüm! Geceleyin kalk, az bir kısmı dışında geceyi ibâdetle geçir!”** (Müzzemmil 73/1-2) âyet-i kerîmeleri nâzil olunca geceleri kalkıp namaz kılmaya başladı. O kadar çok kıyamda duruyordu ki ayakları şiştiğinden bir sağ ayağı üzerinde durup sol ayağını, bir sol ayağı üzerinde durup sağ ayağını dinlendirmek zorunda kalıyordu. İşte bunun üzerine **“Tâ.Hâ. Biz bu Kur’an’ı sana güçlük çekip bedbaht olasın diye indirmedik....”** âyet-i kerîmeleri nâzil oldu. (Âlûsî, *Rûhu’l-me‘ânî,* XVI,148)

• Rasûlullah (s.a.v.) ve ashâbı geceyi ihyâ ederken uzun süre namaz kıldıklarından ötürü göğüslerine ip bağlıyorlardı. Daha sonra bu ve **“Artık Kur’an’dan kolayınıza gelen miktarı okuyun”** (Müzzemmil 73/20) gibi âyet-i kerîmeler nâzil olarak bu ibâdet onlara tahfif edildi. (bk. Taberî, *Câmi‘u’l-beyân,* XVI, 172)

Kur’ân-ı Kerîm’in en önemli hedefi ise zat, isim ve sıfatlaryla Yüce Allah’ı tanıtmak ve mü’minlerde yüksek bir mârifetullah bilgi ve şuurunu oluşturmaktır:

اَلرَّحْمٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوٰى ﴿٥﴾ لَهُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ
وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرٰى ﴿٦﴾ وَاِنْ تَجْهَرْ بِالْقَوْلِ فَاِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ
وَاَخْفٰى ﴿٧﴾ اَللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَؕ لَهُ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰى ﴿٨﴾

5. Rahmân arşa istivâ etmiştir.

6. Bütün göklerdekiler, yerdekiler, göklerle yer arasında bulunanlar ve nemli toprağın altında olanlar yalnızca O’na aittir.

7. Sen sözü açıktan söylemiş olsan da gizli söylemiş olsan da Allah için birdir; çünkü O gizliyi de, gizlinin gizlisini de bilir.

8. Allah ki, kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur. En güzel isimler O’na aittir.

6. âyette özellikle “nemli toprağın altında” bulunanlara dikkat çekilir. Toprağın altı, özellikle nemli toprağın altı, yerin üstünden geri kalmayacak bir zenginlikle hayatın kaynağı olan mükemmel bir ortamdır. Bebekler için anne rahmi ne ise, bitkiler ve çeşitli canlılar için toprak altı da odur. Hatta kışın çetin şartları altında, yer üzerinde herhangi bir hayat belirtisi görülmezken, kar

tabakası altında donmaktan korunmuş ve nemli kalması temin edilmiş olan toprakta, gözle görünen ve görülmeyen çeşitli canlı türleri ile hayat yine devam eder. Bu hummalı faaliyetler sayesindedir ki, bahar geldiğinde yeryüzü dirilir ve tekrar eski canlılığına kavuşur. (bk. Kandemir ve diğerleri, *Meâl, II,* 1091)

Allah Teâlâ, gizli ve açık, yüksek ve alçak, görülen ve görülmeyen her şeyi aynı seviyede bildiği gibi, "gizlinin daha gizlisini" de bilir. Bu bakımdan din yolunda düşmanlarınızdan çektiğiniz sıkıntılar karşısında sızlanıp Allah'a sesli olarak şikayette bulunmanıza gerek yoktur. Çünkü O, kalplerinizden geçenler dâhil bütün halinizden haberdardır.

7. âyette yer alan "gizlinin daha gizlisi"nden maksat şunlar olabilir:

"Gizli olan", insanın kimsenin görmediği bir yerde gizlice başkasına söylediği sözlerdir. "Daha gizli olan" ise insanın kendisinden başka hiç kimseye sözünü etmediği, içinde sakladığı şeylerdir.

"Gizli olan" kişinin içinden geçirdikleridir. "Ondan da gizli olan" ise, henüz olmamış fakat ileride olacak ve hatırından geçecek olan şeylerdir. İnsan bugün içinden ne geçirdiğini belki bilebilir ancak yarın içinden ne geçireceğini bilemez. Yüce Allah ise hem bugün içimizden geçirip sakladığımızı, hem de yarın içimizden geçirip saklayacağımızı bilir. Yine O bizim kalbimizde, rûhumuzda, sırrımızda, hafîmizde ve ahfâmızda olup biten her türlü hissiyât ve düşünceleri de bilir. **"Allah sînelerde saklanan en gizli duyguları dahi bilir"** (Âl-i İmrân 3/154) âyeti de buna delâlet eder. (Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XVI, 174-176)

En güzel isimler yalnız O'na aittir. Yani O, en mükemmel isim, sıfat ve hususiyetlere sahiptir, hiçbir noksanı yoktur.[6]

İşte bütün peygamberler, kendilerine vahyedilen ilâhî mesajlar ışığında bu gerçekleri dile getirmiş, bu temel prensiplere dayalı bir inanç sistemi ortaya koymaya çalışmış ve bunu yaparken de işin tabiatı gereği bir takım zorluklara katlanmışlardır. Bunlar içinde dikkat çekici örneklerden biri şüphesiz Hz. Mûsâ'nın ibret, hikmet ve öğütlerle dolu kıssasıdır:

وَهَلْ اَتٰيكَ حَدٖيثُ مُوسٰىۢ ﴿٩﴾ اِذْ رَاٰ نَارًا فَقَالَ لِاَهْلِهِ امْكُثُٓوا اِنّٖٓي
اٰنَسْتُ نَارًا لَعَلّٖٓي اٰتٖيكُمْ مِنْهَا بِقَبَسٍ اَوْ اَجِدُ عَلَى النَّارِ هُدًى ﴿١٠﴾

9. Rasûlüm! Mûsâ'nın haberi sana geldi mi?

10. Hani o, gece çölde yol alırken uzaktan bir ateş görmüştü de âilesine: "Siz burada bekleyin. Gözüme bir ateş ilişti; belki size oradan bir kor parçası getiririm, yahut ateşin yanında bize yol gösterecek birini bulurum" demişti.

Hz. Mûsâ Medyen'den çıkıp ailesiyle birlikte annesinin ve kardeşi Hârûn'un bulunduğu Mısır'a gidiyordu. Mevsim kıştı. Tûr dağının yanında bulunan Tuvâ vâdisine varınca soğuk ve karanlık bir gecede oğlu dünyaya geldi. Geceleyin yolunu şaşırmış ve davarları dağılmıştı. Hz. Mûsâ'nın çok gayyûr[7] bir insan olduğu, bu sebeple hanımını kimse görmesin diye geceleyin insanlarla birlikte, gündüzün yalnız seyahat ettiği ve bu yüzden yolunu şaşırdığı söylenir. Mûsâ (a.s.) yeni doğmuş bebeğini ve hasta olan hanımını ısıtabilmek için ateş yakmak istedi. Çakmağını çaktı, fakat ateş çıkmadı. Bir taraftan ateş yakmaya, bir taraftan da yolunu bulmaya çalışırken Tûr dağı tarafında bir ateş gözüne ilişti ve bunu çobanların ateşi zannetti. Ailesine bekleyip peşinden gelmemelerini söyledi. Ateş yakmak için bir kor getirmek veya Mısır'a giden yolu tarif edecek birini bulmak maksadıyla o tarafa gitti.

Cenâb-ı Hakk'ın Mûsâ (a.s.)'a vahyini bildirmek için önce ona ateş sûretinde bir tecellîde bulunmasının hikmeti, o an Hz. Mûsâ'nın en çok muhtaç olduğu nesnenin ateş olması ve onu bulabilmek için büyük bir arayışa girmesidir. Dolayısıyla mecazî olarak ateş suretinde tecelli etmekle Mûsâ'nın oraya bütün himmetiyle yönelmesini sağlamıştır. Eğer başka bir sûrette tecelli etseydi, o zaman Mûsâ'nın dikkati esas istediği şeyin üzerinde toplandığı için ona gereken ilgiyi göstermeyebilir ve istenen netice hâsıl olmayabilirdi. Bu sebeple kul, bütün himmetini Hakk'a kulluk ve O'na yönelme istikâmetinde teksif etmeli, Rabbinden de o istikâmette tecellilerde bulunmasını talep etmelidir.

Aradığını bulma arzu ve iştiyakıyla ateşin yanına koşan Mûsâ (a.s.) bakalım orada hangi süprizlerle karşılaştı:

فَلَمَّآ اَتٰيهَا نُودِيَ يَا مُوسٰى ﴿١١﴾ اِنّ۪ٓي اَنَا رَبُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَۚ اِنَّكَ
بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًىۜ ﴿١٢﴾

11. Ateşin yanına varınca kendisine: "Ey Mûsâ!" diye nidâ edildi:

12. "Şüphesiz ben senin Rabbinim. Haydi ayakkabılarını çıkar; çünkü sen mukaddes Tuvâ Vâdisi'nde bulunuyorsun!"

Hz. Mûsâ'dan ayakkabılarını çıkarmasını istenmesinin hikmeti neydi? Bununla ilgili yapılan şu işârî izahlar meseleyi az da olsa kavramamıza yardımcı olmaktadır:

"İki ayakkabı, dünya ve âhireti temsîl etmektedir. O halde kalbini dünya ve âhiretle ilgili meşgûliyetlerden boşalt! Hak için her şeyden ayrılıp sıyrıl ve Allah'ın mârifet ve müşâhedesinde fânî olmaya bak!.." (Kuşeyrî, *Letâifü'l-i ârât*, II, 255)

Diğer bir açıdan “iki ayakkabını çıkar” emri şu mânaya gelir:

“Sen çamurdan getirdiğin tabîat ve nefsten sıyrıl! Nefsini ve ona bağlı şeyleri düşünmeyi bırak; gel! Delîlin tefekküründen vazgeç! Çünkü müşahededen yani yâni gözle ayan beyan gördükten sonra bunların faydası yoktur!”

Allah Teâlâ, Hz. Mûsâ’ya mukaddes Tuvâ vâdîsinde “Ayakkabılarını çıkar!” diye emretti. Çünkü, orası Hak Teâlâ’nın huzûru, yaygısıydı ve oraya ayakkabıyla basılması uygun değildi. Ayrıca orada yalınayak yürümek, tevâzû ve edeb yönünden en münâsip olanıydı. Bu sebepledir ki, ümmet-i Muhammed’in seçkinlerinden Bişr-i Hafî ve benzeri kişiler, yalınayak yürümüşlerdir. Selef-i sâlihîn[8] de, Kâbe’yi yalınayak tavâf ederlerdi.

Diğer taraftan mukaddes mekânda ayakkabıların çıkarılması emri, Mûsâ (a.s.)’ın ayaklarının, yerin bereketinden istifade edip, şerefyâb olması içindi. Ancak ne ibretlidir ki, Rasûlullah (s.a.v.)’e Mîrâc gecesi: “Ey Habîbim! Sen arş yaygısı üzerinde ayakkabılarınla yürü ki, arş senin ayakkabılarının tozuyla şereflensin ve arşın nûru sana kavuşma nimetine nâil olsun!” denildiği rivayet edilmektedir. (Bursevî, *Rûhu’l-Beyân,* V, 441)

Ayakkabıların çıkarılıp ilâhî huzura kabul gerçekleştikten sonra Hz. Mûsâ’ya tebliğ edeceği dinin temel esaslarını teşkil edecek emirler gelmeye başlıyor:

En güzel isimlerin Allah’a ait olmasıyla ilgili yeterli miktarda izah için A‘râf 7/180. âyetin tefsirine bakılabilir. Burada, sâlih bir zâtın hüsn-i hâtimesiyle alakalı bir Hocaefendi’den işittiğim ibretli bir hâdiseyi hatırlatmakta fayda var: Aynı zamanda Kur’an hafızı olan o zat, ihlasla Rabbinin kulluğuna devam ediyor, fırsat buldukça gece gündüz Allah Kelâmı’nı okuyor. En son Tâhâ sûresinin 8. âyeti olan

اَللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۜ لَهُ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰى **“Allah ki, kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur. En güzel isimler O’na aittir”** sözleri dilinden dökülerek rûhunu Rabbine teslim ediyor.

Gayyûr: İffet ve namusuna son derece düşkün, eşini kem gözlerden son derece kıskanan.

Selef-i sâlihîn: Sahâbe-i kirâmdan sonra ahlâk ve yaşayışları itibariyle onların yolunu tutan, Kur’an ve sünnet ölçüleri içinde yaşamaya özen gösteren tabiîn ve tebe-i tabiîn gibi önceki sâlih şahsiyetler.

Hz. Mûsâ'ya Verilen Tâlimatlar

وَاَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحٰى ﴿١٣﴾ اِنَّنٖى اَنَا اللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّٓا اَنَا
فَاعْبُدْنٖىۙ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ لِذِكْرٖى ﴿١٤﴾ اِنَّ السَّاعَةَ اٰتِيَةٌ اَكَادُ اُخْفٖيهَا
لِتُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعٰى ﴿١٥﴾ فَلَا يَصُدَّنَّكَ عَنْهَا مَنْ لَا يُؤْمِنُ
بِهَا وَاتَّبَعَ هَوٰيهُ فَتَرْدٰى ﴿١٦﴾

13. "Ben seni peygamber seçtim. Şimdi sana vahyolunacakları dinle:"

14. "Şüphesiz ben Allahım. Benden başka ilâh yoktur. Öyleyse yalnız bana kulluk et, beni anmak için de namaz kıl!"

15. "Kıyâmet mutlaka kopacaktır. Ancak herkese dünyada yapıp ettiklerinin karşılığı en âdil biçimde verilmesi için onun vaktini gizli tutuyorum."

16. "O halde kıyâmete inanmayan ve nefsânî arzularının peşinden gidenler, ona inanmaktan ve onunla ilgili gerçekleri anlatmaktan sakın seni alıkoymasın! Yoksa helâk olursun!"

Mukaddes Tuvâ vâdisinde ateş hâlinde yanmakta olan ağacın arkasından gelen ilâhî vahiyle Hz. Mûsâ'ya verilen ve can kulağıyla dinlemesi istenilen ilk talimatlar şunlardır:

• Allah'tan başka ilâh yoktur.

• Öyleyse yalnız O'na kulluk yapılacaktır.

• Kulluk için yapılacak ibâdetlerin başta geleni namazdır.

• Dünyada Allah'a kulluk imtihanından geçmenin çok mühim bir sebebi vardır. O da kıyâmettir. Kıyâmet mutlaka kopacak ve herkes iyi ya da kötü yaptığının karşılığını muhakkak görecektir. İmtihanın sırrı olarak Allah Teâlâ, hem fert olarak insanların ölüm vakitlerini, hem de kâinatın ölümü demek olan kıyâmet vaktini gizli tutmuştur. Bunların vakti bilinseydi belki sır bozulabilir, şifre çözülebilirdi.

• Sevabıyla ve azabıyla âhiret hayatını bir an bile hatırdan çıkarmamak lâzımdır. Ona imandan uzaklaştıracak imansızlarla ve nefsânî arzularının zebûnu olmuş bedbahtlarla münâsebetlere dikkat edilmelidir. Bu husustaki en küçük ihmal insanın helâk olması gibi feci bir âkıbete sebep teşkil edebilir.

• Derin bir tefekkür nazarıyla bakıldığında Mûsâ (a.s.)'a yapılan bu ilk talimatlarda şöyle dakîk bir işârî mâna bulunduğu sezilir:

Tasavvuf, "mârifetullâh" ilmidir. Kulun mârifetullâha ermesinin iki mühim

adımı vardır. Birincisi, Allah'ın dışındaki tüm varlıklardan kalben irtibat ve alâkayı kesme, yani "fenâ fillâh" makâmıdır. İkincisi de, Allah ile bâkî olma yani "bekâ billâh" makâmıdır. Fenâ, bekâdan önce gelir. Zira üzeri yazılı bir levhaya, bir şeyler yazmak isteyen kişi, ancak önceki yazıları sildiği takdirde bunu yapabilir. Ancak o levhayı sildikten sonra, ikinciyi yazabilir. İşte Allah Teâlâ, Hz. Mûsâ'ya verdiği talimatlarda bu güzel sırayı göstermiştir. Önce ayakkabılarını çıkarmasını emretmiştir ki yukarıda da izah edilmeye çalışıldığı üzere bu, gönlü, Allah'ın dışında olan her şeyden, her şeyin sevgisinden temizlemeye işarettir. Hak Teâlâ daha sonra Mûsâ (a.s.)'a yapması gereken hususları emretmiştir ki bunların esası da şu üç şeye dayanır:

• Mebde ilmi yani başlangıçta ilk olarak bilinmesi gereken ilim: Bu ilim, Allah Teâlâ'yı tanımaktır. **"Şüphesiz ben Allahım. Benden başka ilâh yoktur"** (Tâhâ 20/14) bunu bildirir.

• Vasat ilmi yani ikinci olarak bilinmesi gereken ilim: Bu kulluk ilmi demek olup, insanın dünya hayatında yapması gereken işlerle alakalıdır. **"Öyleyse yalnız bana kulluk et, beni anmak için de namaz kıl!"** (Tâhâ 20/14) bunu anlatır. Ayrıca burada "Bana kulluk et" kısmı maddî-bedenî amellere, "beni anmak için" kısmı ise ruhânî amellere bir işarettir. Kulluğun başlangıcı bedenî ameller, sonu da ruhânî amellerdir.

• Me'âd ilmi yani âhiret ve âhiret halleriyle ilgili bilinmesi gereken ilim. Bu ilim ise **"Kıyâmet mutlaka kopacaktır"** (Tâhâ 20/15) beyânıyla haber verilir.

Yüce Allah, emirlerine, **"Şüphesiz senin Rabbin benim"** (Tâhâ 20/12) beyânıyla **"lutfunu"** ifade ederek başlamış; talimatlarının sonunda da: **"O halde kıyâmete inanmayan ve nefsânî arzularının peşinden gidenler, ona inanmaktan ve onunla ilgili gerçekleri anlatmaktan sakın seni alıkoymasın! Yoksa helâk olursun!"** (Tâhâ 20/16) buyruğuyla "kahrını" göstermiştir. Rabbimiz bununla, rahmetinin gazab ve kahrının önüne geçtiğine dikkat çekmekte ve kulun, kulluğu esnasında mutlaka havf ve recâ, korkuyla ümit arasında olması gerektiğine işaret etmektedir. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXII, 21)

Bu ilk talimat ve öğütlerin ardından Yüce Allah Mûsâ (a.s.)'ı ruhen yatıştırıp peygamberliğe hazırlamak üzere onunla konuşmaya başladı:

وَمَا تِلْكَ بِيَمِينِكَ يَا مُوسٰى ﴿١٧﴾ قَالَ هِيَ عَصَايَۚ اَتَوَكَّؤُا عَلَيْهَا
وَاَهُشُّ بِهَا عَلٰى غَنَمِي وَلِيَ فِيهَا مَآرِبُ اُخْرٰى ﴿١٨﴾ قَالَ اَلْقِهَا يَا
مُوسٰى ﴿١٩﴾ فَاَلْقٰيهَا فَاِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعٰى ﴿٢٠﴾ قَالَ خُذْهَا وَلَا

﴿ قَالَ خُذْهَا وَلَا تَخَفْ سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا الْأُولٰى ﴾٢١

17. Allah: "Şu sağ elindeki de ne ey Mûsâ?" diye sordu.

18. Mûsâ: "O benim asamdır; yürürken ona yaslanırım, onunla davarlarıma yaprak silkelerim; ayrıca onunla daha pek ihtiyaçlarımı karşılarım" dedi.

19. Allah: "Onu yere at ey Mûsâ!" diye emretti.

20. Mûsâ da hemen onu yere attı. Bir de ne görsün: asa hızla kıvrılıp giden kocaman bir yılan oluvermiş!

21. Allah şöyle buyurdu: "Tut onu! Korkma! Biz onu tekrar eski hâline çevireceğiz."

Allah Teâlâ, ilâhî hitâbın dehşetiyle kendinden geçen Mûsâ'nın dikkatini elindeki asa üzerinde toparlayabilmesi için böyle sual buyurmuştur. Bir de onu asada ortaya çıkacak mûcizeyi tahammüle hazırlamak istemiştir. Eğer Cenâb-ı Hak onu, kendisini saran ilâhî heybetin tesiri altında bırakıverseydi, Mûsâ (a.s.)'ın kendi gayretiyle aklının başına gelmesi ve yapması gereken işlere güç yetirmesi bir daha mümkün olmayabilirdi.

Hz. Mûsâ'nın asâsını yere atmasının, onun iç dünyasına âit bir irşad mâhiyetinde olduğu da anlaşılmaktadır. Şöyle ki:

Mûsâ (a.s.), **"Şu sağ elindeki de ne ey Mûsâ?"** (Tâhâ 20/17) suâline cevâben **"O benim asamdır"** (Tâhâ 20/18) diyerek onu kendine izâfe edince, yâni fânî bağlılıkları zikredince, Allah Teâlâ bunların atılmasını, bırakılıp terkedilmesini emretti. Nefs ve nefse ait olan kötü vasıflar, koca bir yılan hâlinde temessül etti. Böylece Mûsâ'ya nefsin hakîkati gösterildi. O ise korktu, ürktü ve ondan kaçtı. Bütün bunlarla ona bir bakıma şöyle denilmiş oldu:

"Ey Mûsâ! İşte bu yılan, Allah'tan başka şeylere bağlılık vasfının ta kendisidir. Bu nefsânî vasıf, şekillenmiş bir sûrette sahibine gösterilince, ondan ürker ve kaçar."

"Asânı yere at!" (Tâhâ 20/19) emrinin diğer bir işârî mânası da şudur:

"Artık sen tevhîd sıfatı ile sıfatlanmışsın. Senin bir asâya dayanıp güvenmen, senin için kendisine dayanacağın ve kendisinden yardım dileyeceğin fânî bir varlığın olması, nasıl doğru ve yerinde olabilir? Nasıl olur da sen, o asâ ile şöyle yapıyorum, ondan istifade ediyorum ve onda benim için başka faydalar da var diyorsun? Tevhîd yolunda ilk adım, sebepleri terktir. Yâni mutlak tevekkül ve teslîmiyettir. O halde her türlü talep ve istekten vazgeç!" (Kuşeyrî, *Letâifü'l-i ârât*, II, 256-257)

Nitekim Hz. İbrâhim, melekler dâhil bütün fânilerin yardımından müstağnî

kalarak izâfetlerden sıyrılmıştı. Bu şekilde, yalnız Hakk'a tevekkül ve teslîmiyet okyanusuna dalması ile ona ateş, serin ve selâmet olmuştu. Bu sebeple:

"Hakk'ın nidâsını i iten ve O'nun cemâlinin nûrunu gören ki i, Allah'tan ba ka dayandığı her eyi bırakır. Allah'ın fazl u kereminden ba ka bir eye dayanmaz. Nefsin arzularından sıyrılır" denilmiştir.

Hz. Mûsâ'nın ayağında ayakkabısı, elinde asası vardı. Ayak kaçmanın, el ise istemenin aletidir. Bu sebeple Cenâb-ı Hak, Hz. Mûsâ'nın kaçmamasına bir işaret olsun diye önce, "Ayakkabılarını çıkar" buyurmuş; sonra da "istemeyi bırakması"na işaret olsun diye, "Ey Mûsâ asanı yere bırak" buyurmuştur. Buna göre sanki Hak Teâlâ: "Sen, kaçma ve isteme makamında olduğun müddetçe, nefsinle meşgul olmuş, kendin için pay aramış olursun. O zaman da mârifetullâha uygun olacak şekilde, hâlis, saf ve sırf benim için olamazsın. Bu bakımdan, kulluğunun sadece bana ait olması için, kaçışı ve isteyişi bırakman gerekir" buyurmuş olmaktadır. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXII, 24)

Allah Teâlâ Mûsâ (a.s.)'a hâriçte âfâkî bir mûcize olan asa mûcizesini gösterdikten sonra ikinci bir mûcize olarak da bizzat kendi üzerinde cereyan eden enfüsî bir mûcize göstermek istedi. Bu sebeple şöyle buyurdu:

وَاضْمُمْ يَدَكَ اِلٰى جَنَاحِكَ تَخْرُجْ بَيْضَٓاءَ مِنْ غَيْرِ سُٓوءٍ اٰيَةً اُخْرٰىۙ ﴿٢٢﴾ لِنُرِيَكَ مِنْ اٰيَاتِنَا الْكُبْرٰىۚ ﴿٢٣﴾

22. "Şimdi de elini koynuna sok; bir başka mûcize olarak o, kusursuz ve lekesiz bir biçimde bembeyaz çıkıversin!"

23. "Tâ ki, böylece sana büyük âyetlerimizden bir kısmını göstermiş olalım."

Hz. Mûsâ bu ilâhî emri yerine getirince, eli, her türlü illet ve hastalıklardan sâlim ve parlak bir güneş gibi bembeyaz bir hâle geldi. O, âdeta parıldayan bir projektör gibi olmuştu. Çok şaşırdı. Sonra kendisine: "Elinin böyle parlak olmasından sana ve başkalarına bir korku gelirse, elini tekrar koynuna sok! Böylece yine evvelki şekline gelir!" buyruldu.

Mûsâ (a.s.)'ın elini koynuna koyup bembeyaz olarak çıkarmasında şu işaret vardır:

Bu hal, cömertlik, kerem, sehâvet ve îsârın hakikatini gerçekleştirdikten sonra elden sadır olacak kerâmetlere işarettir. Cömertlik, istenmeden önce bir şeyi vermendir. Kerem ise, senin de muhtaç olduğun şeyi vermendir. Dostluk ancak vermekle gerçekleşir.

Rivayete göre Allah Teâlâ Cebrâil (a.s.)'ı Hz. İbrâhim'e insan sûretinde

gönderdi. Cebrâil (a.s.):

“- Ey İbrâhim! Kimseyi ayırmıyor, hem dosta hem de düşmana iyilik ediyorsun” dedi. İbrâhim (a.s.):

“- Ben ihsânı ve vermeyi Rabbimden öğrendim. Rabbimin dostu düşmanı ayırmadan verdiğini gördüm. Bu yüzden verirken ben de kimseyi ayırmam” diye cevap verdi. Bunun üzerine Allah Teâlâ ona: “Ey İbrâhim! Sen benim gerçek dostumsun” buyurdu. (Bursevî, *Rûhu’l-Beyân,* V, 449)

Allah Teâlâ, böylece Mûsâ (a.s.)’a iki büyük mûcizeyle birlikte peygamberlik vazîfesini verdi. Dîni tebliğ etmesini istedi. Bunun için de önce Firavun’a gitmesini emretti:

اِذْهَبْ اِلٰى فِرْعَوْنَ اِنَّهُ طَغٰى ﴿٢٤﴾

24. Allah: “Şimdi artık Firavun’a git. Çünkü o gerçekten çok azgınlaştı” buyurdu.

Bu âyette iki mânaya işaret vardır:

• Dürüst, dikkatli ve samimi bir mürid, nefis tezkiyesi ve kalp tasfiyesiyle birlikte gerekli mânevî terbiyesini tamamlayıp kemâl mertebesine ulaştığı zaman Allah onu kullarına yol göstermek ve onları terbiye etmekle vazîfelendirir.

• Erenlerin kemâli, tekrar halka dönmelerinde, onlara karışıp ezâ ve cefâlarına sabretmelerindedir. Böylece kendi hilim, merhamet, cömertlik ve affediciliklerini denemiş olurlar.

Mûsâ (a.s.), bu meşakkatli vazîfeyi yapmak için gereken bütün inâyet ve desteği Rabbinden şöyle talep etti:

قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِى صَدْرِى ﴿٢٥﴾ وَيَسِّرْ لِى اَمْرِى ﴿٢٦﴾ وَاحْلُلْ
عُقْدَةً مِنْ لِسَانِى ﴿٢٧﴾ يَفْقَهُوا قَوْلِى ﴿٢٨﴾

25. Mûsâ şöyle yalvardı: “Rabbim! Göğsüme genişlik ver.”

26. “İşimi kolaylaştır.”

27. “Dilimin düğümünü çöz.”

28. “Ta ki, sözümü iyi anlasınlar.”

Mûsâ (a.s.) Rabbinden öncelikle risâlet yükünü taşıyabilmek, onun zorluklarına ve insanların eziyetlerine sabredebilmek için göğsünü genişletmesini, yüreğini cesâret ve emniyet hissiyâtıyla doldurmasını ve işini kolaylaştırmasını ister. Çünkü hangi iş olursa olsun, onda başarılı olmanın birinci şartı göğüs genişliğidir. Kişi, Allah’ın izniyle kendinde o işi yapacak bir

cesâret ve güvenin olduğuna inanmalıdır. Bu inanç, Yüce Allah'ın peygamberlere ve velî kullarına en büyük ihsânlarından biridir. Dikkat çeken bir durum şudur ki, burada Hz. Mûsâ, Cenâb-ı Hak'tan göğsünü genişletmesini isterken, Rabbimiz, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e katından bir lutuf olarak, onun yalvarmasına ihtiyaç bırakmaksızın: **"Rasûlüm! Biz senin göğsünü açıp genişletmedik mi?"** buyurur. (İnşirâh 94/1)

İkinci olarak Mûsâ (a.s.) rahat, selis, tesirli ve iknâ edici konuşabilmesi ve söylediklerini insanların kolaylıkla anlayabilmesi için dilindeki düğümü çözmesini ister. Çünkü tebliğde başarılı olabilmek için hem hitâbetin etkileyici, hem de konuşmanın beliğ ve fasîh olmasının çok büyük önemi vardır.

Mûsâ (a.s.)'ın dilindeki düğüm hakkında iki farklı izah yapılır:

• Bu, Cenâb-ı Hakk'ın onun dilinde yaratmış olduğu ve rahat konuşmasına engelleyen bir düğümdü.

• Rivayete göre Hz. Mûsâ, sarayında ihtimamla büyütülen bir çocukken Firavun'un kendisini kucağına aldığı sırada ona bir tokat vurdu, arkasından sakalını tutup yolmaya başladı. Firavun, hanımı Âsiye'ye: "Bu benim düşmanımdır" deyip onun öldürülmesini emretti. Âsiye ise: "Sakin ol, o daha küçük bir çocuktur. Eşyayı birbirinden ayırt edemiyor" dedi. Sonra bunu ispat için iki leğen getirtti. Bunlardan birisine kor ateş, diğerine mücevher koydurdu. Cibrîl, Mûsâ'nın elini tutarak ateşe uzattırdı. O da ateşi kaldırıp dilinin üzerine koydu. İşte dilindeki düğüm bundan oluşmuştu. (Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XVI, 199-200)

Hz. Mûsâ duasına şöyle devam ediyor:

وَاجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِنْ اَهْلِي ﴿٢٩﴾ هٰرُونَ اَخِي ﴿٣٠﴾ اُشْدُدْ بِهِ اَزْرِي ﴿٣١﴾ وَاَشْرِكْهُ فِي اَمْرِي ﴿٣٢﴾

29. "Ailemden birini bana yardımcı kıl."

30. "Kardeşim Hârûn'u."

31. "Onunla beni kuvvetlendir."

32. "Onu bu mühim işime ortak kıl."

29. âyette yardımcı mânasında "vezîr" kelimesi kullanılmıştır. اَلْوَزِيرُ (vezîr), padişahın işlerinin yapılmasına yardımcı olan, yükünü taşıyan, görüşleriyle ona yardım eden yakın arkadaşıdır. İşte Mûsâ (a.s.) yüklendiği ağır vazîfenin taşınmasında kendine yardımcı olacak bir vezir istemiştir. Bu, dinî hususlarda ve Allah'ın dinini tebliğde yardımlaşmanın önemine dikkat çeker.

Rasûlulâh (s.a.v.) şöyle buyurur:

“Sizden herhangi bir kimse bir i in idâresine getirildiğinde, eğer Allah o kimse hakkında hayır murad ederse, ona sâlih bir vezir nasip eder. Zira o, unutunca kendisine hatırlatır, hatırladığında kendisine yardımcı olur.” (Nesâî, Bey‘at 33; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 70)

Burada şu latîf ve dakîk mânaya işaret etmekte fayda vardır: Hz. Mûsâ, Firavun’a giderken kardeşi Hârûn’un kendisine arkadaşlık etmesini istedi. Fakat Tûr dağına Rabbiyle buluşmaya ve O’nu kelâmını dinlemeye giderken böyle bir şeye ihtiyaç duymadı. Çünkü muhabbet yalnızlığı ve tekliği gerektirir. Sevgiliyle baş başa iken araya başkasının girmesi uygun düşmez. Halkla beraber olmakta ise meşakkat ve sıkıntı vardır. İnsan orada sıkıntısını paylaşacak ve meşakkatlerine ortak olacak birini arar. (Kuşeyrî, *Letâifü’l-i ârât*, II, 259)

Mûsâ (a.s.), Cenab-ı Hak’tan bu yardımları isterken esas gâyesinin Allah’a kulluk ve O’nun rızası olduğunu şöyle ifade ediyor:

بَصِيرًا ﴿٣٥﴾ كَيْ نُسَبِّحَكَ كَث۪يرًاۙ ﴿٣٣﴾ وَنَذْكُرَكَ كَث۪يرًاۜ ﴿٣٤﴾ اِنَّكَ كُنْتَ بِنَا

33. “Tâ ki seni bol bol tesbih edelim.”

34. “Seni çok çok zikredelim.”

35. “Sen, zâten bizi her halimizle çok iyi görmekte ve bilmektesin.”

“Tesbih”, Allah Teâlâ’yı zât, sıfat ve fiilleri hususunda şânına yakışmayan noksanlıklardan tenzih edip aklamaktır. “Zikir” ise Cenâb-ı Hakk’ı en güzel ve en üstün celâl ve kibriyâ sıfatlarıyla vasfetmektir. Bu sebeple önce “tesbih”, sonra “zikr” gelmiştir. Âyetlerde şu mânaya işaret edildiği görülür: “İyilik ve sâlih amelerin artırılması konusunda yardımlaşmada, Allah’a giden mânevî yolun engellerinin aşılıp mesafe alınmasında gönül gönüle verip birlikte yürüyecek sâdık arkadaşın ve sâlih dostun ehemmiyeti büyüktür.” Nitekim Cenâb-ı Hak: **“İyilik ve takvâda birbirinizle yardımlaşın; günah ve düşmanlıkta ise yardımlaşmayın”** buyurur. (Mâide 5/2)

Mûsâ (a.s.)’ın bu içli ve samimi niyazları yüce dergâhta kabule şâyan oluyor:

قَالَ قَدْ اُو۫ت۪يتَ سُؤْلَكَ يَا مُوسٰى ﴿٣٦﴾ وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً اُخْرٰىۙ ﴿٣٧﴾ اِذْ اَوْحَيْنَٓا اِلٰٓى اُمِّكَ مَا يُوحٰىۙ ﴿٣٨﴾ اَنِ اقْذِف۪يهِ فِي التَّابُوتِ فَاقْذِف۪يهِ فِي الْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ الْيَمُّ بِالسَّاحِلِ يَأْخُذْهُ عَدُوٌّ ل۪ي وَعَدُوٌّ لَهُۜ وَاَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِنّ۪يۚ وَلِتُصْنَعَ عَلٰى عَيْن۪يۢ ﴿٣٩﴾

36. Allah şöyle buyurdu: “İstediklerin sana verildi, ey Mûsâ!”

37. “Nitekim biz sana daha önce de lutufta bulunmuştuk.”

38. “O vakit biz annene ilham edilmesi gerekenleri ilham edip kalbini şöyle yönlendirmiştik:”

39. “Oğlun Mûsâ’yı sandığa koyup nehre bırak! Nehir onu kıyıya atsın da, hem benim hem de onun düşmanı olan Firavun onu yanına alsın!” Ey Mûsâ: “Ayrıca bizzat benim gözetimimde yetişip eğitilmen için sana kendimden gönülleri cezbeden bir güzellik ve sevecenlik vermiştim.”

Cenâb-ı Hakk’ın Mûsâ (a.s.)’a olan en büyük nimetlerinden biri, onu Firavun’un öldürmesinden kurtarmasıdır. Hâdise kısaca şöyle vuku bulur: Mûsâ (a.s.)’ın annesi, diğer erkek çocuklar gibi Firavun’un kendi oğlunu da öldürmesinden korkuyordu. Bu yüzden burada işaret edildiği üzere gönlüne düşen ilâhî ilhama dayanarak oğlunu bir sandığa koyup Nil nehrine bıraktı. Hanımı Âsiye ile bahçesinde gezinen Firavun, suda gördüğü sandığı çıkarttırıp içindeki çocuğu görünce şaşırdı. Âyette beyân edildiği gibi, Allah’ın Mûsâ’ya bir lutfu olarak çocuğa karşı kalbinde derin bir muhabbet hissetti. Çünkü onu hem Allah sevmiş, hem de insanlara sevdirmişti. Yüzüne öyle bir güzellik vermiş, gözlerine öyle bir şirinlik ve câzibe koymuştu ki gören onu sevmeden kendini alamazdı. Allah onu, kendi gözetimi ve koruması altında olmak üzere düşmanının sarayında ve en güzel imkânlar içinde terbiye edip yetiştirmiştir.

Bu arada Hz. Mûsâ’nın ablası, kardeşinin başına neler geldiğini araştırıp soruştururken, ona bir sütanne arandığını öğrendi. Bunu fırsat bilerek Firavun’un sarayına gitti:

إِذْ تَمْشِي أُخْتُكَ فَتَقُولُ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلٰى مَنْ يَكْفُلُهُ ۜ فَرَجَعْنَاكَ إِلٰى
أُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ ۜ وَقَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَّيْنَاكَ مِنَ الْغَمِّ
وَفَتَنَّاكَ فُتُونًا ۠ فَلَبِثْتَ سِنِينَ فِي أَهْلِ مَدْيَنَ ثُمَّ جِئْتَ عَلٰى قَدَرٍ يَا مُوسٰى ﴿٤٠﴾

40. “Hani, kız kardeşin seni takip ederek gitmiş ve saray halkına: «Ona iyi bakacak birini size buluvereyim mi?» demişti. Böylece seni tekrar annene kavuşturduk ki, gözü gönlü aydınlık olsun ve üzülmesin! Yine sen, birini yanlışlıkla öldürmüştün de seni o gamdan kurtarmıştık. Ardından seni her bakımdan kemâle ermen için türlü türlü ibtilâlardan geçirdik. Bu yüzden senelerce Medyen halkı arasında kaldın. Sonra da takdir ettiğimiz şekilde Medyen’den Tûr’a döndün ey Mûsâ!”

Hz. Mûsâ’ya olan ikinci büyük ihsân burada devreye girmektedir: Mûsâ, Allah’ın husûsî yasaklamasıyla başka hiçbir anneden süt emmiyordu. (bk. Kasas 28/12) Saraydaki bakıcılar onu beslemek için ne yapacaklarını şaşırmışlar, bir

çare arıyorlardı. Tam bu sırada oraya gelmiş bulunan Mûsâ'nın ablası, kendini tanıtmadan ona bir sütanne bulma hususunda onlara yardımcı olabileceğini söyledi. Onlar da mecburen bu teklifi kabul ettiler. O da yine kimsenin ruhu duymadan Mûsâ'nın öz annesini tavsiye etti. Böylece Mûsâ annesine kavuşmuş; hem kendi hem de annesi sıkıntılardan kurtularak huzura ermiş, gözleri ve gönülleri aydınlık olmuş, mutluluk dolmuştu.

Üçüncü büyük ihsânı, bir kıptîyi hatayla öldürmesi sonrasında tecelli etmiştir. Kasas sûresinin 15-22. âyetlerinde daha tafsilatlı anlatıldığı üzere Hz. Mûsâ, İsrâiloğulları'ndan birisiyle kavga eden bir adamı istemeden öldürmüş; buna mukâbil kendisini öldürmek isteyenlerin elinden Allah'ın yardımıyla Medyen'e kaçıp kurtulmuştur. Cenâb-ı Hak hem onu affederek gamdan, sıkıntıdan kurtarmış, hem de öldürülmekten korumuştur. Onu peygamberliğe salâhiyetli hâle gelinceye kadar çeşitli sıkıntı, zorluk ve ibtilâlarla imtihan edip denemiştir.

Mûsâ (a.s.), işte böyle uzun, zor ve çileli bir ilâhî terbiyenin ardından peygamberlik rütbesine yükseltilip halkı irşat etmeye liyâkat kazandı:

وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي ﴿٤١﴾ اِذْهَبْ اَنْتَ وَاَخُوكَ بِاٰيَاتِي وَلَا تَنِيَا فِي
ذِكْرِي ﴿٤٢﴾ اِذْهَبَا اِلٰى فِرْعَوْنَ اِنَّهُ طَغٰى ﴿٤٣﴾ فَقُولَا لَهُ قَوْلًا
لَيِّنًا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ اَوْ يَخْشٰى ﴿٤٤﴾

41. Allah devamla şöyle buyurdu: "Seni kendime peygamber seçip lutuflarımla yetiştirdim."

42. "Şimdi, sen ve kardeşin size verdiğim mûcizelerimle gidin; beni anmakta ve imana dâvet vazîfenizde sakın gevşeklik ve üşengeçlik göstermeyin."

43. "Firavun'a gidin; çünkü o, gerçekten çok azgınlaştı."

44. "Ona yumuşak ve gönül alıcı sözler söyleyin. Belki o, böylece aklını başına alır veya hiç değilse biraz korkar."

Seçkin kul olmanın bir bedeli vardır. Bu yolda sabrı gerektiren, râzı olmayı gerektiren durumlar olur. Sabır, kişinin, başa gelen musibetlerin acısını yutması; rızâ ise takdirin acılığı karşısında kalbin sevinmesidir. Allah bir kulunu kendine has kılmak isterse onu belâların ortasına atar, sonra da onun cevherini kendine muhabbetten başka her şeyden temizler. Dolayısıyla bu yolun pek çok zorluklarla dolu olduğu anlaşılmaktadır.

Bahsedilen seçme neticesinde Cenâb-ı Hak Mûsâ (a.s.)'ı risâletle vazîfelendirdi. Kardeşi Hârûn'u ona yardımcı yaptı. Tebliğ esnasında da şu hususlara dikkat etmelerini hatırlattı:

Birincisi; Allah'ı zikirde gevşeklik ve üşengeçlik göstermeyin. Dille, kalple Allah'ı devamlı zikredin. Çünkü Allah'ı zikretmek başarıya ulaşmanın en mühim vasıtasıdır. Bunun hikmeti şudur:

Allah'ı zikreden kişi O'nun celâlini ve cemâlini hatırından çıkarmaz. O'nun celâlini ve büyüklüğünü hatırlayan, başkasını küçük görür ve kimseden korkmaz. Bu hatırlamadan dolayı ruhu kuvvetlenir ve gayesini gerçekleştirmede acziyete düşmez. Allah'ın cemâlini ve lutfunu hatırlayan ise O'nun emirlerini yapma hususunda gevşeklik göstermez. (bk. Enfâl 8/45)

İkincisi; Firavun'a gidin; onu tatlı, yumuşak ve gönül okşayıcı sözlerle hakka dâvet edin.

Burada tebliğde kullanılacak üslubun, hitap şeklinin ve söylenecek sözlerin nasıl olması gerektiği açıklanır. Hitap, tebliğ yapılan şahsın makam ve şahsiyetine uygun olacak; söz tatlı, yumuşak ve kalpleri tesir altına alacak bir keyfiyet ve güzellikte olacaktır. Zira bir işte yumuşaklık o işi güzelleştirip gerçekleşmesini kolaylaştırır. Sertlik ise o işi çirkinleştirir ve olmasını zorlaştırır.

Bu ilâhî talimat istikâmetinde Hz. Mûsâ Firavun'a gittiği zaman yumuşak bir üslup kullanmış ve:

"Arınmaya gönlün var mı? İster misin, seni Rabbine giden yola ileteyim de O'nu tanıyıp saygıyla O'na teslim olasın!" (Naziât 79/18-19) demiştir.

Nitekim şâirin şu beyti meselenin pek ince ve hikmetli bir yönüne dikkat çeker:

"Kalb-i sengîne kelâm-ı nerm eder lâbüd eser
Kıt'a-yı elmâs dâim hâkkolur kur un ile." (Belîğ)

"Tatlı söz en katı yürekleri bile mutlaka yumuşatır. Bilmez misiniz ki, gâyet sert olan elması bile, yumuşak bir maden olan kurşunla kazır ve yontarlar."

Firavun gibi bir azılıya yumuşak söylemek emredildiğine göre, azgınlık bakımından ondan daha aşağıda olanlara yumuşak söylemek elbette daha uygundur. Zâten Rabbimiz: **"İnsanlara güzel söz söyleyin"** (Bakara 2/83); **"Rasûlüm! Kullarıma söyle, sözün en güzelini söylesinler"** (İsrâ 17/53) buyurarak, iyiliği emredip kötülüğü yasaklarken de bu inceliğe dikkat edilmesini istemektedir.

Hâsılı, yumuşaklık mü'minlerin vazgeçilmez vasıflarından biridir. Hakk'a dâvet ve halka hizmette en mühim düsturdur. Nitekim Rasûl-i Ekrem (s.a.v.): *"Allah rıfk sahibidir, rıfkla, yumu aklıkla muâmeleyi sever. Sertliğe ve diğer eylere vermediği sevabı, rıfkla muâmeleye verir"* buyurmuştur. (Müslim, Birr 77)

Mûsâ (a.s.), göğsünü genişletmesini ve işinin kolaylaştırmasını Rabbinden

isteyip duası kabul edilmesine rağmen, Allah Teâlâ’nın onu kardeşiyle beraber Firavun’a gönderme emri karşısında tekrar korkusunu dile getirdi:

قَالَا رَبَّنَٓا اِنَّنَا نَخَافُ اَنْ يَفْرُطَ عَلَيْنَٓا اَوْ اَنْ يَطْغٰى ﴿٤٥﴾ قَالَ لَا
تَخَافَٓا اِنَّن۪ي مَعَكُمَٓا اَسْمَعُ وَاَرٰى ﴿٤٦﴾ فَأْتِيَاهُ فَقُولَٓا اِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ
فَاَرْسِلْ مَعَنَا بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ وَلَا تُعَذِّبْهُمْۜ قَدْ جِئْنَاكَ بِاٰيَةٍ مِنْ رَبِّكَۜ
وَالسَّلَامُ عَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰى ﴿٤٧﴾ اِنَّا قَدْ اُو۫حِيَ اِلَيْنَٓا اَنَّ الْعَذَابَ
عَلٰى مَنْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰى ﴿٤٨﴾

45. Mûsâ ve Hârûn: “Rabbimiz! Doğrusu onun bize fırsat vermeden saldırmasından veya büsbütün azgınlaşmasından endişe ediyoruz” dediler.

46. Allah buyurdu ki: “Korkmayın! Çünkü ben sizinle beraberim; her şeyi işitiyor ve görüyorum!”

47. “Haydi, ona gidin ve şöyle deyin: «Biz, senin Rabbinin elçileriyiz. İsrâiloğulları’nı artık bizimle gönder de onlara daha fazla işkence etme! Biz, sana Rabbinden bir mûcize getirdik. Selâm ve selâmet, doğru yolu tutanlara olsun!»”

48. “«Şüphesiz bize, azabın, peygamberleri yalanlayıp doğru yoldan yüz çevirenlerin tepesine ineceği vahyolundu.»”

Mûsâ (a.s.) korkusuna gerekçe olarak:

• Firavun’un kendilerini cezalandırmakta acele edeceğini, düşmanca muâmelesinde ileri gideceğini, dâveti tamamlayıp mûcize gösterinceye kadar sabredemeyeceğini, dolayısıyla da ona gitmenin hayırlı bir netice hâsıl etmeyeceğini;

• Veya bu sebeple onun azgınlığının büsbütün artacağını, zulüm ve inkârında daha da ileri gideceğini belirtmiştir.

Demek ki Firavun, yaptığı zulümler ve zorbalıklar sebebiyle herkesin gözünü korkutmuştu ve gerçekten korkulacak bir mevkide bulunuyordu.

Hz. Mûsâ ile Hârûn’un tebliğinin esası şuydu:

• Allah’ın gösterdiği doğru yolda yürüyenler, hem dünyada hem de âhirette selâmet, saâdet ve emniyete kavuşacaklardır.

• Peygamberi yalanlayan ve onun çağırdığı doğru yoldan yüz çevirenler ise dünyada helâk edici musibetlere, âhirette de ebedî azaba müstahak olacaklardır.

Hâsılı Hz. Mûsâ ve Hz. Hârûn, büyük bir acziyet içinde ve tam bir teslimiyetle Allah’a sığınmışlar, Allah da yardım ve korumasıyla onların imdâdına yetişmiştir.

Anlatıldığına göre bir zamanlar Bağdat'ta bir kıtlık oldu. Halk toplandı ve şikâyetlerini bir dilekçeyle vezir Ali b. İsa'ya arzettiler. Vezir dilekçeyi okudu ve arkasına şöyle yazdı: "Ben gökyüzü değilim ki size su vereyim, yeryüzü değilim ki sizi doyurayım. Siz iyisi mi Rabbinize müracaat edin!"

Hz. Mûsâ ve Hz. Hârûn, Cenab-ı Hakk'ın istediği şekilde Firavun'a gidip onu İslâm'a dâvet ettiler:

Rabbiniz Kim

قَالَ فَمَنْ رَبُّكُمَا يَا مُوسٰى ﴿٤٩﴾ قَالَ رَبُّنَا الَّذٖٓى اَعْطٰى كُلَّ شَيْءٍ
خَلْقَهُ ثُمَّ هَدٰى ﴿٥٠﴾ قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْاُولٰى ﴿٥١﴾ قَالَ عِلْمُهَا
عِنْدَ رَبّٖى فٖى كِتَابٍۚ لَا يَضِلُّ رَبّٖى وَلَا يَنْسٰىۘ ﴿٥٢﴾ اَلَّذٖى جَعَلَ
لَكُمُ الْاَرْضَ مَهْدًا وَسَلَكَ لَكُمْ فٖيهَا سُبُلًا وَاَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءًۜ
فَاَخْرَجْنَا بِهٖٓ اَزْوَاجًا مِنْ نَبَاتٍ شَتّٰى ﴿٥٣﴾ كُلُوا وَارْعَوْا اَنْعَامَكُمْۜ
اِنَّ فٖى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِاُو۬لِى النُّهٰى ﴿٥٤﴾ مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفٖيهَا نُعٖيدُكُمْ
وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً اُخْرٰى ﴿٥٥﴾

49. Firavun: “Söyleyin bakalım, sizin Rabbiniz de kimmiş, ey Mûsâ?” diye çıkıştı.

50. Mûsâ: “Rabbimiz, her şeye yaratılışındaki temel özellikleri veren, sonra onu yaratılış gâyesine uygun biçimde yola koyan Allah’tır” diye cevap verdi.

51. Firavun: “Öyle ise geçmiş nesillerin hâli ne olacak?” diye sordu.

52. Mûsâ şöyle cevap verdi: “Onlara dair bilgi Rabbimin katında bir kitaptadır. Rabbim asla şaşırmaz, yanlış yapmaz ve unutmaz.”

53. “Yeryüzünü size döşek yapan, orada sizin için yollar ve geçitler açan, gökten yağmur yağdırıp su indiren yine O’dur.” İşte biz o suyla türlü türlü bitkilerden çift çift bitiriyoruz.

54. O bitkilerden hem siz yiyin, hem de hayvanlarınızı otlatın. Şüphesiz bunda akıl sahipleri için nice dersler, nice deliller vardır.

55. Sizi topraktan yarattık, yine sizi oraya döndüreceğiz ve bir kez daha sizi diriltip oradan çıkaracağız.

Firavun Hz. Mûsâ’ya iki sual sorar:

İlk olarak, dillerinden düşürmedikleri Rablerinin kim olduğu hakkında bilgi ister, Mûsâ (a.s.) da O’nu sıfatlarıyla tanıtır. Çünkü Cenâb-ı Hakk’ın zâtını tanımak imkânsızdır. O, ancak sıfatları ve fiilleriyle tanınır. Buna göre hepimizin Rabbi, her türlü varlığı yaratan, her birine yaratılış gayelerini, ihtiyaçlarını ve onlardan sağlanacak faydaları dikkate alarak husûsî şekil ve özellikler veren, aynı zamanda her birine yürüyecekleri yolu gösteren, yapacakları işi öğreten Allah’tır.

İkinci olarak Firavun, önceden gelip geçmiş olup Allah'ın birliğini inkâr eden ve putlara tapan nesillerin hallerinin nice olduğunu sorar. Mûsâ (a.s.), büyük ihtimalle konuyu değiştirmek için sorulan bu sorunun cevâbına fazla girmeden yine fırsatı değerlendirerek, Firavun'u inanmaya çağırdığı Cenâb-ı Hakk'ın sıfatlarını anlatmaya devam eder. Geçmiş ümmetlerin hâli de dâhil her şeyin ilminin Allah katında Levh-i Mahfûz'da kayıtlı olduğunu, yani Allah'ın her şeyi çok iyi bildiğini, O'nun şaşırmasının, yanılmasının ve unutmasının söz konusu olmadığını bildirir. Sonra da tabiattan Allah'ın birliğini, kudret ve azametini gösteren canlı deliller ileri sürerek Firavun'un taştan katı kalbini yumuşatmaya çalışır.

Buna göre aklı olan herkes[9] bunlardan hareketle o Yüce Yaratan'ın varlığını, birliğini, ulûhiyet ve rubûbiyetini tanır, O'na teslim olur. Hem o toprağa öyle kuru bir toprak gözüyle bakmamak gerekir. Onda nice sırlar gizlidir. Burada sadece şunu belirtmek yeterli olacaktır:

Allah bütün insanları ondan yaratmıştır ve yaratmaktadır. Eceli gelip ölenleri oraya döndürmekte, ruhsuz bedenleri çürümüş toprak hâline getirmektedir. İşin en dikkat çekici tarafı ise, vakti gelince bütün insanları ondan tekrar ruhlarıyla ve bedenleriyle beraber çıkaracaktır!

Ömer b. Abdülaziz'le alakalı şu hâdise çok ibretli ve fevkalade tesirlidir:

Muhammed b. Kâ'b el-Kurazî şöyle anlatır:

Ömer b. Abdülaziz'le Medine-i Münevvere'de karşılaşmıştım. O zaman genç, yakışıklı, ter ü tâze ve bolluk içindeydi. Daha sonra halîfe olunca yanına gittim, izin istedim, izin verilince içeri girdim. Ömer b. Abdülaziz'i görünce şaşırdım ve ona şaşkın şaşkın bakmaya başladım. Bana:

"–Ey İbn Kâ'b! Neden öyle şaşkın bir vaziyette bakıyorsun?" dedi.

"–Ey Mü'minlerin Emîri! Renginiz uçmuş, bedeniniz yıpranmış, saçlarınız ağarmış ve dökülmüş! Sizi bu hâlde görünce hayretimi gizleyemedim" dedim.

Bunun üzerine bana şunları söyledi:

"–Ey İbn Kâ'b! Beni kabre konduktan üç gün sonra görsen kim bilir ne kadar şaşıracaksın? O zaman karıncalar gözlerimi çıkarmış, gözlerim yanaklarımın üzerine akmış, ağzım burnum da kan ve irinle dolmuş olur. İşte o zaman beni hiç tanıyamaz ve daha çok şaşırırsın. Şimdi bunları bırak da sen bana İbn Abbas'ın Rasûlullah (s.a.v.)'den rivayet ettiği hadîsi tekrar et..." (Hâkim, *el-Müstedrek,* IV, 300/7706)

Bütün bunlara rağmen şu da bir gerçek ki, kalp gözleri iyice körleşmiş öyle kâfirler var ki bu apaçık delillerin hiçbirini göremez, inkârları içinde tükenip giderler. İşte Firavun bunlardan biridir:

وَلَقَدْ اَرَيْنَاهُ اٰيَاتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَاَبٰى ﴿٥٦﴾ قَالَ اَجِئْتَنَا لِتُخْرِجَنَا مِنْ اَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يَا مُوسٰى ﴿٥٧﴾ فَلَنَأْتِيَنَّكَ بِسِحْرٍ مِثْلِهِ فَاجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا لَا نُخْلِفُهُ نَحْنُ وَلَٓا اَنْتَ مَكَانًا سُوًى ﴿٥٨﴾ قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمُ الزِّينَةِ وَاَنْ يُحْشَرَ النَّاسُ ضُحًى ﴿٥٩﴾

56. Yemin olsun ki, Firavun'a bütün mûcize ve delillerimizi gösterdik; fakat o yine de yalanladı ve gerçeği kabul etmemekte diretti.

57. Dedi ki: "Mûsâ! Yaptığın büyü ile bizi yurdumuzdan çıkarmak için mi geldin?"

58. "Madem öyle, biz de sana onun benzeri bir büyü ile karşı koyacağız. Öyleyse sen aramızda, sonradan katılmaktan caymayacağımız bir buluşma vakti ayarla da, düz ve geniş bir alanda karşılaşıp kozlarımızı paylaşalım!"

59. Mûsâ: "Buluşma zamanımız, bayram günü ve insanların toplandığı kuşluk vaktinde olsun" dedi.

Mûsâ (a.s.)'ın o günde onlarla karşılaşmak üzere sözleşmesindeki hedefi; Allah'ın kelimesinin yücelmesi, dininin gâlibiyeti, kâfirin susturulması ve bâtılın can çekişerek yok olmasının hıncahınç kalabalıkların gözü önünde gerçekleşmesini istemesidir. Böylelikle, gerçeğin ortaya çıkmasını isteyenlerin bu talepleri daha bir güçlenecek, bâtıl taraftarlarının ise keskin kılıçları körelecekti. Göçebeler ve şehirliler arasında bu mühim hâdiseden çokça söz edilecek, bu haber her tarafa yayılacaktı. Aslında bu Mûsâ (a.s.)'ın da çok istediği, belki de arayıp bulamayacağı önemli bir fırsattı. Ahmak Firavun, farkında olmadan Hz. Mûsâ'nın kalabalık kitlelere dâvasını tebliğ edebilmesi için böyle müsait bir zemin hazırlamaktaydı:

فَتَوَلّٰى فِرْعَوْنُ فَجَمَعَ كَيْدَهُ ثُمَّ اَتٰى ﴿٦٠﴾ قَالَ لَهُمْ مُوسٰى وَيْلَكُمْ لَا تَفْتَرُوا عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا فَيُسْحِتَكُمْ بِعَذَابٍۚ وَقَدْ خَابَ مَنِ افْتَرٰى ﴿٦١﴾ فَتَنَازَعُٓوا اَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ وَاَسَرُّوا النَّجْوٰى ﴿٦٢﴾ قَالُٓوا اِنْ هٰذَانِ لَسَاحِرَانِ يُرِيدَانِ اَنْ يُخْرِجَاكُمْ مِنْ اَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِمَا وَيَذْهَبَا بِطَرِيقَتِكُمُ الْمُثْلٰى ﴿٦٣﴾ فَاَجْمِعُوا كَيْدَكُمْ ثُمَّ ائْتُوا صَفًّاۚ وَقَدْ اَفْلَحَ الْيَوْمَ مَنِ اسْتَعْلٰى ﴿٦٤﴾

60. Bunun üzerine Firavun dönüp gitti; her türlü hîleyi devreye soktu, en üstün sihirbazlarını topladı; sonra da buluşma yerine geldi.

61. Mûsâ sihirbazlara dedi ki: "Yazıklar olsun size! Sakın Allah hakkında yalanlar uydurmak suretiyle O'na iftirada bulunmayın! Yoksa korkunç bir azap ile kökünüzü kazır. Gerçek şu ki, her kim Allah'a iftirâda bulunursa muhakkak hüsrâna uğrar."

62. Bunun üzerine sihirbazlar, yapacakları işleri aralarında tartıştılar ve gizli gizli fısıldaştılar.

63. Şöyle dediler: "Bakın, bu ikisi var ya, bunlar birer sihirbazdır; sihirleriyle sizi yurdunuzdan sürüp çıkarmak ve benimsediğiniz ideal hayat tarzınızı yok etmek istiyorlar."

64. "Öyleyse bütün hîlenizi, hünerinizi toplayın, sonra merâsim düzeninde saf saf gelin. Çünkü bugün hangi taraf üstün gelirse, sonunda kazanacak ve gülecek olan da o taraftır."

Böylece sihirbazlar, Firavun'un zorlamasıyla Hz. Mûsâ'nın karşısına çıktılar:

قَالُوا يَا مُوسٰى اِمَّا اَنْ تُلْقِيَ وَاِمَّا اَنْ نَكُونَ اَوَّلَ مَنْ اَلْقٰى ﴿٦٥﴾ قَالَ بَلْ اَلْقُوا ۚ فَاِذَا حِبَالُهُمْ وَعِصِيُّهُمْ يُخَيَّلُ اِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ اَنَّهَا تَسْعٰى ﴿٦٦﴾ فَاَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً مُوسٰى ﴿٦٧﴾ قُلْنَا لَا تَخَفْ اِنَّكَ اَنْتَ الْاَعْلٰى ﴿٦٨﴾ وَاَلْقِ مَا فِي يَمِينِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوا ۜ اِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدُ سَاحِرٍ ۜ وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ اَتٰى ﴿٦٩﴾

65. Sihirbazlar: "Ey Mûsâ! İster önce sen at asânı, ister ilk atan biz olalım" dediler.

66. Mûsâ: "Hayır, önce siz atın" dedi. Attılar; bir de baktı ki, sihirleri sayesinde onların ipleri ve değnekleri kendisine gerçekten koşuyor gibi görünüyor.

67. Mûsâ birden içinde bir korku hissetti.

68. Ona: "Korkma!" diye seslendik, "çünkü, üstün gelecek olan kesinlikle sensin!"

69. "Sağ elinde tuttuğun asâyı yere at da, onların yaptıklarını yalayıp yutuversin. Çünkü onların bütün yaptıkları, sihirbaz oyunundan ibarettir. Sihirbaz ise nereye varsa, ne yapsa başarılı olamaz!"

Ne güzel bir tecellîdir ki, sihirbazlar önce kimin atacağının belirlenmesini Mûsâ (a.s.)'a bıraktılar. Bir mânada ona karşı tevâzu gösterdiler ve onun kararına saygı duyacaklarını ifade ettiler. Allah'ın peygamberine olan bu

saygıları sebebiyle neticede Cenâb-ı Hak da onları iman şerefiyle şereflendirmiştir. Mûsâ (a.s.) da onların bu güzel davranışlarına nezâketle mukâbelede bulunarak, önce onların atmasını istedi. Onlar da iplerini ve değneklerini yere bırakıverdiler. Sihirbazlar iplerini civaya batırmışlardı. Güneşin harâreti bunlara isabet edince kımıldamaya ve hareket etmeye başladılar. Hz. Mûsâ bunların gerçek yılan olduklarını ve hareket ettiklerini zannetti. Bu sebeple âniden içinde bir korku hissetti. Bu da beşer tabiatının bir gereği olarak belki normal karşılanacak bir durumdu. Fakat orası korkma yeri değil, kendine güvenip cesaretle hareket etmenin lâzım geldiği bir yerdi. Bu sebeple Allah Teâlâ ona, korkmamasını, çünkü kesinlikle kendisinin üstün geleceğini bildirdi. Bunun için ise, sağ elinde bulunan asasını atması, onun kocaman bir ejderhaya dönüşüp sihirbazların kıpırdıyor gibi gözüken tüm iplerini ve değneklerini yalayıp yutması kâfî gelecekti.

Gerçekten de va‘dedilen gibi oldu. Mûsâ (a.s.) asâyı yere atınca kocaman bir ejderha oldu ve ortalıkta ne kadar ip ve değnek varsa hepsini yutuverdi. O, hepsini yalıyor, yutuyor, fakat kendisinde en küçük bir şişme olmuyordu.

Bakalım bu durum karşısında sihirbazlar ne yaptılar:

فَاُلْقِيَ السَّحَرَةُ سُجَّدًا قَالُوا اٰمَنَّا بِرَبِّ هٰرُونَ وَمُوسٰى ﴿٧٠﴾

70. Bunun üzerine sihirbazlar secdeye kapandılar; “Hârûn ile Mûsâ’nın Rabbine iman ettik” dediler.

Zemahşerî der ki:

“Mûsâ (a.s.)’la müsabakaya çıkan sihirbazların durumu gerçekten hayrete şâyândır. Önce küfür ve inkâr için iplerini ve değneklerini yere attılar, sonra da şükür ve secde için başlarını yere atıp secdeye kapandılar. Fakat bu iki atma arsında ne büyük fark vardır.” (Zemahşerî, *el-Ke âf,* IV, 39)

Sihirbazların bu âni dönüşleri Firavun’u çıldırttı. Kelimenin tan anlamıyla şok olan;

قَالَ اٰمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ اَنْ اٰذَنَ لَكُمْ اِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ فَلَاُقَطِّعَنَّ اَيْدِيَكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَاُصَلِّبَنَّكُمْ فِي جُذُوعِ النَّخْلِ وَلَتَعْلَمُنَّ اَيُّنَا اَشَدُّ عَذَابًا وَاَبْقٰى ﴿٧١﴾

71. Firavun şöyle dedi: “Ben size izin vermeden önce ona inandınız, ha? Demek ki, size sihri öğreten ustanız oymuş! Şimdi ellerinizi ve ayaklarınızı hiç tereddüt etmeden çaprazlama keseceğim ve sizi mutlaka hurma

dallarına asacağım. Böylece hangimizin azabı daha şiddetli ve devamlıymış, o zaman anlayacaksınız!"

Firavun'un bütün bu telâşı ve tehdidi, kendi mağlubiyetini örtbas ederek hem sihirbazları hem de hâdiseyi dikkatle izleyen kalabalık halkı Hz. Mûsâ'ya uymaktan vazgeçirmek, böylece son derece tehlike altında kalan kendi konumunu güçlendirmek içindi.

Dikkat etmek gerekir ki, menfaate dayanan birlik ve beraberliklerin ömrü de menfaate bağlıdır. Menfaat bitince birlik dağılır, çıkarlar çatışınca görünüşte mevcut dostluklar düşmanlığa dönüşür. Sihirbazlar iman etmeyip Firavun'u desteklemeye devam etselerdi makbul kişiler olacak, nimetler içinde yüzeceklerdi. Fakat imanla birlikte kalp gözleri açılınca bâkiyi fâniye tercih ettiler:

قَالُوا لَنْ نُؤْثِرَكَ عَلٰى مَا جَٓاءَنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالَّذ۪ي فَطَرَنَا فَاقْضِ مَٓا اَنْتَ قَاضٍۜ اِنَّمَا تَقْض۪ي هٰذِهِ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَاۜ ﴿٧٢﴾ اِنَّٓا اٰمَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا وَمَٓا اَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ السِّحْرِۜ وَاللّٰهُ خَيْرٌ وَاَبْقٰى ﴿٧٣﴾

72. Sihirbazlar dediler ki: "İmkânı yok, bize gelen apaçık mûcizeleri ve bizi yaratan Allah'ı bırakıp da seni kesinlikle tercih etmeyeceğiz. Hakkımızda istediğin kararı ver, yapmak istediğini yap. Şunu unutma ki, senin hükmün ancak dünya hayatında geçer."

73. "Şüphesiz biz, Rabbimize iman ettik. O'nun hatalarımızı ve bu arada bize zorla yaptırdığın sihir günahını bağışlayacağını umuyoruz. Allah'ın vereceği mükâfat seninkinden daha hayırlı, cezası da seninkinden daha devamlıdır."

Böylece sihirbazların, gördükleri âşikâr deliller ve kalplerine yerleşen iman-ı kâmil sayesinde Firavun'un tehditlerine aldırış edecek halleri kalmadı. Cenâb-ı Hakk'ın cezbe kadehinden mest olmuşlar; gönülleri üzerine dökülen, birbiri ardınca zuhûr eden ilâhî iltifât ve ihsân nurlarından dolayı kendilerinden geçmişlerdi. Onlar göreceklerini görmüşler, bulacaklarını bulmuşlardı. Ulaştıkları ruhânî dereceler ve gördükleri mânevî hakîkatler karşısında Firavun'a ait değer verip tercih edecekleri hiçbir şey kalmamıştı. Rivayete göre secdeye kapandıklarında Yüce Allah onlara cennetteki makamlarını göstermişti. Bu sebeple Firavun'un "Asarım, keserim!.." tehditlerine karşı büyük bir sabır ve metânetle şöyle dediler:

"Haydi durma, ne yapacaksan yap. İster asmaya, ister kesmeye hükmet. Biz böyle tehditlerden korkup da kararımızdan dönmeyiz. Çünkü sen ancak dünya

hayatında ve bizim fânî hayatımız müddetince istediğini yapabilir veya arzu ettiğin hükmü verebilirsin. Senin de bu hükümranlığın pek yakında yok olup gidecektir. Bizim artık dünyanın ne güzelliğine bir rağbetimiz, ne de azabından bir korkumuz kalmıştır. Bugün sen bize hangi zulmü yaparsan yap, yarın da Allah Teâlâ sana dilediği cezayı verecektir! Biz Rabbimize iman ettik; O'nun bizim her türlü günahımızı, hatalarımızı bağışlamasını diliyoruz. Özellikle senin bizi şehirlerden toplayıp getirerek Allah'ın seçkin bir peygamberi karşısında bize zorla yaptırdığın sihir için de Rabbimizin af ve mağfiretine sığınıyoruz. O'nun bizi affedeceğini, bağışlayacağını ve ebedî nimetlerine kavuşturacağını umuyoruz. Bizim için Allah yani O'nun mükâfatı daha hayırlı ve daha kalıcıdır. Yine O'nun vereceği azap da senin azabından daha kalıcıdır. O halde ey Firavun, müspet veya menfî senin hiçbir şeyini dikkate almaksızın, sadece Allah'ın mükâfatını umarak O'na itaat etmemiz ve azabından korkarak O'na isyandan kaçınmamız bizim için daha mühimdir."

Rivayete göre Firavun'un hanımı Âsiye merakla: "Kim gâlip geldi?" diye soruyordu. Ona: "Mûsâ ve Hârûn gâlip geldi", denilince hemen: "Ben de Mûsâ ve Hârûn'un Rabbine iman ettim" dedi. Firavun ona adamlarını gönderdi ve şu talimatı verdi: "Büyük bir kaya bulunuz, eğer inancını sürdürecek olursa o kayayı onun üzerine bırakınız!" Yanına vardıklarında başını kaldırıp göğe baktı, cennetteki yerini gördü ve imanını dile getiren sözler söylemeye devam etti. O sırada: **"Rabbim! Benim için katında, cennette bir köşk yap! Beni Firavun'dan ve yaptıklarından kurtar; beni bu zâlimler topluluğundan halâs eyle!"** diye dua ediyordu. (Tahrim 66/11) Bu esnada da ruhu kabz edildi, cesedinde ruh olmadığı halde kayayı üzerine bıraktılar. (Kurtubî, *el-Câmi'*, XI, 225)

Netice itibariyle:

إِنَّهُ مَنْ يَأْتِ رَبَّهُ مُجْرِمًا فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيٰى ﴿٧٤﴾

74. Gerçek şu ki, kim Rabbine inkârcı bir suçlu olarak gelirse, onun hakkı cehennemdir. Orada ne ölür kurtulur, ne de rahat yaşar!

Buna karşılık:

وَمَنْ يَأْتِهِ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَأُولٰٓئِكَ لَهُمُ الدَّرَجَاتُ
الْعُلٰى ﴿٧٥﴾ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ
فِيهَا وَذٰلِكَ جَزٰٓؤُا مَنْ تَزَكّٰى ﴿٧٦﴾

75. Kim de Allah'a sâlih ameller işlemiş bir mü'min olarak varırsa, onlar için de öte dünyada pek yüksek dereceler vardır.

76. Onlar, altlarından ırmaklar akan Adn cennetlerinde ebedî kalacaklardır. Her türlü yanlış inançtan ve günahlardan arınanların mükâfatı işte budur!

Burada imanı olup sâlih amelleri olmayan veya eksik olan kimselerin, cennete girseler de, o yüksek derecelerden mahrum kalacaklarına işaret bulunmaktadır.

Şimdi tekrar Hz. Mûsâ'nın kıssasına dönülerek buyruluyor ki:

Âyette "akıl" mânasında النُّهٰى (nühâ) kelimesi kullanılmıştır. Bu, النُّهْيَة (nühye) kelimesinin çoğuludur ve "yasaklamak, alıkoymak" mânasına gelmektedir. Akıl insanı bâtıla uymaktan, kötülük işlemekten alıkoyduğu için ona bu isim verilmiştir. "Akıl" mânasına gelen diğer bir kelime de "hicr"dir. Bu kelimede de yine yasaklama, engelleme ve alıkoyma mânaları vardır. Demek ki aklın en mühim vazîfesi, öncelikle kişiyi yanlış düşünce, söz, fiil ve davranışlardan uzaklaştırmak, sonra da faydalı olan şeylere yönlendirmektir. Bu açıdan bakıldığında "akıl" ile "takvâ" arasında ne derin bir irtibat olduğu rahatlıkla anlaşılacaktır. O halde en akıllı kişiler, Allah'a karşı takvâsı yani O'na olan korku ve muhabbeti en çok olan kimselerdir. Zâten Allah katında en değerli insanların da takvâ bakımından en üstün kimseler olacağı beyân edilmektedir. (bk. Hucurât 49/13)

Firavun'dan Kurtuluş

وَلَقَدْ اَوْحَيْنَٓا اِلٰى مُوسٰٓى اَنْ اَسْرِ بِعِبَاد۪ي فَاضْرِبْ لَهُمْ طَر۪يقًا فِي
الْبَحْرِ يَبَسًاۙ لَا تَخَافُ دَرَكًا وَلَا تَخْشٰى ﴿٧٧﴾ فَاَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ
بِجُنُودِه۪ فَغَشِيَهُمْ مِنَ الْيَمِّ مَا غَشِيَهُمْۜ ﴿٧٨﴾ وَاَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُ وَمَا هَدٰى ﴿٧٩﴾

77. Biz Mûsâ'ya şöyle vahyetmiştik: "Kullarımla birlikte geceleyin Mısır'dan yola çık! Asanı yere vurarak onlara denizde kupkuru bir yol aç. Firavun'un ordusu yetişecek diye korkma ve denizde boğulacağız diye endîşe etme!"

78. Derken Firavun, askerleriyle Mûsâ ve kavminin peşine düştü. Ama deniz üzerlerine kapanıp, onları görülmedik bir şekilde yutuverdi.

79. Böylece Firavun, kavmini büsbütün yoldan çıkarmış, çıkmaza sürüklemişti; onları asla doğru yola iletemedi.

Firavun kavmine daha önce: **"Ben size sadece kendimce doğru bulduğum görüşü bildiriyor ve size ancak tutulması gereken doğru yolu gösteriyorum"** (Mü'min 40/29) demişti. Fakat netice, Firavun'un onları doğru yola iletmediğini, aksine onları yanlış yola, sapıklığa ve helâke sürüklediğini açıkça göstermiş oldu.

Burada Mekke müşrikleri başta olmak üzere Firavun gibi önderlerin peşinden gidenlerin âkıbetlerinin kötülüğü ile alakalı gizli bir ikaz yer almaktadır.

Cenab-ı Hak, Firavun'un zulmünden kurtardığı İsrâiloğulları'na olan bu büyük ihsânlarının karşılığında onlardan kulluk hayatlarına dikkat göstermelerini istemektedir:

يَا بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ قَدْ اَنْجَيْنَاكُمْ مِنْ عَدُوِّكُمْ وَوٰعَدْنَاكُمْ جَانِبَ الطُّورِ
الْاَيْمَنَ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى ﴿٨٠﴾ كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا
رَزَقْنَاكُمْ وَلَا تَطْغَوْا ف۪يهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَب۪يۚ وَمَنْ يَحْلِلْ عَلَيْهِ
غَضَب۪ي فَقَدْ هَوٰى ﴿٨١﴾ وَاِنّ۪ي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدٰى ﴿٨٢﴾

80. Ey İsrâiloğulları! Şüphesiz biz sizi düşmanınızdan kurtardık. Tûr'un bereketlerle dolu sağ yamacında Mûsâ vasıtasıyla sizinle emirlerime uyacağınıza dair sözleşme yaptık. Çölde aç kalmayasınız diye size gökten kudret helvası ve bıldırcın eti ihsân ettik.

81. Size rızık olarak verdiğimiz temiz ve helâl nimetlerden yiyin. Bu hususta azgınlık ve nankörlük yapmayın; aksi halde gazabım tepenize iner. Kimin de üzerine gazabım inerse, artık o helâk uçurumuna yuvarlanıp gider.

82. Şu da muhakkak ki ben, günahlarından tevbe ile vazgeçen, iman edip sâlih ameller işleyen, bundan böyle de doğru yol üzere hareket eden kimseyi elbette bağışlarım.

Yüce Allah, kendisiyle konuşup Tevrat'ı vermek için Mûsâ (a.s.) ile sözleşti. 80. âyette bu sözleşmenin İsrâiloğulları'yla olduğu belirtilir. Bunun sebebi, Hz. Mûsâ'ya verilecek Tevrat'ın onlarla ilgili ve onların faydasına olmasıdır. Ayrıca burada Tevrat'ın inzâli sırasında hazır bulunmak üzere yetmiş kişilik bir grubun seçilip getirilmesine de işaret edilir. (bk. Bakara 2/57; A'râf 7/155)

Allah Teâlâ'nın hem اَلْغَفُورُ (Gafûr) hem de اَلْغَفَّارُ (Gaffâr) ism-i şerifi vardır. Gafûr, mağfireti çok olan demektir. Mağfiret ise işlediği günahları affederek kulu müstahak olduğu cezadan korumaktır. Bu, bir şeyi kirden koruyacak örtüyle kaplamak mânasındaki اَلْغَفْرُ (gafr) kökünden türemiştir. Gaffâr ise, harflerinin ziyâdeliği sebebiyle Gafûr'dan daha ileri bir mânaya sahiptir.

Tevbe sabun gibidir. Sabun görünen kirleri temizlediği gibi, tevbe de içimizdeki kirleri yani günahları temizler.

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.), bir hadis-i kudsîde Yüce Rabbimizin şöyle buyurduğunu haber verir:

"Ey Âdemoğlu! Sen bana dua ettiğin ve benden affını umduğun sürece, işlediğin günahlar ne kadar çok olursa olsun, onları büyüklüğüne bakmadan seni bağışlarım. Ey Âdemoğlu! Günahların gökleri dolduracak kadar olsa, sen benden bağışlanmanı dilersen, günahlarını affederim. Ey Âdemoğlu! Bana hiçbir şeyi ortak koşmamış, şirke bulaşmamış olduğun takdirde, yeryüzünü dolduracak kadar günahla huzuruma gelsen bile, ben seni yeryüzü dolusu kadar mağfiretle karşılarım." (Tirmiz, Deavât 98)

Hz. Mûsâ, Rabbiyle buluşmanın hasreti ve derin vecdiyle bir an önce ilâhî huzura kavuşmak için kavmini bırakıp Tûr dağına çıkmıştı. Halbuki asırlardır kölelik hayatı yaşadıktan sonra henüz yeni yeni özgürlükle tanışmaya başlayan bu insanların, kendilerinden beklenen olgunluk seviyesine ulaşıncaya dek başıboş bırakılmamaları gerekiyordu:

وَمَٓا اَعْجَلَكَ عَنْ قَوْمِكَ يَا مُوسٰى ﴿٨٣﴾ قَالَ هُمْ اُو۬لَٓاءِ عَلٰٓى اَثَر۪ي
وَعَجِلْتُ اِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضٰى ﴿٨٤﴾

83. Allah: "Kavmini bırakıp da aceleyle buraya gelmene sebep neydi, ey

Mûsâ?" diye sordu.

84. Mûsâ dedi ki: "İşte onlar, hemen peşimdeler. Benden daha çok hoşnut ve râzı olasın diye aceleyle sana geldim ey Rabbim!"

Hz. Mûsâ, kavmini Mısır'dan çıkarıp Sînâ'ya ulaştırdı. Cenâb-ı Hak ona, vahyini bildirmek üzere Tûr'a gelmesini emretti. Mûsâ (a.s.) da kavmin idâresini Hârûn (a.s.)'a bırakarak aceleyle Tûr'a geldi. Kavmine de kırk gün sonra döneceğini ve bir kitap getireceğini va'detti. Mûsâ (a.s.), Allah'ın huzuruna çıkma ve O'nun kelâmını dinlemeye olan iştiyâkı sebebiyle belirlenen vakitten hayli önce Tûr dağının tepesine çıktı. Bu yüzden Cenâb-ı Hak, ona niçin kavmini terk edip buraya gelmede acele ettiğini sormuştu. Elbette Yüce Allah bunun sebebini biliyordu. Lâkin bu sözleriyle Mûsâ (a.s.)'a ikramda bulunmayı, kalbine sükûnet vermeyi ve ona merhamet etmeyi murad etmiştir.

Âyet-i kerîmelerde şu mânalara işaret edilir:

• Hak yolcusu, Allah'a olan yolculukta gevşeklik göstermemelidir. Allah'ın rızâsının O'na yönelişte acele etmekte olduğunu bilmelidir. Bu sebeple dinin emirlerini yerine getirme ve yasaklarından kaçınmada acele davranmak övülmüştür. Diğer âyet-i kerîmelerde: **"O halde Allah'a koşun!"** (Zâriyât 51/50), **"Siz hep hayırlı işler yapmada birbirinizle yarışın!"** (Bakara 2/148) buyrulur

• Hak yolcusu, hiçbir mânevî menzilde duraklamamalı, ihlas ve titizlikle kulluğa devam ederek Rabbine yaklaşabildikçe yaklaşmaya çalışmalıdır. Nitekim Mûsâ (a.s.) kavmine takılıp kalmamış, Rabbinin huzuruna varmada acele etmiş, böylece engeller ortadan kalkmıştı.

• Allah'a ulaşma yolunda mesâfe almak isteyen kulun niyeti hâlis olmalı ve sırf Rabbinin rızâsını talep etmelidir. Mûsâ (a.s.)'ın **"Benden daha çok hoşnut ve râzı olasın diye aceleyle sana geldim ey Rabbim!"** (Tâhâ 20/84) sözü buna işaret etmektedir. Gerçekten de Hz. Mûsâ'nın kasdı yalnız Rabbine ulaşmaktı.

• Hak yolcusunun Allah'tan talebi, kendi nefsinin O'ndan râzı olması değil, O'nun rızâsı olmalıdır. Hz. Mûsâ'nın **"benden hoşnut ve râzı olasın"** (Tâhâ 20/84) sözünde bu mâna açıktır. (bk. Bursevî, *Rûhu'l-Beyân,* V, 492-493)

Şunu unutmamalı ki, Allah'a kavuşma yolu imtihan ve iptilalarla doludur. Nitekim Yüce Allah, bu yolda Mûsâ (a.s.)'ın kavmiyle, kavmini de buzağıyla imtihan etmişti:

قَالَ فَاِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنْ بَعْدِكَ وَاَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ ﴿٨٥﴾ فَرَجَعَ
مُوسٰى اِلٰى قَوْمِهِ غَضْبَانَ اَسِفًا ۚ قَالَ يَا قَوْمِ اَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ

وَعْدًا حَسَنًا ۜ اَفَطَالَ عَلَيْكُمُ الْعَهْدُ اَمْ اَرَدْتُمْ اَنْ يَحِلَّ عَلَيْكُمْ
غَضَبٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَاَخْلَفْتُمْ مَوْعِدٖي ﴿٨٦﴾ قَالُوا مَٓا اَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ
بِمَلْكِنَا وَلٰكِنَّا حُمِّلْنَٓا اَوْزَارًا مِنْ زٖينَةِ الْقَوْمِ فَقَذَفْنَاهَا فَكَذٰلِكَ اَلْقَى
السَّامِرِيُّ ۙ ﴿٨٧﴾ فَاَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُوَارٌ فَقَالُوا هٰذَٓا
اِلٰهُكُمْ وَاِلٰهُ مُوسٰى فَنَسِيَ ۜ ﴿٨٨﴾ اَفَلَا يَرَوْنَ اَلَّا يَرْجِعُ اِلَيْهِمْ قَوْلًا ۙ
وَلَا يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ۟ ﴿٨٩﴾

85. Allah şöyle buyurdu: “Fakat biz sen ayrıldıktan sonra geride bıraktığın kavmini imtihan ettik ve Sâmirî onları yoldan çıkardı.”

86. Bunun üzerine Mûsâ, son derece öfkeli ve üzüntülü olarak kavminin yanına döndü; onlara şöyle dedi: “Ey kavmim! Rabbiniz size güzel bir vaatte bulunmamış mıydı? Şu halde size verilen sözün üzerinden çok uzun bir zaman mı geçti, yoksa Rabbinizden bir gazabın tepenize inmesini mi istediniz de, bana verdiğiniz sözden döndünüz?”

87. Dediler ki: “Biz sana verdiğimiz sözden bilerek ve isteyerek dönmüş değiliz. Fakat yanımızda Mısırlıların zînet eşyalarından birtakım ağırlıklar vardı. Onları eritmek için ateşe attık; Samirî de kendininkini atıverdi.”

88. Derken Sâmirî onlar için böğürebilen bir buzağı heykeli döküp çıkardı. Peşinden o ve avânesi: “İşte sizin de, Mûsâ’nın ilâhı da budur. Fakat Mûsâ bunu unuttu, başka ilâh aramak üzere kalkıp dağlara gitti” dediler.

89. Hayret doğrusu! Onlar görmüyorlar mıydı ki, o heykel kendilerine hiçbir sözle cevap veremiyor ve onlar için ne bir zarar ne de bir fayda sağlamaya güç yetirebiliyordu?

Aslında İsrâiloğulları’nın Kıptîlerden aldıkları o süs eşyalarını kullanmaları kendilerine haramdı. Bu sebeple o eşyalar için “günahlar” mânasına gelen اَوْزَارًا (evzâren) kelimesini kullanmışlardır. Çünkü onlara ganimet haram kılınmıştı. Ganimet olarak toplanan malların ve eşyaların yakılması gerekiyordu. Onlar da bu sebeple günahtan kurtulmak için yüklendikleri süs eşyalarını yakmak üzere ateşe atmışlardı. Fakat işin dikkat çeken yönü aslı haram olan bu eşyaların nasıl bir netice ortaya çıkardığıdır. Neticede bunlar Samirî’nin elinde buzağı heykeline dönüşmüş ve onların hak yolu bırakıp puta tapmalarına sebep olmuştur. Dolayısıyla kim helâl olmayan yollarla dünyalık elde etmek isterse,

dinî hassâsiyet bakımdan kendini büyük bir tehlikenin içine atmış olur. Nitekim âyet-i kerîmede: **“Nefsinin kötü arzularını kendine ilâh edinen kimseyi gördün mü?”** (Câsiye 45/23) buyrulmaktadır.

Bu âyet-i kerîmelerde şu ince mânalara işaret edilmektedir:

• İsrâiloğulları Kızıl denizi geçtikten sonra putlara tapan bir kavme rastladılar ve Hz. Mûsâ’dan kendileri için de onlarınki gibi bir put yapmasını istediler. (bk. A‘râf 7/138) Bu buzağı sûretinde bir puttu ve gönülleri ona tapmaya meyletti. İşte Sâmirî, yaptığı buzağı heykelini tam da onların gönüllerinde muhabbeti yerleşmiş olan sûrette yaptı. Burada şu işaret vardır ki, nefsin gizli arzuları kalpte yer tuttuğu zaman, temizleme ve arındırma kalemiyle o kir oradan iyice kazınmadığı sürece fırsatını bulunca sahibini tehlikeye atmasından korkulur.

• Hz. Mûsâ kavminden kırk günlüğüne ayrıldı, bu kadar az bir süreyi bile beklemeye tahammül edemeyen kavmi hemen tevhidden vazgeçip buzağıya taptılar. Bizim Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)’in aramızdan ayrıldığı asırlar oldu. Buna rağmen bu gün biri kalksa onun ümmetinden muvahhid ve ihlaslı birinin yanında tevhide aykırı bir söz söyleyecek olsa, hemen ona affı olmayan büyük bir günah işlediğini ve bundan tevbe etmesi gerektiğini söyler. Buna asla müsamaha göstermez. (Kuşeyrî, *Letâifü’l-i ârât*, II, 271)

• Allah bir toplumu bir belâ ile sınamayı murad ettiğinde, onların akıl sahibi olanlarının başlarından akıllarını alır. Apaçık mûcizeleri gördükten sonra gözlerini kör eder de, sanki hiçbir şey görmemiş gibi olurlar. Bu sebepledir ki 89. âyette: “Onun konuşamayan, fayda ve zarar veremeyen bir buzağı olduğunu görmezler mi?” buyrulur.

• İlâhî gazap ve azabı celbeden sebeplerden biri de sözünden dönmek ve ahdini bozmaktır. Dolayısıyla O’nun rahmetine talip olanlar istikâmet ve sebâttan ayrılmamalıdırlar.

• Dünya malı aldanışın, fesat ve helâkin sebebidir. Görüldüğü üzere Firavun dünyası yüzünden gurura düştü, aldandı ve helâk oldu. Sâmirî de mücevherlerden böğüren bir buzağı yaptı ve onunla kavmini ifsat etti. Eğer İsrâiloğulları Mısır’dan çıktıklarında yanlarında o zînetleri götürmeselerdi, buzağıya tapmaktan kurtulurlardı. Bundan dolayı tevbe etmekle de imtihan olunmazlardı. (Bursevî, *Rûhu’l-Beyân*, V, 496-497)

Acaba Hârûn (a.s.) vazîfesini tam yapamadığı için mi bu olanlar oldu:

وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هٰرُونُ مِنْ قَبْلُ يَا قَوْمِ اِنَّمَا فُتِنْتُمْ بِهٖۚ وَاِنَّ رَبَّكُمُ الرَّحْمٰنُ فَاتَّبِعُونِى وَاَطِيعُوا اَمْرِى ﴿٩٠﴾ قَالُوا لَنْ نَبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكِفِينَ حَتّٰى يَرْجِعَ اِلَيْنَا مُوسٰى ﴿٩١﴾

90. Halbuki Hârûn daha önce onlara: “Ey kavmim! Bakın, siz bu heykel yüzünden bir imtihana maruz kaldınız. Şüphesiz sizin Rabbiniz, Rahmân olan Allah’tır. O halde gelin bana uyun ve emrime itaat edin!” demişti.

91. Onlar ise: “Mûsâ aramıza dönünceye kadar onun karşısında boyun büküp tapınmaktan asla vazgeçmeyeceğiz!” dediler.

Dikkatlice düşünülürse Hârûn (a.s.)’ın, yanlış yola sapan kavmine bu nasihatinde en güzel hitâbet üsûlünü takip ettiği görülür. Öncelikle, **“Ey kavmim!”** (Tâhâ 20/90) hitabıyla onlara olan muhabbet, merhamet ve şefkatini göstermiş, onların hissiyatını harekete geçirmiştir. İkinci olarak **“Bakın, siz bu heykel yüzünden bir imtihana maruz kaldınız”** (Tâhâ 20/90) diyerek, onları bâtıldan menetmiş; üçüncü olarak, **“Şüphesiz ki sizin gerçek Rabbiniz, Rahmân olan Allah’tır”** (Tâhâ 20/90) diyerek Allah’ı tanımaya dâvet etmiş; dördüncü olarak **“o halde gelin bana uyun”** (Tâhâ 20/90) diyerek peygamberliği tanıyıp kabul etmeye çağırmış ve son olarak da **“emrime itaat edin”** (Tâhâ 20/90) diyerek, onları şeriatı tatbike dâvet etmiştir ki en güzel tertib budur. Çünkü her şeyden önce şüpheleri izâle etmek, sonra işin aslı olan mârifetullah, sonra nübüvvet sonra da şeriat gelir. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu’l-gayb,* XXII, 92)

Hz. Hârûn, burada husûsiyle Allah’ın “Rahmân” adını zikretmiştir. Böylece onlara, ne zaman tevbe ederlerse nihâyetsiz merhamet sahibi olan Allah’ın tevbelerini kabul edeceğini haber vermiştir. Zâten Allah’ın onları Firavun belâsından kurtarışı da onlara olan en büyük bir rahmet tezâhürüdür.

Hz. Mûsâ kavminin saptığını öğrenmişti. Fakat kardeşi Hârûn’la kavmi arasında olup bitenlerden habersizdi. Bu sebeple döner dönmez, ilk olarak Hârûn’u hesaba çekti:

قَالَ يَا هٰرُونُ مَا مَنَعَكَ اِذْ رَاَيْتَهُمْ ضَلُّوا ﴿٩٢﴾ اَلَّا تَتَّبِعَنِ اَفَعَصَيْتَ
اَمْر۪ي ﴿٩٣﴾ قَالَ يَبْنَؤُمَّ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَت۪ي وَلَا بِرَاْس۪ي اِنّ۪ي خَش۪يتُ
اَنْ تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْل۪ي ﴿٩٤﴾

92. Mûsâ döndüğünde olan bitenden habersiz kardeşine çıkıştı: “Ey Hârûn! Bunların sapıklığa düştüklerini gördüğünde sana ne engel oldu da,”

93. “Söylediklerime uymadın, benim yolumdan gitmedin? Yoksa bilerek emrime karşı mı geldin?”

94. Hârûn: “Ey anamın oğlu!” dedi, “sakalımı, başımı çekme! Doğrusu ben senin: «Sözümü dinlemedin de İsrâiloğulları arasına ayrılık soktun!» demenden korktum.”

Hz. Hârûn, Mûsâ (a.s.)'ın öfkesini yatıştırıp kendisine karşı merhametle davranmasını sağlamak üzere ona: "Ey anamın oğlu!" diye hitap etmiştir. Çünkü ana, şefkat ve merhametin timsâlidir. Ayrıca öz kardeş olduklarını hatırlatarak kardeşlik hukukuna da dikkat etmesini istemiştir.

Hz. Hârûn'un **"Sözümü dinlemedin de İsrâiloğulları arasına ayrılık soktun!"** denmesi endişesine gelince: Hz. Mûsâ ona kavmiyle birlikte kalmasını emretmişti. Onları bırakıp çıkacak olsaydı, bir takım kimselerin arkasından gelecekleri, bir takım kimselerin de buzağı ile birlikte kalacakları korkusu vardı. Belki de iş birbirlerinin kanlarını dökecek raddeye gelebilirdi. Ayrıca "bu işten vazgeçin" diye onları alıkoymaya kalkışsaydı, aralarında bir çarpışma çıkabilir ve daha tehlikeli bir durum sözkonusu olabilirdi. İşte Hz. Hârûn'un Mûsâ (a.s.)'ın "Yoksa emrime bilerek karşı mı geldin?" sözlerine cevabı budur.

Hârûn'dan sonra hesap verme sırası Sâmirî'de:

قَالَ فَمَا خَطْبُكَ يَا سَامِرِيُّ ﴿٩٥﴾ قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِنْ اَثَرِ الرَّسُولِ فَنَبَذْتُهَا وَكَذٰلِكَ سَوَّلَتْ لِى نَفْسِى ﴿٩٦﴾ قَالَ فَاذْهَبْ فَاِنَّ لَكَ فِى الْحَيٰوةِ اَنْ تَقُولَ لَا مِسَاسَ ۖ وَاِنَّ لَكَ مَوْعِدًا لَنْ تُخْلَفَهُ ۚ وَانْظُرْ اِلٰٓى اِلٰهِكَ الَّذِى ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًا ۜ لَنُحَرِّقَنَّهُ ثُمَّ لَنَنْسِفَنَّهُ فِى الْيَمِّ نَسْفًا ﴿٩٧﴾ اِنَّمَٓا اِلٰهُكُمُ اللّٰهُ الَّذِى لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۜ وَسِعَ كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا ﴿٩٨﴾

95. Mûsâ, bu kez Sâmirî'ye dönerek: "Nedir bu yaptığın korkunç şey, ey Sâmirî?" diye sordu.

96. Sâmirî şöyle cevap verdi: "Ben, onların görmediği bir şeyi gördüm. Sana gelen elçi Cebrâil'in izinden bir avuç toprak alıp onu erimiş mücevheratın içine attım. Böyle bir şey yapmayı nefsim bana hoş gösterdi."

97. Mûsâ: "Defol, git!" dedi, "Artık hayatın boyunca: «Bana dokunmayın!» diyerek insanlardan uzak duracak, yalnız yaşamaya mahkûm olacaksın! Ayrıca senin için bir ceza daha var ki, ondan asla kaçıp kurtulamayacaksın. Şimdi tapınıp durduğun şu tanrına bak! Yemin olsun ki, biz onu ateşte yakacağız; sonra da küllerini denize savuracağız!"

98. Şüphesiz sizin ilâhınız ancak Allah'tır. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O'nun ilmi her şeyi kuşatmıştır.

Sâmirî'nin, İsrâiloğulları'nın görmeyip de kendisinin gördüğünü ve izinden bir

avuç toprak aldığını söylediği elçi, Hz. Mûsâ'nın huzuruna gelen Cebrâil (a.s.) idi. Sâmirî, onun atının bastığı yerlerin yeşerdiğini görmüş, izinin toprağından bir avuç alıp, mücevherâtın eritildiği o ateşe atmıştı. Sâmirî'nin buradaki sözünü mecazi mânaya hamledip, "Nefsim beni, Allah'ın bana ilham ettiği husûsî bir ilmi böyle kullanmaya sevketti" şeklinde anlamak da mümkündür.

Rivayete göre Hz. Mûsâ'nın, artık bundan böyle hayatın boyunca "bana dokunmayın, benden uzak durun" diyeceksin, şeklindeki bedduasından sonra Sâmirî, hakikaten ağır bir bulaşıcı hastalığa yakalanmış ve ömrü boyunca insanlardan uzak durmak mecburiyetinde kalmıştır.

Hz. Hârûn ve Sâmirî ile bu konuşmaları yaptığı esnâda Mûsâ (a.s.) yine aynı hiddet ve öfkeyle yapılan buzağı heykelini ateşte cayır cayır yakacağı, sonra onun küllerini denize atacağı tehdidinde bulundu. Sonra da Allah'ın tek ilâh olduğunu, O'ndan başka ilâh olmadığını, O'nun ilminin her şeyi kuşattığını vurguladı. Böylece tüm kavmini yeniden tevhid akîdesine dâvet etti.

Bu davranış, ulu'l-azm bir peygamberin Allah'ın birliğine karşı işlenen bir suç karşısında nasıl yüksek bir gayret-i diniyyeye sahip olduğunun açık bir örneğidir. Allah'ın varlığına ve birliğine inanan ve bu inancı insanlara ulaştırma vazîfesi olan her mü'minin Mûsâ (a.s.)'ın bu hâlinden alması gereken çok güzel örnekler vardır. Kur'ân-ı Kerîm geçmiş peygamberlerin kıssalarını işte bu maksatla anlatmaktadır:

Kur’an: İlâhî Uyarı

كَذٰلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ اَنْبَٓاءِ مَا قَدْ سَبَقَۚ وَقَدْ اٰتَيْنَاكَ مِنْ لَدُنَّا
ذِكْرًاۚ ﴿٩٩﴾ مَنْ اَعْرَضَ عَنْهُ فَاِنَّهُ يَحْمِلُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وِزْرًاۙ ﴿١٠٠﴾
خَالِدٖينَ فٖيهِۜ وَسَٓاءَ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ حِمْلًاۙ ﴿١٠١﴾

99. Rasûlüm! İşte böylece sana daha önce yaşanmış önemli hâdiselerden bir kısmını anlatıyoruz. Şüphesiz sana tarafımızdan bir zikir verdik.

100. Kim ondan yüz çevirirse, kıyâmet gününde ağır bir günah yükünün altına girecektir.

101. Onlar bu yükün altında devamlı kalacaklardır. Kıyâmet gününde onların payına düşecek bu yük, ne kötü bir yüktür!

99. âyette geçen “zikir”den maksat Kur’an’dır. Ona, içinde son derece muhtevalı ve tesirli öğütlerin, hatırlatmaların bulunması sebebiyle “zikir” denilmiştir. Onda insanın dinî ve dünyevî işlerinde karşılaşacağı her türlü meselenin izahı bulunmaktadır. “Zikr”in “şeref” mânası da vardır. O da yine Efendimiz’e Kur’an’la verilen bir şereftir. Bu mânada âyet-i kerîmede: **“Şüphesiz bu Kur’an hem senin için hem de kavmin için bir hatırlatmadır ve bir şereftir”** buyrulur. (Zuhruf 43/44)

Kur’an, Allah Teâlâ’nın muradını, râzı olduğu ve olmadığı hususları bildirir. Dolayısıyla ona tâbi olan kurtulur; ona sırt çeviren ise, yaptığı bütün işler Allah’ın rızâsına aykırı olacağı için üzerine ağır bir günah yükü yüklenmiş olur. Günah işlemeye devam ettikçe bu yük daha da ağırlaşır. Bu haliyle ölüp mahşer yerine gelince, şüphesiz o günah yüklerinin altında ebediyen kalır ve cezasını çeker.

O kıyâmet günü ki:

يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ وَنَحْشُرُ الْمُجْرِمٖينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًاۚ ﴿١٠٢﴾
يَتَخَافَتُونَ بَيْنَهُمْ اِنْ لَبِثْتُمْ اِلَّا عَشْرًا ﴿١٠٣﴾ نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ
اِذْ يَقُولُ اَمْثَلُهُمْ طَرٖيقَةً اِنْ لَبِثْتُمْ اِلَّا يَوْمًا ﴿١٠٤﴾

102. O gün sûra üflenecek. Biz o günde inkârcı suçluları, yorgunluk ve susuzluktan gözleri morarmış ve kör bir halde mahşerde toplayacağız.

103. O halin dehşeti içine aralarında gizli gizli fısıldaşarak: “Siz dünyada

olsa olsa on gün kadar bir şey kaldınız" derler.

104. Aralarında konuştukları hususu elbette biz daha iyi biliriz. İçlerinden en mûtedili ve aklı başında olanı ise: "Hayır, belki orada sadece bir gün kaldınız" diye karşılık verir.

Kıyâmet günü sûra üflenecek, günahkârların korkudan gözleri belerecek, gömgök olacaktır. زُرْقًا (zürkan) kelimesinin Arapçada "susuzlar" ve "körler" mânası da vardır. Demek ki onlar büyük bir korku içinde ve aynı zamanda hem kör hem de susuz olarak haşrolunacaklardır. Onlar, âhiret hayatının ne kadar sonsuz olduğunu fark ettikleri sırada, artık geç olsa da dünya hayatının ne kadar kısa ve fânî olduğunu anlayacaklar; fısıltı halinde birbirlerine dünyada olsa olsa ancak on gün kaldıklarını söyleyecekler. Daha akıllı olanları ise orada bir günden daha fazla kalmadıklarını söyleyecektir. İşte âhiretin sonsuzluğu karşısında, içinde yaşarken bize uzun gelen dünya hayatının hâli!

İşte size kıyâmet gününden ve mahşer meydanından kalpleri ürperten dehşetli manzaralar:

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبّ۪ي نَسْفًاۙ ﴿١٠٥﴾ فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًاۙ ﴿١٠٦﴾ لَا تَرٰى ف۪يهَا عِوَجًا وَلَٓا اَمْتًا ﴿١٠٧﴾

105. Rasûlüm! Sana kıyâmet gününde dağların ne halde olacağını soruyorlar. De ki: "Rabbim onları ufalayıp savuracak."

106. "Böylece yerlerini dümdüz, bomboş bir halde bırakacak."

107. Öyle ki, orada ne bir çukur görebilirsin, ne de bir tümsek!

Münkirlerin, Rasûlullah (s.a.v.)'e: "Sen dünyanın fenâ bulacağını iddia ediyorsun. Bu dediğin doğru olsaydı, onun yok olmaya yüz tutması için bir taraflarından eksilmeye başlaması gerekirdi. Fakat biz dünyada böyle bir noksanlaşma göremiyoruz. Dağları oldukları gibi yerinde görüyoruz. Kıyâmet kopacaksa bu kocaman dağlar ne olacak, nereye gidecek?" şeklindeki itirazlarına cevap olarak bu âyetler inmiştir. (bk. Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXII, 101)

Cenâb-ı Hak dağları kıyâmet günü köklerinden söküp koparacak, birbirine çarpıp unufak edecek, sonra onları akabilecek şekilde kum hâline dönüştürecek, sonra da rüzgârların etrafa dağıtabilecekleri şekilde atılmış renkli yün gibi yapacaktır. Bundan sonra dağlar, etrafa dağıtılmış toz zerreleri hâline gelecektir. (bk. Hâkka 69/13-14; Nebe 78/20; Kâria 101/5)

Sonra Yüce Allah, onların yerlerini üzerlerinde hiçbir bitki ve binâ bulunmayan dümdüz, açık, geniş ve kaygan bir zemine dönüştürecektir. O

zemin öyle dümdüz olacak ki, bakan kişi orada ne bir vâdi ne bir tepe, ne bir alçaklık ne bir yükseklik, ne bir iniş ne bir çıkış, ne bir çukur ne bir tümsek, ne bir eğrilik ne bir yumruluk, ne bir çatlaklık ne bir iz görebilecektir.

Mahşer kalabalığının içinden esrarengiz bir dâvetçi çıkıp “Gelin!” diye seslenecek:

يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ لَا عِوَجَ لَهُ وَخَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمٰنِ
فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا ﴿١٠٨﴾ يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ اَذِنَ لَهُ
الرَّحْمٰنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا ﴿١٠٩﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ
وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا ﴿١١٠﴾

108. O gün insanlar, hiçbir tarafa sapmadan kendilerini çağıran dâvetçinin peşine düşecekler. Rahmân’ın azamet ve heybetinden bütün sesler kısılacak; sen de artık fısıltıdan başka bir ses duyamayacaksın!

109. O gün hiç kimsenin şefaati fayda vermeyecek; ancak Rahmân’ın izin verdiği ve konuşmasına râzı olduğu kimseninki müstesnâ.

110. Allah onların geleceğini de bilir, geçmişini de. Fakat onların bilgisi Allah’ı kuşatamaz.

“Dâvetçi”, İsrâfil (a.s.)’dır. İkinci kez sûra üflediği zaman herkes başka hiçbir tarafa meyletmeksizin mecbûrî sûrette onun çağrısına uyarlar. Onun çağrısının geldiği yöne doğru koşarlar ve onun bulunduğu yönden başkasına sapmazlar. Koşarlar ama sessizce, gürültü patırtı yapmadan koşarlar. Zira mahşer yerinde Rahmân’ın huzurunda, O’nun azamet ve heybetinden sesler kısılacak, sadece bir fısıltı veya hışırtıdan başka bir şey işitilmeyecek. Bu ses, mahşere doğru sevk edilen kalabalıkların ayak sesleridir. Bunun mahşer halkının dil ve dudaklarını hareket ettirerek kendi aralarında çok alçak sesle fısıldaşmaları mânası da vardır.

O gün ancak Rahmân’ın şefaat etmesine izin verdiği ve konuşmasına râzı olduğu kimseler şefaat edebilecek ve ancak onların şefaatleri fayda verecektir. Yine bu şefaat, ancak Allah Teâlâ’nın müsaade buyurduğu kimselere fayda verecektir. Âyetin üslûbundan her iki mâna da anlaşılabilir. Efendimiz (s.a.v.)’den nakledilen şu rivayet âhiret günü yapılacak şefaatin farklı bir yönünü haber vermektedir:

“Kıyâmet günü insanlar saf saf olurlar. Derken cehennem ehlinden bir ki i cennet ehlinden birine rastlar ve:

«–Ey filân! Hatırladın mı sen su istemi tin de ben sana bir içimlik su vermi tim?» der,

ve bu sûretle efaat ister. Mü'min de o kimseye efaat eder.

Cehennemlik olan bir ba ka kimse, cennetlik olan birinin yanına varır ve ona:

«–Hatırlıyor musun, sana birgün abdest suyu vermi tim?» diyerek efaat ister. O da hatırlar ve ona efaat eder.

Yine cehennemlik olanlardan biri, cennetlik birisine:

«–Ey filân! Beni öyle öyle bir i e gönderdiğin günü hatırlıyor musun? Ben de o gün senin için gitmi tim» der. Cennetlik olan kimse de ona efaat eder." (İbn Mâce, Edeb 8)

Bu bakımdan gönüller yalnız Âlemlerin Rabbi olan Allah'a bağlanmalı, bütün dileklerini O'ndan istemeli ve yalnız O'nun rızâsına ermek için çalışmalıdır. Çünkü sonuçta:

وَعَنَتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ ۜ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا ﴿١١١﴾
وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا ﴿١١٢﴾

111. Bütün yüzler, her zaman diri, her şeyin varlığı kendisine bağlı olan ve kâinatı yöneten Allah'ın önünde eğilmiştir. Zulüm yüklenerek gelen kimse, gerçekten hüsrâna uğramıştır.

112. Mü'min olarak sâlih ameller işleyen kimse ise, ne bir haksızlığa uğramaktan korkar, ne de sevaplarını eksik almaktan.

Kıyâmet günü, dünyadan zulüm yüklenerek gelenler hüsrâna uğrayacaklardır. Bu zulmün en büyüğü şüphesiz ki şirk günahıdır. Allah şirk günahını affetmeyecektir. Bu konuda Nebiyy-i Ekrem (s.a.v.) şu ikazda bulunur: *"Zulümden kaçının. Çünkü zulüm kıyâmet gününde zâlime zifirî karanlık olacaktır. Cimrilikten de sakının. Çünkü cimrilik sizden önceki toplumları helâk etmi , onları birbirlerinin haksız yere kanlarını dökmeye, haramlarını helâl saymaya sevketmi tir."* (Müslim, Birr 56)

İmanla birlikte sâlih amel işleyenlere gelince, onlara ne yaptıkları kötülüklere fazladan bir ilâve yapılır, ne de hak ettikleri mükâfattan bir eksiltme yapılır. Böyle bir haksızlık olmayacağı gibi, aksine belki de Allah onların günahlarını affedecek, amellerinin mükâfatını da kat kat fazla verecektir. Kur'ân-ı Kerîm, akılla bilinmesi mümkün olmayan bu gerçekleri insanlık âlemine bidirmek üzere lutfedilmiştir:

وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنَاهُ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ الْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ اَوْ
يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا ﴿١١٣﴾ فَتَعَالَى اللّٰهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ ۚ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْاٰنِ
مِنْ قَبْلِ اَنْ يُقْضٰى اِلَيْكَ وَحْيُهُ ۘ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا ﴿١١٤﴾

113. Rasûlüm! İşte biz kitabı Arapça bir Kur'an olarak indiriyor ve onda

tehdit ve uyarılarımızı çeşitli açılardan farklı üsluplarla açıklıyoruz. Umulur ki onlar bu sâyede günahlardan sakınırlar, yahut Kur'an onlarda her defasında yepyeni bir şuur ve idrak uyanıklığı meydana getirir.

114. Hak olan, hâkimiyetin gerçek sahibi olan Allah yüceler yücesidir. Rasûlüm! Sana vahyedilmesi henüz tamamlanmadan önce unutma endişesiyle Kur'an'ı okumakta acele etme! "Rabbim! Benim ilmimi artır!" diye dua et.

Kur'ân-ı Kerîm'de ikâz ve tehdit ihtivâ eden âyetlerin tekrar tekrar zikredilmesinin, bunların çeşitli yönlerden ve farklı üsluplarla açıklanmasının iki mühim hedefi vardır:

• İnsanların dinin yasakladığı her türlü haram ve kötülüklerden sakınmalarını sağlamak, böylece onlara takvâ sahibi güzel bir kul olmanın yollarını açmak.

• Anlattığı ibretli hâdiseler ve verdiği öğütlerle her defasında insanların gönüllerinde yepyeni bir şuur ve idrak uyanıklığı meydana getirmek.

Bunun için de öncelikle yapılması gereken en mühim iş, varlığı tartışılmaz bir şekilde gerçek olan, bütün kâinatın yegâne padişâhı olan yüce Allah'a inanmak ve O'nu tanımaktır. Onu tanımak için de Habîb-i Ekrem'ine indirmiş olduğu Kur'an'ı acele etmeden iman gözüyle ağır ağır okumak, âyetleri üzerinde tefekkür etmek ve mânalarını anlamaya çalışmak zarûrîdir. İşin temeli faydalı ilimdir. Bu sebeple Yüce Rabbimiz, Peygamber Efendimiz'e vahiy alırken, henüz vahiy tamamlanmadan, unutma endişesiyle inen Kur'an âyetlerinin alelacele okumamasını, vahyin tam olarak gönlüne inmesini beklemesini emretmiş ve "Rabbim! Benim ilmimi artır!" diye dua etmesini istemiştir. Buradan Rabbimizin istediği en faydalı ilmin vahiyle gelen Kur'an ilmi olduğu anlaşılmaktadır.

Ancak Kur'an'ın nûruyla nurlanmak ve hakîkatlerini keşfetmek için Kur'an okunurken susmak, onu dinlemek, mânalarını ve sırlarını düşünmek gerektiğine işaret edilmektedir. Âyet-i kerîmede şöyle buyrulur: **"Kur'an okunduğu zaman hemen dikkat kesilerek ona kulak verin, susup dinleyin ki rahmete eresiniz."** (A'râf 7/204) Burada ayrıca mü'minlere, Kur'an'ı bir bütün hâlinde dikkate almaları ve onu iyice kavramaları hususunda bir yönlendirme vardır. Çünkü Kur'an'ın âyetleri birbirini tamamlar ve açıklar. Bu âyetlerden bir veya ikisini alıp, Kur'an'ın geri kalan kısmından soyutlayarak onlardan anlamlar çıkarmak, insanı ciddî yanlışlara sürükleyebilir. Nitekim âyetin sonunda yer alan "ilmimi artır" ifadesinin, "Kur'an'ın hakîkatlerini idrâk etmek, nûruyla nurlanmak ve ahlâkıyla ahlâklanmak için anlayışımı artır" mânası da vardır. Çünkü Kur'an'ın hakîkatleri nihâyetsizdir. Nitekim Abdullah b. Mesûd (r.a.) bu âyeti okuduğu zaman: "Allahım! Sana olan imanımı ve yakînimi artır!" diye dua

ederdi. Bu mühim bir duadır. Çünkü o böylece Rabbinden, ilimden hâsıl olacak en güzel neticeyi talep etmiştir.

Fıtraten çok zâlim ve çok câhil olan insan, zulmünü adâlete, cehlini ise ilme çevirebilme istidadına sahiptir. Bu istidatla o, aynı zamanda Rabbini tanıma imkânı elde eder. Bunun ismi "mârifetullah"tır. Fakat insanın bu yolda mesafe alabilmesi için, Rabbiyle yaptığı kulluk sözleşmesine bağlı kalması ve bu hususta son derece azimli olması şart koşulmuştur. Ancak insanlığın atası Âdem ve Havva ile ilgili olarak anlatılan şu kıssa, insanın özellikle azim ve kararlılık imtihanında başarısız olduğunu belgelemekte, bizim bu yöndeki zaafiyetimiz üzerine parmak basılarak hatalarımızı düzeltip eksiğimizi tamamlama yolu gösterilmektedir:

Âdem Verdiği Sözü Unuttu

وَلَقَدْ عَهِدْنَٓا اِلٰٓى اٰدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا ﴿١١٥﴾

115. Doğrusu biz daha önce Âdem'den o ağaca yaklaşmaması konusunda söz almıştık, fakat o verdiği sözü çabucak unutuverdi. Onda bir azim ve sebât da bulamadık.

Burada, insanlığın babası Âdem'in şahsında, insanın iki mühim zaafiyetine dikkat çekilir:

• İnsan unutkandır. Zâten insan, bir tahlile göre, "unutma" mânasındaki "nisyan" kökünden gelmektedir. Bu sebeple ona "insan" denmiştir.

• İnsan zayıf yaratılmıştır; bir işte azim, sebât ve istikrar gösterebilme bakımından onda büyük bir zaafiyet vardır. "Azim", kişinin bir işi yapmaya karar vermesi ve kalbini bir işin başarılmasına bağlamasıdır. Âyetin beyânıyla Âdem, kendisine emredileni yerine getirme konusunda gereken azim ve kararlılığı gösterememiştir. Eğer istenen seviyede azimli olsaydı şeytan onun ayağını kaydıramaz ve onu kandırmaya güç yetiremezdi.

Âdem'in kıssasının bu şekilde anlatılmasında, hayatları hata ve unutkanlıklarla dolu olan evlatları için bir teselli, kalplerini teskin ve Allah'ın rahmetinden ümit kesmemeleri için bir telkin vardır. Çünkü o unutmuş, hata etmiş, sonra istiğfar ederek tekrar bağışlanmış ve Allah'ın seçkin bir peygamberi olmuştur. Günah içinde olan bütün insanlar için, tevbe ettikleri takdirde Allah'ın bu lutfu geçerlidir. Ancak en büyük düşman olan şeytana karşı dâimâ uyanık durmak zarureti vardır:

وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُٓوا اِلَّٓا اِبْلٖيسَ اَبٰى ﴿١١٦﴾
فَقُلْنَا يَٓا اٰدَمُ اِنَّ هٰذَا عَدُوٌّ لَكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا مِنَ الْجَنَّةِ
فَتَشْقٰى ﴿١١٧﴾ اِنَّ لَكَ اَلَّا تَجُوعَ فٖيهَا وَلَا تَعْرٰى ﴿١١٨﴾ وَاَنَّكَ
لَا تَظْمَؤُا فٖيهَا وَلَا تَضْحٰى ﴿١١٩﴾

116. Biz bir vakit meleklere: "Âdem'e secde edin" demiştik. Hepsi secde ettiler; ancak İblîs secde etmekten kaçındı.

117. Bunun üzerine şöyle buyurduk: "Ey Âdem! Şüphesiz bu İblîs, senin ve eşin için çok tehlikeli bir düşmandır. Dikkat edin de, sizi cennetten çıkarmasın! Yoksa ihtiyaçlar içinde koşturur durur, sıkıntı çeker, perişan

olursun.”

118. “Şimdi cennette sen ne acıkıyor, ne de çıplak kalıyorsun.”

119. “Yine sen burada ne susuzluk çekiyor, ne de güneşin sıcağında kavruluyorsun.”

Âyetlerde insan hayatının dört temel ihtiyacı dile getirilmektedir: Yeme, içme, giyinme, barınma; sıcak ve soğuktan korunma. Cennette bunlar Âdem ve eşine meccânen ikram ediliyordu. Bu bakımdan, şeytana aldanıp buradan çıktıkları ve yeryüzüne indirildikleri takdirde bu nimetlerden mahrum kalacakları ve bunları kazanabilmek için çok zahmet çekip yorulacakları kendilerine hatırlatıldı. Gerçekten de insanoğlu bu zarûrî ihtiyaçlarını karşılamak için gece gündüz didinip durmakta ve nice yorgunluklara katlanmaktadır.

Rivayete göre, Âdem cennetten indirildikten sonra Cibrîl (a.s.) ona cennetten bir kaç buğday dânesi getirdi. Âdem’e bunları toprağa ekmesini söyledi. O da toprağı sürdü ve ekti. Daha sonra ekinleri biçti, topladı, ayıkladı. Sonra öğüttü. Sonra bundan hamur yoğurup ekmek pişirdi. Bunca yorgunluktan sonra ekmeği yemek üzere oturdu. Elindeki ekmek yuvarlanıp gitti, dağın dibine vardı. Âdem de onun arkasından koşup gitti, yoruldu ve alnı terledi. Bunun üzerine Cibrîl (a.s.): “Ey Âdem, dedi, işte senin rızkın bu şekilde yorgunluk ve sıkıntı ile elde edilecektir. Senden sonra çocuklarının da rızkı dünyada kaldığınız sürece hep böyle olacaktır. (Kurtubî, *el-Câmi‘*, XI, 253)

Bu açıklamalardan şu anlaşılıyor ki, cennette Âdem’e ve eşine yapılan yasak teşriî bir yasak değil, tekvinî bir yasaktı ve bunda onların hayatlarını ilgilendiren irşâdî bir tembih bulunmaktaydı. Çünkü âyetlerden bu yasaklardaki önemli bir hikmetin acıkmama, susamama, çıplak kalmama ve güneşte yanmama, yani dünya hayatının zorluklarını çekmeme olduğu anlaşılıyor. Yasağa uymamanın cezasının da acıkma, susama, çıplak kalma ve güneşte yanma, dünya hayatının zorluklarına mahkûmiyet olduğu görülüyor.

Şeytan Âdem’e iki zaafiyet noktasından yaklaşarak vesvese vermiştir:

فَوَسْوَسَ اِلَيْهِ الشَّيْطَانُ قَالَ يَٓا اٰدَمُ هَلْ اَدُلُّكَ عَلٰى شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَا يَبْلٰى ﴿١٢٠﴾ فَاَكَلَا مِنْهَا فَبَدَتْ لَهُمَا سَوْاٰتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَعَصٰٓى اٰدَمُ رَبَّهُ فَغَوٰى ﴿١٢١﴾ ثُمَّ اجْتَبٰيهُ رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدٰى ﴿١٢٢﴾

120. Derken şeytan ona vesvese verip: “Ey Âdem! Ne dersin, sana ölümsüzlük ağacını ve asla yok olmayacak bir saltanatın yolunu göstereyim

mi?" dedi.

121. Böylece Âdem ve Havva o yasak ağaçtan yediler. Bunun üzerine ayıp yerleri kendilerine açılıp belli oluverdi de oraları hemen cennet yapraklarıyla örtmeye çalıştılar. Böylece Âdem, Rabbinin emrine karşı geldi ve şaşırıp kaldı.

122. Sonra Rabbi onu peygamber seçip kendine yaklaştırdı, tevbesini kabul buyurdu ve onu doğru yola iletti.

Bahsedilen iki zaafiyet noktası şudur:

• Ebedî yaşama arzusu. Şeytan onlara, ölüm belâsının ilâcının cennette olan o sonsuzluk ağacının meyvesinden yemeleri olduğunu söyledi.

• Hiçbir zaman yıkılmayacak, yok olmayacak bir mülk ve saltanata sahip olma hırsı. (bk. A'râf 7/29)

Ancak dikkat çeken bir husus şudur ki, âyetler, insan için ebedîyet arzusunun karşı cinse ve çocuklara duyulan sevgi ve tutku ile, dünya saltanatının yeme, içme, giyinme ve sıcaktan korunma ihtiyaç ve tutkularının önünde geldiğini ve insan için en büyük bir kayma noktası olduğunu da ortaya koymaktadır. Bu ebedîyet arzusu, insanlarda çok defa tehlikeli bir şekilde dünya adına hiç ölmeyecekmişçesine dünyevî hedefler taşıma olarak ortaya çıkmaktadır.

Hz. Âdem'in cennette başından geçen bu imtihan, onun için mühim bir ders ve çok tesirli bir nasihat oldu. Fakat kaderin ne cilvesidir ki, cennetten sürülüp soyuyla beraber ağır kulluk imtihanına tâbi tutulmak üzere mecburi istikâmet yere inmesine de kimse engel olamadı:

قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۚ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي
هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَى ﴿١٢٣﴾

123. Allah buyurdu ki: "Birbirinize düşman olarak hepiniz cennetten inin. Size benden doğru yolu gösteren bir rehber geldiği zaman, kim o rehberime uyarsa artık o, dünyada asla yolunu şaşırmayacak, âhirette de sıkıntı çekmeyecektir."

Buna karşılık:

وَمَنْ اَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ
الْقِيٰمَةِ اَعْمٰى ﴿١٢٤﴾ قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي اَعْمٰى وَقَدْ كُنْتُ
بَصِيرًا ﴿١٢٥﴾ قَالَ كَذٰلِكَ اَتَتْكَ اٰيَاتُنَا فَنَسِيتَهَا ۚ وَكَذٰلِكَ الْيَوْمَ
تُنْسٰى ﴿١٢٦﴾ وَكَذٰلِكَ نَجْزِي مَنْ اَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِاٰيَاتِ رَبِّهِ ۖ

وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَشَدُّ وَاَبْقٰى ﴿١٢٧﴾

124. Kim de benim kitabıma sırt döner ve beni anmaktan uzak durursa, şüphesiz dünyada onun için sıkıntılı, dar bir geçim vardır; kıyâmet günü de onu kör olarak diriltip huzurumuza getireceğiz.

125. O: "Rabbim! Beni niçin kör olarak dirilttin? Oysa ben dünyada gözleri gören biriydim" diye itiraz edecek.

126. Allah şöyle buyuracak: "Evet, böyle! Âyetlerimiz sana geldiğinde sen onları nasıl unutup bir kenara attıysan, bugün de sen işte öylece unutulur, bir kenara atılırsın!"

127. İşte biz kendilerine verilen her türlü kabiliyeti ve ömürlerini israf edip haddi aşan ve Rabbinin âyetlerine inanmayanları böyle cezalandırırız. Âhiret azabı, elbette daha şiddetli ve çok daha devamlıdır.

124. âyette bahsedilen "Allah'ın zikri"nden maksat:

• Kur'ân-ı Kerîm'dir. Çünkü Kur'an Allah'ı hatırlatan, O'nun emir ve yasaklarını bildiren en büyük zikirdir. Zâten onun bir ismi de "Zikir"dir. (bk. Hicr 15/9)

• Allah'ı hatırlamak, onu dille ve kalple zikretmektir.

• Peygamber'dir. Çünkü o da Allah tarafından gönderilmiş bir öğüt verici ve hatırlatıcıdır.

Bu üç mânanın da birbiriyle yakın irtibatı vardır. Buna göre Allah'ın zikrinden yüzçevirenler, dar ve sıkıntılı bir yaşayışa mahkûm olurlar. Bunun izahı şöyle yapılabilir:

Yüce Allah teslimiyet, kanaat, kendine tevekkül edip kısmetine rızâ göstermeyi İslâm'a uymanın muhtevası içerisine yerleştirmiştir. Bu sebeple dindâr bir kimse Allah Teâlâ'nın kendisine vermiş olduğu rızka râzı olur, bundan dolayı Rabbine şükreder, gönül hoşluğuyla ondan infak eder, bol, huzurlu ve rahat bir geçim içerisinde yaşar, gider. Cenâb-ı Hak, böylelerini: **"Erkek olsun kadın olsun mü'min olarak kim sâlih amel işlerse ona dünyada elbette temiz ve güzel bir hayat yaşatırız..."** (Nahl 16/97) diyerek müjdeler. Allah'ı unutan ve dinden yüz çeviren kimseyi ise hırs istilâ eder. Bu hırsın tesiri ile devamlı olarak dünyalığının artmasına göz diker. Elde ettiğine bir türlü memnun olmaz. Cimrilik hastalığına musallat olur. İliklerine kadar işleyen cimrilik marazı onun iyilik yolunda harcamasını engeller. İşte böylesinin, zâhiren elinde bazı imkânlar olsa da yaşayışı dardır, sıkıntılıdır, hâli perişandır.

Allah Teâlâ, zikrini terk edip ondan yüz çevirenleri, bunun bir cezası olarak kıyâmet günü kör olarak diriltip huzuruna çıkaracaktır. Dünyada baş gözlerinin açık olması onların bu şekilde haşredilmesini engellemeyecektir. Onların

buradaki Allah'ın âyetlerine karşı sergiledikleri kalp körlükleri, orada tam bir körlük olarak karşılarına çıkacaktır. (bk. İsrâ 17/97)

Hak Teâlâ, Kur'ân-ı Kerîm'den yüz çevirenleri, Allah'ın varlığını ve birliğini gösteren yaratılış delilleri üzerinde düşünmekten vazgeçip kendilerine verilen ömrü, kabiliyet ve imkânları boşa harcayanları ve her türlü günahı işlemede haddi aşanları işte böyle cezalandıracaktır. Cehennem azabı, hem dünyadaki dar geçimden hem de kabir azabından daha korkunç, daha dehşetli ve daha devamlı olacak; hiçbir zaman kesintiye uğramayacak ve bir daha sonu gelmeyecektir.

Oysa Allah'ın zikrine, O'nun dinî ve kevnî delillerine sırtlarını dönen bu gâfiller, insanlık tarihini gözden geçirip devletlerin ve medeniyetlerin yıkılış sebepleri üzerinde düşünseler, zâlimlerin sonunun hep aynı olduğunu görürler:

Rabbinin Verilmiş Sözü Olmasaydı

أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَاكِنِهِمْ
إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِأُولِي النُّهَىٰ ﴿١٢٨﴾ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ
رَبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَأَجَلٌ مُسَمًّى ﴿١٢٩﴾

128. Kendilerinden önce gelip geçmiş ve bugün meskenleri arasında dolaşıp durdukları onca zâlim nesilleri helâk etmiş olmamız, onların akıllarının başlarına gelmesine yetmiyor mu? Şüphesiz bunda, akıl sahipleri için pek çok dersler ve ibretler vardır.

129. Eğer Rabbin tarafından, cezalarının erteleneceğine dair daha önce verilmiş bir karar ve bu kararın gerçekleşmesi için belirlenmiş bir süre olmasaydı, elbette hak ettikleri azap onları çoktan yakalamış olurdu!

Aslında Allah, inkâr ve günahta ileri giden toplumları hemen helâk etmeye muktedirdir. İstese azap hemen onların yakasına yapışıverir. Fakat O, her ümmete belli bir ecel tayin etmiştir. O vakit gelmeden azabını göndermemektedir. Yalnız Allah'ın böyle mühlet vermesine aldanıp, nasıl olsa bir şey olmayacak dememeli, aslında bu mühleti tevbe, istiğfar ve Allah'a kulluk için bir fırsat bilmelidir. Bunun da başında namaz gelir:

فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ
غُرُوبِهَا ۖ وَمِنْ آنَاءِ اللَّيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَىٰ ﴿١٣٠﴾

130. Rasûlüm! Sen onların alay ve inkâr dolu sözlerine sabret! Güneş doğmadan ve batmadan önce Rabbini överek tesbih et. Gecenin bazı saatlerinde ve gündüzün bazı vakitlerinde de tesbihine devam et ki, Rabbinin hoşnutluğuna eresin.

Bu âyet beş vakit namaza işaret eder. Şöyle ki:

- "Güneşin doğmasından önce" sabah namazına,
- "Batmasından önce" ikindi namazına,
- "Gecenin bir kısım saatleri" yatsı namazına,
- "Gündüzün etrafı yani iki ucu" akşam ve öğle namazına işaret eder. Çünkü öğle namazı günün ilk bölümünün son vaktinde ve ikinci bölümünün ilk vaktinde kılınır. O bakımdan bu namaz günün iki vaktinde yer almaktadır. Üçüncü vakit ise güneşin batış vakti olup bu da akşam namazı vaktidir.

Bu vakitlerde farz ve nâfile olan namazlara devam etmek, Cenâb-ı Hakk'ı zikir ve tesbih etmek kulun Rabbin rızâsına erişmesi için en büyük vesilelerdir. Ancak Allah'a kullukta başarılı olabilmek için gözü ve kulağı yanlış meyillerden korumak, bunun neticesinde de kalbi dünya sevgisinden boşaltmak gerekmektedir:

وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ۚ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقٰى ﴿١٣١﴾

131. Onlardan bazı kimselere verdiğimiz dünya hayatının süsü ve debdebesinden ibaret olan geçimliklere gözün kaymasın! Biz bu nimetlerle onları imtihan ediyoruz. Unutma ki, Rabbinin senin üzerindeki nimeti ve âhirette sana vereceği rızık hem daha hayırlı, hem çok daha devamlıdır.

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)'in şahsında mü'minlerden, çiçek gibi üç günlük ömrü olan dünya malına ve zînetine karşı müstağni bir gönülle hareket etmeleri, hususiyle kâfirlerin tamâmen başlarına belâ olacak zâhiri şa'şaa ve debdebelerine iltifat etmemeleri istenir. Allah'ın kendilerine helâlinden ihsân edeceği dünya nimetleri onlar için daha hayırlı olacaktır. Âhirette ihsân edeceği cennet nimetleri ise hem daha güzel, hem de ebedî olacaktır. Şu âyet-i kerîme, herkesin peşinden koştuğu dünya mal ve evlatlarının âkıbetini ne güzel beyân buyurur:

"Sizi bize yaklaştıracak olan ne mallarınız ne de evlatlarınızdır. Ancak iman edip sâlih ameller işleyenler müstesnâ. Onlara, yaptıklarına karşılık kat kat mükâfat verilecek ve onlar cennetin yüksek köşklerinde güven ve huzur içinde kalacaklardır." (Sebe' 34/37)

Bu vesileyle tekrar namaza vurgu yapılarak özellikle fert, aile ve toplum olarak namaz ibadetine daha fazla önem verilmesi emredilir:

وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلٰوةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا ۖ لَا نَسْأَلُكَ رِزْقًا ۖ نَحْنُ نَرْزُقُكَ ۗ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوٰى ﴿١٣٢﴾

132. Ailene ve ümmetine namazı emret. Kendin de onu kılmaya sabırla devam et. Biz senden rızık istemiyoruz; üstelik seni de biz rızıklandırıyoruz. İyi bilin ki, hayırlı son, kalpleri Allah'a saygı ile dopdolu olup günahlardan sakınan ve ilâhî buyruklara uyanların olacaktır.

Bu âyet indikten sonra Allah Rasûlü (s.a.v.), kızı Fâtıma'nın evine gider ve "Haydi namaza!" buyururdu. Buna aylarca devam ederdi. (Buhârî, Teheccüd 5; Müslim, Misâfirîn 206)

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) şöyle buyurur: *"Çocuklarınıza yedi ya ındayken namaz*

kılmalarını söyleyin. On ya ına geldiklerinde kılmazlarsa onları cezalandırın ve kız ve erkek çocukların yataklarını da ayırın." (Ebû Dâvûd, Salât 26)

Yine bu mânada Efendimiz (s.a.v.): *"Hepiniz çobansınız ve hepiniz güttüğünüz sürüden sorumlusunuz"* buyurmaktadır. (Buhârî, Cuma 11; Müslim, İmâret 20)

Unutmayalım ki, Allah Rasûlü (s.a.v.), ailesinin başına bir darlık ve sıkıntı geldiğinde, onlara namaz kılmalarını emreder ve bu âyeti okurdu. (bk. Nesâî, Mevâkit 46; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 206)

Bu hususta Peygamberimiz (s.a.v.)'in Rabbinden rivayet ettiği şu hadis-i kudsî pek dikkat çekicidir: "*Ey Âdemoğlu! Sen kendini bana kulluğa ver ki, ben gönlünü zenginlikle doldurayım, fakirliğini kapatayım. Eğer böyle yapmazsan gönlünü me guliyetle doldurur, fakirliğini de kapatmam."* (Tirmizî, Kıyâmet 30; İbn Mâce, Zühd 2)

Namaz, kulun bütün ihtiyaçlarını Rabbine arzettiği çok şumüllü, muhtevalı ve feyizli bir ibâdettir. Önceki ümmetlerde de büyük sıkıntılar hep namazla def edilirdi. Onlardan birine bir darlık ve sıkıntı geldi mi sığınağı hep namaz olurdu. Nitekim Cenâb-ı Hak Yûnus (a.s.)'ın kıssasını anlatırken: **"Eğer o, Allah'ı her dâim tesbih eden kullardan olmasaydı, elbette insanların yeniden diriltileceği güne kadar o balığın karnında kalacaktı"** (Sâffât 37/143-144) buyurmuştur. İbn Abbas (r.a.) bunu "namaz kılanlardan olmasaydı" diye tefsir eder. (Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, V, 534)

Böyle mânevî gerçeklerin ve derûnî sırların varlığına rağmen, kâfirler inatla aynı inkâr sözlerini tekrar edip durmaktan vazgeçmezler:

وَقَالُوا لَوْلَا يَأْتِينَا بِاٰيَةٍ مِنْ رَبِّهِ ۜ اَوَلَمْ تَأْتِهِمْ بَيِّنَةُ مَا فِي الصُّحُفِ الْاُولٰى ﴿١٣٣﴾ وَلَوْ اَنَّٓا اَهْلَكْنَاهُمْ بِعَذَابٍ مِنْ قَبْلِهٖ لَقَالُوا رَبَّنَا لَوْلَٓا اَرْسَلْتَ اِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ اٰيَاتِكَ مِنْ قَبْلِ اَنْ نَذِلَّ وَنَخْزٰى ﴿١٣٤﴾ قُلْ كُلٌّ مُتَرَبِّصٌ فَتَرَبَّصُوا ۚ فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ اَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ وَمَنِ اهْتَدٰى ﴿١٣٥﴾

133. İnkârcılar: "Muhammed bize Rabbinden bir mûcize getirse ya!" diyorlar. Kendilerine, önceki ilâhî kitaplarda bulunan bilgileri açıklayan Kur'an'ın gelmiş olması, onlar için yeterli değil midir?

134. Şayet biz, kitap ve peygamber göndermeden önce kendilerini aslında hak ettikleri bir felâketle helâk edecek olsaydık, bu takdirde: "Rabbimiz, ne olurdu bize bir peygamber gönderseydin de, böyle rezil ve perişan olmadan önce senin âyetlerine uysaydık!" diyeceklerdi.

135. Rasûlüm! De ki: "Herkes gelecek adına bir beklenti içinde bulunuyor;

madem öyle siz de beklemeye devam edin. Merak etmeyin: kim doğru yol üzerinde imiş ve kim beklentilerini doğru çıkaracak bir yol takip ediyormuş, elbette yakında bileceksiniz!"

Tâhâ sûresi, herkesin hesap gününü beklemekten başka çaresi olmadığını, mutlaka bu güne maruz kalacaklarını ifade ederek son bulurken, bir sonraki Enbiyâ sûresi, beklenen bu günün iyice yaklaştığını haber vererek söze başlayacaktır:

سُورَةُ الْاَنْبِيَآءِ

21- ENBİYÂ SÛRESİ

21. ENBİYÂ SÛRESİ

Enbiyâ sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 112 âyettir. ٱلْأَنبِيَآءُ (enbiyâ), kelime olarak "nebî" kelimesinin çoğulu olup "peygamberler" anlamına gelir. Bir kısım peygamberlerin kıssalarından ibretli sahneler beyân etmesi sebebiyle "Enbiyâ sûresi" ismini almıştır. Mushaf tertîbine göre 21, iniş sırasına göre 73. sûredir.

Konusu

Sûrenin başlangıcında, Rasûlullah (s.a.v.) ve Kur'an'a iman etmeyenlerin, artık hesap vakitlerinin iyice yaklaşmış olmasıyla birlikte hakikat karşısındaki derin gafletleri, şaşkınlıkları, perişan âkıbetleri dile getirilir ve başlarına helâk edici musîbetler geldiğinde onların bundan kurtuluşlarının mümkün olmayacağı belirtilir. Allah'ın ulûhiyette tekliğine, birliğine ve kudretine en büyük delilin, kâinattaki emsalsiz âhenk olduğuna; Allah'tan başka bir ilâhın varsayılması durumunda bu ahengin yerini anarşi ve bozukluğun alacağına dikkat çekilir. Göklerle yerin yoktan var edilmesi, her canlı varlığın sudan yaratılması, yeryüzündeki dağlar, yollar, gece, gündüz, güneş ve ay birer ilâhî kudret nişânesi olarak zikredilir. Ölüm, âhiret, hesap, cennet, cehennem vurgusu yapılır. Sonra da Hz. Mûsâ, Hz. İbrâhim, Hz. Lût, Hz. Nûh, Hz. Dâvûd, Hz. Süleyman, Hz. İsmâil, Hz. İdrîs, Hz. Zülkifl, Hz. Yûnus, Hz. Zekeriya, Hz. Meryem ve Hz. İsa'nın kıssalarından pek ibretli birer, ikişer kesit sunulur. Âlemlere rahmet olarak gönderilen Efendimiz (s.a.v.)'in risâletinden istifade ile, göklerin kağıt tomarı gibi dürüleceği kıyâmet gününde, ebedî azaba düçar olanlardan değil, o dehşetli manzaraların kendilerini tasalandırmadığı, meleklerin kendilerini cennetle müjdelediği bahtiyâr insanlardan olmak tavsiye edilir.

Hesap Yaklaştı

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ ف۪ي غَفْلَةٍ مُعْرِضُونَۚ ﴿١﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. İnsanların hesap verme vakti iyice yaklaştı; fakat onlar hâlâ koyu bir gaflet ve umursamazlık içinde gerçeklerden inatla yüz çeviriyorlar.

Efendimiz (s.a.v.), bir defasında şehâdet parmağıyla orta parmağını bir araya getirerek: *"Benimle kıyâmetin arası şu iki parmağın arası kadar yaklaştığı sırada ben peygamber olarak gönderildim"* (Müslim, Cuma 43) buyurmuştur. Bu açıklamasıyla Allah Rasûlü (s.a.v.), kendisinden sonra kıyâmete kadar başka peygamber gelmeyeceğini, bu sebeple insanların, başka bir uyarıcı beklemeksizin şimdiden hallerini düzeltmeleri lâzım geldiğini haber vermiştir. Buna rağmen, kâfirler ve günahkârlar o dehşetli günden koyu bir gaflet ve umursamazlık içinde yaşarlar. İlâhî dâvetten ve hesaba hazırlıktan yüz çevirirler. Bu hiç de doğru bir hareket değildir. Doğru olan hesâbın yakınlığına inanarak ona göre hazırlıklı olmaktır. Zira hesabın yakın olduğunu bilenin emeli kısa, ameli güzel olur. Hemen tevbeye yönelir. Dünyaya gönül bağlamaz. Ayrıca ölüm de kaçınılmaz olarak gelecektir. Her insanın ölümü ise onun kıyâmetinin kopmasıdır. Onun da ne zaman ve nerede geleceği bilinmemektedir. Bütün bu gerekçelere rağmen:

مَا يَأْت۪يهِمْ مِنْ ذِكْرٍ مِنْ رَبِّهِمْ مُحْدَثٍ اِلَّا اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَۙ ﴿٢﴾
لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْۜ وَاَسَرُّوا النَّجْوٰىۗ اَلَّذ۪ينَ ظَلَمُواۗ هَلْ هٰذَٓا اِلَّا بَشَرٌ
مِثْلُكُمْۚ اَفَتَأْتُونَ السِّحْرَ وَاَنْتُمْ تُبْصِرُونَ ﴿٣﴾ قَالَ رَبّ۪ي يَعْلَمُ الْقَوْلَ
فِي السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِۘ وَهُوَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ ﴿٤﴾ بَلْ قَالُٓوا اَضْغَاثُ
اَحْلَامٍ بَلِ افْتَرٰيهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌۚ فَلْيَأْتِنَا بِاٰيَةٍ كَمَٓا اُرْسِلَ الْاَوَّلُونَ
﴿٥﴾ مَٓا اٰمَنَتْ قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْيَةٍ اَهْلَكْنَاهَاۚ اَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾

2. Rablerinden kendilerine ne zaman yeni bir uyarı gelse, onlar bunu hep alaya alarak dinlerler.

3. Kalpleri de bu uyarının mânasından gâfil bir halde geçici zevklere dalıp

gitmiş. O zâlimler aralarında gizlice fısıldaşarak: "Muhammed, sizin gibi bir insan değil mi? Öyleyse siz, göz göre göre bir büyüye mi boyun eğeceksiniz?" dediler.

4. Peygamber şöyle dedi: "Rabbim, gökte ve yerde söylenen bütün sözleri bilir. Çünkü O, her şeyi hakkiyle işiten, her şeyi hakkiyle bilendir."

5. Kâfirler kafaları karışık bir halde: "Hayır, onun Kur'an diye getirdiği şeyler bir büyü değil, saçma sapan rüyâlardan ibarettir. Hayır, hayır belki de onu kendisi uyduruyor. Yok yok, gâliba o peygamber değil, belki de bir şâirdir. Bunların hiçbiri değil de eğer gerçekten peygamberse, o zaman daha önce gönderilmiş peygamberler gibi o da bir mûcize gösterse ya!" dediler.

6. Oysa ki, onlardan önce helâk ettiğimiz hiçbir ülke halkı, kendilerine mûcize geldiğinde iman etmemişti. Şimdi bunlar mı senin göstereceğin mûcizeye iman edecek?

Allah Teâlâ'dan gelen her "yeni uyarı"dan maksat, Kur'an'dan peyderpey nâzil olan âyetlerdir. Rasûlullah (s.a.v.) bunları insanlara okuyor ve izah ediyordu. Mü'minler, Mevlâlarından gelen bu talimatları can kulağıyla dinlerken; şirke bulaşmış zâlimler onu:

• Alaya alarak,

• Nefsânî arzuların peşinde oyalanarak,

• Kalpleri başka şeylerle meşgul olarak,

• Onları dikkatlice düşünüp kavramaktan uzaklaşıp başka şeylerle uğraşarak dinliyorlardı.

• Peygamberin kendileri gibi sıradan bir insan; getirdiği Kur'an'ın da bir sihir olduğunu, dolayısıyla göz göre göre sihre kapılmanın bir aptallık olduğunu söylüyorlardı.

Bununla da yetinmeyip Kur'an hakkındaki iftiralarına devam ederek ona:

• Karmakarışık rüyâlar, hayal ve kuruntu mahsulü şeyler,

• Muhammed (s.a.v.)'in kendiliğinden uydurup Allah'a mal etmeye çalıştığı şeyler diyorlardı.

• Hz. Muhammed (s.a.v.)'in de, peygamber değil, şiire benzer etkili sözler söyleyen bir şâir olduğunu iddia ediyorlardı.

Görüldüğü üzere, müşrikler Kur'ân-ı Kerîm karşısında o kadar şaşkın bir hâle gelmişlerdi ki, ona ne diyeceklerine kendileri de net bir karar veremiyor, son derece dehşetli bir hâdise karşısında insanın dili tutulup afallaması ve kekelemesi gibi bunlar da âyetlerde yer verilen yaftaları saçmalayıp duruyorlardı. Bu durum onların, Hakk'ın kelâmı Kur'an karşısında nasıl bir

mağlup olma hissi ve panik içinde olduklarını sergilemektedir.

Müşriklerin, Peygamber'in insanüstü özelliklere sahip olması gerektiği yönündeki düşünceleri de şöyle reddedilmektedir:

وَمَٓا اَرْسَلْنَا قَبْلَكَ اِلَّا رِجَالًا نُوحٖٓي اِلَيْهِمْ فَسْـَٔلُٓوا اَهْلَ الذِّكْرِ اِنْ
كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧﴾ وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا لَا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَمَا
وَاَهْلَكْنَا الْمُسْرِفٖينَ ﴿٩﴾ كَانُوا خَالِدٖينَ ﴿٨﴾ ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ الْوَعْدَ فَاَنْجَيْنَاهُمْ وَمَنْ نَشَٓاءُ

7. Rasûlüm! Senden önce gönderdiğimiz peygamberler de, kendilerine vahyettiğimiz bir kısım adamlardan başkası değildi. Bilmiyorsanız, bilenlere sorun!

8. Biz peygamberleri, yeme içme ihtiyacı olmayan birer bedenden ibaret kılmadık. Hem onlar ölümsüz de değildiler.

9. Sonra peygamberlere verdiğimiz yardım sözünü yerine getirdik. Böylece hem onları hem de dilediğimiz kimseleri azaptan kurtardık. Sahip oldukları imkân ve sermayeleri boşa harcayıp haddi aşanları ise helâk ettik.

Kur'an'ın mahiyetini ve iniş gayesini öğrenmek isterseniz:

لَقَدْ اَنْزَلْنَٓا اِلَيْكُمْ كِتَابًا فٖيهِ ذِكْرُكُمْ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠﴾

10. Şimdi size öyle bir kitap indiriyoruz ki, uymanız gereken bütün kâideler onun içinde yer aldığı gibi, bütün şerefiniz de o kâideleri tatbik etmenize bağlıdır. Hâlâ aklınızı kullanmayacak mısınız?

Kur'ân-ı Kerîm'de dinin emirleri, şeriatin hükümleri, âhirette karşılaşılacak mükâfat ve cezalar açıkça izah edilmektedir. Akıllı olanlara düşen vazîfe, bunlar üzerinde tefekkür edip doğru yolu bulabilmektir. Kur'an'ın hayatı tanzim eden her türlü kanun, kâide ve hükümlerini gerektiği şekilde tatbik edebilmektir. Bunu başarabilenlere Kur'an'ın çok büyük bir izzet ve şeref kazandıracağında şüphe yoktur. Onun talimatlarına iman ve itaatten yüz çevirenler ise bu şereften mahrum kalacaklardır. Rasûlullah (s.a.v.)'in: *"Kur'an ya senin lehine, yahut aleyhine bir delildir"* (Müslim, Tahâret 1) hadis-i şerifi bu gerçeği hatırlatır.

Dolayısıyla insanların önünde iki seçenek vardır. Ya Kur'an'a sımsıkı sarılıp kurtuluşa ererler. Ya da onu inkâr edip bunun cezasını çekerler:

وَكَمْ قَصَمْنَا مِنْ قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَاَنْشَاْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا اٰخَرٖينَ ﴿١١﴾
فَلَمَّٓا اَحَسُّوا بَأْسَنَٓا اِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ ﴿١٢﴾ لَا تَرْكُضُوا

وَارْجِعُوا إِلٰى مَا أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسَاكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْـَٔلُونَ ﴿١٣﴾
قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿١٤﴾ فَمَا زَالَتْ تِلْكَ دَعْوٰيهُمْ حَتّٰى
جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَامِدِينَ ﴿١٥﴾

11. Biz, halkı zulümde ısrar eden nice memleketleri kırıp geçirdik ve onlardan sonra yerlerine başka toplumlar getirdik.

12. Onlar, hak ettikleri cezanın bir baskın şeklinde gelmekte olduğunu hisseder etmez, derhal bozgun hâlinde oradan kaçmaya başladılar.

13. Nereye gitseler azap melekleri karşılarına dikiliyor: "Hayır, kaçmayın! İçine gömülüp şımardığınız refah ve konfora, hiç ölmeyecekmiş gibi dayayıp döşediğiniz o lüks evlerinize, saraylarınıza dönün! Dönün ki, bakarsınız ihtiyaç sahipleri bir şey istemek için başınıza üşüşür, size bir şey danışmak, bir şey sormak için gelenler olur(!)" diyorlardı.

14. Onlar ise: "Eyvahlar olsun bize! Gerçekten biz kendimize yazık etmişiz" diye feryat ediyorlardı.

15. Biz onları biçilmiş ekin ve sönmüş ateşe çevirinceye kadar böylece feryat edip durdular.

13. âyetteki **"Dönün ki, bakarsınız ihtiyaç sahipleri bir şey istemek için başınıza üşüşür, size bir şey danışmak, bir şey sormak için gelenler olur(!)"**sözünde, helâk edilecek o azgınlarla alay üzere alay, hakaret üzere hakaret vardır. Şöyle ki:

• Başınıza inen bu azabı iyice düşünün ki, biri size onun hakkında soru sorduğunda, ayrıntılı ve kesin bir hesap verebilesiniz.

• Her zamanki gibi büyük toplantılarınızı yapın. Belki köleleriniz el pençe divan durup emirlerinizi almak, isteğinizi sormak için gelebilirler.

• Eskisi gibi toplantılarınıza devam edin, belki insanlar yine gelip size bir şeyler danışabilirler.

• Malınızın mülkünüzün başında kibrinizden deve kuşu gibi kabarıp bekleyin, belki fakirler, ihtiyaç sahipleri korka korka yanınıza gelip, sizden rica minnet bir şey isteyebilirler.

Zulüm pâyidâr olmaz. Allah Teâlâ, belki zâlime belli bir süre mühlet verebilir, fakat fazla geçmeden onu kahır ve intikam pençesiyle şiddetle yakalar. Çünkü O, zâlimlerin yurtlarını, meskenlerini yıkıp târumâr edeceğine karar vermiştir. Bu hakikate binâen şu söz meşhur olmuştur: "Eğer zulüm cennette bir ev olsaydı, orada bile mutlaka harap olurdu." Kul nefsine zulmederse, Allah ona başarının yollarını kapatır ve onu bir kaybedişler mekânı kılar. Gaflete düşerek kalbine

zulmederse oraya şeytanın vesvesesi olan ve günaha teşvik eden alçak düşünceleri musallat eder. Rûh harap olduğu zaman ise, ilâhî hakikatler ve gerçek sevgililer onu terk eder; orayı bayağı alakalar ve ruhu öldüren âdilikler istilâ eder.

İnsanın öncelikle en büyük zulüm olan şirkten, sonra da küçük büyük her türlü zulüm ve haksızlıktan sıyrılabilmesi, ancak varlık âlemi üzerinde ciddî bir tefekkürle bu kâinatın oyun ve eğlence olsun diye yaratılmadığını idrak etmesine bağlıdır. Bu sebeple buyruluyor ki:

Gökleri ve Yeri Eğlence Olsun Diye Yaratmadık

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَٓاءَ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ ﴿١٦﴾ لَوْ اَرَدْنَٓا اَنْ نَتَّخِذَ لَهْوًا لَاتَّخَذْنَاهُ مِنْ لَدُنَّاۗ اِنْ كُنَّا فَاعِلِينَ ﴿١٧﴾

16. Biz göğü, yeri ve aralarında bulunan şeyleri oyun ve eğlence olsun diye yaratmadık.

17. Eğer biz eğlence edinmek isteseydik, bunların hiçbirini yaratmadan, onu kendi katımızda edinirdik. Fakat biz böyle bir şey yapmayız.

Cenâb-ı Hak bütün varlığı dinî ve dünyevî sayısız hikmet, ibret ve sebeplerle yaratmıştır. Dinî hikmet, insanın onların nasıl yaratıldığı üzerinde tefekkür ederek Allah'ı tanıması, O'na kulluk etmesi, O'nu zikredip şükretmesidir. Kâinat kadar geniş imtihan salonunda ve orada kendine sunulan imkânlar çerçevesinde imtihana tâbi tutulması; neticede ya kazananlardan veya kaybedenlerden olmasıdır. Âyet-i kerîmede şöyle buyrulur:

"Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılışında, geceyle gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde akl-ı selim sahipleri için pek çok delil ve ibretler vardır." (Âl-i İmrân 3/190)

Dünyevî hikmetine gelince, özellikle insanın dünya üzerinde yaşayabilmesi ve ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için bunlarda rakamlarla ifade edilemeyecek kadar faydalar vardır. (bk. Câsiye 45/12-13)

Aslında bu âyetlerde; kâinatın hiçbir ciddi sebebe dayanmaksızın yaratıldığı, insanın her istediğini yapmakta serbest olduğu, ona hesap soracak hiç kimsenin olmadığı, yani kişinin iyi amellerinin mükâfatlandırılıp kötü amellerinin cezalandırıldığı bir âhiret yurdunun olmadığı, dolayısıyla bir peygamberin dâvetine kulak asmanın gereksiz olduğu zannına dayanan bütün dünya görüşleri reddedilmektedir. Bu fikri zihinlere iyice perçinlemek üzere de şöyle buyrulmaktadır:

بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَاِذَا هُوَ زَاهِقٌۜ وَلَكُمُ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾

18. Bilakis biz gerçek bir yaratışla hakkı bâtılın tepesine indiririz de, hak onun beynini darmadağın eder, bir de görürsün ki bâtıl can çekişerek yok olup gitmiştir. Allah'a yakıştırdığınız o çirkin vasıflardan dolayı vay sizin

hâlinize!

“Hak”tan maksat Kur’ân-ı Kerîm, “bâtıl”dan maksat şeytan ve ona bağlı olan şeylerdir. Cenâb-ı Hak, hakkın beyânı olan Kur’ân-ı Kerîm vasıtasıyla ne kadar bâtıl, yalan ve yanlış şeyler varsa hepsini, beyinlerini parçalayıp öldürürcesine darmadağın edip ortadan kaldırmaktadır. Buna göre Kur’ân-ı Kerîm karşısında hiçbir bâtılın tutunması, varlığını devam ettirmesi ve başarılı olması mümkün değildir. Bu ise, İslâm’ın en büyük cihâd vasıtasının Kur’an olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. (bk. Furkãn 25/51-52)

Âyet-i kerîmeden işârî olarak şöyle bir mâna anlamak mümkündür:

“Biz, dinî gerçekleri bir bütün olarak kesin bir bilgiyle kavrama gündüzünü, karanlıklar gibi insan rûhunu saran vehim geceleri tepesine indiririz de kulu Allah’tan perdeleyen bulutlar dağılır, gerçeği anlamasına engel olan şüphe kilitleri çözülür, yakîn güneşi doğar ve ilâhî gerçeklerin birer güneş gibi parıldadığı gönül semâsı bütün töhmet tozlarından temizlenir.” (Kuşeyrî, *Letâifü’l-i ârât*, II, 288)

Böyle bir mânevî terakkiye eren kul, gelen âyetlerde haber verildiği üzere Cenab-ı Hakk’ı devamlı surette ve hiç bıkmadan zikredebilecek bir duruma gelir:

وَلَهُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ۜ وَمَنْ عِنْدَهُ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ

وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ ۚ ﴿١٩﴾ يُسَبِّحُونَ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ ﴿٢٠﴾

19. Göklerde ve yerde kim varsa hepsi Allah’a aittir. O’nun yakınında bulunan melekler ise, ne büyüklenip O’na ibâdetten yüz çevirirler, ne de yorulurlar.

20. Gece gündüz usanmadan, ara vermeden Allah’ı tesbih ederler.

Allah dostlarının hâli de meleklerin hâline benzer. Allah’a olan şiddetli muhabbetlerinden ve neticede mücâhedelerinin yerini ilâhî muhabbete bırakmasından dolayı, sıradan insanlar için geçerli olan dinî sorumlulukların zorluğu onlardan kalkmıştır. Çünkü artık onlar bu sorumlulukların değerini anlamış ve onların ruhanî ve uhrevî hayatları için son derece faydalı ilâhî tecellîler olduğu gerçeği güneş gibi ortaya çıkmıştır. Buradan şu anlaşılmaktadır ki; ancak Allah Teâlâ’ya tam bir muhabbet ve O’nunla alakalı kâmil bir müşâhededen sonra kulluğun tadı mümkün olur. Seyislik yapan kişi hükümdarla konuşmanın lezzetine eremeyeceği gibi, hicap ehlinin ibâdeti de gevşeklik, sıkıntı ve zorluktan uzak değildir. İlâhî keşf ehlinin hâli ise onların aksinedir. Çünkü bu gibiler için ibâdet, kolayca yerine getirilme bakımından başkalarına nispetle artık bir tabiat-i asliye hâline gelmiştir. (Bursevî, *Rûhu’l-*

Beyân, V, 552)

Allah'a kulluğun hazzını tatmada böylesine zirvelere tırmanan seçkin kulların yanında, henüz tevhid gibi en temel inanç meselelerinde bocalayan, İslâm'ın öğrettiği ve Allah'ın birliği esasına dayalı doğru inanç sistemini bir türlü kabullenemeyen nasipsizler de vardır:

أَمِ اتَّخَذُوا اٰلِهَةً مِنَ الْاَرْضِ هُمْ يُنْشِرُونَ ﴿٢١﴾ لَوْ كَانَ فِيهِمَٓا اٰلِهَةٌ اِلَّا اللّٰهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللّٰهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٢٢﴾

21. Yoksa müşrikler, göklerden ümitlerini kesip, bu defa yerden bir takım varlıkları ilâh edindiler de, onlar mı ölüleri tekrar diriltip kabirden kaldıracaklar?

22. Eğer göklerde ve yerde Allah'tan başka ilâhlar olsaydı, ikisinin de dengesi ve düzeni kesinlikle bozulur giderdi. Arşın Rabbi olan Allah, onların yakıştırdığı her türlü çirkin vasıflardan uzaktır, yücedir!

Allah'ın varlığını ortaya koyan en kuvvetli delillerden biri ölüden diri, diriden ölü çıkarmasıdır. Âhirette de ölüleri yeniden diriltecek olan O'dur. O'nun dışında kimsenin buna gücü yetmez. İkinci kuvvetli delil ise kâinatta müşâhede edilen eşsiz nizam delilidir. Eğer burada Allah'tan başka ilâh olsaydı, ya bunlar birbiriyle anlaşır veya anlaşamazlardı. Birbiriyle anlaştıkları, beraberce aynı şeyi yaptıkları, yarattıkları, âleme beraberce nizam verdikleri takdirde, ya biri diğerine muhtaç olurdu ki, muhtaç olan ilâh olamaz. Veya yardıma muhtaç olmazdı, bu durumda da diğerlerinin varlığı gereksiz olurdu. Buna göre Allah'tan başka bir ilâhın olması mümkün değildir. Öte yandan bu ilâhlar birbirleriyle anlaşamazlar, birinin yaptığına veya yarattığına diğeri karşı çıkarsa, âyette beyân buyrulduğu gibi, o zaman da âlemde nizamdan eser kalmaz, göklerle yerin dengesi ve ahengi bozulup giderdi. Halbuki âlemde eşsiz bir nizam mevcuttur. Buna göre de Allah vardır ve birdir. (bk. Mü'minûn 23/91)

Hakkıyla ilâh olabilmenin bir şartı da, kendisi başkalarını sorguya çektiği halde başkaları tarafından sorguya çekilmekten uzak olmaktır:

لَا يُسْـَٔلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْـَٔلُونَ ﴿٢٣﴾

23. Allah, yaptığından sorumlu tutulmaz; fakat onların ilâh edindikleri şuurlu varlıklar yaptıklarından sorguya çekileceklerdir. (Şu halde bunların ilâh olması mümkün mü?)

Sorguya çekenin, sorguya çekilenden daha üstün olması gerekir. Allah'tan daha üstün bir varlık tasavvur etmek mümkün olmadığına göre, O'nun birileri

tarafından sorguya çekilmesi düşünülemez. Ayrıca “sorumluluk”, dürüstlük ve adâletinden şüphe edilen kimseler için geçerlidir. Cenâb-ı Hak ise bu nevi noksanlıklardan pak ve uzaktır. Fakat insanlar ve onların putlaştırdıkları şuurlu varlıklar için her iki durum da geçerli olduğu için onlar yaptıklarından sorguya çekileceklerdir. Dolayısıyla birileri tarafından sorguya çekilen, birilerine hesap verme mecburiyetinde olan varlıkların ilâh olması düşünülemez.

Bu gerçeklere rağmen:

اَمِ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهٖٓ اٰلِهَةًۜ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْۚ هٰذَا ذِكْرُ مَنْ مَعِيَ وَذِكْرُ مَنْ قَبْل۪يۜ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَۙ الْحَقَّ فَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٢٤﴾ وَمَٓا اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ اِلَّا نُوح۪ٓي اِلَيْهِ اَنَّهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّٓا اَنَا۬ فَاعْبُدُونِ ﴿٢٥﴾

24. Yoksa Allah’tan başka bir takım ilâhlar mı edindiler? De ki: “Madem öyle, haydi delillerinizi getirin! İşte bu tevhid inancı, hem benim ve benimle beraber bulunan müslümanların bağlı olduğu, hem de benden önce gelen tüm peygamberlerin ilan ettiği en temel dinî esastır! Hayır, onların çoğu gerçeği yanlıştan ayırt edebilecek seviyede bir bilgiye sahip değildir, bu sebeple de ondan yüz çeviriyorlar.

25. Biz, senden önce gönderdiğimiz her bir peygambere: “Gerçek şu ki, benden başka ilâh yoktur. Öyleyse sadece bana kulluk edin!” diye vahyetmişizdir.

Görüldüğü üzere tevhid akîdesinin hem aklî hem de naklî delilleri ortadadır. Bunun aksini iddia edenler varsa, onlar da delillerini getirmeleri gerekir.

Âyet-i kerîmelerin açıkça bildirdiği gibi bütün peygamberler insanlığa hep tevhid inancını öğrettikleri halde, zamanla insanlar bu esastan uzaklaşmışlar ve çok saçma iddialarda bulunmuşlardır:

وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمٰنُ وَلَدًا سُبْحَانَهُۜ بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَۙ ﴿٢٦﴾ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِاَمْرِه۪ يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ اَيْد۪يهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَۙ اِلَّا لِمَنِ ارْتَضٰى وَهُمْ مِنْ خَشْيَتِه۪ مُشْفِقُونَ ﴿٢٨﴾ وَمَنْ يَقُلْ مِنْهُمْ اِنّ۪ٓي اِلٰهٌ مِنْ دُونِه۪ فَذٰلِكَ نَجْز۪يهِ جَهَنَّمَۜ كَذٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِم۪ينَ ﴿٢٩﴾

26. Bazıları da kalkıp: “Rahmân bir çocuk edindi” dediler. Hâşâ! O, bütün noksanlıklardan temiz ve uzaktır! Bilakis onların çocuk diye

nitelendirdikleri melekler, Allah'ın ikram ve takdirine mazhar olmuş kullarıdır.

27. Onlar, Allah izin vermeden konuşmazlar ve sadece O'nun emrine göre hareket ederler.

28. Allah, onların geleceğini de, geçmişini de bilir. Onlar ancak Allah'ın râzı olduğu kimselere şefaat edebilirler. Hepsi de O'na duydukları derin korku ve saygı sebebiyle tir tir titrerler.

29. İçlerinden biri kalkıp da: "Allah'ın yanı sıra ben de bir ilâhım!" diyecek olursa, ona vereceğimiz ceza cehennemdir. İşte biz, zâlimleri böyle cezalandıracağız!

Müşrikler, meleklerin Allah'ın kızları olduğunu söylüyor, kendilerine şefaat edecekleri umuduyla onlara tapıyorlardı. Halbuki melekler Allah'ın kızları değil, husûsî hikmetlere binâen yarattığı seçkin ve şerefli kullarıdır. Onlar ancak Allah'ın râzı olduğu ve izin verdiği kişilere şefaat ederler. Bunlar ise tevhid ehli kimselerdir. Çünkü Allah kâfirlerden ve müşriklerden râzı olmaz. Bunların "lâ ilâhe illallah" diye şehâdet getiren kimseler olduğu da söylenmiştir. Melekler âhirette şefaat edecekleri gibi dünyada da mü'minlerin bağışlanması için dua ve istiğfar etmektedirler. (bk. Mü'min 40/7-9)

Şimdi de, Kur'an'ın ilâhî bir kelâm olduğunu gösteren ve onun öğrettiği Allah'ın birliği ve kudretinin sonsuzluğu inancının doğruluğunu ispatlayan bir takım kevnî deliller serdedilerek buyruluyor ki:

Göklerle Yer Bitişikti

أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا ط
وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَٓاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ ط أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٠﴾

30. Kâfirler görmezler mi ki, göklerle yer bitişik halde idi de biz onları birbirinden ayırdık ve canlı olan her şeyi sudan meydana getirdik. Bu gerçek karşısında, hâlâ mı iman etmeyecekler?

Günümüzde ulaşılan ilmî tespitlere göre, uzaydaki cisimler vaktiyle bir gaz kütlesi halinde idi. Zamanla bu gaz kütlesinden küreler halinde parçalar kopmuş ve uzay boşluğuna fırlamıştır. Aynı şekilde dünyamız da, bir gaz kütlesi olan güneşten kopmuş ve zaman içinde soğuyarak kabuk bağlamıştır. Bu arada dünyamızdan yükselen gazlar ve buharlar, yoğunlaşarak yağmur şeklinde tekrar dünyaya dökülmüş, böylece denizler ve okyanuslar meydana gelmiştir. Suda yosunlaşma ile başlayan canlılar, ilâhî kanunlara göre gelişmiştir. Allah, en mükemmel canlı olarak da yine içinde suyun bulunduğu özel bir çamurdan insanı yaratmıştır.

Canlıların hayatı, gıdâ itibariyle “gökten gelen su” iledir. Bunun gibi kalplerin hayatı “rahmet suyu” ile, sırların hayatı ise “tâzim suyu” iledir. Bir kısım var ki, onların hayatı “hayâ suyu” iledir. Fakat onlar sayıca çok azdır.

Dağların yaratılış hikmetine gelince:

وَجَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سُبُلًا لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣١﴾

31. Biz, kendilerini sarsmasın diye yeryüzüne sapasağlam dağlar yerleştirdik ve şaşırmadan seyahat edip istedikleri yere ulaşabilmeleri için o dağlarda geniş geniş yollar, geçitler açtık.

Yapılan ilmî araştırmalar dağların yer altındaki köklerinin yer üzerinde bulunan kısımlarına nispetle daha derin ve büyük olduğunu ortaya koymuştur. Bu tespit, dağların yeryüzüne ne kadar sağlam bir şekilde yerleştirildiğini göstermektedir. Bunlar sebebiyle yeryüzü sarsılmadan dönmekte, üzerinde insanlar rahatlıkla yaşayabilmektedirler. Yine Rabbimiz, insanların gidecekleri yerlere kolaylıkla gidebilmeleri için yeryüzünde ve dağlar arasında geniş yollar ve geçitler açmıştır. Bunun gibi, peygamberleri vasıtasıyla Hakk’a varacak yolları göstermiş ve o yollarda yürüyenlerin kendine ulaşacağını haber vermiştir.

Şimdi de dikkatinizi gökyüzüne çevirin:

وَجَعَلْنَا السَّمَٓاءَ سَقْفًا مَحْفُوظًاۚ وَهُمْ عَنْ اٰيَاتِهَا مُعْرِضُونَ ﴿٣٢﴾

32. Gökyüzünü de korunmuş bir tavan halinde yarattık. Böyle iken inkârcılar, gökyüzünde ilâhî kudret ve azameti gösteren bunca delil ve mûcizeyi görmek istemiyor, onlardan yüz çeviriyorlar.

Günümüzdeki ilmî tespitler ışığında hâdiseye bakıldığında atmosferle ilgili şu dikkat çekici gerçekler karşımıza çıkar:

Atmosfer; kabaca, % 77 azot, % 21 oksijen ve % 1 nispetinde karbondioksit ve argon gibi diğer gazların karışımından ibarettir. Oksijen % 21'in üzerinde her yüzde bir arttığında, bir yıldırımın orman yangını başlatma ihtimali % 70 artar. %25'ten yüksek bir oksijen nispeti ise, şu an kullandığımız bitkisel gıdaların büyük bir çoğunluğunun yanıp kül olması demektir. Oksijen ve karbondioksit sürekli kullanılıyor olmasına rağmen havadaki nispetleri devamlı muhâfaza edilmektedir.

Devamlı olarak ciğerlerimize havayı çeker, sonra da geri veririz. Atmosferdeki oksijen nispetinin teneffüs için ideal yoğunlukta bulunması, bu işin tesadüfle alâkalı olmadığını gösterir. Vücudumuzu oksijene muhtaç yaratan Rabbimiz, onu bize en güzel şekilde bahşetmiştir. Hava almak için uzağa gitmeye çalışıp çabalamaya, ücret ödemeye gerek yoktur, ihtiyaç hissedince hemen burnumuzun dibindedir.

Atmosferi teşkil eden gazlar, santimetrekare alan başına yaklaşık 1 kg'lık bir kuvvetle tesir etmektedir. Bu, insan vücudunun yaklaşık 15 ton havanın ağırlığı altında olması demektir. Dışta hava basıncı ne kadarsa, içimizden dışarıya doğru da tam o kadar basınç vardır. Bu denge bozulduğu takdirde insan hayatı tehlikeye girer.

Güneşin yeryüzüne farklı şiddetlerde ısı vermesi, atmosfer sahnesindeki hava kütlelerinin de farklı surette ısınmasına yol açar ve ısınan hava aldığı emirle derhal yukarı çıkar. Sonra yerine soğuk hava gelir. Neticede minik hava zerreleri rüzgâr hâlinde dağ, dere, çöl, orman koşmaya başlar. Zerreler bu seyahatleri esnasında binlerce tohumu diyardan diyara taşırken, her biri bir vazîfe ile yaratılan bitkilerin çoğalıp yayılmasına da vesile olurlar. Hava, zarif omuzlarında binlerce ton suyu taşıdığı gibi, binlerce kişilik uçakları da taşır; ışığı yayar, harareti dağıtır; kulağımıza yüzlerce farklı dalga boyunda sesi, burnumuza çeşit çeşit kokuları birbirine karıştırmadan getirir.

Jüpiter, satürn ve ay engelini geçen göktaşları yerin çekimine kapılınca müthiş bir süratle atmosfere girer. Yıldız kayması da dediğimiz bu hâdisede göktaşları

havayla temas edince yanar ve mezosfer içinde toz hâline gelir. Eğer korunmuş tavan olan atmosfer gibi bir kalkana sahip olmasaydık, başımıza, tam deyimiyle taş yağardı. Halbuki Cenâb-ı Hakk'ın nihâyetsiz merhametinin eseri olarak başımıza gökten yağan bu gülleler daha yere ulaşmadan toz hâline getirilir. Sonra bu toz zerreciklerinin her biri bir yağmur taneciğine çekirdek olur. (bk. Çakmak, *Bir Çekirdekti Kâinat*, s. 118-128)

Bu ibretli varlıklar ve olaylar, dillerinden anlayabilenler için Yaratan'larının nihâyetsiz kudret ve azameti hakkında neler anlatırlar neler...

Gece ve gündüz, güneş ve ay da böyle:

وَهُوَ الَّذ۪ي خَلَقَ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَۜ كُلٌّ ف۪ي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٣٣﴾

33. Geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı yaratan da Allah'tır. Onların her biri kendi yörüngesinde yüzüp durmaktadır.

Rabbimizin bunları ne zaman yarattığını ve ne zaman vazîfelerine son vereceğini bilmemiz mümkün değildir. Fakat her birinin çok büyük bir kudret nişânesi ve azamet göstergesi olduğu açıktır. İnsan, kendine emânet edilen kısacık ömründe bu gerçekleri kavramalı, Rabbini tanıyıp O'na kullukta kusur etmemeli ve her an gelip rûhunu bedeninden ayıracak ölüm sırrını hatırından çıkarmamalıdır:

وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِنْ قَبْلِكَ الْخُلْدَۜ اَفَاۨئِنْ مِتَّ فَهُمُ الْخَالِدُونَ ﴿٣٤﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَٓائِقَةُ الْمَوْتِۜ وَنَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةًۜ وَاِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٣٥﴾

34. Rasûlüm! Senden önce biz hiçbir insana ölümsüzlük vermedik. Şimdi, sen öleceksin de, senin ölümünü dört gözle bekleyen o inkârcılar dünyada ebedî mi kalacaklar?

35. Her nefis mutlaka ölümü tadacaktır. Biz sizi, gerçek değerinizi ortaya çıkarmak için şerle de hayırla da imtihan ediyoruz. Sonunda zâten bize döneceksiniz.

Müşrikler, Rasûlullah (s.a.v.)'in ölmesini, başına helâk edici musibetlerin gelmesini ve etrafındaki insanların dağılıp yok olmasını bekliyorlardı. Bunu hararetle istiyorlardı. Âyette haber verildiğine göre: **"O, şâirin biri! Bekliyoruz, zamanın felâketlerine uğrayacak, helâk olup gidecek"** (Tûr 52/30) diyorlardı. Onların bu tür konuşma ve talepleri üzerine bu âyet nâzil olmuştur.

Nihâyetinde her bir nefis ölümü tadacaktır. Bu, mecbûri bir istikâmet, kaçınılmaz bir sondur. Ancak Allah Teâlâ, yaşadıkları müddetçe insanları hem

fakirlik, hastalık, acı ve ıstıraplarla, hem de zenginlik, lezzet ve sevinçli hallerle dener, imtihan eder. Allah Teâlâ böylece kimin sabrettiğini ve kimin şükrettiğini ortaya çıkarmak ister.

Bununla birlikte ölüm, hastalık ve benzeri gibi musibetlere uğrayan din kardeşlerimizi kendi hallerine bırakmayıp onları teselli ve tâziye etmenin mühim bir sünnet olduğunu unutmamak gerekir. Nitekim Peygamber Efendimiz'in Medine dışında bulunan Muâz b. Cebel'e, oğlunun vefâtı sebebiyle yazdığı şu mektup, ne güzel bir tâziye misâlidir:

"Bismillâhirrahmânirrahîm.

Allah'ın Rasûlü Muhammed'den Muâz b. Cebel'e...

Allah'ın selâmı üzerine olsun!

Kendisinden ba ka ilâh bulunmayan Allah'a hamdolsun. İmdi; Allah ecrini artırsın, buna kar ılık sana büyük mükâfatlar ihsân etsin ve sabretme gücü versin. Bizi ve seni ükre muvaffak kılsın. Zira canlarımız, mallarımız, evlâd ü iyâlimiz, Azîz ve Celîl olan Allah'ın bize tatlı hibeleri, geçici bir süre için yanımıza bıraktığı emânetleri cümlesindendir. Allah sana o çocuğu vermekle seni sevindirdi. imdi de onu büyük bir ecir kar ılığında senden aldı. Onun kar ılığında Allah'tan rahmet, mağfiret ve hidâyet bekliyorsan, sabret!.. Üzüntü ve kederin, ecrini yok etmesin! Sonra pi man olursun! Bil ki ağlayıp sızlamak hiçbir eyi geri getirmez, hüzün ve kederi de defedemez. Ba a gelecek olan zâten gelmi tir, vesselâm." (Hâkim, *el-Müstedrek,* III, 306/5193)

İyilik ve kötülükleriyle imtihandan ibaret olan ölümlü dünyada bütün himmet ve gayretlerin imtihanı kazanmaya yönlendirilmesi gerekir:

وَاِذَا رَاٰكَ الَّذ۪ينَ كَفَرُٓوا اِنْ يَتَّخِذُونَكَ اِلَّا هُزُوًاۜ اَهٰذَا الَّذ۪ي يَذْكُرُ
اٰلِهَتَكُمْۚ وَهُمْ بِذِكْرِ الرَّحْمٰنِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿٣٦﴾ خُلِقَ الْاِنْسَانُ مِنْ
عَجَلٍۜ سَاُر۪يكُمْ اٰيَات۪ي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ ﴿٣٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا
الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِق۪ينَ ﴿٣٨﴾

36. Kâfirler seni her gördükleri zaman: "İlâhlarınızı diline dolayan adam bu mu?" diyerek seninle alay ediyorlar. Halbuki onlar, kendilerini merhametiyle sarıp sarmalayan Rahmân'ın anılmasına dayanamıyor, O'nun kitabını inkâr ediyorlar.

37. İnsan öyle acelecidir ki sanki aceleden yaratılmıştır. Sabırlı olun; yakında size âyetlerimi, delillerimi göstereceğim. O halde benden azabın bir an önce gelmesini istemeyin.

38. Onlar yine de: "Eğer doğru söylüyorsanız, peki bu tehdidiniz ne

zaman gerçekleşecek?" diyorlar.

Rivayetlerde belirtildiğine göre onlar, Allah Rasûlü (s.a.v.)'e çeşitli sözlü ve fiilî hakaretlerde bulunuyor, eziyetler yapıyorlardı. İşin hayret edilecek yönü şu ki, onlar, elleriyle yaptıkları putlara ve sahte ilâhlarına o seviyede bir muhabbet besliyorlardı ki, onlara karşı yapılan menfî en küçük bir şeye bile müsâmaha göstermiyorlardı. Hatta bu yüzden Allah Rasûlü (s.a.v.) ile alay ediyorlardı. Buna mukâbil kendilerini yaratan, rızıklandıran, öldüren, dirilten Rahmân'ın adını, zikrini, O'nun indirdiği âyetleri duyduklarında aceleye kapılarak kibirleniyor; O'nu anmayı ve O'nun hatırlatmalarına kulak vermeyi bir tarafa bırakıyorlardı. İşte insanın aceleci bir yapıya sahip olması, o menfî vasfını yeterince tezkiye ve terbiye edememesi bu kötü neticenin doğmasına sebep oluyordu. Üstelik bu inançsızlar, Peygamber'in kendilerini ikazda bulunduğu Allah'ın azabı, kıyâmet ve cehennem gibi tehditlerin hemen başlarına inmesini bekliyor; inkâr psikolojisi içinde aslında bütün bunların birer palavra olduğunu ve bunların vuku bulmayacağını söylemek istiyorlardı. Fakat işin aslının böyle olmadığını pek yakında anlayacaklar:

لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ كَفَرُوا حِينَ لَا يَكُفُّونَ عَنْ وُجُوهِهِمُ النَّارَ وَلَا عَنْ ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ ﴿٣٩﴾ بَلْ تَأْتِيهِمْ بَغْتَةً فَتَبْهَتُهُمْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿٤٠﴾ وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ ﴿٤١﴾

39. O kâfirler yüzlerinden ve sırtlarından ateşi savamayacakları, üstelik ondan kurtulmak için de hiçbir yardım göremeyecekleri zamanı bir bilselerdi, onu böyle acele istemezlerdi!

40. Bilakis o kıyâmet kendilerine ansızın gelecek ve onları şaşkına çevirecektir. Artık ne onu geri çevirmeye güçleri yetecek, ne de kendilerine en küçük bir mühlet verilecektir.

41. Rasûlüm! Senden önceki peygamberlerle de alay edilmişti. Fakat, alay konusu yaptıkları o azap, sonunda alay edenleri her taraftan kuşatıp mahvetmişti.

İşin gerçek yüzünü açıklamak üzere:

قُلْ مَنْ يَكْلَؤُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مِنَ الرَّحْمٰنِ ط بَلْ هُمْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِمْ مُعْرِضُونَ ﴿٤٢﴾ اَمْ لَهُمْ اٰلِهَةٌ تَمْنَعُهُمْ مِنْ دُونِنَا ط لَا يَسْتَطِيعُونَ

نَصْرَ اَنْفُسِهِمْ وَلَا هُمْ مِنَّا يُصْحَبُونَ ﴿٤٣﴾

42. De ki: "Eğer gece veya gündüz size azap göndermek istese sizi Rahmân'a karşı kim koruyabilir?" Buna rağmen, korkup O'na yönelecekleri yerde, Rablerinin zikrinden ve kitabından yüz çeviriyorlar.

43. Ne o, yoksa onları, bizim azâbımızdan koruyacak bizden başka ilâhları mı var? Oysa ilâhlaştırdıkları o varlıkların kendi kendilerine yardımları olmadığı gibi, bizden de görecekleri hiçbir dostluk, hiçbir yakınlık yoktur.

Ölüm, savaş, esâret, zelzele, sel, yangın, toprak kayması, yanardağ patlaması, yıldırım çarpması, trafik kazaları, açlık ve kıtlık gibi pek çok musîbetler ve felâketler gece veya gündüz devamlı vuku bulmaktadır. Eğer Allah Teâlâ istese bunlardan biriyle insanları helâk edebilir. Veya kâfirlerin küfür ve isyanları sebebiyle hak ettikleri cezaları gece veya gündüz hemen başlarına indirebilir. Bunu Allah'tan başka engelleyebilecek hiçbir kudret yoktur.

Bu yüzden Yüce Rabbimiz insanı düşünmeye dâvet ederek şöyle buyuruyor:

بَلْ مَتَّعْنَا هٰؤُلَاءِ وَاٰبَاءَهُمْ حَتّٰى طَالَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُۜ اَفَلَا يَرَوْنَ اَنَّا
نَأْتِى الْاَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ اَطْرَافِهَاۜ اَفَهُمُ الْغَالِبُونَ ﴿٤٤﴾

44. Kaldı ki, biz onları da babalarını da dünya nimetlerinden faydalandırdık. Öyle ki ömürleri kendilerine uzun geldi de ölmeyeceklerini sandılar. Onlar çevrelerine bakıp da, bizim yeryüzünü kenarlarından yavaş yavaş eksilttiğimizi görmüyorlar mı? Şu halde gâlip gelecek olan onlar mı, yoksa biz mi?

Âyet-i kerîme yer alan **"bizim yeryüzünü kenarlarından yavaş yavaş eksilttiğimizi görmüyorlar mı?"** (Enbiyâ 21/44) ifadesine üç farklı mâna verilebilir:

• Allah'ın, kudretiyle gelip çevresinden eksilteceği yer, müşriklerin o zaman üzerinde yaşadıkları topraklardır. Bu âyet-i kerîme Mekke'de indiğine göre, Allah Teâlâ'nın Rasûlüne, müşriklerin yaşadığı toprakların, bir zaman sonra müslümanların eline geçeceğini müjdelemesi, Kur'an'ın bir mûcizesidir.

• Yeryüzünün ileri gelenleri, âlimleri ve iyi insanları gittikçe azalmaktadır. Nitekim Vâkıa sûresinde "mukarreb" yani Allah'a yakın kullardan bahseden âyetlerde bu mânaya bir işaret vardır. Çünkü o mukarreb kulların pek çoğunun öncekilerden azının sonrakilerden olduğu haber verilir. (bk. Vâkıa 56/10-14) Yâni gün geçtikçe sâlih ve Allah'a yakın kulların sayılarının azaldığı

anlaşılmaktadır.

• Yeryüzünde her an her yerde salgın hastalıklar, kıtlık, fırtına, deprem ve diğer âfetler şeklinde Cenâb-ı Hak kudret ve kahır tecellilerini göstermektedir. Milyonlarca insan ölmekte, yerleşim bölgeleri ve araziler yok olmakta ve insanların düzenini bozan daha nice zararlı şeyler meydana gelmektedir.

• Âyete fennî tefsir açısından bakıldığında şu söylenebilir: Yağmurların, sellerin ve rüzgârların tesiriyle dağlar aşınmaktadır. Veya bununla kutup bölgelerinin basıklığına işaret edilmektedir.

Bütün bunlar, Allah Teâlâ'nın kudret elinde olduğuna ve bunları dilediği gibi azaltıp çoğaltabildiğine göre, acaba onlar, Cenab-ı Hakk'ın cezalandırmasına karşı kendilerini koruyacak bir güç ve kuvvete sahipler midir? Hayır, nereden sahip olacaklar? O halde artık sahip oldukları fânî güçlerinin, zenginliklerinin ve diğer imkânlarının sonsuz olmadığını ve kendilerini hesaba çekip cezalandıracak bir Allah'ın var olduğunu kabul etmeleri gerekmez mi?

Bunu gerçekleştirmek için ilâhî uyarılar şöyle devam ediyor:

Sizi Vahiyle Uyarıyorum

قُلْ اِنَّمَٓا اُنْذِرُكُمْ بِالْوَحْيِۘ وَلَا يَسْمَعُ الصُّمُّ الدُّعَٓاءَ اِذَا مَا يُنْذَرُونَ ﴿٤٥﴾

45. Rasûlüm! De ki: "Ben sizi sadece vahiyle uyarıyorum. Fakat belli ki sağırlar, uyarıldıkları zaman bu çağrıyı duymazlar."

Müşrikler bunca çok ve ardı ardına gelen uyarılardan istifade etmedikleri için tıpkı sağırlar gibi olmuşlardır. Çünkü ikazdan maksat, onu kuru kuruya duymak değil, aksine ilâhî tâlimâtları tanıma, emirleri yapma ve haramlardan sakınmada gereğini yapmaktır. Bu maksat gerçekleşmediği takdirde, insan o uyarıyı hiç duymamış sayılır.

İlâhî ikazlara böylesine vurdumduymaz bir tavırla yaklaşmalarına rağmen:

وَلَئِنْ مَسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ يَا وَيْلَنَٓا اِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٤٦﴾

46. Onlara Rabbinin azabından azıcık bir esinti bile dokunuverse, derhal: "Eyvâhlar olsun bize! Gerçekten biz, kendimize yazık etmişiz" diye feryadı basarlar.

Gerçeğe karşı böyle sağır davranmak fayda değil zarar getirecektir. Bu âyette beyân buyrulduğu üzere küçük bir azabın en basit bir dokunuşu karşısında vâveylâ koparıp ah vâh edecek olanlar, acaba bizzat yaratıcısı tarafından "şiddetli", "büyük", "can yakıcı" gibi vasıflarla anlatılan cehennem azabına atıldıkları zaman halleri nice olacak:

وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيٰمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔاۜ وَاِنْ كَانَ
مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ اَتَيْنَا بِهَاۜ وَكَفٰى بِنَا حَاسِبِينَ ﴿٤٧﴾

47. Kıyâmet günü biz adâlet terâzilerini kuracağız da hiç kimseye en küçük bir haksızlık yapılmayacak. Yapılan iş hardal tanesi kadar bile olsa, biz onu getirip mizana koyacağız. Hesap görücü olarak biz yeteriz!

Ameller "ihlâs" terazisiyle tartılır da içinde ihlas olmayanları kabul edilmez. Haller "sıdk" terazisiyle tartılır da içinde ucub yani kendini beğenme illeti bulunanları kabul edilmez. Nefesler "zikir ve uyanıklık" terazisiyle tartılır da bunlardan dünyevî haz ve lezzetlere harcananları kabul edilmez. Herkes orada ameline göre karşılık görür. Dünyada Allah'ın kullarına merhamet etmeyenlere Allah merhamet etmez. Allah'ın kullarına ihsânı az olanların da orada bulacağı ihsân az olacaktır. Kim de birine zulmetmişse, amelinin kötülüğüne mukâbil

ceza görecektir.

Rivayete göre bir adam Nebiyy-i Ekrem (s.a.v.)'in önünde oturdu ve:

"- Ey Allah'ın Rasûlü, benim iki kölem var. Bana yalan söylüyor, hâinlik ediyor, emirlerime karşı geliyorlar. Ben de onlara zaman zaman uygunsuz sözler söylüyor ve onları cezalandırıyorum. Benim hâlim ne olacak?" dedi.

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"- Mah er günüşonların sana yaptıkları ihânetleri, kar ı gelmeleri, yalan söylemeleri ile senin onlara verdiğin ceza hesap edilecek. Eğer onlara verdiğin ceza onların suçları kadarsa, kar Şılıklı olarak bir alıp vereceğiniz yoktur. ayet senin onlara verdiğin ceza, onların suçundan daha az ise senin onlardan alacağın var demektir. Eğer senin onlara verdiğin ceza hak ettiklerinden daha fazla ise, o fazlalık kısas yoluyla senden alınacaktır."

Bu sefer adam bir kenara çekilip ağlamaya ve kendi kendine konuşmaya başladı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"- Sen yüce Allah'ın kitabını ve oradaki: ***«Kıyâmet günü biz adâlet terâzilerini kuracağız da hiç kimseye en küçük bir haksızlık yapılmayacak»*** (Enbiyâ 21/47) *buyruğunu okumuyor musun?"*

O zaman adam:

"- Allah'a yemin ederim ki, yâ Rasûlallah, ben hem kendim hem de onlar için onlardan ayrılmaktan daha hayırlı bir şey göremiyorum. Şâhit olun ki, ben oların hepsini azat ediyorum" dedi. (Tirmizî, Tefsir 21/2; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 280-281)

İşte peygamberlerin gönderilmesinin ve kitapların indirilmesinin yegâne gâyesi insanlığı o büyük gündeki hesap ve cezaya karşı uyarmaktır:

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسٰى وَهٰرُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَٓاءً وَذِكْرًا لِلْمُتَّق۪ينَۙ ﴿٤٨﴾

اَلَّذ۪ينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ وَهُمْ مِنَ السَّاعَةِ مُشْفِقُونَ ﴿٤٩﴾

48. Doğrusu biz Mûsâ ve Hârûn'a hakkı bâtıldan ayıran Tevrat'ı verdik ve onu kalpleri Allah'a saygıyla dopdolu olup günahlardan sakınanlar için baştan aşağı bir ışık ve öğüt kaynağı kıldık.

49. O takvâ sahipleri ki, görmedikleri halde Rablerinden korkarlar ve kıyâmetten de tir tir titrerler.

اَلْفُرْقَانُ (furkãn), hakkı bâtıldan, doğruyu yanlıştan ayıran şey demektir. Kur'ân-ı Kerîm bu kelimeyi daha ziyâde semâvî kitapları tavsif etmek üzere kullanır. Burada "Tevrat" için kullanılmıştır. Çünkü Hz. Mûsâ'ya verilen kitabın Tevrat olduğu bilinmektedir. Aynı zamanda Furkãn, Kur'ân-ı Kerîm'in de en önemli

isimlerinden biridir. (bk Furkãn 25/1) İlâhî kitapların rehberliğinden gerçek mânada istifade edecek olanlar, dünya gözüyle göremedikleri ve beşerî hisleriyle idrak edemedikleri halde Allah'tan korkup günahlardan sakınan, kıyâmet kopup hesap için ilâhî huzura durmaktan titreyen kimselerdir. Bu sebeple Hz. Mûsâ ve Hz. Hârûn'a verilen Furkãn'ın, özellikle müttakîler için yollarını aydınlatan bir ışık ve kalplerini dirilten bir öğüt, bir hatırlatma olduğu beyân buyrulur.

Kur'ân-ı Kerîm'e gelince:

وَهٰذَا ذِكْرٌ مُبَارَكٌ اَنْزَلْنَاهُ اَفَاَنْتُمْ لَهُ مُنْكِرُونَ ﴿٥٠﴾

50. İşte bu Kur'an da bizim indirdiğimiz çok şerefli, her bakımdan bereket yüklü, öğüt kaynağı bir kitaptır. Hal böyleyken siz onu inkâr mı ediyorsunuz?

Kur'an zikirdir; Allah'ı tanıtır, hatırlatır, anlatır. O'nun emir ve yasaklarını, sevdiklerini ve sevmediklerini, râzı olduklarını ve olmadıklarını bildirir. O mübârektir; bereketlidir, devamlıdır, faydası çok ve ihtivâ ettiği ilimler boldur. Onun indirilmesinde ve ondaki hayranlık veren üslup ve beyânda, belâgat ve fesahatta yadırganacak, hoş karşılanmayacak hiçbir şey yoktur. O, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in en büyük mûcizesidir. Böyle bir kitabı yalanlamak ve inkâr etmek olacak şey değildir.

Sûrenin başından buraya kadar Allah'ın birliği, âhiret ve peygamberlik gibi dinin esas mevzuları hakkında bilgiler verildikten sonra şimdi de hem bu esasları pekiştirmek, hem Rasûlullah (s.a.v.) ve mü'minleri teselli etmek, hem de muhatapların ders ve ibret almalarını sağlamak maksadıyla peygamberlerin kıssalarından dikkat çekici kesitler sunulmaktadır. Bu kıssalar, anlatıldıkları çerçeve içinde ele alındığında, şu mühim hususlara temas etmek üzere burada yer aldıkları açığa çıkar:

• Daha önce gönderilen tüm peygamberler birer insandı. Bu sebeple Hz. Muhammed (s.a.v.) gibi bir insanın peygamber olarak gönderilmesinde şaşılacak bir şey yoktur.

• Bu Peygamberin vazîfesi ve talimatları da kendisinden önce gönderilen peygamberlerinkinin aynısıdır.

• Bütün peygamberlere, kendilerine husûsî nimetler bahşeden Allah tarafından âsil ve yüksek bir mevki verilmiştir. Mesela peygamberler, yıllarca işkence ve zorluklar çekmelerine rağmen, en sonunda Allah onların dualarını kabul etmiş ve düşmanlarına karşı onlara mûcizevî yollardan yardım etmiştir.

• Allah'ın ihsân buyurduğu tüm mümtâz nimetlere rağmen, onlar, Allah'ın alçak gönüllü, mütevazı kulları idiler. İlahlıkta Allah'a ortak olma gibi bir

özellikleri yoktu. Hatta onlar da bazan hüküm verirken hata ederler, hasta olurlar, imtihana tâbi tutulurlar ve Allah'a hesap verecekleri zelleler işlerlerdi.

Hz. Mûsâ'nın kıssasına kısa bir temastan sonra şimdi İbrâhim (a.s.)'ın putlarla ve putperestlerle olan o muazzam mücâdelesine yer verilmektedir:

Hz. İbrâhim Putları Reddediyor

وَلَقَدْ اٰتَيْنَٓا اِبْرٰه۪يمَ رُشْدَهُ مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا بِه۪ عَالِم۪ينَۚ ﴿٥١﴾

51. Yemin olsun biz daha önce İbrâhim'e de doğru yolu bulma kâbiliyetini vermiştik. Biz onun her bakımdan bu lutfa lâyık olduğunu biliyorduk.

İbrâhim (a.s.)'a verildiği bildirilen اَلرُّشْدُ (rüşd), doğruluk, düşünce ve davranışta tutulan doğru yol ve isabetli görüş, hakla bâtılı ayırt etme kâbiliyeti mânalarına gelir. "Doğru yoldan sapma" mânasındaki اَلْغَيُّ (ğayy) kelimesinin zıddıdır. **"Dinde zorlama yoktur. Gerçekten doğru eğriden ayrılıp iyice belli olmuştur"** (Bakara 2/256) âyeti bunu beyân eder. Rüşd, kişinin doğru yolu bulması, din ve dünyası bakımından faydasına olan şeyleri tercih etmesi ve ona ulaşmasıdır. Bunun kemâli, ancak peygamberlikle gerçekleşir.

Hz. İbrâhim, kendisine lutfedilen bu peygamberlik ışığıyla putperest olan babasını ve kavmini irşada başladı:

اِذْ قَالَ لِاَب۪يهِ وَقَوْمِه۪ مَا هٰذِهِ التَّمَاث۪يلُ الَّت۪ٓي اَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا وَجَدْنَٓا اٰبَٓاءَنَا لَهَا عَابِد۪ينَ ﴿٥٣﴾ قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ اَنْتُمْ وَاٰبَٓاؤُ۬كُمْ ف۪ي ضَلَالٍ مُب۪ينٍ ﴿٥٤﴾ قَالُٓوا اَجِئْتَنَا بِالْحَقِّ اَمْ اَنْتَ مِنَ اللَّاعِب۪ينَ ﴿٥٥﴾ قَالَ بَلْ رَبُّكُمْ رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ الَّذ۪ي فَطَرَهُنَّۘ وَاَنَا۬ عَلٰى ذٰلِكُمْ مِنَ الشَّاهِد۪ينَ ﴿٥٦﴾ وَتَاللّٰهِ لَاَك۪يدَنَّ اَصْنَامَكُمْ بَعْدَ اَنْ تُوَلُّوا مُدْبِر۪ينَ ﴿٥٧﴾

52. O vakit babasına ve kavmine: "Nedir şu karşısına geçip taptığınız heykeller?" diye sormuştu.

53. Onlar da: "Atalarımızı bunlara tapar halde bulduk; biz de onlara uyarak böyle yapıyoruz" diye karşılık vermişlerdi.

54. İbrâhim: "Doğrusu siz de, atalarınız da apaçık bir sapıklık içine sürüklenmişsiniz" dedi.

55. Bunun üzerine: "Senin bu söylediklerin gerçek mi, yoksa bizimle oyun mu oynuyorsun?" dediler.

56. İbrâhim şöyle dedi: "Hayır, hayır! Sizin Rabbiniz, göklerin ve yerin Rabbidir; onları yoktan O yaratmıştır. Ben de bu gerçeğe şâhitlik edenlerdenim."

57. Sonra içinden: "Allah'a yemin olsun ki, siz dönüp gittikten sonra

putlarınıza mutlaka bir tuzak kuracağım!" diye karar verdi.

52. âyette geçen اَلتَّمَاثِيلُ (timsâl), Allah Teâlâ'nın yarattığı şeylere benzetilerek yapılan heykellerdir. Hz. İbrâhim'in peygamber gönderildiği toplum, insan, hayvan, yıldız ve benzeri şekillerde yapılmış çeşitli putlara tapıyorlardı. İbrâhim (a.s.), öncelikle **"Nedir şu karşısına geçip taptığınız heykeller?"** (Enbiyâ 21/52) diye sorarak söze başlar. Böylece onların zihinlerini sarsarak yaptıkları işin mâhiyeti hakkında düşünmelerini sağlamak ister. Ayrıca bu soru karşısında ileri sürecekleri şüpheleri öğrenip onları iptal etmek için tatbik edeceği yolu belirlemeyi düşünür.

İbrâhim (a.s.), tevhid akîdesinin kabulü ve yerleşmesi için putların ve putperestliğin ortadan kalkması gerektiğinden dolayı putlarla alakalı olarak tatbik edeceği planı netleştirir. Bu yöndeki niyet ve himmetini kesinleştirerek kararını alır. Bu kararını ya sadece içinden geçirir veya kavmi oradan ayrılıp gidince geride kalan bir kısım zayıf ve hasta kimselerle de paylaşır. Sonra verdiği bu kararı uygulamaya koyar:

058. Nihâyet İbrâhim o putları paramparça etti; ancak, belki olup bitenler hakkında kendine müracaat ederler diye onların büyüğünü bıraktı.

59. Dönüp durumu gördüklerinde: "Bunu ilâhlarımıza revâ gören kim? Her kimse, onun zâlimlerden biri olduğunda şüphe yok!" diye bağrıştılar.

60. İçlerinden bir kısmı: "Sahi, İbrâhim denilen bir gencin onları diline doladığını duymuştuk" dedi.

61. "Öyleyse" dedi diğerleri, "onu bulup insanların huzuruna getirin, belki onun yaptığına şâhitlik ederler."

Anlatıldığına göre Hz. İbrâhim'in kavminin dinî bir bayramı vardı. Her sene kırda toplanarak bu bayramı kutlarlardı. Bir gün yine bayram şenliğine giderken İbrâhim'i de götürmek istediler. İbrâhim (a.s.) hasta olduğunu ileri sürerek bayrama katılmadı ve halk kıra çıktıktan sonra puthaneye gidip, içlerinden büyük bir tanesi hariç putların hepsini kırdı, paramparça etti. Baltayı da kalan o büyük putun boynuna astı. Maksadı, kavmi ona başvurup putları kimin kırdığını sorduklarında büyük putun kırmış olabileceğini söylemek, böylece putların âcizliğini ortaya çıkarmaktı. Halk bayram yerinden döndüklerinde putlarının başına gelenleri gördüler. Bu işi kimin yaptığını araştırdılar. Daha önce Hz. İbrâhim'in putlar aleyhinde konuşmalarını işitmiş olanlar durumdan halkı haberdar etti. Bunun üzerine halk, İbrâhim'in getirilip hesaba çekilmesini ve ona verilecek cezanın başkalarına da ibret olmasını istediler. İbrâhim'le aralarında şöyle bir konuşma geçti:

قَالُوا ءَاَنْتَ فَعَلْتَ هٰذَا بِاٰلِهَتِنَا يَٓا اِبْرٰهِيمُۜ ﴿٦٢﴾ قَالَ بَلْ فَعَلَهُۗ كَبِيرُهُمْ هٰذَا فَسْـَٔلُوهُمْ اِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ ﴿٦٣﴾ فَرَجَعُٓوا اِلٰٓى اَنْفُسِهِمْ فَقَالُٓوا اِنَّكُمْ اَنْتُمُ الظَّالِمُونَۙ ﴿٦٤﴾ ثُمَّ نُكِسُوا عَلٰى رُؤُ۫سِهِمْۚ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هٰٓؤُ۬لَٓاءِ يَنْطِقُونَ ﴿٦٥﴾ قَالَ اَفَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْـًٔا وَلَا يَضُرُّكُمْۜ ﴿٦٦﴾ اُفٍّ لَكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِۜ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾

62. İbrâhim'i getirdikten sonra, ona: "Söyle bakalım İbrâhim, ilâhlarımıza bunu yapan sen misin?" diye sordular.

63. İbrâhim: "Belki de onu şu büyükleri yapmıştır; eğer konuşabiliyorlarsa onlara bir sorun bakalım" dedi.

64. Vicdanlarının sesini dinlediklerinde aralarında: "Asıl zâlim olan İbrâhim değil, bu âciz putlara tapan biziz!" diye itirafta bulundular.

65. Sonra yine eski inançlarına dönerek: "İbrâhim! Sen de pekâlâ bilirsin ki bunlar konuşamazlar" diye çıkıştılar.

66. İbrâhim şöyle dedi: "Allah'ı bırakıp da size hiçbir faydası ve zararı dokunmayan bu putlara mı tapıyorsunuz?"

67. "Yuh olsun size de, Allah'tan başka o taptıklarınıza da! Hâlâ aklınızı başınıza almayacak mısınız?"

Hz. İbrâhim'in **"eğer konuşabiliyorlarsa"** (Enbiyâ 21/63) kaydı, o putperestlerin vicdanlarını harekete geçirip neredeyse gerçeği anlamalarına vesile olacaktı. Çünkü Hz. İbrâhim'in konuşması karşısında bir an durup düşündüler; kendilerini ciddi bir muhasebeye tâbi tutup yanlış yolda olduklarını fark ettiler. Fakat bu durum fazla uzun sürmedi. Tekrar eski kafalarına, eski kökleşmiş ve köhneleşmiş inançlarına döndüler. Gerçi İbrâhim'e: **"Sen de pekâlâ bilirsin ki bunlar konuşamazlar"** (Enbiyâ 21/65) demeleri, açıkça putlarının âcizliğini bir itiraf olsa da, onlara tapmaktan vazgeçtikleri anlamına gelmiyordu. Hatta kör bir inatçılık sâikiyle: "Biz onlara konuşamadıklarını bile bile tapıyoruz" demek istiyorlardı. Yine de Hz. İbrâhim, onların bu itiraflarını da fırsat bilerek, sahip oldukları inançlarının ne kadar anlamsız, mesnetsiz, saçma ve boş olduğunu yüzlerine haykırdı. Böyle akıl almaz bir yanlışın içinde olmaları sebebiyle onları yuhaladı. Bir peygamberin edebine uygun olarak söylenebilecek en ağır sözü söyledi. Bu yaptıklarının bir akılsızlık olduğunu, artık akıllarını çalıştırmanın zamanının çoktan geldiğini ve geçmekte olduğunu hatırlattı:

قَالُوا حَرِّقُوهُ وَانْصُرُوا اٰلِهَتَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ ﴿٦٨﴾ قُلْنَا يَا نَارُ
كُونِى بَرْدًا وَسَلَامًا عَلٰٓى اِبْرٰهِيمَۙ ﴿٦٩﴾ وَاَرَادُوا بِهٖ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ
الْاَخْسَرِينَۚ ﴿٧٠﴾

68. Bu sözler üzerine çılgına dönen putperestler, halkı kışkırtarak: "Eğer bir şey yapacaksanız, İbrâhim'i ateşe atıp yakın, böylece ilâhlarınızın imdâdına yetişin!" dediler.

69. Onu ateşe attıklarında ise biz: "Ey ateş! İbrâhim'e serin ve selâmet ol!" diye emrettik.

70. Evet, bu zâlimler İbrâhim'i tuzağa düşürmek istediler; fakat biz onları daha fazla zarara uğrattık.

Rivayete göre putperestler durumu kralları Nemrûd'a bildirdiler. Bunun üzerine Nemrûd, İbrâhim (a.s.)'ı çağırttı. Nemrûd'un huzûruna giren herkes, öncelikle ona secde ederdi. Hz. İbrâhim ise secde etmedi. Karşılıklı konuşmalar ve tartışmalar üzerine son derece hiddetlenen Nemrûd, ona nasıl bir ceza verileceği husûsunda avânesini toplayıp istişâre etti. İçlerinden biri:

"–Onu büyük bir ateşte yakalım!" teklifinde bulundu.

Bu teklif kabul edildi. Ateş için hazırlıklar başlatıldı. Bir ay odun taşındı. Câhil ve ahmak halk, "Bu, bizim putlarımıza karşı çıkıyor!" diye odun taşıma işinde seferber oldular. Dağ gibi odun yığıldı. Yakılan ateşin alevleri semâlara çıkıyordu. Harâretinden dolayı, kuşlar yakınından bile geçemiyordu. Bütün hazırlıklar bitince halk, ateşin başına toplandı. Hz. İbrâhim elleri kelepçeli ve ayakları prangalı bir şekilde oraya getirildi. Ancak o büyük peygamber "Halîl" olduğu için çok zor bir durumda olmasına rağmen büyük bir teslîmiyet ve tevekkül içinde idi. Gönlünde en ufak bir korku ve endişe yoktu. Nemrûd ve cemâati, O'nun ateşe nasıl atılacağını müzâkere ettiler. Nihâyet, mancınıkla atılmasına karar verdiler. Yerdeki ve gökteki melekler, hayret içinde:

"–Aman yâ Rabbî! Seni en çok zikreden İbrâhim (a.s.) ateşe atılıyor! O seni bir an bile unutmayan bir peygamberdir. Ona yardım etmek için bize izin verir misin Allahım?" diye yalvardılar. Allah Teâlâ'nın izin vermesi üzerine bir melek Hz. İbrâhim'e gelerek:

"–Rüzgârlar emrime verildi. Arzu edersen ateşi darmadağın edeyim!" dedi. Diğer bir melek:

"–Sular emrime verildi. İstersen ateşi bir anda söndüreyim!" teklifinde bulundu. Bir başka melek:

"–Toprak emrime verildi. Dilersen ateşi yere batırayım!" dedi. İbrâhim (a.s.) ise, bu meleklere:

“–Dost ile dostun arasına girmeyin! Rabbim ne dilerse ben ona râzıyım! Kurtarır ise, lutfundandır. Eğer yakar ise, kusûrumdandır. Sabredici olurum inşallah!” diye mukâbelede bulundu. Mancınığa konup ateşe atılmak üzere iken de İbrâhim (a.s.):

حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ

“Allah bize yeter, o ne güzel vekîldir” diyordu.[10]

Bir başka rivâyete göre İbrâhim (a.s.) tam ateşe atılmak üzereyken Cebrâil (a.s.) geldi ve:

“–Bir dileğin var mı?” diye sordu. Hz. İbrâhim:

“–Evet, bir dileğim var, fakat senden değil!” cevâbını verdi. Cebrâil, İbrâhim (a.s.)’a hayretle:

“–Niçin Allah’tan kurtuluş istemiyorsun?” dedi. O da:

“–Hâlimi O biliyor! Ateş kimin emri ile yanıyor? Yakma kimin işidir?” diye cevap verdi. (bk. Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu’l-gayb,* XXII, 162)

İbrâhim Halîlullâh’ın bu yüce teslîmiyeti ve yalnız Hakk’a tevekkülü üzerine, o daha ateşin içine düşmeden Allah Teâlâ, ateşe **“Ey Ateş! İbrâhim’e serin ve selâmet ol!”** (Enbiyâ 21/69) diye emretti. Bu emirle birlikte İbrâhim (a.s.)’ın düştüğü yer bir anda gülistâna döndü. Hatta bu emirle birlikte, yeryüzünde bütün ateşlerin belli bir müddet serin hâle geldiği söylenir. (bk. Taberî, *Câmi‘u’l-beyân,* XVII, 58)

Hz. İbrâhim’i ateşe atmalarından sonra Allah onların üzerine en zayıf yaratığı olan sivrisineği musallat etti. Aradan vakit geçmeden Nemrûd, arkadaşlarının ve atlarının parıldayan kemiklerini gördü. Bu sinekler onların etlerini yemiş, kanlarını içmişti. Bir tanesi de Nemrûd’un burun deliğine girdi ve beynine ulaşıncaya kadar önüne geleni kemirip durdu. İnsanlar arasında en değerli kabul ettiği kişi, demir bir balyozla kafasına vuran kişi oluyordu. O yaklaşık kırk yıl bu şekilde kaldı ve sonunda telef olup gitti.

Allah’ın Halîli’ne düşmanlığın sonu böylesine felâket oldu. Cenâb-ı Hak dostu İbrâhim’e ve onun amcası oğlu Lût (a.s.)’a ise şu ihsânlarda bulundu:

وَنَجَّيْنَاهُ وَلُوطًا اِلَى الْاَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا لِلْعَالَمِينَ ﴿٧١﴾
وَوَهَبْنَا لَهُ اِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ ﴿٧٢﴾
وَجَعَلْنَاهُمْ اَئِمَّةً يَهْدُونَ بِاَمْرِنَا وَاَوْحَيْنَا اِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَاِقَامَ
الصَّلٰوةِ وَاِيتَاءَ الزَّكٰوةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ ﴿٧٣﴾

71. Ardından biz İbrâhim'i ve Lût'u kâfirlerin elinden kurtarıp, tüm insanlık için feyiz ve bereket kaynağı kıldığımız bir ülkeye ulaştırdık.

72. İbrâhim'e İshâk'ı lutfettik, ayrıca torun olarak da İshâk'ın oğlu Yâkub'u ihsân ettik. Her birini dürüst, erdemli ve ıslaha yönelik işler yapan kimseler kıldık.

73. Biz onları, emrimizle insanlara doğru yolu gösteren önderler yaptık. Onlara hayırlı işler yapmayı, namazı dosdoğru kılmayı ve zekâtı vermeyi emrettik. Onlar, kendilerini sadece bize kulluğa adamış kimselerdi.

"Etrafının mübârek kılındığı" bildirilen (bk. İsrâ 17/1) yer, Şam diyârı yani Suriye, Filistin, Kudüs ve etrafıdır. Bu bölge dinî bakımdan bereketli kılınmıştır. Çünkü peygamberlerin çoğu burada gönderilmiş; insanları kemâlâta, dünya ve âhiret mutluluğuna erdirecek hakîki mânada bereket olan şeriatlerini burada neşretmişlerdir. Dünyevî bakımdan da bereketli kılınmıştır. Çünkü burası suları, ağaçları, meyveleri, ürünleri bol olan bir bölgeydi. Halkının zengin olduğu ve fakirinin rahat hayat sürdüğü bir yerdi. Hatta İbrâhim (a.s.), "Nereye gidiyorsun?" sorusuna: "Torbanın bir dirheme dolduğu yere gidiyorum" demişti.

İbrâhim (a.s.)'ın amca oğlu Hz. Lût'a gelince:

وَلُوطًا اٰتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّت۪ي كَانَتْ تَعْمَلُ
الْخَبَٓائِثَۜ اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَاسِق۪ينَۙ ﴿٧٤﴾ وَاَدْخَلْنَاهُ ف۪ي
رَحْمَتِنَاۜ اِنَّهُ مِنَ الصَّالِح۪ينَ ﴿٧٥﴾

74. Lût'a da hüküm ve ilim verdik. Onu, halkı pek iğrenç işler yapan memleketten kurtardık. Gerçekten o halk, bütünüyle yoldan çıkmış çok kötü bir topluluk idiler.

75. Böylece onu rahmetimizle sarıp sarmaladık. Doğrusu o, dürüst, erdemli ve ıslaha yönelik işler yapan seçkin bir kimseydi.

Hüküm; yargı, hikmet, doğruyu yanlıştan ayıran ölçü, her meselede doğru ve yerinde karar verbilme, Allah'tan gelen bir yetki gibi mânalar ifade eder. İlim de, kendine vahyolunan gerçek bilgi yani din ilmidir. Dolayısıyla bu ifade, Hz. Lût'un peygamber kılındığını göstermektedir. Cenâb-ı Hak Lût (a.s.)'ı اَلْمُؤْتَفِكَةَ (mü'tefike) diye isimlendirilen sonunda altı üstüne getirilmiş yedi kasabaya peygamber olarak göndermişti. Bunların içinde en büyüğü Sodom idi. Sodom halkı gerçekten çok çirkin günahlar işliyorlardı. Bu çirkin fiillerin başında livata gelmekteydi.

Kıssası ibretlerle dolu bir diğer peygamber Hz. Nûh'tur:

bk. Taberî, *Câmi‘u’l-beyân,* XVII, 57-58; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu’l-gayb,* XXII, 162-163; Kurtubî, *el-Câmi‘*, XI, 303.

Nûh'un Duasını da Kabul Ettik

وَنُوحًا اِذْ نَادٰى مِنْ قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَاَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِۚ ﴿٧٦﴾ وَنَصَرْنَاهُ مِنَ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَاۜ اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَاَغْرَقْنَاهُمْ اَجْمَعِينَ ﴿٧٧﴾

76. Nûh'u da hatırla. Hani o daha önce bize yalvarmış, biz de onun duasını kabul etmiştik. Sonunda hem kendisini hem de iman eden ailesini o çok büyük felâketten kurtarmıştık.

77. Âyetlerimizi yalanlayan topluluğa karşı ona yardım edip intikamını aldık. Gerçekten onlar çok kötü bir topluluktu. Bu yüzden biz de onların hepsini suda boğuverdik.

Hz. Nûh, uzun yıllar Allah'ın dinini tebliğ etti. Fakat içinde yaşadığı toplum onun tebliğine kulak asmadı. Küfür ve isyanda inatla direndiler. Hz. Nûh'a yapmadık eziyet bırakmadılar. Nihâyet Hz. Nûh Cenâb-ı Hakk'a:

"Ben mağlup düştüm. Artık dinine yardım et, intikâmımı sen al!" (Kamer 54/10)

"Rabbim! Yeryüzünde dolaşan bir tek kâfir bile bırakma!" (Nûh 71/26) diye dua etti. Allah Teâlâ da onun duasını kabul etti. Yapmasını emrettiği gemi ile onu ve kendine iman eden ailesini, mü'minleri kurtardı. Küfür ve günahta ileri gitmiş o kötü kavmi de azgın sularda boğup helâk etti.

Hz. Dâvûd ve oğlu Hz. Süleyman'a gelince:

وَدَاوُ۫دَ وَسُلَيْمٰنَ اِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ اِذْ نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ الْقَوْمِۚ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَۙ ﴿٧٨﴾ فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمٰنَۚ وَكُلًّا اٰتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًاۘ وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُ۫دَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَۜ وَكُنَّا فَاعِلِينَ ﴿٧٩﴾ وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْۚ فَهَلْ اَنْتُمْ شَاكِرُونَ ﴿٨٠﴾

78. Dâvûd ile Süleyman'ı da hatırla. Hani onlar, bir grup insana ait koyun sürüsünün geceleyin girip ürünlerini telef ettiği bir ekin tarlası hakkında hüküm veriyorlardı. Biz de onların verdikleri hükme şâhit idik.

79. Biz, sözkonusu dâvada en isabetli hükmü Süleyman'a bildirdik. Zâten biz, her birine hüküm ve ilim vermiştik. Dağları ve kuşları Dâvûd'un emrine râm ettik; onunla beraber Allah'ı tesbih ediyorlardı. Gerçekten biz,

dilediğimiz her şeyi yapma kudretine sahibiz.

80. Bir de Dâvûd'a, sizi savaşın şiddeti ve silahların darbesinden koruması için zırh yapma sanatını öğrettik. Peki siz, bunca nimetler için Rabbinize gereğince şükrediyor musunuz?

Hz. Süleyman, çocukluğundan itibâren yüksek bir anlayışa sahip, çok zeki biriydi. Bir gece, bir koyun sürüsü bir tarlayı harâb etmişti. Tarla sahipleri, Dâvûd (a.s.)'a gelip şikâyetçi oldular. Telef olan tarla, kıymet bakımından koyun sürüsüne müsâvî idi. Bunun üzerine Hz. Dâvûd, koyunların tarla sahibine verilmesine hükmetti. Süleyman (a.s.), o sırada küçük yaşta olmasına rağmen:

"–Babacığım, bir yol daha var! Koyunları tarla sahibine borç olarak verelim; sütünden ve yününden istifade etsin. Bu arada tarlayı düzenlesin. Tarla eski hâline gelinceye kadar koyunlar kendisinde kalsın. İşleri yoluna girince de, sürüyü sahibine teslîm etsin!" dedi.

Dâvûd (a.s.) bu teklifi çok beğendi ve öyle hükmetti.

Hz. Süleyman'ın firâsetiyle alâkalı bir başka hâdiseyi de Rasûlullah (s.a.v.) şöyle anlatır:

"...Vaktiyle iki kadın ve beraberlerinde iki oğlan vardı. Yolda giderlerken bir kurt gelip kadınlardan büyük olanın çocuğunuş alıp götürdü. Bunun üzerine bu kadın, arkada ı olan küçük kadına:

«–Kurt, senin çocuğunu götürdü» dedi. Öbür kadın:

«–Hayır, senin çocuğunu götürdü» dedi.

Nihâyet bu iki kadın, aralarında hükmetmesi için Dâvûd (a.s.)'a mürâcaat ettiler. Hz. Dâvûd, çocuğun büyük kadına âit olduğuna hükmetti. Onlar muhâkemeden çıkıp, Hz. Dâvûd'un oğlu Süleyman (a.s.)'a gittiler. Dâvûd (a.s.)'ın hükmünü söylediler. Hz. Süleyman da:

«–Bşana bir bıçak getirin! Çocuğu bu iki kadın arasında payla tırayım!» dedi.

Bunun üzerine küçük kadın:

«–Aman! Allah a kına böyle bir ey yapma! Çocuk bu kadınındır!» dedi.

Bunun üzerine Süleyman (a.s.), çocuğun küçük kadına âit olduğuna hükmetti." (Buhârî, Enbiyâ 40; Müslim, Akdiye 20)

Çünkü analık şefkati, evlâdının ölmesine râzı gelemezdi.

Allah Teâlâ, Hz. Süleyman'a isabetli hüküm verme konusunda bir imtiyaz bahşettiği gibi, Hz. Dâvûd'a dağları ve kuşları âmâde kılmıştı, onunla beraber Allah'ı tesbih ederlerdi. Dâvûd (a.s.), tesbih ederek dağların yanından geçer, dağlar da tesbih ile ona karşılık verirlerdi. Kuşlar da öyleydi. Başka bir rivayete göre, Hz. Dâvûd zikir ve tesbihatta kendisinde biraz yorgunluk hissettiğinde dağlara emreder, onlar tesbih ederlerdi. Bu hal, kendisi tesbihi özleyinceye

kadar devam ederdi.

Ayrıca Cenâb-ı Hak Dâvûd (a.s.)'a savaşlarda giyilmek üzere zırh yapma sanatını öğretmişti. O, zırh yaparak hem ordularını düşmanlarından muhâfaza etmiş hem de rızkını elinin emeğiyle kazanmıştır. Mülk ve siyâsî otorite sahibi, iktisâdî imkânları bol bir peygamber olmasına rağmen, elinin emeğiyle geçinme yolunu tercih etmiştir. Nitekim Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Hiçbir kimse, asla kendi kazancından daha hayırlı bir rızık yememi tir. Allah'ın Peygamberi Dâvûd (a.s.) da kendi elinin emeğini yerdi.” (Buhârî, Büyû‘ 15; Enbiyâ 37)

Hz. Dâvûd, ilâhî yardıma nâil olmak, kendisine birçok muhâfız verilerek büyük ordulara kumanda etmek ve heybet sahibi olmak gibi yüksek pâyelerle güçlendirilmişti. Ayrıca peygamberlik, isâbetli görüş, kitap, şerîat, ilim, amel, güzel konuşma ve hikmete sahip olmuştu. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Biz onun hâkimiyetini güçlendirdik; kendisine hikmet, nübüvvet, adâletle hükmetme ve yerli yerince söz söyleme kâbiliyeti verdik.” (Sâd 38/20)

Hz. Süleyman'a da ayrı olarak şu lutuflarda bulunmuştu:

وَلِسُلَيْمٰنَ الرِّيحَ عَاصِفَةً تَجْرِي بِاَمْرِهِ اِلَى الْاَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا
فِيهَاۜ وَكُنَّا بِكُلِّ شَيْءٍ عَالِمِينَ ﴿٨١﴾ وَمِنَ الشَّيَاطِينِ مَنْ يَغُوصُونَ
لَهُ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ ذٰلِكَۚ وَكُنَّا لَهُمْ حَافِظِينَۙ ﴿٨٢﴾

81. Süleyman'ın emrine de fırtına şeklinde esen rüzgârı boyun eğdirdik. Onun isteğine göre, insanlar için feyiz ve bereketlerle donattığımız topraklara doğru akıp giderdi. Her şeyin gerçek mâhiyetini biz bilmekteyiz.

82. Şeytanlar ve cinlerden bazıları da onun için dalgıçlık edip denizaltındaki cevherleri çıkarıyor ve daha başka işler de yapıyorlardı. Onları zaptedip gözetim altında tutan da bizdik.

Hz. Süleyman'ın emrine verilen rüzgâr çok hızlı bir şekilde eserdi. Onun tahtını kısa zamanda çok uzun mesafelere götürürdü. Mesela Süleyman (a.s.)'ı sabah Şam'dan alır ve öğleye kadar Şam ile arasında bir aylık yürüyüş mesafesi olan arzın başka bir yerine götürürdü. Öğleden sonra da gün batımı sırasında onu alır tekrar Şam'a getirirdi. Nitekim âyet-i kerîmede: **“Süleyman'ın emrine de rüzgârı verdik. Onunla sabah gidişte bir aylık, akşam dönüşte de bir aylık yol alırdı”** (Sebe' 34/12) buyrulur.

Hz. Süleyman'ın emrine verilen şeytanlar, cinlerden bir gruptur. Onlar

Süleyman (a.s.) için denize dalıyor, mücevherler çıkarıyorlardı. Bu işi onlar, çeşitli zanaatlara, şehirler ve köşkler kurmaya ve hayranlık uyandıran sanat eserleri yapmaya kadar vardırıyorlardı. Nitekim Allah Teâlâ: **“Cinler Süleyman’ın isteğine göre mâbetler, kaleler, heykeller, havuz büyüklüğünde çanaklar, leğenler, yerinden sökülemez sabit kazanlar yapıyorlardı”** (Sebe’ 34/13) buyurmaktadır. Onları Hz. Süleyman’ın emri altında tutan şüphesiz Cenâb-ı Hak’tı. Onların kalplerine Süleyman (a.s.)’ın korkusunu ve heybetini yerleştirmişti. Bu sebeple Süleyman (a.s.) onları çok ağır işlerde çalıştırdığı halde emrinden dışarı çıkamıyorlardı.

Şimdi de, hastalıklar ve dertlerle müptelâ kılınan Eyyûb (a.s.)’ın yanık niyazlarına kulak verelim:

وَاَيُّوبَ اِذْ نَادٰى رَبَّهُٓ اَنّ۪ي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرَّاحِم۪ينَۚ ﴿٨٣﴾

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفْنَا مَا بِه۪ مِنْ ضُرٍّ وَاٰتَيْنَاهُ اَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ

رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَذِكْرٰى لِلْعَابِد۪ينَ ﴿٨٤﴾

83. Eyyûb’u da hatırla. Hani o Rabbine: “Hastalanıp sıkıntıya düştüm. Sen ise merhametlilerin en merhametlisisin!” diye yalvarmıştı.

84. Biz de onun duasını kabul buyurduk; bütün dert ve sıkıntılarını giderdik; katımızdan bir rahmet ve bize kulluk yapanlara bir ders olmak üzere ona aile efradını ve bir o kadarını daha bağışladık.

Hz. Eyyûb, Allah’tan korkan, kötülükten uzak duran kâmil bir insandı. Aile efradı, çocukları, malı ve mülkü çok olan zengin bir kimseydi. Daha sonra, aslında ilâhî bir imtihan olarak, fakat zâhirde gerek tabiî afetler, gerekse düşman kavimler tarafından çocukları ile bütün malı mülkü telef edildi. Kendisi de ağır bir hastalığa yakalandı. Ancak o, bu felâketleri büyük bir sabır ve tevekkülle karşılayarak Allah’a secde eder ve: “Anamın bağrından çıplak çıktım ve toprağın bağrına çıplak döneceğim; Allah verdi ve Allah aldı. O’nun ismi mübârek olsun” der, hastalıktan şifa bulmak için Allah’a dua ederdi. Nihâyet Allah Teâlâ onu sağlığına kavuşturdu, kendisine önceki çocuklarının sayısı kadar çocuk ve önceki malından daha fazla mal verdi. (bk. Sâd 38/41-44)

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

“Kul hastalanınca, Allah Teâlâ ona iki melek gönderir ve onlara:

«–Gidin bakın, kulum yardımcılarına ne diyor bir dinleyin!» diye emreder.

Eğer o kul, melekler geldiği zaman Allah’a hamd ediyor ve senâda bulunuyor ise, onlar kulun bu hâlini, her eyi zâten en iyi bilmekte olan Allah’a yükseltirler. Meleklerini sırf kulunun ameline âhid olsunlar diye gönderen Allah Teâlâ:

«-Kulumun rûhunu kabzedersem, onu cennete koymak, kulumun üzerimdeki hakkı olmu tur. âyet ifa verirsem, onun etini daha hayırlı bir etle, kanını daha hayırlı bir kanla deği tirmek ve günahlarını da affetmek, üzerimde hakkı olmu tur» buyurur." (Muvatta, Ayn 5)

Hz. Eyyûb'un burada bahsedilen niyâzı görünüşte sızlanma gibi ise de, gerçekte bir duadır. Çünkü sızlanma, insanlara yapılan şikâyete denir. Allah Teâlâ'ya yöneliş, bir sızlanma değildir. Nitekim Yâkub (a.s.) da, oğlu Yûsuf'un ayrılık ıstırâbı ve hasretiyle büyük bir elem içindeydi ve âyet-i kerîmede buyrulduğu gibi: **"Ben bütün dertlerimi, keder ve hüznümü Allah'a arz ediyorum ve ben, Allah'tan gelen vahiyle sizin bilmediğiniz nice şeyleri biliyorum."** (Yûsuf 12/86) demişti.

Abdülkadir Geylânî (k.s.) hastalığı üçe böler: "Ceza, kefâret, derece almak...

• Ceza: sert ve sabırsız kimseye.

• Kefâret: Hâline râzı olup sabır ve tahammül gösterene.

• Derece almak: Hastalıktan sonra içi ferahlayana, her hâlinde Allah'ın emrine boyun eğip râzı olana." (Şârânî, *Velîler Ansiklopedisi*, I, 78)

Nitekim Eyyûb (a.s.), "Ya Rabbi, bana katından bir rahmet ver, beni sıhhate kavuştur" dememiş, "Sen merhametlilerin en merhametlisisin" diyerek, Allah'a muhtaç olduğunu ihsas ettirmiş, O'ndan imâ yoluyla sıhhat ve afiyet istemiştir. Böylece talepte nazik davranmış ve Rabbine hitap ederken edebi korumuştur. Çünkü peygamberlerin belâların kendilerinden kaldırılması hususunda duaları ekseriyetle imâ yoluyla olmuştur. Allah'tan lutuf ve ihsân talebinde ise imâya gerek yoktur. Açık beyânda bulunmak edeptir. Nitekim Zekeriya (a.s.)'ın Rabbine gizli gizli: **"Ne olur, bana lutf u kereminden bir yardımcı oğul ihsân eyle!"** (Meryem 19/5) niyazı buna güzel bir misaldir.

Hz. Eyyûb'un niyâzı kabul edildi. Cebrâil (a.s.) gelerek Cenâb-ı Hak'tan:

"–Ey Eyyûb! Belâ verdim, sabrettin. Şimdi de tekrar sıhhat ve nimet vereceğim!" haberi ile şu emri getirdi:

"Ayağını yere vur. İşte sana yıkanacağın, içip şifa bulacağın serin bir su!" (Săd 38/42)

Eyyûb (a.s.), ilâhî emir mûcibince ayağını yere vurdu. Hemen bir pınar fışkırdı. O da bu su ile yıkandı ve böylece mûcize olarak iç ve dış hastalıklarının hepsinden kurtuldu. Bir başka rivayete göre, Hz. Eyyûb ayağını yere vurduğunda biri sıcak, diğeri soğuk iki kaynak çıkmış, o da, sıcak olan suyla yıkanmış, soğuk olandan da içmiştir. Böylece büyük bir edeb ve tâzîm içinde Cenâb-ı Hakk'a yönelişi netîcesinde duası kabul olmuş ve kendisine şifa, rahmet ve lutuf kapıları açılmıştı.

Rivayete göre Eyyûb (a.s.) hastalıktan âfiyete kavuşmuş olarak geçirdiği ilk gecenin sabahında derinden bir «Ââh!» çekti. Sebebini sordular. Dedi ki:

"–Her gece seher vaktinde: «Ey bizim hasta kulumuz Eyyûb, nasılsın?» diye bir ses duyardım. Şimdi yine o vakit geldi, fakat: «Ey bizim sıhhatli kulumuz, nasılsın?» sesini duymadım. Bunun için ağlıyorum."

Hâdiselerin perde arkasına ne derin bir bakış! Aynı firâset, aynı idrak, sabır ve salah timsâli şu peygamberler de bulunmaktadır:

وَاِسْمٰعِيلَ وَاِدْرِيسَ وَذَا الْكِفْلِ كُلٌّ مِنَ الصَّابِرِينَ ﴿٨٥﴾

وَاَدْخَلْنَاهُمْ فِي رَحْمَتِنَا اِنَّهُمْ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٨٦﴾

85. İsmâil, İdrîs ve Zülkifl'i de hatırla. Onların her biri sabırla bütünleşmiş kullarımızdandı.

86. Onları da rahmetimizle sarıp sarmaladık. Gerçekten onlar dürüst, erdemli ve ıslaha yönelik işler yapan seçkin kimselerdi.

İsmi geçen üç peygamberin burada üç mühim vasfına işaret edilmektedir:

• Sabır: Bunlar, tebliğ vazîfelerini aksatmadan yapabilecek ve bu uğurda karşılaşabilecekleri zorluklara göğüs gerebilecek derecede sabırlı insanlardı. Âdeta sabırla bütünleşmişlerdi. Çünkü bütün başarıların ve ahlâkî yücelişin esası sabırdır.

• İlâhî rahmete nâiliyet: Allah onları husûsî rahmeti içine almıştır. Bunlar nihâyetsiz ilâhî rahmetten daha büyük nasip alan, Allah Teâlâ'nin müstesnâ lutuflarına nâil olan talihli kullardı.

• Sâlih olmaları: Hepsi Allah'a ihlâsla kulluğa, O'nun dinini tebliğe, insanların hâlini ıslaha liyakatli, dürüst, erdemli kimselerdi.

Hz. İsmâil ile Hz. İdrîs'in daha önce isimleri geçmişti. (bk. Meryem 19/54-58) Hz. Zülkifl'in ismi ise ilk defa burada yer almaktadır. Bir defa da Sâd sûresi 48. âyette zikredilmektedir. Hz. Zülkifl, İsrâîloğulları'na gönderilen peygamberlerden biridir. Rivayete göre, ismi Bişr olup Zülkifl lakâbıdır. Bu lakab, kendisine Elyesa' (a.s.)'dan sonra, dînin emirlerini İsrâîloğulları'na bildirmeye kefîl olup, bir de zamanındaki peygamberlerin amellerini işleyip kat-kat sevaba nâil olduğu için verilmiştir. Nitekim Arapça'da "zü" sahip, "kifl" de kefillik, nasîb, kısmet, kat kat gibi mânalara gelir. Bu lakap ile, dünyevî zenginlik ve kısmetler değil, üstün kişilik husûsiyetleri ve âhiretteki yüksek dereceler kastedilmektedir. Hz. Zülkifl de, Mûsâ (a.s.)'ın şerîati ile amel etmiş, insanlara Tevrat'ın emir ve yasaklarını bildirmiştir.

Bakınız, denizin dibinde, balığın karnında, karanlıklar içindeki Yûnus (a.s.)'ın

niyâzı nasıl arş-ı alâyı titretiyor:

وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادٰى فِى الظُّلُمَاتِ أَنْ لَٓا إِلٰهَ إِلَّٓا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّى كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٨٧﴾
فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ وَكَذٰلِكَ نُنْجِى الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٨﴾

87. Balık Sahibi'ni de hatırla. Hani o kavmine kızarak gitmiş; bizim kendisini hiçbir zaman darda bırakmayacağımızı zannetmişti. Balığın karnına girince karanlıklar içinde: "Senden başka ilâh yoktur. Sen her türlü kusurdan, eşi-ortağı olmaktan uzaksın. Şüphesiz ben kendine yazık edenlerden oldum" diye yakardı.

88. Biz de onun duasını kabul buyurduk; kendisini gam ve kederden kurtardık. İşte biz mü'minleri böyle kurtarırız.

ذُو النُّونِ (Zünnûn), "Balık sahibi" mânasında olup Yûnus peygamberin lakabıdır. Ona bu lakap kendisini balık yuttuğu için verilmiştir. Şöyle ki:

Yûnus (a.s.) uzun bir zaman kavmini dine dâvet etmiş, fakat artık iman etmeyeceklerine kanaat getirerek öfkeli bir halde, onların başına inecek musibetten kendini kurtarmak için onları terk edip gitmişti. Başka bir rivayete göre kavmine, iman etmedikleri takdirde ilâhî bir azaba uğrayacaklarını bildirmiş, ancak onlar tevbe edip imana geldikleri için bu azap tahakkuk etmemişti. Onların imana geldiğinden habersiz olan Hz. Yûnus, haber verdiği azabın vaktinde tahakkuk etmediğini görünce kendisinin alay mevzuu olacağını düşünerek kızgın bir halde ayrılıp gitmişti. Bir gemi yolculuğunda, fazla yükten gemi batmak üzere iken, yükünü hafifleterek gemiyi kurtarmak için çekilen kur'a sonucu denize atlamak zorunda kaldı. Onu büyük bir balık yuttu. İşte bu balığın karnında iken:

لَٓا إِلٰهَ إِلَّٓا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّى كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ

"Senden başka ilâh yoktur. Sen her türlü noksanlıktan, eşi-ortağı olmaktan uzaksın. Şüphesiz ben kendine yazık edenlerden oldum" (Enbiyâ 21/87) niyâzında bulunmuştu. Eğer o, böylece tesbih edenlerden olmasaydı, insanların yeniden diriltilecekleri kıyâmet gününe kadar balığın karnında kalacaktı. Fakat tesbih, tevbe ve duaya sarıldı. Allah Teâlâ da duasına icâbetle onu hem balığın karnından, hem de suçluluk duygusuyla rûhunu saran gam ve kederden kurtardı. (bk. Sâffât 37/139-148; Kalem 68/50)

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

“Yûnus’un balığın karnındaki duası

لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ *eklinde idi. Sıkıntıya dü mü ve ba ı belâya düçâr olmu hangi müslüman bu duayı yaparsa, Allah Teâlâ mutlaka onun duasını kabul buyurur.”* (Tirmizî, Deavât 81; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 170)

Zikre değer bir diğer yakarış Hz. Zekeriya’nın şu niyazıdır:

وَزَكَرِيَّا إِذْ نَادَى رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ ﴿٨٩﴾

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَوَهَبْنَا لَهُ يَحْيَى وَأَصْلَحْنَا لَهُ زَوْجَهُ إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ

فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ ﴿٩٠﴾

89. Zekeriya’yı da hatırla. Hani o Rabbine: “Rabbim! Beni tek başıma, yapayalnız bırakma; bana bir evlat lutfet. Vârislerin en hayırlısı sensin!” diye yalvarmıştı.

90. Biz de onun duasını kabul buyurduk; hanımını doğuma elverişli hâle getirerek ona Yahya’yı bağışladık. Gerçekten onlar, hayırlı işler yapmakta birbiriyle yarışan, sevap umarak ve azabımızdan korkarak bize yalvaran, bize karşı pek derin bir korku ve saygı içinde bulunan kimselerdi.

Hz. Zekeriya, iyice yaşlanıp saçı başı ağarınca, akrabalarının mânevî durumlarını da beğenmediğinden, Cenâb-ı Hak’tan kendisine yoldaş olacak, din ve dünya işlerinde kendisine yardım edecek, öldüğünde de yerine geçecek bir oğul ihsân etmesini istemişti. (bk. Âl-i İmrân 3/37-41; Meryem 19/1-11) Fakat burada o, yine Mevlâsı’nın iradesine teslim olup işi ona havale ederek: **“Vârislerin en hayırlısı sensin!”** (Enbiyâ 21/89) demiştir. Yani her şeyin fânî olduğunu, kendisine bir evlat bağışlasa da onun da bir gün öleceğini ve neticede her şeyin Allah’a kalacağını, dolayısıyla vârisi olacak birini kendine lutfetmese de Rabbinin kendine kâfî geleceğini ifade etmek istemiştir. Allah Teâlâ ise yaşlı olmasına rağmen hanımını doğuma elverişli hâle getirmiş ve ona Yahya (a.s.)’ı lutfetmiştir.

Burada, umûmi mânada sûrede ismi yâd edilen peygamberlerin, husûsî mânada da Zekeriya (a.s.)’ın aile efradının üç mühim kulluk husûsiyetlerine dikkat çekilir:

• Onlar hayırlı işlerde yarışırlardı. Allah’a taat bu hayırlı işlerin başında gelir. Onlarda Allah’ın emirlerine itaat, yasaklarından kaçınma ve insanların hayrına olan işleri yapma hususunda pek büyük bir arzu ve iştiyak vardı.

Nitekim Mâruf-ı Kerhî (k.s.), Hak dostu âriflerin iç âlemlerinin temizliği ve amellerinin güzelliğini şöyle anlatır:

“Âriflerin kalbinde dünya sevgisi yoktur. Öyle bir sevgi kalsaydı onlar hayır işleri yapmaya güç yetiremezlerdi. Hakka taat kılamazlardı. Onların kalbinde zerre kadar dünya sevgisi olsaydı, tek secdeleri dahî sıhhatli olmazdı.” (Şârânî, *Velîler Ansiklopedisi,* I, 236)

• Rahmet, mağfiret ve cennetini umarak; azabından ve gazabından korkarak, ümitle korku dengesi içinde Allah’a devamlı dua ve niyâz halinde idiler.

• Cenâb-ı Hakk’a karşı büyük bir huşû, korku ve saygı içinde bulunuyorlardı. Huşû, kalpte iyice kökleşmiş korku demektir. Huşû duyan kişi, günahtan korktuğu için, yaptığı işlere, her türlü hal ve hareketlerine dikkat eder.

Bu vasıflara sahip örnek bir kadın olarak da Hz. Meryem’den bahsediliyor:

آيَةً لِلْعَالَمِينَ ﴿٩١﴾ وَالَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِنْ رُوحِنَا وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَا

91. İffet ve namusunu örnek bir tarzda korumuş Meryem’i de hatırla. Biz ona rûhumuzdan üfledik; onu ve oğlunu bütün âlemlere bir ibret, kudretimizi gösteren bir alâmet kıldık.

Hz. Meryem ve oğlu Hz. İsa’nın durumu gerçekten ibrete şâyandır. Hem o asırda yaşayanlara, hem de sonrakilere ilâhî kudretin ihtişamını gösteren açık bir delildir. Çünkü bâkire bir kız olan Meryem’in, bir erkeğin tavassutu olmadan Îsâ’yı dünyaya getirmesini düşünen bir kimse, Allah Teâlâ’nın kudretinin büyüklüğünü ve kemâlini idrak etme imkânı bulur. Bunun dışında Hz. Meryem ve Hz. İsa’nın pek çok mûcizevî halleri vardır. Hz. Meryem doğar doğmaz hizmet ve ibâdet için mâbede adanmış ve orada Allah tarafından özel rızıklarla rızıklandırılmıştır. (bk. Âl-i İmrân 3/36-37) Hz. İsa’nın ise ölüleri diriltme, hastaları iyileştirme ve gaybten haber verme gibi mûcizeleri bilinmektedir. (bk. Âl-i İmrân 3/49)

Bir kısım peygamberlerin hayatlarından nakledilen bu ibretli kıssaların bir hülâsasını yapmak gerekirse:

إِنَّ هٰذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ ﴿٩٢﴾

92. Şüphesiz tevhid dîni olan İslâm, hepinizin tek dinidir. Ben de sizin Rabbinizim; o halde yalnız bana kulluk edin!

Âyette geçen الْأُمَّةُ (ümmet) kelimesinden maksat, tevhid akîdesini esas alan İslâm dinidir. Bütün peygamberler ittifakla hep bu dîni tebliğ etmişlerdir. Bu dinin, insanları kulluğa dâvet ettiği tek Rab Allah’tır. O’na şirk koşmayı ve O’ndan başkasına ibâdet etmeyi yasaklamaktadır.

Hak katında geçerli tek din İslâm olmakla birlikte, bütün insanlar bu dine

teslim olmazlar:

وَتَقَطَّعُوا اَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ ؕ كُلٌّ اِلَيْنَا رَاجِعُونَ ﴿٩٣﴾ فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ ۚ وَاِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ ﴿٩٤﴾ وَحَرَامٌ عَلٰى قَرْيَةٍ اَهْلَكْنَاهَا اَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٩٥﴾

93. Ne var ki, peygamberlerden sonra gelen insanlar, aralarındaki bu din bağını paramparça ettiler. Oysa, hepsi dönüp dolaşıp bizim huzurumuza gelecektir.

94. Mü'min olmak şartıyla kim sâlih ameller işlerse, onun gayretleri karşılıksız kalmayacaktır. Çünkü biz bütün yaptıklarını onun hesabına yazmaktayız.

95. Helâk ettiğimiz bir ülke halkının ise tekrar dünyaya dönmesi imkânsız olduğu gibi, mahşer günü bize dönmemesi de imkânsızdır.

Allah Teâlâ, İslâm dinine teslim olanları mükâfatlandıracağı gibi, teslim olmayıp gayri İslâmî bir hayat sürenleri er veya geç helâk edecektir. Fakat dünyada helâk edilmekle onların işleri tamamlanmayacak, bir de meselenin âhiret boyutu ortaya çıkacaktır. Onların yeniden dünyaya dönüp hatalarını telâfi etmeleri mümkün olmadığı gibi, kıyâmet günü yeniden diriltilip Allah'ın huzuruna çıkmamaları da imkânsızdır. Yani onlar mutlaka diriltilecek, Allah'ın huzuruna varacak ve İslâm dışı sürdükleri hayatın bedeli olarak ebedî cehennem azabına düçâr kalacaklardır.

İşte size o dehşetli âhiret ahvâlinden bir takım acı manzaralar:

Kıyâmetin Vakti Geldi Çattı

حَتّٰى اِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ ﴿٩٦﴾ وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ فَاِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ اَبْصَارُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا يَا وَيْلَنَا قَدْ كُنَّا ف۪ي غَفْلَةٍ مِنْ هٰذَا بَلْ كُنَّا ظَالِم۪ينَ ﴿٩٧﴾

96. Nihâyet bir zaman gelecek, Ye'cûc ve Me'cûc'un seddi açılacak, her tepeden yığın yığın akın etmeye başlayacaklar.

97. Artık gerçekleşeceği kesin olan kıyâmetin de vakti gelip çatmıştır. İşte o zaman, hayatları boyu küfürde ısrar etmiş olanların gözleri dehşetten donup kalacak: "Yazıklar olsun bize! Doğrusu biz bu ânı hiç hesaba katmıyor, sanki o hiç gelmeyecekmiş gibi tam bir umursamazlık içinde davranıyorduk. Meğer biz ne yanlışlık yapmış, kendimize yazık etmişiz!" diye feryat edecekler.

Ye'cûc ve Me'cûc'un kimler olduğu ve Hz. Zülkarneyn'in onların şerrini engellemek için yaptığı seddin mâhiyeti hakkında gerekli açıklama Kehf sûresinin 94-98. âyetlerinin tefsirinde yapılmıştı. Orada kıyâmete yakın o seddin yıkılacağı ve bir kıyâmet alâmeti olarak Ye'cûc ve Me'cûc'un yeryüzüne yayılacaklarına işaret edilmişti. (bk. Kehf 18/98-99) İşte burada tekrar o mevzuya temas edilmekte, kıyâmetin büyük alâmetlerinden biri olarak önlerindeki set açılıp Ye'cûc ve Me'cûc'un her tepeden, her taraftan dünyayı sarmalarına, orada büyük bir fitne ve bozgunculuk çıkarmalarına yer verilmektedir. Bunu hakikat mânasında değerlendirmek mümkün olduğu gibi, buradan "kıyâmet gelip çatmadan önce top yekün insanlığı kuşatacak olan içtimâî, siyâsî, iktisâdi ve kültürel karışıklığı veya bu felâketin karşı durulmaz mâhiyetini" anlamak da mümkündür. İşte her yönden büyük bir karışıklığın yaşandığı, kesinlikle gerçekleşecek bir va'd olan kıyâmet vaktinin iyice yaklaştığı ve o kaçınılmaz sonun artık gelmeye başladığı an kâfirlerin korkudan gözleri dışarı fırlayıp donakalacak ve âh vâh ederek daha önce ne büyük bir gaflet içinde olduklarını, hatta kendilerine yazık ettiklerini itiraf edeceklerdir. Ne var ki, bunlar faydasız vâhlar ve hiçbir derde çâre olmayacak itiraflardan öteye geçmeyecektir. Zira:

اِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ اَنْتُمْ لَهَا وَارِدُونَ ﴿٩٨﴾ لَوْ كَانَ هٰؤُلَٓاءِ اٰلِهَةً مَا وَرَدُوهَا وَكُلٌّ ف۪يهَا خَالِدُونَ ﴿٩٩﴾ لَهُمْ ف۪يهَا

زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾

98. Allah şöyle buyuracak: "Ey zâlimler! Şüphesiz siz de, Allah'ı bırakıp taptığınız putlar da birer cehennem odunusunuz. Hepiniz birlikte oraya varacaksınız."

99. "Eğer bu taptıklarınız gerçekten ilâh olsalardı cehenneme girmezlerdi. Halbuki hepsi orada ebedî kalacaktır."

100. Onlar orada inim inim inleyecek, acı acı soluyacak ve azabın dehşetinden hiçbir şey duymayacaklardır.

98. âyette yer alan "taptıklarınız"dan maksat, hem taştan ve ağaçtan yapılan putlar hem de Firavun ve Nemrûd gibi kendisini rab olarak ilan eden, bu sebeple hayvanlardan ve taşlardan daha değersiz bir duruma düşen kimselerdir. Bunlar birlikte cehenneme atılacak ve orada ebedî kalacaklardır. Hiç gerçek bir ilâh cehenneme girmek gibi zilletin zirvesinde bir perişanlığa mecbur kalır mı? Böyle birine hiç ilâh denilip kulluk edilebilir mi?

100. âyette cehennemde azap çeken bedbahtların iç parçalayan hallerinden acı bir manzara arzedilmektedir: Onlar orada âh edip inim inim inleyecekler, acı acı derinden soluyacaklar ve rahat bir nefes bile alamayacaklardır. Orada hiçbir şey duymayacaklardır. Çünkü sağır olarak haşredileceklerdir. Âyet-i kerîmede: **"Kıyâmet günü onları kör, dilsiz, sağır olarak yüzükoyun haşrederiz"** (İsrâ 17/97) buyrulur. Dolayısıyla onların orada kendilerini rahatlatacak herhangi bir ses duymaları da mümkün olmayacaktır.

İman edip sâlih ameller işleyenlere gelince:

إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَى أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ ﴿١٠١﴾ لَا
يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنْفُسُهُمْ خَالِدُونَ ﴿١٠٢﴾
لَا يَحْزُنُهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ وَتَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ هَٰذَا يَوْمُكُمُ الَّذِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿١٠٣﴾

101. Buna karşılık kendilerine tarafımızdan ebedî mutluluk takdir edilmiş olanlara gelince, onlar cehennemden uzak tutulacaklardır.

102. Onlar cehennemin hışırtısını bile duymayacak; cennette canlarının çektiği nimetler içinde ebedî kalacaklardır.

103. Kıyâmetin yol açtığı en büyük korku dahi onları üzmeyecek ve melekler kendilerini: "Size va'dedilen o mutlu gün işte bu gündür" diyerek karşılayacak.

Mü'minleri ölüm anlarında, kabirlerinden kalkarken, mahşere sevkedilirken

ve hesapları tamamlanıp cennete girerken hep melekler karşılayacak ve onları cennetle müjdeleyeceklerdir. Cennette, canlarının çektiği nimetler içinde ebedî yaşayacaklardır. (bk. Fussılet 41/30-32; Zümer 39/73)

Rasûlullah (s.a.v.), o büyük korkudan emniyette olacak kişilere misal olması bakımından şöyle buyurur:

"Kıyâmet gününde üç ki i vardır ki; bunlar en değerli miskten bir tepenin üzerinde olacaklardır. «O en büyük korku» da kendilerini mahzun etmeyecektir. Bunlar; Allah için bir topluluğa imamlık yapan ve arkasından namaz kılanların da imamlığından râzı olduğu ki i, bir kavme ecrini Allah'tan bekleyerek ezan okuyan ki i, bir de dünyada köle olmakla imtihan olunduğu halde, bu hâli kendisini Rabbine itaatten alıkoymayan ki idir." (Tirmizî, Birr 48)

Kıyâmet günü öylesine dehşetli bir gündür ki:

يَوْمَ نَطْوِى السَّمَٓاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِۜ كَمَا بَدَأْنَٓا اَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُۜ

وَعْدًا عَلَيْنَاۜ اِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ ﴿١٠٤﴾

104. O gün biz gökyüzünü yazılı kağıt tomarlarını dürer gibi düreceğiz. Bütün varlığı başlangıçta nasıl kolayca yaratmışsak, onları aynı şekilde tekrar dirilteceğiz. Bu, bizim verdiğimiz kesin bir sözdür. Biz ne söz verdiysek, onu mutlaka yaparız.

Bir yazarın yazdığı kağıtları rulo yapıp dürdüğü gibi Allah Teâlâ kıyâmet günü, içindeki bütün güneş, ay ve yıldızlarıyla gökyüzünü öyle dürecektir. Bu ifade, hem Cenâb-ı Hakk'ın nihâyetsiz kudretini, hem de kıyâmetin gökleri ve yeri saran akıl almaz dehşetini gözler önüne sermektedir. Başka bir âyet-i kerîmede şöyle buyrulur.

"Onlar Allah'ı, kudret ve azametine yaraşır bir şekilde tanıyamadılar. Oysa kıyâmet günü yeryüzü bütünüyle O'nun avucunda ezilip un ufak olacak, gökler de yine O'nun elinde dürülmüş bir hâle gelecektir. Bu üstün sıfatların sahibi olan Allah, onların koştukları ortaklardan çok uzak, çok yücedir." (Zümer 39/67. Ayrıca bk. İbrâhim 14/48; Tekvîr 81/1-2)

O gün Cenâb-ı Hak hem gökleri ve yeri, hem de insanlar dâhil tüm varlıkları yok edip silecek, sonra onları ilk defa nasıl yarattı ise âhiret âlemine uygun tarzda öylece yeniden yaratacaktır. Bu, kesin olarak va'dettiği bir hakikat olup, mutlaka yerine getirecektir. Bu mânada diğer bir âyet-i kerîmede şöyle buyrulur:

"Onlar sıra sıra dizilerek Rabbinin huzuruna çıkarılacak. Onlara: «Yemin olsun ki, sizi ilk defa nasıl yaratmışsak, aynen öyle mal, evlat, makam gibi

dünyevî hiçbir şeye sahip olmaksızın bize geldiniz. Oysa siz, yaptıklarınızın hesabını soracağımız belli bir zaman ve mekan tayin etmeyeceğimizi sanmıştınız!» diye nidâ edilecek.” (Kehf 18/48)

Amelleriyle baş başa kalacağı o yalnızlık gününde kulun imdadına yetişecek şeylerden biri dünyada kespettiği sâlihlik, ikincisi de âlemlere rahmet olan Peygamberimiz (s.a.v.)’in şefaatine nâiliyettir:

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ اَنَّ الْاَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ ﴿١٠٥﴾ اِنَّ فِي هٰذَا لَبَلَاغًا لِقَوْمٍ عَابِدِينَ ﴿١٠٦﴾

105. Yemin olsun ki biz Zikir’den sonra Zebûr’da da: “Yeryüzüne ancak sâlih kullarım vâris olacaktır” diye yazdık.

106. Şüphesiz bu Kur’an’da Allah’a kulluk etmek isteyen kimseler için yeterli bilgi ve öğüt vardır.

105. âyetteki اَلذِّكْرُ (zikir)den maksat Tevrat’tır. Zebûr ise Hz. Dâvûd’a verilen kitabın ismidir. (bk. Nisâ 4/163) “Arz”ın hangi arz, oraya vâris olacak “sâlih kullar”ın hangi kullar olduğu hususunda şu izahlar yapılabilir:

• Âyetteki arz ile, “cennet arazisi”, “sâlih kullarım” ifadesi ile de, Allah’a itaat eden mü’minler kastedilmiştir. Buna göre mâna, Allah Teâlâ, peygamberlere indirdiği kitaplara ve Levh-i Mahfûz’a, cennete ancak sâlih kullarını vâris kılacağını yazmıştır. (bk. Zümer 39/ 74)

• Buradaki “arz” ile, yeryüzü kastedilmiştir. Çünkü Hak Teâlâ, ona dünyada mü’minleri vâris kılacaktır. Bu mânada Hak Teâlâ: **“Allah, sizlerden iman edip sâlih ameller işleyenlere yeminle şunları va‘detti: Kendilerinden önceki mü’minleri kâfirlerin yerine geçirip hâkim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve hâkim kılacaktır...”** (Nûr 24/55) buyurmuştur.

• Bu “arz”, sâlih kulların vâris olduğu arz-ı mukaddestir. Allah Teâlâ buyurur: **“Asırlardır hor görülüp ezilmekte olan İsrâiloğulları halkını da, feyiz ve bereketlerle donattığımız o toprakların doğusuna ve batısına vâris kıldık.”** (A‘râf 7/137) Nihâyet Hz. İsa indiğinde Cenâb-ı Hak oraya Ümmet-i Muhammed’i mirasçı kılacaktır. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu’l-gayb,* XXII, 199)

Önceki kitapların tasdik edicisi ve tamamlayıcısı olarak indirilen Kur’ân-ı Kerîm’de, Allah’a kulluk yapmak isteyenler için yeterli bir öğüt, kafî bir ikaz ve umduklarına ulaşmalarını sağlayacak doğru yollar ve müessir çareler yer almaktadır. Bu çareleri kendi hayatında en güzel şekilde tatbik edip tüm insanlığa rahmet olarak sunan da Rasûlullah (s.a.v.)’dir:

وَمَا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ ﴿١٠٧﴾

107. Rasûlüm! Biz, seni bütün varlıklar için ancak eşsiz bir rahmet olarak gönderdik.

Rasûlullah (s.a.v.) muhtelif vesilelerle kendisinin mü'min-kâfir herkese ve her şeye rahmet olduğunu haber ermiştir. Bir vesileyle kendilerine: "Müşriklere beddua et!" denildiğinde: *"Ben ancak rahmet olarak gönderildim, lânetçi olarak gönderilmedim"* (Müslim, Birr 87) buyurmuştur.

Efendimiz (a.s.) kendisini bir kısım isimlerle isimlendirir ve şöyle buyururdu: *"Ben Muhammedim, Ahmedim, Mukaffîyim (son gelen, önceki peygamberlerin yoluna tâbi olan peygamber), Hâ irim (insanlar benim sancağım altında ha rolunacaklar); tevbe ve rahmet peygamberiyim."* (Müslim, Fezâil 126)

Peygamberimiz (s.a.v.)'in rahmet olması, hem dinî hem de dünyevî olmak üzere iki boyutlu olarak mütalaa edilebilir. O, dinî bakımdan rahmettir. Çünkü o, insanlık tam bir câhiliyet, sapıklık ve şaşkınlık içinde bocalarken; insanların bağlanacakları güvenilir hiç bir ilâhî kaynak kalmamışken gönderilmiştir. İnsanları hakka çağırıp onlara mükâfat yollarını açıklamış, Allah'ın hükümlerini göstermiş, helâl ve haram şeyleri haber vermiştir. Bu ise insanların dinleri ve âhiretleri bakımından tam bir rahmet olmuştur. O, dünyevî bakımdan rahmettir. Çünkü insanlar onun sayesinde pek çok zilletlerden ve savaşlardan kurtulmuşlar ve onun dininin bereketi sayesinde yardıma mazhar olmuşlardır. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXII, 230)

Onun mü'min-kâfir bütün herkese rahmet olmasına gelince; Yüce Allah mü'minleri, Peygamberi vasıtasıyla hidâyete erdirecek, ona inanıp getirdikleriyle amel etmeleri sebebiyle onları cennete sokacaktır. Kâfirler ise, peygamberlerini yalanlamış önceki ümmetlerin başına gelen âni musibetlerden onun rahmet oluşu sayesinde mahfuz kalmışlar, yerin dibine geçirilmekten ve hayvan sûretine çevrilmekten emîn olmuşlardır. (bk. Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XVII, 83)

Efendimiz (a.s.) bütün yaratılmışlara, hayvanlara, bitkilere, dağa taşa rahmetti. Bütün canlılar, onun merhamet ummanında şefkat ve merhamete nâil oldular. İnsanca muâmeleye kavuştular. Nitekim Allah Rasûlü (s.a.v.) Ensâr'dan bir kimsenin bahçesine uğramış, orada bir deve görmüştü. Deve, Peygamber Efendimiz'i görünce inledi ve gözlerinden yaşlar aktı. Efendimiz, devenin yanına gitti, kulaklarının arkasını şefkatle okşadı. Deve sâkinleşti. Bunun üzerine Rahmet Peygamberi (s.a.v.):

"–Bu deve kimindir?" diye sordu. Medineli bir delikanlı yaklaştı ve:

"–Bu deve benimdir ey Allah'ın Rasûlü!" dedi. Fahr-i Kâinat Efendimiz:

"–Sana lutfettiği u hayvan hakkında Allah'tan korkmuyor musun? O senin, kendisini

aç bıraktığını ve çok yorduğunu bana ikâyet ediyor" buyurdu. (Ebû Dâvûd, Cihâd 44/2549)

Fahr-i Kâinat Efendimiz'in rahmet rahlesinde terbiye gören ümmeti, özellikle ümmet içinde ilim ve irfanıyla temâyüz eden Allah dostları tüm mahlükâta aynı peygamberî rahmet ve merhameti sergilemişlerdir. Nitekim büyük velî Ahmed er-Rufâî (k.s.)'un şu davranışları çağlara ışık tutacak güzel örneklerdir:

Güneşte yürüdüğü zaman, üzerine bir çekirge konsa ve geçip gölgeli bir yerinde dursa, onu o halde bırakırdı. Uçurmazdı. Tâ kendi kendine uçup gidinceye kadar. Sebebini soranlara da şöyle derdi:

"- O bize gölgelenmeye geldi."

Yine vücudunda herhangi bir yere bir sivrisinek konsa, onu uçurmak istemezdi. Başkasının uçurmasına da imkân vermezdi. Şöyle derdi:

"- Bırakın... Hakk'ın ona taksim ettiği kanı içsin."

Bir defasında yanına bir kedi geldi. Eteğine yattı ve uyudu. Namaz vakti oldu; kedi uyanmadı. Onu uyandırmamak için eteğini kesti, namaza gitti. Dönüşte kedi kalkmıştı. Kestiği parçayı aldı, yerine dikti..."

Bir uyuz olmuş köpek vardı. Ümmüabîde halkı onu şehrin dışına çıkarmıştı. Büyük velî orada ona bir gölgelik yaptı. Sonra geldi, şehirden yağ aldı. Götürüp ona yedirdi. Su götürüp içirdi. Bir bezle de yaralı yerlerini siler, temizler, kapatırdı. İyileştikten sonra sıcak su bulup getirdi. Yıkadı, saldı...

Hazret bunları seve seve yapardı. Çünkü Cenâb-ı Hak ona cümle kurda kuşa bakma emrini vermişti. (Şârânî, *Velîler Ansiklopedisi,* II, 511-512)

Şunu unutmayalım ki, gönüllere nüfûz edecek en tesirli dil rahmet dili, kalpleri fethedecek en efsunlu iksir merhamet iksiridir. Bu dilden anlamayacak âlemde canlı cansız hiçbir varlık yoktur. Asıl mesele böyle şefkat ve merhametle dopdolu, içinde ummanlar gibi merhamet kaynayan bir gönle sahip olabilmektir. Nitekim Osman Nuri Topbaş Hocaefendi'nin bizzat şâhit olup anlattığı şu hâdise fevkalâde ibretlidir:

"Mahmûd Sâmî Ramazanoğlu hazretlerinin Erenköydeki köşkün bahçesini bekleyen bir köpeği vardı. Sadakatle vazîfesini yapardı. Sâmî Efendi'yi sabah uğurlar, akşam geldiğinde karşılardı. Bir gün beklenmedik bir kaza sebebiyle köpeğin bir ayağı kırıldı. Acı ve ızdırabı son derece şiddetliydi. Sâmî Efendi (k.s.) onun hemen hastaneye götürülüp tedavi edilmesini istedi. Öyle yaptılar ve kısa zamanda iyileşti. Bu olay üzerine zavallı hayvancağızın aile fertlerine olan bağlılığı kat kat arttı. Sâmî Efendi'yi sabahları tâ tren istasyonuna kadar götürmeye, akşamleyin de orada karşılamaya başladı. Birgün bir ikindi vakti bahçede amansız bir havlama sesi duyuldu. Bahçenin köpeği var gücüyle

havlıyor, adetâ yalvarırcasına sesler çıkarıyordu. Aile halkı merak edip, koşa koşa aşağı indiler. Gördükleri manzara gerçekten kalpleri yerinden oynatacak ve yüreklerdeki merhamet hislerini şâha kaldıracak cinsten bir manzaraydı. Bahçenin köpeği, hizmet ettiği insanların son derece merhametli insanlar olduğunu artık iyice öğrendiği için, kendisi gibi ayağı kırık bir köpeği alıp getirmiş, onun da tedavî ettirilmesi için yalvarıyordu... Öyle de oldu..."

Gelen âyetlerde, sûrede ele alınan tevhid, nübüvvet ve âhiret gibi esas mevzular yeniden hülâsa edilmektedir:

قُلْ اِنَّمَا يُوحٰٓى اِلَيَّ اَنَّمَٓا اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌۚ فَهَلْ اَنْتُمْ مُسْلِمُونَ
﴿١٠٨﴾ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ اٰذَنْتُكُمْ عَلٰى سَوَٓاءٍۜ وَاِنْ اَدْر۪ٓي اَقَر۪يبٌ
اَمْ بَع۪يدٌ مَا تُوعَدُونَ ﴿١٠٩﴾ اِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ وَيَعْلَمُ
مَا تَكْتُمُونَ ﴿١١٠﴾ وَاِنْ اَدْر۪ي لَعَلَّهُ فِتْنَةٌ لَكُمْ وَمَتَاعٌ اِلٰى ح۪ينٍ ﴿١١١﴾

108. De ki: "Bana, sizin ilâhınızın bir tek ilâh olduğu vahyediliyor. Artık şirki terk edip Allah'a teslim olacak mısınız?"

109. Her şeye rağmen yine de yüz çevirirlerse onlara de ki: "Ben size bildirilmesi gereken şeyleri eşit olarak bildirdim. Artık tehdit edilmekte olduğunuz azap veya hesap gününün yakın mı, yoksa uzak mı olduğunu bilemem."

110. "Şüphesiz Allah, açıktan söylediklerinizi bildiği gibi, gizlice söylediklerinizi de bilir."

111. "Ne bileyim, belki de başınıza gelecek azabın ertelenmesi sizin için bir imtihan ve bir zamana kadar daha dünyadan yararlanmanız için bir fırsattır."

Onca inkâr ve isyanlarına rağmen kâfirlere dünyada mühlet verilmesi aslında bir imtihan sırrıdır. O mühlet içerisinde nice kâfir kimseler imanla şerefyâb olmakta ve kendilerini ebedî hüsrandan kurtarma fırsatı bulmaktadırlar. Dolayısıyla âyet, kâfirlere ömür fırsatını iyi değerlendirmeleri çağrısında bulunmaktadır. Ömür fırsatını hidâyet istikâmetinde değerlendiremeyenler için ise bu mühlet, yeme, içme, giyme ve diğer lezzetleriyle dünyadan geçici bir faydalanmadan başka bir şey değildir.

Bunun için:

قَالَ رَبِّ احْكُمْ بِالْحَقِّۜ وَرَبُّنَا الرَّحْمٰنُ الْمُسْتَعَانُ عَلٰى مَا تَصِفُونَ ﴿١١٢﴾

112. Peygamber sonunda şöyle dedi: "Rabbim! İnkârcılarla aramızdaki gerçek olan hükmünü ver! Rabbimiz Rahmân'dır; sizin bunca isnat ve iftiralarınıza karşı kendisine sığınılacak olan Allah'tır!"

Müşrikler, Kur'ân-ı Kerîm'i sihir, şiir, kehânet, karışık rüyâlar, uydurulmuş sözler gibi yanlış vasıflarla vasıflandırarak onun geniş halk kitleleri üzerindeki tesirini kırmaya çalışıyorlardı. Yine Cenâb-ı Hak hakkında da münâsebetsiz sözler sarfediyor, O'na ortak koşuyor ve O'nun çocuk edindiğini iddia ediyorlardı. Rasûlullah (s.a.v.) hakkında ise sihirbaz, şair, mecnun, kâhin gibi onun şanına yakışmayacak çirkin iftiralarda bulunuyorlardı. Yine müşrikler, müslümanların ileride zillet ve mağlûbiyete uğrayacaklarını, kısa zamanda zayıflayacaklarını, sonra da İslâm'ın büsbütün ortadan kalkacağını umuyorlardı. İşte bu haksız ve çirkin isnatlar ve boş kuruntular karşısında Efendimiz (s.a.v.), hâkimler hâkimi olan Allah'ın merhametine ve yardımına sığınarak imansızlar ile kendisi arasında adâletle hükmetmesini Rabbinden istemiştir.

Enbiyâ sûresinin son taraflarında yer alan 97. âyet ölüm ve kıyâmetin geleceğini ve dehşetini haber vermekteydi. Gelen Hac sûresi ise kıyâmetin sarsıntısının şiddetinden bahsederek söze başlayacaktır:

سُورَةُ الْحَجِّ

22- HAC SÛRESİ

22. HAC SÛRESİ

Hac sûresinin büyük bir bölümü Mekke'de, 19-24. âyetleri ise Medine'de nâzil olmuştur. Dolayısıyla onda hem Mekkî hem de Medenî sûrelerin özellikleri vardır. 78 âyettir. Bu sûrede hac ibâdetinin İbrâhim (a.s.) tarafından başlatılıp Hz. Muhammed (s.a.v.) tarafından devam ettirildiği anlatılır. Ayrıca 27. âyette "hac"dan açık olarak bahsedilir. Bu sebeple ona "Hac" ismi verildiği anlaşılmaktadır. 18. âyeti secde âyetidir. Fakihlerin ittifakıyla bu âyet okunduğu ve işitildiği zaman tilâvet secdesi yapılmalıdır. Mushaf tertibine göre 22, nüzûl sırasına göre 88. sûredir.

Konusu

Sûre kıyâmetin ödleri patlatan ve yürekleri boğaza getiren dehşetli sarsıntısıyla başlar. Bunun mutlaka vuku bulacağı enfüsî ve afâkî delillerle te'yîd edilir. Allah'ın birliği, sonsuz kudreti, bu vesileyle kabirlerdeki ölüleri diriltip hesaba çekeceği hatırlatılır. Bu açık hakikat karşısında insanların aldığı pozisyonlar değerlendirilerek bunların âhiretteki durumlarıyla alakalı cehennemden son derece korkutucu, cennetten ise cezbedici birer manzara sunulur. Hac ibâdetinin farziyeti ve menâsikinden söz edilir. On beş yıla yakın bir süredir müşriklerin baskıları karşısında iyice daralan mü'minlere artık savaşmaları için izin verilir. Kur'ân-ı Kerîm'in Allah'tan gelen hak kelam olduğu, gerçek ilim sahiplerinin bu konuda hiçbir tereddütlerinin olmadığı belirtilir. Hepsi de insanın yerini yurdunu terk ederek uzaklara gitmesini, çeşitli zahmetlere katlanmasını ve aynı inancı taşıyanlarla kader birliği yapmasını gerektiren hac ve cihattan sonra, aynı doğrultuda Allah yolunda hicret teşvik edilir. Sonunda mü'minlere hitap edilerek namaz, zekât ve her türlü hayırlı amellerle Allah'a kul olmaları, Allah'ın kendilerine olan husûsî ikramlarına karşılık O'nun yolunda hakkıyla cihâd etmeleri, örnek yaşayışlarıyla İslâm'ı temsil ederek tebliğ etmeleri ve bu hususta en güzel yardımcı olan Allah'a güvenmeleri telkin edilir.

Kıyâmetin Dehşeti

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْۚ اِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظ۪يمٌ ﴿١﴾ يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّٓا اَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارٰى وَمَا هُمْ بِسُكَارٰى وَلٰكِنَّ عَذَابَ اللّٰهِ شَد۪يدٌ ﴿٢﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Çünkü kıyâmetin sarsıntısı gerçekten çok korkunç bir şeydir.

2. Onu göreceğiniz gün, dehşetten her emzikli anne emzirdiği yavrusunu unutup terk eder, her hâmile dişi de karnındakini düşürür. İnsanları sarhoş görürsün, halbuki onlar şarap içip sarhoş olmuş değillerdir, lâkin Allah'ın azabı pek şiddetlidir.

Takvâ yani Allah'a karşı gelmekten sakınmak, insanlar için bu çok mühim ve vazgeçilmez bir mesajdır. Çünkü onları çok dehşetli bir kıyâmet günü beklemektedir. Büyüklüğüne ve yüceliğine sınır olmayan Allah Teâlâ'nın beyânıyla onun sarsıntısı "gerçekten korkunç, pek büyük ve çok şiddetlidir." Bu sarsıntıdan maksat, İsrâfil (a.s.) ilk defa sûra üflediğinde yeri ve göğüyle bütün kâinatın yıkıldığı, her şeyin parçalanıp unufak ve darmadağın edildiği sarsıntıdır. Onun şiddetinin büyüklüğünü ise 2. âyette yer alan şu açık misallerle daha iyi anlamak mümkün olacaktır:

• İster insan ister başka canlılardan olsun, yavrusunu emzirmekte olan her anne, bebeğine olan onca şefkati, merhameti ve cömertliğine rağmen, tam onu emzirdiği, memesini ağzına verdiği sırada, o günün dehşetinden dolayı yavrusunu unutur, göremez olur, bırakır gider. Âyette kullanılan مُرْضِعَةٌ (murdi'atun) kelimesi, "o anda bilfiil memesini ağzına koyup yavrusunu emziren anne" mânasındadır.

• Hamile olan her anne yine o günün dehşetinden şoka girip sarsılarak rahmindekini düşürür.

• İnsanlar normalde içki içip sarhoş olmadıkları halde o günün dehşet ve korkusundan sarhoş hâle gelirler. Gören onları sarhoş sanır. Onları bu hâle getiren Allah'ın şiddetli azabından başka bir şey değildir. Hem bu sırada yaşananlar henüz ilâhî azap ve kahır tecellilerinin başlangıcıdır. Kâfirler için

bunu takip edecek safhalar olan mahşer ve cehennemde daha ne şiddetli azaplar olacaktır.

Bu âyet-i kerîmeler Benî Müstalik gazvesi sırasında geceleyin nâzil oldu. Rasûlullah (s.a.v.) bunları ashâbına okuyunca orada bulunan herkes hüngür hüngür ağlamaya başladı. Efendimiz (s.a.v.), ashâbının o geceden daha fazla ağladıklarını görmemişti. Sabah olunca onlar binitlerine eğer vuramadılar, çadır kuramadılar ve yemek pişiremediler. Onlardan kimisi ağlıyor; kimi de oturmuş hazin hazin düşünüyordu. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXIII, 4)

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Ben sizin görmediklerinizi görüyorum. Gökyüzü gıcırdadı. Gıcırdamakta da haklıdır. Çünkü dört parmak kadar bir yer yok ki, orada bir melek alnını yere koyup Allah'a secde etmi olmasın. Allah'a yemin ediyorum ki, benim bildiğimi bilseydiniz, az güler çok ağlardınız. Yataklarınızda hanımlarınızdan zevk almazdınız. Allah'a yalvarıp yakarmak için yollara dü erdiniz." (Tirmizî, Zühd 9; İbn Mâce, Zühd 19)

Kıyâmetin dehşeti ve göremediğimiz âlemlerin durumu böyleyken bazı insanlar hâlâ gaflet içinde yüzmektedir:

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَرِيدٍ ﴿٣﴾

كُتِبَ عَلَيْهِ اَنَّهُ مَنْ تَوَلَّاهُ فَاَنَّهُ يُضِلُّهُ وَيَهْدِيهِ اِلٰى عَذَابِ السَّعِيرِ ﴿٤﴾

3. İnsanlardan öylesi var ki, hiçbir gerçek bilgiye dayanmaksızın Allah hakkında tartışır durur ve işi gücü bozgunculuk olan her azgın şeytanın ardına düşer.

4. Oysa şeytan hakkında şu hüküm yazılmıştır: "Kim onu dost edinip kendisini onun yönlendirmesine bırakırsa, hiç şüphesiz o böylelerini yoldan saptırır ve doğruca alevli ateşin azabına sürükler.

Müşrikler böyle haksız tartışmaların içine giriyor, peygamberin dâvetini anlamsız buluyor, Kur'an'ı öncekilerin masalı diye tahfif ediyor ve çürüyüp toprak olduktan sonra yeniden dirilişi imkânsız görüyorlardı. Bu durum, Allah'a başkaldırmış azgın ve hayâsız şeytanın peşine düşmekten başka bir şey değildir. Şeytanın varlık hikmeti ise, peşine düşenleri, kendini dost sanıp gönül verenleri doğru yoldan saptırmak ve sonunda cehennemin çılgın alevlerine gömmektir. Akrebin ısırması, yılanın sokup zehirlemesi, aslanın parçalaması gibi, şeytanın yapacağı da bundan başka bir şey değildir. O halde akla uygun olan, azgın şeytanın ateşe sürükleyen sapıklık yolunu terk edip, nihâyetsiz merhamet sahibi Rahmân'ın cennete götüren doğru yolunu tutmaktır. Bunun da en mühim sâiki öldükten sonra yeniden dirileceğimize kesinlikle inanmaktır. Bu

hususta herhangi bir şüphesi olanlar şu gerçeğe kulak verip üzerinde düşünsünler:

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنْ كُنْتُمْ ف۪ي رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ فَاِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ تُرَابٍ
ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِنُبَيِّنَ
لَكُمْۜ وَنُقِرُّ فِي الْاَرْحَامِ مَا نَشَٓاءُ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا
ثُمَّ لِتَبْلُغُٓوا اَشُدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفّٰى وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ اِلٰٓى اَرْذَلِ الْعُمُرِ
لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْـٔاًۜ وَتَرَى الْاَرْضَ هَامِدَةً فَاِذَٓا اَنْزَلْنَا
عَلَيْهَا الْمَٓاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَاَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَه۪يجٍ ﴿٥﴾

5. Ey insanlar! Öldükten sonra dirilme konusunda en küçük bir şüpheniz varsa, şunu bilin ki, biz sizi başlangıçta topraktan, sonra bir nutfeden, sonra rahim cidârına yapışan bir hücreden, sonra esas unsurlarıyla yaratılışı tamamlanmış ama bütün azalarıyla henüz tamamlanmamış bir çiğnem et görünümünde bir ceninden yarattık ki, size kudretimizi gösterelim. Dilediğimizi rahimlerde belli bir süreye kadar bekletir, sonra sizi bir bebek olarak dünyaya çıkarırız. Sonra güçlü kuvvetli çağınıza ulaşmanız için sizi besleyip büyütürüz. İçinizden kimi erkenden, hatta çocuk yaşta ölür. Kimi de ömrün en düşkün çağına kadar yaşatılır da, daha önce bazı şeyler öğrenmişken artık hiçbir şey bilmez hâle gelir. Ayrıca yeryüzünü de kupkuru ve ölü bir halde görürsün; fakat biz üzerine yağmur indirdiğimizde o, kıpırdanır, kabarır, her türden göz alıcı, gönül açıcı bitkiyi erkekli-dişili bitirir.

Âyet-i kerîmede insanın yaratılış safhaları ve doğumundan ölümüne kadar geçen hayat serüveni esas noktaları itibariyle şöyle beyân edilir:

Birincisi; اَلتُّرَابُ (toprak) safhası: Allah Teâlâ insanlığın babası Âdem'i, bir kısım âyet-i kerîmelerin de işaret ettiği gibi, içine katılan suyla beraber toprağı çamur, yapışkan çamur, bekletilmiş kokuşmuş balçık çamur, süzülmüş çamur, ateşte kurutulmuş çamur gibi çeşitli safhalardan geçirerek yaratmış; ona rûhundan üfleyerek tastamam insan hâline getirmiştir. Ondan eşi Havva'yı, o ikisinden de kademe kademe diğer insanları var etmiştir. (bk. Nisâ 4/1) Normal şartlarda insan anne ve babanın evliliğinden meydana gelse de, insanın tohumu mesabesinde olan "nutfe"nin oluşumuna değin geçen safha, Âdem'in topraktan yaratıldığı safha ile aynilik arzetmektedir.

İkincisi; اَلنُّطْفَةُ (nutfe) safhası: İnsanın anne rahminde yaratılmaya başlamasının ilk maddesi "nutfe"dir. Erkeğin vücudunda oluşan bu madde, cinsî münâsebet yoluyla annenin yumurtasıyla birleşir. Döllenmeden sonra da rahimde gelişmeye, tavırdan tavıra geçerek büyümeye başlar.

Üçüncüsü; اَلْعَلَقَةُ ('alaka) safhası: "Alaka" sözlükte ilişmek, yapışıp tutunmak, bağlı olmak anlamlarına gelir. Bu safha, döllenmiş yumurtanın rahim çeperlerine asıldığı ve orada takılı kaldığı safhadır. Beslenmesi için etrafı kan havuzcuğu ile çevrildiği ve bu sebeple görünümü kan pıhtısına benzediği için, ona "kan pıhtısı" mânası da verilmiştir. Bu safhada pürtüklü bir özelliğe sahip olan yumurta, toprağa yerleşen kökler gibi, gerekli gelişimini sağlamak maksadıyla, ihtiyacı olan gıdaları almak üzere rahim çeperinin derinliklerine doğru dalar. Bu durum, yumurtayı kelimenin tam mânasıyla döl yatağına yapıştırır.

Dördüncüsü; اَلْمُضْغَةُ (mudğa) safhası: 'Alaka safhasının tedrici olarak gelişmesi ve değişmesi sonucu ceninin mudğa safhası başlar. "Mudğa", çiğnem büyüklüğündeki et parçası demektir. Fakat bu, bildiğimiz normal etten başka bir ettir. Çünkü Araplar normal taze et için "lahm" kelimesini kullanırlar. Dolayısıyla mudğa normal bir et olmayıp, kendine özgü özellikleri bulunan bir et parçasıdır. Bunun kısmen kemik özelliği taşıyan bir et parçası olma ihtimali vardır. Çünkü bu safhanın sonunda cenin, tamâmen veya kısmen kemiğe dönüşüp iskeletin kütlesini teşekkül ettirmektedir. Günümüzde ceninin çekilen fotoğrafları incelendiğinde mudğa safhası gerçekten çiğnenmiş ve üzerinde diş izleri bulunan bir görünüm arzetmektedir. Dolayısıyla Kur'an'ın bu safhayı ifade etmek üzere özellikle "mudğa" kelimesini seçmesi gayet yerinde ve oldukça dikkat çekicidir. Burada dikkat çeken bir husus da "mudğa"nın مُخَلَّقَةٌ (muhallaka) ve وَغَيْرُ مُخَلَّقَةٍ (ğayr-i muhallaka) olarak ikiye ayrılmasıdır. "Muhallaka", esas itibariyle yaratılışın kısmen belirmiş ve uzuvları ortaya çıkmış; "gayr-i muhallaka" ise sınırları ve şekilleri nihâî durumlarıyla tam olarak belirlenmemiş bir et parçası mânasına gelebilir. "Muhallak"ın yaratılan, kemik ve diğer safhaları tamamlanarak sağlam olarak doğanlara; "gayr-i muhallak"ın ise mudğa halindeyken düşen, tamamlanmayan ceninlere işaret etmesi de mümkündür.

İşte çıplak gözle göremediğimiz, ancak günümüzde bir kısım teknik imkânlarla kısmen âşina olabildiğimiz bir âlemde insanın geçirdiği bu safhalar, Allah'ın sonsuz kudretinin birer delilidir. Bundan sonraki safhaları takip edip inceleyebilme imkânı biraz daha fazladır.

Âhiretin bir diğer mühim delili de ölü halde bulunan toprağın hususiyle bahar

mevsiminde üzerine yağan yağmurlarla harekete geçmesi, kabarması; zahiren kara bir toprak olarak gözüken o sır yumağının, göz ve gönül alıcı muhtelif şekil, renk, koku ve tatta binlerce bitki, meyve ve sebze bitirmesidir.

Peki Allah Teâlâ bu muazzam varlıkları ve olayları nasıl yaratabiliyor? İşte gelen âyetler bu sorunun cevabını vermektedir:

ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ وَاَنَّهُ يُحْيِ الْمَوْتٰى وَاَنَّهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌۙ ﴿٦﴾

وَاَنَّ السَّاعَةَ اٰتِيَةٌ لَا رَيْبَ ف۪يهَاۙ وَاَنَّ اللّٰهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ ﴿٧﴾

6. Bütün bunlar gösteriyor ki, Allah hakkın ta kendisidir; hiç şüphesiz ölüleri O diriltecektir ve O her şeye hakkiyle güç yetirendir.

7. Yine bunlardan şunu anlayın ki, kıyâmet hiç şüphesiz kopacak ve Allah kabirlerde yatan ölüleri kesinlikle diriltecektir.

O halde aklını kullanabilen insana düşen, bu açık delilleri anlayıp üzerinde tefekkür ederek gerçeğin ta kendisi olan o sonsuz kudret sahibi Allah'a teslim olmaktır. Ancak bir kısım insanların bu teslimiyeti gösteremeyip inatla mücâdele yolunu tuttukları da bir gerçektir:

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُن۪يرٍۙ

ثَانِيَ عِطْفِه۪ لِيُضِلَّ عَنْ سَب۪يلِ اللّٰهِ لَهُ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَنُذ۪يقُهُ ﴿٨﴾

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَذَابَ الْحَر۪يقِ ﴿٩﴾ ذٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ وَاَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَب۪يدِ ﴿١٠﴾

8. İnsanlardan öylesi var ki, ne doğru bir bilgisi, ne bir yol göstericisi, ne de aydınlatıcı bir kitabı olmadan Allah hakkında tartışır durur.

9. İnsanları Allah'ın yolundan saptırmak için böbürlenip haktan yüz çevirerek tartışmasını sürdürür. Böylesinin hakkı dünyada rezillik olduğu gibi, kıyâmet günü de ona yakıcı cehennem azâbını tattıracağız.

10. Kendisine: "İşte bu azap, dünyadayken bizzat yapıp buraya gönderdiğin günahların cezasıdır" denilecek. Yoksa Allah, kullarına asla zulmetmez.

Kendileri doğru yoldan sapmakla kalmayıp, başkalarını da saptırmaya çalışan bu gururlu, kibirli, kendini beğenmiş, inatçı ve hak söze kulak asmayan kimseler:

• Gözlem, deney ve tecrübe sonucu elde edilen doğru bir bilgiye sahip değillerdir.

• Ne önlerinde kendilerine doğru yolu gösteren bir rehberleri, ne de ellerinde kendisiyle istidlâl edecekleri bir senetleri vardır.

• İlâhî vahye dayanan bir bilgi kaynağına, yollarını aydınlatıcı bir kitaba da sahip değildirler.

Halbuki bir tartışmada doğru ve tutarlı olabilmek için bunların ya hepsine veya bir kısmına sahip olmak gerekir. Bunlardan herhangi biri olmadan yapılan tartışma düpedüz yalan ve şamatadan öteye geçemez. Hele hakkında tartışma yaptığı zat, bütün doğruluğun, hak ve hakikatin yegâne sahibi Allah ise durumun vehâmeti daha da artar. Artık, yaptığı kötülüklere karşılık böyle birini bekleyen acı sonuç, dünyada rezil rüsvâ olmak, âhirette de pek yakıcı cehennem azabını boylamaktır.

Bir kısım insanlar var ki, onlar da imanla küfrün sınırında dolaşır dururlar:

Kıyıdan Kenardan
Kulluk Edenler

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللّٰهَ عَلٰى حَرْفٍۚ فَاِنْ اَصَابَهُ خَيْرٌۨ اطْمَاَنَّ بِه۪ۚ
وَاِنْ اَصَابَتْهُ فِتْنَةٌۨ انْقَلَبَ عَلٰى وَجْهِه۪ۚ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةَۜ ذٰلِكَ
هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُب۪ينُ ﴿١١﴾ يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَضُرُّهُ وَمَا لَا
يَنْفَعُهُۜ ذٰلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَع۪يدُ ﴿١٢﴾ يَدْعُوا لَمَنْ ضَرُّهُٓ اَقْرَبُ مِنْ
نَفْعِه۪ۜ لَبِئْسَ الْمَوْلٰى وَلَبِئْسَ الْعَش۪يرُ ﴿١٣﴾

11. İnsanlardan öylesi var ki, Allah'a dünyevî bir çıkar beklentisi içinde kıyısından kenarından kulluk eder. Öyle ki; eğer beklentisi gerçekleşir de bir iyilik görürse gönlü onunla huzura kavuşur, dininde sebât eder. Fakat başına bir felâket gelirse hemen gerisin geri dönüp Allah'a kulluğu terk eder. Böyleleri dünyasını da, âhiretini de kaybetmiştir. İşte apaçık hüsrân budur!

12. Allah'ı bırakır da, kendisine zararı da faydası da olmayacak şeylere yalvarır durur. İşte bu, içinden çıkılmaz derin sapıklığın ta kendisidir.

13. Hatta o bazan zararı faydasından daha çok olan şeylere yalvarıp yakarır. Oysa, yalvardığı o varlık, gerçekte ne kötü bir efendi, ne fenâ bir arkadaştır!

Âyetlerin iniş sebebi olarak nakledilen şu hâdiseler, burada resmedilen insan tipinin daha açık ve net anlaşılmasına yardımcı olacaktır:

• Medine halkından olmayan birisi, Medine-i Münevvere'ye gelip müslüman olurdu. Eğer karısı erkek çocuk dünyaya getirir, atı da güzel bir tay doğurursa İslâm hakkında: "Bu doğru ve güzel bir din imiş" derdi. Yok karısı doğurmaz, kısrağı da yavrulamazsa: "Bu ne kötü bir din imiş" derdi. (Buhârî, Tefsir 22/2)

• Bedevilerden bazı kimseler Peygamberimiz (s.a.v.)'e gelip müslüman olurlardı. Memleketlerine döndükleri zaman yağmur yağar, bolluk olur ve hayvanları güzel güzel yavrularsa "Şu bizim dinimiz ne kadar güzel bir din" derler ve ona sımsıkı sarılırlardı. Yok eğer kıtlık kuraklık olur, hayvanları istedikleri şekilde yavrulamazsa "Bizim şu dinimizde hiç bir hayır yok" derlerdi. (Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, XVII, 161-162)

• Bir yahudi müslüman olmuştu. Fakat müslüman olduktan sonra gözü kör oldu, malı gitti ve çocuğu öldü. İslâm'da bir uğursuzluk olduğunu sanarak

Peygamberimiz (s.a.v.)'e geldi ve: "Benim müslümanlığımı feshet" dedi. Allah Rasûlü (s.a.v.): *"İslâm fesholunmaz"* buyurdu. O: "Bu dine girdikten sonra hiç bir hayır elde etmedim; gözümü kör etti, malımı ve çocuğumu elimden aldı" dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v.): *"Ey yahudi! İslâm, ateşin demir, gümüş ve altının kirini giderdiği gibi insanların kirlerini giderir"* buyurdu ve bu âyet-i kerîme nâzil oldu. (Vâhidî, *Esbâbu'n-nüzûl,* s. 317)

Âyetlerin tasvir ettiği yapıdaki insan tipini, hemen hemen her devirde ve her yerde görmek mümkündür. Bunlar, Allah'a ve âhirete tam bir iman kıvamına ulaşamamış, bir kısım içtimâî sâikler ve dünyevî beklentilerle Allah'a kulluk etmeyi deneyen, fakat O'nu şahsî arzularını yerine getiren bir mabud olarak göremediğinden tekrar şirke yönelen, böylece hem dünya hem de âhiret mutluluğunu kaybeden bozuk karakterli insanlardır.

Bu bakımdan cennete girmek isteyenler, Allah'a kulluğa aykırı tüm inanç ve davranışlardan uzaklaşarak iman ve sâlih amel yolunu tutmalıdır:

إِنَّ اللّٰهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ
تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۜ اِنَّ اللّٰهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿١٤﴾

14. Şüphesiz Allah, iman edip sâlih ameller işleyenleri altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştirecektir. Allah, elbette dilediğini yapar.

Mü'minlerin gireceği cennetler, peşin ve bilâhere olmak üzere iki kademelidir. Peşin olan cennet, kabule şayân haller ve mânevî yakınlıklardır. Bilâhere olan ise sevap ve tevbedir. Nitekim: **"Rabbinin huzuruna çıkıp hesap vermekten korkan kimseye iki cennet vardır"** (Rahmân 55/46) buyruğu buna işaret eder.,

Bununla birlikte:

مَنْ كَانَ يَظُنُّ اَنْ لَنْ يَنْصُرَهُ اللّٰهُ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ
اِلَى السَّمَٓاءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُهُ مَا يَغِيظُ ﴿١٥﴾
وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنَاهُ اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍۙ وَاَنَّ اللّٰهَ يَهْدِي مَنْ يُرِيدُ ﴿١٦﴾

15. Kim, Allah'ın dünya ve âhirette Peygamberi'ne yardım etmeyeceğini sanıyorsa, gökyüzüne bir merdiven dayasın, oraya çıksın, sonra da oradan gelecek yardımı kessin. Baksın bakalım, kurduğu tuzaklar bir işe yarayacak, bulduğu çâre İslâm'a karşı yüreğinde hissettiği öfkesini dindirmeye yetecek mi?

16. İşte biz Kur'an'ı böyle apaçık âyetler hâlinde indirdik. Şüphesiz Allah,

dilediğini doğru yola erdirir.

Bazı insanlar vardır, onların kalplerinde Allah'a gerçek bir iman ve tevekkül anlayışı oturmamıştır. Tefekkür ve düşünce dünyaları karışıktır. İstikrarsız ve istikâmetsiz bir hayat tarzı sürmektedirler. Allah hakkında doğru bir düşünce üretemezler, bilakis sû-i zan beslerler. O yüce kudret sahibinin peygambere ve mü'minlere yardım etmeyeceğini zannederler. Böyle bir karakter yapısına sahip insana şöyle bir tavsiyede bulunulmaktadır:

"Bak! Madem sen Cenab-ı Hakk'ın Peygamberi'ne yardım etmesini istemiyorsun, halbuki bu muhakkak olacaktır, o zaman göğe bir merdiven daya veya seni oraya ulaştıracak bir vesile, bir vasıta bul. Böylece yerle gök arasındaki mesafeyi kat edip göğe ulaş. Böylece Allah'tan Peygamberi'ne gelen yardımını ve vahyini oradan kesmeye çalış. Bakalım bu uğraşın seni başarıya ulaştıracak; kızdığın şeyleri yok etmeye yetecek mi?" (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXIII, 16)

Tabi ki bu adam, göğe çıkmasını sağlayacak bir vasıta bulamayacak, dolayısıyla göğe de çıkamayacak, boşuna uğraşmış olacak. Bu imkânsız olduğu gibi, onun Peygamber'e karşı olan kini ve öfkesi de boşa çıkmış olacaktır.

Âyete şöyle meâl vermek de mümkündür: **"Kim, Allah'ın dünya ve âhirette Rasûlü'ne asla yardım etmeyeceğini zannediyorsa, Allah ona yardım ettiğine göre artık o kimse tavana bir ip atsın; diğer ucunu boğazına geçirsin; sonra da ayağını yerden kessin! Şimdi bu kimse baksın: Acaba hilesi, öfke duyduğu şeyi, yani Allah'ın peygambere yardımını gerçekten engelleyebilecek mi?"** (Hac 22/15)

Böyle zanda bulunan adama şunu yapması tavsiye olunuyor:

"Ey böyle yanlış bir zan içinde bulunan ahmak adam! Madem sen Allah'ın Peygamber'e yardım etmesini istemiyorsun, oysa bu muhakkak olacaktır, o zaman sen bu hayatta boşuna yaşama. Al eline ipi, onu tavana as, ucunu da boğazına bağla. Sonra ayaklarını yerden kes, intihar et, öte dünyaya göç! Sonra öte dünyadan bak bakalım, kurduğun tuzak, kızdığın şeyi giderecek mi? Yani din gâlip gelmesin diye kurduğun hile, çevirdiğin desise, muhakkak olan o yardıma mâni olacak mı?" (Elmalılı, *Hak Dini,* V, 3388)

Halbuki en doğru kılavuz olarak indirilen Kur'ân-ı Kerîm'e iman eden ve bağlanan kişi böyle bozuk inançlardan, böyle faydasız zan, beklenti ve kuruntulardan kendini kurtaracak, dünya ve âhiretin huzuruna erecektir. Nitekim Cenâb-ı Hak da mahşer günü insanları göndermiş olduğu bu âyetlere karşı göstermiş oldukları tavra ve ortaya koydukları iyi veya kötü davranışlara göre değerlendirecektir:

إِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئِينَ وَالنَّصَارٰى وَالْمَجُوسَ

وَالَّذِينَ اَشْرَكُوا إِنَّ اللّٰهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ إِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿١٧﴾

17. Şüphesiz Allah; mü’minler, yahudiler, sâbiîler, hıristiyanlar, mecûsîler ve müşrikler arasında kıyâmet günü kesin hükmünü verecektir. Çünkü Allah her şeye hakkiyle şâhittir.

Sayılan bu gruplar içerisinde sadece birinci sırada yer verdiği “iman edenler”in kurtuluşa ereceğine, diğer beş grubun ise bu şekilde âhirete göçtükleri takdirde kurtuluşlarının mümkün olmayacağına işaret etmektedir. Çünkü hepsi küfür ve şirk ehlidir. Dünyada iken bırakılıp temizlenilmediği takdirde, âhirette Allah Teâlâ küfür ve şirk günahını affetmeyecektir.

Aslında insan, en büyük ilâhî nimet olan aklını kullanarak göklerde ve yerde bulunan ilâhî sanat harikalarına, o muazzam kudret akışlarına ibretle bakacak olsa, İslâm’ın istediği Allah inancına kolayca erişebilir:

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ وَالشَّمْسُ

وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ

وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَنْ يُهِنِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ إِنَّ اللّٰهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ ﴿١٨﴾

18. Görmez misin ki, göklerde olanlar, yerde olanlar, güneş, ay ve yıldızlar, dağlar, ağaçlar, yeryüzünde hareket eden bütün canlılar ve insanlardan birçoğu Allah’a secde etmektedir; birçoğu hakkında da azap hükmü kesinleşmiştir. Allah kimi alçaltırsa, artık onu yükseltecek kimse yoktur. Şüphesiz Allah, ne dilerse yapar.

Allah’ın yarattığı varlıkları şuurlu ve şuursuz olarak ikiye ayırmak mümkündür. Akıl ve şuurdan mahrum olan gökler, yer, güneş, ay ve yıldızlar, dağlar, ağaçlar ve hayvanlar, ilâhî kanunlara tâbi olarak Allah’a boyun eğmekte, O’na secde etmekte, kendilerine özgü hal dilleriyle O’nu her türlü noksanlıktan pak ve yüce tutmaktadırlar. Buna “ıztırârî secde” veya “inkiyâdî secde” de denilebilir. (bk. İsrâ 17/44; Bakara 2/74; Cuma 62/1)

Akıllı yaratıklar olan meleklerde isyân etme ve günah işleme özelliği olmadığı için, onlar da mecbûrî olarak Allah’a secde ederler. Yine akıllı yaratıklardan olan insanlara ve cinlere gelince onların seçme hürriyeti vardır. Yalnız burada cinlerden değil, sadece insanlardan husûsî olarak bahsedilmiştir. İnsanlar, emirlerine itaat bakımından Allah’a secdeyi tercih edebilecekleri gibi, başka varlıklara kulluğu da tercih edebilirler. Buna da ihtiyâri secde veya itaat secdesi

denilebilir.

Netîce itibariyle insanlar mahşer günü Allah’a secde edenler ve etmeyenler olarak iki gruba ayrılacak ve buna göre hesaba çekileceklerdir. Önce Allah’a secdeden kaçanların feci akıbeti nazarlara sunulmaktadır:

هٰذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِنْ نَارٍ يُصَبُّ مِنْ فَوْقِ رُؤُسِهِمُ الْحَمِيمُ ﴿١٩﴾ يُصْهَرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ وَالْجُلُودُ ﴿٢٠﴾ وَلَهُمْ مَقَامِعُ مِنْ حَدِيدٍ ﴿٢١﴾ كُلَّمَا اَرَادُوا اَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا مِنْ غَمٍّ اُعِيدُوا فِيهَا وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴿٢٢﴾

19. İşte bu iki grup, Rableri hakkında tartışmakta olan iki karşıt topluluktur: Kâfirlere cehennemde ateşten elbiseler biçilecek, başlarının üzerinden de kaynar su dökülecektir.

20. O kaynar suların tesiriyle karınları içinde bulunan bütün organları ve derileri eriyecektir.

21. Onlar için ayrıca demirden kamçılar ve topuzlar vardır.

22. Çektikleri ıstıraptan dolayı ne zaman cehennemden çıkmak isteseler, gerisin geriye onun içine itilecekler ve kendilerine: “Tadın bakalım bu yakıcı azabı!” denilecek.

İki karşıt gruptan maksat mü’minlerle kâfirlerdir. Dünyada birbirine zıt iki uçta bulunan bu kimselerin âhirette karşılaşacakları sonuçlar da farklı olacaktır. Daha çok korkutucu ve caydırıcı olması bakımından önce kâfirlerin uğrayacakları cezalardan dehşetli bir kesit sunulur:

• Onlara ateşten elbiseler biçilecektir. Bu elbiselerden maksat, cehennem ateşinin onları giyilmiş bir elbise gibi sarıp sarmalamasıdır. Nitekim bir başka âyette: **“Onlar için cehennem ateşinden döşekler ve üstlerinde de yine ateşten örtüler vardır”** (A‘râf 7/41) buyrulur. Bu elbiselerin, **“Onların elbiseleri katrandan olacaktır”** (İbrâhim 14/50) buyruğundan hareketle “ateşte eritilmiş bakır elbiseler” olması da mümkündür.

• Başlarının üzerinden kaynar su dökülecektir. Bu suyla bütün iç organlarıyla birlikte derileri de eritilecektir. İbn Abbas (r.a.)’ın beyânına göre, o kaynar sudan dünyanın dağları üzerine bir damla düşseydi onları eritirdi.

• Onları döverek cezalandırmak için demirden sopalar; balyoz, topuz ve kamçılar vardır. Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurur: “ *ayet o demir sopalardan bir tanesi yeryüzüne konulsaydı, onu kaldırmak için insanlar ve cinler bir araya gelselerdi, onu yerinden kaldıramazlardı.*” (Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 29)

• Onlar cehennemde son derece daralırlar, sıkılırlar, dört bir yandan gam ve sıkıntı içinde kalırlar. Bu sebeple bir kurtuluş ümidiyle oradan çıkmak isterler. Fakat ne çare ki, asla çıkmalarına izin verilmez. Kaynayan cehennem alevleri onları yukarı doğru çıkardıkça zebânîler ellerindeki demir balyozlarla başlarına vururlar, böylece derinliği yetmiş yıl olan cehennemin dibine yuvarlanırlar. Ayrıca kendilerine, azap üzere azap olsun diye yangın azabını; çok yakıcı ve elem verici cehennem azabını tatmaları söylenir.

Kâfirlerin bu hazin ve perişan hallerine karşılık mü'minlerin cennetteki iç açıcı, göz ve gönül aydınlatıcı güzel hallerinden şöyle bir manzara arz edilir:

إِنَّ اللّٰهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ
تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًاۜ وَلِبَاسُهُمْ
فِيهَا حَرِيرٌ ﴿٢٣﴾ وَهُدُوا اِلَى الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِۚ وَهُدُوا اِلٰى صِرَاطِ الْحَمِيدِ ﴿٢٤﴾

23. Buna karşılık Allah, iman edip sâlih ameller işleyenleri, altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştirecektir. Orada onlar altından bilezikler ve incilerle süsleneceklerdir. Onların cennetteki elbiseleri de ipekten olacaktır.

24. Çünkü onlara dünyada sözün en güzeli olan kelime-i tevhîdi söylemek nasip edilmiştir, hem de onlar her türlü hamde lâyık olan Allah'ın yoluna iletilmişlerdir.

Mü'minlerin bu nimetlere nâil olmalarının sebebi, dünya hayatında en güzel söz olan kelime-i tevhidi, mânasına vâkıf olarak söylemeleri ve onun muhtevasında bir hayat yaşamalarıdır. Nitekim Allah Teâlâ: **"Güzel sözü, kökü yerin derinliklerinde sâbit ve dalları göğe uzanmış güzel bir ağaca benzetiyor. O ağaç, Rabbinin izniyle her zaman meyvesini verir durur. İşte Allah, düşünüp ders almaları için insanlara böyle misaller getirmektedir."** (İbrâhim 14/24-25) âyet-i kerîmesinde "güzel söz"ün kelime-i tevhid olduğu haber verilmektedir. Güzel sözden maksadın, söz olarak en üstün güzellikleri ihtiva eden Kur'ân-ı Kerîm olması da mümkündür. Her türlü övgüye lâyık olan Allah'ın yolundan maksat ise dosdoğru yol olan İslâm yoludur. Allah Teâlâ onları dünya hayatında bu yolda yürümeye muvaffak kılmıştır.

Kendileri küfürde ısrar ettikleri gibi başka insanları da Allah'a kulluktan engellemeye çalışan kâfirlere gelince:

Hac ve Kurban

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الَّذِى جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَآءًۨ الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ ۜ وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِاِلْحَادٍ بِظُلْمٍ نُذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ اَلِيمٍ ۟ ﴿٢٥﴾

25. Gerçekleri inkâr edenler, insanları Allah'ın yolundan çevirenler, bu arada, ister Mekke içinde ister taşrada oturuyor olsun inanan bütün insanlar için eşit bir şekilde ibâdet yeri yaptığımız Mescid-i Haram'dan onları alıkoyanlar bilsinler ki, kim orada bu tarz zulüm ve haksızlıkla hak ve adâletten sapmaya yeltenirse, böyle davranana can yakıcı bir azap tattırırız.

İçinde Kâbe'nin de yer aldığı Mescid-i Haram, Allah Teâlâ'nın sadece Mekke'de oturanlar değil bütün insanlar için kıble ve mâbed yaptığı bir yerdir. Bu kutsal mekan mahallî değil, evrensel bir keyfiyet ve ehemmiyete sahiptir. Mukîm olsun, misafir olsun, herkes gelip orayı ziyaret edebilir ve gönül huzuruyla orada ibâdetini yapabilir. (bk. Bakara 2/125)

Bu bakımdan Mekke'de oturanların veya bir başkalarının, hangi gerekçe ile olursa olsun, burasını kendi hâkimiyet ve tasarruflarına ait bir yer olarak telakki edip diğer insanları engellemeye çalışmaları veya onlara bir şekilde haksızlık ve kısıtlamada bulunmaları, can yakıcı azabı gerektiren büyük bir günahtır.

Diğer taraftan Beytullah'ı ziyarete gelen kimselerin orada çok dikkatli olmaları gerekir. Çünkü orası sıradan bir ibâdet mekânı değildir. Orada yapılan hayırlı amellerin sevabı kat kat olacağı gibi, en büyüğünden en küçüğüne kadar işlenen günahların cezası da fazla olacaktır. Hatta orada günah işleyenlerin cezalandırılacağı beyân edildiği gibi, "zulme niyet edenlerin" de cezalandırılacağı haber verilir. Dolayısıyla insan, Mescid-i Haram'da bırakalım açıktan bir günah ve haksızlığa yönelmeyi, özellikle gönlünden geçen düşünce ve niyetleri bile kontrol etmeye çalışmalıdır.

O mukaddes mâbedin biraz daha tarihî köklerini öğrenmek isterseniz:

وَاِذْ بَوَّأْنَا لِاِبْرٰهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ اَنْ لَا تُشْرِكْ بِى شَيْـًٔا وَطَهِّرْ بَيْتِىَ لِلطَّٓائِفِينَ وَالْقَٓائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿٢٦﴾ وَاَذِّنْ فِى النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلٰى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ۙ ﴿٢٧﴾

لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ فَ۪ٓي اَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ عَلٰى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَه۪يمَةِ الْاَنْعَامِۚ فَكُلُوا مِنْهَا وَاَطْعِمُوا الْبَٓائِسَ الْفَق۪يرَ ﴿٢٨﴾

ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَت۪يقِ ﴿٢٩﴾

26. Bir vakit İbrâhim'e Kâbe'nin yerini hazırlayıp göstermiş ve şöyle buyurmuştuk: "Bana hiçbir şeyi ortak koşma. Evimi, onu tavaf edecekler, huzurumda ibâdete duracaklar, rukûya varıp secde edecekler için her türlü kirden temiz tut!"

27. "Bütün insanlara haccı ilan et ki, gerek yaya olarak gerekse çok uzak diyarlardan yola çıkan ve yolculuktan zayıf düşmüş yorgun develer üzerinde sana gelsinler!"

28. "Gelsinler de, hacda kendilerini bekleyen dünyevî ve uhrevî faydaları görsünler. Ayrıca Allah'ın onlara ihsân ettiği kurbanlık hayvanları, belirlenen günlerde üzerlerine Allah'ın adını anarak kessinler!" Bu hayvanların etinden hem siz yiyin, hem de darda kalmışlara ve yoksullara yedirin!

29. "Sonra gerekli temizlikleri yaparak kirlerini gidersinler, adaklarını yerine getirsinler ve o Beyt-i Atîk'i tavaf etsinler!"

Hac, -hâşâ- insanlara kuru bir meşakkat ve zorluk olsun diye farz kılınmış değildir. Bu ibâdetin sağladığı maddî ve mânevî, dünyevî ve uhrevî pek çok faydaları vardır. Uhrevî faydası günahların bağışlanması ve ilâhî rızâya erebilmeye vesile olmasıdır. Dünyevî faydası ise içtimâî, iktisâdî, ticârî ve siyâsî yönden müslümanların gelişmesine ve bir kısım imkânların değerlendirilmesine katkıda bulunmasıdır. (bk. Bakara 2/198; Mâide 5/97)

Hacca gelen insanlar, eğer kurban kesecekleri bir hacca niyet ettiler ise, "kurban günleri" olarak bilinen Zilhicce'nin 10, 11 ve 12. günlerinde, kurban edilmesi câiz olan deve, sığır, koyun, keçi gibi hayvanların üzerine Allah'ın ismini anarak, yâni بِسْمِ اللّٰهِ اَللّٰهُ اَكْبَرُ (Bismillâhi Allahu Ekber) diyerek kurbanlarını keserler. Etlerinden bir kısmını kendileri yer, bir kısmını ise darda kalmış yoksul ve fakirlere yedirirler. Şu kadar var ki, kendilerinin yemesi mübah, fakirlere yedirmeleri vaciptir. Mendup olan, kurbanın üçte birini kendi ve ailesi, üçte birini dostları ve akrabaları, üçte birini ise fakirlere ayırmaktır. Haccın menâsikini yerine getirdikten sonra hacılar kirlerini temizlerler.

Burada iki hususa dikkat çekmek gerekir:

Birincisi; âyette bahsedilen tavaf hangi tavaftır? Çoğunluğun görüşüne göre

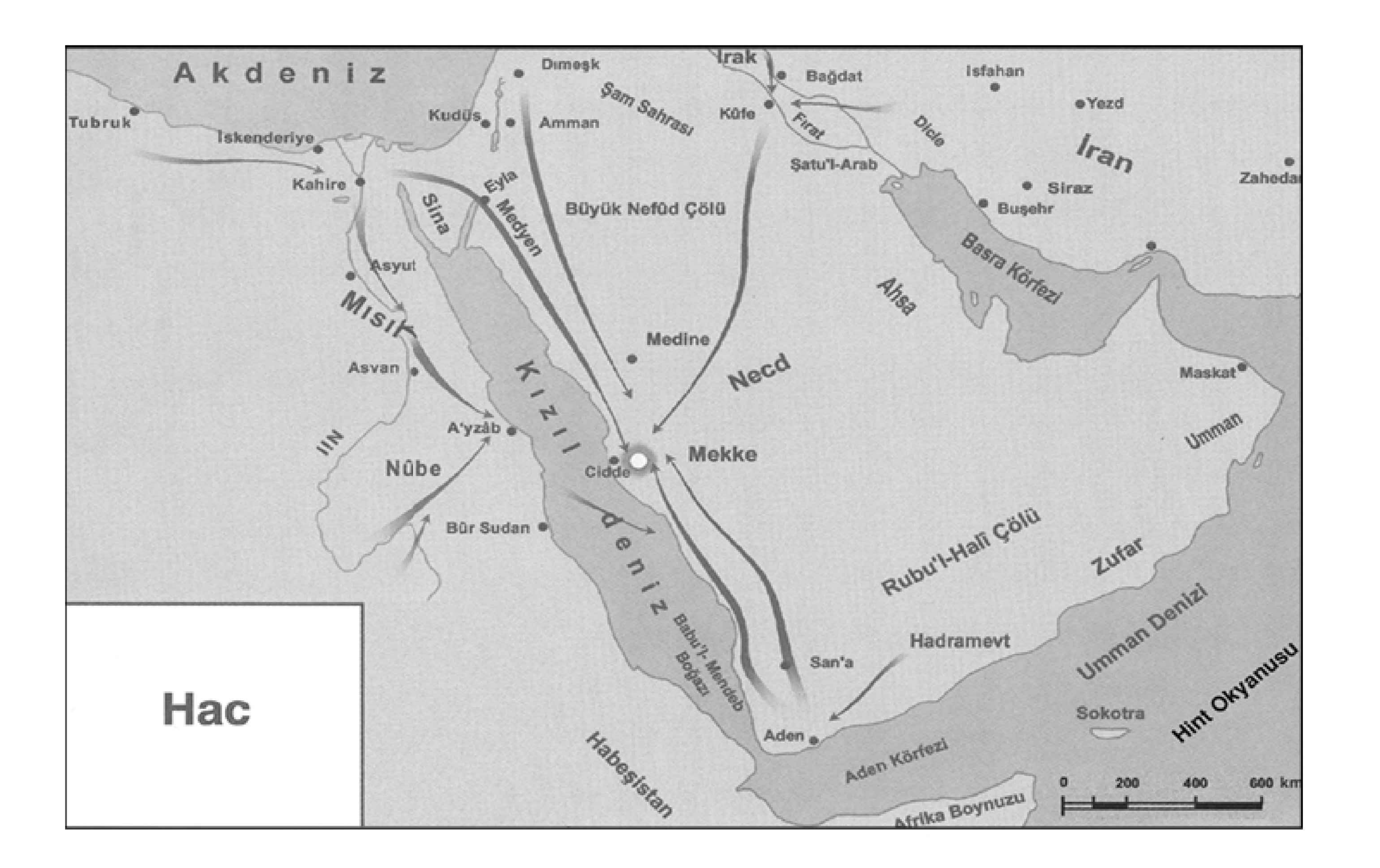
bu, haccın farzlarından olan “ifâza yani ziyaret tavafı”dır. Bu tavaf yapılmadan ihramdan çıkılmaz, kirlerden de temizlenilmez. Buna göre âyette kullanılan “vav” harfi tertip ifade etmez. Yani farz olan sıra ne ise ona göre hareket edilir: Önce tavaf yapılır, sonra da tıraş olunup ihramdan çıkılır. Eğer bundan maksat, Mekke’nin dışından gelenler için vacip olan “vedâ tavafı” ise, buna göre âyetteki “vavlar”ın tertibe delâlet ettiği kabul edilir.

İkincisi; Kâbe’ye اَلْبَيْتُ الْعَتِيقُ (el-Beytü’l-‘Atîk) isminin verilmesinin hikmetleri şunlardır:

• Bu ifade “Kadim Ev” mânasına gelir. Gerçekten de yeryüzünde ilk kurulmuş en kadim evin ve mâbedin Kâbe olduğunda şüphe yoktur. (bk. Âl-i İmrân 3/96)

• ‘Atîk kelimesinin değerli, saygı değer, şerefli mânaları da vardır. Kâbe gerçekten böyledir; çok değerli ve şereflidir. Nitekim onun bir ismi de “Hürmetli Ev” mânasında “el-Beytü’l-Harâm”dır.

• ‘Atîk, özgür ve hür olmak mânasına da gelir. Kâbe zâlim despotların saldırılarından ve sataşmalarından kurtulduğu için ona bu isim verilmiştir. (bk. Tirmizî, Tefsir 22/3) Ayrıca Kâbe, hiç kimsenin şahsî mülkü değil, temelden özgürdür. Aynı zamanda onun اَلْمُعْتِقُ (Mu‘tik), yani özgürlüğe kavuşturan mânası da vardır. Çünkü kendisini ziyarete gelenlerin boyunlarını günahlardan kurtarır.

Hac
Akdeniz
Tubruk
İskenderiye
Kahire
Kudüs
Amman
Dımeşk
Şam Sahrası
Irak
Bağdat
Küfe
Fırat
Dicle
Şatu'l-Arab
Isfahan
Yezd
İran
Siraz
Buşehr
Zahedan
Sina
Eyla
Medyen
Büyük Nefûd Çölü
Asyut
Mısır
Asvan
Nil
Nûbe
A'yzâb
Bûr Sudan
Kızıl deniz
Medine
Necd
Mekke
Cidde
Ahsa
Basra Körfezi
Maskat
Umman
Rubu'l-Hali Çölü
Zufar
Umman Denizi
Hadramevt
San'a
Aden
Babu'l-Mendeb Boğazı
Aden Körfezi
Habeşistan
Afrika Boynuzu
Sokotra
Hint Okyanusu
0 200 400 600 km

Zâten kulun en mühim vazîfesi, Rabbinin emirlerini tutmak, öncelikle de günahlardan sakınmaktır:

ذٰلِكَ ۗ وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللّٰهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ ۗ وَاُحِلَّتْ لَكُمُ الْاَنْعَامُ اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْاَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ ۙ ﴿٣٠﴾

30. Bütün bunlar, Allah tarafından belirlenmiş hükümlerdir. Artık kim Allah'ın emir ve yasaklarına gereken saygıyı gösterir, onları yüceltirse bu, Rabbinin katında onun için bütünüyle hayırdır. Haram olduğu daha önce bildirilenlerin dışındaki hayvanların eti size helâl kılınmıştır. O halde artık o iğrenç, pis putlardan kaçının ve yalan sözden de uzak durun.

"Allah'ın hurumâtı", genel olarak Allah'ın tüm emir ve yasakları, özel olarak da hacla ilgili emir ve yasaklarıdır. Cenâb-ı Hak bunlara saygı gösterilmesini, hürmetsizlik edilmemesini ve haklarının yerine getirilmesini istemektedir. Mesela Beyt-i Harâm, Mescid-i Harâm, Beled-i Harâm (Mekke), Meş'ar-i Harâm (Müzdelife) ve Şehr-i Harâm bu hürmete şayân hususlardan bazılarıdır.

Yenmesi haram kılınan hayvanlar, Mâide 3, En'âm 145 ve Nahl 115. âyetlerde beyân edilmişti. Bunlar kısaca leş, kan, domuz eti ve Allah'tan başkası adına kesilen hayvanlardır. Bunlar dışındaki hayvanların etlerinden yemek câizdir. Burada bu hususa temas etmenin hikmeti şudur: Araplar, "bahîra, sâibe, vesîle, hâm" (bk. Mâide 5/103) diye isimlendirdikleri bazı hayvanların etlerini haram sayıyorlardı. Âyet onların bu adetlerini reddetmekte, bu hayvanların da diğerleri gibi helâl olduğunu beyân etmektedir. İkinci olarak Kureyşliler ihramlıyken hayvanların etlerini yemeyi haram sayıyorlardı. Âyet bunun da yanlış olduğunu, yani ihramlı iken et yemede bir sakınca olmadığını haber vermektedir. (bk. Mâide 5/1-3)

Putlar, şeytan işi pisliklerdir. (bk. Mâide 5/90) Yalan konuşmak da en büyük günahlardandır. Allah Teâlâ bunlardan kaçınmamızı emretmektedir. Burada "şirk" ile "yalan söyleme"nin aynı çizgide ele alınması dikkat çekicidir. Çünkü müşrik, putların ibâdete lâyık olduğunu iddia etmekle en büyük yalanı söylemektedir. Böylece âyet, en büyüğünden başlayarak bütün yalan sözlerden kaçınmayı istemektedir. Buna göre "yalan sözün" muhtevasına:

• Allah'ın varlığına, sıfatlarına ve haklarına ortaklar koşmak,

• Küfür ve şirkin mesnedini teşkil eden her türlü bâtıl inanç, âdet, gelenek ve ibâdet şekilleri,

• Allah'ın emrini dikkate almaksızın kendi kanaatine göre haram ve helâlleri belirlemek. (bk. Nahl 16/116)

• Her türlü yalan, yalancı şâhitlik ve iftira girmektedir. Bunların hepsinden kaçınmak gerekir.

En önemli husus ise kalbi her türlü şirk unsurundan temiz tutmaktır:

حُنَفَاءَ لِلّٰهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ ۚ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ
فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ ﴿٣١﴾

31. Dupduru bir tevhid inancıyla Allah'a yönelen ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayan kimseler olun. Kim Allah'a ortak koşarsa sanki o, gökyüzünden düşüp de yırtıcı kuşların kapıp parçaladığı, yahut rüzgârın uzak bir yere savurduğu kimseye benzer.

Allah Teâlâ bu temsilde:

• İman etmeyi göğe yükselmeğe,

• İmanı terk edip Allah'a şirk koşanı gökten düşene,

• Kişinin düşüncelerini darmadağınık eden sınırsız nefsânî arzuları onu kapan kuşlara,

• Onu sapıklık vâdilerine atan şeytanı da onu yok edici ölüm vâdilerine fırlatan şş rüzgâra benzetmiştir. (Zemahşerî, *el-Ke âf,* III, 83)

Bu tasvir, Allah'a şirk koşan insanların pek çarpıcı bir tasviridir. Onlar imanın o üstün zirvelerinden yuvarlanarak yokluğun içerisine gömülüp mahvolmaktadırlar. Zira dayandıkları ana dayanağı kaybetmekte ve tevhid kâidesinden mahrum kalmaktadırlar. Bunlar, şirke düşerek sığınacakları en düzenli sığınağı yitiriyor, nefsânî arzu ve heveslerin elinde paramparça oluyorlar. Tutundukları hurafeler onları parçalıyor ve yellerini savuruyor. (Seyyid Kutub, *Fî Zılâl,* IV, 2421)

Eğer onlar sarsılmaz kaynağa bağlanıp kopmaz ip olan tevhide sımsıkı sarılsalar bu şirk dağınıklığından ve bataklığından kurtulma şansını mutlaka yakalayacaklardır. Böylece imanın huzurlu ve güvenli iklimine ulaşacaklardır. Bunun en güvenli yolunu göstermek üzere şöyle buyruluyor:

ذٰلِكَ ۗ وَمَنْ يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللّٰهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ ﴿٣٢﴾ لَكُمْ
فِيهَا مَنَافِعُ إِلٰى أَجَلٍ مُسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَا إِلَى الْبَيْتِ الْعَتِيقِ ۟ ﴿٣٣﴾

32. İşte durum böyledir. Artık kim Allah'ın belirlediği nişânelere saygı gösterirse, Allah'a saygı göstermiş olur. Çünkü bu davranış, kalplerin Allah'a saygıyla dopdolu oluşundandır.

33. Kurbanlık hayvanlarda, onların kurban edilme vaktine kadar sizin

için faydalar vardır. Hacda onların kurban edilmek üzere götürüleceği nihâî yer ise, Beyt-i 'Atîk'in çevresi olan harem bölgesidir.

Hacda kesilecek kurbanlıklar da tâzim gösterilmesi gereken ilâhî nişânelerden biridir. Onlara saygı göstermeli, hürmetle bakmalı ve onları Allah'ın adını anarak kurban etmelidir. Ancak Harem bölgesinde kurban edilecekleri yerlere getirilip kurban edilinceye kadar bunların sütünden, dölünden, tüylerinden istifade etmek ve gerektiğinde binek olarak kullanmak câizdir. Dolayısıyla âyet, Arapların, kurbanlık olarak belirlenip işaretlenen hayvanların sütlerinin içilmeyeceği, üzerine binilmeyeceği ve yük taşınmayacağı şeklindeki yanlış adetlerini ortadan kaldırmıştır.

Kurban, başlangıçtan beri bütün ümmetlerde bulunan ve hedefi kulu Allah'a yakınlaştırmak olan mühim bir ibâdettir:

وَلِكُلِّ اُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِيَذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلٰى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْاَنْعَامِ ۜ فَاِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ فَلَهُٓ اَسْلِمُوا ۜ وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ ۙ ﴿٣٤﴾ اَلَّذِينَ اِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرِينَ عَلٰى مَٓا اَصَابَهُمْ وَالْمُقِيمِي الصَّلٰوةِ ۙ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿٣٥﴾

34. Biz her ümmete bir kurban ibâdeti belirledik ki, kendilerine rızık olarak verdiğimiz hayvanları kurban ederken üzerlerine Allah'ın adını ansınlar. Şunu iyi bilin ki, sizin ilâhınız tek bir ilâhtır; öyleyse artık O'na teslim olun. Rasûlüm! Tam bir ihlâs, samimiyet ve tevazu içinde Allah'a boyun eğen kulları müjdele!

35. Onlar ki, yanlarında Allah anıldığı zaman kalpleri derin bir saygıyla ürperir, başlarına gelen musibetlere sabreder, namazı dosdoğru kılar ve kendilerine verdiğimiz rızıklardan bir kısmını Allah yolunda harcarlar.

Allah Teâlâ'ya gerekli teslimiyeti gösterenler اَلْمُخْبِتِينَ (muhbitîn) olarak vasıflandırılır. Bu kelime:

• Allah'ın huzurunda gurur ve kibri terk edip tevazuu seçenler,

• Kendilerini O'na kulluğa, dinine hizmete adayanlar, bu uğurda sa'y ü gayret gösterenler,

• O'nun emirlerine ihlâs ve samimiyetle boyun eğenler,

• Allah'ın zikriyle mutmain olanlar gibi pek çok güzel mânayı ihtiva eder.

Zâten 35. âyette bu kelimeden kimlerin kastedildiği açıklanmaktadır. Onlar, Allah'a kulluğu her şeyin üzerinde görerek, O'nun her türlü emir ve

yasaklarında kendilerinin dünya ve âhiretleri için sayısız hikmet ve fayda olduğuna inanırlar:

وَالْبُدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِنْ شَعَآئِرِ اللّٰهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ ق فَاذْكُرُوا اسْمَ
اللّٰهِ عَلَيْهَا صَوَآفَّ ج فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْقَانِعَ
وَالْمُعْتَرَّ ط كَذٰلِكَ سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٣٦﴾ لَنْ يَنَالَ
اللّٰهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَآؤُهَا وَلٰكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوٰى مِنْكُمْ ط كَذٰلِكَ سَخَّرَهَا
لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللّٰهَ عَلٰى مَا هَدٰيكُمْ ط وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٧﴾

36. Biz, kurbanlık sığırları ve develeri de sizin için Allah'ın dininin işaretlerinden kıldık. Onlarda sizin için pek çok hayır vardır. Onlar boğazlanmak üzere ayakta dururken üzerlerine Allah'ın adını anarak kurban edin. Nihâyet yan üstü yere yıkılıp canları çıkınca da onlardan hem siz yiyin, hem kanaat edip istemeyen fakirlere, hem de açıkça isteyen fakirlere yedirin. İşte böylece biz, o kocaman hayvanları sizin emrinize verdik ki şükredesiniz.

37. Unutmayın ki, o kurbanların ne etleri ne de kanları Allah'a ulaşır. Sizden Allah'a ulaşacak olan tek şey takvânızdır. Allah böylece o hayvanları hizmetinize verdi ki, sizi doğru yola ilettiği için tekbir getirerek Allah'ın büyüklüğünü ilan edesiniz! Rasûlüm! Artık o iyilik eden ve işini güzel yapanları müjdele!

36. âyette yer alan الْبُدْنَ (büdün), "bedene" kelimesinin çoğuludur. "Bedene", kurbanlık deve demektir. Bedenlerinin büyük olması sebebiyle onlara bu isim verilmiştir. **"Nihâyet yan üstü yere yıkılıp canları çıkınca"** (Hac 22/36) ifadesi bundan maksadın develer olduğuna işaret eder. Ancak, Allah Rasûlü (s.a.v.)'in: *"Deve de yedi ki i için kurban kesilebilir, sığır da yedi ki i için kurban kesilebilir"* (Müslim, Hac 138) buyruğuna göre, şer'an sığırlar da bedene türünden sayılır.

Hiç şüphesiz, kurban kesen kişilerin gönüllerinde taşıdıkları niyetler ve duygular çok mühimdir. Çünkü kesilen kurbanların etleri de kanları da Allah'a ulaşmayacak; sadece onları kurban edenlerin takvâ duyguları Allah'a ulaşacaktır. Mühim olan o ibâdeti sırf Allah rızâsı için yapmak, kurban esnasında tekbir getirerek Allah'ı tâzim etmek, ululamak ve ihsân kıvamında bir kulluk yapmaktır. Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) de ibâdetlerde takvânın önemine dikkat çekerek: *"Allah sizin ekillerinize ve mallarınıza bakmaz; fakat kalplerinize ve amellerinize bakar"* (Müslim, Birr 33) buyurmaktadır.

Yüce Allah böyle iyilik ve ihsân sahibi mü'minlere büyük müjdeler vermektedir. Müjdelediği ilk şey ise, onları zâlimlerin şerrinden koruyacağı ve düşmanlarını yenilgiye uğratacağıdır:

Savaşa İzin Veriliyor

إِنَّ اللّٰهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذٖينَ اٰمَنُواۜ إِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ ﴿٣٨﴾

38. Şüphesiz, Allah mü'minleri dâimâ koruyup müdafaa edecektir. Çünkü Allah, hiçbir hâin ve nankörü sevmez.

Bu ve benzeri âyetlerin verdiği müjdeye inanıp malını yurdunu bırakarak hicret eden, kâfirlerin eza ve cefalarına sabreden müslümanlara ilâhî yardımın ulaşmasının bir yolu olarak savaşmalarına izin vermek üzere buyruluyor ki:

أُذِنَ لِلَّذٖينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُواۜ وَإِنَّ اللّٰهَ عَلٰى نَصْرِهِمْ لَقَدٖيرٌۙ ﴿٣٩﴾

39. Kendilerine karşı savaş açılan müslümanlara, zulme uğradıkları için savaş izni verilmiştir. Allah'ın, onlara yardım edip zafer bahşetmeye elbette gücü yeter.

Âyet-i kerîmenin, müşriklerin eziyetlerinden iyice daralan mü'minlerin artık onlara karşı durabilmek için Rasûlullah (s.a.v.)'den izin istemeleri üzerine, Medine döneminin ilk yıllarında indiği anlaşılmaktadır. Şu iki rivayet bu hususta yeterli ipuçlarını verir:

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) Mekke'den müşrikler tarafından çıkarılınca Hz. Ebûbekir: "Peygamberlerini çıkardılar. İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râci'ûn, mutlaka helâk olacaklar" deyince bu âyet-i kerîme nâzil oldu. Bu âyet-i kerîmenin nüzûlü üzerine Ebûbekir (r.a.): "Anladım ki savaş olacak" demiştir. İbn Abbâs (r.a.) da, savaş hakkında ilk nâzil olan âyetin bu âyet olduğunu belirtir. (Tirmizî, Tefsir 22/4; Nesâî, Cihâd 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 216)

Mekke müşrikleri müslümanlara işkence eder, işkenceye uğrayan mü'minler kimi taşla yaralanmış, kiminin başı yarılmış olarak gelir, Peygamberimiz (s.a.v.)'e uğradıkları zulmü anlatırlardı. Efendimiz de her defasında onlara: ş "*Sabredin, henüz sava makla emrolunmadım*" buyururdu. Bu durum Medine-i Münevvere'ye hicret edene kadar sürdü. Hicretten sonra nihâyet bu âyet-i kerîme indirilerek savaşmalarına izin verildi. Yetmiş küsür âyette savaştan menedildikten sonra savaş hakkında ilk nâzil olan âyet işte budur. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXIII, 35)

Müslümanlara savaşma izninin verilme sebep ve gerekçesine gelince:

اَلَّذٖينَ اُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ اِلَّٓا اَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللّٰهُۜ وَلَوْلَا
دَفْعُ اللّٰهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ

إِنَّ اللّٰهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٤٠﴾ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللّٰهِ كَثِيرًا ۗ وَلَيَنْصُرَنَّ اللّٰهُ مَنْ يَنْصُرُهُ ۗ

40. O mü'minler, tamâmen haksız yere ve sırf "Rabbimiz Allah'tır" dedikleri için öz vatanlarından çıkarıldılar. Eğer Allah insanların bir kısmının kötülüğünü diğer bir kısmının eliyle savmasaydı, içlerinde Allah'ın ismi çokça zikredilen manastırlar, kiliseler, havralar ve mescitler yıkılıp giderdi. Allah, kendi dinine yardım edenlere elbette yardım edecektir. Çünkü Allah mutlak kuvvet sahibidir, her işte üstün ve mutlak gâliptir.

Mâbedler dinin en açık nişânelerinden biri olduğundan, bunların yıkılması, dîni hayatın ortadan kaldırılması mânasına gelir. Buna göre, inançsızların hâkimiyeti ve tasallutu altında, Allah'a doğru dürüst bir kulluğun yapılamayacağı feci bir durumun söz konusu olacağına işaret edilmiştir. Bütün bunların yıkılmaktan kurtarılmaları ve korunmaları ancak onları savunmakla mümkündür. O halde bütün bunları himâye etmeyi hedefleyen İslâm'ın savunma hakkının bütün hakların başında geldiği muhakkaktır. Şu da var ki, İslâm'ın öğrenilmesi, yaşanması, yayılması ve yaşatılması uğrunda gayret sarfeden mü'minlere Allah mutlaka yardım edecektir. O'nun yardım ettiği kimseler de her zaman üstün olup hiçbir zaman mağlup olmayacaklardır.

Gâlibiyet onlar için çok önemlidir. Çünkü onların dünya üzerinde gerçekleştirmeleri gereken pek mühim vazîfeleri vardır:

اَلَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتَوُا الزَّكٰوةَ وَأَمَرُوا
بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ ۗ وَلِلّٰهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ ﴿٤١﴾

41. Allah'ın dinine yardım eden o mü'minler, kendilerine yeryüzünde bir hâkimiyet verdiğimizde, namazlarını dosdoğru kılarlar, zekâtlarını verirler, her türlü iyiliği emredip yayar, kötülük ve yanlışlıkları yasaklayıp önünü almaya çalışırlar. Bütün işlerin neticede varıp değerlendirileceği yer Allah'ın huzurudur.

Hâkimiyeti ele geçirip devlet idâresine sahip olan mü'minlerin gerçekleştirmek mecburiyetinde oldukları esas vazîfe ve sorumlulukları şunlardır:

- Namazı kılmak, kıldırmak ve bunun için gerekli düzenlemeleri yapmak,
- Zekâtı vermek, verdirmek ve bunun için gerekli düzenlemeleri yapmak,
- İyi ve güzel şeylerin emredilmesini ve yayılmasını sağlamak,
- Gayr-i meşrû, çirkin ve dinin hoş görmediği şeyleri yasaklamak ve bunun

için gereken önlemleri almak.

Şunu dikkatten uzak tutmamak gerekir ki, peygamberi yalanlayıp ona düşmanlık yapmak, ilk defa Rasûlullah (s.a.v.) devrinde ortaya çıkan bir durum değil, önceki zamanlarda da benzeri olaylar yaşanmıştır:

وَاِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودُۙ ﴿٤٢﴾
وَقَوْمُ اِبْرٰهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍۙ ﴿٤٣﴾ وَاَصْحَابُ مَدْيَنَۚ وَكُذِّبَ مُوسٰى
فَاَمْلَيْتُ لِلْكَافِرِينَ ثُمَّ اَخَذْتُهُمْۚ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٤﴾

42. Rasûlüm! Onlar seni yalanlıyorlarsa, onlardan önce de Nûh kavmi, Âd ve Semûd kavimleri peygamberlerini yalanlamıştı.

43. İbrâhim'in kavmi ve Lût'un kavmi de.

44. Medyen halkı da. Mûsâ da yalanlanmıştı. Fakat ben, her seferinde kâfirlere mühlet verdim; sonra da kendilerini azabımla yakalayıverdim. Beni tanımamalarına karşılık, benim onları akıllarına gelmeyecek şekilde cezalandırmam nasılmış, görsünler!

44. âyette yalnız Hz. Mûsâ hakkında كُذِّبَ (küzzibe) "yalanlandı" şeklinde meçhul fiilin kullanılması, onu yalanlayanların kendi milleti değil de başkaları olduğu içindir. Onu Firavun'un kavmi olan Kıptîler inkâr etmişlerdi. نَكِيرِ (nekîri) "benim inkârım" ifadesi ise; "nimeti mihnete, hayatı helâke, îmâr ve bayındırlığı harâbeye dönüştürmem veya kimsenin aklına gelmeyecek şekilde cezalandırmam yahut kurulmuş düzeni altı üstüne getirmem nasıl olurmuş!" mânalarına hamledilmiştir.

Toplumların en önemli helâk sebebine gelince:

فَكَاَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ اَهْلَكْنَاهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلٰى عُرُوشِهَا
وَبِئْرٍ مُعَطَّلَةٍ وَقَصْرٍ مَشِيدٍ ﴿٤٥﴾

45. Biz, halkı zulümde ileri gitmiş nice memleketi helâk ettik. Öyle ki şimdi hepsinin yerinde yeller esiyor: Altı üstüne gelmiş harâbeler, körelmiş kuyular, kurumuş çeşmeler, yerle bir olmuş muhteşem saraylar...

Âyet-i kerîmede şu ince mânalara işaret edildiği anlaşılabilir:

"Zulüm, zâlimin vatanının harap olmasına yol açar. Öncelikle zâlimin rahat mekanı olan kalbini tahrip eder. Müthiş bir sadır darlığı, kötü ahlâk ve zulmettikleri insanlara karşı aşırı bir öfke zâlimlerin ruhlarını her taraftan

kuşatır. Bütün bunlar onların rahatlarını kaçırır, huzurlarını yok eder. Aslında bu haller, zulümleri sebebiyle onlara musallat olan ilâhî cezalardır. Zâlimlerin yaşadığı beldelerin helâki zaman olur gecikebilir, zaman olur gecikmeksizin hemen vuku bulabilir. Fakat zulümleri yüzünden ibâdetten uzak kalmak suretiyle nefislerinin; özellikle namaz vakitlerinde ve halvet zamanlarında üzerlerine çöken gaflet sebebiyle de kalplerinin harap olması hiçbir zaman geciktirilmez. İcabına hemen bakılır ve olacak olan derhal oluverir. Âtıl kalmış kuyular ve kurumuş çeşmeler gibi, iç âlemlerinde mânen beslendikleri feyiz kaynakları kurur. Sırları heybet ve üns duygularından; ruhları da muhabbet nurlarından ve mânevî yücelişlere iştiyak nimetinden mahrum kalır." (bk. Kuşeyrî, *Letâifü'l-i ârât*, II, 325)

Hayret doğrusu:

أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْاَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا اَوْ اٰذَانٌ
يَسْمَعُونَ بِهَا ۚ فَاِنَّهَا لَا تَعْمَى الْاَبْصَارُ وَلٰكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ ﴿٤٦﴾

46. Bu inkârcılar, biraz olsun yeryüzünde ibret nazarıyla gezip dolaşmazlar mı? Eğer böyle yapsalardı, belki bu sayede akledip duygulanacak kalplere ve gerçeği duyacak kulaklara sahip olurlardı. Ne var ki kör olan, başlardaki gözler değil, gerçekte kör olan sinelerdeki gönüllerdir!

Kalp gözü körleşenlerin bu perişan hallerini izah sadedinde şâir Nesîmî der ki:

"Sûretin nak ında her kim görmedi nakkâ ını,

Vâhib-i sûret anın gözsüz yaratmı ba ını."

"Yaratılan her varlığın üzerinde onu yaratanı gösteren nice işaretler vardır. Bu sebeple her kim kör davranır da her bir varlığın sûretindeki nakışları işleyen Nakkâş-ı Hakîkî'yi görmezse, demek ki, varlığa sûretini veren Allah, onun başını sanki gözsüz yaratmıştır. Zira gözü olsaydı o muhteşem nakışları nakşedeni elbette görürdü."

Bu yüzdendir ki onlar, kıyâmeti ve âhireti yalanlayıp ilâhî uyarıları alaya alır ve tehdit edildikleri azabın bir an önce başlarına gelmesini isterler:

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَنْ يُخْلِفَ اللّٰهُ وَعْدَهُ ۗ وَاِنَّ يَوْمًا عِنْدَ
رَبِّكَ كَاَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ ﴿٤٧﴾ وَكَاَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ اَمْلَيْتُ لَهَا
وَهِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ اَخَذْتُهَا ۚ وَاِلَيَّ الْمَصِيرُ ﴿٤٨﴾

47. Rasûlüm! Onlar senden tehdit edildikleri azabı hemen getirivermeni istiyorlar. Şunu bilsinler ki Allah verdiği sözden asla dönmez. Bununla beraber Rabbinin katında öyle bir gün vardır ki, sizin hesabınıza göre bin yıl gibidir.

48. Halkı büsbütün zâlim nice memleket vardı ki, ben onlara süre tanıdım. Sonra günü gelince onları azabımla yakalayıverdim. Nihâî dönüş ancak banadır.

Bu sebeple:

قُلْ يَا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّمَا اَنَا لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٤٩﴾ فَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٥٠﴾ وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي اٰيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿٥١﴾

49. De ki: "Ey insanlar! Şüphesiz ben sizin için apaçık bir uyarıcıyım."

50. İman edip sâlih ameller işleyenler için büyük bir bağışlanma ve pek bol, çok değerli, artıp eksilmeyen bir rızık vardır.

51. Akılları sıra âyetlerimizi geçersiz kılmak ve söndürmek için uğraşıp duranlara gelince, işte onlar da yakıcı cehennemin yârân ve yoldaşlarıdır.

Unutmamak gerekir ki, peygamberlik vazîfesi boş hayallerin peşine koşmakla değil, ancak vazîfenin gereklerini hakkiyle yerine getirmekle mümkün olabilir. Çünkü:

وَمَا اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ اِلَّا اِذَا تَمَنّٰى اَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي اُمْنِيَّتِهِ فَيَنْسَخُ اللّٰهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ ثُمَّ يُحْكِمُ اللّٰهُ اٰيَاتِهِ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٢﴾

52. Rasûlüm! Biz, senden önce hiçbir rasûl, hiçbir nebî göndermedik ki, o bir temennîde bulunduğunda, şeytan onun dileğine ille de beşerî arzular karıştırmaya kalkışmasın. Ne var ki Allah, şeytanın karıştıracağı şeyi iptal eder. Sonra Allah, kendi âyetlerini lafız ve mâna olarak onun kalbine sapasağlam yerleştirir. Allah, hakkıyla bilendir, her işi ve hükmü hikmetli ve sağlam olandır.

اَلتَّمَنِّي (temenni), gönlün arzu ettiği şeyi kişinin kendi içinde, hayalinde şekillendirip canlandırmasıdır. Zihinde canlandırılmış bu tabloya ise اَلْاُمْنِيَّةُ (ümniyye) veya اَلْمُنْيَةُ (münye) denilir. Bu anlama göre, her peygamber bir şey arzu ettiği, bir şeye ulaşmak istediği zaman şeytanın, onun arzu ve idealine bir

vesvese atacağı; fakat Allah'ın, şeytanın peygamberin zihnine attığı vesveseleri giderip kendi âyetlerini yerleştireceği haber verilmektedir. Rasûlullah (s.a.v.)'in en büyük ideali, kavminin kendisine inanması ve mü'minlerden oluşan bir dünya topluluğu teşekkül ettirmekti. **"Rasûlüm! Onlar bu Kur'an'a inanmıyorlar diye arkalarından üzülerek neredeyse kendini helâk edeceksin! Hayır böyle yapma!"** (Kehf 18/6) gibi âyetler, onun bu idealinin gerçekleşmesini ne kadar istediğini gösterir. İşte şeytan onun bu idealine yanlış düşünceler karıştırmaya çalışıyor, onu ümitsizliğe düşürmek için ins şeytanlarından dostlarına da onun önüne engeller koymaları için vesvese veriyordu. Onun bu idealini hasta yürekli kimselere başka türlü göstermeye ve onları saptırmaya uğraşıyordu.

Peygamberliğin ilk yıllarında mü'minler çok az olup işkenceye mâruz kalınca, şeytan diğer insanlara da vesvese verip: "Bu din gerçek olsaydı, genel kabule mazhar olurdu. Demek ki Allah da bundan râzı değil ki öbür taraf daha fazla" diye vesvese veriyordu. Böylece herkes bir imtihanla karşı karşıya kalıyordu. Din, zâten aslında bir imtihandır. Mücahede ve aklî muhakemeyle bâtılı terk edip hakka sarılmakla insan bir değer kazanır. Şeytanın bu vesvesesine karşı, Allah, Rasûlü'nün ve mü'minlerin sebâtlarına mükâfat olarak onları teyid edip Peygamberi'nin tebligatının gerçek olduğunu ortaya çıkarır. Peygamberimiz (s.a.v.) bile ilk anda bu tür vesveselere mâruz kalsa da, "ismet" yani Allah'ın risâletini koruma va'di devreye girip o vesveseyi boşa çıkarır.

"Temennî" kelimesinin kırâat yani okumak mânası da vardır. Kırâata "ümniyye" denilmesinin sebebi ise, Kur'an okuyan kimsenin, bir rahmet âyetine geldiğinde, o rahmetin gerçekleşmesini temenni etmesi; azab âyetine geldiğinde de bununla sınanmamasını temenni etmesidir.

Dolayısıyla temennî ve ümniyye kelimelerinin hem "bir temennide bulunmak" hem de "okumak" anlamı olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu mânalardan hareketle Allah Teâlâ'nın, peygamberlerinin hem düşünce dünyalarını ve muhayyilelerini şeytanın vesvesesinden koruma altına aldığı, hem de inen âyetlerin tilâvetini şeytanın karıştırmasından muhafaza buyurduğu; yani onları hem içten hem de dıştan iki türlü bir korumaya tâbi tuttuğu anlaşılır.

Şeytan vesvesesinin Peygamber'e gelen vahiyle bu kadar yakın temas halinde olmasının hikmetine gelince:

لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْقَاسِيَةِ
قُلُوبُهُمْ ۗ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ۙ ﴿٥٣﴾ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ
أُوتُوا الْعِلْمَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِ فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ ۗ وَإِنَّ

اللّٰهَ لَهَادِ الَّذٖينَ اٰمَنُوا اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقٖيمٍ ﴿٥٤﴾

53. Allah'ın böyle bir şeye fırsat vermesi, şeytanın attığı o vesveseyi kalplerinde bir hastalık bulunanlar ve kalpleri iyice katılaşmış kimseler hakkında bir imtihan vesilesi yapmak içindir. Doğrusu zâlimler, gerçeğe karşı pek derin bir muhâlefet ve düşmanlık içindedirler.

54. Bir de Allah, kendilerine ilim verilenler o Kur'an'ın sana Rabbinden gelen bir gerçek olduğunu bilsin, ona iman etsin, gönülleri de ona karşı tam bir saygı ve bağlanma hissiyle dolsun diye buna müsaade eder. Hiç şüphesiz Allah, iman edenleri her meselede doğru bir yola ve isabetli bir tavra yöneltir.

Abdullah b. Ömer (r.a.) gerçek ilim sahibi olmanın zorluğunu ifade ederek şöyle demektedir:

"İnsan şu güzel vasıflara sahip olmadıkça gerçek ilim ehli olamaz:

• Kendisinden üstün olan kimselere hased etmeyecek.

• Kendinden aşağıda olan kimseleri hakir görmeyecek.

• İlmine karşılık olarak dünyalık arzu etmeyecek..."

Şimdi söz inkârcılıkta direten kâfirlere getirilip buyruluyor ki:

وَلَا يَزَالُ الَّذٖينَ كَفَرُوا فٖى مِرْيَةٍ مِنْهُ حَتّٰى تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً اَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَقٖيمٍ ﴿٥٥﴾

55. Buna karşılık küfre saplanıp kalmış olanlar, kıyâmet ansızın tepelerine çökünceye veya kısır ve hayırsız bir günün azabı gelip çatıncaya kadar Kur'an hakkında şüpheler içinde bocalamaktan bir türlü kurtulamazlar.

اَلْعَقٖيمُ ('akîm) kelimesinin "kısır, uğursuz, hayırsız, sonu olmayan" gibi mânaları vardır. Bundan maksat kıyâmet günüdür. Çünkü kıyâmet günü bir daha gecesi olmayan ve sonu olmayan bir gündür. Kâfirler açısından da son derece hayırsız, uğursuz, çok feci neticeler doğuran, bütün umutların ve kurtulma çarelerinin sonuçsuz kalacağı bir gündür. Fakat ne çare ki onlar, bu büyük azapla karşılaşıncaya kadar da Kur'an hakkında duydukları şüpheden hiç de vazgeçecek gibi görünmüyorlar.

Oysa:

اَلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِلّٰهِ ط يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ ط فَالَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٥٦﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٥٧﴾

56. O gün bütün hâkimiyet yalnızca Allah'ındır. O, mü'minlerle kâfirler arasında hükmünü adâletle verecektir. İman edip sâlih ameller işleyenler nimetlerle dolu cennetlere gireceklerdir.

57. İnkâr edip âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, onlar için de alçaltıcı bir azap vardır.

Bununla birlikte müslüman olarak yaşayabilecekleri bir hayatın önüne engel olarak çıkan her şeyi; gerektiğinde içinde yaşadığı aileyi, çevreyi, arkadaş ortamını, toplumu terk ederek İslâm'ı en güzel şekilde yaşayabileceği yepyeni yerler arayanlar da vardır. Şu müjdeler onlar içindir:

وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوا أَوْ مَاتُوا لَيَرْزُقَنَّهُمُ اللَّهُ
رِزْقًا حَسَنًا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿٥٨﴾ لَيُدْخِلَنَّهُمْ مُدْخَلًا
يَرْضَوْنَهُ ۗ وَإِنَّ اللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿٥٩﴾

58. Allah yolunda hicret eden, sonra da bu uğurda öldürülen veya ölenleri Allah, çok güzel nimetlerle rızıklandıracaktır. Şüphesiz Allah, evet O, rızık verenlerin en hayırlısıdır.

59. Allah, mutlaka onları memnun ve hoşnut olacakları bir yere yerleştirecektir. Doğrusu Allah, her şeyi hakkiyle bilendir; kullarının hatalarına karşı çok sabırlı olup, ceza vermekte acele etmeyendir.

Osman b. Maz'un ve Ebû Seleme gibi mühacirlerden bazıları Medine'de vefat ettiklerinde bir kısım insanlar, Allah yolunda öldürülenlerin mi yoksa yataklarında ölen kimselerin mi daha faziletli olduğu, aralarında bir fark bulunup bulunmadığı hususunda ihtilaf ettiler. Bunun üzerine inen bu âyet-i kerîmeler, bunlar arasında bir fark bulunmadığını, Allah Teâlâ'nın hepsine de çok güzel nimetler lutfedeceğini bildirdi. (Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XVII, 255)

Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurur:

"Kim Allah yolunda hicret ederse, yeryüzünde barınacak pek çok güzel yer ve maddî-manevî genişlik ve bolluk bulur. Kim de evinden Allah ve Rasûlü'ne hicret etmek niyetiyle çıkar, sonra da hedefine varmadan kendisine ölüm yetişirse, artık onun mükâfatı şüphesiz Allah'a aittir. Allah çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir." (Nisâ 4/100)

Allah Rasûlü (s.a.v.) de şöyle buyurur:

"Kim Allah yolunda hicret ederek evinden çıkar da, bineğinin sırtından dü er ve

ölürse, yahut onu bir yılan sokar ve ölürse, ya da ölüm gelip kendisini bulursa, onun ecrini vermek Allah'a ait olur. Her kim de yediği bir darbe ile bulunduğu yerde ölürse o da güzel bir   ekilde Allah'a dönü ü hak eder." (Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 36)

Âyet-i kerîme ve hadis-i şeriflerin işaret ettiği minval üzere mü'minler Allah yolunda hicret ve cihâd halinde olacak, mal ve canlarını düşmanlara karşı koruyacak, uğradıkları haksızlık ve tecavüzün hesabını soracaklardır:

اِنَّ اللّٰهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٦٠﴾ ذٰلِكَ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهٖ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لَيَنْصُرَنَّهُ اللّٰهُ

60. İşte gerçek budur. Mü'minlerden kim kendisine yapılan haksızlığa misliyle karşılık verir, sonra yine haksızlığa uğrarsa, elbette Allah ona yardım edecektir. Şüphesiz Allah çok affedicidir, çok bağışlayıcıdır.

Âyetin iniş sebebiyle alakalı şöyle bir hâdise nakledilir:

Haram aylardan biri olan muharrem ayında müslüman bir toplulukla karşılaşan bir grup müşrik: "Nasıl olsa Muhammed'in adamları haram aylarda savaşmazlar" deyip onlara saldırmak istediler. Müslümanlar onları uyardıkları halde niyetlerinden vazgeçmediler. Nihâyet müslümanlar, bu haksız tecâvüze karşılık verip onları mağlûp ettiler. Hâdisenin duyulması üzerine Medine'deki bazı mü'minler, haram aylarda savaşmış olmaları sebebiyle onları kınayan sözler sarfettiler. Bunun üzerine âyet inerek onların doğru bir iş yaptıklarını haber verdi. (Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XVII, 256)

Allah Teâlâ, kendi yolunda hicret edip ölen veya öldürülenleri en güzel şekilde rızıklandırmaya ve saldırıya uğrayıp canını, malını ve ırzını korumak üzere ona mukâbelede bulunmak isteyen mü'minlere yardım etmeye elbette ki kadirdir:

ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ يُولِجُ الَّيْلَ فِى النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِى الَّيْلِ وَاَنَّ اللّٰهَ
سَمٖيعٌ بَصٖيرٌ ﴿٦١﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ وَاَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهٖ
هُوَ الْبَاطِلُ وَاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبٖيرُ ﴿٦٢﴾

61. Bu, böyledir. Çünkü Allah, öylesine kudret sahibidir ki, gâh gündüzü kısaltarak geceyi uzatır, gâh geceyi kısaltarak gündüzü uzatır. Şüphesiz O, her şeyi hakkiyle işiten, hakkiyle görendir.

62. Bu böyledir. Çünkü Allah hakkın ta kendisidir, müşriklerin O'nun dışında taptıkları şeyler ise bâtılın ta kendisidir. Doğrusu Allah, evet O, çok yücedir, çok büyüktür.

Rabbimizin güzel isimlerinden biri olan اَلْعَلِيُّ ('Aliyy), "kudretiyle her şeyin üstünde yüce, benzeri ve eşi bulunmaktan yüce, celâl ve azametine yakışmayan

her türlü vasıftan yüce" mânasındadır. Diğer ismi اَلْكَبِيرُ (Kebîr) ise: "Azamet, celâl ve şânı büyük; kudret ve saltanatında büyük ve ulu olan" demektir.

O'nun kudret tecellileri bununla sınırlı değildir:

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللّٰهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَتُصْبِحُ الْأَرْضُ مُخْضَرَّةً إِنَّ اللّٰهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿٦٣﴾ لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنَّ اللّٰهَ لَهُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٦٤﴾

63. Görmedin mi Allah, gökyüzünden bir su indirir de yeryüzü onunla yemyeşil hâle gelir. Şüphesiz Allah, en derin, en görünmez şeylere nüfûz edip lutufta bulunandır; her şeyi en mükemmel şekilde bilendir.

64. Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi O'nundur. Doğrusu Allah, evet O, hiçbir şeye ihtiyacı bulunmayandır, her türlü övgüye lâyıktır.

Burada, bereketli vahiy yağmurunun, yakın gelecekte, Arabistan'ın kısır toprağını bir ilim ve ahlâk yuvası hâline getireceğine, büyük ve âdil bir medeniyet ortaya çıkaracağına bir işaret vardır. (Mevdûdî, *Tefhîmu'l-Kur'an,* III, 387)

Bu âyetlerde Rabbimizin dört güzel ismine yer verilir: Latîf; lutufkâr, lutfu bol olan; planladığı işleri, bu işler gerçekleşip gözle görülünceye kadar hiç kimsenin bunları anlayamayacağı şekilde gizlilik ve incelikle yapandır. İşte yağan yağmur ve biten bitkiler O'nun bu lutfunun bir eseridir. Habîr; kullarının bütün hallerini ve ihtiyaçlarını en iyi bilen ve ona göre davranandır. Ganî; mutlak zengin, müstağni, hiç kimseye ve hiçbir şeye ihtiyacı olmayandır. Hamîd; her türlü hamde, bütün övgülere lâyık olandır.

O halde ey insan:

Çok Merhametli Allah

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللّٰهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ
بِأَمْرِهِ وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ إِنَّ اللّٰهَ
بِالنَّاسِ لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ ﴿٦٥﴾ وَهُوَ الَّذِي أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ
يُحْيِيكُمْ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ ﴿٦٦﴾

65. Görmedin mi Allah, yeryüzünde olan her şeyi ve denizde emriyle akıp giden gemiyi sizin emrinize verdi. Kendi izni olmadan yerin üzerine düşmesin diye göğü de O tutmaktadır. Şüphesiz Allah insanlara çok şefkatlidir, çok merhametlidir.

66. Size hayat veren Allah'tır. Sonra sizi öldürecek, daha sonra sizi tekrar diriltecek olan da O'dur. Ama insan, gerçekten pek nankördür.

Sonsuz büyüklüğüne ve genişliğine, içindeki muazzam cisimlere rağmen göğü tutan, onun arz üzerine düşmesini engelleyen, gök cisimlerinin birbirine çarpıp dağılmasına mâni olan da Allah'tır. Koyduğu kanunlarla bunları eşsiz bir nizam içinde hareket ettirmekte, bu nizam içinde insana nihâyetsiz ikramlarda bulunmaktadır. Fakat insan, kendine hayat verip dünyaya getiren, bu kadar ihsânlarda bulunan, onu öldürüp tekrar diriltecek olan Rabbine karşı dâimâ şükür halinde olması gerekirken, tam aksine pek nankör davranmaktadır. Fakat o, bu nankörlüğünün cezasını mutlaka çekecektir:

لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ فَلَا يُنَازِعُنَّكَ فِي الْأَمْرِ وَادْعُ
إِلَى رَبِّكَ إِنَّكَ لَعَلَى هُدًى مُسْتَقِيمٍ ﴿٦٧﴾

67. Biz her ümmete kendi dönemlerinde uygulayacakları bir ibâdet sistemi belirledik. Bu sebeple başkaları, dinî emirleri tatbikte sana karşı gelip, seni bir tartışmanın içine çekmesinler. Sen onları Rabbine dâvet et. Çünkü sen, gerçekten dosdoğru bir yol üzerindesin.

Bu âyet-i kerîmeler, tüm insanlığa son peygamber olarak gönderilen Hz. Muhammed (s.a.v.) karşısında tartışmayı yasaklamakta ve herkesi onun getirdiği dine teslim olmaya çağırmaktadır. Şayet teslim olmaz, münakaşa yolunu tutarlarsa:

وَإِنْ جَادَلُوكَ فَقُلِ اللّٰهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٦٨﴾ اَللّٰهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ

الْقِيٰمَةِ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٦٩﴾ اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا فِى
السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِۜ اِنَّ ذٰلِكَ فِى كِتَابٍۜ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيرٌ ﴿٧٠﴾

68. Eğer seninle mücâdeleye girişecek olurlarsa de ki: "Allah yapmakta olduğunuz şeyleri çok iyi bilmektedir."

69. "Allah, anlaşmazlığa düştüğünüz her konuda, kıyâmet günü aranızda hükmünü verecektir."

70. Bilmez misin ki, Allah gökte ve yerde ne varsa, her ne olup bitiyorsa hepsini çok iyi bilmektedir. Bunların hepsi bir kitapta yazılıdır. Şüphesiz bunları bilmek, Allah için pek kolaydır.

Burada Yüce Allah'ın kullarına öğrettiği güzel bir edep vardır. Bu da işi yokuşa sürmek ve sırf tartışma yapmak için inatlaşan kimselere karşı takınılması gereken tavırdır. Böyle kimselere cevap vermemeli ve onlarla tartışmamalıdır. Rabbimizin, Peygamberimiz (s.a.v.)'e öğrettiği bu söz ile onların inatlaşmaları defedilmelidir.

Bun rağmen:

وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهٖ سُلْطَانًا وَمَا لَيْسَ لَهُمْ بِهٖ عِلْمٌۜ
وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ ﴿٧١﴾

71. Onlar, Allah'ı bırakıp da, haklarında Allah'ın hiçbir delil indirmediği ve gerçekte kendilerinin de hiçbir doğru bilgiye sahip olmadığı putlara tapıyorlar. Hesap gününde bu zâlimlerin hiçbir yardımcısı olmayacaktır.

İki sebepten dolayı putlara ibâdet etmek bâtıldır, asılsızdır:

• Onların ilâh olduğuna dair Allah Teâlâ bir delil indirmemiştir. Hiçbir ilâhî kitapta onların gerçekliğine dair bir bilgi, bir kayıt yer almamaktadır. O putların elinde de böyle bir delil mevcut değildir. Yani putların ibâdete liyakatleriyle alakalı hiçbir naklî delil yoktur.

• Putperestlerin, taptıkları putlar hakkında istinat edecekleri sağlam bir bilgileri de yoktur. Yani onlar aklî delilden de mahrumdurlar.

O zâlimleri ele veren en ciddi ip uçlarından biri de şudur:

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ تَعْرِفُ فِى وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُنْكَرَۜ
يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ اٰيَاتِنَاۜ قُلْ اَفَاُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ
ذٰلِكُمْۜ اَلنَّارُۜ وَعَدَهَا اللّٰهُ الَّذِينَ كَفَرُواۜ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٧٢﴾

72. Kendilerine âyetlerimiz açık açık okunduğunda, kâfirlerin yüzlerindeki hoşnutsuzluğu ve o inkârcı tavrı hemen fark edersin. Öyle ki, nerdeyse âyetlerimizi kendilerine okuyanların üzerine saldırıverecekler. De ki: "Size bu öfke ve huzursuzluğunuzdan daha kötüsünü haber vereyi mi? Cehennem! Allah, onu kâfirlere va'detmiştir. Varılacak ne kötü yerdir orası!"

Bu âyet-i kerîmede, inkârcıların, kendilerine Allah'ın âyetleri okunduğu sırada içine düştükleri sıkıntı, yüzlerine yansıyan inkâr, huzursuzluk ve kızgınlık hâli tasvir edilir. Aslında burada "münker" kelimesi, sataşmak, kızmak, geçimsizlik ve inkârdan ötürü yüzde beliren çok kötü şekilleri anlatmaktadır. Kâfirler, Kur'ân-ı Kerîm'in okunmasından ve onu dinlemekten o kadar rahatsız oluyorlardı ki, imkân bulabilseler neredeyse onu okuyanı şiddetle yakalayıp üzerine çullanmak ve dövmek istiyorlardı. Yüce Allah Peygamberimiz'e, cehennem ateşinin onlar için Kur'an karşısında duydukları öfkeden, huzursuzluktan, can sıkıntısından daha kötü olduğunu haber vermesini emir buyurur.

Böylesine acıklı bir sondan kurtulmak için verilen şu örnek üzerinde dikkatlice düşünün:

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُۜ اِنَّ الَّذٖينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ
اللّٰهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوِ اجْتَمَعُوا لَهُۜ وَاِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْـًٔا لَا
يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُۜ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ ﴿٧٣﴾ مَا قَدَرُوا اللّٰهَ
حَقَّ قَدْرِهٖۜ اِنَّ اللّٰهَ لَقَوِيٌّ عَزٖيزٌ ﴿٧٤﴾

73. Ey insanlar! Size bir örnek veriliyor; şimdi onu iyi dinleyin: Allah'tan başka ilâh yerine koyup taptığınız putlar, bütün imkânlarını toplayıp bir araya gelseler de, tek bir sinek bile yaratamazlar. Hatta sinek onlardan bir şey kapıp götürse, onu dahi kurtarıp geri alamazlar. İsteyen de âciz, kendisinden bir şey istenilen de!

74. Allah'ın büyüklük ve kudretini hakkiyle takdir edemediler. Şüphesiz Allah mutlak kudret sahibidir, her işte üstün ve mutlak gâliptir.

Müşrikler putlarını zâferân ile sıvarlardı. Daha sonra bu zâferân kurur, sinek gelir, onlardan bir şeyler kapıp götürürdü. Yine putların önüne yemekler koyarlardı. O yemeklere sinekler konar ve ondan yerlerdi. Putların, ne üzerlerine sineklerin konmasına, ne de önlerindeki yemeklerden yemelerine müdahale edecek halleri yoktu. Çünkü cansızdılar. O halde kendilerini bile

savunmaktan âciz olan şeylerin, başkalarına ne faydası olabilir? Onlara tapmanın nasıl bir haklı gerekçesi bulunabilir?

İşte peygamberlerin gönderilmesinin hikmeti, insanlara bu gerçeği bildirmektir:

اَللّٰهُ يَصْطَفٖي مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ ۜ اِنَّ اللّٰهَ سَمٖيعٌ بَصٖيرٌ ﴿٧٥﴾

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ اَيْدٖيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۜ وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُورُ ﴿٧٦﴾

75. Gerçek şu ki Allah, meleklerden elçiler seçtiği gibi, insanlardan da seçer. Doğrusu Allah, her şeyi hakkiyle işiten, hakkiyle görendir.

76. Allah, onların geleceğini de bilir, geçmişini de. Bütün işler neticede Allah'a döner ve O neye hükmederse o olur.

Bu âyetler müşriklerin: "Kur'an, aramızdan gele gele Muhammed'e mi geldi?" demeleri üzerine indirilmiştir. (Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XVII, 266) Burada aynı zamanda melekleri ve peygamberleri ilâh edinenlere de bir reddiye vardır. Onlar ilâh değil, sadece Allah'ın, emirlerini tebliğ etmek üzere seçtiği elçilerdir.

O halde:

Hakkıyla Kulluk Yapın

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ
لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَۚ ﴿٧٧﴾ وَجَاهِدُوا فِي اللّٰهِ حَقَّ جِهَادِه۪ۜ هُوَ اجْتَبٰيكُمْ
وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدّ۪ينِ مِنْ حَرَجٍۜ مِلَّةَ اَب۪يكُمْ اِبْرٰه۪يمَۜ هُوَ
سَمّٰيكُمُ الْمُسْلِم۪ينَ مِنْ قَبْلُ وَف۪ي هٰذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَه۪يدًا
عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَٓاءَ عَلَى النَّاسِۚ فَاَق۪يمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ
وَاعْتَصِمُوا بِاللّٰهِۜ هُوَ مَوْلٰيكُمْۚ فَنِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّص۪يرُ ﴿٧٨﴾

77. Ey iman edenler! Rukû edin, secde edin, Rabbinize daha başka kulluk vazîfelerinizi yerine getirin ve hayırlı ameller yapın ki kurtuluşa eresiniz.

78. Allah yolunda gerektiği şekilde cihâd edin. O sizi bunun için seçti ve dîni yaşama konusunda üzerinize hiçbir zorluk yüklemedi. Haydin, atanız İbrâhim'in dinine uyun. Allah, önceki kitaplarda da, Kur'an'da da sizi "müslümanlar" olarak isimlendirdi. Tâ ki, İslâm'a bağlılığınız hususunda Peygamber size şâhit olsun, siz de diğer insanlara şâhit olasınız. Öyleyse namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin ve Allah'ın dinine sarılın. O sizin Mevlânızdır. O ne güzel Mevlâ, ne güzel yardımcıdır!

Cenâb-ı Hak, sûrenin sonunda mü'minlere hitap ederek, sûrede yer alan emirlerin bir hülâsasını yapmakta ve onlara ebedî kurtuluş yolunu bir kez daha ana hatlarıyla telkin buyurmaktadır. Kısaca özetlemek gerekirse:

İslâm dininde onlar için bir güçlük kılmamış, onlara takatlerini aşacak bir sorumluluk yüklememiştir. Hatta insanın durumuna göre bir kısım hükümler kolaylaştırmıştır. Namazın kısaltılması, yolcunun orucunu açabilmesi, başka türlüsüne gücü yetmeyen kimsenin ima ile namaz kılması, kör, topal, hasta, gazaya çıkmak için gerekli harcamaları bulamayan fakir, borçlu, anne-babası bulunan kimselerden cihâd yükümlülüğünün kaldırılması, İsrâiloğulları'na emredilen ağır sorumlulukların kaldırılması, zaruret hallerinde bir kısım haramların helâl olması buna birkaç misaldir.

Onları önceki kitaplarda da, Kur'an'da "müslümanlar" olarak isimlendirmiştir. Bu da çok önemli bir şereftir.

Peygamberi onlara bir şâhit, Hakk'ın râzı olacağı bir kulluğu gösteren ve buna tanıklık eden bir örnek; peygamberin örnek hayatını kendilerine rehber edinen

müslümanları da diğer insanlara birer örnek kılmıştır. Onlara, insanlığa rehber ve örnek olmak gibi bir vazîfe yüklemiştir. Bu yüzden sorumlulukları çok büyüktür.

Dolayısıyla mü'minlerin Allah'ın râzı olacağı bir kulluk yapıp diğer insanlara da örnek olabilmeleri için tekrar:

• Dinin bedenî ibâdet boyutunun esasını teşkil eden namazı dosdoğru kılmaları,

• Dinin malî ibâdet boyutunun temelini teşkil eden zekâtı vermeleri,

• Dinin hedefini teşkil eden iman ve ihlasla Allah'ın ipine sarılmaları hatırlatılmaktadır. Eğer O'na bütün benlikleriyle teslim olabilirlerse, o en güzel Mevlâ ve en güzel yardımcı olan Allah, onlara her hususta yardımcı olacak ve onları başarıya eriştirecektir.

Nitekim bunun peşinden gelen Mü'minûn sûresinde de bahsedilen başarıya erişmenin ve ebedî kurtuluşu kazanmanın pek mühim düsturları ile söze başlanacaktır:

سُورَةُ الْمُؤْمِنُونَ

23- MÜ’MİNÛN SÛRESİ

23. MÜ’MİNÛN SÛRESİ

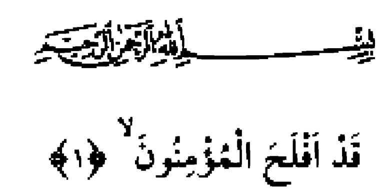
Mü’minûn sûresi Mekke’de inmiştir. 118 âyettir. İsmini ilk âyette geçen اَلْمُؤْمِنُونَ (el-Mü’minûn) kelimesinden alır. Mushaf tertîbine göre 23, iniş sırasına göre 74. sûredir.

Konusu

Mekke döneminin sonlarına doğru indiği anlaşılan sûre, ebedî kurtuluşa erecek mü’minlerin vasıflarının tanıtımıyla başlar. İnsanı, önce kendi esrarengiz yaratılışı, sonra da yedi kat gök, belli ölçülerde yağıp canlıların ihtiyacı için yerde depolanan yağmur, onunla neşv ü nemâ bulan bitkiler ve kendilerinden faydalandığımız hayvanlar üzerinde tefekküre dâvet eder. Önceki peygamberlerin kavimleriyle mücâdeleleri ve neticede peygamberlerin kurtulup inkârcı toplumların helâk edilişi, Rasûlullah (s.a.v.)’i teselli ve münkirleri tehdit sadedinde hatırlatılır. Nübüvvet, tevhid ve âhiret esaslarına vurgu yapılarak; mizanda tartısı ağır gelenlerin mutlu sonlarına, tartısı hafif gelenlerin ise hüzün, hasret ve pişmanlık dolu acı hallerine temas edilerek sûre sona erdirilir.

Mü’minler Kurtuldu

Rahmân Rahîm Allah’ın ismiyle...

1. Mü’minler, gerçekten kurtuluşa ermişlerdir.

Hz. Ömer şöyle anlatıyor:

“Nebiyy-i Ekrem (s.a.v.)’e vahy indiği zamanlarda etrafında arı vızıltısı gibi bir ses işitilirdi. Bir gün yine vahiy inmeye başladı, bir süre öylece bekledik. Bu hâli geçip açılınca kıbleye döndü ve ellerini kaldırarak şöyle duâ etti:

«Allahım! Bize çok ver, azaltma; bizi şerefli kıl, alçaltma; bize ver, bizi mahrum bırakma. Bizi gözet, başkalarını bize tercih etme. Bizi hoşnut et ve bizden de hoşnut ol!” Sonra da: *“Bana şimdi on âyet nâzil oldu. Kim bu âyetleri okuyup gereğini yerine getirirse cennete girer»* buyurdu ve bu sûrenin ilk on âyetini okudu.” (Tirmizî, Tefsir 23/1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I,34)

İmandan sonra “namaz” gelir:

الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ﴿٢﴾

2. Onlar namazlarında tam bir tevazu, teslimiyet ve derin bir saygı içindedirler.

اَلْخُشُوعُ (huşû); bir yönden korku, çekingenlik gibi kalbî fiilleri, bir yönden de sallanmayı bırakıp sükûnet içinde olmak gibi dış azalara ait fiilleri ifade eder. Kalbin huşûu, korkmak ve güçlü bir şahsın karşısında heybet hissine kapılmaktır. Bedenin huşûu ise, böyle bir şahsın huzurunda baş eğmek, boyun bükmek, bakışları aşağı çevirip sesi alçaltmaktır. Bu bakımdan huşû, kökleri kalpte, görüntüleri bedende olmak üzere her iki mânayı da içinde bulundurur. Bunun kalbe ait tarafı; Rabbin azamet ve celâli karşısında kendi küçüklüğünü göstererek nefsi Hakk’ın emrine baş eğdirip söz dinlettirecek ve edep ve tâzimden başka bir şeye yönelmeyecek biçimde kalbin son derece güçlü bir saygı duygusu hissetmesidir. Dış görünüşle ilgili yönü ise, bu duygunun kalpte yerleşmesiyle birlikte vücut organlarında bir sükûnet meydana gelmesi, gözlerinin önüne, secde yerine bakıp, sağa sola, şuna buna iltifat etmemesidir. Bundan dolayı, huşûun aslı namazın şartlarından olan niyetin samimiliği ile;

tezahürleri de namazın âdâb ve diğer şartlarıyla alakalıdır.

Rivâyete göre Rasûlullah ve ashâbı namazda gözlerini gökyüzüne kaldırırlardı, bu âyetin inmesi üzerine önlerine eğdiler. (Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XVIII, 4)

Sahâbe-i kirâmdan Abdullah b. Şıhhîr (r.a.), Allah Rasûlü (s.a.v.)'in namazdaki hâlini şöyle tasvîr eder: "Rasûlullah (s.a.v.)'i namaz kılarken gördüm. Ağlamaktan dolayı göğsünden tencere kaynamasına benzeyen bir ses duyuluyordu." (Ebû Dâvud, Salât 156-157; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 25)

Bahâüddîn Nakşibend (k.s.)'a "Bir kul, namazda nasıl huşûa erer?" diye sordular. O da cevaben şöyle dedi:

"–Dört şeyle: Helâl lokma, abdest sırasında gafletten uzak durmak, ilk tekbîri alırken kendini huzurda bilmek, namaz dışında da Hakk'ı asla unutmamak, yani namazdaki huzur, sükûn ve mâsiyetten uzakta durma hâlini namazdan sonra da devam ettirebilmek." (Hânî, *el-Hadâiku'l-verdiyye,* s. 561)

Gerçek bir mü'min şahsiyetinde huşû ile namazdan sonra "faydasız her türlü söz ve davranışlardan yüz çevirme" özelliği vardır:

وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾

3. Onlar her türlü boş söz ve faydasız işlerden yüz çevirirler.

اَللَّغْوُ (lağv), sözlük anlamıyla saçma, boşuna ve kişinin hayattaki gâyesine ulaşmasında hiçbir yararı olmayan şeylerdir.

Mü'mini hiçbir yararı olmayan oyundan, eğlenceden, gereksiz ve yakışıksız şeylerden alıkoyacak her zaman ve mekana uygun yapılması gereken iyilikler, güzel işler ve sâlih ameller bulunur. Onun Allah'ı zikretmek, O'nun kudretinin azametini tasavvur etmek, O'nun iç ve dış âlemde yer alan âyetlerini kavramaya çalışmak gibi mühim vazîfeleri vardır. Kâinattaki ilâhî azamet sahnelerinin ve kudret akışlarının her biri, insan aklını bütünüyle kaplayacak ve onu hayran bırakacak keyfiyettedir. Bunlar, insanın düşüncesini ciddi mânada meşgul edecek ve vicdanını harekete geçirecek özelliktedir. Ayrıca insanın kalbini arındırmak, ruhunu ve vicdanını temizlemek gibi vazîfeleri de vardır. İnsanın gücü ve enerjisi ise sınırlıdır. Bu güç ve enerji ya insan hayatını iyileştiren, geliştirip kalkındıran bir yönde harcanacak ya da gereksiz şeyler uğruna, boşu boşuna, oyun ve eğlence için harcanacaktır. Oysa mü'min, inancının gereği olarak bu enerjiyi yapıcı bir maksatla hem İslâm adına dünyanın kalkınması ve ıslahı, hem de âhiretini îmâr ve tezyini için harcamak zorundadır. Nitekim Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) buna teşvik sadedinde şöyle buyurur:

ş *"Kendisini doğrudan ilgilendirmeyen eyi terk etmesi, ki inin iyi müslüman olduğunu*

gösterir.” (Tirmizî, Zühd 11; İbn Mâce, Fiten 12)

“Allah’a ve âhirete iman eden ki i ya faydalı söz söylesin veya sussun!” (Buhârî, Edeb 31; Müslim, İman 74, 75)

Gerçek mü’minler “zekâtı” vaktinde ve tam olarak verirler:

وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكٰوةِ فَاعِلُونَۙ ﴿٤﴾

4. Onlar zekâtı vermek, iyilikleri artırmak ve nefisleri temizlemek için sürekli faaliyet hâlindedirler.

اَلزَّكٰوةُ (zekât) aslında *“nefsi kötü sıfatlardan temizlemek”* mânasına gelen زَكِيَ (zekâ) fiilinden isimdir. Daha sonra bu kelime mecâzen *“Allah rızâsı için mal vermek”* mânasında kullanılmıştır. Zira Allah için mal vermekten maksat, yine nefsin kötü vasıflardan temizlenmesine yardımcı olmaktır. “Zekât”ın, gelişme, büyüme, bir şeyin düzenli olarak artması ve herhangi bir engelle karşılaşmadan büyümesine yardım etmek gibi mânası da vardır. Nitekim zekât şeklinde yapılan harcamalar, o harcamayı yapan kişinin malını telef olmaktan koruyup bereketinin artmasına sebep olduğu için “zekât” ismiyle ifade edilir. İslâmî bir kavram olarak zekât, hem serveti arındırmak için ondan alınan pay, hem de bizzat arındırma eylemini ifade eder. Dolayısıyla zekât hem kalbin hem de malın temizliğini ilgilendirir. Bu vesileyle kalp, cimrilikten temizlenir, bencillikten kurtulur ve şeytanın fakirlik konusunda verdiği vesveseleri yenecek bir kuvvet kazanır. Allah huzurunda elde edeceği karşılık ve mükâfata elindeki maldan daha çok güvenir. Zekât aynı zamanda mal için de temizliktir; malın geri kalanının temiz ve helâl olmasını sağlar.

Zekâtla ilgili diğer âyetlerde çoğunlukla **“zekâtı verirler”, “zekât verin”** ifadeleri geçerken, burada لِلزَّكٰوةِ فَاعِلُونَ (li’z-zekâti fâilûn) şeklinde farklı bir üslup kullanılması, bazı ince mânalara işaret eder:

Birincisi; buradaki “zekât”tan maksat nefsi temizlemeye yarayan, övgüye değer her türlü iş ve davranıştır ki mal infâkı da bunlardan biridir. Yani o mü’minler, bütün faaliyetlerini, yaptıkları her işi başka maksatla değil, sadece nefislerini, kalplerini ve mallarını temizlemek, onları her türlü çirkinliklerden arındırmak için yaparlar. Hayatlarını hep bu istikâmette tanzim eder ve bu gâyelerine hizmet etmeyecek her türlü düşünce, söz ve amelden uzak dururlar. Bütün işlerini ilâhî murâkabe altında ve rabbânî kameralar önünde yaparlar. Verdikleri her nefeste Rablerine kavuşacak olmanın heyecanını yaşarlar.

İkincisi; insan nefsi, mal toplayıp onu üst üste yığmaya pek düşkündür. Bu yüzden nefiste iyice kökleşmiş olan hırs ve tamaha karşı pek şiddetli bir

mukâvemet gerekir. İnsanın, şeytanın mal hırsını ve fakirlik korkusunu telkin eden vesveselerinden kurtulabilmesi için bu mukâvemet ve mücâhede şarttır. İşte zekât ibâdetini hakkıyla edâ etmek, kalbi bencillik ve cimrilikten temizler; malı da lüzumsuz yere birikmekten kurtarır. İşte âyette فَاعِلُونَ (fâilûn) ifadesinin kullanılmasının bir hikmeti de budur. Çünkü bu ifadede, nefiste iyice kök salıp yerleşmiş olan bencillik, hodgamlık, cimrilik gibi kötü sıfatların üstesinden gelmek üzere "şiddetli ve aşırı bir mücâhede içine girme" mânası vardır.

Gerçek mü'minler, "iffetlerini" ve mahrem yerlerini her türlü gayr-i meşrû ilişkiden korurlar:

وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَۙ ﴿٥﴾ اِلَّا عَلٰٓى اَزْوَاجِهِمْ اَوْ مَا

فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْعَادُونَۚ ﴿٧﴾ مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ فَاِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَۚ ﴿٦﴾ فَمَنِ ابْتَغٰى وَرَٓاءَ ذٰلِكَ

5. Onlar iffetlerini ve harama karşı mahrem yerlerini titizlikle korurlar.

6. Sadece kendi eşleri ve sahip oldukları câriyelerle yetinirler. Çünkü bunlarla olan münâsebetlerinden dolayı kınanmazlar.

7. Her kim bunun ötesinde bir şey aramaya yeltenirse, işte onlar Allah'ın koyduğu sınırları aşanların tâ kendileridir.

Müslüman şahsiyetin ayrılmaz parçası olan bu özellikte ruhun, yuvanın ve çevrenin temizliği; nefsin, âilenin ve toplumun arınması vardır. Bu temizlik ve arınma; mahrem yerleri helâl olmayanların bulaşıp kirletmesine, kalbin helâl olmayan şeylere ilgi duymasına, toplumda şehvet ve arzuların hesapsız bir şekilde başını alıp gitmesine, âile ve neslin bozulmasına karşı korunmakla sağlanır.

Kur'ân-ı Kerîm cinsî ilişkilerde helâl olan yolları da göstermektedir. Bizzat cinsî arzuların ve onu özellikle dindar ve takvâ sahibi kişiler için meşrû yollarla gidermenin de yerilmiş olduğu gibi yanlış bir anlama olmasın diye ara cümlesi olarak: **"Sadece kendi eşleri ve sahip oldukları câriyelerle yetinirler. Çünkü bunlarla olan münâsebetlerinden dolayı kınanmazlar"** (Mü'minûn 23/6) ifadeleri yer almıştır. Sadece mü'minlerin gizli yönlerini titizlikle korudukları ifadesiyle yetinilmiş olsaydı, bu durumda onların rahip ve münzevî bir hayat içinde yaşayan kişiler gibi evlenmeden "terk-i dünya" bir hayat sürmeleri gerektiği anlamı çıkarabileceğinden bu tür yanlış anlamalar pekişebilirdi. Bunu önlemek için, cinsî arzuların meşrû yollarla giderilmesinde sakınca olmadığını böyle bir ara cümleyle belirtme gereği duyulmuştur. (Mevdûdî, *Tefhîmu'l-Kur'an,* III, 401-402)

Gerçek mü'minler, uhdelerine verilen "emanetleri korur ve sözlerini tutarlar":

وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ﴿٨﴾

8. O mü'minler, kendilerine tevdî edilen her türlü emâneti korur ve verdikleri sözleri tastamam yerine getirirler.

"Emânet" yalnız mal, para ve eşyalara ait bir durum değildir. Bütün şer'î teklifler, Allah'a ait haklar, kullara ait haklar, vekâletler, velâyetler, memuriyetler de emânetlerdendir. Ahid de, gerek Allah'a ve Peygamber'e, gerekse insanlara karşı olan anlaşmaları ve taahhütleri içine alır. Mü'minler en geniş anlamıyla tüm emânetleri gözetirler ve fıtratlarının bu doğrultudan sapmasına izin vermezler. Onlar anlaşmalarını ve verdikleri sözleri de yerine getirirler. Öncelikle Allah'a verdikleri kulluk sözünü hakkiyle îfâ ederler. Allah adına kullara verdikleri sözlerin îfasına da dikkat gösterirler.

Hz. Ömer (r.a.) şöyle der:

"Bir kimsenin iyi biri olduğunu anlamak için kıldığı namaza, tuttuğu oruca bakmayın;

• Konuştuğunda doğru söylüyor mu,

• Kendisine bir şey emânet edildiğinde emânete riâyet ediyor mu,

• Dünya ile meşgul olurken helâl-haram gözetiyor mu, ona bakınız." (Beyhaki, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, VI, 288)

Sıhhatli bir toplum düzeni oluşturmak için bunlar temel prensiplerdir. Emânetlerin yerine getirilmediği, antlaşmaların gözetilmediği toplumlarda anarşi ve anlaşmazlıklar had safhada olur. Bu temel kâideler, sosyal hayatın temeli olarak görülmediği sürece toplum hayatı doğru ve sağlıklı bir görünüm arzedemez. Bu bakımdan, güven ve huzurun yaygınlaşması için bu ilkelere bağlılık bir zorunluluktur.

Son olarak mü'minlerin ayrılmaz özellikleri olarak tekrar namaza dikkat çekilerek bu güzel vasıflara sahip olan mü'minlere verilecek mükâfat bildirilir:

وَالَّذِينَ هُمْ عَلٰى صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩﴾ أُولٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ ﴿١٠﴾
الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١١﴾

9. Onlar namazlarını vaktinde, bütün şartları ve rükünleriyle birlikte kılar, hiç geçirmezler.

10. İşte onlar vâris olacakların tâ kendileridir.

11. Evet onlar, muhteşem nimetlerle bezenmiş Firdevs cennetlerine vâris olacak ve ebediyen orada yaşayacaklardır.

9. âyette yer alan "namazı muhâfaza" şu anlama gelir: Onlar namazlarını

dikkatli bir şekilde eda eder, aksatmaksızın kılar, namazı kılma konusunda ihmalkâr davranmazlar. Namazı nasıl kılınması gerekiyorsa öyle kılarlar, namazı kısaltmazlar. Tam vaktinde, farzıyla, sünnetiyle, âdâbıyla eksiksiz kılarlar. Bütün kuralları, bütün hareketleri yerine getirirler. Canlı, dikkatli bir şekilde ve gönüllerini bütünüyle namazın mânasıyla doldurarak kılarlar. Görüldüğü üzere bu sûrede mü'minlerin özellikleri namazla başlayıp namazla bitmektedir. Bu da namazın İslâm binasındaki yerinin önemini göstermektedir.

İşte bu seçkin ve güzel özellikleri kendilerinde bulunduran mü'minler, "Firdevs" cennetlerine varis olacaklar ve orada ebedî kalacaklardır. "Firdevs", hemen hemen bütün dillerde kişinin evine bitişik, duvarlarla çevrili ve içinde de her türden meyve, özellikle üzüm bağları bulunan geniş bahçe anlamındadır. Kelimenin "sevimli kuşlar ve hayvanlar içerme" anlamı da vardır. Dolayısıyla Firdevs, çok sayıda bahçeler, bağlar, her çeşitten meyveler ve nimetler içeren geniş yerler, cennetlerdir. Bu cennetler, dünya hayatında güzel bir kulluk süren hakikî mü'minler için hazırlanmıştır. Ebediyet yolcusu olan insan, nereden gelip nereye gittiğini fark ederek böyle ulvî bir gâyeye ulaşması için yaratılmıştır:

İnsanın Yaratılışı

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ﴿١٢﴾ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ﴿١٣﴾

12. Gerçek şu ki biz insanı çamurdan, süzülmüş bir özden yarattık.

13. Sonra onu bir nutfe hâlinde son derece sağlam ve emniyetli bir karargâha yerleştirdik.

سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ (sülâletün min tîn) ifadesinde, طِينٍ (tîn) kelimesi çamur anlamını, سُلَالَةٍ (sülâle) ise öz, hülâsa, bir başka şeyden çıkarılmış öz ve bir şeyin en iyi parçası mânalarını ifade eder. Bu âyetin devamındaki âyetleri dikkate aldığımız takdirde buradaki "çamurdan bir öz"ün, embriyonun oluşmasında birinci derecede etkin rolü olan "nutfe"yi oluşturan madde olduğu anlaşılacaktır. **"Allah sizi de yerden bitki bitirircesine bitirip büyüttü. Sonra sizi tekrar toprağa döndürecek ve yeniden diriltip tekrar oradan çıkaracaktır"** (Nûh 71/17-18) âyetinin "sizi yerden bitki olarak bitirdi" kısmı da bu toprak faslına işaret etmektedir. Hâsılı Kur'ân-ı Kerîm'de Âdem'in yaratılışı için sözkonusu edilen toprak safhaları, aynı zamanda bütün zürriyeti için de geçerlidir.

Rahîm için kullanılan قَرَارٌ مَكِينٌ (karârun mekînun) tâbiri, "oldukça sağlam ve güvenli bir yer" mânasında olup, rahmin, hiçbir dış ve iç etkiye maruz kalmadan döllenmiş yumurtayı koruyup yetiştirebilecek özellikte sağlam ve güvenli bir yer olduğunu ifade etmektedir. Bugün insan anatomisiyle ilgilenen bilim dalı da rahmin, dıştan gelebilecek tehlikelere maruz kalmaktan korunması kolay olan bir boşluğa yerleştirildiğini, sağlam yapılı kaslarla bu boşluğa tutturulmakla, gebelik süresince normal hacminin 3000 katı fazla büyümeye imkân vermekte olduğunu ve annenin aldığı vücuda zararlı maddelerin pek çoğundan cenini koruyabildiğini söylemektedir. (Arısan, Kazım, *Doğum Bilgisi,* s. 86 vd.)

İnsanın anne rahminde geçirdiği diğer safhalara gelince:

ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ اَنْشَاْنَاهُ خَلْقًا اٰخَرَ فَتَبَارَكَ اللّٰهُ اَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ﴿١٤﴾ ثُمَّ اِنَّكُمْ بَعْدَ ذٰلِكَ لَمَيِّتُونَ ﴿١٥﴾ ثُمَّ اِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ تُبْعَثُونَ ﴿١٦﴾

14. Sonra bu nutfeyi 'alaka, 'alakayı mudğa hâline getirdik. Mudğayı kemikler hâline soktuk ve bu kemiklere et giydirdik. Nihâyet onu

bambaşka bir yaratışla güzel bir insan kıvamında ortaya çıkardık. O eşsiz, en güzel yaratıcı olan Allah yüceler yücesidir; bütün nimet ve bereketlerin asıl kaynağıdır!

15. Bütün bunlardan sonra hepiniz mutlaka öleceksiniz.

16. Sonra da kıyâmet günü hiç şüphesiz tekrar diriltileceksiniz.

İnsanın ana rahminde geçirdiğ النُّطْفَة (nutfe), الْعَلَقَة (‘alaka), الْمُضْغَة (mudğa) safhaları ile alakalı gerekli açıklamalar, yine aynı konuyu ele alan Hac sûresi 5. âyette yapılmıştı. Yalnız burada, o âyette temas edilmeyen birkaç ayrıntıya yer verilmektedir:

• Mudğanın kemik hâline getirilmesi ve kemiğe et giydirilmesi.

Bu safhada “mudğa”nın, bir kısmı iskeleti meydana getiren kemiklere dönüşür, diğer kısmı ise kemiklere et olarak giydirilir. Modern biyolojiye göre ise notochord denilen iskelet mihveri tâ alaka döneminde görülmeye başlar. Bu omurgadan önce görüldüğünden omurga öncesi organı olarak da bilinir ve üç merhale geçirir. Birinci merhale doku merhalesi olarak bilinir. Rahîm hayatının beşinci ve altıncı haftalarında görülür. Bunu kıkırdak merhalesi takip eder. Bu da kendini altıncı hafta sonlarında gösterir. Daha sonra rahim devresinin yedinci haftasında kıkırdak omurlarda kemikleşme merkezleri görünür. Sekizinci haftada ise omur yaylarında kemikleşme noktaları meydana çıkar ve kaburgalar ilk defa o zaman görülmeye başlar. Sonra da kemiklerin etrafında kaslar oluşur ve âyet-i kerîmede belirtildiği gibi üzerlerine et giydirilir. (Han, Fethullah, *Kur’an ve Kâinat Âyetleri*, s. 132-133)

• Bu kadar uzun süreçten, çeşitli şekil ve görüntülerden geçerek insanın en güzel bir kıvamda yaratılması.

ş

Peygamberimiz (s.a.v.): *“Her birinizin yaratılı ı anne rahminde birinci kırk gün içinde nutfe olarak derlenip toparlanır. Sonra ikinci kırk gün içinde ‘alaka olur. Sonra da bir o kadar zaman içinde mudğa hâline gelir. Daha sonra ona bir melek gönderilir ve ona ruh üfler”* (Buhârî, Bed’u’l-halk 6; Müslim; Kader 1) buyurmaktadır.

Demek ki, cenin ana rahminde belli aşamalardan geçip, gelişimi belli bir noktaya gelince ona ruh üflenmekte ve bu da, ceninde irâdi hareketlerin başlamasına temel teşkil etmektedir. Modern biyolojiye göre mudğa safhasından sonra kemikler teşekkül edip üzerleri etle kaplanırken bir taraftan da kalp, karaciğer, kol ve bacaklar, kulak, göz ve beyin gibi sistemleri gelişir. Üçüncü ayın sonunda ceninde irâdi hareketler başlar. Parmağını emer, göbek kordonunu tutar, çokça hareket eder, rahim içinde döner, uyur, uyanır ve sesleri işitir. Bu ayda insan özellikleri görülür. Yüz hemen hemen gelişmesini tamamlamıştır. Kemikler adele ile kaplanır, adele sinirlerle beslenir. Sinirler

beyinden emir ve kumanda alır. Kaslarda istemli hareketler devreye girer. Hatta ceninin yüz ifadesinden hâlini ve keyfini anlamak bile mümkündür. Bu ayın sonunda cenin işitmeye başlar. İsteği ile hareket eder. Memnun olup olmadığı yüzünden okunabilir. Yine bu ayın sonlarında oğlan mı kız mı olduğu anlaşılabilir. Kendisini diğer insanlardan ayıran özel şahsiyeti ortaya çıkar. (Bk. Muhammed el-Bâr, *İnsanın Yaratılı ı,* s. 150) Bütün bunlar cenine ruh üflendiğini, can verildiğini gösteren işaretler olmalıdır.

Anlaşılan şu ki, insan boşuna yaratılmıyor, boşuna onun yaratılışına ve yaşamasına bu kadar ihtimam gösterilmiyor. Bunun pek çok sebep ve hikmeti vardır. En önemlisi, dünya hayatında ciddi bir kulluk imtihanından geçirilerek, yeniden dirilince ilâhî huzurda hayatının hesabını vermesi, bu hesabın neticesine göre ya bedbaht veya bahtiyar olmasıdır.

Yüce Allah'ın, bizzat kendi nefislerinizde tecelli eden ulûhiyet ve rubûbiyet nişânelerini seyrettikten sonra, şimdi de dış dünyada gözler önüne serilen muazzam kudret ve azamet işaretlerine bakın:

وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَآئِقَ ۖ وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِلِينَ ﴿١٧﴾

17. Şu da bir gerçek ki, sizin üzerinizde tabaka tabaka yedi gök yarattık. Şüphesiz biz yaratmaktan da, bütün husûsiyetleriyle yarattıklarımızdan da habersiz değiliz.

Kastedilen, üst üste tabakalar hâlinde tanzim edilen veya birbiriyle son derece uyumlu ve âhenk içinde yaratılan yedi göktür. Bunlara, birbiri üzerinde oldukları ve peş peşe geldikleri için "tarâik" denilmiştir. Nitekim Arapçada bu kelimenin, iki pabucu veya iki elbiseyi üst üste koyma mânasında kullanıldığı görülür. Bahsedilen yedi yolla alakalı olarak;

• Meleklerin inip çıktığı yedi semâvî yol,

• Allah'ın emirlerinin inip, şuurlu varlıkların amellerinin yükseldiği yedi yol,

• Beş duyu organı, akıl ve vahiy olmak üzere insanın yedi bilgi kaynağı şeklinde yorumlar da vardır.

Sonra dikkatimiz yağmura çevrilir:

وَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً بِقَدَرٍ فَاَسْكَنَّاهُ فِى الْاَرْضِ ۖ وَاِنَّا عَلٰى ذَهَابٍ بِهٖ لَقَادِرُونَ ۚ ﴿١٨﴾

18. Gökten belli bir ölçüye göre su indirip, onu yeryüzünde tuttuk ve yeraltında depoladık. Unutmayın ki, bizim onu yok etmeye de elbette gücümüz yeter.

Allah Teâlâ belli ölçülerde indirdiği yağmuru ırmaklarda, göllerde,

kaynaklarda, kuyularda, havuzlarda, mahzenlerde, toprak içlerinde durdurur ve depolar. Bir diğer âyet-i kerîmede şöyle buyrulur:

“Görmez misin ki, Allah gökten bir su indiriyor da onu yerdeki bir takım kaynaklara akıtıp depoluyor. Sonra onunla rengârenk, çeşit çeşit ekinler çıkarıyor...” (Zümer 39/21)

Bunu canlıların iyiliği ve onların hayatının devamı için ilâhî bir yardım olarak yapar. Yoksa kurak zamanlarda olduğu gibi o sular kuruyabilir, ısı biraz çoğaltılıverse yeryüzünde sudan eser kalmaz. Çünkü yağmuru indiren Allah’ın, dilerse onu hiç indirmemeye de, indirdiği suları kurutup yok etmeye de elbette gücü yeter. Allah Teâlâ buyurur:

“De ki: «Söyleyin bana: Eğer suyunuz yerin dibine çekiliverse, size kaynağından akıp duran yeni ve tatlı bir suyu kim getirebilir?»” (Mülk 67/30)

Elbette Allah’tan başka kimsenin buna gücü yetmez. Halbuki su hayat kaynağıdır; onsuz hiçbir canlının ve canlılığın olması düşünelemez:

فَاَنْشَاْنَا لَكُمْ بِه۪ جَنَّاتٍ مِنْ نَخ۪يلٍ وَاَعْنَابٍۢ لَكُمْ ف۪يهَا فَوَاكِهُ كَث۪يرَةٌ
وَمِنْهَا تَاْكُلُونَۙ ﴿١٩﴾ وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِنْ طُورِ سَيْنَٓاءَ تَنْبُتُ بِالدُّهْنِ وَصِبْغٍ لِلْاٰكِل۪ينَ ﴿٢٠﴾

19. Sonra o su ile faydanıza olmak üzere hurmalıklar ve üzüm bağları meydana getirdik. O bağ ve bahçelerde sizin için nice meyveler vardır ki, onlardan yersiniz.

20. Ayrıca Sîna dağı çevresinde yetişen bir ağaç bitirdik ki; bu ağaç, yiyenler için hem katık olacak zeytini, hem de zeytin yağını üretir.

Burada, insanın beslenmesi ve sağlığı açısından pek ehemmiyetli bir rızık olan zeytine husûsî bir yer verilir. Zira o, hem meyvesi hem de yağı itibariyle son derece faydalı bir ağaçtır. Bu önemine binâen Cenâb-ı Hak, onun adına yemin eder. (bk. Tîn 95/1) Rasûl-i Ekrem (s.a.v.): *“Zeytinyağını yiyiniz. Onunla saçınızı yağlayınız. Çünkü o mübârek bir ağaçtan çıkar”* (Tirmizî, Et‘ime 43; Dârimî, Sayd 20) buyurur. Zeytinin Sîna dağı çevresinde yetiştiğine işaret edilmesi, zeytin ağacının ilk defa bu bölgede yetişip, buradan dünyaya yayıldığı izlenimini verdiği gibi, bu bitkinin esas yetişme şartlarının bu bölgede bulunduğunu gösterir. Ayrıca Hz. Mûsâ’nın Cenâb-ı Hak ile konuşma yeri olan mübârek Tûr-i Sînâ’nın zikredilmesiyle zeytinin bereketine bir işaret bulunduğu gibi, bununla insanı ilâhî feyze yönlendirme ve ona ulaştırma hedefinin gözetildiği de anlaşılmaktadır. O bölgede bedenler için besin ve şifa kaynağı olan zeytini yetiştiren Allah, ruhlar için şifa kaynağı olan vahyini de o dağda Hz. Mûsâ’ya

indirmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.)'e de ilk olarak Hıra dağında vahyini göndermiştir. Zâten bedeni besleyip hayatta tutmaktan gâye de ilâhî vahye kulak verip, onun istediği bir kulluk yapmak değil midir?

Dünya hayatının önemli bir unsurunu oluşturan hayvanlara gelince:

وَاِنَّ لَكُمْ فِى الْاَنْعَامِ لَعِبْرَةً ۚ نُسْقِيكُمْ مِمَّا فِى بُطُونِهَا وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ۙ ﴿٢١﴾ وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ ﴿٢٢﴾

21. Hayvanlarda da sizin için büyük bir ibret vardır: Onların karınlarından çıkan sütü gıda olarak size içiriyoruz. Onlarda sizin için daha pek çok faydalar da bulunur. Meselâ onlardan bir kısmının etlerini yersiniz.

22. Ayrıca, gerek o hayvanlara, gerekse gemilere binerek ulaşımınızı sağlarsınız.

Buradan itibaren bir kısım peygamberlerin kıssalarından ibretli kesitler sunularak, Allah'ın âyetlerine inananlarla inanmayanları nasıl bir sonucun beklediği muşahhas hâle getirilir. İlk örnek, aynı zamanda az önce atıfta bulunulan gemiyi de ilk olarak yapan ve kullanan Hz. Nûh'tan:

Rabbim Bana Yardım Et

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِهٖ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ
غَيْرُهُۜ اَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ الْمَلَؤُا الَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهٖ مَا هٰذَٓا
اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْۙ يُر۪يدُ اَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْۜ وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ لَاَنْزَلَ مَلٰٓئِكَةًۚ
مَا سَمِعْنَا بِهٰذَا ف۪ٓي اٰبَٓائِنَا الْاَوَّل۪ينَۚ ﴿٢٤﴾ اِنْ هُوَ اِلَّا رَجُلٌ بِه۪ جِنَّةٌ
فَتَرَبَّصُوا بِه۪ حَتّٰى ح۪ينٍ ﴿٢٥﴾ قَالَ رَبِّ انْصُرْن۪ي بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٢٦﴾
فَاَوْحَيْنَٓا اِلَيْهِ اَنِ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِاَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا فَاِذَا جَٓاءَ اَمْرُنَا وَفَارَ
التَّنُّورُۙ فَاسْلُكْ ف۪يهَا مِنْ كُلٍّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَاَهْلَكَ اِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ
الْقَوْلُ مِنْهُمْۚ وَلَا تُخَاطِبْن۪ي فِي الَّذ۪ينَ ظَلَمُواۚ اِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ ﴿٢٧﴾

23. Biz, Nûh'u kendi kavmine peygamber olarak göndermiştik de onlara: "Ey kavmim! Allah'a kulluk edin; çünkü sizin O'ndan başka bir ilâhınız yoktur. Böyleyken, hâlâ iman edip O'nun azabından sakınmayacak mısınız?" demişti.

24. Kavminin ileri gelen kâfirleri şöyle dediler: "Bu da ancak sizin gibi bir insan! Fakat peygamberlik iddiasıyla size üstünlük kurup, başınıza geçmek istiyor. Allah peygamber göndermek isteseydi, gökten melekler indirirdi. Doğrusu biz, geçmiş atalarımızdan da hiç böyle bir şey duymadık."

25. "O olsa olsa delirmiş bir adamdır. Hele bir zamana kadar onu gözetleyip bekleyin, bakalım!"

26. Nûh: "Beni yalanlamalarına karşı Rabbim sen bana yardım et!" diye yalvardı.

27. Bunun üzerine biz de ona şöyle emrettik: "Gözetimimiz altında ve vahyimiz doğrultusunda gemiyi yap. Nihâyet buyruğumuz gelip de sular kaynamaya başlayınca, her hayvan cinsinden birer çift ile birlikte, boğulacağına dâir hakkında karar verilmiş olanlar dışında âileni gemiye al. O zâlimlerin kurtulması için benden bir dilekte de bulunma. Çünkü onlar boğulmaya mahkûmdur."

Bu kıssa ile bir taraftan müşriklerin baskıları, olur olmaz konuşmaları ve iftirâları karşısında daralan Peygamberimiz (s.a.v.) teselli edilirken, bir taraftan

da müşriklere öğüt verilmektedir. Bu âyetlerde ifade edildiği üzere Nûh kavminin Nûh'a söylediği sözler, aslında müşriklerin Peygamberimiz (s.a.v.)'e söylediği sözlerdir. Onlar Allah Rasûlü (s.a.v.)'in kendilerine üstünlük kurmak için peygamberlik iddia ettiğini, Allah peygamber göndermek istese bunu meleklerden göndereceğini söylüyor; Hz. Muhammed (s.a.v.)'in cinlerle münâsebeti olduğunu, dolayısıyla delirdiğini ve saçmaladığını ileri sürüyorlardı. İşte kıssa burada, bu ortak yönler dikkate alınarak anlatılmıştır ki, müşrikler yaptıkları işin doğru olmadığını anlasınlar, yanlışlarından dönmedikleri takdirde kendilerinin de Nûh kavmi gibi helâk olacağını bilsinler.

Kıssada temas edilen şu incelik ise duânın önemini ve mü'minlerin her halükarda duâ hâlinde olmaları gerektiğini vurgular:

فَاِذَا اسْتَوَيْتَ اَنْتَ وَمَنْ مَعَكَ عَلَى الْفُلْكِ فَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذٖى

وَاَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلٖينَ ﴿٢٩﴾ نَجّٰينَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمٖينَ ﴿٢٨﴾ وَقُلْ رَبِّ اَنْزِلْنٖى مُنْزَلًا مُبَارَكًا

28. "Sen ve yanındakiler gemiye binip yerleştiğinizde: «Bizi o zâlimlerin elinden kurtaran Allah'a hamdolsun» de!"

29. "Yine: «Rabbim! Beni güvenli ve bereketli bir yere ulaştır. Çünkü, insanı gideceği yere ulaştıranların en hayırlısı sensin!» de!"

Allah Teâlâ onlara, gemiye bindiklerinde ve inecekleri sırada nasıl duâ etmeleri gerektiğini öğretmiştir. Gemiye binip yerleştiklerinde:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذٖى نَجّٰينَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمٖينَ

(Elhamdulillahillezî neccânâ minel kavmiz zâlimîn)

"Bizi o zâlimlerin elinden kurtaran Allah'a hamdolsun" demelerini;

İnecekleri sırada da:

رَبِّ اَنْزِلْنٖى مُنْزَلًا مُبَارَكًا وَاَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلٖينَ

(Rabbi enzilnî münzelen mübâreken ve ente hayrul münzilîn)

"Rabbim! Beni güvenli ve bereketli bir yere ulaştır. Çünkü, insanı gideceği yere ulaştıranların en hayırlısı sensin!" demelerini istemiştir. Çünkü her şey ancak Allah Teâlâ'nın muradı, izni, lutfu ve keremiyle gerçekleşir. Bütün iyiliklerin, kurtuluş ve başarının kaynağı O'dur. Bunlar aynı zamanda mü'minlerin yolculuk yaparken ve bir yere yerleşirken yapmaları çok faydalı olan duâ örnekleridir.

Onlar bu duâyı yapmışlar, Cenâb-ı Hak da duâlarına icâbetle:

"Ey Nûh! Sana ve seninle beraber bulunanların neslinden gelecek mü'min

ümmetlere vereceğimiz selâmet ve bereketlerle gemiden in” buyurmuştur. (Hûd 11/48)

Hâsılı:

اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ وَاِنْ كُنَّا لَمُبْتَلِينَ ﴿٣٠﴾

30. Nûh ile kavmi arasındaki olup bitenlerde, hiç şüphesiz, pek çok ibretler ve mesajlar bulunmaktadır. Doğrusu biz, kullarımızı imtihandan geçirmekteyiz.

Allah Teâlâ peygamber göndererek önceki ümmetleri imtihana tâbi tutmuş, böylece kimin itaat kimin isyân ettiğini ortaya çıkarmıştır. O'nun fert ve toplumlar için geçerli olan bu imtihanı devam etmektedir. O, geldiği dönemdeki insanları da Hz. Muhammed (s.a.v.)'in risâletiyle imtihana tâbi tuttu. Onlardan sonra kıyâmete kadar gelecek insanları da O'nun emânet olarak bıraktığı Kur'an ve sünnete iman ve itaatle imtihan etmektedir.

Hz. Nûh'tan sonra gelen peygamberlerin, gönderildikleri toplumlarla olan mücâdeleleri de pek çok ibretler taşımaktadır:

ثُمَّ اَنْشَاْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا اٰخَرِينَ ﴿٣١﴾ فَاَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ
اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُ اَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣٢﴾ وَقَالَ الْمَلَاُ
مِنْ قَوْمِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِلِقَاءِ الْاٰخِرَةِ وَاَتْرَفْنَاهُمْ فِى الْحَيٰوةِ
الدُّنْيَا مَا هٰذَا اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يَاْكُلُ مِمَّا تَاْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا
تَشْرَبُونَ ﴿٣٣﴾ وَلَئِنْ اَطَعْتُمْ بَشَرًا مِثْلَكُمْ اِنَّكُمْ اِذًا لَخَاسِرُونَ ﴿٣٤﴾
اَيَعِدُكُمْ اَنَّكُمْ اِذَا مِتُّمْ وَكُنْتُمْ تُرَابًا وَعِظَامًا اَنَّكُمْ مُخْرَجُونَ ﴿٣٥﴾
هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَ ﴿٣٦﴾ اِنْ هِىَ اِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا
نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٣٧﴾ اِنْ هُوَ اِلَّا رَجُلٌ افْتَرٰى
عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٣٨﴾

31. Sonra bunların ardından başka bir nesil getirdik.

32. Onlara kendi aralarından bir peygamber gönderdik. O da: “Allah'a kulluk edin; sizin O'ndan başka bir ilâhınız yoktur. Artık iman edip ilâhî azaptan sakınmayacak mısınız?” dedi.

33 Kendilerine dünya hayatında bol geçimlikler verdiğimiz halde, âhiret buluşmasını inkâr edip yalanlayan kavmin ileri gelenleri şöyle dediler: “Bu

da ancak sizin gibi bir insan! Yediğinizden yiyor, içtiğinizden içiyor.”

34. “Eğer kendiniz gibi bir insana itaat edecek olursanız, hiç şüphesiz kaybeder, büyük bir hüsrâna uğrarsınız.”

35. “Ne o, yoksa o size, ölüp toprak ve kemik yığını hâline geldikten sonra, tekrar diriltilip kabirlerinizden çıkarılacağınızı mı söylüyor?”

36. “Heyhât, heyhât! Size söylenen şey, gerçek olmaktan ne kadar da uzak!”

37. “Gerçek hayat, sadece içinde yaşadığımız dünya hayatıdır. Kimimiz ölür gider, kimimiz bir süre daha yaşarız; bir daha da diriltilecek falan değiliz.”

38. “Bu adam, uydurduğu yalanları Allah’a yakıştıran bir yalancıdan başka bir şey değil! Bu yüzden biz ona kesinlikle inanmayız.”

Nûh kavminden sonra ismi verilmeden kıssası anlatılan kavim, Âd kavmidir. Onun dâvetine ilk karşı çıkanların yine kavmin ileri gelenleri olduğu görülür. Bu vesileyle peygamberlere karşı çıkan kimselerin şu üç ortak özelliğe sahip olduklarını belirtmek gerekir.

- Hepsi de kavimlerinin eşrafı, reisleri ve önde gelenleri idiler.
- Âhiret hayatına inanmıyorlardı.
- Zengin ve dünya hayatında başarılı idiler. Dünya hayatını seviyorlar; kendilerine zenginlik, şan ve şöhret kazandıran müreffeh hayatlarının yanlış bir çizgide olabileceğini akıllarına bile getirmiyorlardı. Bu sebeple de ölümden sonra bir başka hayattan; dünyada yapılanların hesabının Allah’a verileceğinden söz ederek keyiflerini kaçıran peygamberlere karşı çıkıyorlardı.

Kur’an indiği zaman Mekke’de yaşanan durum da aynen böyle idi. Kendileri gibi yiyip içen bir insana uymanın tamâmen aldanmaktan ve kayba uğramaktan başka bir şey olmadığını; ölüp toprak ve çürümüş kemik hâline geldikten sonra dirilmenin boş bir dâva olduğunu; hayatın sadece bu dünya hayatından ibaret bulunduğunu; insanların tekrar diriltilmeyeceğini; peygamberin böyle sözleri kendiliğinden uydurup Allah’a mal ettiğini söylüyorlardı.

Âd kavminin sonu şöyle oldu:

قَالَ رَبِّ انْصُرْنِي بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٣٩﴾ قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لَيُصْبِحُنَّ نَادِمِينَ ﴿٤٠﴾ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ بِالْحَقِّ فَجَعَلْنَاهُمْ غُثَاءً فَبُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٤١﴾

39. O peygamber: “Rabbim! Onların yalanlamalarına karşı bana yardım et!” diye yalvardı.

40. Allah da: “Çok geçmeden onlar mutlaka pişman olacaklar” buyurdu.

41. Derken, hak ettikleri o korkunç çığlık, Allah'ın âdilâne bir hükmü olarak onları yakalayıverdi de hepsini selin önündeki çer çöp hâline çevirdik. Böylece o zâlimler gürûhu helâk olup gitti!

Daha sonra gelen nesillerin durumları da bundan farklı değildi:

ثُمَّ اَنْشَاْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قُرُونًا اٰخَرِينَ ﴿٤٢﴾ مَا تَسْبِقُ مِنْ اُمَّةٍ اَجَلَهَا

وَمَا يَسْتَاْخِرُونَ ﴿٤٣﴾ ثُمَّ اَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتْرَا كُلَّمَا جَاءَ اُمَّةً

لِقَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٤٤﴾ رَسُولُهَا كَذَّبُوهُ فَاَتْبَعْنَا بَعْضَهُمْ بَعْضًا وَجَعَلْنَاهُمْ اَحَادِيثَ فَبُعْدًا

42. Bunların ardından da başka nesiller var ettik.

43. Hiçbir ümmet ecelini ne öne alabilir, ne de erteleyebilir.

44. Sonra biz peygamberlerimizi birbiri ardınca gönderdik. Hangi ümmete peygamberi geldiyse, onlar onu yalanladılar. Biz de onları birbiri ardınca devirip, her birini geçmişin birer ibret verici hikâyesi hâline getirdik. Böylece iman etmeyen o kavimler helâk olup gitti.

Âd kavminden sonra, isimleri burada zikredilmeyip sadece işaretle iktifa edilen Semûd kavmi, Lût kavmi, Şuayb kavmi, Eyyûb ve Yûsuf (a.s.)'ın kavimleri gibi kavimler geldi. Bunların dışında Kur'an'da kıssaları anlatılan ve anlatılmayan nice nesiller ortaya çıktı. Bunlara da ardı ardına peygamberler gönderildi, fakat peygamberlerini yalanladıkları için helâk edildiler. Ancak helâkleri, kendileri için tâyin edilen vakitte gerçekleşmiş; bunda herhangi bir öne alma veya erteleme olmamıştır. Sonunda onlardan ne bir şahıs, ne de bir iz kaldı; sadece dillerde ibretle anlatılan birer efsâne hâline geldiler.

Gönderilen o peygamberlerden ikisi de Hz. Mûsâ ve Hz. Hârûn'du:

ثُمَّ اَرْسَلْنَا مُوسٰى وَاَخَاهُ هٰرُونَ بِاٰيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿٤٥﴾ اِلٰى

فِرْعَوْنَ وَمَلَائِهِ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا عَالِينَ ﴿٤٦﴾ فَقَالُوا اَنُؤْمِنُ

لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا عَابِدُونَ ﴿٤٧﴾ فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا مِنَ

الْمُهْلَكِينَ ﴿٤٨﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾

45. Sonra Mûsâ'yı ve kardeşi Hârûn'u mûcizelerimizle ve apaçık bir delille gönderdik.

46. Firavun'a ve onun ileri gelen yetkililerine. Fakat onlar, hakkı kabul etmeyi kibirlerine yediremediler. Zâten onlar, kendilerini pek üstün gören zâlimlerdi.

47. Nitekim şöyle dediler: "Yani biz şimdi kalkıp, kendimiz gibi sıradan iki insana mı inanacağız; hem de kavimleri başı yerde, elleri göğsünde bize hizmet eden kölelerimizken?"

48. Bu tavır içinde Mûsâ ve Hârûn'u yalanladılar da, neticede helâk edilenlerden oldular.

49. Daha sonra biz, İsrâiloğulları doğru yola öğrenip izlesinler diye Mûsâ'ya kitabı verdik.

Hz. Mûsâ ve Hz. Hârûn'un beraberindeki "âyetler"den maksat; asâ, yed-i beyzâ, çekirge, bit, kurbağa, kan, denizin yarılması, kıtlık içinde geçen yıllar ve ürünlerin noksanlaşması gibi mûcizelerdir. "Apaçık bir delil"den kasıt ise, onların en büyük mûcizeleri olan "asâ" mûcizesidir. Çünkü buna asânın yılana dönüşmesi, sihirbazların büyülerini yutuvermesi, denizin yarılması, taşa vurulmak suretiyle gözelerin fışkırması, onun Hz. Mûsâ'ya bekçi olması, ışık olması, meyveli ağaca dönüşmesi gibi pek çok mûcize de taalluk etmektedir. İşte bu üstünlükleri sebebiyle asâ mûcizesi diğerlerinden ayrı olarak özellikle belirtilmiştir. "Apaçık delil"den maksadın, gösterilen mûcizelerin Hz. Mûsâ'nın doğruluğuna delâlet etme keyfiyetleri olabilme ihtimali de vardır.

Firavun ile kavminin ileri gelenleri, Hz. Mûsâ ve Hz. Hârûn'a inanmadılar. Bunun sebebi:

• Oldukça kendini beğenmiş, kibirli ve zâlim bir topluluktular.

• Dünyevî imkânlar bakımından ileri seviyede idiler. Sayı ve kuvvet bakımından güçlü idiler.

• İsrâiloğulları uzun yıllardır onların emrinde köle olarak çalıştıkları için onları hakir görüyorlardı. Köleleri durumunda olan bir toplumun içinden çıkan iki kişinin kendilerine bir şey öğretmeye ve akıl vermeye kalkışmaları onların çok ağırına gitmişti. Bunu gururlarına yedirememişlerdi. Bu sebeple: **"Yani biz şimdi kalkıp, kendimiz gibi sıradan iki insana mı inanacağız; hem de kavimleri başı yerde, elleri göğsünde bize hizmet eden kölelerimizken?"** (Mü'minûn 23/47) demişlerdi. İnkâr ve yalanlama yolunu tutmaları sebebiyle de netice Kızıl denizin azgın dalgaları arasında helâk edilmişlerdi. (bk. A'râf 7/103-136; Yûnus 10/75-92; Tâhâ 20/9-80)

Kıssanın bu şekilde arz edilmesindeki gâye, Allah Rasûlü (s.a.v.)'i kabul ve ona itaate tenezzül etmeyen, kendileri gibi bir insana inanmayacaklarını söyleyen kibirli müşrik liderleri tehdit ve ikaz etmektir.

49. âyette ifade edildiği üzere Hz. Mûsâ'ya Tevrat'ın verilmesiyle doğru yolu öğrenip onu izlemeleri umulan kimseler, İsrâiloğulları'dır. Çünkü Tevrat, Kızıl denizi geçtikten sonra verilmiştir.

Hz. İsa ve annesine gelince:

وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَاُمَّهُٓ اٰيَةً وَاٰوَيْنَاهُمَٓا اِلٰى رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ ﴿٥٠﴾

50. Meryem oğlu İsa ile annesini de kudretimizi gösteren bir mûcize kıldık ve her ikisini barınmaya elverişli, temiz akar sulu bir tepeye yerleştirdik.

Hz. İsa ve annesi Hz. Meryem ikisi birlikte "bir âyet" olarak takdim edilirler. "Âyet"ten kasıt "mûcize" olup, Hz. Meryem'in oğlu İsa'yı babasız olarak mûcizevî bir şekilde dünyaya getirmesidir. (bk. Âl-i İmrân 3/45-49; Meryem 19/16-35; Enbiyâ 21/91) Allah, doğumdan sonra onları barınmaya müsait, meyveli, akar sulu yüksekçe bir yere, bir yaylaya yerleştirmiştir. Bu yerin Kudüs'teki İlya, Ramallah, Mısır veya Şam olduğu hakkında farklı yorumlar vardır.

Anlaşıldığı üzere bütün peygamberler hep aynı gerçeği dile getirmişlerdir. Çünkü hepsine verilen ilâhî talimât aynıydı:

Helâl Yiyin Sâlih Amel İşleyin

عَلِيمٌ ﴿٥١﴾ يَٓا اَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًاۜ اِنّ۪ي بِمَا تَعْمَلُونَ

51. Ey peygamberler! Temiz ve helâl olan rızıklardan yiyin ve dâimâ sâlih ameller işleyin. Gerçekten ben, yapmakta olduğunuz her şeyi hakkiyle bilirim.

اَلطَّيِّبَاتُ (tayyibât)tan maksat şeriatin yenilmesini ve kullanılmasını helâl kıldığı, temiz, hoş ve sağlığa uygun yiyeceklerdir. Cenâb-ı Hak bunlardan istifadeyi peygamberler için de mubah saymıştır.

Dolayısıyla dinin esası tevhid inancından sonra haramı haram helâli helâl bilip ona göre davranmaktır:

وَاِنَّ هٰذِه۪ٓ اُمَّتُكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَاَنَا۬ رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ ﴿٥٢﴾ فَتَقَطَّعُٓوا اَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ زُبُراًۜ كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٥٣﴾ فَذَرْهُمْ ف۪ي غَمْرَتِهِمْ حَتّٰى ح۪ينٍ ﴿٥٤﴾ اَيَحْسَبُونَ اَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِه۪ مِنْ مَالٍ وَبَن۪ينَۙ ﴿٥٥﴾ نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِۜ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٦﴾

52. Şüphesiz tevhid dini olan İslâm, hepinizin tek dinidir. Ben de sizin Rabbinizim; o halde kalbiniz Allah saygısı ve korkusuyla dopdolu olarak bana karşı gelmekten sakının!

53. Ne var ki, peygamberlerden sonra gelen insanlar, aralarındaki bu din bağını paramparça ettiler. Öyle ki, her grup kendine ait inanç ve görüşle böbürlenir durur.

54. Şimdi sen onları, içine gömüldükleri gaflet ve sapıklık içinde bir süre kendi hallerine bırakıver.

55. Onlar, zannediyorlar mı ki, kendilerine verdiğimiz bunca servet ve evlatlarla,

56. Üzerlerine hep hayır yağdırmak için can atıp duruyoruz? Hayır! Ama onlar yanıldıklarının farkında değiller!

Rivâyete göre Hz. Ömer'e Kisra'nın bilezikleri getirilmiş, o da onu alıp, Süraka (r.a.)'ın koluna takmış ve bilezik omzuna kadar çıkmıştı. Bunun üzerine Hz. Ömer:

"Allahım! Ben senin peygamberinin senin yolunda harcamak için eline mal geçmesini arzu ettiğini gördüm, biliyorum sen malı onun nazarında değersiz

kıldın. Yine, Ebûbekir (r.a.)'in de böyle kıymetli malları cömertçe vermekten hoşlandığını da biliyorum. Allahım! Bu, taraf-ı ilâhînden Ömer için bir imtihan olmasın" demiş ve peşine **«Onlar, zannediyorlar mı ki, kendilerine verdiğimiz bunca servet ve evlatlarla, üzerlerine hep hayır yağdırmak için can atıp duruyoruz? Hayır! Ama onlar yanıldıklarının farkında değiller!»** (Mü'minûn 23/55-56) âyetlerini okumuştur." (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXIII, 92)

Dolayısıyla ilâhî lutuflara erişmek için böyle yanlış inanç ve düşünceleri terk edip, övülen şu özelliklere sahip olmak lâzımdır:

إِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشْيَةِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ ﴿٥٧﴾ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِ رَبِّهِمْ
يُؤْمِنُونَ ﴿٥٨﴾ وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾ وَالَّذِينَ
يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَى رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ ﴿٦٠﴾
أُولَٰئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ ﴿٦١﴾

57. Şu kimseler de var ki, onlar Rablerinin korkusundan titrerler.

58. Onlar, Rablerinin âyetlerine sürekli yenilenip derinleşen bir imanla inanırlar.

59. Onlar, Rablerine hiçbir şeyi ortak koşmazlar.

60. Onlar, yaptıkları her iyiliği ve işledikleri her ameli, kalpleri her an Rablerine dönüyor olmanın haşyetiyle ürpererek yaparlar.

61. İşte onlardır hayırlı işlerde koşuşarak yarışanlar ve onlardır bu işlerde hep önde gidenler!

O mü'minler, sayılan bir kısım mümtaz özelliklerine ilaveten her türlü hayırlı işleri, kalpleri Allah'a dönmenin heyecanıyla çarparak yaparlar. Çünkü verilen her nefesin son nefes, kılınan namazın son namaz, verilen sadakanın son sadaka, tutulan orucun son oruç, gösterilen tebessümün son tebessüm ve yapılan bir zikrin son zikir olma ihtimali devamlı vardır. Onlar hayatlarını böyle bir ölüm şuuru, Rabbe dönme heyecanı, korkusu ve iştiyakı içinde geçirirler. Böyle olunca da her türlü hayır işinde koşuşarak yarışır ve hep en önde olmak için gayret gösterirler.

Bişr-i Hafî (k.s.) ne güzel söyler:

"Unutmayın ki, «Dün» öldü... «Bugün» son nefesini vermede... «Yarın» da henüz doğmadı. Zamanınızı bu açıdan görün ve her an yararlı iş yapmaya bakın." (Şârânî, *Velîler Ansiklopedisi,* I, 238)

Hz. Âişe (r.a.) der ki:

Rasûlullah (s.a.v.)'e, "**Onlar, yaptıkları her iyiliği ve işledikleri her ameli, kalpleri her an Rablerine dönüyor olmanın haşyetiyle ürpererek yaparlar"** (Mü'minûn 23/60) âyeti hakkında "Acaba bunlar içki içip, hırsızlık eden kimseler midir?" diye sordum. Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Hayır, ey Sıddîk'ın kızı! Bunlar oruç tutan, namaz kılan ve sadaka veren, bununla birlikte kendilerinden kabul olunmayacak diye korkan ve hayırlarda ellerini çabuk tutan kimselerdir." (Tirmizî, Tefsir 23/4)

Hasan Basrî (r.h.) der ki: "Biz öyle kimselere yetiştik ki; sizin işlemiş olduğunuz günahlar dolayısıyla azaba uğrayacağınızdan korktuğunuzdan daha fazla, yaptıkları iyiliklerinin kabul edilmeyerek yüzlerine geri çarpılacağından korkuyorlardı." (Kurtubî, *el-Câmi'*, XII, 132)

Allah Rasûlü (s.a.v.) biz ümmetini vakit geçirmeden ve fırsatı kaçırmadan hayırlı amellere koşmaya teşvik etmektedir:

"Yedi   ey gelmeden evvel hayırlı i   ler yapmakta acele ediniz. Yoksa gerçekten siz;

- *İbâdet ve tâati unutturan fakirlik,*
- *Azdıran zenginlik,*
- *Her   eyi bozup peri   an eden hastalık,*
- *Saçma-sapan konu   turan ihtiyarlık,*
- *Ansızın geliveren ölüm,*
- *Gelmesi beklenen   eylerin en   erlisi Deccâl ve,*
- *Kıyâmetten ba ka bir   ey mi beklediğinizi sanıyorsunuz? Kıyâmet ise belâsı en müthi   ve en acı olandır."* (Tirmizî, Zühd, 3/2306)

Ancak şunu da unutmamak gerekir ki:

يُظْلَمُونَ ﴿٦٢﴾ وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا وَلَدَيْنَا كِتَابٌ يَنْطِقُ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا

62. Biz hiç kimseyi gücünün yetmeyeceği bir şeyle sorumlu tutmayız. Bizim katımızda gerçeği söyleyen bir kitap vardır. Bu bakımdan kimseye bir haksızlık yapılmaz.

Kur'an ve sünnetin yapılmasını istediği ve kaçınılmasını talep ettiği hususların hepsi insanın gücü dâhilinde olan şeylerdir. Cenâb-ı Hak, insanı tâkatinin üstünde olan şeylerle sorumlu tutmasa da, gücünün yettiği amelleri yapmasını istemektedir. İnsanın bu güç ve kuvvetinin, bu istidat ve kabiliyetinin miktarını tam belirleyebilmek de kolay değildir. Dolayısıyla her insanın, bu açıdan kendini ciddi bir tetkikten geçirerek, neyi yapıp neyi yapamayacağını, hangi amellere güç yetirip hangilerine güç yetiremeyeceğini iyi tespit etmesi gerekir. Fakat bu hususta kendini kandırmamaya dikkat etmelidir. Bir sporcu veya herhangi bir sanat erbabı başlangıçta düşük bir performansla çalışırken, mesleğinin üzerine

düştükçe ve gereken temrinleri yaptıkça başarısını kat kat artırabilmektedir. İslâm'ı yaşamak ve Allah'ın râzı olacağı bir kulluk yapabilmek, dünyada en mühim bir sanattır. İnsan, bu mühim sanatın inceliklerine vakıf olmak ve bunları yerine getirmek üzere ciddi bir irade, arzu ve istekle gayret gösterir, her gün disiplinli bir şekilde temrinlerini yapar ve başarılı olmaya azmederse, şu anki kulluk performansını kat kat artıracağında şüphe yoktur. Hem bunu yapmak da gerekir. Çünkü Allah Teâlâ bunları, hiçbir zaman silinmeyecek bir kitaba en doğru bir şekilde kaydetmektedir. Oraya kaydedilenlerin de mutlaka karşılığını verecek, hiç kimseye en küçük bir haksızlık yapılmayacaktır.

Kur'an'ın bildirdiği gerçekler karşısında kâfirlerin hal ve âkibetlerine gelince:

بَلْ قُلُوبُهُمْ فٖى غَمْرَةٍ مِنْ هٰذَا وَلَهُمْ اَعْمَالٌ مِنْ دُونِ ذٰلِكَ هُمْ
لَهَا عَامِلُونَ ﴿٦٣﴾ حَتّٰٓى اِذَٓا اَخَذْنَا مُتْرَفٖيهِمْ بِالْعَذَابِ اِذَا هُمْ يَجْـَٔرُونَ ﴿٦٤﴾ لَا تَجْـَٔرُوا
الْيَوْمَ اِنَّكُمْ مِنَّا لَا تُنْصَرُونَ ﴿٦٥﴾ قَدْ
كَانَتْ اٰيَاتٖى تُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ عَلٰٓى اَعْقَابِكُمْ تَنْكِصُونَ ﴿٦٦﴾
مُسْتَكْبِرٖينَ بِهٖ سَامِرًا تَهْجُرُونَ ﴿٦٧﴾

63. Gerçek şu ki, kâfirlerin kalpleri gerçeği söyleyen bu kitaba karşı derin bir gaflet ve cehâlet içindedir. Üstelik onların bunun dışında işlemeyi âdet hâline getirdikleri nice çirkin işleri vardır.

64. Nihâyet onların hiçbir ahlâkî kaygı ve sorumluluk taşımadan refah ve dünyevî lezzetler içinde şımarık bir hayat sürenlerini azabımızla kıskıvrak yakaladığımızda, işte o zaman feryadı basarlar.

65. Bu gün boşuna feryat edip durmayın! Çünkü bizden asla yardım göremeyeceksiniz.

66. Zamanında âyetlerim size okunuyordu da, hep bir hoşnutsuzluk içinde arkanızı dönüp gidiyordunuz.

67. Kâbe'nin sahipleriyiz diye büyüklük taslıyor, geceleri toplanıp Kur'an ve Peygamber aleyhinde ileri geri konuşuyordunuz.

"Mütref", dünyada mal-mülk sahibi olup başıboş yaşayan ve diğer kullara da hak tanımayan şımarık kimselerdir. Gelen azaptan en çok etkilenecekler de bunlardır. Allah Teâlâ bunları ya Bedir savaşında olduğu gibi dünyada veya kaçınılmaz bir şekilde âhirette azap ile kıskıvrak yakaladığı zaman, feryadı basacaklar, âdetâ acıdan böğüren sığır gibi böğüreceklerdir.

Onların böyle feci bir âkıbete uğramalarının sebebi şudur:

• Kendilerine Allah'ın âyetleri, Kur'ân-ı Kerîm okunuyor, tebliğ ediliyordu. Dolayısıyla onlar Kur'an'ın nasıl bir kitap olduğunu ve ne demek istediğini çok iyi biliyorlardı.

• Buna rağmen ökçeleri üzere geri dönüyor, ona sırt çeviriyor ve kaçıyorlardı.

• Kâbe'nin sahipleri olmakla övünüyor, mal mülkleriyle gurura kapılıp Peygamberimiz ve mü'minlere karşı kibirleniyorlardı.

• Geceleri bir araya geliyor, Kur'ân-ı Kerîm ve Peygamberimiz (s.a.v.) hakkında ileri geri konuşuyor, saçmalıyor, hezeyanlar savuruyorlardı.

Bunların her biri kâfirliğin ve din düşmanlığının açık alâmetleri idi.

Halbuki onlar, Kur'an'ın nasıl bir kitap ve Peygamber (a.s.)'ın nasıl bir insan olduğunu düşünselerdi, gerçeği anlayabilirlerdi:

اَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا الْقَوْلَ اَمْ جَٓاءَهُمْ مَا لَمْ يَأْتِ اٰبَٓاءَهُمُ الْاَوَّلٖينَۘ ﴿٦٨﴾ اَمْ لَمْ يَعْرِفُوا رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُ مُنْكِرُونَۘ ﴿٦٩﴾ اَمْ يَقُولُونَ بِهٖ جِنَّةٌ بَلْ جَٓاءَهُمْ بِالْحَقِّ وَاَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ ﴿٧٠﴾

68. Onlar Kur'an üzerinde hiç düşünmezler mi? Yoksa kendilerine, geçmişteki atalarına gelmeyen bir şey mi geldi?

69. Yoksa peygamberlerini, onun doğruluk ve dürüstlüğünü tanımıyorlar da, bu yüzden mi onu inkâr ediyorlar?

70. Veya onun deli olduğunu mu söylüyorlar? Halbuki Peygamber onlara gerçeği getirmiştir. Fakat onların çoğu gerçeği sevmiyorlar.

Yüce Allah, müşriklerin Peygamberimiz (s.a.v.)'e inanmama bahanelerini bir bir ortadan kaldırarak ona iman etmenin gerekliliğini ispat eder:

Birincisi; اَلْقَوْلَ (kavl) "söz"den maksat, yegâne gerçek söz olan Kur'an'dır. O, anlaşılır bir dille gerçekleri haber vermektedir. Âyetlerini okuyup üzerinde akl-i selîm ile biraz düşünen kişi, hemen onun ne demek istediğini anlayacak ve gerçeği görecektir. Oysa müşrikler, Kur'an'ın ne demek istediğini çok iyi anlıyorlar, fakat işlerine gelmediği için anlatılanlara uymak istemiyorlardı.

İkincisi; Kur'an, daha önce hiç duyulmayan, bilinmeyen bir mesaj da getirmiş değildir. Cenâb-ı Hak her ümmete bir peygamber göndermiş ve dâvetini onlara bildirmiştir. Kur'an gökten gelen ilk kitap, Peygamberimiz (s.a.v.) de insanlığa gönderilen ilk peygamber değildir. Bunlar beşeriyete ihsân edilen ilâhî kitap ve nübüvvet silsilesinin son halkasıdır. Dolayısıyla inkârlarının sebebi, bilgisizlik değil tamâmen inat ve düşmanlıkları idi.

Üçüncüsü; peygamber olduğunu söyleyen Hz. Muhammed (s.a.v.)'i de çok iyi

tanıyorlardı. Çünkü o, aralarında doğup büyümüştü. Güzel ahlâkına, faziletine, doğruluk ve dürüstlüğüne, hayâ ve iffetine, güvenilirliğine herkes şâhitti. Ona “Muhammedü’l-Emîn” vasfını bizzat kendileri vermişti. O son derece adâletli, haklının yanında, haksızın karşısında, sözünde ve işinde doğru, cana yakın, yoksulların hâmisi, zayıfların yardımcısı, gariplerin yoldaşı, kimsesizlerin kimsesi idi. Nübüvvetten önce böyle idi; nübüvvetten sonra da aynı ahlâkî erdemleri ısrarla tebliğe devam etti. Dolayısıyla kâfirlerin inanmaması onu tanımadıklarından değil, getirdiği hayat tarzının işlerine gelmemesi ve nefs-i emmârelerine ağır gelmesi sebebiyle idi.

Dördüncüsü; onlar, Rasûlullah (s.a.v.)’in cinlerle irtibat kurduğunu, dolayısıyla cinlendiğini, delirdiğini iddia ediyor, getirdiklerinin de deli saçması olduğunu söylüyorlardı. Halbuki onda deliliğin hiçbir emâresi yoktu. Getirdiği Kur’an gerçeğin tâ kendisiydi. Doğrusu onlar, sadece kıskançlıklarından, haddi aştıklarından ve geçmişlerini taklit ettiklerinden dolayı haktan hoşlanmıyor ve onu reddediyorlar.

Halbuki:

وَلَوِ اتَّبَعَ الْحَقُّ اَهْوَٓاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمٰوَاتُ وَالْاَرْضُ وَمَنْ فٖيهِنَّۜ
بَلْ اَتَيْنَاهُمْ بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَنْ ذِكْرِهِمْ مُعْرِضُونَۜ ﴿٧١﴾

71. Eğer gerçek onların nefsânî arzularına uysaydı göklerde, yerde ve oralarda yaşayanlarda dirlik ve düzen kalmaz, hepsi bozulur giderdi. Aslında biz onlara, içinde şanları, şerefleri ve uymaları gereken öğütler bulunan Kur’an’ı getirdik; fakat onlar bizzat kendi şereflerinden ve mahza faydalarına olan öğütlerden yüz çeviriyorlar.

اَلْحَقُّ (hak), gerçek söz olan Kur’ân-ı Kerîm’dir. Kur’an’ın getirdiği kanun ve kâideler işlerine gelmediği için müşrik liderler ona karşı çıkıyorlardı. Bu sebeple Peygamberimiz (s.a.v.)’e: **“Ya bize bundan başka bir Kur’an getir veya onu değiştir”** (Yûnus 10/15) diyorlardı. İşlerine gelmeyen kısımların Kur’an’dan çıkarılmasını istiyorlardı. İşte kâfirler, işlerine gelmeyen hükümler taşıdığı için hak sözü kabul etmiyorlar diye, hak söz, onların keyiflerine uysa, onların istediği hükümleri getirse gökler, yer ve içinde bulunanların düzeni bozulur. Çünkü bunların düzeni, insanların birbiriyle çelişen ve her an değişen arzularına göre değil, Hakk’ın değişmez kanunlarına bağlı olarak devam etmektedir.

Allah’ın onlara getirdiği zikir, şan ve şereften maksat, buna vesile olan Kur’an’dır. Kur’an, insana hem dünyada hem de âhirette şeref ve onur

kazandıracak yegâne rehberdir. Nitekim İslâmiyetten önce Arapların hâkimiyetleri Yarımada'nın sınırlarını aşmazken, Kur'ân-ı Kerîm ve bu yüce kitabı onlara getiren Hz. Muhammed (s.a.v.) sayesinde büyük ve ihtişamlı bir dünya devleti kurmuşlar ve isimlerini ebedîleştirmişlerdir. Aynı şekilde Kur'an yoluna gönül verip, onu baş tacı yapan nice milletler de bu sayede cihanın en büyük ümmetlerinden biri olma şerefine yücelmişlerdir.

Yüce Rabbimiz, böyle bir şerefe yücelmemizi sağlayacak Kur'an ve Peygamber nimetini bize meccanen bağışlamıştır:

أَمْ تَسْأَلُهُمْ خَرْجًا فَخَرَاجُ رَبِّكَ خَيْرٌ ۖ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿٧٢﴾
وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٧٣﴾ وَإِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِالْآخِرَةِ عَنِ الصِّرَاطِ لَنَاكِبُونَ ﴿٧٤﴾

72. Rasûlüm! Yoksa sen tebliğine karşılık onlardan bir ücret mi istiyorsun? Halbuki Rabbinin vereceği mükâfat her bakımdan daha hayırlıdır. Çünkü O, rızık verenlerin en hayırlısıdır.

73. Gerçekten sen onları dosdoğru bir yola dâvet ediyorsun.

74. Fakat, şu da bir gerçek ki, âhirete inanmayanlar o yoldan ısrarla sapıyorlar.

İslâm yoluna girmenin ve o yolda sapmadan yürüyebilmenin en mühim şartlarından biri âhirete; hesaba, cennet ve cehenneme imandır. Bu iman olmayınca, azgınlaşma kendiliğinden harekete geçecektir:

وَلَوْ رَحِمْنَاهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِمْ مِنْ ضُرٍّ لَلَجُّوا فِي طُغْيَانِهِمْ
يَعْمَهُونَ ﴿٧٥﴾ وَلَقَدْ أَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ فَمَا اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ وَمَا
يَتَضَرَّعُونَ ﴿٧٦﴾ حَتَّىٰ إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ إِذَا هُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٧﴾

75. Ne zaman biz onlara merhamet edip içine düştükleri sıkıntıyı giderecek olsak, derhal önceki azgınlıklarına dalar, orada bocalayıp dururlar.

76. Gerçek şu ki biz onları azap ile kıskıvrak yakaladık. Buna rağmen onlar yine de Rablerine boyun eğmediler, yalvarıp yakarmadılar.

77. Nihâyet üzerlerine şiddetli bir azabın kapısını açınca, işte o zaman çaresizlik içinde bütün ümitlerini kaybediverirler.

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Benim ve sizin durumunuz, bir ate yakıp da bu ate e cırcır böcekleri ve pervaneler

dü meye ba layınca, onlara engel olmaya çalı an adamın hâline benzer. Ben sizi ate ten korumak için ku aklarınızdan tutuyorum, siz ise tıpkı o cırcır böcekleri ve pervaneler gibi benim elimden kurtulup, ate e girmeye çalı ıyorsunuz.” (Buhârî, Rikãk 26; Müslim, Fezâil 19)

Artık kurtuluş fırsatları son bulup böyle iş işten geçmeden tüm insanlık Yüce Allah’ın dâvetine uymaya çağrılarak buyruluyor ki:

Hayat Veren de
Öldüren de O

وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَا
تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٩﴾
وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٨٠﴾

78. Ey insanlar! Rabbinizin emrine uyun. Çünkü sizin için kulaklar, gözler ve kalpler yaratan O'dur. Ne kadar da az şükrediyorsunuz?

79. Sizi yaratıp yeryüzünde yayan da O'dur. Nihâyet yine O'nun huzurunda toplanacaksınız.

80. Hayat veren de O, öldüren de O'dur. Gece ile gündüzü aksamadan peş peşe getiren de O'dur. Hâlâ aklınızı başınıza almayacak mısınız?

Buna rağmen kâfirler, özellikle öldükten sonra dirilişin olmayacağına dâir inkâr sözlerini her devirde aynı inat ve ısrarla tekrarlayıp durmuşlardır:

بَلْ قَالُوا مِثْلَ مَا قَالَ الْأَوَّلُونَ ﴿٨١﴾ قَالُوا أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا
وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٨٢﴾ لَقَدْ وُعِدْنَا نَحْنُ وَآبَاؤُنَا هَذَا مِنْ قَبْلُ
إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٨٣﴾

81. Akıllarını başlarına almak yerine onlar da kalkıp, kendilerinden önceki inkârcıların söylediklerine benzer şeyler söylediler.

82. Şöyle dediler: "Ölüp toprak ve çürümüş kemik yığını hâline geldiğimiz zaman mı, yani biz o halde iken mi yeni bir yaratılışla tekrar diriltileceğiz?"

83. "Doğrusu, böyle tehditler bize yapıldığı gibi, bizden önce atalarımıza da yapılmıştı. Fakat bu, öncekilerin masallarından başka bir şey değil!"

Müşrikler, âhiretin varlığına inanmıyor, ölüp toza toprağa karıştıktan sonra dirilmeyi akıllarına sığdıramıyorlardı. Bu sebeple de Kur'ân-ı Kerîm'in bu istikâmetteki telkinlerini "öncekilerin masalları"; eskiden beri anlatılıp gelen, fakat aslı olmayan şeyler olarak nitelendiriyorlardı. Onların en büyük handikapları bu idi. Bu yüzdendir ki Kur'an, onların bu problemlerini sık sık tekrarlamakta; Allah'ın ölüleri diriltebilecek kudret ve kuvvete sahip olduğunu ısrarla vurgulamaktadır:

قُلْ لِمَنِ الْاَرْضُ وَمَنْ فِيهَٓا اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٤﴾ سَيَقُولُونَ
لِلّٰهِ قُلْ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٨٥﴾ قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمٰوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ
الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿٨٦﴾ سَيَقُولُونَ لِلّٰهِ قُلْ اَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٨٧﴾ قُلْ
مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ اِنْ كُنْتُمْ
تَعْلَمُونَ ﴿٨٨﴾ سَيَقُولُونَ لِلّٰهِ قُلْ فَاَنّٰى تُسْحَرُونَ ﴿٨٩﴾

84. Rasûlüm! Onlara: “Yeryüzü ve içindekiler kimindir? Biliyorsanız söyleyin!” diye sor.

85. Elbette, “Allah’ındır” diyecekler. Sen de: “Öyleyse neden düşünüp ders almıyorsunuz?” de.

86. Onlara: “Peki, yedi kat göğün Rabbi ve büyük arşın sahibi kimdir?” diye sor.

87. Elbette, “Bunlar da Allah’ındır” diyecekler. Sen de: “O halde hiç O’na karşı gelmekten sakınmayacak mısınız?” de.

88. Onlara şunu da sor: “Tüm kâinatın hükümranlığını elinde tutan ve her şeyi koruyup gözeten, fakat kendisi korunmaya muhtaç olmayan kimdir? Haydi, biliyorsanız buna da cevap verin!”

89. Yine “Bunlar da Allah’ındır” diyecekler. Sen de: “Öyleyse nasıl oluyor da büyülenmişçesine gerçeklerden böylesine uzaklaşıyorsunuz?” de.

Rasûlullah (s.a.v.) ve müşrikler arasında geçtiği anlaşılan bu konuşma, bir kısım gerçekleri anlamamıza yardımcı olmaktadır. Öncelikle Cenâb-ı Hakk’ın kudret ve azamet tecellilerine temas edilerek O’nun ölüleri diriltmeye güç yetirebileceği gösterilmektedir. İkinci olarak müşriklerde Allah inancının varlığı anlaşılmaktadır. Onlar yeryüzünün, içindekilerin, göklerin, arşın sahibi, onları yaratan ve devam ettiren, her şeyin hâkimiyetini, tasarruf ve yönetimini elinde tutan Allah’ın varlığına inanıyorlardı. Fakat bununla birlikte putperest idiler. Kendilerini aracısız olarak Allah’a yalvarabilmekten âciz görüyorlar, bu yüzden Allah’tan başka bir takım putlara tapıyorlar, duâlarının kabulü ve Allah’a yaklaşabilmeleri için onların aracı olduklarını sanıyorlardı. (bk. Yûnus 10/18; Zümer 39/3) İşte İslâm, hangi düşünce ve yaklaşımla olursa olsun, hiçbir surette Allah’tan başkasına tapmayı, Allah ile kul arasında yardımcı ve aracı tutmayı kabul etmez. Kulluk sadece Allah’a aittir. O’ndan başkasına yalvarmak ve taparcasına saygı göstermek şirktir. İslâm’ın ilk hedefi açık ve gizli tüm şirk unsurlarını ortadan kaldırmak, kulun iç âlemini her türlü şirk kalıntılarından kurtararak onu hâlis bir tevhid inancı ve tertemiz bir kulluk bilinciyle Rabbine

bağlamaktır. İslâm’ın getirdiği gerçeğin iç yüzü işte budur:

بَلْ اَتَيْنَاهُمْ بِالْحَقِّ وَاِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٩٠﴾ مَا اتَّخَذَ اللّٰهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا
كَانَ مَعَهُ مِنْ اِلٰهٍ اِذًا لَذَهَبَ كُلُّ اِلٰهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا بَعْضُهُمْ عَلٰى
بَعْضٍ سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٩١﴾ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ
فَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٩٢﴾

90. Hayır! Biz onlara gerçeğin tâ kendisini getirdik; fakat onlar pervasızca yalan söylüyorlar.

91. Allah asla çocuk edinmemiştir. O’nunla birlikte başka bir ilâh da yoktur. Eğer olsaydı, o takdirde her bir ilâh kendi yarattıklarını yanına alır ve mutlaka biri diğerine üstünlük kurmaya çalışırdı. Allah, onların uydurduğu noksan sıfatlardan münezzehtir.

92. O, duyuların kapsama alanına girmeyeni de gireni de bilir. Şu halde Allah, onların koştukları ortaklardan çok uzak ve yücedir.

Kâinatın varlığı ve nizamındaki mükemmellik, onu yaratan Allah’ın da varlık, birlik, ilim, hikmet ve kudretinin de en açık delilidir. O’nun bir çocuk edindiği veya yanında başka bir ilâhın varlığı varsayıldığında, bu nizamın bu hâliyle var olması ve devam etmesi mümkün değildir. Çünkü çocuk mülkiyet talep edecek, diğer ilâhlar da, tıpkı dünya hükümdarlarının yaptıkları gibi, hâkimiyet sahalarını genişletmek için yarattıklarını yanlarına alarak diğer ilâhlarla savaşacaklardır. Böylece bir nizamdan söz etmek şöyle dursun, ortalığı kaos ve anarşi dolduracaktır.

O halde:

قُلْ رَبِّ اِمَّا تُرِيَنِّي مَا يُوعَدُونَ ﴿٩٣﴾ رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِي فِي الْقَوْمِ
الظَّالِمِينَ ﴿٩٤﴾ وَاِنَّا عَلٰى اَنْ نُرِيَكَ مَا نَعِدُهُمْ لَقَادِرُونَ ﴿٩٥﴾
اِدْفَعْ بِالَّتِي هِيَ اَحْسَنُ السَّيِّئَةَ نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ ﴿٩٦﴾

93. De ki: “Rabbim! Eğer onların tehdit edildiği azabı bana gösterecek, ben hayattayken onları cezalandıracaksan;

94. “O zaman beni o zâlimler gürûhunun içinde bırakma, Rabbim!”

95. Bizim, onları tehdit ettiğimiz azabı sana göstermeye elbette gücümüz yeter.

96. Onlar ne yaparsa yapsınlar sen yine de kötülüğü en güzel bir yolla sav.

Biz, onların Allah ve din hakkında ne asılsız isnat ve iftirâlarda bulunduklarını elbette çok iyi biliyoruz.

Allah dostlarından Zünnûn Mısrî, zaman zaman Mısır'ın dışına çıkar, "Ya Rabbi! Benim işlediğim günahlar sebebiyle insanlara azap etme!" diye duâ ederdi. Çünkü azap geldiğinde yalnız günahkârları helâk etmekle kalmaz, dindarları da içine alabilir. Bu bakımdan şerli, günahkâr ve kötü bir toplum içinde yaşamak zorunda olanlar, her zaman duâ ve yakarış hâlinde Allah'a sığınmalıdırlar.

Nitekim Rasûlullah (s.a.v.) şöyle duâ ederdi:

"*Allahım! Bir toplumu fitneye dü ürmek istediğinde, bu belâya uğramadan benim canımı al!*" (Tirmizî, Tefsir 38/4; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 66)

Şeytanın vesvese ve tahriklerine karşı da şu dularla kendine sığınmamızı öğütlemektedir:

وَقُلْ رَبِّ اَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ۙ ﴿٩٧﴾ وَاَعُوذُ بِكَ رَبِّ اَنْ يَحْضُرُونِ ﴿٩٨﴾

97. De ki: "Rabbim! Şeytanların vesvese ve tahriklerinden sana sığınırım."

98. "Onların yanımda bulunup beni tesir altına almalarından da sana sığınırım!"

Hasen Basrî (r.h.)'nin naklettiğine göre:

"Rasûlullah (a.s.) namaza başlarken üç defa لَٓا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ *(Lâ ilâhe illallah),* Üç defa اَللّٰهُ اَكْبَرُ *(Allahu ekber)* ve ardından:

اَللّٰهُمَّ اِنّ۪ى اَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ مِنْ هَمْزِهَا وَنَفْثِهَا وَنَفْخِهَا وَاَعُوذُ بِكَ رَبِّ اَنْ يَحْضُرُونِ

(Allahumme innî e'ûzü bike min hemezâti eyâtîn min hemzihâ ve nefesihâ ve nefhihâ ve e'ûzü bike rabbi en yehdurûn)

«Allahım! eytanların vesvese ve kı kırtmasından, tahrik etmesinden, tükürmesinden ve üfürmesinden sana sığınırım. Onların yanımda bulunmalarından da sana sığınırım»..." derdi. (Ebû Dâvûd, Salât 121; İbn Mâce, İkâme 2)

Rivâyet edilir ki bir kimse kendisini uyku tutmamasından şikayet etti. Bunun üzerine Peygamberimiz (a.s.) ona: "*Uyumak istediğin zaman öyle de:*

اَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللّٰهِ التَّامَّاتِ مِنْ غَضَبِهِ وَعِقَابِهِ وَمِنْ شَرِّ عِبَادِهِ وَمِنْ
هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَاَنْ يَحْضُرُونِ

(E'ûzü bi kelimâtillâhit tâmmeti min gadabihî ve 'ıkâbihî ve min erri 'ibâdihî ve min

hemezâti eyâtîni ve en yehdurûn)

«Allah'ın gazabından, cezalandırmasından, kullarının errinden, eytanların tahriklerinden ve yanımda bulunmalarından Allah'ın tam kelimelerine sığınırım»" buyurdu. (Ebû Dâvûd, Tıb 19; Tirmizî, Deavât 94)

Hadis-i şerifte geçen "Allah'ın tam kelimeleri"inden maksat, peygamberlerine indirdiği kitapları veya izzet ve kudret gibi Allah'ın sıfatlarıdır. Bunlar, eksiklikten beri olup Allah Teâlâ'dan ayrı düşünülemeyeceği için de "*tam*" olarak vasfedilmiştir.

İnsan inancıyla, ibâdetiyle, duâsıyla ölüm gelmeden önce âhiret için gerekli hazırlığını yapmalıdır. Çünkü ecel gelince artık tekrar geri dönüş imkânı kalmayacaktır:

حَتّٰى اِذَا جَٓاءَ اَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِۙ ﴿٩٩﴾ لَعَلّ۪ٓي
اَعْمَلُ صَالِحًا ف۪يمَا تَرَكْتُ كَلَّاۜ اِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَٓائِلُهَاۜ وَمِنْ وَرَٓائِهِمْ
بَرْزَخٌ اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٠٠﴾

99. Nihâyet o kâfirlerden birine ölüm geldiği zaman şöyle der: "Rabbim, ne olur, beni hayata geri döndür!"

100. "Döndür de, yaşarken yanlış yaptığım ve yapmam gerekirken yapmadığım her hususta sâlih ameller işleyeyim." Ne mümkün! Bu temennî, onun ağzından çıkan boş bir lâftan ibarettir. Kaldı ki, onların önlerinde, tekrar diriltilecekleri güne kadar geri dönmelerine imkân tanımayan bir engel vardır.

Hikmet ehli bir zat bize şu nasihati verir:

"Yâdında mı doğduğun zamanlar,

Sen ağlar iken gülerdi âlem.

Bir öyle ömür sür ki olsun,

Mevtin sana hande, halka mâtem."[11]

Veysel Karânî (k.s.) da şöyle der:

"Yattığında, ölümü yastığın altına koy, kalktığında göz önüne getir. Günahın küçüklüğüne bakma, kendisine karşı günah işlediğin zatın büyüklüğüne bak." (Attâr, *Tezkiretü'l-evliyâ,* I, 62)

Ölüm anında duyulan pişmanlığı dile getiren bir diğer âyet-i kerîme de şöyledir:

"Sizden birine ölüm gelip de: «Rabbim! Ne olurdu ecelimi biraz daha erteleseydin de sadaka verip iyi kullardan olsaydım!» diye yalvarmadan

önce size verdiğimiz rızıklardan Allah yolunda harcayın. İyi bilin ki Allah, eceli geldiğinde hiç kimsenin ölümünü bir an geri bırakmaz. Allah, bütün yaptıklarınızdan hakkiyle haberdardır.” (Münafikûn 63/10-11)

Gelelim sûra üfürüldükten sonraki olacaklara:

فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ ﴿١٠١﴾
فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٢﴾ وَمَنْ خَفَّتْ
مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ
﴿١٠٣﴾ تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ ﴿١٠٤﴾

101. Sûra üfürüldüğü zaman, işte o gün, aralarındaki bütün akrabalık bağları kesilecek ve birbirlerinin hâlini bile soramayacaklar.

102. O gün kimin iyilikleri tartıda ağır gelirse, işte onlar kurtuluşa erenlerin tâ kendileridir.

103. Buna karşılık kimin de iyilikleri tartıda hafif gelirse, işte onlar kendilerine yazık edenlerdir. Onlar cehennemde ebedî kalacaklardır.

104. Ateş onların yüzlerine vurup yakacak da, dudakları çekildiği için orada dişleri sırıtmış, suratları çirkin ve gülünç bir halde kalıverecekler.

İsrâfil (a.s.) birinci kez sura üfleyince herkes ölecek ve kıyâmet kopacak; ikinci kez üflediğinde ise herkes dirilip mahşer yerine toplanacaktır. İşte burada insanlar kendi derdine düşecek; dünyada olduğu gibi nesebin, akrabalığın, soyun ve sopun hiçbir faydası olmayacaktır. İnsan, belki kendinden bir hak talep ederler korkusuyla en yakınlarından bile kaçacaktır. (bk. Abese 80/34-37) Hatta kaçmak bir tarafa, günahkâr insan kendini azaptan kurtarabilmek için en yakınlarını fidye vermek isteyecektir. (bk. Meâric 70/10-14)

Burada onların cehennemdeki hallerinden korkunç ve iğrenç bir manzara arzedilir. Ateşin yakmasıyla yüzlerinin, dudaklarının ve dişlerinin alacağı durum resmedilir. اَلْكُلُوحُ (kelûh), iki dudağın büzüşüp dişlerden uzaklaşması mânasına gelir. اَلْكَالِحُ (kâlih) ise derisi soyulmuş, dişleri ve çene kemikleri açığa çıkmış yüz demektir. Nitekim Allah Rasûlü (s.a.v.) şöyle buyurur:

“Ate onu yakacak ve üst dudağı ba ının ortasına varıncaya kadar geri çekilecek, alt dudağı ise göbeğine değinceye kadar gev eyecektir.” (Tirmizî, Cehennem 5)

O gün kâfirlerin ve zâlimlerin pişmanlıkları arttıkça artacak, bunları ilâhî azarlar takip edecektir:

Yâdında mı: Hatırlıyor musun. **Hande:** Gülücük, sevinç, neşe. **Mâtem:** Üzüntü, keder.

Ne Olur
Bizi Burdan Çıkar

أَلَمْ تَكُنْ اٰيَاتٖي تُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٠٥﴾ قَالُوا رَبَّنَا
غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَٓالّٖينَ ﴿١٠٦﴾ رَبَّنَٓا اَخْرِجْنَا مِنْهَا
فَاِنْ عُدْنَا فَاِنَّا ظَالِمُونَ ﴿١٠٧﴾

105. Âyetlerim size okunuyordu da, siz onları hep yalanlıyordunuz, değil mi?

106. Şöyle diyecekler: "Rabbimiz! Biz azgınlığımızın ve taşkınlığımızın kurbanı olduk da doğru yoldan sapmış bir topluluk hâline geldik."

107. "Rabbimiz! Bizi bu ateşten çıkar. Eğer tekrar küfre dönersek, o takdirde biz gerçekten kendimize zulmetmiş kimseler oluruz."

اَلشِّقْوَةُ (şikve) şekâvet, bedbahtlık demektir. Burada bedbahtlık zikredilerek ona sebep olan dünyevî zevklere ve nefsânî arzulara düşkünlük kastedilmiştir. Demek ki, kâfirlerin Allah'ın âyetlerini yalanlamaları, samimi araştırmalara, akla ve mantığa uygun fikirlere değil, tamâmen çıkar hesaplarına dayanmaktaydı. Bu gerçeği orada itiraf etmek mecburiyetinde kalacaklar, bu büyük yanlışın telâfisi için tekrar dünyaya dönme arzularını yineleyeceklerdir. (bk. Fâtır 35/36-37)

Cenâb-ı Hak, onların konuşmalarına müsaade etmeyecek ve susmalarını veya huzurundan defolup cehenneme yıkılmalarını emredecektir:

قَالَ اخْسَؤُا فٖيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ ﴿١٠٨﴾ اِنَّهُ كَانَ فَرٖيقٌ مِنْ عِبَادٖي يَقُولُونَ
رَبَّنَٓا اٰمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَاَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمٖينَۚ ﴿١٠٩﴾ فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ
سِخْرِيًّا حَتّٰٓى اَنْسَوْكُمْ ذِكْرٖي وَكُنْتُمْ مِنْهُمْ تَضْحَكُونَ ﴿١١٠﴾ اِنّٖي
جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوا اَنَّهُمْ هُمُ الْفَٓائِزُونَ ﴿١١١﴾

108. Allah da şöyle buyuracak: "O ateş içerisinde aşağılık bir şekilde kalın ve sesinizi kesin. Bana bir tek kelime bile olsun söylemeyin!"

109. "Zira kullarımdan: «Rabbimiz! Biz iman ettik, günahlarımızı bağışla ve bize merhamet et. Şüphesiz sen merhametlilerin en hayırlısısın» diyen bir grup vardı."

110. "Ama siz onları hep alaya alırdınız. Sonunda bu tutum ve

davranışlarınız size beni anmayı unutturdu; çünkü hep onlara gülüp duruyordunuz."

111. "Ben de, sabretmelerine karşılık onları bugün mükâfatlandırdım. Evet onlar kurtuluşa erenlerin tâ kendileridir."

Sonra Yüce Allah, ebedî âhiret hayatının mezrası olan ve fakat boşa geçirdikleri dünya hayatının kısalığını beyân etmek üzere inkâr edenlere:

قَالَ كَمْ لَبِثْتُمْ فِى الْاَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ ﴿١١٢﴾ قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا اَوْ
بَعْضَ يَوْمٍ فَسْـَٔلِ الْعَادِّينَ ﴿١١٣﴾ قَالَ اِنْ لَبِثْتُمْ اِلَّا قَلِيلًا لَوْ اَنَّكُمْ
كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١٤﴾ اَفَحَسِبْتُمْ اَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَاَنَّكُمْ اِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾

112. "Yeryüzünde kaç yıl kaldınız?" diye soracak.

113. Onlar da: "Bir gün veya bir günden daha az bir süre kaldık; istersen sayanlara sor" diye cevap verecekler.

114. Allah şöyle buyuracak: "Doğrusu siz, çok az bir süre kaldınız. Keşke bunu vaktiyle bilseydiniz!"

115. "Yoksa bizim sizi boşuna yarattığımızı, sonunda bizim huzurumuza geri döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?"

Yüce Allah, varlıkların en şereflisi olan insanı boşuna, oyun ve eğlence olsun diye yaratmamıştır. Bilakis onu, tüm imkânları emrine âmade kılarak kulluk imtihanına tâbi tutmak için var etmiştir. O, sınırlı ve belirli ömrü içinde bu imtihanı verecek ve neticede Rabbinin huzuruna dönecektir. Unutulmamalıdır ki Allah, boş ve mânasız bir iş yapmaz:

فَتَعَالَى اللّٰهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ ﴿١١٦﴾
وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَاِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ
اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ ﴿١١٧﴾

116. Mutlak hâkim ve yegâne gerçek olan Allah yüceler yücesidir. Ondan başka ilâh yoktur. O, çok şerefli arşın sahibidir.

117. Kim, hakkında hiçbir delil bulunmadığı ve bulunması mümkün olmadığı halde Allah'tan başka bir ilâha yalvarırsa, bunun hesâbını Rabbinin huzurunda mutlaka verecektir. Gerçek şu ki, kâfirler asla kurtuluşa eremezler.

O halde:

وَقُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَاَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ ﴿١١٨﴾

118. Rasûlüm! De ki: "Rabbim! Günahlarımızı bağışla, bize merhamet et. Merhamet edenlerin en hayırlısı sensin!"

Kurtuluşa erecek mü'minlerin mümtaz vasıflarıyla başlayan sûre, yine onlara kurtuluşun yollarını gösteren bir duâ ile sona ermektedir. O da imanla birlikte, merhametlilerin en merhametlisi olan Allah Teâlâ'dan mağfiret ve rahmet niyazıdır. Bu duâ mühimdir; çünkü insan hata ve günah işlemekten beri değildir. Günahlarla cennete girmek imkânsız iken, günahları bağışlayacak olan da sadece Allah Teâlâdır. (bk. Âl-i İmrân 3/135) Bu sebeple dâimâ istiğfar hâlinde bulunup O'ndan bizi bağışlamasını istememiz tavsiye edilmektedir. Diğer taraftan en büyük kurtuluş cennete girebilmektir. Cennet ise Cenâb-ı Hak'ın mü'min kullarına en mühim rahmet tecellisidir. Hatta, ilâhî rahmet dünyada mü'min-kâfir herkesi kuşatmışken, âhirette sadece mü'minlere rahmet edecektir. Bu sebeple de O'ndan rahmet istemememiz telkin edilmektedir.

Mü'minûn sûresi 115. âyet insanın abes yaratılmadığını ifade buyurmuştu. İnsanın abes yaratılmaması Allah'ın rahmetinin bir tezahürüdür. Bu rahmetin gereği olarak imanlı bir şekilde kabre girenler ebedî cenneti kazanacaklardır. Bu sebeple sûre **"merhamet edenlerin en hayırlısı sensin"** (Mü'minûn 23/118) diyerek son buldu. Peşinden gelen Nûr sûresi ise boşa yaratılmayan insanların uyması gereken hükümleri beyân ederek başlamaktadır. Bu da insanlar için Allah'ın bir lutfudur. Onlar sorumluluklarını yerine getirerek Allah'a ibâdet edecekler, bu hükümler sayesinde aralarındaki anlaşmazlıklar engellenecek, kötülüklerin önü alınacaktır. Çünkü şefkat ve merhamet, insanların kalplerinin huzurunu temin etmeyi gerekli kılmaktadır:

سُورَةُ النُّورِ

24- NÛR SÛRESİ

24. NÛR SÛRESİ

Nûr sûresi Medine'de nâzil olmuştur. Âyetlerin iniş sebeplerinden hareketle sûrenin Medine dönemi boyunca peyderpey indiği anlaşılır. 64 âyettir. İsmini, 35. âyette bir temsille anlatılan "Allah'ın göklerin ve yerin nûru" olmasından alır. Mushaf tertîbine göre 24, iniş sırasına göre 102. sûredir.

Konusu

Nûr sûresi fert, âile ve toplum ilişkileri açısından çok mühim mevzulara temas eder ve hükümler getirir. Zinâ haddi, iftirâ haddi, mulâane, insanların iffet ve namuslarını korumada İslâm toplumunu daha dikkatli olmaya dâvet, evlere giriş çıkış âdâbı, başörtüsü, tesettür ve mahremiyet meseleleri, bekârların evlendirilmesine teşvik konuları bunlardan bazılarıdır. Allah'ın insanlara doğru yolu göstermesi bir temsille izâh edilir. Bu hidâyetten nasibi olanların parlak mânevî halleri ve mutlu istikballeri karşısında, bu hidâyete sırtını dönenlerin hazin akıbetleri dikkat çekici benzetmelerle gözler önüne serilir. Yerde ve gökteki varlıkların, saflar hâlinde kuşların tesbihi; bulut, yağmur, dolu, şimşek, yıldırım, gece ve gündüz ve yeryüzünde debelenen tüm varlıklar gibi Allah Teâlâ'nın kudret nişânelerine ve azamet tecellilerine yer verilir. Allah ve Rasûlü'nün hükmü karşısında münafıkların tavrı ile gerçek takvâ sahibi mü'minlerin tavrı, konu daha net anlaşılabilsin diye mukayese edilerek anlatılır. İslâm ümmetine, gerçekten iman edip sâlih ameller işledikleri takdirde yeryüzüne hâkim olacakları ve dinlerinin payidâr olacağı müjdesini verir. Âile içi mahremiyete ve husûsîyle yeme, içme bakımından akraba münâsebetlerine dikkat çeker. Allah Rasûlü (s.a.v.)'in emri ile hareket edilmesi ve O'na gereken hürmetin gösterilmesi hatırlatıldıktan sonra, O'nun emrine karşı gelenler büyük bir fitneye düçâr olmakla veya elemli bir azaba uğramakla ikaz edilirler.

Allah'ın Hükümleri

سُورَةٌ اَنْزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا وَاَنْزَلْنَا فِيهَا اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Bu, bizim indirdiğimiz ve bildirdiği hükümlerin uygulanmasını farz kıldığımız bir sûredir. Düşünüp ders ve öğüt almanız için bu sûrede apaçık âyetler indirdik.

Sûrede indirilen hükümler, kabul edilip edilmemesi serbest olan öğütler değil, bunlar kesinlikle itaat edilmesi gereken farzlardır. Bu sebeple "Eğer mü'minseniz bunları uygulamak zorundasınız" denilmektedir. Üstelik bildirilen hükümler gâyet açıktır; anlaşılmama veya yanlış anlaşılma ihtimali yoktur. Dolayısıyla "anlamadım" diyerek kimse bir bahane ileri süremez ve onları tatbik edemezlik yapamaz.

Öncelikle zinâ suçunun cezası açıklanmaktadır:

اَلزَّانِيَةُ وَالزَّانِى فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِى دِينِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَٓائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾

2. Zinâ eden kadın ve zinâ eden erkekten her birine yüzer değnek vurun. Eğer Allah'a ve âhiret gününe inanıyorsanız, o ikisine duyduğunuz acıma hissi sizi etkisi altına alıp Allah'ın belirlediği bu cezayı uygulamanıza engel olmasın. Mü'minlerden bir grup da suçluların cezalandırılmasına şâhitlik etsin.

Âyette "değnek" diye çevrilen اَلْجَلْدَةُ (celde), "cilt" kelimesinden gelip "cilde tesir edecek fakat ete geçmeyecek şekilde vurmak"tır. Çok acı vermeyecek bir değnek veya kırbaç seçilir, sakatlığa sebep olmayacak ve hayatî tehlike oluşturmayacak şekilde vücudun belli yerlerine vurulur. Kürk, palto gibi kaba elbiseler çıkarılır, fakat gömlek gibi giyecekler çıkarılmaz.

Yüz değnek, zinâ eden hür, bâliğ ve henüz sahih bir nikâhla evlenmemiş olanların cezasıdır. Câriyelerin cezası elli değnektir. (bk. Nisâ 4/25) Hür ve muhsan olanların cezaları ise recimdir.

İmam Azam (r.h.), recmi gerektiren muhsanlığın altı şartı olduğunu söyler:

Müslüman olmak, hür olmak, akıllı olmak, büluğ çağına ermiş olmak, sahih bir nikâhla evli bulunmak, cinsî münâsebette bulunmuş olmaktır. Bu şartlardan biri olmadığında muhsanlık ortadan kalkar.

İslâm'ın bir kısım suçlara ceza verilmesini istemesinin sebebi olarak:

• Suçluyu ıslah etmesi,

• Irza tecavüz durumunda mağduru tatmin etmesi,

• Hem suçlu hem de diğerleri için caydırıcı ve ibret verici olması gibi hususlar sayılabilir.

Kullarını seven ve onlara karşı sonsuz merhamet sahibi olan Allah Teâlâ, yine onların faydasına olmak üzere, hastaya yazılan acı bir ilaç kabilinden cezaya da yer vermiştir. İnsanlara bizzat yaratıcılarından fazla acımak kullara düşmez. Bu bakımdan suç işleyen hak ettiği cezayı mutlaka çekmelidir. Şer'î bir ruhsat olmaksızın suçluya acıyarak cezadan vazgeçmek suçluya da topluma da hayır getirmeyecektir. Ebû Hureyre (r.a.): "Bir yerde bir haddin uygulanması, o yerin ahâlisi için kırk günlük yağmur yağmasından daha hayırlıdır" demiştir. (Nesâî, Kat'ü's-sârik 7)

Ayrıca ceza infaz edilirken mü'minlerden uygun sayı ve keyfiyette bir grubun hazır bulunması gerekir. Bunlar en az dört kişi olmalıdır. Bu, olan bitenin insanlara ibret olması ve cezanın hukuka uygun bir şekilde infaz edilmesinin sağlanması bakımından önemlidir.

Zinâ eden erkek ve kadının evlilik durumlarını açılkamak üzere buyruluyor ki:

اَلزَّانٖي لَا يَنْكِحُ اِلَّا زَانِيَةً اَوْ مُشْرِكَةًۘ وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَٓا اِلَّا زَانٍ اَوْ
مُشْرِكٌۚ وَحُرِّمَ ذٰلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنٖينَ ﴿٣﴾

3. Zinâ eden bir erkek, zinâ eden veya Allah'a ortak koşan kadından başkasıyla evlenmez. Zinâ eden bir kadınla da zinâ eden veya Allah'a ortak koşan bir erkekten başkası evlenmez. Zinâ edenlerle ve Allah'a ortak koşanlarla evlenmek mü'minlere haram kılınmıştır.

Burada üç grup insandan bahsedilir:

• Müşrikler. Müslümanların bunlarla evlenmesi kesinlikle haramdır.

• Zinâyı mübah sayıp hafife alanlar. Haramlığı kesin olan zinâyı helâl sayıp hafife alanların yaptıkları bu iş küfür olduğundan onlar da müşrik sayılırlar, dolayısıyla kendileri ile evlenmek câiz olmaz.

• Bir de böyle olmayanlar.

İmam Ahmed b. Hanbel şöyle der: "Namuslu bir erkeğin, fuhşa devam eden bir fâhişe ile; namuslu bir kadının da günahına devam eden bir zâni ile evlenmesi

haramdır. Ancak tevbe ederlerse onlarla evlenilebilir." (İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'an,* III, 263) Bununla birlikte zinâsı sabit olan fakat bunu mübâh saymayan bir kadını, bir mü'min nikâhladığında, nikâhın geçerli olduğu, fakat bunun tahrîmen mekruh olduğu da söylenmiştir.

Âyet-i kerîmede zinâ eden kimselere hâkim olan psikolojik bir durumun tespiti de yapılıyor olabilir. Şöyle ki: Fâhişe bir kadını ancak kendisi gibi fuhşa alışmış bir erkek kabul eder. Namuslu insanlar fâhişelerle evlenmek istemezler. Nitekim âyet-i kerîmede şöyle buyrulur: **"Kötü kadınlar kötü erkeklere, kötü erkekler de kötü kadınlara yakışır. Temiz ve iffetli kadınlar temiz ve iffetli erkeklere, temiz ve iffetli erkekler de temiz ve iffetli kadınlara yakışır."** (Nur 24/26) Zinâya alışmış kötü tînetli erkekler de iffetli kadınlardan hoşlanmazlar. Onlar, kendileri gibi iffetsiz olanları seçerler. Genellikle fâhişe kadın da kendi tînetinde bir erkekle evlenir. Namuslu insanlar ise, iffetsizlerle uyuşamaz ve onlarla sıhhatli bir âile kuramazlar. Bu sebeple âyet, zinâ günahına devam etmekte olan kimselerle evlenmeyi mü'minlere haram kılmıştır. Çünkü böylelerine rağbet, toplumda arsızlığın ve edepsizliğin artmasına, iffetli kadınlara ilginin azalmasına ve toplumda fesadın yayılmasına sebep olur.

Kadın olsun erkek olsun iffetli insanlara zinâ iftirâsının cezasına gelince:

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٤﴾

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٥﴾

4. İffetli kadınlara zinâ suçu isnat edip de sonra dört şâhit getiremeyenlere seksen değnek vurun. Böylelerinin şâhitliğini ebediyen kabul etmeyin. Çünkü onlar fâsıkların tâ kendileridir.

5. Ancak bundan sonra tevbe edip hallerini düzeltenlere gelince, bunlar fâsıklıktan kurtulurlar. Şüphesiz Allah çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir.

4. âyetteki اَلْمُحْصَنَاتُ (muhsanât), "evli olsun olmasın, daha önce iffetle alakalı bir sabıkası bulunsun veya bulunmasın, dâva konusu olayda mâsum olan ve zinâ yaptığı ispat edilemeyen, bulûğ çağına erişmiş namuslu tüm kızlar ve kadınlar"ı ifade eder. Namuslu erkekler de aynı hükme tâbidirler. Bunlara zinâ suçu isnadında bulunan kişiler, dâvalarını ispatlamak için dört şâhit getirmelidirler. Eğer dört şâhit getiremezlerse onlarla ilgili üç yaptırım söz konusudur:

- Vurulma şartları zinâ haddinde belirtildiği gibi onlara seksener değnek

vurulur.

• Müfteri oldukları belirlendikten sonra artık ebediyen yani ölünceye kadar onların şâhitliği kabul edilmez.

• Bundan böyle fâsık olarak damgalanır, toplum nezdinde sabıkalı hâle gelir ve bir kısım haklardan mahrum kalırlar. Fâsık, doğru yoldan çıkan, Allah'a isyân eden kimsedir.

Şunu da unutmamak gerekir ki, iftirâ suçunu işlemiş olanlar, cezalarını çektikten sonra tevbe edip hallerini düzeltebilirler. Bu takdirde Allah onları sonsuz mağfiretiyle bağışlayacak ve engin merhametiyle onlara lutufta bulunacaktır. Burada mezhep imamları arasında şöyle bir yorum farkı dikkat çeker:

İmam Mâlik, İmam Şâfi ve İmam Ahmed'e göre tevbe ettikleri takdirde bunların sabıkası silinir ve şâhitlikleri kabul edilir.

Ebû Hanîfe'ye göre ise tevbe sadece onlardan "fâsıklık" vasfını kaldırır, fakat şâhitlik ehliyetini onlara tekrar kazandırmaz.

Kendi eşlerini zinâ ile suçlayanların sıkıntısı ise şöyle çözüme kavuşturulur:

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ
أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللّٰهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٦﴾ وَالْخَامِسَةُ أَنَّ
لَعْنَتَ اللّٰهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٧﴾ وَيَدْرَؤُا عَنْهَا الْعَذَابَ
أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللّٰهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٨﴾ وَالْخَامِسَةَ أَنَّ
غَضَبَ اللّٰهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٩﴾

6. Eşlerine zinâ suçu isnat edip de kendilerinden başka şâhitleri bulunmayan kocalara düşen, gerçekten doğru söylediklerine dâir her defasında Allah adına yemin ederek dört kez şâhitlikte bulunmaktır.

7. Beşincisinde de: "Eğer yalan söylüyorsam Allah'ın lâneti üzerime olsun!" diye yemin etmektir.

8. Zinâ isnadıyla suçlanan kadına gelince, kocasının yalan söylediğine dâir her defasında Allah adına yemin ederek dört kez şâhitlikte bulunursa, üzerinden ceza kalkar.

9. Beşincisinde ise, eğer kocası doğru söylüyorsa Allah'ın gazabının kendi üzerine olmasını diler.

Bu âyetlerde belirtilen uygulama, İslâm âile hukukunda "li'ân" veya "mülâ'ane" terimi ile ifade edilir. Bu kelime, "karşılıklı lânetleşme" mânasına

gelir. Karısını zinâ ederken gördüğünü iddia eden erkekle eşi hâkimin huzuruna celbedilir. Önce erkek Allah'ı şâhit tutarak, karısını açık ve seçik bir şekilde zinâ ederken gördüğünü dört defa söyler. Beşincisinde ise "Eğer yalan söylüyorsam Allah'ın lâneti üzerime olsun" der. Sonra karısı dört kere, Allah'ı şâhit tutarak kocasının yalan söylediğini beyân eder. Beşincisinde de "Eğer o doğru söylüyorsa Allah'ın gazabı benim üzerime olsun" der. Böylece erkek iftirâ cezasından, kadın da zinâ cezasından kurtulur. Bir kısım müçtehitlere göre evlilik hayatları da sona erer.

Beyân edilen bu hükümler, mahza ilâhî rahmet tecellisidir:

وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَاَنَّ اللّٰهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾

10. Eğer üzerinizde Allah'ın lutfu ve merhameti bulunmasaydı ve Allah tevbeleri çokça kabul buyuran, her işi ve hükmü hikmetli ve sağlam olan bir zat olmasaydı hâliniz nice olurdu?

İslâm, hayattaki her türlü problemi, olması gereken en tabiî yollarla halleden ve çözümsüz hiçbir meselenin kalmasını istemeyen kolaylıklı ve müsâmahalı bir dindir. Bu da Allah Teâlâ'nın insanlara en büyük lutuf ve rahmet tecellisidir. Eğer böyle bir din olmasaydı, eğer Cenâb-ı Hak kullarına merhamet gösterip, akılla çözmelerinin mümkün olmadığı sahaları vahiyle aydınlığa kavuşturmasaydı hâlimiz nice olurdu? O zaman ne yapacağımızı bilemez, yolumuzu şaşırır ve belki de bir problemi çözeyim derken daha büyük problemlerin çıkmasına sebep olabilirdik.

Burada bir taraftan suçun işlenmesine mâni olacak cezalar bildirilirken, bir taraftan da günaha bulaşmış insanlara bundan kurtulma ve hallerini düzeltme yolları gösterilir. Bunun da başta geleni pişman olup tevbe etmek ve bir daha işlememeye azimli olmaktır. Âyetin sonunda zikredilen, تَوَّابٌ (Tevvâb) ismi, yapılan tevbelerin Allah tarafından kabul edileceğine işaret etmekte; حَكِيمٌ (Hakîm) ismi ise vaz edilen hükümlerin çok güzel, sağlam ve hikmetli olduğunu göstermektedir.

Şimdi, iffetli insanları zinâ ile suçlamanın fert ve toplum vicdanında ne derin yaralar açtığı ve ne büyük huzursuzluklara sebep olduğu iyice ortaya çıkması için bizzat Rasûlullah (s.a.v.)'in hâne-i saâdetinden, onun en mahrem tarafından pek ibretli bir hâdise nakledilerek buyruluyor ki:

pek ibretli bir hâdise nakledilerek buyruluyor ki:

Düpedüz İftira

إِنَّ الَّذٖينَ جَٓاؤُ بِالْاِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْ ۜ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَكُمْ ۜ بَلْ
هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ ۜ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ مَا اكْتَسَبَ مِنَ الْاِثْمِ ۚ وَالَّذٖى
تَوَلّٰى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظٖيمٌ ﴿١١﴾ لَوْلَٓا اِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ
الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِاَنْفُسِهِمْ خَيْرًا ۙ وَقَالُوا هٰذَٓا اِفْكٌ مُبٖينٌ ﴿١٢﴾
لَوْلَا جَٓاؤُ عَلَيْهِ بِاَرْبَعَةِ شُهَدَٓاءَ ۚ فَاِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشُّهَدَٓاءِ فَاُولٰٓئِكَ عِنْدَ
اللّٰهِ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٣﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِى الدُّنْيَا
وَالْاٰخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فٖى مَٓا اَفَضْتُمْ فٖيهِ عَذَابٌ عَظٖيمٌ ۚ ﴿١٤﴾ اِذْ تَلَقَّوْنَهُ
بِاَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِاَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهٖ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا ۗ
وَهُوَ عِنْدَ اللّٰهِ عَظٖيمٌ ﴿١٥﴾ وَلَوْلَٓا اِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَٓا
اَنْ نَتَكَلَّمَ بِهٰذَا ۗ سُبْحَانَكَ هٰذَا بُهْتَانٌ عَظٖيمٌ ﴿١٦﴾ يَعِظُكُمُ اللّٰهُ اَنْ
وَاللّٰهُ عَلٖيمٌ حَكٖيمٌ ﴿١٨﴾ تَعُودُوا لِمِثْلِهٖٓ اَبَدًا اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنٖينَ ۚ ﴿١٧﴾ وَيُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيَاتِ ۜ

11. O iftirâyı ortaya atanlar içinizden örgütlü küçük bir gruptur. Bu hâdiseyi hakkınızda kötü bir şey olarak görmeyin. Bilakis o sizin için bir hayırdır. O iftirâyı atanlardan her biri işlediği günahın cezasını çekecektir. Ama onlardan bu işin elebaşılığını yapan kimseye daha büyük bir azap vardır.

12. Bu iftirâyı işittiğiniz zaman mü'min erkek ve mü'min kadınların birbirleri hakkında güzel şeyler düşünmeleri ve: "Hâşâ! Böyle bir şey olamaz! Bu, düpedüz bir iftirâdır!" demeleri gerekmez miydi?

13. Bu iftirâyı atanlar, iddialarına dâir dört şâhit getirselerdi ya! Madem ki şâhit getiremediler, o halde onlar Allah katında yalancıların tâ kendileridir.

14. Eğer dünyada ve âhirette Allah'ın size lutfu ve merhameti olmasaydı, içine daldığınız bu iftirâ yüzünden size elbette pek büyük bir azap dokunurdu.

15. Çünkü siz o iftirâyı dilden dile birbirinize aktarıyor, hakkında bilgi

sahibi olmadığınız şeyleri ağzınızda geveleyip duruyor, bunun da basit ve ehemmiyetsiz bir şey olduğunu sanıyordunuz. Halbuki o, Allah katında son derece büyük bir günahtı!

16. Onu işittiğiniz zaman: "Böyle bir şeyi ağzımıza almamız bize yakışmaz. Aman Allahım! Bu, büyük bir iftirâdır!" diyerek kestirip atmanız gerekmez miydi?

17. Eğer mü'min kimseler iseniz, böyle bir şeyi bir daha yapmamanız konusunda Allah sizi sakındırıp uyarmaktadır.

18. Allah size âyetlerini böyle açıklıyor. Allah her şeyi hakkiyle bilendir; her hükmü ve işi hikmetli ve sağlam olandır.

Bu âyetlerin inmesine sebep olup, Efendimiz'in pâk zevcesi Hz. Âişe ile ilgili vuku bulan hâdise hülasa olarak şöyle gerçekleşmiştir:

Rasûl-i Muhterem (s.a.v.), çıktıkları her gazveye eşlerinden birini kur'a ile götürürdü. Hicretin beşinci senesi yapılan Müreysî gazvesinde kur'a Hz. Âişe'ye çıkmış, beraberinde onu götürmüştü. Gazve dönüşünde Âişe (r.a.), ordunun konakladığı yerden, ihtiyaç için biraz uzaklaşmıştı. Döndüğünde ise ordu çoktan hareket etmiş bulunuyordu. Çünkü daha önce tesettür âyeti inmiş, mü'minlerin anneleri bir yere giderken devenin hörgücü üzerine konan ve hevdec adı verilen hücre içinde götürülmeye başlanmıştı. Bu sebeple ordu hareket ettiğinde Hz. Âişe'nin devenin üzerindeki hevdeçte olduğu zannedilmişti.

Âişe (r.a.), ordunun ardına düşüp kaybolmaktansa, bulunduğu yerde beklemeyi tercîh etti. Hafiften uykuya daldı. O sırada kâfileden geri kalanları toplamakla vazîfeli bulunan Safvân b. Muattal (r.a.) Hz. Âişe'yi fark etti: إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ **"...Bizim bütün varlığımız Allah'ındır ve biz ancak O'na dönüyoruz"** (Bakara 2/156) âyetini okuyarak kendisinin orada bulunduğunu duyurdu. Bu ses üzerine Hz. Âişe uyandı. Hz. Safvân tek kelime bile konuşmadan devesini çöktürdü; Âişe de deveye bindi. Öğle vakti orduya yetişmişlerdi. Bu durumu gören münafıklar, ellerine bulunmaz bir fırsat geçmiş gibi bu defa da ağızlarını çirkin bir iftirâ için açtılar. Hz. Âişe'nin Saffan'la çirkin bir iş yaptığını söylediler.

Fitne bir anda bütün orduyu sardı. Hz. Ebûbekir duyduğu müthiş bir ıstırapla: "Vallahi biz, böyle bir iftirâya câhiliye devrinde bile uğramadık!.." dedi. Safvân (r.a.) ise derin bir üzüntü içindeydi. Çünkü o, Allah Rasûlü (s.a.v.)'in: *"Hakkında hayırdan ba ka bir ey bilmiyorum!.."* buyurduğu güzîde bir sahâbî idi.

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)'in durumuna gelince; en büyük keder, hiç şüphesiz onun mübârek gönlüne düşmüştü. Çoğu kere evine kapanıyor, insanlarla pek fazla görüşmüyordu. Bu hususta küçük bir tahkîkat yaptırdı. Hz. Âişe'nin suçlu

olduğuna dâir en ufak bir alâmet bile yoktu. Ancak münafıklar susmuyorlardı. Hâdiseyi en son duyan, Âişe annemiz oldu. Bu ağır iftirâyı işitir işitmez de müthiş bir üzüntüye kapıldı. Tarifsiz bir elemle, Peygamber Efendimiz'den izin alarak babasının evine, mesele hakkında bilgi edinmeye gitti. İşittiği dedikoduları bir de onlardan dinleyince, âdeta eridi, bir sonbahar yaprağı gibi sarardı soldu.

Bu sırada Efendimiz (a.s.), hâdiseyi Hz. Âişe'yle konuşmak istedi. Hz. Ebûbekir'in evine gidip sevgili eşini:

"–Âi e! Hakkında bana birtakım sözler ula tı. Eğer suçsuz isen Allah seni temize çıkaracaktır" buyurdu. Âlemlerin Efendisi'nin de iftirâlar karşısında küçük bir tereddüt geçirdiğini hisseden hassas ve ince rûhlu Âişe (r.a.), anne ve babasına baktı. Onların sustuğunu görünce, nemli gözlerle Allah Rasûlü (s.a.v.)'e şunları söyledi:

"–Vallahi, iyice anladım ki, siz söylenilenleri duymuş, neredeyse inanmışsınız. Şimdi ben suçsuzum desem, ki Allah benim suçsuz olduğumu biliyor, inanmayabilirsiniz. Aksini söylesem hemen inanabilirsiniz. Fakat Allah suçsuz olduğumu biliyor. O halde ben, o söylenenlere karşı Allah'tan yardım istiyorum."

Artık işin anlaşılması ve iç yüzünün ortaya konması sadece ilâhî vahye kalmıştı. Nitekim çok geçmeden Cenâb-ı Hak, hâdiseyle alâkalı bu âyet-i kerîmeleri indirdi. Söylenen sözlerin, münafıkların iftirâlarından ibâret olduğu âşikâr belli oldu. İlâhî beyânlar, hem Hz. Âişe'yi temize çıkarmakta hem münafıkların haksız ithamlarını yüzlerine vurup onlara azâbı haber vermekte hem de bu iftirâyı dillerine dolayan gâfilleri îkaz etmekteydi.

Allah tarafından gelip gerçeği açıklayan bu âyet-i kerîmelerden sonra Rasûlullah (s.a.v.), mütebessim bir şekilde Âişe (r.a.)'ya:

"–Müjde Âi e! Allah seni temize çıkardı!" buyurdu. Hz. Âişe ise, âyet-i kerîmelerle temize çıkarıldıktan sonra:

"–Benim gibi âciz bir kul hakkında âyet ineceğini hiç tahmin etmezdim. Zannederdim ki Rasûlullah (s.a.v.)'in kalbine bir ilham gelecek ve benim mâsum olduğum böylece ortaya çıkacak!" diyerek Cenâb-ı Hakk'a hamd etti. Kendisini başından öperek Rasûlullah'ın yanına gitmesini işaret eden babası Hz. Ebûbekir'e de:

"–Ben, Allah'tan başka kimseye hamd ve teşekkür etmem. Benim beraatımı bildiren Allah'tır!" diyerek biraz da naz ile kırgınlığını ifade etti. Bunun üzerine Allah Rasûlü (s.a.v.), tebessüm buyurdu. Bir ay süren sıkıntı, Allah'ın lutuf ve merhameti sayesinde nihâyete erdi.[12]

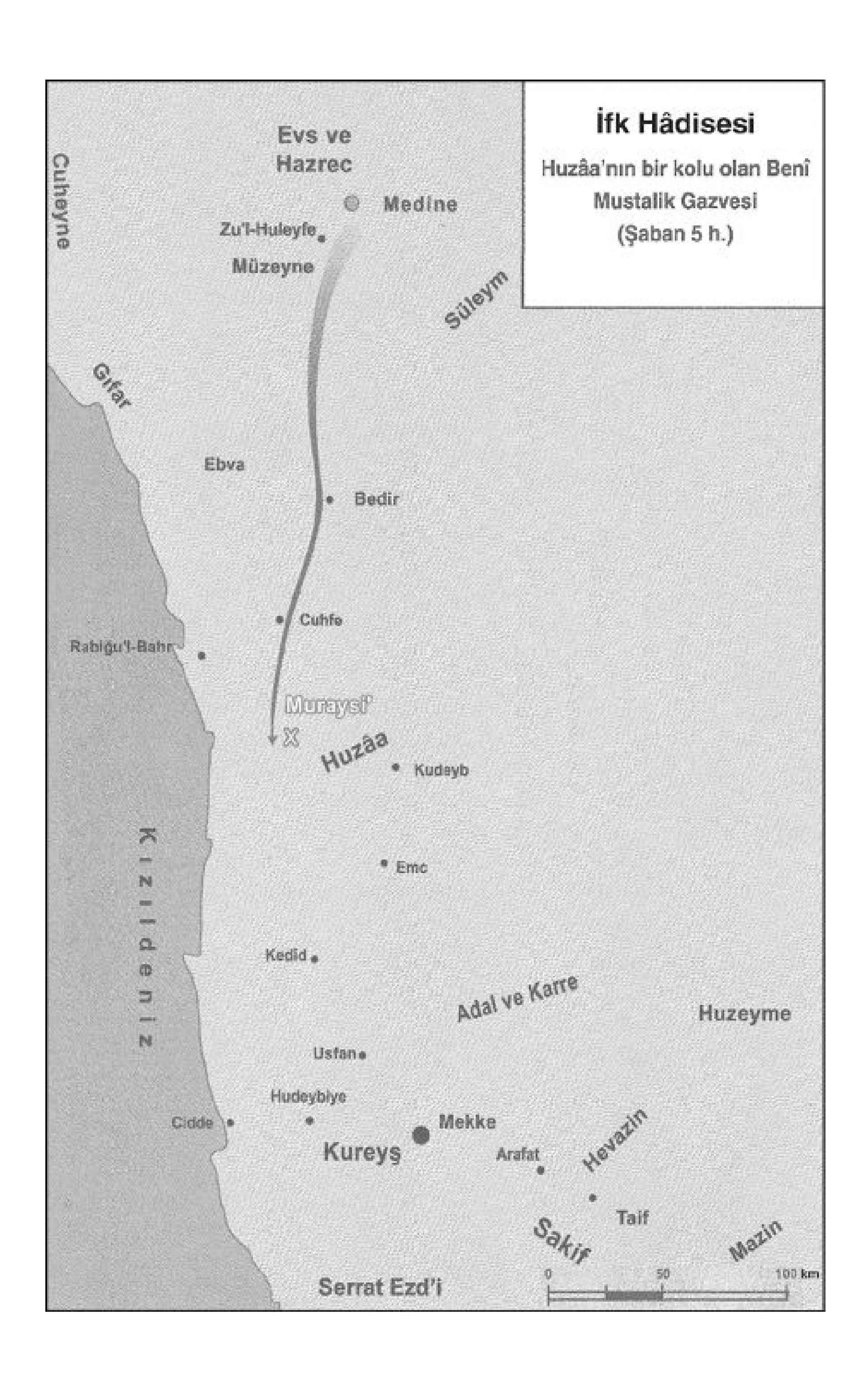
İftirâ atılan, Rasûlullah (s.a.v.)'in eşi, ümmetin annesi, en seçkin sahâbe Hz. Ebûbekir'in kızı ve aynı zamanda ümmetin en iffetli hanımlarından biri idi. Yalnız bu hâdise dahi, peygamberlerin iptilâ ve musîbetler karşısındaki tahammül gücünü göstermeye kâfidir. Bu, kıyâmete kadar iftirâya uğrayan mazlumlara büyük bir tesellîdir.

Böyle durumlar karşısında Ebû Eyyûb el-Ensârî ve hanımının sergilediği şu davranış, kıyâmete kadar gelecek bütün mü'minler için örnek olacak keyfiyettedir:

Rivâyet olunduğuna göre Ebû Eyyûb el-Ensarî (r.a.), hanımına:

"- Söyle bakalım, söylenenler hakkında ne dersin?" dedi. Bunun üzerine o:

bk. Buhârî, Şehâdât 15, 30; Cihâd 64; Meğâzî 11, 34; Müslim, Tevbe 56; Ahmed bHanbel, *Müsned,* VI, 60, 195.

İfk Hâdisesi
Huzâa'nın bir kolu olan Benî
Mustalik Gazvesi
(Şaban 5 h.)
Evs ve
Hazrec
Medine
Zu'l-Huleyfe
Müzeyne
Culheyne
Süleym
Gifar
Ebva
Bedir
Cuhfe
Rabiğu'l-Bahr
Muraysi'
Huzâa
Kudeyb
Kızıldeniz
Emc
Kedid
Adal ve Karre
Huzeyme
Usfan
Hudeybiye
Cidde
Mekke
Kureyş
Arafat
Hevazin
Taif
Sakif
Mazin
Serrat Ezd'i
0
50
100 km

“- Şâyet sen, Safvân’ın yerinde olsaydın, Rasûlullah (s.a.v.)’in haremine, hanımına kötülük yapmayı aklından geçirir miydin?” deyince Ebû Eyyûb:

“- Hayır!” cevabını verdi. Yine:

“- Şâyet ben, Âişe’nin yerinde olsaydım, hiç Allah’ın Rasûlü’ne hıyânet eder miydim? Halbuki Âişe benden, Safvân da senden daha üstündür” dedi. (bk. İbn Hişâm, *es-Sîre,* III, 347; Vâkıdî, *el-Meğâzî,* II, 434)

Bu zor ve meşakkatli dönemde vahyin hemen gelmeyip uzun süre gecikmesi, Efendimiz (s.a.v.)’in peygamber olmakla birlikte beşeriyet vasfını tebârüz ettirmek, vahyin onun şuur ve nefsinden doğan bir hâl olmadığını göstermek ve müslümanların samîmiyetini imtihan etmek içindir.

İnsanların iffetlerine böyle taarruzda bulunanlar ve iffetsizliğin yapılmasını arzu edenler cezasız kalmayacaktır:

إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ ﴿٢٠﴾

19. İman edenler arasında hayâsızlığın ve çirkin işlerin yayılmasını isteyenlere dünya ve âhirette can yakıcı bir azap vardır. İşin iç yüzünü Allah bilir, siz bilmezsiniz.

20. Eğer üzerinizde Allah’ın lutfu ve rahmeti bulunmasaydı ve Allah kullarına çok şefkatli, çok merhametli biri olmasaydı, hâliniz nice olurdu?

İfk hâdisesine sebebiyet veren mücrimler, nâmuslu bir kadına zinâ isnâd etmiş olduklarından dolayı cezalandırılmış, iftirâcıların her birine seksen değnek vurulmuştur. (Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 35) Zira bu tür yıkıcı faaliyetlere karşı gerekli tedbirler alınmadığında, kötülüklerin yayılmasına mâni olmak imkânsız hâle gelebilir. Bu sebeple Allah Rasûlü (s.a.v.) buyuruyor ki:

“*Allah’ın kullarını incitmeyiniz. Onları ayıplamayınız. Ayıplarını araştırmayınız. Kim müslüman kardeşinin ayıbını araştırırsa, Allah da onun ayıbını araştırır, evinin içinde bile olsa onu rezil eder.*” (Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 279)

“*Bir kimse müslüman kardeşinin ayıbını örterse, Allah da onun dünya ve âhiretteki ayıplarını örter.*” (Müslim, Zikir 38; İbn Mâce, Mukaddime 17)

“*Kardeşinin ayıbına sevindiğini açıkça belirtme. Çünkü Allah ona merhamet eder, senin başına da o ayıpladığın şeyi verir.*” (Tirmizî, Kıyâmet 54)

Bu bakımdan müslüman bir toplumda insanların ayıp ve hataları örtülmeli, ancak iffetli ve faziletli davranışlar açıkça konuşulmalı, takdir ve teşvik edilmelidir. Çirkin fiil ve davranışlar ise ancak gerektiği ölçüde dile getirilerek

değerlendirilmeli, cezalandırılmalı ve bunun ıslah çareleri üzerinde çalışılmalıdır. Çünkü ferdî gibi gözüken bu fiillerin toplum üzerinde meydana getirdiği tesiri ve halkın bundan ne kadar etkilendiğini bizim tam olarak bilmemiz mümkün değildir. Fakat Allah Teâlâ bunu çok iyi bilmekte, bu sebeple ne yapmamız gerektiğini öğretmektedir.

Bu sebeple buyruluyor ki:

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِۜ وَمَنْ يَتَّبِـعْ خُطُوَاتِ
الشَّيْطَانِ فَاِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَٓاءِ وَالْمُنْكَرِۜ وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ
وَاللّٰهُ سَمٖيعٌ عَلٖيمٌ ﴿٢١﴾ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكٰى مِنْكُمْ مِنْ اَحَدٍ اَبَدًاۙ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يُزَكّٖى مَنْ يَشَٓاءُۜ

21. Ey iman edenler! Şeytanın adımlarına uymayın. Kim şeytanın adımlarına uyarsa, bilin ki o, ısrarla hayâsızlığı, çirkin ve kötü işleri yapmayı emreder. Eğer üzerinizde Allah’ın lutfu ve merhameti olmasaydı, sizden hiç kimse ebediyen temize çıkamazdı. Ancak Allah dilediği kullarını temize çıkarır. Allah her şeyi hakkiyle işiten, hakkiyle bilendir.

Bir defasında Allah Rasûlü (s.a.v.):

“- *Hiç kimse kendi amelleriyle cennete giremez*” buyurdu. Ashâb-ı kirâm:

“- Sen de mi, ya Rasûlallah?” diye sorduklarında Efendimiz (a.s.):

“- *Ancak Allah’ın beni mağfiret ve rahmetiyle sarıp sarmalamı olması ba ka*” diye cevap verdi. (Buhârî, Rikãk 18)

Allah’ın husûsî mağfiret ve rahmetiyle nefsini temizleme imkanı bulanlar, güzel ahlâk ve fazilet sahibi olurlar. Bunlardan beklenen de insanları af ve bağışlama itibariyle faziletli numûnesi davranışlar sergilemeleridir:

وَلَا يَأْتَلِ اُو۬لُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ اَنْ يُؤْتُٓوا اُو۬لِي الْقُرْبٰى وَالْمَسَاكٖينَ
وَالْمُهَاجِرٖينَ فٖى سَبٖيلِ اللّٰهِۖ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُواۜ اَلَا تُحِبُّونَ اَنْ
يَغْفِرَ اللّٰهُ لَكُمْۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحٖيمٌ ﴿٢٢﴾

22. İçinizden fazilet ve servet sahibi kimseler, bundan böyle akrabalarına, yoksullara ve Allah yolunda hicret edenlere mallarından bir şey vermeyeceklerine dâir yemin etmesinler. Affetsinler, hoş görsünler! Öyle ya, onları bağışlamanıza karşılık Allah’ın da sizi bağışlamasını istemez misiniz? Allah, çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir.

Hz. Ebûbekir, Mıstah isimli bir fakire devamlı olarak yardımda bulunurdu. Kızı Âişe’ye yönelik vuku bulan çirkin iftirâ hâdisesinde onun da iftirâcılar arasında

yer aldığını görünce, bir daha ona ve ailesine iyilik yapmayacağına dâir yemin etti. Ebûbekir (r.a.)'ın yardımı kesilince Mıstah ve ailesi perişan bir hâle düştüler. Cenâb-ı Hak, yardımın kesilmesinin ardından bu âyet-i kerîmeyi inzâl buyurdu. Âyetlerin inişinden sonra Ebûbekir (r.a.):

"–Ben elbette Allah'ın beni bağışlamasını severim!" dedi. Ardından yemin kefâreti vererek, yapmış olduğu iyiliğe devam etti. (Buhârî, Meğâzî 34; Müslim, Tevbe 56; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, II, 546)

Âyet-i kerîme bizleri iyiliğe ve güzelliğe çağırmakta, kötülük yapanlara kötülükle muâmeleden vazgeçip hatta kötülüğe iyilikle muâmeleye dâvet etmektedir.

Fakat bazı günahlar var ki, Allah onları ısrarla yapmaya devam edenleri affetmeyecek, bilakis cezalarını verecektir:

إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ
وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ يَوْمَئِذٍ يُوَفِّيهِمُ اللَّهُ
دِينَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ ﴿٢٥﴾

23. Kötülüğü aklından geçirmeyen iffetli mü'min kadınlara zinâ isnâdında bulunanlar, dünya ve âhirette lânetlenmişlerdir. Onlar için büyük bir azap vardır.

24. Kıyâmet günü kendi dilleri, elleri ve ayakları bütün yaptıklarını itiraf edip onlar aleyhinde şâhitlik yapacaktır.

25. O gün Allah onlara hak ettikleri cezayı eksiksiz verecek; onlar da Allah'ın hakkı, adâleti tam sağlayan ve kendisinden hiçbir şeyin gizlenemeyeceği mutlak Hak olduğunu bileceklerdir.

Burada övgüye lâyık kadınların üç vasfına yer verilir:

اَلْمُحْصَنَاتُ (muhsanât), kendilerine isnad edilen zinâ ve çirkin işlerden uzak olan iffetli kadınlar.

اَلْغَافِلَاتُ (gâfilât), zinâdan, zinâyla ilgili düşünce ve fiillerden hatırlarına hiçbir şey gelmeyen, duygu dünyaları tertemiz kadınlar. Dolayısıyla "gâfilât" kelimesi, "muhsanât" kelimesinin ifade edemediği nezâhet ve temizliği ifade etmektedir.

اَلْمُؤْمِنَاتُ (mü'minât), inanılması gereken her şeye inanan, hakikî ve tafsilî bir imanla muttasıf olan kadınlar.

Hz. Âişe, Efendimiz'in diğer eşleri, iffet, nezâhet ve temizlik bakımından onlara yaklaşmaya çalışan diğer mü'min kadınlar buna misâldir. Onların birine

iftirâ atmak hepsine iftirâ atmak gibi günahtır. Bu sebeple, iftirâ atılan sadece Hz. Âişe olmakla birlikte, bu mânaya dikkat çekmek için çoğul sîgası kullanılmıştır.

Nebiyy-i Muhterem (s.a.v.):

“- Helâk eden yedi eyden sakının!” buyurunca, sahabîler:

“- Bunlar hangileridir, ey Allah’ın Rasûlü?” diye sordular. Bunun üzerine Peygamberimiz (a.s.):

“Allah’a ortak ko mak, sihir yapmak, Allah’ın öldürülmesini haram kıldığı cana haksız yere kıymak, fâiz yemek, yetim malı yemek, sava meydanından kaçmak, evli, namuslu ve kötülüğü aklından bile geçirmeyen kadınları zinâ ile suçlamaktır” buyurdu. (Buhârî, Hudûd 44; Müslim, İman 145)

Dünya hayatında iyilerle kötüler, iyiliklerle kötülükler, temiz olan ile temiz olmayan, helâl ile haram münâsebetlerinde; özellikle kadın erkek ilişkilerinde cereyân eden ilâhî sosyolojik ve psikolojik kanunlara işaret etmek üzere buyruluyor ki:

اَلْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِۚ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ
وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِۚ اُو۬لٰٓئِكَ مُبَرَّؤُ۫نَ مِمَّا يَقُولُونَۜ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٢٦﴾

26. Kötü kadınlar kötü erkeklere, kötü erkekler de kötü kadınlara yakışır. Temiz ve iffetli kadınlar temiz ve iffetli erkeklere, temiz ve iffetli erkekler de temiz ve iffetli kadınlara yakışır. Bu temiz insanlar, iftirâcıların kendilerine isnat ettikleri suçlardan uzaktır. Onlar için bir bağışlanma, bol ve güzel bir rızık vardır.

İşaret edilen bu sosyolojik ve psikolojik kanunlar çerçevesinde âyetle ilgili şu izâhlar yapılabilir:

Birincisi; iffetsiz, zinâkar kadınlar zinâkar erkeklere yakışır. Böyle kadınlar sadece böyle erkeklere nasip olur. Çünkü Allah Teâlâ’nın görevlendirdiği bir melek vardır. Bu melek, aralarında benzerlikler bulunanları birbirlerine yönlendirip kaynaştırır. Zinâ eden erkekler de zinâ eden kadınlara yakışır. Çünkü ortak vasıfları taşımak, bir araya gelip bir birlik oluşturmanın şartlarından biridir. Zinâdan uzak olan iffetli kadınlar iffetli erkeklere, iffetli erkekler de iffetli kadınlara yakışır. Çünkü iffetli erkekler, iffetli kadınları bırakıp iffetsiz olanlara tâlip olmazlar. İffetli olan erkek ve kadınlar iftirâcıların dedikodularından çok uzaktır. Buna göre Rasûlullah (s.a.v.)’in temizlerin en temizi, iffetlilerin en iffetlisi, bütün insanların en hayırlısı olması, Hz. Âişe’nin de en temiz ve en iffetli kadın olduğunu ortaya koymaktadır.

İkincisi; kötü sözler, kötü erkek ve kadınlar için olup onlar hakkında söylenmesi lâyıktır. Kötü sözün iyiler hakkında söylenmesi uygun düşmez. Aynı şekilde erkek ve kadınlardan kötü olanlar, haklarında kötü sözlerin söylenmesine lâyıktır. Güzel sözler, iyi erkek ve kadınlara lâyıktır. İyi erkek ve kadınlar da haklarında güzel sözler söylenmesine lâyıktır. İşte bu iyi ve temiz insanlar, haklarında kötü insanların söylediklerinden uzaktır. Buna göre âyetin iniş gâyesi, Hz. Âişe'nin zinâdan uzak olduğunu bildirmektir.

Üçüncüsü; kötü sözler ancak kötü olan erkek ve kadınlardan çıkar. Temiz insanlardan böyle şeyler sâdır olmaz. Kötü erkek ve kadınlar da, ifk hâdisesine iştirak edenlerin yaptığı gibi, kötü söz söylemeye alışıktırlar. Çünkü kabın içinde ne varsa dışarı o sızar. İyi sözler ise ancak iyi erkek ve kadınlardan sâdır olur. Kötülerden böyle şeyler hâsıl olmaz. İyi erkek ve kadınlar da iyi sözler söylemeye alışıktırlar. Onlardan iyi sözden başkası duyulmaz. İşte bu iyi insanlar, kötü insanların söylediği kötü sözleri söylemekten uzaktır. Onlar, bu gibi kötü şeyleri asla ağızlarına almazlar.

Dördüncüsü; Allah'ın haram kıldığı amelleri gönüllü olarak ancak onları tercih eden kötü insanlar yaparlar. Onlar, hep bu tür amellere meylederler. Herkes kendine lâyık olan şeye meyyâldir. Buna göre fiil de fâiline lâyıktır. Herhangi bir iş yapan kimse, yaptığı o işle bizzat kendisinin temiz mi pis mi, değerli mi değersiz mi, şerefli mi şerefsiz mi olduğunu ortaya koyar. Yine kötü haller, nefsânî arzular, şehvetler bunlara lâyık olan habis ruhlu kimselere lâyıktır. Çünkü sıfat sahibinden, sahibi de sıfatından ayrılmaz. Aynı şekilde haram mallar, yiyecekler ve içecekler de rütbesi o seviyede olan ve himmetini bunlar üzerine teksif eden kişilere lâyıktır. Habis ruhlu insanlar ancak böyle haram mallara meylederler; böyle haram mallar da ancak o habislere nasip olur. Buna mukâbil Allah'ın râzı olduğu ameller ve taatler temiz insanlardan sâdır olur. Onlar böyle amelleri tercih eder ve onları yerine getirmek için çalışıp çabalarlar. Yine güzel haller, ulvî duygular, nefsâniyetten sıyrılarak hakka yaklaşma iştiyâkı bu gibi güzel ve temiz insanlara aittir. Onlar himmetlerini her türlü âdi, basit ve değersiz şeylerden yükseklerde tutarlar; ancak gerçek izzet sahibi Rabbin huzurunda boyun eğer, tezellül gösterirler. Aynı şekilde temiz ve helâl mallar, yiyecekler ve içecekler de bu gibi temiz insanlara lâyıktır. Onların kazandıkları ve kullandıkları mallarda ne şeriat açısından bir pürüz ne de yaratıklar açısından bir minnet söz konusudur.

Şimdi de âile mahremiyetinin korunmasını ve bu hususlarda ortaya çıkabilecek kötülüklerin önüne set çekilmesini sağlayan ilâhî buyruklar gelmektedir:

Evlere Girme Âdabı

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتاً غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتّٰى تَسْتَأْنِسُوا
وَتُسَلِّمُوا عَلٰٓى اَهْلِهَاۜ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾ فَاِنْ
لَمْ تَجِدُوا ف۪يهَٓا اَحَداً فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتّٰى يُؤْذَنَ لَكُمْۚ وَاِنْ ق۪يلَ لَكُمُ
ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ اَزْكٰى لَكُمْۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَل۪يمٌ ﴿٢٨﴾
لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتاً غَيْرَ مَسْكُونَةٍ ف۪يهَا مَتَاعٌ لَكُمْۜ
وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٢٩﴾

27. Ey iman edenler! Başkalarına ait evlere, sakinlerinin iznini almadan ve onlara selâm vermeden girmeyin. Böyle yapmanız, hakkınızda en hayırlı ve münasip olandır. Umulur ki düşünür, hikmetini anlar ve buna göre davranırsınız.

28. Şâyet orada kimseyi bulamazsanız, size izin verilinceye kadar oraya girmeyin. Eğer size "Geri dönün!" denirse derhal dönün. Bu, sizin için daha temiz, daha nezih bir davranıştır. Allah, bütün yaptıklarınız hakkiyle bilir.

29. İçinde oturulmayan, fakat herkesle birlikte sizin de faydalanma hakkınız bulunan evlere, yerlere izinsiz girmenizde bir sakınca yoktur. Ama unutmayın ki Allah, gerek açığa vurduğunuz gerekse gizli tuttuğunuz bütün düşünce ve niyetlerinizi bilmektedir.

Sûrenin ilk âyetlerinde beyân edilen hükümler, kötülüklerin toplumda ortaya çıktıkları sırada yok edilmesini hedeflemektedir. Bu ve bundan sonraki birkaç âyette getirilen hükümler ise, kötülüğe daha vuku bulmadan mâni olmak, toplumu ıslah etmek ve kötülüğün ortaya çıkıp yayılmasına sebep olacak durumların kökünü kazımak hedefini taşımaktadır.

Bu üç âyette evlere giriş âdâbı öğretilmektedir. Şöyle ki:

Birincisi; İslâm öncesi Arap âdetine göre, insanlar birbirlerinin evlerine yalnızca "iyi sabahlar" ya da "iyi akşamlar" diyerek izin almadan serbestçe girerlerdi. Önceden haber verilmeden yapılan böyle girişler bazan ev halkının ve kadınların gizliliğini ihlal ederdi. Allah, herkesin kendi evinde bir gizliliği olabileceği ve dolayısıyla kimsenin bir başkasının evine ev halkının izni olmadan habersizce giremeyeceği kâidesini koydu.

Rivâyete göre Ensar'dan bir kadın:

"- Ey Allah'ın Rasûlü! Ben evimde babam olsun, oğlum olsun hiç kimsenin görmesini istemediğim bir hal üzere bulunabiliyorum. Ben bu halde iken babam gelir yanıma girer, yine âilemden bir başka adam çıkıp gelebilir. Ne yapmamı tavsiye ederseniz?" dedi. Bunun üzerine bu 27. âyet-i kerîme nâzil oldu. (Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XVIII, 147)

Buna göre başkalarına ait olan evlere, aynı ev içerisinde de başkalarının kaldığı odalara girerken izin istemeli, girmek için onay almalı, oraya girmemizde herhangi bir sakınca olmadığı noktasında hem kendi kalbimiz hem de evdekilerin kalbi mutmain olmalı ve hâne halkına selâm vererek oraya girmeliyiz. Çünkü evlerin, kişilerin kaldıkları özel yerlerin bir mahremiyeti vardır. İslâm bu mahremiyetin korunmasına çok önem vermektedir. Gizlilik hakkı sadece evlere girişle alakalı olmayıp bir evi dışarıdan gözleme, kapı aralığından bakma, içerde konuşulanları dinleme, hatta bir başkasının mektubunu izinsiz okumaya kadar uzanmaktadır.

Rasûlullah (s.a.v.); *"İzin istemek gözün evin ayıplarını görmemesi için art kılınmı tır"* (Buhârî, İsti'zân 11) buyurarak mahremiyeti ihlâlin, sadece bir yere girmekle değil aynı zamanda bakmakla da meydana geldiğini belirtir. Bu bakımdan kişi herhangi bir yere girmek üzere izin almak istediğinde Nebiyy-i Ekrem Efendimiz'in âdeti veçhile, kapının biraz gerisinde, sağ ya da sol yanını dönerek durmalıdır. (Ebû Dâvûd, Edeb 127)

Başkasının evine pencere veya anahtar deliği gibi yerlerden bakmak ve içeridekileri gözetlemek, şahsiyetli bir mü'mine kesinlikle yakışmayan bir davranıştır. Zira bu davranış, bakan açısından ahlâkî düşüklük ve hasta ruhluluk, bakılan için de mahcûbiyet ve huzursuzluk kaynağıdır.

Asr-ı saâdette evler, hurma dallarından, çoğunlukla tek katlı ve basit yapılarda inşâ edildiği için o gün insanlar kapı önünde, evdekilerin duyabileceği bir sesle "Selâmun aleyküm, girebilir miyim?" demek sûretiyle izin talep ediyorlardı. Nitekim bu duruma uymayan sahâbîlerin Rasûlullah tarafından te'dib edildiğini görmekteyiz. Kilde b. Hanbel (r.a.) diyor ki, Rasûlullah (s.a.v.)'in yanına gittim ve selâm vermeden huzuruna girdim. Bunun üzerine Efendimiz: *"Geri dön ve «es-Selâmü aleyküm, girebilir miyim?» de"* buyurdu. (Ebû Dâvûd, Edeb 127)

İkincisi; herhangi bir evin kapısını çalarak izin isteyen kimse, bu işi en fazla üç defa tekrarlamalı, cevap verilmediği takdirde ısrarcı olmamalıdır. Efendimiz (s.a.v.):

"İzin istemek üç defadır. İzin verilirse girersin, verilmezse geri dönersin" buyurmuştur. (Buhârî, İsti'zân 13) Bununla birlikte içerdekiler tarafından duyulmadığını zanneden kimsenin, kapıyı daha fazla çalmasında bir mahzur

yoktur. Eğer içeriden: "Geri dönün!" denilirse, orada beklenilmeden derhal geri dönülmelidir.

Üçüncüsü; faydalanmamıza açık bulunan veya içinde bir eşyamızın bulunduğu, fakat kimsenin oturmadığı evlere girerken izin istemeye gerek yoktur. Mesela herkese açık olan hanlar, hamamlar, oteller, misafirhaneler ve dükkanlar bu kabilden yerlerdir.

Rivâyete göre izin istemeyi emreden 27. âyet-i kerîme nâzil olduktan sonra bir kısım sahâbe bu işte çok dikkatli davranmaya başladılar. İster harâbe olsun, ister orada kimseler yaşasın, nereye giderlerse mutlaka selâm verir ve izin isterlerdi. Bunun üzerine 29. âyet-i kerîme nâzil oldu ve Yüce Allah bu âyet-i kerîme ile kimsenin yaşamadığı bir ev ya da yere girmek için izin isteme mecburiyetini kaldırıp izinsiz girmeyi mubah kıldı. Çünkü izin istemenin sebebi, sadece kişinin kendisi için görülmesi haram olan şeyleri görme korkusudur. Böyle bir sebep ortadan kalkınca hüküm de ortadan kalkar. (Kurtubî, *el-Câmi‘*, XII, 221)

İslâm, kişiyi harama götürecek bütün yolların kapatılması maksadıyla daha sıkı önlemler almakta, haram ateşinin belki de başlangıç kıvılcımını oluşturacak ilk merhaleyi bile dikkatten uzak tutmayarak mü'min erkek ve mü'min kadınların bakışlarını kontrol etmelerini istemektedir:

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ اَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذٰلِكَ
اَزْكٰى لَهُمْ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٣٠﴾

30. Mü'min erkeklere söyle: Gözlerini harama bakmaktan sakınsınlar; iffet ve namuslarını korusunlar. Bu, onlar için daha temiz ve daha nezih bir davranıştır. Şüphesiz Allah, onların bütün yaptıklarını en iyi bilmektedir.

Kişiyi harama sevk eden yolların başında gözler gelir. Görmek kalbe açılan en büyük kapıdır. Oraya ulaşan duyu kanallarının en mükemmelidir. Bu sebeple haramlardan ve fitneye düşmekten korkulan hususlardan gözlerin sakındırılması büyük önem arz etmektedir. Bu âyette de önce mü'min erkeklere hitap edilerek gözlerin her durumda tamâmen kapatılması değil; haramlara bakmaktan, gerek dışarıda gerek içerde, gerek başkalarının evlerine girerken çıkarken, otururken kalkarken gözleri dikmekten, ayıp bir şey görmekten korunması istenmektedir.

Şiblî (r.h.)'e: "Gözlerini korusunlar" âyetinin ne mânaya geldiği sorulmuş, o da:

"Baş gözlerini haram olan şeylerden, kalp gözlerini de Allah'ın dışındaki şeylerden çeksinler" demiştir.

Rasûlullah (s.a.v.): *“Yollarda oturmaktan sakınınız”* buyurunca, ashâb-ı kirâm (r.a.):

“- Ey Allah’ın Rasûlü! Bizim için orada oturmak kaçınılmaz bir şeydir. Biz oralarda sohbet ederiz” dediler. Bunun üzerine Efendimiz (s.a.v.):

“- Madem oturmaktan ba ka eyi kabul etmiyorsunuz, o takdirde yolun hakkını verin” buyurdu.

“- Yolun hakkı nedir, ey Allah’ın Rasûlü!” dediklerinde de şöyle buyurdu:

“- Gözün haramdan sakınılması, rahatsızlık verici eylerin önlenmesi, selâmın alınması, iyiliğin emredilip kötülüğün sakındırılması.” (Buhârî, Mezâlim 22; Müslim, Libâs 114)

Âyette “iffet ve namus” olarak tercüme edilen اَلْفَرْجُ (ferc) kelimesi, hakikî olarak üreme organları, mecazî olarak da iffet ve namus mânasına gelir. Kur’an’da “fercin korunması” istendiğinde bundan maksat onun zinâdan korunmasıdır. Ancak bu âyet-i kerimede, hakikî mânasıyla birlikte onu gözlerden korumak ve bunun için örtmek mânası da kastedilmiştir. Zâten onu gözden koruma emri, evleviyetle onu zinâdan da koruma mânasını ifade etmektedir. Tıpkı ana babaya “Öf!” deme emrinin, evleviyetle onlara bağırmayı, çağırmayı ve vurmayı yasaklaması gibi.

Erkeğin başkalarının gözlerinden sakınması gereken yerleri sadece üreme organı değil, tüm avret yerleridir. Bunun asgari sınırı, Hanefi mezhebine göre göbekle diz kapaklarına kadar olan kısımdır. Diz kapakları da bu sınıra dâhildir. Yalnız bu sınırlar, erkekler arasında riâyet edilmesi gereken sınırlardır. Erkeğin yabancı kadınlara karşı örtüp sakınması gereken yerler daha farklıdır. Burada yasak sınırı, normal şartlarda karşı tarafı tahrik edebilecek, ona karşı cinsî câzibeyi artıracak takılar, kokular, vücut teşhiri gibi nesneler ve davranışları da içine almaktadır.

Hâsılı âyetin gösterdiği istikâmette mü’min erkekler, mümkün olduğu nispette iffetli olmaya gayret göstereceklerdir. Rasûlullah (s.a.v.)’in şu hadis-i şerifi bize bu konuda gösterilmesi lâzım gelen hassâsiyeti çok güzel bir şekilde izâh etmektedir.

Sahâbe-i kirâmdan biri:

“- Ey Allah’ın Rasûlü! Biz mahrem yerlerimizden neyi gizleyelim, neyi gösterelim?” diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v.):

“- Sen mahrem yerini hanımın ya da câriyen dı ında herkesten korumalısın” buyurdu. Adam:

“- Peki kişi kendisi gibi bir erkek ile birlikte bulunursa?” diye sorunca, Efendimiz (s.a.v.):

“- *Eğer onun görmemesini sağlayabiliyorsan, bunu sağla*” buyurdu. Bu sefer:

“- Peki kişi ya tek başına kalırsa?” diye sorunca da:

“- *Allah kendisinden hayâ edilmeye insanlardan daha lâyıktır*” buyurdu. (Buhârî, İsti’zân 2)

İfetlerini koruma ve örtünme konusunda mü’min kadınların yapması gerekenlere gelince:

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ اَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا
يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ اِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلٰى جُيُوبِهِنَّ صـ
وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ اِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ اَوْ اٰبَائِهِنَّ اَوْ اٰبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ اَوْ اَبْنَائِهِنَّ
اَوْ اَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ اَوْ اِخْوَانِهِنَّ اَوْ بَنٖى اِخْوَانِهِنَّ اَوْ بَنٖى اَخَوَاتِهِنَّ اَوْ
نِسَائِهِنَّ اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُنَّ اَوِ التَّابِعٖينَ غَيْرِ اُو۬لِى الْاِرْبَةِ مِنَ
الرِّجَالِ اَوِ الطِّفْلِ الَّذٖينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلٰى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ صـ وَلَا
يَضْرِبْنَ بِاَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفٖينَ مِنْ زٖينَتِهِنَّ طـ وَتُوبُوا اِلَى اللّٰهِ
جَمٖيعًا اَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾

31. Mü’min kadınlara da söyle: Gözlerini harama bakmaktan sakınsınlar; iffet ve namuslarını korusunlar. Mecbûren görünen kısımları müstesnâ, güzelliklerini ve süslerini teşhir etmesinler. Başörtülerini, yakalarının üzerine kadar örtsünler. Güzelliklerini ve süslerini; kocalarından, babalarından, kayınpederlerinden, kendi oğullarından, üvey oğullarından, erkek kardeşlerinden, erkek kardeşlerinin oğullarından, kız kardeşlerinin oğullarından, müslüman kadınlardan, kendi câriyelerinden, erkeklikten kesilip kadınlara ihtiyaç duymayan hizmetçilerden veya henüz kadınların mahrem yerlerini anlamayan çocuklardan başkasına göstermesinler. Bir de gizledikleri güzelliklere, süslere dikkat çekecek ve erkeklerde arzu uyandıracak şekilde ayaklarını yere vurarak yürümesinler. Ey mü’minler! Hepiniz tevbe ederek Allah’a yönelin ki kurtuluşa eresiniz.

Bu âyet-i kerîmede mü’min kadınlardan şu hususlar talep edilmektedir:

Birincisi; gözlerini bakılması haram olan şeylerden çevirecekler. Ümmü Seleme (r.a.)’nın naklettiği şu hâdise ne kadar dikkat çekicidir. Şöyle anlatıyor:

“Ben Peygamber Efendimiz (s.a.v.)’in yanında bulunuyordum. Meymûne de oradaydı. Derken âmâ sahâbî Abdullah b. Ümmi Mektûm çıkageldi. Bu olay örtünme âyeti geldikten sonra idi. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v.):

«- Örtülerinizi üzerinize alın» buyurdu. Biz de:

«Ey Allah'ın Rasûlü! O âmâ değil mi? Bizi görmez, tanımaz» dedik. O zaman Allah Rasûlü (s.a.v.):

«- Siz de mi âmâsınız, siz de mi onu görmüyorsunuz?» buyurdu." (Ebû Dâvûd, Libâs 34; Tirmizî, Edeb 29)

İkincisi; ırzlarını ve iffetlerini muhafaza edecekler.

Üçüncüsü; görünmesinde sakınca olmayan, mecbûren görünen yerleri dışındaki zînetlerini, zînet taktıkları yerlerini, câzibe ve güzelliklerini açığa vurmayacaklar:

Âyette bahsedilen الزِّينَةَ (zînet), ister doğuştan olsun ister sonradan olsun insanı başkalarının gözünde süsleyen ve güzelleştiren şeylerdir. Buna göre daha çok kadınların taktıkları altın, gümüş, inci gibi süs eşyasına zînet denmekle beraber, özellikle kadının câzip yerlerine de zînet denebilir. Âyet-i kerîmede zînet ile, takılan süs eşyasından çok, bu eşyanın takıldığı zînet yerleri kastedilir. Çünkü takılan zînetin gösterilmesi haram olmakla zînetin takıldığı yerin gösterilmesi de haram olur. (bk. Kurtubî, *el-Câmi'*, XII, 153; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'an,* III, 283)

İstisnâ edilen "mecbûren açılan" veya "görünmesinde sakınca olmayan" kısmını ashâb-ı kirâmdan Hz. Ali, İbn Abbas, İbn Ömer, Enes, tabiîlerden Saîd b. Cübeyr, Atâ, Mücâhid, Dahhâk, müctehid imamlardan Ebû Hanîfe, Mâlik ve Evzâî'nin de dâhil olduğu İslâm âlimlerinin çoğunluğu "yüz ve bileklere kadar eller" olarak anlamışlardır. (bk. Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XIII, 92-93) Diğer bir kısım sahabî, tabiîn, İmam Şâfi ve İmam Ahmed b. Hanbel'e göre kadının yüz ve ellerinin açılması da haramdır. Dolayısıyla açılmasına müsaade edilen dış zînet, âyet-i kerîmede kullanılan ظَهَرَ (zahara) fiilinin özelliği gereği kendiliğinden açılan zînettir ki, bunun "eller ve yüz" olması mümkün değildir. Çünkü bunları kapatma imkânı vardır ve kendiliğinden açılması söz konusu değildir. Bu, kadının iradesi dışında rüzgâr vs. ile açılan zîneti olmalıdır. Sözkonusu âyetle zînetin ikinci zikredilişinde bu istisnânın olmaması da bunu gösterir. Yahut da bu, zâten kapatma imkânı olmayan dış elbiseden ibarettir.[13]

İbnü'l-Cevzî, Ebû Hayyân, Ebûssuûd, Mevdûdî, Muhammed Hamîdullah gibi âlimler, özellikle "cilbâb" âyetinden de (bk. Ahzâb 33/59) hareketle kadının yüzünün örtülmesinin farz olduğunu söylerler.[14]

Âyetteki "mecbûren görünen" mücmel ifadeyi az da olsa farklı tefsir eden âlimler, kadınların istisnâ dışında kalan zînetlerini, zînet yerleri olan saç, baş, boyun, kulak, gerdan, göğüs, kol ve bacakların örtülmesi olarak anlamışlar ve bunlardan herhangi birini açmalarının câiz olmadığı hükmünde ittifak

etmişlerdir.[15]

Kadınların örtünmesiyle ilgili diğer âyet-i kerîmede şöyle buyrulur:

“Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve mü’minlerin hanımlarına söyle evlerinden dışarı çıktıkları zaman dış örtülerini üzerlerine alsınlar. Bu, onların iffetli kadınlar olarak tanınmaları ve kötü insanlar tarafından sözlü veya fiilî tâcize uğrayıp incitilmemeleri açısından en uygun yoldur. Allah, çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir.” (Ahzâb 33/59)

Bu âyet-i kerîmede müslüman kadınların evlerinden çıkarken üstlerine vücut hatlarını belli etmeyecek bir dış elbise almaları, ev kıyafetleri ile sokağa çıkmamaları emredilmektedir. Bütün müfessirler, tabirleri değişik olsa da, mefhumda birleşerek âyetteki “cilbâb”dan maksadın, kadının elbiseleri üzerine giyilen ve bütün vücûdu örten bir örtü, elbise olduğunda ittifak etmişlerdir. Bu sebeple zamanımızda kadınların ev kıyafetleri üzerine pardesü, manto vb. bir dışarı elbisesi giymeleri gerekmektedir. Âyet, setr-i avreti değil, onun üzerine fazlasını emretmektedir.[16]

Dördüncüsü; başörtülerini boyun, gerdanlık vs. kapatacak şekilde yakaları üzerine salıverecekler:

Âyette geçen اَلْخُمُرُ (humur), sözlük anlamında “örtmek ve kaplamak” mânaları bulunan اَلْخَمْرُ (hamr) kökünden gelen “kadının başını örttüğü şey, başörtüsü” mânasına gelen اَلْخِمَارُ (hımâr) kelimesinin çoğulu ve “başörtüleri” anlamında bir kelimedir. (Cevheri, *es-Sıhâh,* II, 649; İbn Manzûr, *Lisânu’l-Arab,* IV, 256) Dolayısıyla tefsirlerde de kaydedildiği üzere “humur” hem İslâm’dan önce hem İslâm’dan sonra Arap kadınlarının kullandıkları geleneksel başörtüsüdür. Müfessirlere göre bu başörtüsü İslâm öncesi dönemde az çok süs giysisi olarak kullanılır ve uçlar, örtünen kadının sırtına doğru salınırdı. O günün yaygın modasına göre kadınların giydiği gömleğin ya da bluzun önünde genişçe bir açıklık bulunur ve böylece göğüsler örtülmezdi. (bk. Kurtubî, *el-Câmi‘*, XII, 153; Elmalılı, *Hak Dini,* V, 3506)

Demek ki son zamanlarda modernlik sayılan gerdanları açmak böyle eski bir câhiliye âdeti idi. İslâm böyle açıklığı yasaklayıp başörtüsünün yakalar üzerine vurulmasını emrederek tesettürü farz kılmıştır. Buna göre kadınların başörtülerini yakalarının üzerine vurmaları, başlarını, saçlarını, kulaklarını, boyunlarını, gerdanlarını, göğüslerini açık tutmayıp bu suretle sımsıkı örtmeleri ve bunu sağlayacak başörtüsü kullanmaları gerekmektedir. Hz. Âişe’nin bildirdiğine göre bu âyet-i kerîme nâzil olunca muhâcir ve ensâr kadınları hemen eteklerinden birer parça keserek başlarını örtmüşlerdir. (bk. Buhârî,

Tefsir 24/13; Ebû Dâvûd, Libâs 31-33)

Beşincisi; âyet-i kerîmenin devamında da kadınların zînet yerlerinin, güzellik ve süslerinin görünmesi bakımından sakınca olmayan kimseler on iki madde olarak şöyle sayılmaktadır:

• Kadınların kocaları.

• Kadınların babaları.

• Kadınların kayınpederleri. Gerek kadın gerek koca tarafından babaların babaları ve dedeleri, annelerin babaları ve dedeleri gibi yukarı doğru bütün babaları da içine alır.

• Öz oğulları ve üvey oğulları. Buna, mesela oğulların oğulları, kızlarının oğulları gibi, kadın ve koca tarafından aşağı doğru olan bütün çocuklar ve torunlar dâhildir.

• İster baba bir, ister ana bir, ister ana-baba bir olsun, kadının kardeşleri.

• Erkek kardeşlerinin oğulları.

• Kız kardeşlerinin oğulları.

Bütün bunların hepsi, kadına mahremdir, onunla nikâhlanamaz. Amca ve dayının durumu da böyledir. Sayılan bu kimseler, o kadınlarla haşır-neşir, içli-dışlı olmak mecburiyetinde olanlardır. Bir de bunlar tarafından bir fitne çıkması ihtimali azdır.

• Kendi kadınları. Bununla, tercih edilen görüşe göre kendi dinlerinde olan diğer müslüman kadınlar kastedilmiştir.

• Elleri altında bulunan memlûkeler. Bu ifadeden maksat yine tercih edilen görüşe göre sadece câriyelerdir. Çünkü erkek kölelerin durumu farklıdır.

• Erkeklikten yana ihtiyacı olmayan hizmetçiler. Bununla ya şehvet yoksulluğundan, yahut kadın bilmeme sebebinden, yahut da fakirlik ve miskinlikten ötürü, cinsi münasebet dışında da kadınlardan istifade etme güç ve kudretleri bulunmayanlar kastedilmiştir.

Henüz kadınların gizli yerlerine muttali olamayan çocuklar. Yani kadınların avret mahallerini tasavvur edemeyen ve küçük olduğu için bunun ne demek olduğunu bilemeyen çocuklar veya kadınlarla birleşme gücüne ve yaşına erişmemiş çocuklar demektir.

Âyetin devam eden kısmındaki **“Bir de gizledikleri güzelliklere, süslere dikkat çekecek ve erkeklerde arzu uyandıracak şekilde ayaklarını yere vurarak yürümesinler”** (Nûr 24/31) ifadesinde birkaç incelik vardır:

• Cenâb-ı Hak, zînetin bulunduğunu fark ettiren sese kulak vermeyi yasakladığına göre, bu durum, zineti açıkça göstermeyi yasaklamaya haydi haydi delâlet eder.

• Yabancı erkekler sesini duymaması için kadının yüksek sesle konuşması da yasaklanmıştır. Çünkü onun sesi, halhalinin sesinden daha önemlidir ve fitne uyandırma ihtimali daha yüksektir. Bu yüzdendir ki âlimlerimiz, kadınların ezan okumasını mekruh saymışlardır. Çünkü ezanın yüksek sesle okunması gerekir. Kadının ise, sesini yükseltmesi yasaktır.

• Âyet, fitneye sebep olacaksa, kadının yüzüne şehvetle bakmanın yasak olduğuna delâlet eder. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXII, 182-183)

Fertleri günahlardan arındırıp iffetli, temiz ve sağlıklı bir toplum tesis edebilmek için bekârların evlendirilmesine ve evliliğin önündeki engellerin kaldırılmasına dikkat çekmek üzere şöyle buyruluyor:

وَاَنْكِحُوا الْاَيَامٰى مِنْكُمْ وَالصَّالِحٖينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَاِمَائِكُمْ اِنْ
يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلٖيمٌ ﴿٣٢﴾

32. İçinizden evli olmayanları, köle ve câriyelerinizden de evliliğe müsait olanları evlendirin. Eğer onlar fakir iseler, Allah onları lutfuyla zengin eder. Çünkü Allah'ın lutf u keremi çok geniştir; O her şeyi hakkiyle bilir.

Gözü ve iffeti koruma emirlerinin peşinden ana-baba, veli, efendi, çeşitli kademelerdeki idâreciler gibi toplumda söz sahibi olan ve bekârları evlendirme bakımından yetkisi bulunan herkese bu hususta yardımcı olmaları tavsiye edilmektedir. Ancak bu şekilde iffetin korunması ve sağlıklı bir toplum hayatının teşekkülü mümkün olabilir.

Evliliğin önündeki en büyük engel, geçim korkusu ve maddî imkânsızlıklardır. Hatta günümüzde sadece bu sebeple evliliğe yanaşmayan nice bekârlar vardır. Âyet-i kerîme geçim korkusuyla evlenmekten geri durmamayı, hatta zahirî şartların zorluğuna rağmen olabildiğince evlenme hususunda cesâretli olmayı teşvik etmektedir. Çünkü fakir de olsalar, lutfu ve ihsânı bol olan, kullarının bütün hallerini bilen Allah Teâlâ, evlenenleri zengin edeceğini; ummadıkları yerden rızık kapıları açarak, kanaat ve gönül zenginliği lutfederek, ihtiyaçlarını gidererek veya bu hususta yardımcı olacak vesileler halkederek onları destekleyeceğini müjdelemektedir. Nitekim Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Üç ki i vardır ki bunlara yardım etmek Allah Teâlâ'nın üzerine aldığı bir haktır: Allah yolunda cihâd eden kimse, iffetli kalmak isteyerek evlenen kimse ve efendisine söz verdiği parayı ödemek isteyen anla malı köle." (Tirmizî, Fezâilü'l-cihâd 20; İbn Mâce, Itk 3)

Yüce Rabbimizin ve Peygamberimiz'in bu teşvik ve tavsilerine rağmen:

وَلْيَسْتَعْفِفِ الَّذٖينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتّٰى يُغْنِيَهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ

وَالَّذ۪ينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ اِنْ عَلِمْتُمْ
ف۪يهِمْ خَيْرًا ۗ وَاٰتُوهُمْ مِنْ مَالِ اللّٰهِ الَّذ۪ٓي اٰتٰيكُمْ ۜ وَلَا تُكْرِهُوا فَتَيَاتِكُمْ
عَلَى الْبِغَٓاءِ اِنْ اَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِتَبْتَغُوا عَرَضَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۜ وَمَنْ
يُكْرِهْهُنَّ فَاِنَّ اللّٰهَ مِنْ بَعْدِ اِكْرَاهِهِنَّ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿٣٣﴾

33. Evlenmek için maddî imkân bulamayanlar, Allah lutfuyla onların ihtiyaçlarını giderinceye kadar iffetlerini korusunlar. Sahip olduğunuz köle ve câriyelerden özgürlüklerini satın almak için sizinle azatlık sözleşmesi yapmak isteyenlerle, eğer kendilerinde çalışıp kazanarak hayatlarını idâme ettirecek ve toplumun hayırlı bir ferdi olabilecek kabiliyet görürseniz, istedikleri anlaşmayı yapın. Allah'ın size ihsân ettiği mallardan siz de yardım olarak onlara bağışta bulunun. Mecbûrî hizmet bedellerini ödemelerine yardım edin. Dünya hayatının geçici menfaatlerine göz dikerek câriyelerinizi, hele bir de iffetli kalmak istiyorlarsa, hiçbir durumda sakın fuhşa zorlamayın! Her kim onları fuhşa zorlarsa, şunu bilsin ki Allah, zorla bu işe itildiklerinden dolayı, onlar hakkında çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir.

Efendimiz (s.a.v.), husûsîyle evlenme arzusu canlı olan gençlere şu nasihatte bulunur:

"Ey gençler topluluğu! Sizden evlenmeye gücü yeten evlensin. Çünkü bu, gözü harama bakmaktan korur, iffeti muhafaza eder. Buna gücü yetmeyen de oruç tutsun. Çünkü oruç, onun ehvet duygularını kırar." (Buhârî, Savm 10; Müslim, Nikâh 1)

Burada köle ve câriyelerle ilgili özel bir konuya temas edilerek onların hürriyetlerine kavuşmalarını sağlayacak bir yol hakkında bilgi verilir. Buna İslâm hukukunda "mukâtebe" denilir. Mukâtebe, köle veya câriye ile efendisi arasında yapılan bir anlaşmadır. Buna göre köle veya câriye, belli bir bedel ödeme karşılığında efendisinden kendisini azat etmesini ister. Aynı teklifi efendi de köleye yapabilir. Kararlaştırılan bedel hazır ise köle bu bedeli hemen ödeyerek, değilse, efendisinin kendisine tanıdığı müddet içinde ödeyerek hürriyetine kavuşur. Ayrıca efendilere, borçlarını ödeme konusunda kölelere yardımcı o lmaları telkin edilir. Onlara verecekleri paranın veya malın Allah'ın kendilerine verdiği maldan olacağına dikkat çekilerek, bu dünyada herkesin emânetçi olduğu, dolayısıyla kimsenin kimseye tahakküme kalkışmaması gerektiği vurgulanır. Kölelerin hürriyetlerine kavuşturulmaları dinî, ahlâkî ve ictimâî bir vazîfedir. Bu vazîfe, asırlarca uygulanagelen ve bir hamlede tasfiyesi

mümkün olmayan kölelik müessesesini ortadan kaldırmak için İslâm’ın almış olduğu tedbirlerden biridir.

Netice olarak:

وَلَقَدْ اَنْزَلْنَا اِلَيْكُمْ اٰيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍ وَمَثَلًا مِنَ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ ﴿٣٤﴾

34. Doğrusu biz, size dinin hükümlerini açıklayan âyetler, sizden önce gelip geçen toplumların hayatlarından ibretli örnekler ve kalpleri Allah saygısıyla dopdolu olup O’na karşı gelmekten sakınanlar için öğütler indirdik.

Sûrenin başından itibaren serdedilen bu âyet-i kerîmeler, kadın-erkek münâsebetleri, evlilik, âile hayatı, fert ve toplumun iffet ve namus esasına göre yetiştirilmesi hususunda ilâhî hükümleri açıklamaktadır. Önceden olup biten ibretli hâdiselerden misâller vererek müslümanları şuurlandırmakta, hak katında en yüce rütbe olan takvâya erişmek isteyenlere dersler ve öğütler vermektedir. Zira kul için en büyük hedef, rızâ-i ilâhîyi tahsil edebileceği yollardan ilerleyerek Rabbini tanımak, hakikî bir ilim ve irfanla mârifetullah okyanusunda mesafe almaktır:

bk. Taberî, *Câmi‘u’l-beyân,* XIII, 92-93; Cessâs, *Ahkâmu’l-Kur’an,* V, 172; Zemahşerî, *el-Ke   âf,* III, 186.

bk. Ebû Hayyân, *el-Bahru’l-muhît,* VII, 250; Mevdûdî, *Tefhîmu’l-Kur’an,* IV, 457; Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, II, 1330-1337.

bk. Taberî, *Câmi‘u’l-beyân,* XVIII, 93-94; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu’l-gayb,* XXIII, 201-210; Kurtubî, *el-Câmi‘*, XII, 152-153; Cassas, *Ahkâmu’l-Kur’an,* V, 172-175.

bk. Taberî, *Câmi‘u’l-beyân,* XXII, 33; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu’l-gayb,* XXV, 230; Ebû Hayyan, *el-Bahru’l-muhît,* VII, 250.,

Nûrun Alâ Nûr

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ مَثَلُ نُورِهٖ كَمِشْكٰوةٍ فٖيهَا مِصْبَاحٌۜ
اَلْمِصْبَاحُ فٖى زُجَاجَةٍۜ اَلزُّجَاجَةُ كَاَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ
شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍۙ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضٖٓيءُ وَلَوْ لَمْ
تَمْسَسْهُ نَارٌۜ نُورٌ عَلٰى نُورٍۜ يَهْدِى اللّٰهُ لِنُورِهٖ مَنْ يَشَٓاءُۜ وَيَضْرِبُ
اللّٰهُ الْاَمْثَالَ لِلنَّاسِۜ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلٖيمٌۙ ﴿٣٥﴾

35. Allah, göklerin ve yerin nûrudur. O'nun nûru şöyle bir misâlle anlatılabilir: İçinde lamba bulunan bir fanus. Bu lamba kristal bir cam içindedir. Bu kristal cam da inci gibi parlayan bir yıldıza benzer. Lamba doğuya da batıya da ait olmayan mübârek bir zeytin ağacının yağından tutuşturulur. O yağ, neredeyse kendisine ateş değmese bile kendiliğinden ışık verecek haldedir. Bu durum, nûr üstüne nûrdur! Allah dilediği kimseyi kendi nûruna eriştirir. Allah, gerçeği anlamaları için insanlara böyle misâller verir. Allah her şeyi hakkiyle bilmektedir.

Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimlerinden biri اَلنُّورُ (Nûr)'dur. Bu isim Rabbimizin, bütün nurların sahibi ve yaratıcısı olduğunu, aynı zamanda "hakîki nûr"un da bizzat kendisi olduğunu haber verir.

Rasûlullah (s.a.v.) teheccüd namazına kalktığı zaman şöyle duâ ederdi:

"... Yâ Rab! Bütün hamd ü senâlar senin içindir. Sen, göklerin ve yerin ve bunlardaki her eyin nûrusun..." (Buhârî, Teheccüd 1; Müslim, Misâfirîn 199)

Yine Rasûlullah (s.a.v.)'e, Rabbini gördün mü sorulunca: *"Bir nûr gördüm"* şeklinde cevap vermiştir. (Müslim, İman 292) Bir defasında da Rasûlullah (s.a.v.), "Rabbini gördün mü?" sualine: *"Bir nûr! O'nu nasıl görebilirim"* (Müslim İman 291; Tirmizî, Tefsir 53/7) karşılığında bulunmuştur.

Bunlar, Rasûlullah (s.a.v.)'in Rabbimizin "nûr" sıfatıyla ilgili bazı açıklamalarıdır. Bu gibi izâhlar da dikkate alınarak **"Allah, göklerin ve yerin nûrudur"** (Nûr 24/35) âyetiyle ilgili şu tefsirler yapılmıştır:

Birincisi; Allah göklerin ve yerlerin "münevviri" yani aydınlatıcısıdır. Gökler ve yerler O'nun kudretiyle aydınlanmış, bütün nizam ve işleyişi O'nun kudretiyle istikâmet bulmuş, kendileri ve içlerinde bulunan her şey yine O'nun kudretiyle varlık sahasına çıkmıştır. (Kurtubî, *el-Câmi'*, XII, 170)

İkincisi; Allah karanlıkları aydınlatan; göklerde ve yerde bulunanlara yol

gösterendir. Göklerde ve yerde olanlar ancak O'nun nûruyla doğru yolu bulurlar. Ancak O'nun hidâyetiyle sapıklık yollarından korunurlar. Taberî'ye göre Allah Teâlâ burada önceki âyette bahsettiği konuya devamla sanki şöyle buyurmaktadır: "Ey insanlar, biz size hakkı bâtıldan ayıran apaçık âyetler indirdik, sizden önce yaşayıp gitmiş olanlardan örnekler ve takvâya ulaşmış kimseler için öğütler sunduk. Bunlarla sizi hidâyete erdirdik, yine bunlarla dininizin temel prensiplerini, alâmet ve işaretlerini beyân ettik. Zira ben göklerde ve yerde yaşayan varlıklara hidâyet verenimdir." (Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XVIII, 105)

Üçüncüsü; Allah gökleri ve yeri hikmet ve adâletle yönetendir. Nitekim bilgili ve tecrübeli bir yönetici için "O, ülkenin nûrudur" denilir. Bu sözle onun ülkeye nûr gibi yol gösterdiği ve zulmün karanlığını adâletiyle aydınlattığı anlatılmak istenir. Bu mâna yönetici için mecâzen kullanılırsa da Allah için hakikî anlamda kullanmak gerekir. Zira bütün mevcudâtı O yoktan var etmiş ve aklı yol gösterici bir nûr kılmıştır. Görülebilen şeyler ancak ışığın üzerlerine yansımasıyla görüldüğü gibi, bütün mevcudât da Allah'ın kudretiyle var olmuştur. (Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XVIII, 105)

Cenâb-ı Hakk'ın nûrunu mücerred hâliyle akılla idrâk etmek mümkün olmadığı için, âyet-i kerîme onu bir misâlle açıklar. Bunun için de مَثَلُ نُورِه۪ (meselü nûrihî) buyurur. Âyette geçen اَلْمِشْكٰوةُ (mişkât)ı fanus, اَلْمِصْبَاحُ (misbâh)ı lamba, اَلزُّجَاجَةُ (zücâce)yi kristal cam olarak tercüme ettiğimizden, temsili açıklarken hep bu tercüme karşılıkları kullanacağız. Hemen belirtelim ki, burada هُوَ (hû) zamirinden kimin kastedildiği hususunda şu üç ihtimal bulunmaktadır:

Birinci ihtimal, Allah Teâlâ olmasıdır: Bu ihtimâle göre mâna: **"Allah Teâlâ'nın mü'min kulunun kalbindeki nûrunun misâli şudur"** şeklinde olur. Bu mânada temsili daha ayrıntılı olarak şöylece açıklamak mümkündür:

Fanus, mü'minin göğsüdür. Kristal cam onun kalbidir. Mü'minin kalbi, inceliği, temizliği ve salâbeti yani içindeki Allah sevgisini en iyi koruyucu bir vasfa sahip oluşu sebebiyle kristal cama benzetilmiştir. Mü'min kalbi rakîktir, merhametlidir, yaratıklara karşı müşfiktir; eşyayı hakikatiyle görür, orada hiçbir bulanıklık ve karışıklık barınmaz. Allah'ın emirlerine sonsuz bağlı ve zâtına son derece muştâktır. Allah'ın düşmanlarına karşı pek şiddetli ve serttir. Hakkı Allah için ikâme eder. Zira kalpler, Allah Teâlâ'ın yeryüzündeki kaplarıdır. Bunların içinde Allah'ın en sevdiği kalp en ince, en sert yani içindeki Allah sevgisini en iyi koruyan ve en temiz olanıdır. Lamba, mü'min kulun kalbindeki iman nûrudur. Hidâyeti ve hak dini getiren vahiyden ibaret olan mübârek ağaç

ise lambanın yakıtıdır. Nûr üstüne nûr olan; doğru fıtrat, doğru idrâk, vahiy ve kitap nûrudur. Nûrlardan biri diğerine eklenince o kulun nûruna nûr katılır. Bundan dolayı o kul, neredeyse kitap okumadan bile hakla, hikmetle konuşur. Akıl, şeriat, fıtrat ve vahiy kanıtları onda birbirine uyar. Aklı, fıtratı ve zevki ona Peygamber (s.a.v.)'in getirdiklerinin tümünün gerçek olduğunu gösterir. O kimsede akıl ve nakil asla çatışmaz, aksine birbirini doğrular. Bu durum, o kimsede "nûr üstüne nûr" hâlinin teşekkül etmeye başladığının bir alâmetidir. (bk. Kâsimî, *Mehâsinu't-te'vîl,* XII, 4528- 4529)

Mü'minin nûr üstüne nûr olmasıyla ilgili Übey b. Ka'b (r.a.) şöyle der:

"Mü'min şu dört durum arasındadır: Bir nimete nâil olduğunda şükreder, belâya uğradığında sabreder, konuşunca doğru söyler, hükmedince adâletle hükmeder. Onun diğer insanlar arasındaki durumu, ölüler arasında dolaşan diri gibidir. O, şu beş nûr içinde dolaşır: Onun konuşması nûr, ameli nûr, gizlisi nûr, açığı nûr, kıyâmet günü dönüşü de gerçek Nûr olan Allah'adır." (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXIII, 237)

İkinci ihtimâl, zamirin bahsettiği kişinin Peygamberimiz (s.a.v.) olmasıdır. Buna göre temsildeki fanus, Peygamberimiz (s.a.v.) veya onun göğsüdür. Lamba; nübüvvet, hidâyet ve amelden Efendimiz'e ait olan şeylerdir. Kristal cam, Peygamberimiz'in kalbidir. Mübârek ağaç, vahiy ve Peygamber (a.s.)'ın vahiyle irtibatını sağlayan elçi meleklerdir. Yağ, vahyin ihtivâ ettiği âyetler, deliller ve bürhânlardır. (Kurtubî, *el-Câmi'*, XII, 172)

Bir başka izâha göre fanus Peygamberimiz (s.a.v.)'in bedeni, lamba kalbi, kristal cam göğsüdür. Peygamberimiz'in göğsü inci gibi parlayan bir yıldıza benzetilmiştir. Peygamberimiz'in kalbindeki lamba, ne doğuya ne de batıya ait olan, kendisine ne doğunun ne de batının güneşi dokunmuş bulunan mübârek bir zeytin ağacının yağıyla tutuşturulur. Bu yağ, kendisine ateş değmese de ışık verecek bir durumda olduğu gibi Peygamber (s.a.v.) de, kendisinin peygamber olduğunu söylemese bile insanlara gerçek açıklamalarda bulunacak bir durumdadır. Zira Efendimiz, nübüvvet öncesi kalben ve rûhen bu şekilde ilâhî bir terbiye görmüştür. (Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XVIII, 106)

Üçüncü ihtimale göre ise zamirden maksat Kur'ân-ı Kerîm'dir. Allah'ın, insanları doğru yola iletmek üzere indirdiği ve mü'minlerin kalplerinde sakladıkları, kendisine inanıp buyruklarını tutarak kurtuluşa erdikleri Kur'an'ın misâli şudur: Fanus mü'min, kristal cam mü'minin göğsüdür ki içinde kalbi bulunmaktadır. Onun kalbindeki Kur'an ise lamba gibidir. Mü'minin, Kur'an'ın nûru ve aydınlatmasıyla küfür, şirk ve şüpheden kurtulmuş göğsü, inci gibi parlayan bir yıldıza benzetilmiştir. Şüphesiz Kur'an Allah tarafından gelmiştir

ve O'nun kelamıdır. Allah Teâlâ, Kur'an'ın kendi tarafından gelmiş olmasını, lambanın, ateş değmese de ışık verecek derecede saf ve güzel olan, doğuya da batıya da ait olmayan mübârek bir ağacın yağından tutuşturulmasıyla temsil etmiştir.

Allah Teâlâ tevhidi açıklamak üzere Kur'an'ı indirmek suretiyle daha fazla beyânda bulunmasa bile, Kur'an'ın nüzûlünden önce insanların önüne serdiği kevnî deliller, aklını kullanabilen herkese tevhidi göstermeye yeter. Zira bunlar tevhidi ispat edecek mâhiyette ve güçtedir. Buna ilâveten bir de Kur'an'ı indirip orada varlığının ve birliğinin delillerini zikrettikten ve önceki deliller üzerine yeni yeni deliller getirdikten sonra durum nasıl olur? Şüphesiz bunlar tevhidi beyânda daha tesirli ve keyfiyetli olurlar. **"Bu durum, nûr üstüne nûrdur:"** Kur'an, Allah yanından gönülleri aydınlatmak üzere inmiş bir nûrdur. O, daha önce Allah'ın birliğine delâlet eden nûrlu deliller üzerine gelmiş bir nûrdur. Buna göre önceki deliller bir nûr, Kur'an da bir nûrdur. Böylece bunlar nûr üstüne nûr olmuş olur. Veya Kur'an'ın her bir âyeti bir nûrdur. Bu âyetlerin peş peşe, üst üste gelmesiyle Kur'an nûr üzerine nûr olmuştur. Yüce Allah, kullarından dilediğini kıyâmete kadar peyderpey Kur'an'ın nûruna iletecektir. (bk. Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XVIII, 108-111; Kurtubî, *el-Câmi'*, XII, 175)

Dikkat etmek gerekir ki:

فِي بُيُوتٍ اَذِنَ اللّٰهُ اَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ ف۪يهَا اسْمُهُۙ يُسَبِّحُ لَهُ ف۪يهَا بِالْغُدُوِّ
وَالْاٰصَالِۙ ﴿٣٦﴾ رِجَالٌۙ لَا تُلْه۪يهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ
وَاِقَامِ الصَّلٰوةِ وَا۪يتَٓاءِ الزَّكٰوةِۙ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ ف۪يهِ الْقُلُوبُ
وَالْاَبْصَارُۙ ﴿٣٧﴾ لِيَجْزِيَهُمُ اللّٰهُ اَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيَز۪يدَهُمْ مِنْ
فَضْلِه۪ۜ وَاللّٰهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَٓاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٨﴾

36. Bu nûra Allah'ın, yapılıp yükseltilmesine ve içlerinde kendi isminin zikredilmesine izin verdiği evlerde erişilir. Bu evlerde sabah akşam O'nun şânını yücelterek zâtını her türlü eksiklikten pak ve uzak tutan nice erler vardır.

37. O erler ki, ne ticâret ne de alış veriş onları Allah'ı zikretmekten, namazı dosdoğru kılmaktan ve zekâtı vermekten alıkoyabilir. Onlar, kalplerin halden hâle girip alt üst olacağı ve gözlerin dehşetten donakalacağı bir günden korkarlar.

38. Neticede Allah onları, işledikleri amellerin en güzeliyle

mükâfatlandıracak, üstelik onlara lutf u kereminden daha fazlasını verecektir. Allah, dilediği kimseyi hesapsız rızıklandırır.

"Evler"den maksat, Yüce Allah'a ibâdet için tahsis edilmiş mescitlerdir. Gökyüzündeki yıldızlar nasıl yeryüzünde bulunanlara aydınlık görünüyorsa, bu mescitler de gökte bulunanlara öylesine aydınlık görünür. Bu sebeple Allah Teâlâ mescidlerin yapılmasını, îmâr edilmesini, onlara saygı gösterilmesini, pisliklerden ve boş sözlerden arındırılmak sûretiyle onların şânının yüceltilmesini ve oralarda kendisine ibâdet edilmesini istemektedir. İçinde namaz kılınan ve Allah'ın ismi zikredilen mü'minlerin evlerini de bu muhtevâda değerlendirmek mümkündür.

Rasûlüllah (s.a.v.) mescidlerin binâ edilmesini; içlerinin de ibâdet ve zikrullâh ile doldurulmasını teşvik eder:

"Kim Allah rızâsı için bir mescid yaparsa, Allah da cennette onun için bir saray yapar." (Buhârî, Salât 65; Müslim, Mesâcid 24)

"Kim mescitten rahatsızlık verici eyleri dı arı çıkaracak olursa, Allah da ona cennette bir ev yapar." (İbn Mâce, Mesâcid 9)

"Sizler bir kimsenin mescitlere devam etmeyi alı kanlık hâline getirdiğini görecek olursanız, onun iman ehli olduğuna âhitlik ediniz. Çünkü Yüce Allah: ***«Allah'ın mescitlerini ancak Allah'a ve âhiret gününe inanan, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve sadece Allah'tan korkan kimseler gerçek mânada îmâr edebilir»*** (Tevbe 9/18) *buyurmaktadır."* (Tirmizî, Tefsir 9/10; İbn Mâce, Mesâcid 19)

Cenâb-ı Hakk'ın çok değer verdiği bu mescitlerde gerçek erler, güzel insanlar namaz ve zikirle sabah akşam Allah'ı tesbih ederler. Onlar öyle kimselerdir ki, hiçbir ticâret ve alış veriş onları Allah'ı zikirden, namazı kılmaktan ve zekâtı vermekten alıkoyamaz. Yani onlar ibâdet için ticâret ve alışverişi terk eden insanlar değildir. Bilakis onlar hem ticâret ve alışverişle uğraşır, hem de ibâdetlerin hakkını verirler.

Konuyu anlama açısından bu âyetlerin inişine de sebep teşkil eden şu hâdise ne kadar mânidârdır:

Rasûlullah (s.a.v.) zamanında iki müslüman vardı. Bunlardan biri tüccar, diğeri de kılıç yapan bir demirci idi. Tüccar olan sahâbî, ezanı duyduğunda terazi elinde ise hemen kenara koyar, yerde ise olduğu gibi bırakıp doğruca Mescid-i Nebevî'ye giderdi. Kılıç ustası da, çekiç örsün üzerindeyse o vaziyette bırakır, kılıca vurmak üzere kaldırmışsa çekici arkasına atar ve hemen Mescid-i Nebevî'ye giderdi. İşte bu ve benzeri kişileri methetmek üzere Nûr sûresi 37. âyet indi. (Kurtubî, *el-Câmi'*, XII, 184)

Nitekim İbn Mesûd (r.a.) bir gün çarşıda, ezanı duyar duymaz mallarını

bırakarak namaza koşan bir takım insanlar görmüştü. Bunun üzerine şöyle dedi:

"–İşte bunlar, Allah Teâlâ'nın Nûr sûresinin 37. âyetinde methettiği kimselerdir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* VII, 83)

Mü'minlerin bu aydınlık durumlarına karşılık, kâfirlerin iç karartan halleri gözler önüne serilir:

وَالَّذِينَ كَفَرُوٓا اَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْاٰنُ مَٓاءًۜ حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْـًٔا وَوَجَدَ اللّٰهَ عِنْدَهُ فَوَفّٰيهُ حِسَابَهُۜ وَاللّٰهُ سَرِيعُ الْحِسَابِۙ ﴿٣٩﴾

39. Kâfirlere gelince, onların bütün amelleri, ıssız çöllerdeki serap gibidir ki susuz kalan onu su zanneder. Fakat yanına varınca onun bir hiç olduğunu görür. Üstelik yanı başında da inanmadığı, kendisinden sakınmadığı Allah'ı bulur; Allah da onun hesabını eksiksiz görür. Çünkü Allah, hesapları pek çabuk görendir.

Temsilde çöldeki susuz adam kâfiri, adamın gördüğü serap kâfirin amelini, adamın serapa ulaşması kâfirin ölüp dünyadan ayrılmasını, karşılaştığı azap ise cehennemi temsil etmektedir. Kâfir, yaptığı ameller karşılığında sevap elde edeceğini düşünüyor. Kıyâmet günü olunca hiçbir sevap bulamıyor, bilakis büyük bir azapla karşılaşıyor, böylece müthiş bir hasret, nedâmet, keder ve üzüntü içinde kalıyor. Orada âniden, hiç beklemediği bir zamanda inkâr ettiği, emrine karşı geldiği, hükmüne düşman kesildiği Allah'ı buluyor. Orada O'nun kendisini beklediğini görüyor. Korkmak istemediği Allah'ın kahrı ve gazabı yüreğine inip bütün vicdanını sarıyor. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXIV, 7-8; Elmalılı, *Hak Dini,* V, 3526)

Veya kâfir orada Allah'ın zebânilerini bulur. Onlar da onu yakalarlar, tepesinin üstüne cehenneme tıkarlar, susadığı zaman da ona kaynar su ve irin içirirler. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXIV, 8)

Kâfirlerin amel, duygu ve düşüncelerinin durumunu gözler önüne seren başka harika bir temsil bir sonraki âyet-i kerîmede şöyle beyân edilir:

اَوْ كَظُلُمَاتٍ فِى بَحْرٍ لُجِّيٍّ يَغْشٰيهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهٖ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهٖ سَحَابٌۜ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍۜ اِذَٓا اَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكَدْ يَرٰيهَاۜ وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللّٰهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ ﴿٤٠﴾

40. Yahut o kâfirlerin duygu, düşünce ve davranışları engin bir denizdeki yoğun karanlıklar gibidir. Öyle bir deniz ki, onu dalga üstüne dalga

kaplıyor, üstünde de bir bulut... Birbiri üstünde karanlıklar... Öyle ki, insan elini çıkarıp uzatsa, neredeyse kendi elini dahi göremez. Allah bir kimseye nûr vermemişse, artık onun nûrdan bir nasibi yoktur.

Temsilde üç karanlık zikredilmiştir: Denizin karanlığı, dalgaların karanlığı ve bulutun karanlığı. Kâfir için de üç karanlık vardır: İnanç karanlığı, söz karanlığı ve amel karanlığı. Diğer bir tevcihle kâfirin kalbi, gözü, kulağı bu üç karanlığa benzetilmiştir. Başka bir yoruma göre kâfir bilmez, bilmediğini bilmez, hatta bilmediğini bildiğine inanır. Dolayısıyla bu üç cehâlet mertebesi üç farklı karanlığa benzemektedir. Yahut kâfir küfründe o kadar ısrar eder ki, sapıklıklar onun üzerinde o kadar terâküm eder ve o derece sapıklık içinde kalır ki en açık delilleri duysa anlamaz. Yahut da bu karanlıklar, karanlık bir göğüste karanlık bir kalbi anlatmaktadır. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXIV, 8-9)

Netice olarak, birinci ve ikinci temsille anlatılmak istenen hususları şöyle hülasa edebiliriz: Kâfirlerin amelleri iyilik türünden şeyler ise bunlar serap gibidir; kötülük türünden amelleri de karanlıklar gibidir. Bu ameller âhirette serap gibi, dünyada ise denizin içindeki karanlıklar gibidir. Birinci temsil onların amelleri ile ilgili olup kâfirlerin onlardan bir şey elde edemeyeceklerini anlatır. İkinci temsil ise onların itikat durumları ile ilgilidir.

Aslında göklerde ve yerde inkârcıları içinde boğuldukları bu karanlıklardan kurtarıp aydınlığa çıkaracak o kadar muhteşem deliller var ki:

Her Şey O'nu Tesbih Hâlinde

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يُسَبِّحُ لَهُ مَنْ فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَالطَّيْرُ صَٓافَّاتٍۜ كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْب۪يحَهُۜ وَاللّٰهُ عَل۪يمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٤١﴾ وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ وَاِلَى اللّٰهِ الْمَص۪يرُ ﴿٤٢﴾

41. Görmez misin ki, göklerde ve yerde bulunan her varlık, bu arada kanat çırparak uçan dizi dizi kuşlar Allah'ı tesbih ediyor? Onların her biri kendi duâsını ve tesbihini bilmektedir. Allah, onların bütün yaptıklarını hakkiyle bilir.

42. Göklerin ve yerin mutlak mülkiyeti ve hâkimiyeti Allah'ındır. Nihâî dönüş de yalnız Allah'a olacaktır.

Tesbih iki kısımdır: Birincisi sözle ve konuşarak yapılan tesbih, ikincisi ise yaratılış ve delâlet yoluyla olan tesbihtir. Yaratılış yoluyla tesbih, bütün varlıkları, cevher ve arazı içine alır. Bunun içinde hayvanlara mahsus olan bir tesbih vardır. Nitekim arıların, karıncaların ve kuşların düzenlerini araştıran bir kimse, bunların Allah'ın kendilerine verdiği hayvanî bir şuur ile vazîfelerini ustaca yerine getirdiklerini anlar. Yine bunun içinde melek, insan ve cin gibi akıllı varlıklara mahsus bir tesbih vardır. Cansız varlıklar, bitkiler ve hayvanlar duâ ve tesbihlerini yaratılırken içlerine yerleştirilen içgüdü ve kabiliyetlerle öğrenmiş bulundukları halde, akıllı varlıklar bunu daha ziyâde vahiy kaynaklı bilgilerden öğrenirler.

Allah Teâlâ'nın bir diğer kudret ve azamet delili, yağmur ve dolunun yağmasıdır:

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يُزْج۪ي سَحَاباً ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَاماً فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِه۪ۚ وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَٓاءِ مِنْ جِبَالٍ ف۪يهَا مِنْ بَرَدٍ فَيُص۪يبُ بِه۪ مَنْ يَشَٓاءُ وَيَصْرِفُهُ عَنْ مَنْ يَشَٓاءُۜ يَكَادُ سَنَا بَرْقِه۪ يَذْهَبُ بِالْاَبْصَارِۜ ﴿٤٣﴾

43. Görmez misin ki, Allah bulutları sevk ediyor, sonra açıklarını giderip onları bir araya getiriyor, sonra onları üst üste yığıp sıkıştırıyor. Bir de görürsün ki bunların arasından yağmur çıkıyor. O, gökten, oradaki dağlar büyüklüğünde bulutlardan dolu indiriyor da onunla dilediğini vuruyor, dilediğinden de onu öteye çeviriyor. O bulutlarda çakan şimşeğin parıltısı ise nerdeyse gözleri alıverecek!

Yağmur, Allah'ın bir rahmet tecellisidir. Canlıların su ihtiyacını karşılar. Bir de dolu vardır ki, o da Allah'ın gazap tecellisidir. Bazan da Allah, gökyüzünde buz dağları hâline gelmiş bulutlardan dolu yağdırır ve bununla dilediği kimseleri vurur. Ekinlerini, bağ ve bahçelerini ve hatta kendilerini zarara uğratır. Dilediği kullarını da bu musîbetten korur; rahmeti sebebiyle onlara dolu isabet ettirmez. Bulutlardan çakan şimşek de bir kudret tecellisidir. Işığı neredeyse gözleri kapıverip kör edecek şiddettedir.

Bir diğer kudret nişânesi geceyle gündüzün aksamaksızın peş peşe gelmesidir:

يُقَلِّبُ اللّٰهُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَؕ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِاُو۬لِي الْاَبْصَارِ ﴿٤٤﴾

44. Allah, geceyle gündüzü ardı ardına evirip çeviriyor. Şüphesiz bunda gerçeği görebilen ve idrâk edebilenler için büyük bir ibret vardır.

Baktığı her şeye Allah'ın nûruyla bakan basîret sahibi kullar için bu muazzam varlık ve olaylarda Allah'ın kudretinin, ilim ve hikmetinin yüceliğini gösteren ibretler bulunmaktadır. Fakat kalp gözleri açık olmayanlar, bu dehşetli hâdiselerden hiçbir ders alamazlar.

Bir diğer kudret nişânesi ise hayvanlar âlemidir:

وَاللّٰهُ خَلَقَ كُلَّ دَٓابَّةٍ مِنْ مَٓاءٍۚ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشٖي عَلٰى بَطْنِهٖۚ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشٖي عَلٰى رِجْلَيْنِۚ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشٖي عَلٰٓى اَرْبَعٍؕ يَخْلُقُ اللّٰهُ مَا يَشَٓاءُؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدٖيرٌ ﴿٤٥﴾ لَقَدْ اَنْزَلْنَٓا اٰيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍؕ وَاللّٰهُ يَهْدٖي مَنْ يَشَٓاءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقٖيمٍ ﴿٤٦﴾

45. Allah, hareket eden her canlı varlığı sudan yarattı. Onlardan bir kısmı karnı üzerinde sürünür, bir kısmı iki ayağı üstünde yürür, bir kısmı da dört ayağı üstünde yürür... Allah ne dilerse onu yaratır. Şüphesiz Allah, her şeye güç yetirendir.

46. Doğrusu biz, gerçeği açıklayan apaçık âyetler indirdik. Ancak Allah dilediği kimseleri doğru yola eriştirir.

Hayvanlar âleminde büyük bir zenginlik ve çeşitlilik vardır. Şekilleri, renkleri, özellikleri, sesleri, yaşadıkları yerleri, üremeleri, kâinat nizamı içinde yüklendikleri fonksiyonları itibariyle akıllara durgunluk verecek durumdadırlar. Burada husûsîyle onların hareket ve yürüyüş tarzları dikkatlere sunulmaktadır. Yılan, çıyan, kertenkele, solucan, balık gibi hayvanlar karınları üzere sürünerek hareket ederler. İnsan, horoz, kuş gibi canlılar iki ayak üstünde yürürler. Sığır,

koyun, deve, ayı, kurt, aslan, kaplan gibi canlılar da dört ayak üstünde yürürler. Dörtten fazla ayağı olan hayvanlar da vardır. Ancak âyette insanların en çok karşılaştıkları hayvanlara işaret edilmiştir. Bunların zikredilmesi ise, Cenâb-ı Hakk'ın yaratma kudretine, ilim ve hikmetine dikkat çekmek içindir.

Buna rağmen bir kısım insanlar basit dünyevî çıkarlarıyla uyuşmadığı için gerçeği kabul etmezler:

وَيَقُولُونَ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَبِالرَّسُولِ وَاَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلّٰى فَرِيقٌ مِنْهُمْ مِنْ بَعْدِ
ذٰلِكَ ۜ وَمَٓا اُو۬لٰٓئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ وَاِذَا دُعُٓوا اِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِهِ
لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ اِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٤٨﴾ وَاِنْ يَكُنْ لَهُمُ الْحَقُّ
يَأْتُٓوا اِلَيْهِ مُذْعِنِينَ ۜ ﴿٤٩﴾ اَفِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ اَمِ ارْتَابُٓوا اَمْ يَخَافُونَ
اَنْ يَحِيفَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُ ۜ بَلْ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٥٠﴾

47. Münafıklar: "Biz Allah'a ve Rasûlü'ne inandık ve itaat ettik" derler; ama sonra da içlerinden bir grup gerisin geri dönüverirler. Böyleleri mü'min değildir.

48. Anlaşmazlığa düştükleri meselelerde hüküm vermek için Allah'a ve Rasûlü'ne çağrıldıkları zaman, bir de bakarsınız, içlerinden bir kısmı hoşnutsuzluk gösterip hemen yüz çevirir.

49. Eğer verilecek hükmün kendi lehlerinde olacağını görürlerse, o zaman tam bir itaat ve teslimiyet içinde koşarak gelirler.

50. Onların kalplerinde bir hastalık mı var? Yoksa onun peygamberliğinden şüpheye mi düştüler? Yahut Allah ve Rasûlü'nün kendilerine haksızlık yapacağından mı korkuyorlar? Hayır, aslında haksızlık edenler, bizzat kendileridir.

İniş sebebi olarak rivâyet edilen şu hâdiseler âyetlerin mesajını daha iyi anlamaya yardımcı olacaktır:

Birincisi; Bişr adındaki münafık ile yahudilerden bir adam arasında arazi hususunda bir anlaşmazlık vardı. Yahudi o münâfığı Rasûlullah (s.a.v.)'in huzurunda mahkeme olmaya, onun hükmüne başvurmaya çağırdı. Münafık haksız olduğunu biliyordu. Bu sebeple bunu kabul etmeyerek: "Muhammed bize haksızlık yapar. Bunun yerine biz Ka'b b. Eşref'in hakemliğine başvuralım" dedi. Bu âyet onun hakkında nâzil oldu. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXIV, 19)

İkincisi; Muğîre b. Vâil ile Hz. Ali arasında ortak bir arazi vardı. Bunu bölüştüler. Hz. Ali'ye suyun çok zor çıkabileceği yer düştü. Muğîre, Hz. Ali'ye:

"Arazini bana sat" dedi. Hz. Ali de sattı ve el sıkışıp satışı tamamladılar. Muğire'ye, "Suyun çıkmayacağı çorak bir yer aldın" denilince, gelip Hz. Ali'ye: "Arazini geri al. Onu beğenmem şartıyla satın almıştım. Fakat onu beğenmedim, çünkü orada su çıkmıyor" dedi. Hz. Ali de: "Hayır. Sen onu satın aldın, beğendin ve el sıkışıp işi bitirdin. Hem oranın durumunu da biliyordun. Dolayısıyla onu geri almıyorum" dedi ve onu, mahkemeleşmek için Rasûlullah (s.a.v.)'in huzuruna gitmeye dâvet etti. Bunun üzerine Muğîre: "Muhammed mi? Ben ona asla gelmem ve onun hükmüne başvurmam. Çünkü o bana karşı kızgındır; bu yüzden bana haksızlık etmesinden korkarım" dedi. İşte bunun üzerine bu âyet iniverdi. Bu âyetlerin, küfürlerini içinde saklayıp, dıştan mü'min görünen bütün münafıklar hakkında nâzil olduğu da söylenmiştir. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXIV, 19)

Allah ve Rasûlü'nün hükmü karşısında gerçek mü'minlerin gösterdiği itaat ve teslimiyete gelince:

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥١﴾ وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللّٰهَ وَيَتَّقْهِ فَأُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿٥٢﴾

51. Aralarında hüküm vermesi için Allah'a ve Rasûlü'ne çağrıldıkları zaman mü'minlerin yegâne sözü ancak: "Baş üstüne! İşittik ve itaat ettik" şeklinde olur. İşte kurtuluşa erecek olanlar, yalnız bunlardır.

52. Kim Allah'a ve Rasûlü'ne itaat eder, Allah'tan korkar ve O'na karşı gelmekten sakınırsa, işte onlar ebedî başarı ve mutluluğa erenlerin tâ kendileridir.

Burada kurtuluşun, ebedî başarı ve mutluluğa kavuşmanın üç mühim şartı haber verilir:

• Allah ve Rasûlü'ne kayıtsız şartsız itaat,

• Geçmiş günahlar itibariyle Allah'tan korkmak, O'nun af ve mağfiretine sığınmak,

• Gelecekte işlenmesi muhtemel günahlar itibariyle de yine Allah'a karşı derin bir takvâ ve saygı hissiyâtı içinde bulunup, O'nun râzı olmayacağı her türlü söz, fiil, amel ve düşünceden uzak durmaktır.

Münafıkların bir diğer aldatma oyunlarını deşifre etmek üzere buyruluyor ki:

Allah’a ve Rasûlü’ne İtaat Edin

وَاَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَئِنْ اَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ قُلْ لَا تُقْسِمُوا طَاعَةٌ مَعْرُوفَةٌ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٥٣﴾ قُلْ اَطِيعُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ وَاِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا وَمَا عَلَى الرَّسُولِ اِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٥٤﴾

53. Bir de o münafıklar, kendilerine emrettiğin takdirde, seninle birlikte savaşa çıkacaklarına dâir var güçleriyle Allah’a yemin ettiler. De ki: “Yemin etmenize gerek yok! Sizden istenen, sadece uygun bir şekilde itaat etmenizdir. Şüphesiz Allah, yaptığınız her şeyi en iyi bilmektedir.”

54. De ki: “Allah’a itaat edin, Peygamber’e de itaat edin. Eğer itaatten yüz çevirecek olursanız şunu bilin ki, Peygamber kendi vazîfesinden, siz de kendi vazîfenizden sorumlu tutulacaksınız. Şu kadar ki, ona itaat ederseniz doğru yolu bulursunuz. Peygamber’e düşen, Allah’ın emirlerini apaçık bir şekilde tebliğ etmektir.

Allah ve Rasûlü’ne itaat ettiğimiz takdirde Yüce Allah biz mü’minlere parlak gelecekler ve büyük zaferler müjdelemektedir:

وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِى الْاَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِى ارْتَضٰى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ اَمْنًا يَعْبُدُونَنِى لَا يُشْرِكُونَ بِى شَيْـًٔا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٥٥﴾ وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٥٦﴾ لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مُعْجِزِينَ فِى الْاَرْضِ وَمَاْوٰيهُمُ النَّارُ وَلَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٥٧﴾

55. Allah, sizlerden iman edip sâlih ameller işleyenlere yeminle şunları va‘detti: Kendilerinden önceki mü’minleri kâfirlerin yerine geçirip hâkim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve hâkim kılacaktır. Kendileri için seçip râzı olduğu İslâm dinini mutlaka yerleştirecek ve onlara bu dîni

hayatlarında uygulama güç ve imkânını verecektir. Ayrıca içinde bulundukları korkulu dönemin ardından onları tam bir emniyete kavuşturacaktır. Çünkü onlar yalnızca bana kulluk ederler, hiçbir şeyi bana ortak koşmazlar. Artık bundan sonra kim nankörlük edip inkâra saparsa, işte onlar doğru yoldan çıkanların tâ kendileridir.

56. Öyleyse, namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin ve Peygamber'e itaat edin ki Allah'ın rahmetine erişesiniz.

57. Sakın kâfirlerin dünyada Allah'ı âciz bırakıp O'nun azabından kurtulacaklarını sanma! Onların varacakları yer ateştir. Orası ne kötü bir dönüş yeridir.

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) şöyle buyurur: *"Allah'a gerçekten iman eden ve sâlih amellerde bulunan bu ümmeti; Allahşkatında yüce mertebe kazanmak, dinini ya amak, dü manlarına kar ı Allah'tan yardım görmek ve yeryüzünde güç sahibi olmakla müjdele. Kim âhiret amelini dünya için yaparsa, onun âhirette hiçbir nasibi yoktur."* (Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 134)

Demek ki, başarıların sebebi, mü'minlerin yalnızca Allah'a kulluk ediyor ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmuyor olmalarıdır. Başarı ve zafere ulaştıktan sonra da yapacakları iş, yine Allah'a kulluk etmek ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamaktır. Bu durumlarında bir değişiklik olduğunda, kendilerine lutfedilen başarılar da değişecek, Allah'ın nimetlerine nankörlük edenler gâlibiyetlerini kaybedeceklerdir. Allah Teâlâ buyurur:

"...Bir toplum, içinde bulundukları iyi hâli değiştirmedikçe, Allah, onlara olan nimetini değiştirmez. Fakat Allah, bir topluma kendi günahları yüzünden bir kötülük dilediği zaman, artık onun geri çevrilmesi mümkün değildir. Onları, Allah'tan başka koruyacak kimse de bulunmaz." (Ra'd 13/11)

Bu sebeple Cenâb-ı Hak mü'minlere sürekli ilâhî rahmete nâil olmaları ve o rahmet içinde kalmaları için namazı kılmalarını, zekâtı vermelerini ve Rasûlullah (s.a.v.)'e itaat etmelerini bir daha hatırlatmaktadır. Zâten yeryüzünde hâkimiyet elde eden mü'minlerin gerçek hedefi, Allah'ın dinini hâkim kılmak ve onun olabildiğince kalabalık kitleler tarafından yaşanmasını sağlamaktır. (bk. Hac 22/41)

Bu âyetlerde va'dedilen müjdenin gerçekleşmesi ve örneklendirilmesi bakımından Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) ve ashâbının durumu pek güzel bir numûnedir. Şöyle ki: Rasûlullah (s.a.v.) ve ashâbı Mekke'de on yıl kadar korku içinde ve gizli bir şekilde insanları Allah'ın birliğine imana ve yalnızca O'na kul olmaya dâvet ettiler. Sonra izin verildi, Medine'ye hicret ettiler. Arkasından

savaş emri geldi. Orada korku çekerek, gece gündüz silahlı dolaşarak sabırla beklemek mecburiyetinde kaldılar. Bu ağır şartlar altında bunalan bir sahâbî Peygamberimiz (s.a.v.)'e gelerek:

"Ey Allah'ın Rasûlü! Devamlı korku ve tehlike içinde mi yaşayacağız? Silahları bırakıp güvenlik ve huzur içinde yaşayacağımız bir gün gelmeyecek mi?" diye sordu. Bunun üzerine Allah Rasûlü (s.a.v.) şu cevabı verdi:

"İçinizden bir kimsenin, silah ta ımadan, elbisesine bürünerek kalabalıklar arasında rahatça oturacağı günlere kavu mak için çok değil, biraz daha sabredeceksiniz."

Bu sözün üzerinden çok zaman geçmeden bu âyet-i kerîme nâzil oldu. Allah Teâlâ Peygamberi'ni Arap yarımadasına hâkim kıldı, silahı bıraktılar. Daha sonra içine düştükleri iç savaş günlerine kadar Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın hilâfetlerinde aynı huzur ve güven içinde yaşadılar. Sonra tekrar korkulu günlere girdiler, korunaklar ve korumalar edindiler. Hâsılı onlar durumlarını değiştirdiler, bu yüzden içinde bulundukları huzur da değişip yok oldu. (Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XVIII, 212)

Hâsılı başarı, huzur ve mutluluğun yolu, İslâm'ı hayatın her alanını mükemmel bir tarzda tanzim edip kuşatan bir din hâlinde benimseyip uygulamaktan geçer. Bu münâsebetle şimdi âile hayatına yeniden dönülüp, âile fertlerinin ev içinde uymaları gereken pek mühim prensipler hatırlatılarak şöyle buyrulur:

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لِيَسْتَأْذِنْكُمُ الَّذ۪ينَ مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ وَالَّذ۪ينَ لَمْ يَبْلُغُوا
الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلٰثَ مَرَّاتٍۜ مِنْ قَبْلِ صَلٰوةِ الْفَجْرِ وَح۪ينَ تَضَعُونَ
ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّه۪يرَةِ وَمِنْ بَعْدِ صَلٰوةِ الْعِشَٓاءِۗ ثَلٰثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْۜ
لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّۜ طَوَّافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ
عَلٰى بَعْضٍۜ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيَاتِۜ وَاللّٰهُ عَل۪يمٌ حَك۪يمٌ ﴿٥٨﴾
وَاِذَا بَلَغَ الْاَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذ۪ينَ مِنْ
قَبْلِهِمْۜ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيَاتِه۪ۜ وَاللّٰهُ عَل۪يمٌ حَك۪يمٌ ﴿٥٩﴾

58. Ey iman edenler! Elinizin altında bulunan köleleriniz, câriyeleriniz ve henüz ergenlik çağına girmemiş çocuklarınız şu üç vakitte yanınıza girmek için sizden izin istesinler: Sabah namazından önce, öğleyin elbiselerinizi çıkarıp istirahata çekildiğiniz vakit ve yatsı namazından sonra. Çünkü bu üç vakit, sizin mahrem halde bulunabileceğiniz zamanlardır. Bu vakitlerin dışında, izinsiz olarak yanınıza girmelerinde ne size ne de onlara bir günah

yoktur. Çünkü, ev içinde kaçınılmaz olarak birbirinizin yanına girip çıkmak durumundasınız. Allah size âyetlerini işte böyle açıklamaktadır. Allah herşeyi hakkiyle bilen, her hükmü ve işi hikmetli ve sağlam olandır.

59. Çocuklarınız ergenlik çağına girdiklerinde, onlar da kendilerinden önceki büyüklerinin yaptığı gibi sizden izin istesinler. Allah size âyetlerini işte böyle açıklamaktadır. Allah herşeyi hakkiyle bilen, her hükmü ve işi hikmetli ve sağlam olandır.

Bahsedilen üç vaktin üçünde de kadın ve erkeğin görülmesi uygun olmayan avret yerlerinin görülebilme ihtimali yüksektir. Bu gibi menfî durumlara engel olmak için bu hüküm getirilmiştir. Ancak, bahsi geçen kişiler âile içinde sürekli birbiriyle içli dışlı kimseler olduğundan bu üç vaktin dışında izin isteme mecburiyeti yoktur. Bunların dışındaki vakitlerde erkek ve kadın daha dikkatli olmalı, uygun olmayan bir durumda bulunmamaya çalışmalıdır. Aksi durumlarda çocukların, köle ve câriyelerin bir sorumluluğu yoktur.

Bulûğ çağına ulaşmış çocuklar ise artık yetişkinler gibi her girdiklerinde izin istemeleri gerekir.

Bulûğ çağı erkeklerde ihtilam görmek, kızlarda ise aybaşı görmekle başlar. Bunlarda gecikme olması durumunda ise Ebû Hanîfe'ye göre kızlarda on yedi, erkeklerde on sekiz yaşın dolması gerekir. Müçtehitlerin çoğuna göre ise on beş yaşına girilmesiyle bulûğ çağı başlamış olur.

Şimdi de kadınların örtünmesiyle ilgili özel bir duruma işaret etmek üzere buyruluyor ki:

وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ الّٰت۪ي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ
أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِز۪ينَةٍۜ وَأَنْ يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَهُنَّۜ وَاللّٰهُ سَم۪يعٌ عَل۪يمٌ ﴿٦٠﴾

60. Artık evlenme istek ve ümidi kalmamış yaşlı kadınların, güzellik ve süslerini yabancı erkeklere göstermemek şartıyla, dış giysilerini çıkarmaları günah değildir. Ancak olabildiğince iffetli davranmaları kendileri için daha hayırlıdır. Allah her şeyi hakkiyle işiten, hakkiyle bilendir.

Bahsedilen kadınlar, artık çocuk doğuramayacak yaşa gelmiş, cinsî arzu duymayan ve erkeklerin şehvetini uyandırmayan kadınlardır. Bunlar, süs ve güzelliklerini yabancı erkekler önünde sergilememek şartıyla, Ahzâb sûresi 59. âyette emredilen ve zînetleri gizlemek için kullanılan "dış elbiselerini" üzerlerine almayabilirler. Bu, giyim kuşam bakımından onlara sağlanan bir kolaylıktır. Fakat kalplerinde hâlâ gizli bir arzu ve görünme hevesi taşıyorlarsa o

zaman bu kolaylıktan faydalanamazlar. Bu takdirde diğer genç kadınlar gibi giyinmeleri gerekir. Ancak her hâlükârda olabildiğince iffetli davranmaları, yanlış anlaşılmalara sebep olacak hal ve hareketlerden uzak durmaları onlar için daha hayırlıdır.

Âile içi ve akrabalar arası yeme içme konularına açıklık getirmek üzere şöyle buyruluyor:

لَيْسَ عَلَى الْاَعْمٰى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْاَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَر۪يضِ
حَرَجٌ وَلَا عَلٰٓى اَنْفُسِكُمْ اَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ اَوْ بُيُوتِ اٰبَٓائِكُمْ اَوْ
بُيُوتِ اُمَّهَاتِكُمْ اَوْ بُيُوتِ اِخْوَانِكُمْ اَوْ بُيُوتِ اَخَوَاتِكُمْ اَوْ بُيُوتِ
اَعْمَامِكُمْ اَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ اَوْ بُيُوتِ اَخْوَالِكُمْ اَوْ بُيُوتِ خَالَاتِكُمْ اَوْ
مَا مَلَكْتُمْ مَفَاتِحَهُٓ اَوْ صَد۪يقِكُمْۜ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَأْكُلُوا جَم۪يعًا
اَوْ اَشْتَاتًاۜ فَاِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلٰٓى اَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ
مُبَارَكَةً طَيِّبَةًۜ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦١﴾

61. Âmâ, topal ve hasta gibi özürlülerin, evlerinizde yemek yemelerinde bir sakınca yoktur. Sizin de eş ve çocuklarınızın evlerinden, babalarınızın evlerinden, annelerinizin evlerinden, erkek kardeşlerinizin evlerinden, kız kardeşlerinizin evlerinden, amcalarınızın evlerinden, halalarınızın evlerinden, dayılarınızın evlerinden, teyzelerinizin evlerinden veya anahtarları size teslim edilmiş olup bakımını üstlendiğiniz yerlerden yahut da arkadaşlarınızın evlerinden izinsiz yiyip içmenizde bir günah yoktur. Toplu halde veya ayrı ayrı yemenizde de bir günah yoktur. Evlere girdiğinizde, Allah tarafından bereketli ve feyizli bir sağlık ve esenlik dileğiyle birbirinize selâm verin. Allah, düşünüp hikmetini anlamanız için size âyetlerini işte böyle açıklamaktadır.

İslâm âmâ, topal ve hasta olanları başta cihâd olmak üzere güç yetiremeyecekleri pek çok yükümlülükten muaf tutmuş, onlar için daha husûsî hükümler koymuştur. (bk. Tevbe 9/91-92; Feth 48/17)

Burada işaret edildiği gibi yeme içme bakımından da onlara kolaylık sağlanmıştır. Şöyle ki:

• Hasta ve sakatlar diğerleri ile birlikte yedikleri zaman hak geçmesi, onların karınlarını doyuramaması ihtimali vardı, bu yüzden rahatsızlık duyanlar, “Birlikte yemenizde sakınca yoktur” buyrularak rahatlatılmıştır.

• Hasta ve sakatların, âyetin devamında sayılan yakınların evlerinden yemelerinde sakınca bulunmadığı açıklanmıştır.

• Hastalar ve sakatları, karınlarını doyurmak üzere evlerine götüren kimseler burada yiyecek bulamazlarsa âyette sıralanan yakınlarına götürüyorlardı; bunda bir sakınca bulunmadığı bildirilmektedir.

• Kur'ân-ı Kerîm'in tâlimatları müslümanların zihnini öylesine değiştirmiş, kalplerine öylesine tesir etmişti ki, haramla helâl arasındaki ayırım konusunda son derece duyarlı hâle gelmişlerdi. Meselâ Allah Teâlâ: **"Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda hırsızlık, rüşvet, fâiz ve kumar gibi meşrû olmayan yollarla yemeyin"** (Nisâ 4/29) buyurduğu zaman oldukça titizlenmişler ve birbirlerinin evlerinde serbestçe yiyemez hâle gelmişlerdi, o kadar ki, resmî bir dâvet olmadıkça, bir dost veya yakının evinde yemeyi bile haram sayıyorlardı. Bu âyet-i kerîme onların bu endişelerini gidermiş oldu.

• Sağlam mü'minler savaşa giderken evlerini, sakatlıkları veya başkaca mazeretleri yüzünden savaşa katılamayanlara emânet ediyorlardı, emânetçilerin de bu evlerde bulunan yiyeceklerden yararlanma hususunda gönülleri rahat değildi. Bu âyetle onlara ruhsat tanınmıştır.

Eski Arabistan'da bazı kabilelerde her bir ferdin oturup ayrı yeme âdeti vardı. Buna karşılık bazı kabileler ise ayrı ayrı yemeyi kötü sayıyorlardı, o kadar ki, yemekte bir başka kişi yoksa yemeden kalkarlardı. Bu âyet-i kerîme, bu tür âdet ve sınırlamaları ortadan kaldırmaktadır. Hüsn-i niyet ve ihtiyaç hudutları içinde kalındığı müddetçe tek başına da, bütün arkadaşlar bir araya gelerek de yemenin câiz olduğunu göstermektedir. Ancak Nebiyy-i Ekrem (s.a.v.): " Yemek yiyoruz, fakat doymuyoruz" diyenlere:

"- *Herhalde ayrı ayrı yiyorsunuz?*" diye sorup öyle yaptıklarını öğrenince şöyle buyurmuştur:

"- *Birlikte yiyin; besmele çekin. Böyle yaparsanız yemeğiniz bereketlenir.*" (Ebû Dâvûd, Et'ime 14; İbn Mâce, Et'ime 17)

Nûr sûresinin 27-30. âyetleri, başkalarının evlerine girerken alınması gereken izin ve verilmesi gereken selâmın âdâbını öğretmişti. Burada bir kimsenin kendi evine veya mescide girdiği zaman orada bulunanlara selâm vermesi istenmektedir. Eğer evde birileri varsa:

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَةُ اللّٰهِ وَ بَرَكَاتُهُ

(Esselâmü aleyküm ve rahmetullâhi ve berakâtüh) der. Eğer kimse yoksa:

اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَ عَلٰى عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِينَ

(Esselâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhis sâlihîn) der.

Bu hususta Allah Rasûlü (s.a.v.) ṣöyle buyurur:

“Evlere girdiğiniz vakit oranın halkına selâm verin. Allah’ın ismini zikredin. Çünkü sizden herhangi bir kimse evine girdiği vakit selâm verip yüce Allah’ın ismini yemeği üzerine anacak olursa, eytan arkada larına: «Burada geceleme imkânınız yok, ak am yemeği de yiyemezsiniz» der. âyet sizden herhangi bir kimse evine girdiğinde selâm vermeyip yediği yemeğin ba ında da Allah’ın ismini anmayacak olursa, eytan arkada larına: «Artık siz geceyi geçireceğiniz yeri de buldunuz ak am yemeğini de buldunuz» der.” (Müslim, Eṣribe 103; Ebû Dâvûd, Et‘ime 15)

Bu ahlâk ve âdâb kâidelerinin her biri, ferdî, âilevî ve içtimâî hayatta İslâm’ın va‘dettiği huzura erebilmenin vazgeçilmez esaslarıdır. Sağlam bir İslâm toplumunun oluṣturulması için uyulması gereken önemli bir esas da ṣudur:

Allah Rasûlü'ne İtaat

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَاِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلٰٓى اَمْرٍ
جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتّٰى يَسْتَأْذِنُوهُ ط اِنَّ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ اُولٰٓئِكَ
الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ ج فَاِذَا اسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأْذَنْ
لِمَنْ شِئْتَ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمُ اللّٰهَ ط اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٦٢﴾

62. Gerçek mü'minler ancak şu kimselerdir ki, Allah ve Rasûlü'ne yürekten inanmış olup, toplumu ilgilendiren herhangi bir iş vesilesiyle Peygamber'in yanında bulundukları sırada, ondan izin almadıkça ayrılıp gitmezler. Rasûlüm! Senden izin isteyenler, şüphesiz Allah ve Rasûlü'ne inananlardır. Bu sebeple şâyet bazı işleri için senden izin isterlerse, sen onlardan uygun gördüğüne izin ver ve kendileri için Allah'tan bağışlanma dile. Şüphesiz Allah çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir.

Zikredilen "iş"ten maksat, İslâm devlet başkanının belli maslahatlar istikâmetinde insanları toplamayı gerek duyduğu hususlardır. Bu maslahat, bir sünneti ihyâ etmek yahut bir birlik oluşturup düşmanı korkutmak veya savaş için bir araya gelmek olabilir. Eğer bu işin fayda ve zararı onların bu hususta müşavere etmek için toplanmalarını gerektiriyorsa, bu kamuyu ilgilendiren bir iş demektir. Burada kendisinden izin alınması istenen kişi, emir vermek yetkisine sahip olan kişi devlet başkanı veya onu temsil eden yöneticidir. Dolayısıyla bu hüküm, Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)'den sonra gelen hâlifeler ve müslümanların diğer önderlerine karşı da geçerlidir. Böyle bir durumda hiç kimsenin herhangi bir mazereti dolayısıyla, onun iznini almaksızın gitmesi câiz değildir.

Rivâyete göre bu âyet-i kerîme, müşriklerin Medine üzerine hücum etmek üzere geldikleri vakit, hendeğin kazılması hakkında nâzil olmuştur. Peygamberimiz (s.a.v.) Medine etrafında hendek kazmaya başlamıştı. Bu da hicretin beşinci yılı şevval ayında gerçekleşmişti. Münafıklar işten kurtulmak için görünmeden biri diğerinin arkasına saklanarak sıvışıp gidiyorlar ve gerçekle ilgisi olmayan mazeretler ileri sürüyorlardı. (Kurtubî, *el-Câmi'*, XII, 321)

Bu âyetin Hz. Ömer (r.a.) hakkında nâzil olduğu da nakledilmiştir. O Tebûk seferinde geri dönmek maksadıyla Rasûlüllah (s.a.v.)'den izin istedi. Efendimiz ona izin verdi ve: "Geri dönebilirsin, Allah'a yemin ederim ki sen münafık

değilsin” demiş ve bu sözlerini münafıklara işittirmek istemişti. (Kurtubî, *el-Câmi‘*, XII, 321)

Rasûlullah (s.a.v.)’ın Allah katında ve mü’minler nezdinde öylesine büyük bir değeri vardır ki:

لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًاۜ قَدْ يَعْلَمُ اللّٰهُ الَّذ۪ينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنْكُمْ لِوَاذًاۚ فَلْيَحْذَرِ الَّذ۪ينَ يُخَالِفُونَ عَنْ اَمْرِه۪ٓ اَنْ تُص۪يبَهُمْ فِتْنَةٌ اَوْ يُص۪يبَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ ﴿٦٣﴾

63. Ey mü’minler! Peygamber’in sizi çağırmasını, kendi aranızda herhangi birinin diğerini çağırmasıyla bir tutmayın. Allah içinizden birbirlerini siper edinerek sıvışıp gidenleri çok iyi biliyor. Rasûlullah’ın emrine aykırı hareket edenler, artık başlarına büyük bir belânın gelmesinden veya pek elemli bir azâbın tepelerine inmesinden korkup çekinsinler.

Kur’ân-ı Kerîm, müslümanların Peygamber’lerine nasıl saygı göstermeleri gerektiğini açıkça beyân etmektedir. (bk. Hucurât 49/1-5) Bu âyet de Efendimiz (s.a.v.)’e sadece ismiyle hitap etmenin veya kendisinden bahsederken sırf ismini söylemenin yahut onun yaptığı çağrıyı, sıradan insanların çağrısı gibi karşılamanın iman ve İslâm haysiyetiyle bağdaşmayacağını haber vermektedir. Meselâ ondan bahsederken ismi ile beraber Peygamber, Nebî, Rasûl, Rasûlullah, Rasûl-i Ekrem, Nebiyy-i Muhterem, Habîb-i Ekrem, Peygamberimiz, Peygamber Efendimiz... gibi onu anlatan ve ona hürmetimizi gösteren sıfat ve ünvanları ilâve etmek yerinde bir davranış olur. Ayrıca Allah Teâlâ’nın Ahzâb sûresi 56. âyetin emri gereğince, Rasûlüllah (s.a.v.)’in ismi anıldığı zaman ona salât edip selâm vermemiz ona duyduğumuz o derin saygının bir ifadesidir.

Rivâyete göre Rasûlullah (s.a.v.)’in cuma günleri okuduğu hutbe münafıklara ağır geliyordu. Böylece onlar, ashâb-ı kirâmın arkasına gizlenerek, izin almaksızın çekip gidiyorlardı. Yine onlar savaşta da saftan çıkıp sıvışarak gidiyorlardı. Yine onlar Allah’ın Rasûlü’nden, kitabından ve onun hatırlatmasından sıvışıp kaçıyorlardı. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu’l-gayb,* XXIV, 35) Âyet-i kerîme onların bu hâline işaret etmekte, bunun hastalıklı bir durum olduğunu belirtmektedir.

Cenâb-ı Hak, Peygamberi’nin emrine karşı gelmekten sakındırmakta, ona isyân edenlerin dünyada fitnelere, belâ ve musîbetlere maruz kalacaklarını; âhirette de can yakıcı bir azaba uğrayacaklarını hatırlatmaktadır. Dünyada başlarına gelecek “fitne”den maksat; öldürülmek, çeşitli sıkıntılara maruz

kalmak, başlarına zâlim idârecilerin musallat olması, Efendimiz’e karşı gelmenin uğursuzluğu sebebiyle kalplerin mühürlenmesi gibi feci durumlardır. Bu izâhlara göre Allah Rasûlü (s.a.v.)’in emrine uymanın farz, ona karşı gelmenin ise haram olduğu anlaşılmaktadır. Zira iki dünyanın saâdeti sünnete tâbi olmakla, iki dünyanın bedbahtlığı da sünnete aykırı davranmaktadır. Allah Rasûlü (s.a.v.)’in sünnetine uymayanın başına gelecek en küçük musîbet, ona uymaktan mahrumiyet ve sonra tekrar ona uyabilmeyi sağlamanın zorluğudur.

Netice itibariyle:

أَلَٓا اِنَّ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ قَدْ يَعْلَمُ مَٓا اَنْتُمْ عَلَيْهِۜ وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ
اِلَيْهِ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُواۜ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلٖيمٌ ﴿٦٤﴾

64. Dikkat edin! Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi Allah’ındır. O sizin hangi durumda olduğunuzu ve neyi niçin yaptığınızı elbette bilmektedir. Herkesin huzuruna varacağı gün Allah, onların bütün yaptıklarını kendilerine tek tek haber verecektir. Allah, her şeyi hakkiyle bilendir.

Pek dehşetli tehdit ve uyarılarla sona eren Nûr sûresinden sonra, bütün âlemleri uyarıyla başlayan Furkãn sûresi gelmektedir:

سُورَةُ الْفُرْقَانِ

25- FURKĀN SÛRESİ

25. FURKAN SÛRESİ

Furkãn sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 77 âyettir. İsmini 1. âyette geçen ve Kur'ân-ı Kerîm'in isimlerinden biri olan اَلْفُرْقَانُ (Furkãn) kelimesinden alır. Mushaf tertibine göre 25, iniş sırasına göre 42. sûredir.

Konusu

Furkãn sûresi ağırlıklı olarak müşriklerin Kur'ân-ı Kerîm ve Rasûlullah (s.a.v.)'in nübüvvetine karşı ileri sürdükleri şüphe ve itirazları dile getirerek bunlara lâzım gelen cevâbı verir. Buna göre Hz. Muhammed (s.a.v.) gerçek bir peygamber, Kur'ân-ı Kerîm de Allah'tan gelen ilâhî bir kelâmdır. Bunların haber verdiği şekilde Allah Teâlâ sonsuz kudret, ilim ve hikmet sahibi en yüce yaratıcıdır. Ayrıca kâinatta tezâhür eden ilâhî kudret akışları ve azamet tecellileri bu hakîkatin apaçık delilleridir. Yine bu sağlam bilgi kaynaklarının bildirdiği gibi âhiret, cennet ve cehennemin varlığı kesindir. Bu gerçeklere sırt çevirenleri dünyada hazin bir son beklediği gibi, onlar mahşer günü büyük bir pişmanlık duyacak ve cehennemde can yakıcı bir azaba düçâr olacaklardır. Kur'an ve sünnet karşısında nefsinin arzularını putlaştırıp onların zebûnu olan akılsızların ulaşacağı sonuç bundan başka ne olabilir ki? Sûrenin sonunda ise Kur'ân-ı Kerîm'in terbiye edip yetiştirmeyi hedeflediği, "Rahmân'ın has kulları" diye vasfedip insanlığa örnek gösterdiği model insan şahsiyetinin mühim husûsiyetleri beyân edilir.

Kuluna Furkânı İndiren

تَبَارَكَ الَّذِى نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلٰى عَبْدِهٖ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًاۙ ﴿١﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Bütün sorumlu varlıklara ve kıyâmete kadar tüm çağlara uyarıcı olması için seçkin kulu Muhammed'e hakkı bâtıldan ayıran kitabı bölüm bölüm indiren Allah çok yücedir, her türlü nimet, feyiz ve bereketin kaynağıdır.

تَبَارَكَ (tebâreke) kelimesi, bir taraftan Cenâb-ı Hakk'ın zâtı ve sıfatları itibariyle yüceliğini ve büyüklüğünü; bir taraftan da O'nun lutuf, ihsân ve ikrâmının bolluğunu haber verir. Allah Teâlâ'nın kullarına olan en büyük lutuf tecellilerinden biri, şüphesiz, en seçkin kulu Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.)'e Furkãn'ı inzâl buyurmasıdır. Furkãn, Kur'ân-ı Kerîm'in isimlerinden biridir. Mânası: "Hakla bâtılı, doğruyla eğriyi, helâlle haramı birbirinden ayıran" demektir. Bu mânasıyla Furkãn, peygamberlere gelen ilâhî vahiylerin ortak vasfıdır. (bk. Enbiyâ 21/48) Bu kelimenin "parça parça inme" anlamı da vardır. Buna göre Kur'an'ın parça parça inen bir kitap olduğuna ışık tutmakta, böylece Kur'an'ın bir bütün hâlinde indirilmesi gerektiği söyleyen müşriklere (bk. Furkãn 25/32) cevap vermektedir.

Kur'ân-ı Kerîm, bütün âlemlere, husûsîyle kıyâmete kadar gelecek akıl sahibi mükellef kişilere uyarıcı olması için indirilmiştir. "Uyarıcı" olma vasfı, hem Rasûlullah (s.a.v.), hem de Kur'an için geçerlidir. Her ikisi de bir bütünün eşit iki parçası gibi birbirini tamamlamakta ve her ikisi de akıl sahibi varlıkları, nefsânî temâyüllerinden vazgeçip Allah'ın emrine tâbi olmadıkları takdirde kahr-ı ilâhî ve ebedî azap ile korkutmaktadırlar.

Bu âyet, Nebiyy-i Ekrem (s.a.v.)'in risâletinin cihânşumûl olduğunu beyân eden âyetlerden biridir. (bk. A'râf 7/158; En'âm 6/19; Sebe' 34/28)

İbâdete lâyık gerçek ve tek ilâh, Furkãn'ı indiren Allah Teâlâ'dır:

اَلَّذِى لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ

شَرِيكٌ فِى الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا ﴿٢﴾ وَاتَّخَذُوا

مِنْ دُونِهٖٓ اٰلِهَةً لَا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ لِاَنْفُسِهِمْ

ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيٰوةً وَلَا نُشُورًا ﴿٣﴾

2. Göklerin ve yerin mutlak mülkiyeti ve hâkimiyeti yalnızca O'na aittir. O asla bir çocuk edinmemiştir. Mülk ve saltanatında O'nun bir ortağı da yoktur. O her şeyi yaratmış; her birine belli bir ölçü, biçim ve nizam tâyin etmiştir.

3. Buna rağmen müşrikler Allah'ı bırakıp birtakım ilâhlar ediniyorlar ki, bunlar bir şey yaratamadıkları gibi, üstelik kendileri yaratılmaktadır. Sonra, ne başlarına gelecek bir zararı savma, ne de kendilerine herhangi bir fayda sağlama gücüne sahiptirler. Ayrıca bunlar öldürmeye de, hayat vermeye de, yeniden diriltmeye de muktedir değildirler.

Fakat küfrün içine batmış olanlar, bütün bu gerçeklere kör ve sağır kesilerek bildiklerini okumaya devam ediyorlar:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هٰذَا إِلَّا إِفْكٌ افْتَرٰيهُ وَأَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ اٰخَرُونَ ۚ فَقَدْ جَاؤُ ظُلْمًا وَزُورًا ۚ ﴿٤﴾ وَقَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ اكْتَتَبَهَا فَهِيَ تُمْلٰى عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٥﴾ قُلْ أَنْزَلَهُ الَّذِي يَعْلَمُ السِّرَّ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۜ إِنَّهُ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٦﴾

4. Kâfirler: "Kur'an, Muhammed'in uydurduğu yalandan başka bir şey değildir; üstelik bir başka grup da bu hususta ona yardım etmektedir" dediler. Böylece onlar korkunç bir zulüm işleyip dehşetli bir yalan uydurdular.

5. Dediler ki: "Bu Kur'an öncekilerin masallarıdır. Peygamber onu kendisi için başkasına yazdırmıştır. Bu masallar ona sabah ve akşam gizlice okunup duruyor."

6. Rasûlüm! De ki: "Bu Kur'an'ı göklerin ve yerin tüm gizliliklerini bilen Allah indirmiştir. Şüphesiz O çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir."

Kur'an, bir beşer sözü değil, göklerin ve yerin tüm sırlarını bilen Yüce Allah tarafından indirilen mûcize bir kelâmdır. Onda hiçbir beşerî meleke ve kabiliyetlerle ulaşılamayacak, ancak Allah'ın vahyetmesiyle bilinecek sırlar, gayb âlemine ait bilgiler, kanun ve hakikatler yer alır. İlk günden itibaren benzerinin getirilmesi için açıktan meydan okumasına rağmen, aradan on beş asır geçtiği ve hiçbir zaman Kur'an düşmanları eksik olmadığı halde, hiç kimse onun bir benzerini, hatta onun bir sûresinin benzerini getirmeye güç

yetirememiştir. Bu durum, onun doğruluğu üzerindeki tüm şüpheleri kaldırmakta ve onun kelâm-i ilâhî olduğunu kabulü gerekli kılmaktadır.

6. âyetin "Allah'ın çok bağışlayıcı ve çok merhametli oluşu" ile tamamlanmasının husûsî bir mânası dikkat çekmektedir. Cenâb-ı Hak nihâyetsiz mağfiret ve merhamet vasıflarına sahip olduğundandır ki Kur'an düşmanlarına mühlet tanımaktadır. Yoksa Rasûlullah (s.a.v.)'e karşı yalan ithamlarından dolayı kendilerini derhal helâk edebilirdi. Ayrıca o zâlimlere, inat ve düşmanlıklarını terk edip hakîkate teslim oldukları takdirde, önceki günahlarının bağışlanacağı müjdesini vermektedir.

Müşrikler, Rasûlullah (s.a.v.)'le ilgili de şöyle asılsız iddialarda bulunuyorlardı:

وَقَالُوا مَا لِهٰذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشٖى فِى الْاَسْوَاقِ لَوْلَٓا
اُنْزِلَ اِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونَ مَعَهُ نَذٖيرًا ﴿٧﴾ اَوْ يُلْقٰٓى اِلَيْهِ كَنْزٌ اَوْ تَكُونُ لَهُ
جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا وَقَالَ الظَّالِمُونَ اِنْ تَتَّبِعُونَ اِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا ﴿٨﴾
اُنْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْاَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطٖيعُونَ سَبٖيلًا ﴿٩﴾
تَبَارَكَ الَّذٖٓى اِنْ شَٓاءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِنْ ذٰلِكَ جَنَّاتٍ تَجْرٖى مِنْ
تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ وَيَجْعَلْ لَكَ قُصُورًا ﴿١٠﴾

7. Bir de şöyle dediler: "Bu nasıl Peygamber böyle? Bizim gibi yiyip içiyor, çarşı pazarda dolaşıyor. Bari, yanısıra bir melek indirilmiş olsaydı da, kendisiyle birlikte gezip hem onun peygamberliğini doğrulasa hem de bizi Allah'ın azabına karşı uyarsaydı ya?"

8. "Yahut kendisine bir hazine verilseydi veya kendisinin zahmetsizce yiyip içeceği, geçimini temin edeceği bir bahçesi olsaydı." Bu zâlimler mü'minlere de: "Siz, başka değil, gerçekten büyülenmiş bir adamın peşine düşmüşsünüz!" dediler.

9. Rasûlüm! Bak, senin hakkında nasıl da böyle tuhaf tuhaf ve tutarsız yakıştırmalarda bulunuyorlar. Onlar işte bu yüzden sapıp gittiler; bu gidişle bir daha da doğru yolu bulamazlar.

10. O şânı öyle yüce, öyle feyiz ve bereket kaynağı bir Allah'tır ki, eğer dilese, senin için bundan daha hayırlısını verir, sana altlarından ırmaklar akan cennetler lutfeder ve senin için köşkler, saraylar yapar.

Bu âyet-i kerîmelerin iniş sebebiyle ilgili olarak şöyle bir hâdise nakledilir:

Mekke'de bir grup müşrik toplanıp: "Muhammed'e haber gönderelim, gelsin

de kendisiyle konuşalım ki, sonra ona yapacaklarımızda mazur olalım" dediler ve gelmesi için Efendimiz (s.a.v.)'e haber gönderdiler. Peygamberimiz (s.a.v.) yanlarına geldi. Ona:

"- Ey Muhammed! Seni çağırdık ki konuşalım da sonra sana yapacaklarımızda mazur olalım! Eğer bu getirdiğin dâva ile mal peşinde isen, toplayıp biriktirdiğimiz malları sana verelim. Eğer şan şeref peşinde isen seni başımıza geçirelim. Eğer kral olmak istiyorsan gel seni kral yapalım" diye tekliflerde bulundular. Allah Rasûlü (s.a.v.) şöyle cevap verdi:

"- *Söylediklerinizin hiçbirine ihtiyacım yok. Bunları ne malınızı istemek, ne aranızda an ve eref sahibi olmak, ne de kral olmak için getirdim. Bilakis Allah beni size peygamber gönderdi, bana kitap indirdi ve sizi müjdeleyip uyarmamı emretti. Ben size O'nun dinini tebliğ ettim, size öğüt verdim, nasihatte bulundum. Eğer benim getirdiklerimi kabul edecek olursanız bu, dünya ve âhirette size fayda verecek pek kıymetli bir nasiptir. Reddedecek olursanız, Allah benimle sizin aranızı ayırıncaya kadar Allah'ın takdirine sabredeceğim*" buyurdu. Onlar:

"Ey Muhammed! Bu tekliflerimizin hiçbirini kabul etmeyeceksen o takdirde Rabbinden bazı isteklerde bulun. Meselâ melek göndersin de o senin peygamberliğinin gerçek olduğunu bize söylesin. Rabbinden dile, sana bağlar bahçeler, saraylar versin. Çünkü biz senin, tıpkı bizim gibi, geçim derdine düşmüş çarşı pazarda dolaşıp durduğunu görüyoruz. Bunları sana versin ki çarşı pazar dolaşıp çalışmaktan kurtulasın, biz de iddia ettiğin gibi senin gerçekten Rabbinin katında üstün bir merteben olduğunu bilelim" dediler. Bunun üzerine Allah Rasûlü (s.a.v.):

"- *Bu söylediklerinizi yapacak değilim; bu söylediklerinizi Rabbimden isteyecek değilim. Zâten ben bunun için de gönderilmedim. unu bilin ki, Allah beni, sizi müjdelemem ve uyarmam için peygamber gönderdi*" buyurdu. Bunun üzerine bu âyet-i kerîmeler nâzil oldu. (Âlûsî, *Rûhu'l-me'ânî,* XVIII, 237)

Kâfirlerin bunca inat ve itirazlarının arkasında yatan gerçek sebep şudur:

بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا ﴿١١﴾ إِذَا
رَأَتْهُمْ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا ﴿١٢﴾ وَإِذَا أُلْقُوا
مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُقَرَّنِينَ دَعَوْا هُنَالِكَ ثُبُورًا ﴿١٣﴾ لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ
ثُبُورًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبُورًا كَثِيرًا ﴿١٤﴾

11. Aslında onlar kıyâmeti yalanladılar. Biz ise kıyâmeti yalanlayanlar için alevli bir ateş hazırlamışızdır.

12. Cehennem onları uzak bir mekândan gördüğü zaman, onun öfkeyle nasıl gürlediğini ve nasıl korkunç homurtular çıkardığını duyacaklar.

13. Zincirlerle elleri boyunlarına kelepçelenmiş, ayakları bukağılı olarak cehennemin dar bir yerine tıkıldıkları vakit, hemen orada ölsek de kurtulsak diye helâk olmak için can atacaklar.

14. Kendilerine: "Bugün bir defa helâk olmayı istemeyin. İsterseniz birçok defa helâk olmayı isteyin; bunun size bir faydası olmaz!" denilecek.

"Cehennemin onları görmesi" mecazî bir ifade olabileceği gibi, onun görme, düşünme, ölçüp biçme gibi melekelerle donatıldığı mânasına da gelebilir. Nitekim Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur.

"Kıyâmet gününde gören iki gözü, i iten iki kulağı ve konu an bir dili bulunan bir boyun cehennem ate inden çıkacak ve öyle diyecek: «Ben üç ki iyi yakalayıp cezalandırmakla görevlendirildim: İnatçı her bir zorbayı, Allah'tan ba ka bir ilâha tapan kimseleri ve suret yapanları.»" (Tirmizî, Cehennem 1)

Cehennem kâfirleri görünce, onları cezalandırmaya olan şiddetli arzusu sebebiyle son derece öfkelenecek, kaynayacak ve müthiş bir uğultu çıkaracaktır. Onun bu hâlini cehenneme atılacaklar hem görecek, hem de duyacaklardır. Âyet-i kerîmede buyrulur.

"Kâfirler cehenneme atıldıklarında, onun kendilerini yutmak için homurtularla nasıl içine doğru nefes alıp, uğuldaya uğuldaya kaynadığını işitirler. Cehennem öfkesinden neredeyse çatlayacak!.." (Mülk 67/6-7)

Şimdi gelen âyetler, cennetliklerle cehennemlikleri karşılaştırarak, insanları tercih edecekleri yol hakkında düşünmeye dâvet ediyor:

قُلْ اَذٰلِكَ خَيْرٌ اَمْ جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّت۪ي وُعِدَ الْمُتَّقُونَۜ كَانَتْ لَهُمْ جَزَٓاءً
وَمَص۪يرًا ﴿١٥﴾ لَهُمْ ف۪يهَا مَا يَشَٓاؤُ۫نَ خَالِد۪ينَۜ كَانَ عَلٰى رَبِّكَ وَعْدًا مَسْؤُ۫لًا ﴿١٦﴾

15. Rasûlüm! De ki: "Böyle bir sonuç mu daha hayırlı, yoksa kalpleri Allah'a saygıyla dopdolu olup O'na karşı gelmekten sakınanlara va'dedilen ebedî cennet mi? O cennet onlar için bir mükâfat ve nihâî bir varış yeri olacaktır.

16. Orada arzu ettikleri her şey vardır ve onlar orada ebedî kalacaklardır. Bu, Rabbinin yerine getirmeyi üstlendiği ve gerçekten istenmeye değer bir va'didir.

Cennet nimetlerini şöyle hülâsa etmek mümkündür: "Hûriler, koltuk ve yataklar, neşe ve sevinçler, rahatlıklar, güzel nasipler, güzel kokular, başka güzellikler ve ihsânlar, yepyeni lutuflar, ziyâdesiyle ikramlar, en lezzetli

içecekler, muhabbetle tokuşturulan şarap dolu kadehler, gönül genişliği, hal güzelliği, ünsiyetin kemâli, neşenin devamı, huzur ve mutluluğun tamâmı, elbiseler harîr denen ipekten, yataklar ve döşekler sündüs denen ince ipek ve istebrak denen kalın ipektendir. Nimetlerin isimleri dünyadaki isimler gibi, fakat kendileri dünyada alışılmış olandan bambaşka mâhiyet ve güzelliktedir."

Şimdi putperestlerle taptıkları putlar arasında mahşerde vuku bulacak konuşma ve tartışmalardan hazin bir manzara arz edilmektedir:

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ فَيَقُولُ ءَاَنْتُمْ اَضْلَلْتُمْ
عِبَادٖى هٰٓؤُ۬لَٓاءِ اَمْ هُمْ ضَلُّوا السَّبٖيلَ ﴿١٧﴾ قَالُوا سُبْحَانَكَ مَا كَانَ
يَنْبَغٖى لَنَٓا اَنْ نَتَّخِذَ مِنْ دُونِكَ مِنْ اَوْلِيَٓاءَ وَلٰكِنْ مَتَّعْتَهُمْ وَاٰبَٓاءَهُمْ
حَتّٰى نَسُوا الذِّكْرَ وَكَانُوا قَوْمًا بُورًا ﴿١٨﴾ فَقَدْ كَذَّبُوكُمْ بِمَا تَقُولُونَ
كَبٖيرًا ﴿١٩﴾ فَمَا تَسْتَطٖيعُونَ صَرْفًا وَلَا نَصْرًا وَمَنْ يَظْلِمْ مِنْكُمْ نُذِقْهُ عَذَابًا

17. O gün Rabbin müşriklerle onların Allah'tan başka taptıklarını huzurunda toplayacak, sonra da o tapılanlara: "Şu kullarımı siz mi sapıklığa düşürdünüz, yoksa onlar kendi kendilerine mi yoldan çıktılar?" diye soracak.

18. Onlar da şöyle cevap verecek: "Seni her türlü noksanlıklardan ve şirkten pak ve uzak tutarız! Seni bırakıp başka dostlar edinmek bize yakışmaz. Ne var ki sen bunlara ve atalarına fazl u kereminden bol bol nimetler verdin; nihâyet onlar seni anmayı unutup kitabına uymadılar, sonunda helâk olmaya müstahak bir gürûh hâline geldiler."

19. Bunun üzerine Allah putperestlere şöyle buyuracak: "İşte taptığınız bu varlıklar sizi söylediklerinizde yalancı çıkardılar. Şimdi siz ne azabı geri çevirmeye ne de kendinize yardım etmeye güç yetirebilirsiniz. Şunu bilin ki, içinizden kim zulmetmişse, ona büyük bir azap tattıracağız."

Dolayısıyla Allah'ın buyruklarını tebliğ eden peygamberin insan mı, cin mi, melek mi olması gerektiğiyle, yiyip içmesiyle uğraşmayı bırakıp onun getirdiği mesajları can kulağıyla dinlemek gerekir:

وَمَٓا اَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلٖينَ اِلَّٓا اِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَيَمْشُونَ
بَصٖيرًا ﴿٢٠﴾ فِى الْاَسْوَاقِ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً اَتَصْبِرُونَ وَكَانَ رَبُّكَ

20. Rasûlüm! Senden önce gönderdiğimiz peygamberler de mutlaka

yemek yer, çarşı pazarda dolaşırlardı. Ey insanlar! Biz, sizi birbirinizle imtihan ediyoruz; bakalım sabredebilecek misiniz? Rabbin zâten her şeyi hakkiyle görmektedir.

Peygamberlerin esas üstünlükleri Allah'tan vahiy almaları, ona tâbi olmaları ve diğer insanları da o ilâhî hakîkatlere uymaya dâvet etmeleri idi. Buradan esas faziletin şekilde değil mânada olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Allah Teâlâ insanların bir kısmını diğeri için bir imtihan vesilesi kılmıştır. Peygamberler ümmetleriyle, ümmetler peygamberleriyle imtihan edilirler. Peygamberlerin, dâvalarına karşı duran insanların çıkardıkları engeller karşısında dayanıp dayanamadıkları sınanır. İnsanlar da peygamberlere uyup uymamakla sınanırlar. İnsanların kimi zengin kimi fakir, kimi sağlıklı kimi hasta, kimi güçlü kimi zayıftır. Bunlar hep birbirleriyle denenirler. Zenginlerin fakirlere yardım edip etmedikleri, fakirlerin hallerine sabredip etmedikleri, kuvvetlilerin zayıflara yardım elini uzatıp uzatmadıkları denenir. Bu konuda ne kadar sabırlı oldukları test edilir.

Fakat âhirete imanı olmayanlar, inkârları için bahane aramaya devam ederler:

Kâfirlere Müjde Yok

وَقَالَ الَّذٖينَ لَا يَرْجُونَ لِقَٓاءَنَا لَوْلَٓا اُنْزِلَ عَلَيْنَا الْمَلٰٓئِكَةُ اَوْ نَرٰى رَبَّنَا ط
لَقَدِ اسْتَكْبَرُوا فٖٓى اَنْفُسِهِمْ وَعَتَوْ عُتُوًّا كَبٖيرًا ﴿٢١﴾ يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلٰٓئِكَةَ
لَا بُشْرٰى يَوْمَئِذٍ لِلْمُجْرِمٖينَ وَيَقُولُونَ حِجْرًا مَحْجُورًا ﴿٢٢﴾ وَقَدِمْنَٓا
اِلٰى مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَٓاءً مَنْثُورًا ﴿٢٣﴾

21. Öldükten sonra dirilip bizimle karşılaşacaklarını beklemeyenler: "Elçi olarak bize gökten melekler indirilmeli veya Rabbimizi görmeli değil miydik?" dediler. Gerçekten onlar kendilerini çok büyük gördüler ve büyük bir taşkınlıkla azdıkça azdılar.

22. Acele etmesinler; kıyâmet günü melekleri görecekler, fakat o günde inkârcı suçlulara hiçbir sevindirici haber verilmeyecek. Melekler onlara: "Size her şey yasak! Siz her türlü rahmet ve nimetten mahrumsunuz!" diyecekler.

23. Çünkü biz o gün onların yaptıkları bütün amellerin üzerine varıp, hepsini toz duman edeceğiz.

İsrâ sûresinde geçtiği üzere müşrikler Rasûlullah (s.a.v.)'den bir takım mûcizeler talep etmişlerdi. Son olarak da: **"Yahut Allah ve meleklerini karşımıza getirmelisin, onlar da senin doğruluğuna şâhitlik etmelidir"** (bk. İsrâ 17/90-92) demişlerdi. Bu, onların kendilerini büyük görmelerinin ve azgınlıkta çok ileri gitmelerinin açık bir göstergesi idi. Çünkü dünya gözüyle ne melekleri ne de Allah'ı görmek mümkündür. Melekler ancak ya ölüm anında veya azabın indirilmesi sırasında görülebilirler. İşte kâfirler, talep ettikleri doğrultuda melekleri görecekler fakat bu görme onlar için hiç de hayırlı olmayacaktır. Ya ölürken görecekler veya kıyâmet günü ilâhî azabın her taraftan kendilerini kuşattığı zaman görecekler; fakat o gün onlar için hiç de müjdeli bir haber olmayacaktır. Melekler mü'minleri cennetle müjdelerlerken (bk. Fussılet 41/30; Hadîd 57/12), ölüm ânında kâfir ve müşrikleri canları çıkıncaya kadar demirden tokmaklarla dövecekler (bk. Enfâl 8/50; Muhammed 47/27); mahşer günü de onları yetmiş arşın uzunluğunda zincirlere vurup ellerini boyunlarına bağlayarak kızgın cehennem ateşine doğru sürükleyeceklerdir. (bk. İbrâhim 14/49; Hâkka 69/30-32) Bu esnâda melekler onlara: **"Allah'ın rahmeti size haram, haram!"** diyecekler; onlar ise bir taraftan **"N'olur yapmayın, acıyın**

bize!” diye yalvaracaklar, bir taraftan da artık bütün ümit kapılarının kapandığını anlayarak, eyvahlar edecek, **“Vah bize! Demek, dönüşü olmayacak şekilde ilâhî rahmetten kovulmuşuz”** diyerek pişmanlık ateşiyle yanacaklardır.

Kâfirlerin âhiretteki hazin durumları tasvir edildikten sonra hemen bunun karşısında mü’minlerin güzel halleri sahneleniyor:

أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا ﴿٢٤﴾

24. Cennetin yârân ve yoldaşları ise o gün kalınacak yerlerin en iyisinde, dinlenme yerlerinin en güzelinde olacaklardır.

Sahâbe-i kirâmdan Ebû Sâid el-Hudrî’nin şöyle dediği rivâyet edilir:

Rasûlullah (s.a.v.) **“Miktarı dünya senesiyle elli bin yıl uzunluğundaki bir günde”** (Meâric 70/4) âyetini okuyunca ben: “O gün ne kadar da uzun!” dedim. Bunun üzerine Nebiyy-i Ekrem (s.a.v.) şöyle buyurdu: *“Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki; o gün mü’mine o kadar çok hafifletilecektir ki, dünyada kılmı olduğu bir farz namazdan dahi daha hafif ve çabuk gelecektir.”* (Heysemî, *Mecma‘u’z-zevâid,* X, 337)

Bununla birlikte o gün daha nice dehşetli olaylar meydana gelecek, nice çaresiz pişmanlıklar yaşanacak:

وَيَوْمَ تَشَقَّقُ السَّمَاءُ بِالْغَمَامِ وَنُزِّلَ الْمَلَٰئِكَةُ تَنْزِيلًا ﴿٢٥﴾ اَلْمُلْكُ
يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمٰنِ ۜ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى الْكَافِرِينَ عَسِيرًا ﴿٢٦﴾

25. O gün gökyüzü beyaz bulutlar hâlinde yarılacak ve her taraftan melekler birbiri ardınca yeryüzüne indirilecektir.

26. Gerçek mülkiyet ve hâkimiyet o gün sadece Rahmân’a aittir. Kâfirler için ise o gün, çok çetin ve zor bir gün olacaktır.

İnsanlara verilen fânî ve izâfî hâkimiyetler, mülk ve tasarruflar kıyâmet günü son bulacak, hâkimiyet mutlak mânada Allah’a ait olacaktır. O gün sadece O’nun hükmü ve kararı geçerli olacaktır. Diğer günlerin aksine artık o gün bütün hükümdarlar O’na boyun eğecek, bütün yüzler O’na dönecek ve bütün zorbalar O’nun huzurunda zilletini kabul edecektir. (bk. Mü’min 40/16)

Rasûlullah (s.a.v.) bu hususta şöyle buyurur:

“Allah Teâlâ, gökleri kıyâmet günü dürer, sonra onları sağ eliyle alır ve der ki: «Ben Melik’im, cebbârlar nerede? Büyüklük taslayan mütekebbirler nerede?» Sonra sol eliyle arzı dürer ve: «Ben Melik’im, cebbârlar, mütekebbirler nerede?» buyurur.” (Müslim, Münafıkîn 24, Ebû Dâvud, Sünnet 19/4732)

Bu bakımdan, dünyada günahlarından arınmadan küfür, şirk ve zulüm gibi günahlarla mahşere gelen insanların durumları hiç de iç açıcı olmayacaktır:

وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلٰى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِى اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا ﴿٢٧﴾ يَا وَيْلَتٰى لَيْتَنِى لَمْ اَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا ﴿٢٨﴾ لَقَدْ اَضَلَّنِى عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ اِذْ جَٓاءَنِى ۜ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْاِنْسَانِ خَذُولًا ﴿٢٩﴾

27. O gün zâlim pişmanlıktan ellerinin üzerini ısıracak ve şöyle diyecek: "Eyvâh! Keşke dünyada Peygamber'le beraber bir yol tutsaydım!"

28. "Yazıklar olsun bana! Keşke falanı dost edinmeseydim!"

29. "Vallahi, ikaz ve öğütlerle dolu olan Kur'an tam da bana ulaşmışken, beni onu anlayıp gereğini yapmaktan o uzaklaştırdı." Şeytan insanı işte böyle uçuruma sürükler, işte böyle yapayalnız yüzüstü bırakır.

"Elleri ısırmak" ifadesi, zâlimlerin mahşer günü duyacakları pişmanlığın büyüklüğünü göstermektedir. Bu bakımdan insan dünyada kimleri dost edindiğine, kimlerle birlikte bulunduğuna ve kimlerin izinden yürüdüğüne dikkat etmelidir. Rasûlullah (s.a.v.)'in bu yöndeki tavsiyeleri ne kadar güzeldir:

"İyi ve kötü arkada ın hâli, güzel koku satanla körük çekenin hâline benzer: Misk satan, ya sana güzel kokusundan bir miktar meccanen verir ya sen satın alırsın, ya da hiç değilse onunla beraber olduğun sürece güzel koku koklamı olursun. Körük çeken kimse ise, ya elbiseni yakar ya da en azından körüğün kötü kokusundan rahatsız olursun." (Buhârî, Büyû' 38; Müslim, Birr 146)

Nebiyy-i Ekrem (s.a.v.)'e: "Ey Allah'ın Rasûlü! Kendileriyle oturup kalktıklarımızın en hayırlıları kimlerdir?" diye soruldu. Efendimiz şöyle buyurdu: *"Kendisini gördüğünüz vakit size Allah'ı hatırlatan, konu ması ilminizi artıran, ameli de size âhireti hatırlatan kimsedir."* (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* X, 226)

İmam Zeynelabidîn, oğlu Muhammed Bâkır'a şöyle öğüt verir:

"Sayacağım dört zümreden kimse ile arkadaşlık etmeyesin, onlarla yola çıkmayasın:

• Fâsık: Bu içi bozuk biridir. Sırası geldiği zaman sana öyle bir şey satar ki, onda daha altı bulunmaz.

• Cimri: Çünkü senin en çok ihtiyaç duyduğun şeyi elinden almak ister.

• Yalancı: O, huysuz bir kadın tabiatındadır. Sana yakın olanı senden uzaklaştırmaya bakar. Sana uzak olanı da sana yakın göstermeye çalışır.

• Akrabasını ziyaret etmeyen: Çünkü onun, Allah'ın kitabında üç âyette lânete uğradığı bildirilmiştir." (Hânî, *el-Hadâiku'l-verdiyye*, s. 144)

Unutmayın ki, neticede en büyük pişmanlığı, Kur'an'ı terk edip Rasûlullah

Efendimiz'in şu şikâyetine uğrayanlar duyacaklardır:

وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هٰذَا الْقُرْاٰنَ مَهْجُورًا ﴿٣٠﴾ وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ ۗ وَكَفٰى بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا ﴿٣١﴾

30. Peygamber: "Rabbim! Şüphesiz kavmim bu Kur'an'ı ihmal edip büsbütün terk ettiler" dedi.

31. Rasûlüm! İşte böylece biz, yalnızca senin için değil, her peygamber için günaha boğulmuş inkârcı suçlulardan düşmanlar kıldık. Bununla birlikte yol gösterici ve yardım edici olarak Rabbin yeter!

Rasûlullah (s.a.v.)'in bu şikâyetinin hem dünyada hem de âhirette olma ihtimâli vardır. Fakat 31. âyete bakıldığında bunun dünyada olma ihtimali daha kuvvetlidir. Buna göre Efendimiz (s.a.v.) hayatta iken kavmini Allah Teâlâ'ya şikâyet etmiştir. Çünkü onlar Kur'ân-ı Kerîm'e iman etmediler. Onun hakkında gerçek dışı sözler söylediler; onun bir şiir ve bir sihir olduğunu iddia ettiler. Değer vermedikleri ve peşinden gitmedikleri gibi üstelik onu bir eğlenme ve alay konusu edindiler. Allah Rasûlü (s.a.v.)'e de düşmanlık yaptılar. Bu şikâyetin içinde Kur'ân'a iman etmemek ve karşı tavır almak bulunduğu gibi, onun müjde ve tehditlerine aldırmamak ve bilhassa lafzını okumayı terk etmek de mevcuttur. (bk. Kurtubî, *el-Câmi'*, XIII, 27-28)

31. âyette dile getirilen "Allah'ın yol gösterici" olması, sadece gerçeğin bilgisini verme mânasında değil, İslâmî hareketin doğru istikâmette ilerlemesi ve İslâm düşmanlarının strateji ve planlarının akamete uğraması için, gereken vakitte lâzım gelen "yol göstericilikte bulunmak" anlamına da gelir. Buna göre "yardım" da, bâtıla karşı amansız bir mücâdele sürdüren Hak bağlılarına yapılan her türlü ahlâkî, maddî ve mânevî yardımı içine alır.

Müşriklerin Kur'an'a yönelttikleri itirazlardan biri de, niçin onun topluca bir defada indirilmediği idi. Bunun sebep ve hikmetini açıklamak üzere buyruluyor ki:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْاٰنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً ۚ كَذٰلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا ﴿٣٢﴾ وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا ۗ ﴿٣٣﴾

32. Kâfirler: "Bu Kur'an Peygamber'e toplu olarak bir defada indirilseydi ya!" diyorlar. Halbuki biz, Kur'an'ı kalbine iyice yerleştirelim, onunla

kalbini pekiştirelim ve ortaya çıkan yeni durumlar münasebetiyle sana gerekli tâlimatı verelim diye onu böyle parça parça indiriyor ve onu sana tane tane okuyoruz.

33. Bu sebepledir ki, onlar seni zor durumda bırakmak için ne zaman bir misâl, biri soru getirecek olsalar, ona karşı biz mutlaka sana işin gerçeğini bildirmekte ve en güzel açıklamayı yapmaktayız.

Kur'ân-ı Kerîm'i bir bütün hâlinde indirmeye kadir olan Allah, böyle yapmayıp onu parça parça indirmesinin ve ağır ağır okumasının hikmetini şöyle beyân eder:

• Parça parça inen Kur'an'la Rasûlullah (s.a.v.)'in kalbine sebât vermek, onu kuvvetlendirmek ve onu cesâretle doldurmak.

• Onun ve mü'minlerin inen âyetleri okumasını, ezberlemesini ve anlamasını kolaylaştırmak.

• Ortaya çıkan yeni yeni durumlar münâsebetiyle gerekli tâlimatları vermek.

• Bunları insanlara peyderpey tebliğ etmesini, ihtivâ ettikleri ahkâmı mü'minlerle birlikte tedricî olarak tatbik etmesini sağlamak.

• Fert ve toplum olarak ümmetini terbiye ve tezkiye etmesine; onları ahlâkî, içtimâî, iktisâdî, siyâsî ve askerî yönlerden geliştirmesine yardımcı olmak. Kur'an'ın, İslâm toplumunun sosyal yapısında inkılâplar yapan öyle hükümleri vardır ki, bunlar birden bire indirilseydi tatbiki güç olurdu. Bu sebeple bu hükümler zamanı gelince indirilmiştir.

Nitekim: **"Biz Kur'an'ı insanların zihinlerine ve kalplerine sindire sindire okuyasın diye kısımlara ayırdık ve onu parça parça indirdik"** (İsrâ 17/106) âyetinde de Kur'an'ın insanlara yavaş yavaş anlatılması, hükümlerinin tedrîcen uygulanması için parça parça, âyet âyet indirildiği beyân edilir.

• Hem Peygamber (s.a.v.)'in, hem de onun izinden giden mü'minlerin heyecan ve iştiyaklarını zinde tutarak, tabiî bir süreç içinde safha safha İslâm'ı bir bütün hâlinde anlayıp yaşamalarına en uygun zemini hazırlamak.

• İnkârcıların iki de bir dile getirdikleri kafa karıştırıcı soruları, verdikleri çapraşık misâlleri, ileri sürdükleri asılsız iddiaları yerinde ve zamanında cevaplandırmak; bu hususlarda lâzım gelen açıklamaları anında ve en doğru bir şekilde yapmak. Bu durum, Efendimiz (s.a.v.)'in tebliğ hayatında çok ehemmiyetli bir yere sahiptir. Eğer Kur'an bir defada indirilmiş olsaydı, insanların peyderpey sordukları bu sorulara Peygamberimiz (s.a.v.)'in vereceği cevap kalmazdı. Halbuki, nübüvvetin açık bir alâmeti olarak Kur'an onların sorduğu tüm sorulara cevap vermiş; böylece hem Allah Rasûlü'nün hem de mü'minlerin gönülleri huzur ve sukûna kavuşmuştur.

Kur’an’ın iyi anlaşılmasına; getirdiği itikâdî ve ahlâkî kâidelerin, ibâdet ve muamelâtla ilgili hükümlerinin tatbikine bütün fert ve toplumların çok ihtiyacı vardır. Çünkü bunu başaramayanların hem dünyada hem de âhirette karşılaşacakları sonuçlar kötü olacaktır:

سَبِيلاً ﴿٣٤﴾ اَلَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلٰى وُجُوهِهِمْ اِلٰى جَهَنَّمَ اُولٰٓئِكَ شَرٌّ مَكَانًا وَاَضَلُّ

34. Bütün bunlara rağmen, yüzüstü cehenneme sürülecek olanlar var ya; işte onlar inanç ve ahlâk bakımından en kötü durumda olan ve doğru yoldan en çok sapan kimselerdir.

Kâfirlerin inanç ve ahlâk itibariyle dünyada bulundukları konum en kötü konum olduğundan, cehennemde toplandıkları bu yer de mekânların en kötüsü, en berbatı olacaktır. Onların dünyada Kur’an ve Peygamber’e düşmanlık için tuttukları yolun en sapık yol olması sebebiyle, onlara takdir edilen sonucun da böyle fenâ ve hazin olması tabiîdir.

Halbuki insanlık tarihi ibret nazarıyla tetkik edilecek olsa, vahiy nûrundan uzaklaşan toplumların fecî sonlarını görmek hiç de zor olmayacaktır:

Önceki Kavimlerden Misaller

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَا مَعَهُ اَخَاهُ هٰرُونَ وَزِيرًا ۚ ﴿٣٥﴾
فَقُلْنَا اذْهَبَا اِلَى الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا ۜ فَدَمَّرْنَاهُمْ تَدْمِيرًا ۜ ﴿٣٦﴾
وَقَوْمَ نُوحٍ لَمَّا كَذَّبُوا الرُّسُلَ اَغْرَقْنَاهُمْ وَجَعَلْنَاهُمْ لِلنَّاسِ اٰيَةً ۜ
وَاَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ عَذَابًا اَلِيمًا ۚ ﴿٣٧﴾ وَعَادًا وَثَمُودَا۟ وَاَصْحَابَ
تَبَّرْنَا تَتْبِيرًا ﴿٣٩﴾ الرَّسِّ وَقُرُونًا بَيْنَ ذٰلِكَ كَثِيرًا ﴿٣٨﴾ وَكُلًّا ضَرَبْنَا لَهُ الْاَمْثَالَ ۘ وَكُلًّا

35. Gerçek şu ki, biz Mûsâ'ya kitabı verdik, kardeşi Hârûn'u da beraberinde yardımcı kıldık.
36. Onlara: "Haydi, âyetlerimizi yalanlayan şu kavme gidin!" diye emrettik. Fakat peygamberleri yalanladıkları için sonunda onları bütünüyle yok ettik.
37. Nûh kavmine gelince, peygamberleri yalanlamaları yüzünden onları suda boğduk ve kendilerini insanlara bir ibret kıldık. Zâlimler için âhirette de elem verici bir azap hazırladık.
38. Âd'ı, Semûd'u, Ress halkını ve bunlar arasında daha nice nesilleri de inkârları sebebiyle helâk ettik.
39. Biz onların her birine öğüt alsınlar diye geçmiş milletlerden misâller getirmiştik. Fakat uyarılarımızı hiçe saymaları yüzünden hepsini şiddetli bir biçimde helâk ettik.

Burada isimleri sayılan ve sayılmayan daha nice kavimler hep aynı sebepten, yani inkâr etmeleri ve peygamberlerine karşı gelmeleri sebebiyle kahr-ı ilâhîye uğradılar. Kendilerine yapılan hiçbir ikaz, verilen hiçbir misâl onları sapıklıklarından çevirmeye yetmedi. O halde, Hz. Muhammed (s.a.v.)'e karşı gelip Kur'an'ı inkâr edenler, bahsedilen toplumların başlarına gelenlerden gerekli dersi çıkararak artık intibâha gelmeli; İslâm düşmanlığından vazgeçerek hakikate teslim olmalıdırlar.

Nitekim müşriklerin karşılaştıkları pek ibretli azap sahnelerinden birisi de şuydu:

وَلَقَدْ اَتَوْا عَلَى الْقَرْيَةِ الَّتِى اُمْطِرَتْ مَطَرَ السَّوْءِ ۜ اَفَلَمْ يَكُونُوا
يَرَوْنَهَا ۚ بَلْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ نُشُورًا ﴿٤٠﴾

40. Doğrusu müşrikler, üzerlerine azap yağmuru yağdırılan o beldeye uğramışlardı. Peki, hiç orada olup bitenleri görmüyorlar mıydı? Hayır, hayır! Aslında onlar ölümden sonra dirilişe inanmıyorlardı.

Bahsi geçen belde, Hz. Lût'un kavminin yaşadığı beldedir ki, taş yağmuruyla helâk edilmişlerdir. Mekkeli müşrikler ticâret maksadıyla Filistin ve Suriye'ye giderken bu beldenin harabelerine uğrar ve o bedbaht kavmin helâki hakkındaki dehşetli hikâyeleri dinlerlerdi. (bk. Sâffât 37/137-138)

Hâdiselere bakış ve onları değerlendirme açısından mü'min ile kâfir arasındaki fark şudur: Kâfir böyle şeylere sadece bir seyirci veya en fazla bir arkeolog gibi bakarken, mü'min aynı olaydan ahlâkî-mânevî dersler alır ve dünya hayatının ötesinde var olan hakikatler konusunda sıhhatli bir neticeye ulaşır. Bu sebepledir ki müşrikler, Rasûlullah (s.a.v.)'in sadece beşerî yönünü görüyor, peygamberlik yönünü göremiyor ve onu –hâşâ- alay konusu yapıyorlardı:

وَاِذَا رَاَوْكَ اِنْ يَتَّخِذُونَكَ اِلَّا هُزُوًاۜ اَهٰذَا الَّذٖى بَعَثَ اللّٰهُ رَسُولًا ﴿٤١﴾ اِنْ كَادَ لَيُضِلُّنَا عَنْ اٰلِهَتِنَا لَوْلَٓا اَنْ صَبَرْنَا عَلَيْهَاۜ وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ حٖينَ يَرَوْنَ الْعَذَابَ مَنْ اَضَلُّ سَبٖيلًا ﴿٤٢﴾

41. Seni gördükleri zaman: "Allah'ın peygamber olarak gönderdiği kişi bu mu? Bula bula bunu mu buldu?" diye hep alaya alıyorlardı.

42. "Eğer ilâhlarımıza tapınmakta diretip sebât etmeseydik, neredeyse bizi onlardan koparıp uzaklaştıracaktı" diyorlardı. Ama onlar, azabı gördükleri zaman, yoldan bütünüyle sapanın kim olduğunu bilecekler!

Ancak, mühim olan, "âh, keşke" demenin fayda vermediği o güne gelmeden önce uyanabilmek ve kalbin istikâmetini Allah'a kulluk yönüne çevirebilmektir. Bunu başarabilmek için de nefis putunu kırmak ve o azılı düşmanı usulüne uygun bir şekilde terbiye etmek lâzımdır:

اَرَاَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ اِلٰهَهُ هَوٰيهُۜ اَفَاَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكٖيلًاۙ ﴿٤٣﴾ اَمْ تَحْسَبُ اَنَّ اَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ اَوْ يَعْقِلُونَۜ اِنْ هُمْ اِلَّا كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ سَبٖيلًاۚ ﴿٤٤﴾

43. Rasûlüm! Nefsinin kötü arzularını kendisine ilâh edinen kimseyi gördün mü? Senin vazîfen sadece tebliğken, şimdi onun doğru yola gelip gelmemesinden sen mi sorumlu olacaksın?

44. Yoksa sen onların çoğunun gerçeği dinlediklerini veya akıllarını kullandıklarını mı sanıyorsun? Onlar tıpkı hayvan sürüsü gibidir. Hatta

izledikleri yol bakımından hayvanlardan daha şaşkın durumdadırlar.

Hz. Mevlânâ (k.s.), nefsin putlaştırılmasıyla ilgili olarak da şu muhteşem izâhta bulunur:

"Bütün putların anası, nefis putudur. Dışarıda görülen putlar, birer yılandır, halbuki nefis putu bir ejderhadır. Nefis, çakmak taşı ile demirdir. Put ise, çakmak taşından sıçrayan kıvılcımdır. O kıvılcım su ile söner. Kıvılcım söner ama, çakmak taşı ile demir su ile söndürülebilir mi? İnsanoğlu, bu ikisiyle beraber olduğu müddetçe onların şerrinden nasıl emîn olabilir? Çakmak taşı ile demirin ateşi, kendi içlerinde gizlenmiştir. Onların içlerine su girmez ki ateşi söndürsün. Su, ancak, dışarda bulunan ateşi söndürür. Nefsin ve şehvetin sembolü olan çakmak taşı ile demirden, küfrün ve bütün kötülüklerin kıvılcımları sıçrar. Dumanları yükselir. Kaptaki, küpteki su bitse de, nefis çeşmesinin suyu tazedir, kesilmeden akar durur... Nefsin, her anda bir hilesi vardır ki, onun her hilesi ile isyân denizinde yüzlerce Firavun ile o Firavun'a uyanlar batmadadır. Sen, kurtulmak istiyorsan, Mûsâ'nın Rabbine sığın. Benliğe kapılıp, firavunluk ederek imanını kaybetme. Ey kardeş! Sen Allah'ın emrine ve Azîz Peygamberimiz'in sünnetine uy da, ten Ebû Cehli'nden ve nefsânî isteklerden kurtul..." (bk. Mevlânâ, *Mesnevî,* 371-383. beyitler)

Zira nefsânî arzularını putlaştıran, onun peşinden koşan ve başka bir şey düşünemeyen kimselerin, bu durumları devam ettiği müddetçe Peygamber (s.a.v.)'in dâvetine kulak vermeleri, onu anlamaları ve akıllarını kullanarak sıhhatli bir neticeye ulaşmaları zordur. Bu tutum ve davranışlarıyla onlar, ancak düşünme melekesi bulunmayan hayvanlardan daha şaşkın ve daha izansız bir duruma düşmektedirler. Çünkü hayvanlar Rablerini bilir, O'nu tesbih eder, gidip otlayacakları yerleri bulur, bilip tanıdıkları sahiplerinin arkasından giderler. Bu ahmaklar ise kendilerini hakka yöneltenin arkasından gitmezler. Kendilerini yaratıp rızıklandıran Rablerini de tanımazlar. Bu açıdan onların hayvanlardan daha şaşkın ve aşağı seviyede oldukları anlaşılır.

Oysa varlık âleminde aklını kullanabilen insana gerçeği gösteren nice deliller ve işaretler vardır:

İlâhî Kudret Nişâneleri

أَلَمْ تَرَ إِلَى رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّ وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًا ثُمَّ جَعَلْنَا
الشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلِيلًا ﴿٤٥﴾ ثُمَّ قَبَضْنَاهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا ﴿٤٦﴾

45. Görmez misin, Rabbin gölgeyi nasıl uzatıyor? Dileseydi onu elbette hareketsiz kılardı. Sonra biz, güneşi gölgenin varlığına bir delil yaptık.

46. Sonra güneşin yükselmesiyle onu yavaş yavaş kendimize doğru çekip ortadan kaldırırız.

Güneşin doğup batışında, bununla birlikte varlıkların gölgelerinin uzayıp kısalması ve sonunda yok olmasında hem insan hayatı açısından büyük fayda ve hikmetler, hem de dünya hayatında vuku bulan dinî, içtimâî ve siyâsî hâdiselerin ortaya çıkışı, gelişmesi ve son bulması açısından alınacak mühim dersler vardır:

Birincisi; varlık âlemi bir gölge gibidir. Bir müddet var olur, sonra yok olur. Yok olan şeyler Allah'a döner. Bu, her şeyin aynen gölge gibi Allah'tan gelip Allah'a döndüğünü göstermektedir.

İkincisi; gölge tevhidin açık bir delilidir. Onu hareket ettiren bir tek ilâhî kudret vardır ve onun o kudrete boyun eğmekten başka yapabileceği bir şey yoktur. Onun emriyle uzamakta, kısalmakta, yok olmakta ve bu durum her gün tekerrür etmektedir. Aslında bu hâliyle gölge, kulun Allah'a nasıl teslimiyet göstereceğinin açık bir sembolüdür. Kul Allah'ın buyruklarına öyle teslim olmalı ki, her sözü, ameli, hatta niyet ve düşüncesi, tıpkı gölgenin ilâhî kudret altında hareket etmesi gibi, rızâ-i ilâhîye muvâfık olmalıdır

Üçüncüsü; nasıl gölge hep aynı durumda kalmıyorsa, aynı şekilde dünya üzerinde enine boyuna yayılmış görünen küfür ve şirk gölgesi de İslâm güneşi yükseldikçe dürülüp kısalacaktır. Fakat Allah Teâlâ her şeyi belli sebeplere ve kanunlara bağlayıp âni değişimler meydana getirmediğinden, özlenen bu hayırlı neticeye ulaşmak da gayret, cihâd, sabır ve tahammül istemektedir.

O Allah ki:

وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِبَاسًا وَالنَّوْمَ سُبَاتًا وَجَعَلَ النَّهَارَ نُشُورًا ﴿٤٧﴾

47. Sizin için geceyi bir örtü, uykuyu bir dinlenme, gündüzü de yeniden hayata uyanıp çalışmak üzere yeryüzünde dağılma vakti kılan O'dur.

Her gece insanların uyuması ve sabahleyin yeniden uyanması, ölümün ve yeniden dirilişin bir tâlimidir. Dolayısıyla ölümden sonraki hayatın bir gerçek olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) sabaha çıktığında:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ى اَحْيَانَا بَعْدَ مَا اَمَاتَنَا وَ اِلَيْهِ النُّشُورُ

(Elhamdu lillâhillezî ehyânâ ba'demâ emâtenâ ve ileyhin nüşûr)

"Bizi öldürdükten sonra dirilten ve ölümden sonra yeniden dirilip huzuruna kalkacağımız Allah'a hamdolsun" diye duâ ederdi. (Buhârî, Deavât 8)

Âyet-i kerîmede geceden sonra gündüzün zikredilmesi, câhiliye gecesinin sona ermekte olduğunu ve İslâm'ın parlak ilim ve hidâyet gündüzünün şafağının attığını müjdelemektedir. Dolayısıyla, câhiliye uykusunda uyuyanların eninde sonunda uyanacakları, fakat ölüm uykusuna dalmış olanların uyanmayıp kendilerini hayattan mahrum bırakacakları ve gündüzün işlerinin onlarsız da devam edip gideceği kaçınılmazdır.

Bir diğer kudret tecellisi ve tevhid delili şudur:

وَهُوَ الَّذ۪ٓي اَرْسَلَ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِه۪ۚ وَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً طَهُورًاۙ ﴿٤٨﴾ لِنُحْيِيَ بِه۪ بَلْدَةً مَيْتًا وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَٓا اَنْعَامًا وَاَنَاسِيَّ كَث۪يرًا ﴿٤٩﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَاهُ بَيْنَهُمْ لِيَذَّكَّرُواۘ فَاَبٰٓى اَكْثَرُ النَّاسِ اِلَّا كُفُورًا ﴿٥٠﴾

48. Rüzgârları rahmetinin önünde müjdeleyici olarak gönderen de O'dur. Biz, gökyüzünden tertemiz bir su indiririz.

49. O suyla ölmüş topraklara hayat bahşeder; yarattığımız nice hayvanların ve insanların su ihtiyacını karşılarız.

50. Gerçek şu ki, düşünüp öğüt alsınlar diye biz o yağmuru insanlar arasında çeşitli şekillerde evirip çevirmekteyiz. Ama yine de insanların pek çoğu inkâr ve nankörlükte direnip durmaktadır.

Gökten inen "tertemiz su"yu, gerçek mânasına ilaveten "peygamberlik nimeti" olarak da değerlendirmek mümkündür. Gökten inen suyun ölü yerleri diriltmesi ve canlılara hayat vermesi gibi nübüvvet suyu da ölü kalplere hayat vermektedir. Beşeriyete bir rahmet olarak ne zaman peygamberlik suyu gönderilmişse, cehâlet kuraklığının yerini ilim baharı, zulmün yerini adâlet ve kötülüğün yerini takvâ ve iyilik almıştır. Peygamberlerin gönderilişi, toplumlarda her zaman kesinlikle ahlâkî ve mânevî dirilişin bir müjdecisi olmuştur. Fakat bunlardan istifade edenler, yalnızca peygamberlerin hidâyetine tâbi olanlardır. Kâfirler inat ve nankörlükleri sebebiyle peygamberlik suyundan içmemiş ve onun sunduğu mânevî hayattan mahrum kalarak kendilerini kuruyup yok olmaya mahkum etmişlerdir.

Oysa:

وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِى كُلِّ قَرْيَةٍ نَذِيرًا ﴿٥١﴾ فَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ
وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا ﴿٥٢﴾

51. Biz dileseydik her şehre elbette Allah'ın azabıyla uyarıcı bir peygamber gönderirdik.

52. Fakat Rasûlüm, biz senin cihanşumûl son uyarıcı olmanı diledik. Bu sebeple kâfirlere asla itaat etme! Kur'an'ı esas alarak onlara karşı büyük bir gayretle, çok yönlü ve çok kapsamlı bir şekilde cihâd et.

Önceki dönemlerde aynı anda dünyanın çeşitli bölgelerinde vazîfe yapan birden çok peygamber olmuştur. Onlar daha ziyâde bulundukları bölge insanlarına tebliğ yapmışlardır. Ancak Son Peygamber Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.) kıyâmete kadar tüm insanlığa gönderilmiştir. Eğer Allah dileseydi onunla beraber ve ondan sonra her memlekete ayrı bir peygamber gönderebilirdi. Fakat böyle yapmamıştır. Çünkü Hâtem-i Nebiyyîn (s.a.v.) tıpkı güneş gibi bütün dünyayı aydınlatmaya yeterlidir. Ondan başka bir peygamberin gelmesine ihtiyaç yoktur. Onun Kur'an ve sünnetle birlikte ortaya koyup tatbik ettiği din dosdoğru bir yol olarak insanlığın önünde durmaktadır. En büyük hizmet ve cihâd, bu dini insanlara tebliğ etmek, ulaştırmak, anlatmak ve buna göre yaşamalarını sağlamaktır.

Varlık âleminde sergilenen bir diğer ilâhî kudret delili de denizler ve onlardaki hayrete şayân durumlardır:

وَهُوَ الَّذِى مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهٰذَا مِلْحٌ اُجَاجٌ
وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَحْجُورًا ﴿٥٣﴾

53. İki denizi birbirine doğru salıveren de Allah'tır. İşte şu susuzluğu giderici tatlı bir su, diğeri de tuzlu ve acı bir sudur. Fakat birbirlerine karışmamaları için aralarına bir engel, aşılmaz bir sınır koymuştur.

Dere ve ırmak gibi tatlı su kaynakları, denize döküldükleri yerde denizin acı suyuyla karışmadığı gibi, günümüzdeki ilmî gelişmeler ışığında denizlerde ve okyanuslarda da tatlılık, tuzluluk ve acılık oranları itibariyle farklılık arz eden su katmanlarının birbirine karışmadığı, aralarında birbirlerine karışmalarını önleyen bir engelin bulunduğu tespit edilmiştir. Allah'ın bir kudret nişânesi ve insanlara bir ibret olarak tatlı su ile acı su yan yana bulunmakta ve bu durum ister denizde ister karada olsun pek çok yerde görülmektedir. İnsanlık denizlerde bulunan o tatlı su kaynaklarından istifade etmiş ve etmektedir. 16.

asırda yaşamış bir şahsiyet olan Türk amirali Seydi Ali Reis, “Merâtü’l-Memâlik” adlı eserinde İran Körfezi’nde, denizin acı sularının altında tatlı su kaynaklarının bulunduğunu ve donanması için bunlardan faydalandığını yazar. Amerikan Petrol Şirketi de içme suyu için Zahran yakınında kuyular kazmadan önce İran Körfezi’ndeki aynı kaynaklardan su almıştı. Bahreyn yakınında da, deniz yatağında halkın son zamanlara kadar su aldığı tatlı su kaynakları vardı.

Bu izâhlara göre âyette şöyle ince bir mânaya işaret olduğu söylenebilir:

Allah Teâlâ dilediği zaman nasıl denizin tuzlu sularının altından tatlı, içilebilir su kaynakları fışkırtıyorsa, aynı şekilde büyük ve kirli bir toplumdan takvâ sahibi temiz ve iyi bir toplum çıkarabilir.

İnsanın yaratılışındaki ilâhî kudret ve azamet tecellilerine gelince:

وَهُوَ الَّذٖى خَلَقَ مِنَ الْمَٓاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا ط وَكَانَ رَبُّكَ قَدٖيرًا ﴿٥٤﴾ وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ ط وَكَانَ الْكَافِرُ عَلٰى رَبِّهٖ ظَهٖيرًا ﴿٥٥﴾

54. İnsanı sudan yaratıp, onu soy ve evlilik bağlarıyla büyük bir nesil hâline getiren de O’dur. Senin Rabbinin gücü her şeye yeter.

55. Buna rağmen onlar Allah’ı bırakıp kendilerine hiçbir fayda ve zarar veremeyen putlara tapıyorlar. Zâten kâfir, Rabbine karşı hep şeytana arka çıkmaktadır.

Rabbimiz insanı yaratıp da ona nesep ve evlilik gibi akrabalık bağları vermeseydi ve onu bir âile, bir cemiyet, bir toplum inşa edecek kabiliyetlerle donatmasaydı, insanlık hayvanlar âleminden farksız olur, herhangi bir kültür ve medeniyetten söz edilemezdi. O halde bunca hârikulâde hâdiselerin yaratıcısı, rahmeti ümitlendirici, azabı korkutucu ve ibâdete lâyık yegâne mabud olan Allah varken, hiçbir fayda veya zarar verme gücüne sahip olmayan sahte tanrılara kulluğun bir mesnedi yoktur. Fakat kâfirin ayrılmaz bir vasfı vardır: Allah’a düşman olmak ve Allah’ın karşısında yer alanlara arka çıkmak. O, Allah’a karşı çıkan herkesin yardımcısı ve savunucusu; Allah’ın dinini yüceltmeye ve hükümlerini yeryüzünde tatbik etmeye çalışan herkesin de düşmanıdır. Böylelerini Allah’ın azabıyla korkutmak lâzımdır. Bunun için:

وَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذٖيرًا ﴿٥٦﴾ قُلْ مَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ اِلَّا مَنْ شَٓاءَ اَنْ يَتَّخِذَ اِلٰى رَبِّهٖ سَبٖيلًا ﴿٥٧﴾ وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذٖى

لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِ وَكَفٰى بِهِ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا ﴿٥٨﴾

56. Rasûlüm! Biz seni ancak bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik.

57. De ki: "Tebliğime karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Ben sadece Rabbine giden yolu tutmak isteyenlere yol gösteriyorum."

58. Hiç ölmeyen, ezelî ve ebedî hayat sahibi olan Allah'a güvenip dayan. O'nu hamd ile tesbih et. Kullarının günahlarından haberdar olma konusunda O kendi kendine yeter.

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Allah'a yemin ederim ki, Cenâb-ı Hakk'ın senin vâsıtanla bir tek ki iyi hidâyete erdirmesi, en kıymetli dünya nimeti sayılan kızıl develere sahip olmandan daha hayırlıdır." (Buhârî, Ashâbu'n-Nebî 9)

Yalnız, dini tebliğ ederken bir kısım engellemelerle ve zorluklarla karşılaşmak kaçınılmazdır. Bu noktada tebliğcinin sığınıp güveneceği melce', şüphesiz ki asla ölmeyen ve ebedî hayat sahibi olan Allah Teâlâ'dır. O'na tevekkül etmek; tevekkülün bir gereği olarak da Allah'a hamdetmek, O'nu tesbih etmek, yani kulluğun icaplarını gönüllü olarak yerine getirmek lâzımdır.

58. âyetteki "O'nu hamd ile tesbih et!" ifadesini, "Allah'ın her türlü eksiklik, kusur ve ortaktan yüce olduğunu belirterek, O'nun sonsuz kudret ve yüceliğini övgüyle an!" şeklinde izâh etmek mümkündür. Cenab-ı Hak böyle bir hamde ve tesbihe lâyıktır:

اَلَّذٖي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فٖي سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى
عَلَى الْعَرْشِ اَلرَّحْمٰنُ فَسْـَٔلْ بِهٖ خَبٖيرًا ﴿٥٩﴾ وَاِذَا قٖيلَ لَهُمُ اسْجُدُوا
لِلرَّحْمٰنِ قَالُوا وَمَا الرَّحْمٰنُ اَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا وَزَادَهُمْ نُفُورًا ﴿٦٠﴾

59. O Allah ki gökleri, yeri ve aralarında bulunan her şeyi altı günde yarattı, sonra da arşa istivâ etti. O Rahmân'dır. Artık yaratılışın sırrını, her şeyi en iyi bilen Rabbine sor!

60. Onlara: "Rahmân'a secde edin!" dendiği zaman, "Rahmân da neymiş? Yani şimdi biz, sen bize emrediyorsun diye tanımadığımız şeylere secde mi edeceğiz" derler. Üstelik bu dâvet onların ancak kibirlerini ve imandan daha da uzaklaşmalarını artırır.

Varlık ve birliğinin her tarafı kuşatan bunca açık delilleri ve aşikâr nişânelerine rağmen Rahmân'ı tanımayan, O'nu inkâr eden ve O'na secdeden

yüz çeviren gâfiller vardır. Efendimiz (s.a.v.)'in dâvetini reddeden müşrikler, bunun muşahhas bir misâlidir. Onlardan Rahmân olan Allah'a secde etmeleri istendiğinde O'nu tanımadıklarını söyler, secdeden çekinirlerdi. Hatta böyle bir teklif onların İslâm'a olan nefretlerini iyice artırır, onları imandan daha da uzaklaştırırdı. İşte bu, bu hayatta olacak en büyük bir nasipsizliktir, hidâyet ve rahmet mahrumiyetidir. Kıyâmete kadar Rahmân'a secdeden uzak duran herkes, bu nasipsizler ve mahrumlar arasında yerini alacaktır. Hem de O Rahmân'ın varlığının, birliğinin, sınırsız kudret ve yüceliğinin büyük delillerini her an her yerde gördükleri halde:

تَبَارَكَ الَّذ۪ي جَعَلَ فِي السَّمَٓاءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ ف۪يهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا
مُن۪يرًا ﴿٦١﴾ وَهُوَ الَّذ۪ي جَعَلَ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً لِمَنْ اَرَادَ اَنْ يَذَّكَّرَ اَوْ اَرَادَ شُكُورًا ﴿٦٢﴾

61. Gökte burçları var eden, onların içine ışık kaynağı bir güneş ile aydınlatıcı bir ay yerleştiren Allah yüceler yücesidir, bütün nimet, feyiz ve bereketin kaynağıdır.

62. Düşünüp öğüt almak, bir de Rabbine şükretmek isteyenler için geceyle gündüzü peş peşe getiren de O'dur.

Cenâb-ı Hakk'ın gökleri, yerleri, içlerinde bulunan tüm varlıklarıyla ve bunlara hâkim olan ilâhî kanunlarıyla bu muazzam kâinat sistemini "düşünüp ders ve ibret alacak" ve Rabbine "şükredecek" kullar için düzenleyip hareket ettirmektedir. Misâl vermek gerekirse; sabah vakti mü'min kulların kalkıp sabah namazını kılmaları; öğlen vakti öğlen namazını kılmaları; ikindi, akşam, yatsı ve seher vakitleri yine o vakitlerde üzerlerine terettüp eden kulluk vazîfelerini yapmaları için her gün aksamadan döndürülüp durmaktadır. En mühim iş, İslâm'ın intibâha getirici mesajlarını gâfil gönüllere ulaştırabilmek, bu mânevî sermayeden onları da hissedâr edebilmektir. Onları, seçkin özellikleri şu şekilde haber verilen "Rahmân'ın has kulları" hâline getirebilmektir:

Rahmân'ın Has Kulları

وَعِبَادُ الرَّحْمٰنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْاَرْضِ هَوْنًا وَاِذَا خَاطَبَهُمُ
الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا ﴿٦٣﴾ وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا
﴿٦٤﴾ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ اِنَّ عَذَابَهَا
كَانَ غَرَامًا ﴿٦٥﴾ اِنَّهَا سَٓاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٦٦﴾

63. Rahmân'ın has kulları onlardır ki, yeryüzünde tevazu ve vakar ile yürürler; kendini bilmez kimseler onlara laf attığında incitmeksizin "Selâmetle!" derler, geçerler.

64. Gecelerini Rablerine secde ederek ve O'nun huzurunda kıyâma durarak geçirirler.

65. Şöyle niyâz ederler: "Rabbimiz! Cehennem azabını bizden uzaklaştır. Doğrusu onun azabı bitip tükenmez, pek korkunç ve tahammülü zor bir azaptır."

66. "Gerçekten cehenem ne kötü bir karargâh ve ne fenâ bir ikâmet yeridir!"

Kur'ân-ı Kerîm'in mü'minleri senâ etmek için kullandığı güzel vasıflardan biri de "Rahmân'ın has kulları" ifadesidir. Bu âyetlerde "Rahmân'ın has kulları şunlardır" diye başlayarak, bu mânevî dereceye yükselecek kişilerin taşımaları gereken üstün ahlâkî vasıflar sayılmaktadır:

Öncelikle onların yürüyüş tarzları zikredilmektedir. Rahmân'ın kulları, öyle kimselerdir ki, onların gidişleri, yürüyüşleri ve hareket tarzları mülayimdir. Zorba, mağrur, kibirli, saygısız, kaba ve haşin değil; sükûnet ve vakarla, alçak gönüllü bir şekilde terbiyeli, nazik ve yumuşak yürürler. Etraflarına eza ve sıkıntı vermez, sendeler gibi gitmez, hesaplı, saygılı, merhamet tavrıyla güven ve huzur yayarak giderler. Yürürken kendilerini zorlamazlar, yapmacık hareketlerde bulunmazlar. Ne kibirlenirler ne de böbürlenirler. Ne burunları havada yürürler ne de kabararak veya şişerek yürürler. Çünkü insanın sergilediği tüm davranışları gibi yürüyüşü de onun kişiliğinin ve içindeki duygularının göstergesidir. (Elmalılı, *Hak Dini,* V, 3611; Seyyid Kutub, *Fî Zılâl,* V, 2577)

İkinci olarak; câhiller, yani kendini bilmezler onlara laf attığı zaman "selâm" derler. Selâmetle neticelenecek söz söyler, yahut "selâmetle" derler. Onlar ciddilikleri, kararlılıkları ve içlerindeki büyük ideallerle uğraşıyor olmaları

nedeniyle ahmakların ahmaklıklarıyla, kendini bilmezlerin beyinsizlikleriyle ilgilenmezler. Akıllarını, vakitlerini ve emeklerini beyinsizlerle, ahmaklarla tartışmakla, onlarla kavga etmekle, dalaşmakla uğraştırmazlar, boşuna harcamazlar. Aptallarla beraber olmaktan, gereksiz davranışlarda bulunmaktan uzak dururlar. Bu tip kimselere yumuşak sözlerle karşılık verirler. Güçsüz olduklarından değil elbette tenezzül etmemekten; çaresizlikten değil üstünlük duygusundan dolayı yumuşak davranırlar. (Elmalılı, *Hak Dini,* V, 3612; Seyyid Kutub, *Fî Zılâl,* V, 2578)

Üçüncü olarak o güzel kulların karanlık gecelerde Rableriyle olan kulluk münasebetleri takdim ediliyor. Âyetteki ifade tarzı, gecenin bir bölümünde insanlar uykudayken Rahmân'ın kullarının hareketlerini tasvir maksadıyla namazdan secde ve kıyâm hareketlerini ön plana çıkarıyor. Onlar, Rablerine secdeler ve kıyamlar ederek geceliyorlar. Bu insanlar, tatlı ve rahat uykudan daha yararlı, daha dinlendirici bir şeyle meşgul oluyor, Rablerine yönelmekle, ruhlarını ve azalarını O'na bağlamakla uğraşıyorlar. Gecelerini takvâ, Allah'ın murâkabesini ve azametini tefekkür, onun azabından korkma duygularıyla geçiriyorlar. Bu güzel kullar, kendi amellerine değil Allah'ın sonsuz merhametine güveniyorlar. Rablerinin huzurunda ayakta dururken, secdeye varırken kalpleri korkuyla dolarak cehennem Allah'a sığınıyorlar.

O has kulların diğer mümtaz vasıfları şöyle sıralanıyor:

وَالَّذٖينَ اِذَٓا اَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذٰلِكَ قَوَامًا ﴿٦٧﴾

67. Onlar, harcadıklarında ne isrâf eder ne de eli sıkı davranırlar; bu ikisi arasında orta bir yol tutarlar.

"İsrâf" kelime olarak herhangi bir şeyde haddini aşmaktır. İnfakta isrâf ise, yapılan harcamalarda Allah'ın kulları için mübah kıldığı sınırı aşmaktır. "İktâr", Allah'ın emrettiği sınırın altında bir harcama yapmak, "kıvâm" ise bu iki aşırı uç ortasında mutedil bir yol tutmaktır. (Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XIX, 48)

Harcama ya bir zarûret ya bir ihtiyaç veya bir güzellik için yapılır. zarurî olan harcama yapılmayınca yaşamak mümkün olmaz. Mesela ölmeyecek kadar yemek bir zarûrettir. İhtiyaç duyulan masraf yapılmazsa güçlük çekilir. Doyacak kadar yemek ihtiyaçtır. Güzelleştirme için yapılması gereken harcama yapılmadığı takdirde ise güzellik olmaz. Güzel ve lezîz yemekler hazırlamak gibi. Her bir ferdin ve toplumun, sahip bulunduğu imkân ve kazanca göre bu derecelerden koruması gereken bir sınırı vardır. Şu halde ne zaruret ne ihtiyaç ve ne de güzellik için olmayan, faydasız, zararlı, meşrû olmayan yönlere yapılan harcama herkes için bir isrâf olduğu gibi, insanların ihtiyacı karşısında fazla yiyip içmek

de güzel karşılanmaz, hatta isrâf sınırına girmiş olur. İyilik ve yarar sağlayan şeylere harcamak ise boşa harcamak değil, üretmek olacağından isrâf sayılmaz. (Elmalılı, *Hak Dini,* V, 3613)

Gelen âyetlerde ise bahsedilen seçkin kulların haramlardan ve özellikle büyük günahlardan titizlikle uzak duruşları dikkate sunulur:

وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَۚ وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ يَلْقَ اَثَامًاۙ ﴿٦٨﴾ يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًاۗ ﴿٦٩﴾

68. Onlar, Allah ile beraber başka bir ilâha yalvarmazlar, Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymazlar ve zinâ etmezler. Kim bunları yaparsa, ağır bir cezaya çarptırılır.

69. Kıyâmet günü ona verilecek azap kat kat katlanacak ve onun içinde hor ve hakir olarak ebediyen kalacaktır.

Bu büyük günahları işleyenlere verilecek azabın "kat kat olması"yla ilgili şu izâhlar yapılabilir:

• Onun cezası hiç bitmeyecek ve tekrarlana tekrarlana devam edecektir.

• Küfür, şirk ve Allah'ı tanımama günahlarına ek olarak cana kıyma, zinâ ve diğer günahları da işlemiş olanlar, isyânları ve her bir günahları karşılığında tekrar tekrar cezalandırılacaklardır. Büyük-küçük tüm günahları için sorguya çekilecekler ve bunlardan hiç biri bağışlanmayacaktır. Sözgelimi her bir cana kıyma ve her bir zinâ eylemi için ayrı bir ceza söz konusu olacaktır.

• Onların azaplarına ilâhî muhabbet ve rızâdan ayrı kalma pişmanlığı, hicran ateşi, ebedî nimetlerden devamlı mahrum kalma ıstırabı eklenerek azapları katmerleşecektir.

Peki bu günahları işlemiş olanların ve işlemeye devam edenlerin hiç kurtulma imkanları yok mudur? Böyle tehlikeli bir durumda olanlara kurtuluş reçetesi sunmak üzere buyruluyor ki:

اِلَّا مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَاُو۬لٰٓئِكَ يُبَدِّلُ اللّٰهُ سَيِّـَٔاتِهِمْ حَسَنَاتٍۜ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٧٠﴾ وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَاِنَّهُ يَتُوبُ اِلَى اللّٰهِ مَتَابًا ﴿٧١﴾

70. Ancak tevbe edip inanan ve sâlih ameller işleyenler müstesnâ. Allah onların kötülüklerini iyiliklere çevirecektir. Çünkü Allah, çok

bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir.

71. Zâten kim tevbe edip sâlih ameller işlerse, şüphesiz o, tevbesi kabul edilmiş makbul bir kimse olarak Allah'a dönmüş olur.

Bu âyetler, Kur'ân-ı Kerîm'in en müjde verici âyetleri arasında yer almaktadır.

Burada iki mühim mâna dikkat çekmektedir:

• Kul gönülden tövbe ettiği zaman, iman ve Allah'a itaat hayatına başlar. Allah'ın yardımıyla, küfür hâlindeki kötülüklerin yerine iyi ameller işlemeye koyulur ve böylece kötülüklerinin yerini iyilikleri alır.

• Yalnızca geçmişteki kötülükleri silinmekle kalmaz, ayrıca amel defterine, Rabbine isyânı bırakıp O'na itaat yolunu benimseyen bir kul olarak yazılır. Sonra, geçmiş günahlarına üzülüp tevbe ettikçe, daha çok sâlih ameller hanesine kaydolunur. Çünkü, günahtan tevbe etmek ve af dilemek bizzat sâlih bir ameldir. Böylece, amel defterinde iyilikleri bütün kötülüklerini bastırır. Bunu başarabilen kullar, yalnızca âhirette cezadan kurtulmakla kalmaz, aynı zamanda Allah'ın büyük ve ebedî nimetlerine de kavuşmuş olurlar.

Bu sebepledir ki, Allah dostları günahkârların affedilip sâlih insan olma ihtimalini dâimâ göz önünde bulundurarak günahkâra değil günaha düşman olmuşlardır. Şu olay, bu gerçeğin güzel bir misâlidir:

Ebû'd-Derdâ Hazretleri bir gün şehri dolaşırken, halkın, bir günahkâra ağır sözlerle hakâret ettiklerine şâhid oldu. Onlara sordu:

"–Siz kuyuya düşmüş bir adam görseniz, onu oradan çıkarmaz mısınız?" Oradakiler:

"–Evet, çıkarırız!" dediler. Bunun üzerine Ebû'd-Derdâ (r.a.):

"–O halde kardeşinize ağır sözler söylemeyin, size âfiyet veren Allah'a hamd edin!" dedi. Bunun üzerine onlar:

"–Siz bu günahkâra kızmıyor musunuz?" dediler. Rasûlullah (s.a.v.)'in terbiyesinde yetişmiş bulunan güzîde sahâbî, bu suâle şöyle cevap verdi:

"–Ben onun kendisine ve şahsiyetine değil günahına kızıyorum, günahı terk ettiğinde, o yine benim din kardeşimdir." (Abdürrazzâk, *el-Musannef,* XI, 180; Ebû Nuaym, *Hilye*, I, 225)

Son olarak Rahmân'ın has kullarının şu özelliklerine dikkat çekilir:

وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا ﴿٧٢﴾

72. O has kullar, yalancı şâhitlik etmezler. Boş bir söz ve davranışa rastladıklarında ise yüz çevirip vakar içinde oradan geçip giderler.

Denilmiştir ki; şeref şu üç şeydedir:

• Büyüklere karşı saygılı olmak,

• Aynı ayardaki insanlarla hoş geçinmek,

• Düşük kimselerden de kendini uzak tutmak. (Hânî, *el-Hadâiku'l-verdiyye*, s. 260)

Şimdi de o seçkin kulların Allah'ın âyetleri karşısındaki duruşları canlı, tasvirî bir üslupla gözler önüne serilmektedir:

وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا ﴿٧٣﴾

73. Kendilerine Rablerinin âyetleri hatırlatıldığında, onlara karşı sağır ve kör gibi davranmazlar.

Bu ifadeden; duymayan, görmeyen düzmece ilâhlarına, sapık inançlarına, bâtıl düşüncelerine körü körüne sarılan müşriklere yönelik bir kınama anlaşılmaktadır. Duymadan, görmeden, düşünmeden yüzüstü bir şeye kapanma hareketi, körlerin gâfilliğini, körlüğünü ve dar düşünceliliğini tasvir etmektedir. Rahmân'ın kulları ise, inanç sistemlerinin dayandığı gerçeği ve Allah'ın âyetlerinin içerdiği doğru mesajı bilinçli olarak, görerek kavrarlar. Onların kalpleri, Allah'ın âyetlerine karşı açıktır; o âyetleri anlayarak, ibret alarak okurlar, dinlerler ve mânasını idrâk etmeye çalışırlar. (Seyyid Kutub, *Fî Zılâl,* V, 2580)

Nihâyet o has kulların, kendilerini Allah yoluna adayacak sâlih nesil ve zürriyet niyazları dile getirilir.

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ اَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ اَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ﴿٧٤﴾ اُولٰٓئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا ﴿٧٥﴾ خَالِدِينَ فِيهَا حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٧٦﴾

74. Onlar: "Ey Rabbimiz! Bize eşlerimizden ve zürriyetimizden gözümüzü aydınlatacak, gönlümüzü sevindirecek sâlih kimseler ihsân eyle! Bizi takvâ sahiplerine önder yap!" diye duâ ederler.

75. İşte bunlar, hak yolda sabır ve sebât göstermelerine karşılık cennetin yüksek makam ve köşkleriyle mükâfatlandırılacak, oraya selâm ve hürmetle buyur edileceklerdir.

76. Hem de orada ebedî kalacaklardır. Orası ne güzel bir karargâh ve ne güzel bir yerleşim yeridir!

Müttakilerin önderi olabilmek, verimli bir toprak misâli İslâmî bir âile ve toplum içinde ciddî bir ümmet şuuruyla yetişmeye, ümmete şefkat ve merhamet duygularıyla dolmaya, tüm varlığını ümmetin huzur, saâdet ve refâhı

için fedâ edebilecek bir ruh kıvamına ulaşmaya bağlıdır. Cenâb-ı Hak, İslâm ümmetini böyle önderlerden hiçbir zaman mahrum bırakmamıştır. Her dönemde ümmete şefkat ve merhamet kanatlarını tevazuyla gerecek sahipler lutfetmiştir. Bunlardan biri de dört hâlifeden sonra beşinci hâlife ünvanına lâyık görülen Ömer b. Abdülaziz (k.s.)'tur. Onun, ümmetin mesuliyetini yüklenmek husûsunda taşıdığı büyük emânet ve mesûliyet şuurunu aksettiren sayısız fazilet manzaralarından birini, hanımı Fâtıma şöyle anlatır:

"Birgün Ömer b. Abdülaziz'in yanına girdim. Namazgâhında oturmuş, elini alnına dayamış, durmadan ağlıyor, gözyaşları yanaklarını ıslatıyordu. Ona:

"–Nedir bu hâlin?" diye sordum. Şöyle cevap verdi:

"–Yâ Fâtıma! Bu ümmetin en ağır yükünü omuzlarımda taşıyorum. Ümmet içindeki açlar, fakirler, hasta olup da ilaç bulamayanlar, yalnız başına terk edilmiş dul kadınlar, hakkını arayamayan mazlumlar, küfür ve gurbet diyârındaki müslüman esirler, ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çalışma tâkatinden kesilmiş muhtaç yaşlılar ve âile efrâdı kalabalık fakir âile reisleri beni üzüntüye gark ediyor. Yakın ve uzak diyarlardaki böyle mü'min kardeşlerimi düşündükçe yükümün altında ezilip duruyorum. Yarın hesap gününde Rabbim bunlar için beni sorguya çekerse, Rasûlullah (s.a.v.) bunlar için bana itâb ve serzenişte bulunursa, ben nasıl cevap vereceğim..." (İbn Kesîr, *el-Bidâye,* IX, 208)

Bu sıfat ve özellikleri taşıyan has kullar, özel cennet odalarında esenlik dilekleri ve selâmla ağırlanırlar. Bu, onların bahsedilen özelliklerini ısrarla korumalarının, sâlih amellere devam etmelerinin ve sabretmelerinin mükâfatıdır. Bu mükâfat ve vardıkları bu cennetler ne güzeldir!

Netice olarak:

قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّى لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا ﴿٧٧﴾

77. Rasûlüm! De ki: "Eğer kulluğunuz ve yakarmanız olmasa Rabbim size ne diye değer versin ki? Fakat siz gerçekten Kur'an'ı ve Peygamber'i yalanladınız; bu sebeple azap sizin yakanızı bırakmayacaktır."

Şimdi, Furkān sûresinde kısaca temas edilen Hz. Mûsâ ve Hz. Nûh'un, Âd, Semûd ve Lût kavimlerinin kıssalarını daha geniş biçimde ve bu sûrede tertib edilen sırayla anlatmak, ayrıca bu sûrenin sonunda yer alan dehşetli uyarıyı örneklerle açıklamak üzere Şuarâ sûresi başlamaktadır:

سُورَةُ الشُّعَرَاءِ

26- ŞUARÂ SÛRESİ

26. ŞUARÂ SÛRESİ

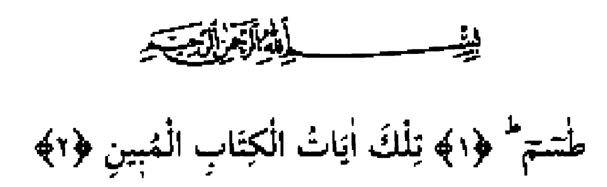
Şuarâ sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 224-227. âyetlerin Medine'de indiği söylenir. 227 âyettir. İsmini 224. âyette geçen ve "şâirler" mânasına gelen اَلشُّعَرَاءُ (şuarâ) kelimesinden alır. Sûrenin ayrıca "Tâ. Sîn. Mîm" ve birkaç peygamberin kıssasını ihtivâ etmesi sebebiyle Câmia isimleri de vardır. Resmî sıralamada 26, iniş sırasına göre 47. sûredir.

Konusu

Furkãn sûresinde yer alan "inzâr: Allah'ın azabıyla tehdit ve uyarı", bu sûrede peygamber kıssalarından verilen muşahhas misâllerle genişçe izâh edilerek, İslâm'ı tüm yönleriyle bir hayat nizamı hâlinde tebliğ ve tatbik edip yerleştirmeye çalışan Rasûlullah (s.a.v.) teselli buyrulur. Bu gâyeye matuf olarak yedi peygamber kıssası anlatılır. Bahsi geçen peygamberlerin gerçek peygamber olması gibi, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in de gerçek peygamber, ona indirilen kitabın da Allah kelâmı bir Kur'an olduğu haber verilir. Rasûlullah (s.a.v.) bir kâhin ve şâir olmadığı gibi, Kur'an da bir kehânet ve şiir değildir. Şeytanların böyle her yönüyle ulvî ve hârikulâde bir söz indirmeleri mümkün olmadığı gibi, hangi vâdide dolaştıkları belli olmayan şâirlerin de bunun gibi bir söz söylemeleri muhaldir. Sûre boyunca Cenâb-ı Hakk'ın "Azîz: çok güçlü, kuvvetli, mağlup edilemez bir kudret sahibi" ismi ile birlikte "Rahîm: çok merhametli" ismi tekrar edilir. İnsanlık tarihi, O'nun rahmet tecellilerine olduğu gibi gazap tecellilerine de şâhitlik etmektedir. Bu durumda, Allah'ın rahmetine mi, yoksa gazabına mı müstahak olmaya karar vermenin insanların kendi tercihlerine kaldığına işaret edilir.

Kendini Helâk Etme

Rahmân Rahîm Allah’ın ismiyle...

1. Tâ. Sîn. Mîm.

2. Bunlar, gerçekleri açıklayan apaçık kitabın âyetleridir.

Kur’ân-ı Kerîm insanları neye dâvet ettiğini, onlara neyi emredip neyi yasakladığını ve neyi gerçek, neyi sahte kabul ettiğini kolayca anlayabilecekleri açıklıkta anlatmaktadır. İman edip etmemek ayrı bir iş olmakla birlikte hiç kimse onun emir ve yasaklarını anlayamadığını söyleyemez. Kur’ân-ı Kerîm, ilâhî bir kitap olma bakımından da açıktır. Dili, üslûbu, işlediği konular, haber verdiği gerçekler onun tüm kâinatın Rabbinin kitabı olduğuna şehâdet eder. Bu mânada o hem bütün, hem de sûre sûre olarak bir mûcizedir. Bu sebeple Rasûlullah (s.a.v.)’in nübüvvetine inanmak için “Apaçık Kitab”ın âyetlerinden başka bir mûcizeye ihtiyaç yoktur.

Peygamber’in sorumluluğuna gelince:

لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ اَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾ اِنْ نَشَاْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِمْ
مِنَ السَّمَاءِ اٰيَةً فَظَلَّتْ اَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ ﴿٤﴾ وَمَا يَاْتِيهِمْ مِنْ
ذِكْرٍ مِنَ الرَّحْمٰنِ مُحْدَثٍ اِلَّا كَانُوا عَنْهُ مُعْرِضِينَ ﴿٥﴾ فَقَدْ كَذَّبُوا
فَسَيَاْتِيهِمْ اَنْبٰٓؤُا مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ ﴿٦﴾

3. Rasûlüm! Onlar iman etmiyorlar diye neredeyse kendini helâk edeceksin. Hayır böyle yapma!

4. Biz dilesek onlara gökten bir mûcize indiririz de, onun karşısında ister istemez boyun büker, inanmak zorunda kalırlar.

5. Fakat ne zaman kendilerine Rahmân’dan yeni bir öğüt, bir uyarı gelse, mutlaka hoşnutsuzluk içinde ondan yüz çevirirler.

6. Nitekim onlar Kur’an’ın uyarılarını da yalanladılar. Fakat alay edip durdukları şeylerin haberleri, pek yakında kendilerine gelecektir.

Eğer onlar ibret nazarıyla üzerinde yaşadıkları yeryüzüne ve aynı kara toprağın bitirdiği binbir renk, koku, çeşit ve desendeki bitkilere bakacak olsalar

bu inkâr girdabından kendilerini kurtarabilirler:

اَوَلَمْ يَرَوْا اِلَى الْاَرْضِ كَمْ اَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿٧﴾ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَةًۜ وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٩﴾

7. Peki bunlar, yeryüzüne bakıp hiç düşünmezler mi? Biz orada her güzel çiftten çeşit çeşit nice bitkiler yetiştirdik.

8. Şüphesiz bunda ilâhî kudret ve azameti gösteren apaçık bir delil, bir işaret vardır. Ama insanların çoğu yine de iman etmez.

9. Muhakkak senin Rabbin, elbette O, sonsuz kudret sahibidir, çok merhametlidir.

Allah Teâlâ, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in peygamber olmasını, ona Kur'an'ın inmesini murat etmiş, bu da gerçekleşmiştir. Yine O, İslâm'ın gâlibiyetini, İslâm düşmanlarının ise helâk ve hezimetlerini istemiştir. Nitekim peygamberler tarihi boyunca hep bu murâd-ı ilâhî tahakkuk etmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.) örneğinde bu durum yeniden tekerrür edecektir. Bunun en muşahhas delili, Cenâb-ı Hakk'ın yeryüzünde tecelli eden ilâhî kudret akışları ve azamet tezâhürleridir. Toprağı, suyu, havası ve iklimi aynı olan bir arazi üzerinde binlerce renk, koku, tat, çeşit ve şekilde faydalı ve güzel bitkiler yetişmektedir. Bu durum, Allah Teâlâ'nın üstün bir irade, nihâyetsiz bir ilim, hikmet ve kudret sahibi olduğunu gösterir.

Sûre sonuna kadar her bir peygamber kıssası anlatılırken bir taraftan kahır tecellilerine ve bir taraftan da rahmet tecellilerine yer verilmekte, bununla âhenkdâr bir şekilde Allah'ın "Azîz ve Rahîm" isimleri tekrarlanarak zikredilmektedir.

İlk misâl Hz. Mûsâ ve Firavun kıssasından:

Firavun Kavmine Git

فِرْعَوْنَۜ اَلَا يَتَّقُونَ ﴿١١﴾ وَاِذْ نَادٰى رَبُّكَ مُوسٰٓى اَنِ ائْتِ الْقَوْمَ الظَّالِمٖينَۙ ﴿١٠﴾ قَوْمَ

10. Bir vakit Rabbin Mûsâ'ya nidâ etmiş, şöyle buyurmuştu: "Şu zâlim kavme git!"

11. "Firavun'un kavmine! Onlar hâlâ Allah'a karşı gelmekten sakınmayacaklar mı?"

Peygamberimiz (s.a.v.)'i teselli etmek ve ona gelecekle alakalı başarılı olma heyecanı aşılamak üzere anlatılan ilk kıssa Hz. Mûsâ kıssasıdır. Belirtmek gerekir ki, Mûsâ (a.s.)'ın risâlet vazîfesini yerine getirme mecburiyetinde kaldığı şartlar, zâhiren Allah Rasûlü (s.a.v.)'in karşılaştığı şartlardan daha zor ve daha çetindi. Çünkü Hz. Mûsâ, Firavun ve kavmince ezilen köle bir topluma mensuptu. Buna karşılık Peygamberimiz (s.a.v.) Kureyş kabilesinin üyesiydi ve ailesi diğer kabilelerle en azından eşit bir statüye sahipti. Yine Hz. Mûsâ, Firavun'un sarayında yetiştirilmiş, büyütülmüş ve bir cinayet suçlaması sebebiyle kaçıp on sene kaldıktan sonra, hayatı uğruna kendisinden kaçtığı aynı hükümdara gitme emri almış bulunuyordu. Efendimiz (s.a.v.) için böyle bir durum söz konusu değildi. Üstelik Firavun'un imparatorluğu, zamanın en geniş ve en güçlü imparatorluğu olup Kureyş'in zayıf gücüyle kıyas bile kabul etmeyecek durumda idi. Bütün bunlara rağmen, Firavun, Hz. Mûsâ'ya hiç bir zarar veremedi, sonunda mağlup oldu. İşte Kur'an bu kıssa ile Kureyş müşriklerine ve kıyâmete kadar herkese şu dersi vermektedir: "Allah'ın yardım ettiği kişiyi kimse yenilgiye uğratamaz. Öyle zor şartlarda bile Hz. Mûsâ, bütün güç ve kuvvetine rağmen Firavun karşısında gâlip geldiğine ve hak din muzaffer olduğuna göre, ne Mekke kâfirlerinin ne de ondan sonra gelecek kâfirlerin İslâm dâvetine mâni olmaları mümkündür."

Gelelim, Firavun'a gitme emri karşısında Mûsâ (a.s.)'ı saran endişe ve korkuya:

قَالَ رَبِّ اِنّٖٓي اَخَافُ اَنْ يُكَذِّبُونِۜ ﴿١٢﴾ وَيَضٖيقُ صَدْرٖي وَلَا يَنْطَلِقُ
لِسَانٖي فَاَرْسِلْ اِلٰى هٰرُونَ ﴿١٣﴾ وَلَهُمْ عَلَيَّ ذَنْبٌ فَاَخَافُ اَنْ
يَقْتُلُونِۚ ﴿١٤﴾ قَالَ كَلَّاۚ فَاذْهَبَا بِاٰيَاتِنَٓا اِنَّا مَعَكُمْ مُسْتَمِعُونَ ﴿١٥﴾

بَنٖٓي اِسْرَٓائٖلَۜ ﴿١٧﴾ فَأْتِيَا فِرْعَوْنَ فَقُولَٓا اِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمٖينَۙ ﴿١٦﴾ اَنْ اَرْسِلْ مَعَنَا

12. Mûsâ şöyle karşılık verdi: "Rabbim! Doğrusu ben, onların beni

yalanlamalarından korkuyorum.”

13. “Göğsüm daralıyor, dilim konuşamaz oluyor. Onun için, ne olur, Hârûn’u da peygamberlikle şereflendir.”

14. “Hem benim onlara karşı işlediğim bir suçum da var. Bu yüzden beni öldürmelerinden korkuyorum.”

15. Allah buyurdu ki: “Hayır, korkmayın! Sen ve Hârûn mûcizelerimizle ona gidin. Elbette biz de sizinle beraberiz ve olup biten her şeyi işitip takip etmekteyiz.”

16. “Gidin o Firavun’a ve şöyle deyin: «Biz Âlemlerin Rabbinin gönderdiği elçileriz.»”

17. “«Artık İsrâiloğulları’nı serbest bırak, bizimle beraber gelsinler!»”

Mûsâ (a.s.)’ın, Firavun’a gönderilme emri karşısında “yalanlanma endişesi, göğsünün daralması, dilinin tutulması ve onlardan bir adamı öldürmüş olması yüzünden öldürülme tehlikesinin bulunması” gibi sebepler ileri sürmesi, asla Allah’ın emrine aldırış etmemek veya ona karşı gelmek kastiyle değildi. Bilakis bu durum, emrin kesin ve hükmün kati olduğunu bilmesi sebebiyle affını talep etme, mazeret beyân etme ve bu emrin iptalini isteme gâyesine matuftu. Bir mânada bu mühim iş karşısında acziyetini itiraftı.

Mûsâ ile Hârûn, Firavun’un karşısına çıkıp söylenmesi gereken sözleri ona aynen ilettiler. Buna karşılık:

قَالَ اَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ ﴿١٨﴾
وَفَعَلْتَ فَعْلَتَكَ الَّتِي فَعَلْتَ وَاَنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿١٩﴾ قَالَ فَعَلْتُهَا
اِذًا وَاَنَا مِنَ الضَّٓالّ۪ينَ ﴿٢٠﴾ فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِي
رَبِّي حُكْمًا وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٢١﴾ وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا عَلَيَّ
اَنْ عَبَّدْتَ بَنِي اِسْرَٓائ۪يلَ ﴿٢٢﴾

18. Firavun şöyle dedi: “Öyle mi? Biz seni henüz yeni doğmuş bebekken bağrımıza basıp yanımızda büyütmedik mi? Ömrünün pek çok yıllarını bizim aramızda geçirmedin mi?”

19. “Sonunda yapacağını da yaptın; suçsuz yere bir cana kıydın. Sen nankörün tekisin!”

20. Mûsâ şöyle cevap verdi: “Evet o işi yaptım, ama sonunun ölüme varacağını bilmeden yaptım.”

21. “Sonra da sizden korktuğum için süratle aranızdan ayrıldım. Fakat Rabbim bana ilim ve hikmet verdi ve beni peygamberlerden kıldı.”

22. “İşte başıma kaktığın bu nimet, gerçekte bir iyilik değil, İsrâiloğulları’nı kul köle yapmış olmanın bir sonucuydu.”

Mûsâ (a.s.)’ın bebekken Firavun’un sarayında kalması ve orada terbiye görmesi, Firavun’un İsrâiloğulları’nı köle edinmesi ve erkek çocuklarını öldürmesinden kaynaklanıyordu. Bu insafsız ve zorba uygulama yüzünden annesi onu sandukaya koymak ve sandukayı Nil’in engin sularına bırakmak zorunda kalmıştı. Firavun’un hizmetçileri onu buldu, getirdi. Böylece o, anne-babasının şefkat yuvasından mahrum olarak orada barınma mecburiyetinde kaldı. Bu başa kakılacak bir lutuf değil, bir çocuğa yapılacak en büyük zulümdü.

Hz. Mûsâ’nın ne demek istediğini iyi anlayan Firavun, bu kez sözü değiştirerek Mûsâ’ya dâvasının özünü sormaya yönelir. Fakat bilmezlikten gelip alaya alarak ve edepsizlik ederek Allah Teâlâ hakkında şu soruları sorar:

قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٣﴾ قَالَ رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۜ اِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ ﴿٢٤﴾ قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُٓ اَلَا تَسْتَمِعُونَ ﴿٢٥﴾ قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ اٰبَٓائِكُمُ الْاَوَّلِينَ ﴿٢٦﴾ قَالَ اِنَّ رَسُولَكُمُ الَّذٖٓى اُرْسِلَ اِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ ﴿٢٧﴾ قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۜ اِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾

23. Firavun: “Sahi, şu bahsettiğin Âlemlerin Rabbi de neyin nesi?” diye sordu.

24. Mûsâ: “O, göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunan her şeyin Rabbidir. Eğer gerçekten bir ilâhın varlığına inanmak istiyorsanız buna inanın.”

25. Firavun etrafında bulunanlara: “Bu adamın neler saçmaladığını duyuyorsunuz, değil mi?” dedi.

26. Mûsâ çekinmeden: “O, sizin de Rabbinizdir, önceki atalarınızın da Rabbidir” diye karşılık verdi.

27. Firavun yine etrafındakilere: “Size gönderilen şu sözde peygamberiniz var ya, gerçekten bir deli!” diye diretti.

28. Bu kez Mûsâ: “O, doğunun, batının ve ikisi arasında bulunan her şeyin Rabbidir. Eğer aklınızı çalıştırırsanız anlarsınız” diye cevap verdi.

Firavun’un “Âlemlerin Rabbi de neyin nesi?” tarzında alayvârî sorusuna, etrafındakilere “bu adam ne demek istiyor, neler saçmaladığını hiç duyuyor musunuz?” gibi tahkir ifadelerine ve “o kesinlikle bir deli” şeklindeki

saldırılarına rağmen, Hz. Mûsâ, vakar ve sükûnetini hiç bozmadan, Âlemlerin Rabbinin kim olduğunu ve getirdiği tevhid akidesinin ne olduğunu açık ve anlaşılır bir dille izâh etmektedir. Buna göre:

• O göklerin, yerin ve bunların arasında bulunan her şeyin Rabbidir. Dolayısıyla sadece yeryüzünde yaşayan insanlardan biri olan Firavun'un rablik iddiasının bir dayanağı yoktur. Kesin bilgi peşinde olan, bu gerçeği hemen anlayabilecektir.

• O, hem Hz. Mûsâ'nın şu an hitap etmekte olduğu kimselerin, hem de onların önceden gelip geçmiş atalarının Rabbidir. Önceki nesiller Firavunlarıyla birlikte yok olup gittikleri gibi, bunlar da yok olup gideceklerdir. Fenâ bulmakla malûl olan bir kimse nasıl olur da rablik iddia edebilir. Dolayısıyla Firavun'un rab olmasının hiçbir aklî ve mantıkî delili yoktur. Gerçek Rab, önce ve sonra gelenleriyle tüm insanları yaratan, yaşatan, rızıklandıran, öldüren ve yeniden diriltecek olan Allah'tır. O'nun hâkimiyet ve otoritesine inanmak ve teslim olmak gerekir.

• O, doğunun, batının ve ikisi arasında bulunan her şeyin Rabbidir. Her gün gördüğümüz gibi güneşi doğdurup batıran, onun doğuş ve batış yerlerini tâyin eden, değiştiren, bu sûretle gök cisimlerini hareket ettirerek bütün kâinatı idâre eden, hepsinin üzerinde hüküm süren, hepsinin gerçek sahibi ve mâliki O'dur. Aklını çalıştıranlar bu gerçeği anlamakta güçlük çekmeyeceklerdir. O halde yeryüzünün küçük bir bölgesinde hüküm süren fâsık Firavun mu, yoksa doğunun, batının ve Mısır ülkesi dâhil doğu ile batının çevrelediği her şeyin mâliki olan Allah mı gerçek Rabdir?

Bunun üzerine Firavun tehditler savurmaya başladı:

قَالَ لَئِنِ اتَّخَذْتَ إِلٰهًا غَيْرِي لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ ﴿٢٩﴾

29. Firavun: "Bak, Mûsâ! Eğer benden başka birini ilâh edinirsen, seni mutlaka zindana tıkarım" dedi.

Firavun'u bu derece tahrik eden, Hz. Mûsâ'nın kendini "Âlemlerin Rabbinin temsilcisi" olarak takdim etmesi ve ona, kendisinin ikinci derecede bir hükümdar olup en üstün otorite adına vereceği tâlimatlara itaat etmesini istemesiydi. Halbuki Firavun, bu mânada bir başka siyasî ve hukukî otorite kabul etmeye ve tebaasından birinin hâkimiyet sahibi hükümdar olarak kendi yerine bir başkasını tanımasına izin vermeye hazır değildi. Hakikî Hükümdar'ın Hz. Mûsâ vasıtasıyla gönderdiği mesaj, yalnızca "dinî" sahada değil, siyasî sahada da hâkimiyet istediğindendir ki o, "Âlemlerin Rabbi" ifadesine karşı çıkmıştır

Firavun'un tehditleri karşısında Mûsâ (a.s.) gâyet temkinli ve cesâretli bir halde konuşmasını sürdürdü:

قَالَ اَوَلَوْ جِئْتُكَ بِشَيْءٍ مُبِينٍ ﴿٣٠﴾ قَالَ فَأْتِ بِهٖٓ اِنْ كُنْتَ مِنَ
الصَّادِقِينَ ﴿٣١﴾ فَاَلْقٰى عَصَاهُ فَاِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُبِينٌ ﴿٣٢﴾ وَنَزَعَ
يَدَهُ فَاِذَا هِيَ بَيْضَٓاءُ لِلنَّاظِرِينَ ﴿٣٣﴾ قَالَ لِلْمَلَاِ حَوْلَهُٓ اِنَّ هٰذَا
لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ ﴿٣٤﴾ يُرِيدُ اَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ اَرْضِكُمْ بِسِحْرِهٖۗ
فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿٣٥﴾ قَالُٓوا اَرْجِهْ وَاَخَاهُ وَابْعَثْ فِي الْمَدَٓائِنِ
حَاشِرِينَ ﴿٣٦﴾ يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَحَّارٍ عَلِيمٍ ﴿٣٧﴾ فَجُمِعَ السَّحَرَةُ
لِمِيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍ ﴿٣٨﴾ وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ اَنْتُمْ مُجْتَمِعُونَ ﴿٣٩﴾
لَعَلَّنَا نَتَّبِعُ السَّحَرَةَ اِنْ كَانُوا هُمُ الْغَالِبِينَ ﴿٤٠﴾

30. Mûsâ: “Sana söylediklerimin doğruluğunu ispatlayan apaçık bir delil getirsem de mi?” diye karşılık verdi.

31. Firavun: “Eğer doğru söylüyorsan, haydi getir onu da görelim!” dedi.

32. Bunun üzerine Mûsâ asasını yere attı. Bir de ne görsünler, o her hâliyle kocaman bir ejderha kesilivermiş!

33. Sağ elini de koynundan çıkardı; o da bakanların gözlerini kamaştıracak kadar parlak mı parlak oluvermiş!

34. Firavun meseleyi etrafındaki ileri gelenlere sundu: “Bu gerçekten işini çok iyi bilen usta bir sihirbaz!”

35. “Büyüsüyle sizi yerinizden yurdunuzdan çıkarmak istiyor. Bu durumda ne tavsiye edersiniz?”

36. Dediler ki: “Onu ve kardeşini burada bir süre alıkoy; şehirlere de tellâllar sal.”

37. “Ne kadar bilgili, usta sihirbaz varsa hepsini toplayıp sana getirsinler.”

38. Derken, dört bir yandan getirilen sihirbazlar, önceden kararlaştırılmış belli bir günde Mûsâ’yla karşılaşmak için bir araya toplandı.

39. Halka da: “Haydi, ne duruyorsunuz, siz de toplansanıza!” diye çağrı yapıldı.

40. İleri gelenler de: “Umarız sihirbazlar gâlip gelirler de biz de onların yoluna uyarız” dediler.

Burada, Firavun’un kendisini “ilâh” olarak takdim ettiği halkına karşı ne kadar

güçsüz ve iradesiz bir hâle gelip yıkıldığı, zillete düştüğü açığa çıkmaktadır. Çünkü şu an halkın emrini beklemekte ve bu büyük hâdise karşısında nasıl davranması gerektiğini onlara danışmaktadır. İşte ayaklarının altındaki yerin sarsıldığını hisseden azgın iktidar sahiplerinin değişmez karakteri budur.

Sihirbazlar Firavun'un huzurunda:

Asâ Değnekleri Yutuyor

فَلَمَّا جَٓاءَ السَّحَرَةُ قَالُوا لِفِرْعَوْنَ اَئِنَّ لَنَا لَاَجْرًا اِنْ كُنَّا نَحْنُ
الْغَالِبِينَ ﴿٤١﴾ قَالَ نَعَمْ وَاِنَّكُمْ اِذًا لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٢﴾ قَالَ لَهُمْ
مُوسٰٓى اَلْقُوا مَٓا اَنْتُمْ مُلْقُونَ ﴿٤٣﴾ فَاَلْقَوْا حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ وَقَالُوا
بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ اِنَّا لَنَحْنُ الْغَالِبُونَ ﴿٤٤﴾ فَاَلْقٰى مُوسٰى عَصَاهُ فَاِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ﴿٤٥﴾

41. Sihirbazlar Firavun'a gelip: "Eğer üstün gelen biz olursak, herhalde bize bir mükâfat verilir!" dediler.

42. "Evet, evet" dedi Firavun, "o zaman siz benim en yakınlarımdan, gözdelerimden olacaksınız."

43. Müsâbaka başlayınca Mûsâ sihirbazlara: "Haydi, ne atacaksanız önce siz atın" dedi.

44. Onlar da derhal iplerini ve değneklerini yere atıp: "Firavun'un gücü ve izzeti hakkı için, gâlip gelen kesinlikle biz olacağız, biz" dediler.

45. Sonra da Mûsâ asâsını yere attı; bir de ne görsünler asâ, onların göz boyayıp uydurdukları şeyleri yalayıp yutuveriyor!

Sihirbazlar, menfaatleri icâbı değer verdikleri Firavun'un izzetine yemin ederek iplerini ve değneklerini atıp, sonra bunların âniden kocaman bir ejderhaya dönüşen Mûsâ (a.s.)'ın asâsı tarafından bir lokmada yutulup yok olduklarını görünce işin ciddiyetini kavradılar. Hz. Mûsâ'nın kendileri gibi bir sihirbaz olmadığını, gösterdiği hârikulâde olayın da ancak Allah'ın kudretiyle vuku bulacak bir mûcize olduğunu anlamakta gecikmediler: (bk. A'râf 7/115-119; Tâhâ 20/65-69)

فَاُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ ﴿٤٦﴾ قَالُٓوا اٰمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٧﴾
رَبِّ مُوسٰى وَهٰرُونَ ﴿٤٨﴾ قَالَ اٰمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ اَنْ اٰذَنَ لَكُمْ اِنَّهُ
لَكَبِيرُكُمُ الَّذ۪ي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ لَاُقَطِّعَنَّ اَيْدِيَكُمْ
وَاَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَاُصَلِّبَنَّكُمْ اَجْمَع۪ينَ ﴿٤٩﴾ قَالُوا لَا ضَيْرَ
اِنَّٓا اِلٰى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ ﴿٥٠﴾ اِنَّا نَطْمَعُ اَنْ يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطَايَانَٓا اَنْ كُنَّٓا اَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٥١﴾

46. Gerçeği farkeden sihirbazlar derhal secdeye kapandılar:

47. "Şüphesiz biz Âlemlerin Rabbine iman ettik!"

48. “Mûsâ ve Hârûn’un Rabbine!” dediler.

49. Firavun hiddetle: “Demek, ben size izin vermeden ona iman ettiniz ha! Meğer size sihri öğreten ustanız oymuş! Ama size ne yapacağımı yakında bileceksiniz! Ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim ve hepinizi mutlaka asacağım!” diye bağırdı.

50. Sihirbazlar: “Hiç önemi yok” dediler, “biz nasıl olsa Rabbimize döneceğiz.”

51. “Doğrusu biz, Mûsâ’ya inananların ilki olduğumuz için, umarız Rabbimiz hatalarımızı bağışlar.”

Burada insan kalbinin hidâyet ve dalâlet bakımından ne kadar esrârengîz bir husûsiyete sahip olduğu dikkat çekmektedir. Biraz önce dünyadan başka bir hedefi olmayan bu insanlar, bir anda seçkin mü’minler hâline geldiler. Hem de azgın, zâlim bir iktidarın karşısında apaçık iman etmelerinin ne gibi sonuçları ve cezaları olacağını düşünmeden, zorba iktidar sahibinin ne söyleyeceğine ve ne yapacağına aldırmadan imanlarını haykırdılar. Firavun’un “asarım, keserim” tehditlerine karşı da metânetlerini bozmadan: **“Hiç önemi yok, biz nasıl olsa Rabbimize döneceğiz”** (Şuarâ 26/50) dediler ve önceki günahları için de Allah Teâlâ’dan bağışlanma niyaz ettiler. (bk. A‘râf 7/120-126; Tâhâ 20/70-73)

Sihirbazların şehâdetinin ardından vuku bulan hâdiseler öyle bir noktaya geldi ki nihâyet:

وَاَوْحَيْنَٓا اِلٰى مُوسٰٓى اَنْ اَسْرِ بِعِبَادٖٓي اِنَّكُمْ مُتَّبَعُونَ ﴿٥٢﴾ فَاَرْسَلَ
فِرْعَوْنُ فِي الْمَدَٓائِنِ حَاشِرٖينَۚ ﴿٥٣﴾ اِنَّ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ لَشِرْذِمَةٌ قَلٖيلُونَۙ ﴿٥٤﴾
وَاِنَّهُمْ لَنَا لَغَٓائِظُونَۙ ﴿٥٥﴾ وَاِنَّا لَجَمٖيعٌ حَاذِرُونَ ﴿٥٦﴾ فَاَخْرَجْنَاهُمْ
مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍۙ ﴿٥٧﴾ وَكُنُوزٍ وَمَقَامٍ كَرٖيمٍۙ ﴿٥٨﴾ كَذٰلِكَۜ
وَاَوْرَثْنَاهَا بَنٖٓي اِسْرَٓائٖلَۜ ﴿٥٩﴾

52. Biz Mûsâ’ya: “Kullarımı geceleyin yola çıkar; çünkü Firavun ve ordusu arkadan mutlaka sizi takip edecekler” diye vahyettik.

53. Bu arada Firavun asker toplamak üzere bütün şehirlere tellâllar saldı.

54. Halkı kışkırtmak için de şöyle seslendi: “Şu İsrâiloğulları bölük pörçük, üç beş çapulcudan ibarettir.”

55. “Fakat boylarına poslarına bakmadan bizi öfkelendiriyorlar.”

56. “Ama biz de tedbirli, hazırlıklı büyük bir topluluğuz.”

57. Böylece biz onları, İsrâiloğulları’nın peşine düşürerek o çok güzel

bağlardan, bahçelerden, akıp giden su kaynaklarından sürüp çıkardık.

58. Onca hazinelerden, servetlerden, kendilerince çok değerli o yüksek makam ve mevkilerden de...

59. Her şey işte böyle oldu. Sonunda, benzer büyük nimetleri İsrâiloğulları'na bahşettik.

Sihirbazlarla müsâbakadan sonra Hz. Mûsâ'ya hemen Mısır'dan ayrılma emri verilmemiş, epey bir müddet İsrâiloğulları ile birlikte orada kalmıştır. Arada geçen bu süre zarfında meydana gelen hâdiseler A'râf sûresi 127-135, Yûnus sûresi 83-89, Mü'min sûresi 23-46 ve Zuhruf sûresi 46-56. âyetlerde haber verilir. Ancak kıssa burada hülâsa edilerek hemen Hz. Mûsâ ile Firavun arasındaki mücâdelenin son bölümüne geçilir. Hedef, apaçık âyetleri gördükten sonra bile inadında direnen Firavun'un hazin akıbetiyle, kendisini ilâhî yardımın adım adım takip ettiği Mûsâ (a.s.)'ın nihaî zaferini göstermektir.

Aslında Firavun'un yaptığı, kendisi ve ordusunun helâki için planlanan ilâhî küllî planın tâbiî bir uzantısıydı. Cenâb-ı Hak bu bahaneyle onları bağlarından, bahçelerinden, pınarlarından, derelerinden, servet ve hazinelerinden, içinde rahat rahat oturdukları kâşânelerinden söküp çıkardı. İsrâiloğulları uzun zaman silahlı mücâdele verselerdi, onları yurtlarından çıkarmada belki bu kadar başarılı olamazlardı. Bu açıdan, "Allah yapacak seyredeceksin, Allah yıkacak seyredeceksin" sözü ne kadar mânidârdır. Neticede, yıllar sonra da olsa, bu verimli topraklar ve nimetlere Allah'ın lutfuyla İsrâiloğulları vâris olmuşlardır.

Tekrar kıssaya dönecek olursak:

فَاَتْبَعُوهُمْ مُشْرِق۪ينَ ﴿٦٠﴾ فَلَمَّا تَرَٓاءَ الْجَمْعَانِ قَالَ اَصْحَابُ مُوسٰٓى
اِنَّا لَمُدْرَكُونَۚ ﴿٦١﴾ قَالَ كَلَّاۚ اِنَّ مَعِيَ رَبّ۪ي سَيَهْد۪ينِ ﴿٦٢﴾ فَاَوْحَيْنَٓا
اِلٰى مُوسٰٓى اَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَۜ فَانْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ
كَالطَّوْدِ الْعَظ۪يمِۚ ﴿٦٣﴾ وَاَزْلَفْنَا ثَمَّ الْاٰخَر۪ينَۚ ﴿٦٤﴾ وَاَنْجَيْنَا مُوسٰى
وَمَنْ مَعَهُٓ اَجْمَع۪ينَۚ ﴿٦٥﴾ ثُمَّ اَغْرَقْنَا الْاٰخَر۪ينَۜ ﴿٦٦﴾

60. Derken Firavun ve ordusu güneş doğup ortalığı aydınlatırken onlara yetişti.

61. İki topluluk birbirini görecek kadar yaklaşınca, Mûsâ'nın beraberindekiler: "Eyvâh! Yakalandık!" dediler.

62. Mûsâ: "Hayır, korkmayın!" dedi, "Rabbim elbette benimledir. Bana kurtuluş yolunu mutlaka gösterecektir."

63. Biz de Mûsâ'ya: "Asân ile denize vur!" diye emrettik. Mûsâ vurur vurmaz deniz yarıldı, on iki yol açıldı, öyle ki koridor gibi açılan yolların iki yanındaki sular birer büyük dağ gibi yığıldı.

64. Firavun ve ordusunu da oraya yaklaştırdık.

65. Mûsâ'yı ve beraberinde bulunan herkesi kurtardık.

66. Ardından diğerlerini suda boğduk.

Anlatılan bu kıssada Peygamber düşmanlarının alacağı bir ders vardır:

الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٦٨﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٦٧﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ

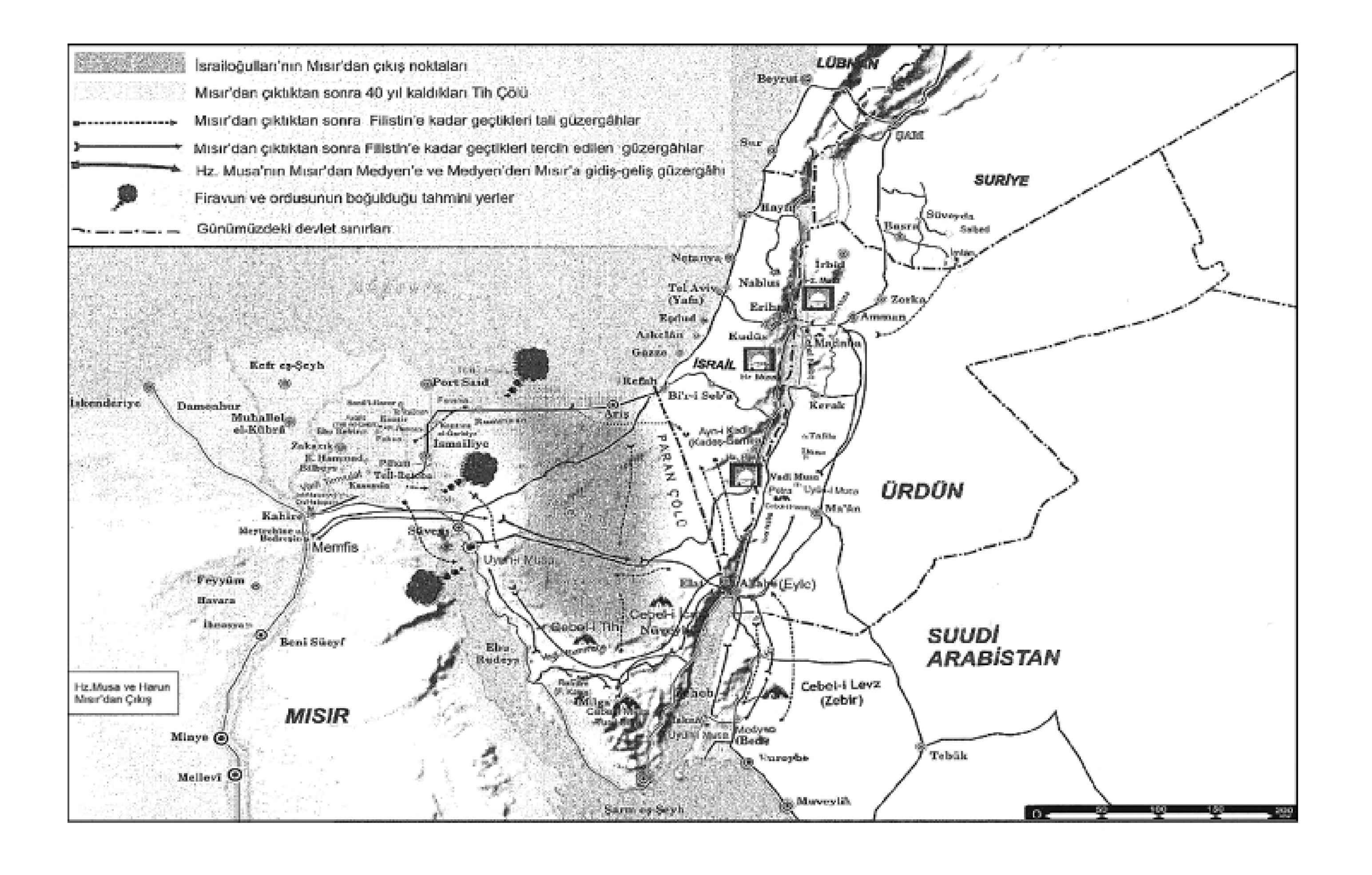
67. Şüphesiz bunda ilâhî kudret ve azameti gösteren apaçık bir delil, bir işaret vardır. Ama insanların çoğu yine de iman etmez.

68. Muhakkak senin Rabbin, elbette O, sonsuz kudret sahibidir, çok merhametlidir.

Bu kıssada kâfirler için bir ibret vardır. Çağlar boyu Kur'an'ın karşısına düşmanca dikilen ve dikilecek olan kâfirlerin akılları başlarına gelmesi için, Firavun'un durumuna düşmeleri mi gerekiyor? Bu kıssada mü'minler için de bir ders ve işaret vardır: Bir zamanlar Firavun'un olduğu gibi şer güçler belli bir müddet hâkim görünseler de, Allah Teâlâ, Hz. Mûsâ misâlinde görüldüğü üzere uzun vâdede lutf u keremiyle hakkı hâkim kılacak ve bâtılı yok edecektir. Ayrıca burada Rasûlullah (s.a.v.)'i teselli vardır. Gösterdiği mûcizelere rağmen kavmi tarafından yalanlanan Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) bu duruma üzülmekteydi. Ona Hz. Mûsâ'nın durumu misâl verilerek teselli edilmekte, sabretmesi ve Allah'tan yardım beklemesi istenmektedir.

Şimdi ilâhî kudret ve rahmetin sergilendiği bir başka hâdiseye geçiliyor:

İsrailoğulları'nın Mısır'dan çıkış noktaları
Mısır'dan çıktıktan sonra 40 yıl kaldıkları Tih Çölü
Mısır'dan çıktıktan sonra Filistin'e kadar geçtikleri tali güzergâhlar
Mısır'dan çıktıktan sonra Filistin'e kadar geçtikleri tercih edilen güzergâhlar
Hz. Musa'nın Mısır'dan Medyen'e ve Medyen'den Mısır'a gidiş-geliş güzergâhı
Firavun ve ordusunun boğulduğu tahmini yerler
Günümüzdeki devlet sınırları
LÜBNAN
Beyrut
ŞAM
SURİYE
Sur
Hayfa
Basra
Netanya
Irbid
Nablus
Tel Aviv
(Yafa)
Eriha
Zerka
Amman
Kudüs
Askelân
Gazze
İSRAİL
Kefr eş-Şeyh
Port Said
Refah
Bi'r-i Seb'a
İskenderiye
Damenhur
Muhallel
el-Kübra
Ariş
Kerak
Zakazik
İsmailiye
PARAN ÇÖLÜ
ÜRDÜN
Vadi Musa
Ma'an
Kahire
Memfis
Süveyş
Uyun-i Musa
Feyyûm
Havara
Eylat
Akabe (Eylc)
Cebel-i Tih
Beni Süeyf
Ebu
Rudeys
SUUDİ
ARABİSTAN
Cebel-i Levz
(Zebir)
Hz.Musa ve Harun
Mısır'dan Çıkış
MISIR
Minye
Mellevi
Tebük
Şarm eş-Şeyh
Muveylih
0
50
100
150
200

Benim Dostum Allah’tır

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ اِبْرٰهِيمَۢ ﴿٦٩﴾ اِذْ قَالَ لِاَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٧٠﴾
قَالُوا نَعْبُدُ اَصْنَامًا فَنَظَلُّ لَهَا عَاكِفِينَ ﴿٧١﴾ قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكُمْ
اِذْ تَدْعُونَ ﴿٧٢﴾ اَوْ يَنْفَعُونَكُمْ اَوْ يَضُرُّونَ ﴿٧٣﴾ قَالُوا بَلْ وَجَدْنَا
اٰبَاءَنَا كَذٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٧٤﴾ قَالَ اَفَرَاَيْتُمْ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٧٥﴾
اَنْتُمْ وَاٰبَاؤُكُمُ الْاَقْدَمُونَ ﴿٧٦﴾

69. Rasûlüm! Onlara İbrâhim’in kıssasını da anlat.

70. Hani o babasına ve kavmine: “Nedir bu taptıklarınız böyle?” diye sordu.

71. Onlar da: “Bir takım putlara tapıyoruz; onlara tapmaya da devam edeceğiz” diye karşılık verdiler.

72. İbrâhim: “Peki ama” dedi, “siz kendilerine yalvardığınızda onlar sizi duyabiliyorlar mı?”

73. “Yahut size bir fayda ya da zarar verebiliyorlar mı?”

74. “Hayır” dediler, “fakat biz atalarımızın da böyle yaptığını gördük ve bunu benimsedik.”

75. İbrâhim şunları söyledi: “Öyle de, nelere taptığınıza şöyle bir bakmaz mısınız?”

76. “Sizin ve eskiden beri atalarınızın tapageldiği şeylere?”

İbrâhim (a.s.), putlarla alakalı menfî kanaatini bir cümleyle kısaca hülâsa ettikten sonra hemen en yüce dost Allah Teâlâ’nın zikrine geçer:

فَاِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِي اِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿٧٧﴾ اَلَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ
يَهْدِينِ ﴿٧٨﴾ وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ ﴿٧٩﴾ وَاِذَا مَرِضْتُ
فَهُوَ يَشْفِينِ ﴿٨٠﴾ وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ ﴿٨١﴾ وَالَّذِي اَطْمَعُ
اَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ ﴿٨٢﴾

77. “Şunu bilin ki, onlar benim düşmanımdır. Ancak Âlemlerin Rabbi olan Allah dostumdur:”

78. “Beni yaratan ve bana doğru yolu gösteren O’dur.”

79. “Beni yedirip içiren O’dur.”

80. “Hastalandığım zaman bana şifâ veren O’dur.”

81. “Beni öldürecek, sonra yeniden diriltecek olan O’dur.”

82. “Hesap günü hatalarımı bağışlayacağını umduğum da yine O’dur.”

İbrâhim Halîlullah (a.s.) çok sevdiği Mevlâsı’nın zikrini uzatmıştır. Çünkü sevgiliyi çokça anmak ve gayrin zikrinden yüz çevirmek muhabbetin alâmetlerindendir. Âşıkların tenezzühü, rahat ve huzuru, ancak maşuklarının zikir bahçelerinde gezip dolaşmaları ile mümkündür. Zâhitler evratlarının sayısıyla, onları saymakla meşguldürler; ihtiyaç sahipleri ihtiyaçlarını sayıp dökerler, duâlarını uzatıp dururlar; âşıklar ise bütün nefeslerini maşuklarının zikri ve senâsıyla geçirir, hep O’nu anar dururlar. (bk. Kuşeyrî, *Letâifü’l-i ârât*, II, 401)

İbrâhim (a.s.), Rabbinin kim olduğunu beyân eden ifadelerden sonra, bu kez ilâhî dergâha yönelerek duâ etmeye başlar:

رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ ﴿٨٣﴾ وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ ﴿٨٤﴾ وَاجْعَلْنِي مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ ﴿٨٥﴾ وَاغْفِرْ لِأَبِي إِنَّهُ كَانَ مِنَ الضَّالِّينَ ﴿٨٦﴾ وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ ﴿٨٧﴾ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ﴿٨٨﴾ إِلَّا مَنْ أَتَى اللّٰهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٩﴾

83. “Rabbim! Bana ilim ve hikmet ver; beni sâlihler kullarının arasına ilhak eyle!”

84. “Bana gelecek nesiller arasında doğrulukla ve hayırla anılmayı nasip et!”

85. “Beni, içinde ebedî nimetlerin kaynadığı cennetin vârislerinden kıl!”

86. “Baba mı da bağışla; çünkü o yolunu şaşıranlar arasında.”

87. “İnsanların diriltilecekleri gün beni rezil rüsvâ eyleme!”

88. “O gün ne mal fayda verir, ne de evlat.”

89. “Ancak Allah’ın huzuruna tertemiz bir kalple gelenler kurtulur!”

Kıyâmet günü mallar da evlatlar da insana bir fayda sağlamayacak; tek geçerli akçe “kalb-i selîm” olacaktır. “Kalb-i selim”in özellikleri şunlardır:

- Küfür, şirk ve şüphelerden arınmış,
- Her türlü cehâlet ve kötü huylardan temizlenmiş,
- İman esaslarına samimiyetle inanmış, mânen sağlıklı,
- Allah korkusuyla ve aşkıyla âdeta yılan ısırmış gibi delik deşik olmuş,
- Sünnet-i seniyyeye gönülden bağlı olup bid‘atlerden uzak duran,

• Mal ve evlât sahibi olduğu için şımarmayan tertemiz bir kalp.

İsmâil Hakkı Bursevî “kalb-i selîm”in üç mühim vasfını şöyle açıklar: Hiç kimseyi incitmeyen kalp; hiç kimseden incinmeyen kalp; her türlü duygu, düşünce, söz ve fiilinde devamlı Allah Teâlâ’nın rızâsını arayan kalp.

Böyle bir selîm kalbe ulaşabilmek için, kalbin ince ve hassâs çizgileri üzerinde son derece dikkatli ve gayretli olmayı gerektiren bir çalışma yapmanın zarûreti ortadadır. Bir şâirimiz bu zarûreti şöyle dile getirir: “Esâsen gönül aynasında kâinatın bütün nakışları açıktır, âşikârdır. Yapılacak iş, o kalbi her türlü kirlerden ve paslardan arındırarak cilâlamaktır. Bu sebeple kalpten Allah’ın dışındaki tüm varlıkların sevgi ve ilgilerini tamâmen uzaklaştırınca, orada Hakk’ın nûru bütün haşmetiyle ortaya çıkar. Asıl maksat, kalbi bu şekilde temizleyip parlatabilmektir.”

Şimdi de, insanların Allah’ın huzurunda toplandıkları mahşer yerinden nakledilen şu manzaralara bakın:

وَاُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّق۪ينَۙ ﴿٩٠﴾ وَبُرِّزَتِ الْجَح۪يمُ لِلْغَاو۪ينَۙ ﴿٩١﴾

وَق۪يلَ لَهُمْ اَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَۙ ﴿٩٢﴾ مِنْ دُونِ اللّٰهِۜ هَلْ يَنْصُرُونَكُمْ اَوْ يَنْتَصِرُونَۜ ﴿٩٣﴾

90. O gün cennet, kalpleri Allah’a saygı ile dopdolu olup günahlardan sakınanlara yaklaştırılacak.

91. Cehennem de tüm korkunçluğu ile azgınların karşısına çıkarılacak.

92. Onlara şöyle seslenilecek: “Nerede o dünyadayken taptıklarınız,”

93. “Allah’tan başka? Şimdi size yardım edebiliyorlar mı? Veya en azından kendilerine olsun faydaları var mı?”

Fakat ne çare ki:

فَكُبْكِبُوا ف۪يهَا هُمْ وَالْغَاوُنَۙ ﴿٩٤﴾ وَجُنُودُ اِبْل۪يسَ اَجْمَعُونَ ﴿٩٥﴾

قَالُوا وَهُمْ ف۪يهَا يَخْتَصِمُونَۙ ﴿٩٦﴾ تَاللّٰهِ اِنْ كُنَّا لَف۪ي ضَلَالٍ مُب۪ينٍۙ ﴿٩٧﴾

اِذْ نُسَوّ۪يكُمْ بِرَبِّ الْعَالَم۪ينَ ﴿٩٨﴾ وَمَٓا اَضَلَّنَٓا اِلَّا الْمُجْرِمُونَ ﴿٩٩﴾

فَمَا لَنَا مِنْ شَافِع۪ينَۙ ﴿١٠٠﴾ وَلَا صَد۪يقٍ حَم۪يمٍ ﴿١٠١﴾ فَلَوْ اَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِن۪ينَ ﴿١٠٢﴾

94. Ardından hem putlar, hem de onlara tapan azgınlar tepetaklak cehenneme atılacaklar.

95. İblîs’in bütün orduları da.

96. Orada birbirlerini suçlayarak diyecekler ki:

97. "Allah'a yemin olsun ki biz dünyada gerçekten apaçık bir sapıklık içinde imişiz."

98. "Çünkü sizi Âlemlerin Rabbiyle aynı seviyede tutuyorduk."

99. " Bizi de yoldan çıkaranlar, şu o azgın kâfirlerden başkası değildir."

100. "Ama şimdi ne bir şefaatçimiz var bizim."

101. "Ne de candan bir dostumuz."

102. "Âh, keşke dünyaya tekrar dönebilsek de, mü'minlerden olsak!"

Mahşer yerinde uyanışın onlara sağlayacağı bir fayda yoktur. Onlar, kendilerini ateşten kurtaracak ne bir şefaatçi ne de candan bir dost bulabileceklerdir. Yalnızca mü'minlerin dostlukları ebediyen devam edecektir. Kâfirler dünyada dostluk yemini etmiş olsalar bile, birbirlerine düşman kesileceklerdir. Allah Teâlâ buyurur: **"O gün bütün dostlar birbirine düşman kesilecektir. Ancak gönülden Allah'a saygı duyan, O'nun emirlerini yerine getirip yasaklarından kaçınan müttakîler müstesnâ."** (Zuhruf 43/67)

Sonuç olarak:

الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَةً وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾ وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ

103. Şüphesiz bütün bu olup bitenlerde pek büyük bir ibret vardır. Ama insanların çoğu yine de iman etmez.

104. Muhakkak senin Rabbin, elbette O, sonsuz kudret sahibidir, çok merhametlidir.

Mü'minlerle kâfirler arasında süregelen amansız mücâdeleyi gözler önüne seren ve zâlimleri ne fecî bir sonucun beklediğini haber veren bir başka ibretli kıssa:

Ücretim Allah'a Ait

كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٠٥﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ
أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٠٦﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٠٧﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ
وَأَطِيعُونِ ﴿١٠٨﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلٰى
رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٠٩﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١١٠﴾ قَالُوا أَنُؤْمِنُ
لَكَ وَاتَّبَعَكَ الْأَرْذَلُونَ ﴿١١١﴾ قَالَ وَمَا عِلْمِي بِمَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ﴿١١٢﴾ إِنْ حِسَابُهُمْ إِلَّا عَلٰى رَبِّي لَوْ تَشْعُرُونَ ﴿١١٣﴾
وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٤﴾ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿١١٥﴾

105. Nûh kavmi de peygamberleri yalanladı.

106. Kardeşleri Nûh onlara şu öğütte bulundu: "Artık Allah'tan korkup günahlardan sakınmaz mısınız ?"

107. "Şüphesiz ben size gönderilmiş güvenilir bir peygamberim."

108. "O halde Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin."

109. "Ben tebliğime karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretimi verecek olan, ancak Âlemlerin Rabbi Allah'tır."

110. "Artık Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin."

111. Onlar da: "Senin peşinden gelenler toplumun en bayağı kimseleri iken, bizim sana inanmamızı nasıl beklersin?" dediler.

112. Nûh şunları söyledi: "Onların geçmişte neler yaptıklarına dâir benim bir bilgim yoktur."

113. "Onların hesâbı yalnızca Rabbime aittir; biraz insafla düşünseniz bunu anlarsınız."

114. "Ben mü'minleri yanımdan kovacak da değilim."

115. "Ben sadece apaçık bir uyarıcıyım."

Nûh (a.s.), kendisinin Allah tarafından gönderilmiş bir peygamber olduğu hususunda iki delil ileri sürmektedir:

• O, peygamber olmadan evvel de halkı arasında doğru ve güvenilir bir insandı. İnsanları kandırmayan, onlara yalan söylemekten çekinen bir insan, nasıl olur da kalkıp Allah adına yalan söyleyebilir?

• Belki onun dünyalık bir menfaat elde etmek için böyle bir yola girmiş

olabileceği düşünülebilir. Buna karşı Nûh (a.s.)'ın ileri sürdüğü ikinci delil de, tebliğine karşı insanlardan hiçbir ücret talep etmemesi ve mükâfatını sadece Allah Teâlâ'dan beklemesidir. Bu iki husûsiyet, bütün peygamberlerin ortak vasfıdır.

Bilinmelidir ki peygamberlerin vazîfesi, kimin inanıp kimin inanmayacağına karar vermek veya kimi yanlarında tutup kimi uzaklaştıracaklarının hesabını yapmak değil, Allah'ın dinini tebliğ etmek ve hangi kesimden olursa olsun kendilerine inananlara kol kanat gerip müşfikâne bir yolla onların tüm dertleriyle alâkadâr olmaktır. (bk. Hicr 15/88; Abese 80/1-5) Kendini müstağni görüp dâvete kulak vermeyenleri ise durumuna göre ya kendi hâline bırakmak (bk. Abese 80/5-7), ya da onlarla en güzel yollarla mücâdele etmektir. (bk. Nahl 16/125) Bu sebeple Hz. Nûh, o zayıf kimseleri yanından kovmasının mümkün olmadığını, onların hesaplarının Allah'a ait olduğunu söylemekle yetinmiştir.

Hz. Nûh'un tebliğine karşı kavminin tepkisi oldukça sert ve inkâr yanlısıydı:

قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَا نُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ ﴿١١٦﴾ قَالَ
رَبِّ اِنَّ قَوْمِي كَذَّبُونِ ﴿١١٧﴾ فَافْتَحْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا وَنَجِّنِي
وَمَنْ مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾ فَاَنْجَيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ
الْمَشْحُونِ ﴿١١٩﴾ ثُمَّ اَغْرَقْنَا بَعْدُ الْبَاقِينَ ﴿١٢٠﴾

116. Dediler ki: "Ey Nûh! Eğer bu dâvandan vazgeçmezsen mutlaka taşlanarak öldürüleceksin!"

117. Sonunda Nûh Allah'a şöyle yalvardı: "Rabbim! Şüphesiz kavmim beni yalanladı."

118. "Artık benimle onlar arasında hükmünü ver. Beni ve beraberimdeki mü'minleri kurtar!"

119. Bunun üzerine biz de onu ve onunla beraber bulunanları dolu bir gemide taşıyarak kurtardık.

120. Sonra da geride kalan bütün inkârcıları suda boğduk.

Unutmamak gerekir ki:

اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَةً وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٢١﴾ وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٢٢﴾

121. Şüphesiz bütün bu olup bitenlerde pek büyük bir ibret vardır. Ama insanların çoğu yine de iman etmez.

122. Muhakkak senin Rabbin, elbette O, sonsuz kudret sahibidir, çok merhametlidir.

Bir başka ibret dolu tarihî hâdise de Âd kavminin yaptıkları ve başlarına gelenlerdir:

كَذَّبَتْ عَادٌۨ الْمُرْسَلِينَۚ ﴿١٢٣﴾ اِذْ قَالَ لَهُمْ اَخُوهُمْ هُودٌ اَلَا تَتَّقُونَۚ
﴿١٢٤﴾ اِنّ۪ي لَكُمْ رَسُولٌ اَم۪ينٌۙ ﴿١٢٥﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَط۪يعُونِۚ ﴿١٢٦﴾
وَمَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍۚ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلٰى رَبِّ الْعَالَم۪ينَۜ ﴿١٢٧﴾
اَتَبْنُونَ بِكُلِّ ر۪يعٍ اٰيَةً تَعْبَثُونَۙ ﴿١٢٨﴾ وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ
تَخْلُدُونَۚ ﴿١٢٩﴾ وَاِذَا بَطَشْتُمْ بَطَشْتُمْ جَبَّار۪ينَۚ ﴿١٣٠﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ
وَاَط۪يعُونِۚ ﴿١٣١﴾ وَاتَّقُوا الَّذ۪ٓي اَمَدَّكُمْ بِمَا تَعْلَمُونَۚ ﴿١٣٢﴾ اَمَدَّكُمْ
بِاَنْعَامٍ وَبَن۪ينَۙ ﴿١٣٣﴾ وَجَنَّاتٍ وَعُيُونٍۚ ﴿١٣٤﴾ اِنّ۪ٓي اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظ۪يمٍۜ ﴿١٣٥﴾

123. Âd kavmi de peygamberleri yalanladı.

124. Kardeşleri Hûd onlara şu öğütte bulundu: "Artık Allah'tan korkup günahlardan sakınmaz mısınız?"

125. "Şüphesiz ben size gönderilmiş güvenilir bir peygamberim."

126. "O halde Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin."

127. "Ben tebliğime karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretimi verecek olan, ancak Âlemlerin Rabbi Allah'tır."

128. "Siz, böyle gösteriş ve eğlence olsun diye, her tepeye anıt gibi binalar dikip duracak mısınız?"

129. "Kendiniz için de, dünyada ebedî kalacakmış gibi hep böyle sağlam köşkler, kaleler mi inşa edeceksiniz?"

130. "Mazlum ve biçâre insanları elinize geçirdiğiniz zaman, onlara hep böyle acımasız zorbalar gibi mi davranacaksınız?"

131. "Artık Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin."

132. "Öyle bir zattan korkun ki, bildiğiniz bunca nimetleri size verdi."

133. "Size sağmal hayvanlar, oğullar bahşetti."

134. "Bağlar, bahçeler ve akıp duran kaynaklar ihsân etti."

135. "Doğrusu ben sizin adınıza, dehşet verici büyük bir günün azabından korkarım."

Hz. Hûd onların bozuk hal ve davranışlarını ıslah etmeye çalıştı. Özellikle şu üç nokta üzerinde durdu:

• Âd kavmi büyük yolların yanında bulunan yüksek tepelere, ihtiyaç için değil,

sadece övünmek ve gösteriş için; ihtişam, servet ve kuvvetlerinin bir tezâhürü olarak işaretler, yüksek binâlar yapıyorlardı. Gelip gidenleri bu yüksek noktalardan kontrol ediyor, onlarla oynuyor, alay ediyorlardı.

• Dünyada ebedî kalacakmış gibi sapasağlam evler, köşkler, kaleler, su sarnıçları ve barajlar yapıyorlardı. Her türlü fizikî, mâlî ve zihnî imkânlarını bu uğurda harcıyorlardı. Hayatta lüks ve zevkten başka bir düşünceleri yoktu. Ölümü akıllarına bile getirmiyor, hiçbir âhiret endişesi taşımıyorlardı.

• İyice zorbalaşmışlar; kalplerinde fakir, zayıf ve yoksullara karşı hiçbir merhamet duygusu kalmamıştı. İnsanlıktan tamâmen uzaklaşmışlardı. Güçleri yettiği herkesi, özellikle zayıf ve güçsüzleri eziyor, dövüyor, öldürüyor, onlara her türlü barbarlığı revâ görüyorlardı.

Fakat azgın kavim Hz. Hûd'un ikaz ve irşatlarına aldırış etmediler:

قَالُوا سَوَٓاءٌ عَلَيْنَٓا اَوَعَظْتَ اَمْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْوَاعِظ۪ينَۙ ﴿١٣٦﴾ اِنْ
هٰذَٓا اِلَّا خُلُقُ الْاَوَّل۪ينَۙ ﴿١٣٧﴾ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّب۪ينَۚ ﴿١٣٨﴾ فَكَذَّبُوهُ
فَاَهْلَكْنَاهُمْۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَةًۜ وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُؤْمِن۪ينَ ﴿١٣٩﴾
وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَز۪يزُ الرَّح۪يمُ ﴿١٤٠﴾

136. Şöyle karşılık verdiler: "Sen öğüt versen de vermesen de bizim için farketmez. Bildiğimizden vazgeçmeyiz!"

137. "Çünkü bizim tuttuğumuz bu yol, öteden beri atalarımızın takip ettiği âdetlerinden başka bir şey değildir."

138. "Bu sebeple biz, öğle dediğin gibi, cezalandırılacak falan da değiliz."

139. Bedbaht kavim böylece Hûd'u yalanladılar da biz de onları helâk ettik. Şüphesiz bütün bu olup bitenlerde pek büyük bir ibret vardır. Ama insanların çoğu yine de iman etmez.

140. Muhakkak senin Rabbin, elbette O, sonsuz kudret sahibidir, çok merhametlidir.

Âd kavminin azgın halleri ile Mekke kâfirlerinin ve günümüzde onlar gibi davrananların halleri arasında benzerlik açıktır. Dolayısıyla bu kıssada Allah'ın nimetlerine nankörlük edenlerin hazin âkıbetleri gözler önüne serilerek, aynı durumda olan insanlara dersler verilmektedir.

İmanla küfür arasındaki mücâdelenin nasıl sonuçlandığını gösteren bir diğer tarihî hâdise şudur:

Allah’tan Korkun Bana İtaat Edin

كَذَّبَتْ ثَمُودُ الْمُرْسَل۪ينَۚ ﴿١٤١﴾ اِذْ قَالَ لَهُمْ اَخُوهُمْ صَالِحٌ
اَلَا تَتَّقُونَۚ ﴿١٤٢﴾ اِنّ۪ي لَكُمْ رَسُولٌ اَم۪ينٌۙ ﴿١٤٣﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ
وَاَط۪يعُونِۚ ﴿١٤٤﴾ وَمَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍۚ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلٰى رَبِّ
الْعَالَم۪ينَۜ ﴿١٤٥﴾ اَتُتْرَكُونَ ف۪ي مَا هٰهُنَٓا اٰمِن۪ينَۙ ﴿١٤٦﴾ ف۪ي جَنَّاتٍ
وَعُيُونٍۙ ﴿١٤٧﴾ وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَض۪يمٌۚ ﴿١٤٨﴾ وَتَنْحِتُونَ
مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَارِه۪ينَۚ ﴿١٤٩﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَط۪يعُونِۚ ﴿١٥٠﴾ وَلَا
تُط۪يعُٓوا اَمْرَ الْمُسْرِف۪ينَۙ ﴿١٥١﴾ اَلَّذ۪ينَ يُفْسِدُونَ فِي الْاَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿١٥٢﴾

141. Semûd kavmi de peygamberleri yalanladı.

142. Kardeşleri Sâlih onlara şu öğütte bulundu: “Artık Allah’tan korkup günahlardan sakınmaz mısınız?”

143. “Şüphesiz ben size gönderilmiş güvenilir bir peygamberim.”

144. “O halde Allah’a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin.”

145. “Ben tebliğime karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretimi verecek olan, ancak Âlemlerin Rabbi Allah’tır.”

146. “Siz burada hep güven içinde kendi hâlinize bırakılacağınızı mı sanıyorsunuz?”

147. “Bağların, bahçelerin içinde, akan pınarların başında.”

148. “Ekili tarlaların ve meyveleri olgunlaşmış, yüklü salkımlarıyla dalları kırılacak derecede sarkmış gönül alıcı hurmalıklar arasında.”

149. “Böyle sandığınız için mi, şımarık kimseler olarak dağlardan büyük bir ustalıkla görkemli evler yontuyorsunuz?”

150. “Artık Allah’a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin.”

151. “Sakın, o her işi aşırılık olanların isteklerine uymayın.”

152. “İşi gücü dünyada bozgunculuk çıkarmak olan ve fakat düzeltme adına hiçbir şey yapmayan o kimselerin...”

Hz. Sâlih de diğer peygamberler gibi doğru sözlü, güvenilir, tebliğini sırf Allah rızâsı için yapan ve insanlardan maddî hiçbir menfaat beklemeyen seçkin bir insandı. Kavmine Allah’ın dinini tebliğ etti, nasihatlerde bulundu. Fakat onun şefkat ve merhamet yüklü bu irşadına rağmen:

قَالُوا اِنَّمَا اَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرٖينَۚ ﴿١٥٣﴾ مَا اَنْتَ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَاۚ فَأْتِ
بِاٰيَةٍ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقٖينَ ﴿١٥٤﴾ قَالَ هٰذِهٖ نَاقَةٌ لَهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ
شِرْبُ يَوْمٍ مَعْلُومٍۚ ﴿١٥٥﴾ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُٓوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ
يَوْمٍ عَظٖيمٍ ﴿١٥٦﴾ فَعَقَرُوهَا فَاَصْبَحُوا نَادِمٖينَۙ ﴿١٥٧﴾ فَاَخَذَهُمُ
الْعَذَابُۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةًۜ وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنٖينَ ﴿١٥٨﴾ وَاِنَّ
رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزٖيزُ الرَّحٖيمُۚ ﴿١٥٩﴾

153. Onlar şöyle karşılık verdiler: “Sen gerçekten iyice büyülenmiş birisin.”

154. “Sen de ancak bizim gibi ölümlü bir insansın. Eğer doğru söyleyenlerden isen, haydi bize bir mûcize getir de görelim!”

155. Sâlih dedi ki: “İstediğiniz mûcize işte şu dişi devedir. Kuyudan su içme hakkı bir gün onun, belli bir gün de sizindir.”

156. “Sakın ona bir kötülük yapmayın; yoksa büyük bir günün azabı sizi kıskıvrak yakalayıverir!”

157. Derken onlar deveyi boğazladılar; ne var ki çok geçmeden yaptıklarına pişman oldular.

158. Çünkü azap onları yakalayıvermişti. Şüphesiz bütün bu olup bitenlerde pek büyük bir ibret vardır. Ama insanların çoğu yine de iman etmez.

159. Muhakkak senin Rabbin, elbette O, sonsuz kudret sahibidir, çok merhametlidir.

Bir diğer örnek Lût kavminden:

كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍۨ الْمُرْسَلٖينَۚ ﴿١٦٠﴾ اِذْ قَالَ لَهُمْ اَخُوهُمْ لُوطٌ
اَلَا تَتَّقُونَۚ ﴿١٦١﴾ اِنّٖي لَكُمْ رَسُولٌ اَمٖينٌۙ ﴿١٦٢﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ
وَاَطٖيعُونِۚ ﴿١٦٣﴾ وَمَا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍۚ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلٰى رَبِّ
الْعَالَمٖينَۜ ﴿١٦٤﴾ اَتَاْتُونَ الذُّكْرَانَ مِنَ الْعَالَمٖينَۙ ﴿١٦٥﴾ وَتَذَرُونَ
مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ اَزْوَاجِكُمْۜ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ ﴿١٦٦﴾
قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَا لُوطُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمُخْرَجٖينَ ﴿١٦٧﴾ قَالَ

إِنِّى لِعَمَلِكُمْ مِنَ الْقَالِينَ ﴿١٦٨﴾ رَبِّ نَجِّنِى وَأَهْلِى مِمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٩﴾ فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُٓ أَجْمَعِينَ ﴿١٧٠﴾ إِلَّا عَجُوزًا فِى الْغَابِرِينَ ﴿١٧١﴾ ثُمَّ دَمَّرْنَا الْاٰخَرِينَ ﴿١٧٢﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ ﴿١٧٣﴾

160. Lût kavmi de peygamberleri yalanladı.

161. Kardeşleri Lût onlara şu öğütte bulundu: "Artık Allah'tan korkup günahlardan sakınmaz mısınız?"

162. "Şüphesiz ben size gönderilmiş güvenilir bir peygamberim."

163. "O halde Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin."

164. "Ben tebliğime karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretimi verecek olan, ancak Âlemlerin Rabbi Allah'tır."

165. "İnsanlar içinde böyle göz göre göre erkeklere mi şehvetle yaklaşıyorsunuz?"

166. "Rabbinizin sizin için yaratıp helâl kıldığı eşlerinizi bırakıyorsunuz. Gerçekten siz haddi aşan bir gürûhsunuz."

167. Onlar: "Ey Lût!" dediler, "Eğer işimize karışmaktan vazgeçmezsen kesinlikle sen yurdumuzdan sürülüp çıkarılacaksın!"

168. Lût onlara: "Şüphesiz ben, yaptığınız bu işten nefret ediyorum" dedi.

169. Ardından da: "Rabbim! Beni ve âilemi bunların yaptıklarından kurtar!" diye yalvardı.

170. Biz de onu ve bütün ailesini kurtardık.

171. Sadece Lût'un yaşlı karısı helâk olanlar arsında kaldı.

172. Ardından, diğerlerini toptan imhâ ettik.

173. Üzerlerine öyle müthiş bir taş yağmuru yağdırdık ki sorma! Uyarılıp da doğru yola gelmeyenlerin yağmuru, gerçekten ne fenâ bir yağmur oldu.

Dikkat etmek gerekir ki:

إِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٧٤﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٧٥﴾

174. Şüphesiz bütün bu olup bitenlerde pek büyük bir ibret vardır. Ama insanların çoğu yine de iman etmez.

175. Muhakkak senin Rabbin, elbette O, sonsuz kudret sahibidir, çok merhametlidir.

Lût kavminin kıssasında, peygamberin dâvetine karşı çıkan ve özellikle onların yaptığı günahı işleyen fert ve toplumlar için ilâhî bir ikâz ve helâk edilme

tehdidi vardır. Günümüzde bu günahın normal bir şeymiş gibi benimsenip hayâsızca terviç edilmesi, ne büyük bir ahlâkî sefâlet ve yok oluş sebebidir.

Mü'minlerle kâfirler arasındaki tarih boyu devam eden amansız mücâdelenin ve bu mücâdele sonunda kazananlarla kaybedenlerin durumunu çok ibretli kesitler hâlinde aktaran bir diğer hâdise de şudur:

كَذَّبَ اَصْحَابُ لْـَٔيْكَةِ الْمُرْسَل۪ينَۚ ﴿١٧٦﴾ اِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ
اَلَا تَتَّقُونَۚ ﴿١٧٧﴾ اِنّ۪ي لَكُمْ رَسُولٌ اَم۪ينٌۙ ﴿١٧٨﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ
وَاَط۪يعُونِۚ ﴿١٧٩﴾ وَمَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍۚ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلٰى رَبِّ
الْعَالَم۪ينَۜ ﴿١٨٠﴾ اَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِر۪ينَۚ ﴿١٨١﴾
وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَق۪يمِۚ ﴿١٨٢﴾ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ اَشْيَٓاءَهُمْ
وَالْجِبِلَّةَ الْاَوَّل۪ينَۜ ﴿١٨٤﴾ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْاَرْضِ مُفْسِد۪ينَۚ ﴿١٨٣﴾ وَاتَّقُوا الَّذ۪ي خَلَقَكُمْ

176. Eyke halkı da peygamberleri yalanladı.

177. Şuayb onlara şu öğütte bulundu: "Artık Allah'tan korkup günahlardan sakınmaz mısınız?"

178. "Şüphesiz ben size gönderilmiş güvenilir bir peygamberim."

179. "O halde Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin."

180. "Ben tebliğime karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretimi verecek olan, ancak Âlemlerin Rabbi Allah'tır."

181. "Ölçeği tam yapın. Eksik ölçerek başkalarına zarar verenlerden olmayın."

182. "Tarttığınızda da doğru terazi ile tartın."

183. "İnsanların mallarını eksilterek, onları haklarından mahrum etmeyin. Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın."

184. "Sizi de, sizden önceki nesilleri de yaratan Allah'tan korkun!"

"Eyke", sık ağaçlık, ormanlık yer demektir. "Ashâbü'l-Eyke" de orada yaşayan insanlardır. Hz. Şuayb hem kendi kavminin yaşadığı Medyen'e (bk. A'râf 7/85), hem de burada beyân buyrulduğu üzere Eyke halkına peygamber olarak gönderilmiştir. Medyen'e gönderilişinden bahsedildiğinde "kardeşleri Şuayb" ifadesi kullanılırken (bk. Hûd 11/84), "Ashâbü'l-Eyke"ye gönderilişi söz konusu edildiğinde bu kayıt düşülmez. Çünkü o, nesep itibariyle Medyenlilerin kardeşi idi, fakat Ashâb-ı Eyke'nin kardeşi değildi.

Tüm peygamberler gibi doğru sözlü, emin ve ihlâslı bir elçi olan Şuayb (a.s.) da

tebliğde bulunduğu insanlardan insanların hak ve hukuklarına saygılı olmalarını istedi. Fakat güzel ve tesirli konuşması itibariyle “Hatîbü’l-Enbiyâ”[17] ünvanıyla anılan Hz. Şuayb’ın bu nasihatleri kâr etmedi:

قَالُوا اِنَّمَا اَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَۙ ﴿١٨٥﴾ وَمَا اَنْتَ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا وَاِنْ
نَظُنُّكَ لَمِنَ الْكَاذِبِينَۚ ﴿١٨٦﴾ فَاَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسَفًا مِنَ السَّمَاءِ اِنْ
كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَۜ ﴿١٨٧﴾ قَالَ رَبّ۪ي اَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨٨﴾
فَكَذَّبُوهُ فَاَخَذَهُمْ عَذَابُ يَوْمِ الظُّلَّةِۜ اِنَّهُ كَانَ عَذَابَ يَوْمٍ
عَظ۪يمٍ ﴿١٨٩﴾ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَةًۜ وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُؤْمِن۪ينَ ﴿١٩٠﴾
وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَز۪يزُ الرَّح۪يمُۚ ﴿١٩١﴾

185. Dediler ki: “Sen gerçekten büyülenmiş birisin.”

186. “Sen de ancak bizim gibi ölümlü bir insansın. Biz senin kesinlikle yalancı biri olduğuna inanıyoruz.”

187. “Eğer doğru söyleyenlerden isen, haydi üzerimize göğü parça parça düşür!”

188. Şuayb: “Rabbim sizin yaptıklarınızı çok iyi biliyor” dedi.

189. Hâsılı onlar Şuayb’ı yalanlamayı sürdürdüler. Derken, etrafı kapkara bulutların kapladığı o günde bir felâket onları yakalayıverdi. Gerçekten o, büyük bir günün azabı idi.

190. Şüphesiz bütün bu olup bitenlerde pek büyük bir ibret vardır. Ama insanların çoğu yine de iman etmez.

191. Muhakkak senin Rabbin, elbette O, sonsuz kudret sahibidir, çok merhametlidir.

Anlatıldığına göre Allah Teâlâ, üzerlerine cehennem kapılarından bir kapı açtı, onlara son derece şiddetli bir sıcak gönderdi. Nefes alamaz oldular, evlerine girdiler, gölgenin onlara bir faydası olmadı. Suyun da bir faydası olmadı. Sıcaktan kavrulup piştiler. Ondan kurtulmak için ovaya kaçtılar. Bu kez Cenâb-ı Hak üzerlerine bir bulut gönderdi ve bu bulut onları gölgelendirdi. Orada birazcık serinlik, rahatlık ve hoş rüzgâr buldular. Biri diğerini çağırmaya başladı; böylece hepsi o bulutun altında toplandı. Nihâyet Yüce Allah, o bulutu alevle tutuşturdu. Altlarından yer sarsıldı, kavrulan çekirgelerin yandığı gibi yandılar ve küle döndüler. (Taberî, *Câmi‘u’l-beyân,* XIX, 134)

Buraya kadar ilâhî mesajı elden ele taşıyan bir kısım peygamberlerin

hayatlarından örnekler verildi. Şimdi söz insanlığa büyük bir lutuf olarak bahşedilen son Peygamber ve son kitaba gelmiş bulunmaktadır:

Hatîbu'l-Enbiyâ: Peygamberler arasında hitabetiyle ve güzel konuşmasıyla ün yapmış peygamber.

Kalbe İnen Nûr

وَاِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٩٢﴾ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْاَمِينُ ﴿١٩٣﴾ عَلٰى
قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ ﴿١٩٤﴾ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ ﴿١٩٥﴾

192. Şüphesiz bu Kur'an, Âlemlerin Rabbi Allah tarafından indirilen bir kitaptır.

193. Onu Rûhu'l-Emîn indiriyor,

194. Senin kalbine. Uyarıcılardan olasın diye.

195 Apaçık bir Arapça ile.

Cebrâil (a.s.)'ın "Rûhu'l-Emîn" yani "Güvenilir Ruh" ismiyle anılması dikkat çekicidir. Hedef, Kur'ân-ı Kerîm'in tağyir, tahrif ve tebdile maruz maddî bir vasıta aracılığı ile değil de, hiç bir maddîliği olmayan, bütünüyle güvenilir saf bir Ruh aracılığı ile vahyedildiğini beyân etmektir. Bu Güvenilir Ruh, Allah'ın âyetlerini, kendisine emânet edilen lafız ve mâna, şekil ve muhteva içinde aynen getirmektedir. Onun âyetlerde herhangi bir değişiklik yapması, onlara şu veya bu şekilde ilâvede bulunması mümkün değildir.

Öyle Kur'an ki:

وَاِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْاَوَّلِينَ ﴿١٩٦﴾ اَوَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ اٰيَةً اَنْ يَعْلَمَهُ عُلَمٰٓؤُا بَنِٓي اِسْرَٓائِيلَ ﴿١٩٧﴾

196. Onun ineceğinden, önceki ümmetlerin kitaplarında da bahsedilmiştir.

197. Bu gerçeği İsrâiloğulları âlimlerinin bilmesi, müşrikler için yeterli bir delil teşkil etmez mi?

Kur'ân-ı Kerîm'in önceki ilâhî kitaplarda olmasını iki türlü anlamak mümkündür:

• Onun ihtivâ ettiği mânalar özü, esası ve ana noktaları itibariyle önceki peygamberlere gelmiş olan Tevrat, İncil, Zebur gibi kitaplarda da mevcuttu.

• Önceki ilâhî kitaplarda, son Peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.)'e Kur'an gibi bir kitabın indirileceği haber verilmişti.

Kur'ân-ı Kerîm'in ilâhî kelam oluşunun bir delili de İsrâiloğulları âlimlerinin onun Allah kelamı olduğunu bilmeleri ve buna şâhitlik yapmalarıdır. Rivâyete göre Mekkeliler Medine'de bulunan yahudi âlimlerine adam gönderip Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) hakkında onlardan bilgi istemişler; onlar da böyle bir peygamberin geleceğini ve vasıflarının Tevrat'ta mevcut olduğunu

söylemişlerdir. (bk. Ankebût 29/47; Ahkãf 46/10; Kurtubî, *el-Câmi'*, XIII, 138-139)

Kur'an'ın Arapça olarak indirilmesinin hikmetlerinden biri şudur:

مُؤْمِن۪ينَ ۜ ﴿١٩٩﴾ وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلٰى بَعْضِ الْاَعْجَم۪ينَۙ ﴿١٩٨﴾ فَقَرَاَهُ عَلَيْهِمْ مَا كَانُوا بِه۪

198. Biz Kur'an'ı Arap olmayan birine indirseydik,

199. O da bunu kendilerine okusaydı, yine de bir bahane bulup ona inanmazlardı.

Bir görüşe göre; eğer Kur'an, Arap olmayan birine indirilse, o da bunu mûcize olarak mükemmel bir Arapça ile onlara okusaydı, müşrikler bir bahane bulup ona da inanmazlardı. Onlar küfürde bu kadar bir inat ve ısrar içindeydiler. Diğer bir tefsire göre; eğer Kur'an Arapça konuşamayan, konuştuğu sözü açıkça anlatamayan birine indirilseydi, o bunu anlaşılır bir şekilde tefsir ve beyân edemeyeceğinden dolayı müşriklerin inanmamalarına bir bahane teşkil edebilirdi. Fakat ortada böyle bir durum yoktur.

Bu âyetlerde iman etmek ve İslâm'ı anlayıp yaşamak için Kur'ân-ı Kerîm'i anlamanın önemine dikkat çekilmektedir. Araplar kendi dillerinde inen Kur'an'ı anlamakta zorluk çekmemişlerdir. Eğer Arapça olmasaydı, anlamayacakları için ona inanmamakta mazur sayılabilirlerdi. (bk. Fussılet 41/44) Fakat müşrikler inanmamak için bahane üstüne bahane uyduruyor, açık bir mûcize görmüş bile olsalar, inanmak niyetinde olmadıklarından, mutlaka bir mazeret ileri sürüyor, inkârdaki inatlarına devam ediyorlardı. (bk. En'âm 6/7; Hicr 15/14-15)

Bu sebepledir ki:

كَذٰلِكَ سَلَكْنَاهُ ف۪ي قُلُوبِ الْمُجْرِم۪ينَ ۜ ﴿٢٠٠﴾ لَا يُؤْمِنُونَ
بِه۪ حَتّٰى يَرَوُا الْعَذَابَ الْاَل۪يمَۙ ﴿٢٠١﴾ فَيَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا
يَشْعُرُونَۙ ﴿٢٠٢﴾ فَيَقُولُوا هَلْ نَحْنُ مُنْظَرُونَ ۜ ﴿٢٠٣﴾ اَفَبِعَذَابِنَا
يَسْتَعْجِلُونَ ﴿٢٠٤﴾ اَفَرَاَيْتَ اِنْ مَتَّعْنَاهُمْ س۪ن۪ينَۙ ﴿٢٠٥﴾ ثُمَّ جَٓاءَهُمْ
مَا كَانُوا يُوعَدُونَۙ ﴿٢٠٦﴾ مَٓا اَغْنٰى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يُمَتَّعُونَ ۜ ﴿٢٠٧﴾
ظَالِم۪ينَ ﴿٢٠٩﴾ وَمَا كُنَّا ۛ ﴿٢٠٨﴾ ذِكْرٰى ۛ وَمَٓا اَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ اِلَّا لَهَا مُنْذِرُونَ

200. İşte biz inkârı, kendi tercihlerine binâen kâfirlerin kalplerine böyle yerleştirmişizdir.

201. Artık onlar can yakıcı azabı görünceye kadar ona inanmayacaklardır.

202. Bu azap onlara, hiç beklemedikleri bir anda anısızın gelip çatacaktır.

203. O zaman da: "Acaba inanıp kendimizi düzeltmemiz için bize bir fırsat daha verilmez mi?" diyeceklerdir.

204. Şimdi, onlar hâlâ azabımızın çabucak gelmesini mi istiyorlar?

205. Düşün bir kere, biz onları yıllarca yaşatıp nimetlendirsek,

206. Sonra da tehdit edildikleri azap başlarına gelse,

207. Onca zaman yaşayıp nimetlenmeleri kendilerine ne fayda sağlayabilir?

208. Biz hiçbir toplumu, kendilerine uyarıcılar gönderip de azabımızla uıyarmadıkça helâk etmedik.

209. Onlara öğüt verilmiş, hatırlatma yapılmıştır. Biz kimseye haksızlık yapmayız.

Bu âyetler, İslâm'a düşman olan Kureyş liderlerinin, bir süre sonra çetin bir azaba çarpılacaklarına işaret etmektedir. Gerçekten de Allah'ın azabıyla alay edenler, Bedir'de müslümanların kılıçları altında can vermişlerdir. Aynı durum günümüz için de, bundan sonraki zamanlar için de geçerlidir. İslâm düşmanları yeri ve zamanı geldikçe helâk edilecekler; zâten nihâyetinde Azrâil'in öldürücü pençeleri altında ruhları alınıp ebedî azaba mahkûm edileceklerdir. Tek çâre, hiç vakit kaybetmeden, Kur'an'ın diriltici ve kurtarıcı dâvetine koşmaktır. Çünkü o dâvet, Yüce Allah'ın en küçük bir karışıklığa bile uğramamış gerçek dâvetidir:

وَمَا تَنَزَّلَتْ بِهِ الشَّيَاطِينُ ﴿٢١٠﴾ وَمَا يَنْبَغِي لَهُمْ وَمَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٢١١﴾ إِنَّهُمْ عَنِ السَّمْعِ لَمَعْزُولُونَ ﴿٢١٢﴾ فَلَا تَدْعُ مَعَ اللّٰهِ إِلٰهًا اٰخَرَ فَتَكُونَ مِنَ الْمُعَذَّبِينَ ﴿٢١٣﴾

210. Bu Kur'an'ı şeytanlar indirmemiştir.

211. Bu onların yapabileceği bir iş değildir; isteseler de buna güçleri yetmez.

212. Çünkü onlar vahyi dinlemekten tamâmen menedilmişlerdir.

213. Öyleyse sakın Allah'tan başka bir ilâha yalvarıp yakarma! Yoksa azaba uğrayanlardan olursun!

Müşrikler Peygamberimiz (s.a.v.)'i kehânetle suçluyor ve Kur'an'ın şeytanların ona öğrettiği bir söz olduğunu söylüyorlardı. (bk. Tûr 52/23) Söz konusu âyetler bu tür iddiaları reddetmektedir.

İnsanları ebedî azaptan kurtarmak için tebliğ yaparken en etkili üslup ve metodu kullanmak gerektiğini hatırlatmak üzere buyruluyor ki:

Yakın Akrabalarını Uyar

وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ ﴿٢١٤﴾ وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ
الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢١٥﴾ فَإِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ إِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢١٦﴾

214. Rasûlüm! Önce en yakın akrabanı uyar.
215. Sana tâbi olan mü'minlere şefkat ve merhamet kanatlarını ger.
216. Şâyet sana karşı gelirlerse, "Ben sizin yaptıklarınızdan beriyim" de.

Tebliğ usullerinden biri, tebliğe öncelikle yakın akrabalardan başlamaktır. Dâvetçi, tebliğini kademe kademe bütün insanlığa ulaştırabilmek ve cihânşumûl kılabilmek için hitap ettiği muhatap katmanlarında da tedrîciliğe riâyet etmek, mesajını kendini ihâta eden dâvet halkalarına birer birer ulaştırarak ilerlemek mecbûriyetindedir. İnsanın içinde bulunduğu muhit ve akraba çevresi, onun anlattıklarını uzaktakilere nazaran daha çabuk kabul ederler. Dâveti kabul edenlerin yakınları ve akrabaları da düşünüldüğünde, İslâm'ın topluma bu yolla daha kısa bir zamanda ulaşabileceği kolayca anlaşılır.

Bu âyetlerin inmesi üzerine Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) Kureyş kabilesinin bütün kollarına tek tek çağırdı. Safâ tepesinde yüksek bir kayanın üzerinden onlara şöyle hitâb etti:

"–Ey Kureyş cemâati! Ben size, şu dağın eteğinde veya şu vâdide düşman atlıları var; hemen size saldıracak, mallarınızı gasbedecek desem, bana inanır mısınız?"

Kureyşliler hiç düşünmeden:

"–Evet inanırız! Çünkü şimdiye kadar senin hep doğru olduğunu gördük. Senin yalan söylediğini hiç duymadık!" dediler. Karşısındaki insanlardan bu tasdîki alan Rasûlullah (s.a.v.), onlara şu ilâhî hakîkati bildirdi:

"–O halde ben şimdi size, önünüzde şiddetli bir azap günü bulunduğunu, Allah'a inanmayanların o çetin azâba uğrayacaklarını haber veriyorum. Ben sizi o çetin azaptan sakındırmak için gönderildim.

Ey Kureyş cemâati! Siz uykuya dalar gibi öleceksiniz. Uykudan uyanır gibi de dirileceksiniz. Kabirden kalkıp Allah'ın huzuruna varmanız, dünyadaki her hareketinizin hesâbını vermeniz muhakkaktır. Neticede hayır ve ibâdetlerinizin mükâfatını, kötü işlerinizin de ceza ve şiddetli azâbını göreceksiniz! Mükâfat ebedî bir cennet; mücâzat da ebedî bir cehennemdir." (bk. Buhârî, Tefsir 26; Müslim, İman 348-355; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 281, 307)

Efendimiz'in bu konuşmasına, orada bulunanlardan umûmî bir îtiraz gelmedi. Yalnız amcası Ebû Leheb, "Hay eli kuruyası! Bizi buraya bunun için mi çağırdın?"

diyerek münâsebetsiz ve yakışıksız sözler sarf etti. Hakâretleriyle Peygamber Efendimiz'in kalbini kırdı. Ebû Leheb'in bu tavrı üzerine, onu ve karısını kötüleyen ve cehennemlik olduklarını îlan eden "Tebbet Sûresi" nâzil oldu. (Buhârî, Tefsir 26/2, 34/2, 111/1-2; Müslim, İman 355)

Anlaşılacağı üzere yakın akraba da olsa, yapılacak tebliğ mutlaka kabul görecek diye bir şart yoktur. Kabul edenler olabileceği gibi, reddedenler de olabilecektir. Bu durumda tebliğciye düşen, kendine inananlara şefkat ve merhametle kol kanat germek, tevazu içinde onların maddî ve mânevî dertleriyle alakadar olmaktır. Karşı gelenlere ise zaman ve zeminin gereğine göre, "Ben sizin yaptıklarınızdan uzağım" demek, en azından verecekleri zarardan kendini ve tâbilerini korumaktır. Bunun için de sonsuz kudret sahibi Allah'a dâimâ tevekkül hâlinde olmaktır:

وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ ﴿٢١٧﴾ الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٢١٨﴾

وَتَقَلُّبَكَ فِي السَّاجِدِينَ ﴿٢١٩﴾ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٢٢٠﴾

217. Sonsuz kudreti ve merhamet sahibi Allah'a güvenip dayan.

218. O ki, sen namaz için, tebliğ için kıyâm ettiğin zaman seni görüyor.

219. Secde edenler arasında dolaşmanı, halden hâle girmeni de görüyor.

220. Çünkü her şeyi hakkiyle işiten ve her şeyi en iyi bilen O'dur.

219. âyetteki **"Secde edenler arasında dolaşmanı"** (Şuarâ 26/219) ifadesine şu mânalar verilir:

Birincisi; İbn Abbas (r.a.) şöyle der: "Rasûlüm! Senin nûrun, hep secde edenlerden secde edenlere dolaştırılarak; Hz. Âdem, Nûh, İbrâhim gibi bir peygamberden diğerine intikâl ettirilerek sana kadar ulaşmış, en son bu ümmet içinde peygamber olarak ortaya çıkmışsındır. Bunlar hep Allah Teâlâ'nın görmesi ve murâkabesi altında gerçekleşmiştir." (bk. Kurtubî, *el-Câmi'*, XIII, 144, Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 214) Nitekim Peygamberimiz (s.a.v.)'in mensûb olduğu topluluk ne zaman ikiye ayrılsa, Allah Teâlâ, Rasûlü'nü en hayırlı toplulukta bulundurmuştur. O'nun varlığı aydınlatan nûru, Hz. Âdem (a.s.)'dan beri en temiz anne ve babalardan teselsül ettirilerek kendisine intikâl etmiştir. (bk. Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 210)

Fahr-i Kâinat (s.a.v.), bu husûsu şöyle dile getirir:

"Ben, Âdemoğulları'nın en hayırlı ve en temiz olanlarından, devirden devire, âileden âileye geçerek, nihâyet u içinde bulunduğum âileden vücûda getirildim!" (Buhârî, Menâkıb 23)

İkincisi; bu âyet-i kerîme hakkında Kâdî Beyzâvî diyor ki: "Ümmet için beş

vakit namaz farz olup da gece namazı sünnet hâline gelince, Rasûl-i Ekrem (s.a.v.), ashâbın ahvâlini müşâhede sadedinde gece vakti hücre-i saâdetlerinden dışarı çıkıp ashâbın evleri arasında dolaşmış ve o evleri Kur'an tilâveti, zikir ve tesbih sesiyle arı kovanları gibi uğuldar bir halde bulmuştu. Âyet onu haber vermektedir." (bk. Beydâvî, *Envâru't-Tenzil,* IV, 111)

Cin ve şeytanların Kur'an'ın nüzülüyle hiçbir ilgileri olmadığı anlaşıldı. Peki, şeytanların esas alışverişleri kiminledir:

هَلْ اُنَبِّئُكُمْ عَلٰى مَنْ تَنَزَّلُ الشَّيَاطِينُ ﴿٢٢١﴾ تَنَزَّلُ عَلٰى كُلِّ اَفَّاكٍ
اَثِيمٍ ﴿٢٢٢﴾ يُلْقُونَ السَّمْعَ وَاَكْثَرُهُمْ كَاذِبُونَ ﴿٢٢٣﴾

221. Şeytanların kimin üzerine indiğini size haber vereyim mi?

222. Onlar yalan ve iftirâya düşkün, çok günahkâr kimselerin üzerine inerler.

223. Böyleleri zâten hep şeytanların aldatıcı vesveselerine kulak verirler. Onların çoğu başkalarına da yalan söylerler.

Hem şeytanların hem de onların ayarttığı kimselerin işleri güçleri yalan üzere kurulmuştur. Halbuki, Kur'ân-ı Kerîm'i getirip beşeriyete ikram eden Nebiyy-i Muhterem (s.a.v.), güzel ahlâkın her şubesinde zirvede olan (bk. Kalem 68/4), henüz peygamber olmadan önce bile kavmi arasında "Muhammedü'l-Emîn" diye ün salan, hiçbir zaman yalan söylediği, kimseyi kandırdığı, birine iftirâ ettiği asla görülmemiş muhteşem bir şahsiyettir. Düşmanları dahi gıyâbında onun yalan söylemediğine defalarca şâhitlik etmişlerdir. Efendimiz, kırk sene her türlü günahın pervasızca işlendiği câhiliye muhitinde yaşamasına rağmen onların kötü âdetlerinden hiçbirine bulaşmamış, günah işlememiş ve tertemiz bir hayat yaşamıştır. Peygamberlik sonrası ise onun nasıl örnek bir takvâ hayatı yaşadığı açıktır. Böyle ilâhî muhafaza altında bulunan tertemiz bir peygamberin, varlık sebepleri mahza kötülük, yalan ve saptırma olan şeytanlarla; getirdiği Kur'an'ın da şeytânî vesveselerle nasıl bir irtibatı olabilir?

Müşriklerin bir diğer iddiaları da Peygamberimiz (s.a.v.)'in şâir, Kur'an'ın da şiir olduğu yönündeydi. (bk. Tûr 53/30) Şimdi gelen âyetlerde bu asılsız iddia reddedilmektedir:

وَالشُّعَرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُنَ ﴿٢٢٤﴾ اَلَمْ تَرَ اَنَّهُمْ فِى كُلِّ وَادٍ
يَهِيمُونَ ﴿٢٢٥﴾ وَاَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ ﴿٢٢٦﴾

224. Şâirlere gelince, onlara yoldan çıkmış azgınlar tâbi olur.

225. Görmez misin şâirler, her vâdide, sözcüklerin ve hayallerin peşinde şaşkın şaşkın dolaşırlar.

226. Hem de yapmadıkları ve yapmayacakları şeyleri söylerler.

Vasıf ve ahlâkları böyle olan şâir ve şiirlerle Allah'ın Peygamberi'ni ve Allah'ın kelâmını karşılaştırmak ancak abesle iştigal olur.

Ancak, Kur'ân-ı Kerîm tüm şâirleri aynı kategoride değerlendirmez:

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَانْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا ۗ وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ ﴿٢٢٧﴾

227. Ancak iman edip sâlih ameller işleyenler, Allah'ı çok çok zikredenler ve herhangi bir zulme maruz kaldıklarında şiirleriyle haklarını savunanlar bu hükmün dışındadır. Zulmedenler ise, nasıl her şeyi değiştirecek bir inkılâp ile sarsılıp devrileceklerini yakında bileceklerdir.

Bu âyet-i kerîme övülen ve teşvik edilen şâir ve şiirin husûsiyetlerini belirtir. Kısaca bunlar:

- İman etmek
- Sâlih ameller işlemek,
- Allah'ı çok çok zikretmek,
- Zulme maruz kaldıklarında şiirleriyle kendilerini savunmak; İslâm'ın ve müslümanların gâlip gelmesine yardımcı olmak.

Belirtilen bu çerçevede şiirle meşgul olmanın dînen bir sakıncası yoktur. Çünkü bu gibi şâirler, gerçekleri dile getirir; söyledikleriyle yaptıkları birbirine uygun olur; İslâm dininin esaslarını savunur; Allah'ı zikreder, O'nu yüceltirler. Yaptıkları iyi işlerle hem kendilerinin hem de toplumun yücelmesini ve yükselmesini gözetirler. Zulmün ve haksızlığın karşısında şiirleriyle mücâdele verir, hakkı savunurlar.

Allah Rasûlü (s.a.v.)'in, kötü ve ahlâksız ifadelere yer vermeyen ve iyi maksatla kullanılan şiirleri diğerlerinden ayırdığı görülür. Zaman zaman onları dillendirdiği, okuyandan dinlediği ve övdüğü olmuştur. (bk. Müslim, Şiir 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 444) Meselâ şâir Lebîd'in: "Dikkat edin! Allah'tan başka her şey bâtıldır" sözünün, şâirlerce söylenmiş en doğru söz olduğunu söyleyerek takdir etmişti. (Buhârî, Menâkibü'l-Ensâr 26) Ayrıca ashâb-ı kirâm arasında Rasûlullah (s.a.v.)'in takdirlerini kazanmış birçok şâir bulunmaktaydı. Mesela Efendimiz (s.a.v.) Hassan b. Sabit'e: *"Mü rikleri iirlerinle hicvet, bil ki Cebrâil de seninle beraberdir"* (Buhârî, Meğâzî 30; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 153) buyururdu. Yine Hassan'ın müşriklere cevap verdiği bir şiir hakkında: " *üphesiz*

ki bu onlarda, ok atmaktan daha kuvvetli bir tesir bırakır" (Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 156) buyurmuştu.

Âyetin son cümlesi İslâm dininin dünya hayatında zâlimlere karşı yapacağı hak ve adâlet inkılabının ehemmiyetini hatırlatmaktadır. Bu, Kur'ân-ı Kerîm'in istikbâle ait bir mûcizesidir. Rasûlullah (s.a.v.)'in hayatında bu gerçekleşmiştir. Dünya durdukça Kur'an'ın mü'minlere müjde, kâfirlere ise ilâhî bir şamar keyfiyetindeki bu mûcizevi haberi zaman, zemin ve şartları hazır oldukça tekrar tekrar tahakkuk edecektir. İşte bunun peşinden gelen Neml sûresi, zâlimlerin yuvarlanacağı inkılâbın nasıl ve ne suretle olacağını beliğ bir surette anlatacaktır:

سُورَةُ النَّمْلِ

27- NEML SÛRESİ

27. NEML SÛRESİ

Neml sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 93 âyettir. İsmini 18. âyette geçen ve "karıncalar" mânasına gelen اَلنَّمْلُ (neml) kelimesinden alır. Sûrenin, Hz. Süleyman ve Sebe' melikesi kıssasına geniş yer vermesi sebebiyle "Süleyman sûresi" ve Hüdhüd adlı kuştan bahsedilmesi sebebiyle de "Hüdhüd sûresi" isimleri de vardır. Mushaf'taki resmî sırası itibarıyla 27, iniş sırasına göre ise 48. sûredir. İçinde tilâvet secdesi bulunmaktadır.

Konusu

Sûre, ana konu olarak İslâm'ın inanç esaslarından bahseder. Allah'ın varlığı ve birliği, peygamberlik, vahiy gerçeği ve ilâhî kitaplar, âhiret hayatı mevzuları işlenir. İşlenen mevzulara ışık tutması bakımından Hz. Mûsâ, Hz. Dâvûd ve Hz. Süleyman, Hz. Sâlih ve Hz. Lût'un kıssalarından birer kesit takdim edilir. Allah Teâlâ'nın kâinattaki kudret ve azamet tecellilerinden misâller verilerek akıllar ve kalpler tevhidin idrâki için harekete geçirilir. Kıyâmetin büyük alametlerinden biri olan دَابَّةُ الْاَرْضِ (dâbbetü'l-arz) bu sûrede anlatılır. Kıyâmet ve mahşer manzaralarına kısa bir dokunuştan sonra, dünyada iman ve sâlih ameller peşinde koşanlarla, nefeslerini günahlar ve nefsânî arzular yollarında hebâ edenlerin âkıbetleri gözler önüne serilir. Kurtuluş yolu olarak da Allah'a kulluk etmek, O'na teslim olmak, Kur'ân-ı Kerîm'i mânasını anlayarak okumak, sapıklıktan uzak durup hidâyet yollarına yönelmek ve hiçbir şeyden gâfil olmayan Allah'ı hamde devam etmek gösterilir.

Hidâyet ve Müjde

طٰسٓ تِلْكَ اٰيَاتُ الْقُرْاٰنِ وَكِتَابٍ مُبِينٍۙ ﴿١﴾ هُدًى وَبُشْرٰى

بِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٣﴾لِلْمُؤْمِنِينَۙ ﴿٢﴾ اَلَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Tâ. Sîn. Bunlar, Kur'an'ın ve gerçekleri açıklayan apaçık kitabın âyetleridir.

2. O, mü'minlere doğru yolu gösteren bir rehber ve büyük bir müjdedir.

3. Onlar ki namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler ve âhiretin varlığına da kesin olarak iman ederler.

Kitab-ı mübîn; her türlü tâlimât, emir ve yasaklarını apaçık ortaya koyan; hak ile bâtılın, helâlle haramın, iyi ile kötünün arasını net çizgilerle ayıran; ilâhî bir kitap olduğunda asla şüphe bulunmayan bir kitap demektir. Onu basîret gözüyle inceleyen ve kalp kulağıyla dinleyen herkes, onun bir insan tarafından uydurulmadığını, Hakk'ın gerçek kelâmı olduğunu anlar.

Kulluk yolunda en ciddi problem, âhirete imanın olmayışıdır:

اِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمْ اَعْمَالَهُمْ فَهُمْ يَعْمَهُونَۜ ﴿٤﴾ اُو۬لٰٓئِكَ

الَّذِينَ لَهُمْ سُٓوءُ الْعَذَابِ وَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ هُمُ الْاَخْسَرُونَ ﴿٥﴾

4. Âhirete inanmayanlara gelince, biz onların amellerini kendilerine güzel gösterdik; bu yüzden de onlar şaşkınlık içinde bocalayıp dururlar.

5. İşte dünyada azâbın en kötüsüne uğrayacak olanlar bunlardır. Onlar, âhirette de en çok zarara uğrayacakların tâ kendileridir.

Kur'ân-ı Kerîm'de kâfirlerin amellerinin kendilerine süslenmesi, güzel gösterilmesi gerçeği, bazı yerlerde Allah Teâlâ'ya, bazı yerlerde ise şeytana nispet edilir. Kişinin dalâlete saplanıp, fıtratının bozulması durumunda yaptığı kötü işler kendine hoş gelir. İşte bu durumlarda kişinin amellerinin kendisine hoş gösterilmesi Allah'a izâfe edilir. Kişinin şeytan tarafından kötü yola sürüklenmesi ve şeytanın ona bu yolu güzel göstermesi durumunda ise, tabiatı icabı burada şeytan zikredilir.

Kâfirler dünyada savaşlarda öldürülmek ve esir alınmak gibi çeşitli azaplara maruz kalırlar. Ölüm ve haşir esnâsında büyük sıkıntılar çekerler. Mahşerden

sonra ise bu azap ebedî hâle dönüşür ve bunlar gerçekten çok büyük bir hüsrâna uğrarlar. İşte geldiği kaynak son derece sağlam olan Kur'ân-ı Kerîm, vakti geçmeden önce insanları uyarmak için inmiştir:

وَاِنَّكَ لَتُلَقَّى الْقُرْاٰنَ مِنْ لَدُنْ حَكٖيمٍ عَلٖيمٍ ﴿٦﴾

6. Rasûlüm! Şüphesiz bu Kur'an sana, hüküm ve hikmet sahibi ve her şeyi hakkiyle bilen Allah tarafından verilmektedir.

Bu âyette Kur'ân-ı Kerîm'in inişiyle ilgili Allah Teâlâ'nın "Hakîm" ve "Alîm" ismine atıfta bulunulur. اَلْحَكٖيمُ (Hakîm), en doğru hüküm veren, en sağlam iş yapan ve yaptığı her iş hikmetli olandır. اَلْعَلٖيمُ (Alîm) ise her şeyi en iyi şekilde bilen demektir. O, mahlukâtın mâzisi, hâli ve istikbâli hakkında eksiksiz bir ilme; kullarının ıslâhı ve hidâyeti için lâzım gelen tüm tedbir ve tanzimi yapacak bir hikmete sahiptir. İşte bu iki mühim ilâhî ismin tecellisi olan Kur'ân-ı Kerîm, kulların hâlini ıslah ve onları doğru yola eriştirmek için indirilmiştir.

Bu âyet-i kerîme, buradan itibaren anlatılacak kıssalar ve o kıssalarda serdedilen ilâhî hikmet ve ilim tecellilerine dikkat çekmek üzere bir hazırlık mâhiyetindedir:

اِذْ قَالَ مُوسٰى لِاَهْلِهٖٓ اِنّٖٓى اٰنَسْتُ نَارًاۜ سَاٰتٖيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ اَوْ اٰتٖيكُمْ بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٧﴾ فَلَمَّا جَٓاءَهَا نُودِىَ اَنْ بُورِكَ مَنْ فِى النَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَاۜ وَسُبْحَانَ اللّٰهِ رَبِّ الْعَالَمٖينَ ﴿٨﴾ يَا مُوسٰٓى اِنَّهُٓ اَنَا اللّٰهُ الْعَزٖيزُ الْحَكٖيمُۙ ﴿٩﴾ وَاَلْقِ عَصَاكَۜ فَلَمَّا رَاٰهَا تَهْتَزُّ كَاَنَّهَا جَٓانٌّ وَلّٰى مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْۜ يَا مُوسٰى لَا تَخَفْ اِنّٖى لَا يَخَافُ لَدَىَّ الْمُرْسَلُونَۗ ﴿١٠﴾ اِلَّا مَنْ ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًا بَعْدَ سُٓوءٍ فَاِنّٖى غَفُورٌ رَحٖيمٌ ﴿١١﴾ وَاَدْخِلْ يَدَكَ فٖى جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَٓاءَ مِنْ غَيْرِ سُٓوءٍ فٖى تِسْعِ اٰيَاتٍ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهٖۜ اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقٖينَ ﴿١٢﴾ فَلَمَّا جَٓاءَتْهُمْ اٰيَاتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوا هٰذَا سِحْرٌ مُبٖينٌۚ ﴿١٣﴾ وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَٓا اَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّاۜ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدٖينَ ﴿١٤﴾

7. Hani Mûsâ, Medyen'den Mısır'a dönerken geceleyin ailesine: "Ben uzakta bir ateş gördüm. Bekleyin; gidip ya oradan size yol güzergâhı hakkında bir haber getiririm veya tutuşmuş bir kor getiririm de ateş yakar ısınırsınız" demişti.

8. Oraya gelince kendisine şöyle nidâ edildi: "Ateşin bulunduğu yerdekiler ve çevresindekiler mübârek kılınmıştır. Âlemlerin Rabbi olan Allah her türlü noksanlıktan uzaktır!"

9. "Ey Mûsâ! Gerçek şu ki ben, karşı konulamaz sınırsız kudret sahibi, her hükmü ve işi hikmetli ve sağlam olan Allahım!"

10. "Şimdi asânı yere at!" Mûsâ asâyı yere atıp onun çevik bir yılan gibi hareket ettiğini görünce arkasına bakmadan dönüp kaçtı. Biz de buyurduk ki: "Korkma, ey Mûsâ! Çünkü ben öyle bir Rabbim ki, benim huzurumda peygamberler korkmaz!"

11. "Fakat kim zulme batmışsa, öylelerinin benden korkması gerekir. Ancak onlar da işledikleri kötülüklerin ardından tevbe edip hâllerini ve amellerini güzelleştirirlerse, bilsinler ki, ben şüphesiz günahları çok bağışlayıcıyım ve engin merhamet sahibiyim."

12. "Şimdi de elini koynuna sok! O her türlü leke ve hastalıktan arınmış olarak, bembeyaz bir halde çıkacaktır. Böylece yılana dönüşen asâ ve parlayan el, Firavun ve kavmine göstereceğin dokuz mûcizeden ikisi olacaktır. Çünkü onlar, işledikleri zulümler yüzünden yoldan çıkmış bir toplum hâline geldiler."

13. Nihâyet mûcizelerimiz, gerçeği tüm açıklığıyla gösterici deliller olarak onlara gelince: "Bunlar, düpedüz bir büyüdür" dediler.

14. Vicdanları bunların Allah'tan olduğuna tam kanaat getirdiği halde, bile bile yanlışta ısrar etmeleri ve boş bir büyüklenme ile onları inkâr ettiler. Ama neticede, işi gücü bozgunculuk olan o gürûhun âkibeti nasıl oldu, bir bak!

Peygamberler Allah tarafından güvende kılınmış kişilerdir. Kur'ân-ı Kerîm'de **"onlara hiçbir korku yoktur, onlar asla üzülmeyeceklerdir"** (bk. Yûnus 10/62) buyrulan evliyaullahın başında şüphesiz en seçkin insanlar olan peygamberler gelir. Âniden kıvrak, çevik bir yılana dönüşen asâ karşısında ürperip, ardına bakmaksızın koşan Mûsâ (a.s.)'a: **"Korkma! Çünkü ben öyle bir Rabbim ki, benim huzurumda peygamberler korkmaz!"** (Neml 27/10) telkiniyle bu gerçeğe işaret edilmiştir. Aslında iman ve sâlih amellerle dâimâ Allah'ın huzurunda bulunduğunun farkında olan ve bunun huzurunu gönlünde hisseden bir mü'minin herhangi bir şeyden korkmasına gerek yoktur. Çünkü o,

her şeyin Allah'ın elinde olduğunu, O dilemedikçe hiçbir şeyin olmayacağını, O izin vermedikçe hiçbir varlığın başka bir varlığa zarar vermeyeceğini bilir. O'nun takdir buyurduğu iyiliğin de kötülüğün de geri kalmayacağına, mutlaka vuku bulacağına inanır. Ancak böyle bir inanç, insanın tedbirli yaşamasına kesinlikle engel olmamalıdır. Mûsâ (a.s.)'a gelince, yanlışlıkla kıptiyi öldürmesi sebebiyle onun içinde bir günah korkusu bulunmaktaydı. Belki korkup kaçmasının altında, işlediği bu suçtan kaynaklanan bir endişe yatmaktaydı. Bu bakımdan, 11. âyetin devamında kötülükten sonra bundan vazgeçip amelini ve hâlini düzeltenlerin bağışlanacağı müjdesi Hz. Mûsâ'yı rahatlatmıştır.

Kıssada yeni olan taraf; Firavun ve kavminin, Mûsâ'nın gösterdiği mûcizelerin, Allah tarafından ona verildiğini vicdânen bildikleri halde sırf zulüm ve kibirleri yüzünden bunları inkâr ettiklerini belirtmesidir. Onların bu davranışlarıyla, sırf haksızlık, gurur ve kibirleri yüzünden Hz. Muhammed (s.a.v.)'in peygamberliğini inkâr eden müşriklerin davranışları arasında benzerlik vardır. Meselâ Peygamberimiz (s.a.v.)'i "el-Emîn" ve "es-Sâdık" vasıflarıyla niteleyenler Mekkelilerdi. Dolayısıyla Kur'an'ın maksadı, muhataplarına, yaptıklarının, Firavun ve kavminin yaptıklarına benzediğini anlatıp, onları intibâha dâvettir.

Hz. Mûsâ ve Firavun kıssasıyla, Allah ve peygamber düşmanı zâlimleri bekleyen fecî âkibete dikkat çekildikten sonra, şimdi de Hz. Dâvûd ve Hz. Süleyman kıssalarından aktarılacak kesitlerle Allah'ın ve Peygamber'in yoluna kendilerini adamış mü'minlere müjdelenen nimetler haber verilmektedir:

Kuş Dili

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا دَاوُ۫دَ وَسُلَيْمٰنَ عِلْمًاۚ وَقَالَا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ي فَضَّلَنَا عَلٰى
كَث۪يرٍ مِنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِن۪ينَ ﴿١٥﴾ وَوَرِثَ سُلَيْمٰنُ دَاوُ۫دَ وَقَالَ يَٓا
الْفَضْلُ الْمُب۪ينُ ﴿١٦﴾اَيُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَاُو۫ت۪ينَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍۜ اِنَّ هٰذَا لَهُوَ

15. Doğrusu biz Dâvûd'a ve Süleyman'a husûsî bir ilim verdik. İkisi de: "Bizi mü'min kullarının birçoğuna üstün kılan Allah'a hamdolsun" dediler.

16. Süleyman Dâvûd'a mirasçı oldu. Şöyle dedi: "Ey insanlar! Bize kuşların dili öğretildi ve bize her güzel şeyden bir nasip verildi. Şüphesiz bu, apaçık bir lutuftur."

Hz. Dâvûd ve Hz. Süleyman'a verilen "ilim"den maksat; şeriat ilmi, insanlar arasında hükmedebilecek bir bilgi ve salâhiyet, yeryüzünde hâlifelik, Hz. Dâvûd'a verilen Zebûr, her ikisinin de hayvanların dilinden anlamaları ve başkalarının bilmediği sahalarda bilgi sahibi olmalarıdır.

Süleyman (a.s.), Hz. Dâvûd'un peygamberlik ve hâlifelik vazîfesine vâris olmuştur. Eğer söz konusu edilen "mal" olsaydı, ona tüm kardeşlerin eşit olarak mirasçı olması gerekirdi.

Süleyman (a.s.)'a öğretilen مَنْطِقَ الطَّيْرِ (mantıku't-tayr) terkibi "mantık" ve "tayr" kelimelerinden oluşur. "Mantık", esâsen "nutuk" demektir, fakat mantığın temeli olan "ruhî kuvvet" mânasında ıstılah olarak kullanılır. Bilinen nutuk ise, insanın içinde oluşan hisleri ifade etmek için seslenilen ve çoğu dil ile çıkarıldığından dolayı dil, lisan ve lügat dahi denilen tekil veya mürekkep haldeki lafızlardır. Bu tür bir nutuk gerçek anlamda insana aittir. Ancak benzetme ve mecaz yoluyla başka türlü ifade biçimlerine de "nutuk" denilir. Mesela yazı gibi özel işaretlerle bir şey anlatmak insanın iç dünyasına ait bir nutkun ifadesi olmak üzere mecazen nutuk sayıldığı gibi, güvercinin ötmesi ve udun çalması da Araplar tarafından "nutuk" kelimesiyle anlatılır. Bu tespitten hareketle müfessirlerin pek çoğu "mantık"ı, ister tek ister birkaç sözden meydana gelmiş olsun, mâna ifade eden veya etmeyen her türlü ses çıkarmanın adı olarak tanımlamışlardır. Buna göre "mantıku't-tayr"ı da, kuşun çeşitli hisleri arasındaki ilişkiyi yöneten hassasiyet kuvveti (mantık) ve hislerini ortaya koymak için çıkardığı sesler (dil) olarak açıklamışlardır. Mesela horozun yem aramak için deşinmesinde bir mantık vardır, yemi bulduğu zaman "dık dık" diye tavukları çağırması da bir nutuk, bir dil demektir. (bk. Zemahşerî, *el- Ke âf,* III,

140; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXVI, 186; Elmalılı, *Hak Dini,* V, 3665)

Âyette sadece kuş mantığının sözkonusu edilmesi, meramı en kısa yoldan ifade etme gâyesi güder. Çünkü Hz. Süleyman, insandan en çok uzakta duran ve kaçan kuşun mantığını bilince, insana yakın bulunan ve daha çok ihtilat eden hayvanların mantığını öncelikle ve daha kolay bilir. Nitekim âyette ifade edildiği gibi o, karıncaların mantığını yani konuşmasını da anlamıştır. Dolayısıyla bu âyet-i kerîme, Hz. Süleyman'ın bütün hayvan sınıflarının mantığını, dilini bildiğine delâlet etmektedir. (İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr,* XIX, 237)

Anlaşılan o ki "mantıku't-tayr", öğretilme özelliği olan bir bilgidir. Süleyman (a.s.) bu bilgiyi öğrendiği için hayvanların dilinden anlamaktaydı. Bunun ona Allah tarafından özel olarak öğretildiği, dolayısıyla bunun harikulade bir olay kabilinden mûcize olduğu söylenebilir. Bu anlayışın, Süleyman (a.s.) zamanındaki ilmî seviye ve gelişmişlik açısından makul bir anlayış olduğu da kabul edilebilir. Fakat günümüzdeki ilmî keşifler bakımından şunu ifade etmek gerekir ki, bu bilgi, şüphesiz, Allah'ın kâinata koyduğu ince ve esrarengiz kanunlar çerçevesinde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla ilmî çalışmalar ve araştırmalar neticesinde bu bilgiye ulaşılabileceğinin zamanla imkân dâhilinde olacağını söylemekte bir sakınca görünmeyebilir.

Şimdi Hz. Süleyman'a verilen bu özel bilginin mâhiyeti ve ne işe yaradığı bir örnekle açıklanmak üzere buyruluyor ki:

وَحُشِرَ لِسُلَيْمٰنَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ
يُوزَعُونَ ﴿١٧﴾ حَتّٰٓى اِذَٓا اَتَوْا عَلٰى وَادِ النَّمْلِۙ قَالَتْ نَمْلَةٌ يَٓا اَيُّهَا
النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِنَكُمْۚ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمٰنُ وَجُنُودُهُۙ وَهُمْ لَا
يَشْعُرُونَ ﴿١٨﴾ فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ اَوْزِعْن۪ٓي اَنْ
اَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّت۪ٓي اَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلٰى وَالِدَيَّ وَاَنْ اَعْمَلَ صَالِحًا
تَرْضٰيهُ وَاَدْخِلْن۪ي بِرَحْمَتِكَ ف۪ي عِبَادِكَ الصَّالِح۪ينَ ﴿١٩﴾

17. Günün birinde cinlerden, insanlardan ve kuşlardan oluşan orduları emri üzere Süleyman'ın huzurunda toplandılar. Hepsi birlikte onun tarafından düzenli bir şekilde sevk ve idâre ediliyordu.

18. Nihâyet karıncalar vâdisine geldiklerinde, bir karınca: "Ey karıncalar, yuvalarınıza girin; Süleyman ve orduları farkınıza varmadan sizi çiğneyip ezmesinler!" dedi.

19. Bu sözleri işiten Süleyman masum bir mutluluk içinde tebessüm etti

ve: “Rabbim! Bana, anama ve babama verdiğin nimetlere şükretmeye ve râzı olacağın sâlih ameller işlemeye beni muvaffak kıl. Rahmetinle beni sâlih kullarının arasına ilhâk eyle!” diye yalvardı.

Dikkat çeken taraf şu ki karınca, Hz. Süleyman’ı ve ordusunu tanıyor. Onların mü’min, adâletli, şefkat ve merhametli kimseler olduğunu biliyor. Küçücük bir karıncayı bile bilerek ezmeyecek, onun hukukunu koruyacak seviyede ince ruhlu ve faziletli kişiler olduklarına şâhitlik ediyor.

Karıncanın konuşmasından şöyle bir işaret çıkarmak mümkündür: “Ben kavmimi dünyaya karşı zâhid olmaya teşvik ediyorum. Eğer sizi bu mülk ve saltanat içinde görürlerse buna rağbet etmelerinden korktum da zühd duygularının zedelenmemesi için yuvalarına girmelerini emrettim.” Bu izâhı doğru kabul edersek, burada büyüklerin evlât, âile ve cemaatlerini iyiye yönlendirmedeki vazîfelerine dikkat çekilmektedir. (Kuşeyrî, *Letâifü’l-i ârât,* II, 414) Zâten âyet-i kerîmede, vukuundan korkulan tehlikelere karşı en güzel şekilde korunmanın lüzûmuna bir delil olduğu açıktır. Hayat sahibi varlıklar, fıtratları gereği böyle bir dikkat ve temyiz kuvvetine sahiptirler.

Hz. Süleyman, 19. âyette dile getirilen duâsıyla Rabbinden üç mühim talepte bulunmuştur:

Birincisi; hem kendisine, hem de ana-babasına verilen nimetlere şükre muvaffak kılması. Çünkü Cenâb-ı Hak kullarından şükür istemekte, şükredenlere nimetleri artıracağını müjdelemekte, fakat şükreden kulların da sayıca çok az olduklarını haber vermektedir. (bk. İbrâhim 14/7; Sebe’ 34/13) Süleyman (a.s.)’ın duâsına “ana-babasına” verilen nimetlere şükrü de katması, kulun sadece kendine mahsus nimetlere değil, Allah’ın verdiği husûsî ve umûmî tüm nimetlere şükretmesi gerektiğini gösterir.

İkincisi; Allah’ın râzı olacağı sâlih ameller yapmaya muvaffak kılması. Kulun tüm niyet, söz, fiil ve davranışlarının Allah’ın rızâsına uygun olması çok büyük bir başarıdır. Bunu başaran kişi, aynı zamanda Allah’ı gadaplandıran işlerden de uzak kalabilecektir.

Üçüncüsü; Allah’ın rahmetiyle sâlih kullar arasına girebilmesi, hüsn-i hâtime istemesi. Buradaki “salâh”tan maksat, hiçbir günah lekesi olmayarak rahmet-i rahmâna kavuşmaktır. Kişinin iyi hâlinin devam etmesi, ahlâkının peyderpey kemâle ermesi, kulluktaki sadakat ve samimiyetinin artması ve hüsn-i hâtimeyle Rabbine varabilmesi için sâlih ve sâdıkların arasında bulunması zarurîdir. Dünyada sâlih ve sâdık kullarla dost olanlar, âhirette de onlarla birlikte cennete gireceklerdir. (bk. Yûsuf 12/101)

Hükümdarlık ve saltanatının en muhteşem bir deminde Süleyman (a.s.)’ın bu

duâsı ile ortaya koyduğu bu yüce ruh hâli, her türlü fazilette toplumlarına örnek olmaları lâzım gelen devlet adamlarına yüksek ilhamlar verecek pek mühim dersler ihtivâ etmektedir.

Süleyman (a.s.)'ın kuşların dilinden anlamasına gelince:

وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَٓا اَرَى الْهُدْهُدَ اَمْ كَانَ مِنَ الْغَٓائِبِينَ ﴿٢٠﴾

لَاُعَذِّبَنَّهُ عَذَابًا شَدِيدًا اَوْ لَاَا۬ذْبَحَنَّهُٓ اَوْ لَيَأْتِيَنِّي بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿٢١﴾

20. Bu arada Süleyman ordusundaki kuşları teftiş etti. Şöyle dedi: "Bana ne oluyor ki, Hüdhüd'ü göremiyorum? Yoksa kayıplara mı karıştı?"

21. "Madem öyle, onu şiddetli bir şekilde cezalandıracağım, belki de kafasını koparacağım, ya da bana mazeretini gösteren apaçık bir delil getirir."

Hüdhüd, "çavuş kuşu" denilen ve kendine has nağmelerle öten bir kuş çeşididir. Bunun, Hz. Süleyman'ın su arama ve suyun yerin ne kadar derinliğinde bulunduğunu keşfedip haber verebilme gibi özel bir hizmetinde bulunduğu söylenmektedir. Böyle mühim bir vazîfesi olan birinin arandığı zaman bulunmaması, gerçekten de kumandanı hiddetlendirecek bir durum arz etmektedir.

Hz. Süleyman'ın bu dikkati ve hiddeti, onun ülkesini nasıl bir uyanıklıkla idâre ettiğini, halkı üzerinde titrediğini ve onların tüm işlerinden kendini sorumlu sayarak her biriyle en güzel şekilde ilgilendiğini gösterir. Öyle ki, en küçük bir kuşun bir an bile olsa gözden uzak olması ona gizli kalmamaktadır. Buna göre halkın mesuliyetini omuzlanan devlet adamlarının, idâreleri altında bulunan kişilerin durumlarını iyice araştırmaları, dertleriyle yakından ilgilenmeleri ve onları gereği gibi korumaları en önemli görevlerinden biridir.

Hz. Süleyman'ın "bana ne oluyor ki" diye söze başlayarak ilk safhada yanlış görmeyi kendine izâfe etmesi, peygamberlerin tebalarını sevk ve idârede, onların hatalarını tashihte gösterdikleri edep, nezâket ve zarâfetin açık bir misâlidir. Nitekim aynı nezâketi Rasûlullah (s.a.v.)'in hayatında daha fazlasıyla müşâhede etmek mümkündür. Efendimiz (s.a.v.), gördüğü hatalı davranışlarda hatayı işleyen kişiyi bizzat muhatap almaksızın sanki herkese söylüyormuşçasına genel ifadeler kullanırdı. Böylece hata işleyen kişinin toplum içinde rencide olmadan yanlışını düzeltmesini sağlardı. (bk. Buhârî, Menâkıb 25; Müslim, Salât 119; Ebû Dâvûd, Edeb 6)

İşin bir boyutunu, izâh edilmeye çalışıldığı kadarıyla, ahlâkî incelik oluşturduğu gibi, diğer boyutunu da siyâsî ve idârî muktedirlik ve hassâsiyet

teşkil etmektedir. Burada Hz. Süleyman'ın bir hükümdar ve komutan olarak isyânkârlara karşı net bir tavır ortaya koyduğu görülür. Geçerli bir mazeret beyân edemediği takdirde Hüdhüd'ü şiddetli bir şekilde cezalandıracağını veya kellesini uçuracağını söyler. Böylece Hüdhüd üzerinden vazîfesini ihmal eden herkese ciddi bir gözdağı vermiş olur. Bu ifade, cezanın suç işleyenin bedenine göre değil de, işlenen suça göre olacağına delil teşkil etmektedir.

Gelelim Hüdhüd'ün kedini savunmasına:

فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ اَحَطْتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ وَجِئْتُكَ مِنْ سَبَإٍ
بِنَبَإٍ يَقِينٍ ﴿٢٢﴾ اِنِّي وَجَدْتُ امْرَاَةً تَمْلِكُهُمْ وَاُوتِيَتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ
وَلَهَا عَرْشٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾ وَجَدْتُهَا وَقَوْمَهَا يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِنْ
دُونِ اللّٰهِ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ اَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ فَهُمْ لَا
يَهْتَدُونَ ﴿٢٤﴾ اَلَّا يَسْجُدُوا لِلّٰهِ الَّذِي يُخْرِجُ الْخَبْءَ فِي السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿٢٥﴾ اَللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿٢٦﴾

22. Çok geçmeden Hüdhüd çıkageldi ve Süleyman'a dedi ki: "Ben, senin bilmediğin bir şeyi öğrendim. Sana Sebe' kavminden çok mühim ve doğruluğu kesin bir haber getirdim."

23. "Sebe'lilere hükümdarlık yapan bir kadın buldum ki, kendisine her güzel şeyden bir nasip verilmiş; onun büyük bir tahtı ve pek güçlü bir yönetimi var."

24. "Ne var ki, onun ve kavminin Allah'ı bırakıp güneşe secde ettiklerini gördüm. Anlaşılan, şeytan onlara amellerini süslü göstermiş, onları yoldan saptırmış, bu yüzden doğru yolu bulamıyorlar."

25. "Oysa göklerdeki ve yerdeki gizlilikleri açığa çıkaran, sizin gizlediğiniz ve açıkladığınız her şeyi bilen Allah'a secde etmeleri gerekmez mi?"

26. "O Allah ki, O'ndan başka ilâh yoktur. O, büyük arşın Rabbidir."

Hüdhüd, Sebe'lilere hükümdarlık yapan, pek çok imkâna sahip, büyük bir tahtı ve güçlü bir yönetimi olan bir kadından bahsediyor. İşin bu kısmı Hz. Süleyman'ı fazla heyecanlandırmıyor. Halbuki normalde krallar daha ziyâde bu nevi dünyevî saltanata tama ederler. Fakat Hüdhüd, onların Allah'ı bırakıp güneşe taptıklarını, şeytana tâbi olup doğru yoldan kaydıklarını söyleyince, işte o zaman esas hedefi Allah'ın dinini tebliğ ve i'lây-ı kelimetullah olan Hz. Süleyman harekete geçiyor, doğru söyleyip söylemediğini tespit edip ona göre bir karara

varacağını belirtiyor:

قَالَ سَنَنْظُرُ اَصَدَقْتَ اَمْ كُنْتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٢٧﴾ اِذْهَبْ بِكِتَابِى هٰذَا فَاَلْقِهْ اِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ فَانْظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾

27. Süleyman dedi ki: "Doğru mu söylüyorsun, yoksa yalancının biri misin, şimdi göreceğiz."

28. "Şu mektubumu götürüp onların yanına bırak; sonra onlardan biraz öteye çekil de hangi neticeye varacaklarını gözle!"

Hüdhüd'ün "sana Sebe' halkından çok mühim ve doğuluğu kesin bir haber getirdim" sözünde devlete arz olunacak haberlerin iyi araştırılarak şüpheden uzak olması gereğine; Hz. Süleyman'ın da "doğru söyleyip söylemediğine bakacağız" sözünde de devlet başkanın her duyduğu habere güvenerek harekete geçmemesinin ve o haberin doğruluğunu mutlaka araştırmasının önemine işaret vardır. (bk. Hucurât 49/6)

Ayrıca burada "haber-i vâhid"in[18] kesin bilgi ifade etmediğine, doğru ya da yanlış olma ihtimalinin bulunduğuna, dolayısıyla bu hususta "câiz" sınırında durmak gerektiğine bir delâlet görmek mümkündür. Diğer yönden o haberi getireni hemen reddetmeyip, verdiği haberin doğru veya yanlış olduğuna bakmanın lüzûmuna da bir işaret vardır. Süleyman (a.s.), Hüdhüd'ün mazeretini kabul ederek onu cezalandırmaktan vazgeçmiştir. Bununla devlet başkanının ve mevkilerine göre diğer idârecilerin, halkın mazeretlerini kabul edip cezalandırmayı bırakmaları tavsiye olunmaktadır.

Bu âyet-i kerîmeler, müşriklere ve dinden habersiz insanlara mektuplar gönderip bu yolla onları İslâm'a dâveti bir üsul olarak önümüze koyar. Ayrıca dinin tebliği bakımından günümüzün mektup, telefon, telgraf, mesaj, mail gibi tüm iletişim vasıtalarının etkin bir şekilde kullanımını teşvik eder. Nitekim Rasûlullah (s.a.v.), Medine döneminde pek çok devlet başkanı ve kabile reisine İslâm'ı tebliğ etmek üzere mektuplar göndermiştir.

Hüdhüd mektubu alıp gitti, emredildiği gibi mektubu onların yanına bıraktı. Bir kenara çekilip Belkis ve tayfasının ne yapacaklarını ve mektuptaki taleplere nasıl bir karşılık vereceklerini beklemeye başladı:

Haber-i vâhid: Tek kişinin verdiği haber.

Çok Önemli Bir Mektup

قَالَتْ يَٓا اَيُّهَا الْمَلَؤُا اِنّ۪ٓي اُلْقِيَ اِلَيَّ كِتَابٌ كَر۪يمٌ ﴿٢٩﴾ اِنَّهُ مِنْ
سُلَيْمٰنَ وَاِنَّهُ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِۙ ﴿٣٠﴾ اَلَّا تَعْلُوا عَلَيَّ وَأْتُون۪ي مُسْلِم۪ينَ ﴿٣١﴾

29. Mektubu alan Sebe' melikesi adamlarına şöyle dedi: "Ey ileri gelenler! Bana çok önemli bir mektup bırakıldı."

30. "Mektup Süleyman'dan geliyor; «Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle» diye başlıyor."

31. "«Bana karşı büyüklük taslamayın; derhal müslüman olup huzuruma gelin» diyor."

Belkis mektubu alır almaz, onun çok mühim, pek şerefli ve değerli bir mektup olduğunu söyledi. Çünkü o:

• Hârikulâde bir yoldan gelmiştir. Onu insanlardan bir postacı değil, bir kuş getirip ve yukarıdan önüne bırakmıştır.

• Filistin ve Suriye'nin büyük hükümdarı Sultan Süleyman'dan gelen bir mektuptur.

• O, Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle başlamaktadır. Bu, o zamana kadar hiç bir hükümdarın tatbik etmediği, alışık olunmayan olağanüstü bir üsûldü.

• Mektupta dünya mülk ve saltanatına arzuyu dile getirecek hiçbir kelime, hatta bir işaret bile yoktu. Bilakis o, en samimi ifadelerle Allah'a dâvet ediyordu. Dolayısıyla Belkis ve halkını açık ve anlaşılır bir uslupla isYani bırakıp itaate yönelmeye ve müslüman olarak Hz. Süleyman'ın huzurunda hazır bulunmaya çağırması mektubun en önemli özelliği idi.

"Müslüman olarak gelmeleri" talebinde, hem "boyun eğmiş, teslim olmuş olarak gelme", hem de "İslâm'ı kabul edip müslüman olarak gelme" mânası vardır. Birinci mâna, Hz. Süleyman'ın hükümdar olma vasfına, ikinci mâna ise onun peygamberlik vasfına uygundur. Dolayısıyla mektubun hem dinî hem de siyâsî yönünün olduğu anlaşılmaktadır.

Süleyman (a.s.)'ın mektubuna gönlünü kaptıran ve onun ezici tesiri altında kalan Belkis, verecek bir cevap bulamadı; ancak "bu çok şerefli, çok değerli bir mektup" diyebildi. Gönlünü saran bu hissiyatı, aynı zamanda hitap ettiği ileri gelenlerin gönüllerine de aşıladı. Mektubun sahibine cephe almak ve düşmanlık yapmak istemediği her hâlinden anlaşılmaktaydı. Bunu açık olarak söylemese de mektubu bu şekilde tavsif etmekle, beklediği görüşe zemin hazırlamaktaydı. Aslında bu hüsn-i edep ve yüksek ihtirâmıyla Belkis, fânî saltanatını ebedî bir

mülke çevirme lutfuna erişti; İslâm'la ve Hz. Süleyman'ın beraberliğiyle şereflendi.

Melike Belkıs'ın mektup karşısında sergilediği ilk tavır böyle edep, saygı ve ihtirâm dolu olunca, olayın ilerleyen bölümlerinin bu istikâmette olumlu geliştiğini görmekteyiz:

قَالَتْ يَٓا اَيُّهَا الْمَلَؤُا اَفْتُون۪ي ف۪ٓي اَمْر۪يۚ مَا كُنْتُ قَاطِعَةً اَمْرًا حَتّٰى
تَشْهَدُونِ ﴿٣٢﴾ قَالُوا نَحْنُ اُو۬لُوا قُوَّةٍ وَاُو۬لُوا بَأْسٍ شَد۪يدٍ وَالْاَمْرُ
اِلَيْكِ فَانْظُر۪ي مَاذَا تَأْمُر۪ينَ ﴿٣٣﴾ قَالَتْ اِنَّ الْمُلُوكَ اِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً
اَفْسَدُوهَا وَجَعَلُٓوا اَعِزَّةَ اَهْلِهَٓا اَذِلَّةًۚ وَكَذٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٣٤﴾ وَاِنّ۪ي
مُرْسِلَةٌ اِلَيْهِمْ بِهَدِيَّةٍ فَنَاظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ ﴿٣٥﴾

32. Melike şöyle devam etti: "Ey ileri gelenler! Bu mesele hakkındaki görüşlerinizi lutfen bana bildirin. Pekâlâ bilirsiniz ki, siz yanımda olmadan ve size danışmadan hiçbir konuda kesin kararımı vermem."

33. Onlar da: "Biz güçlü, kuvvetli ve oldukça savaşçı bir milletiz. Fakat karar verme yetkisi senindir. Ne dilersen onu emret, biz uygulamaya hazırız" dediler.

34. Melike dedi ki: "Gerçek şu ki, hükümdarlar bir ülkeye girdikleri zaman oranın düzenini altüst ederler; halkının onurlu ve şerefli insanlarını zelil hâle getiriler. Herhalde bunlar da böyle yapacaklardır."

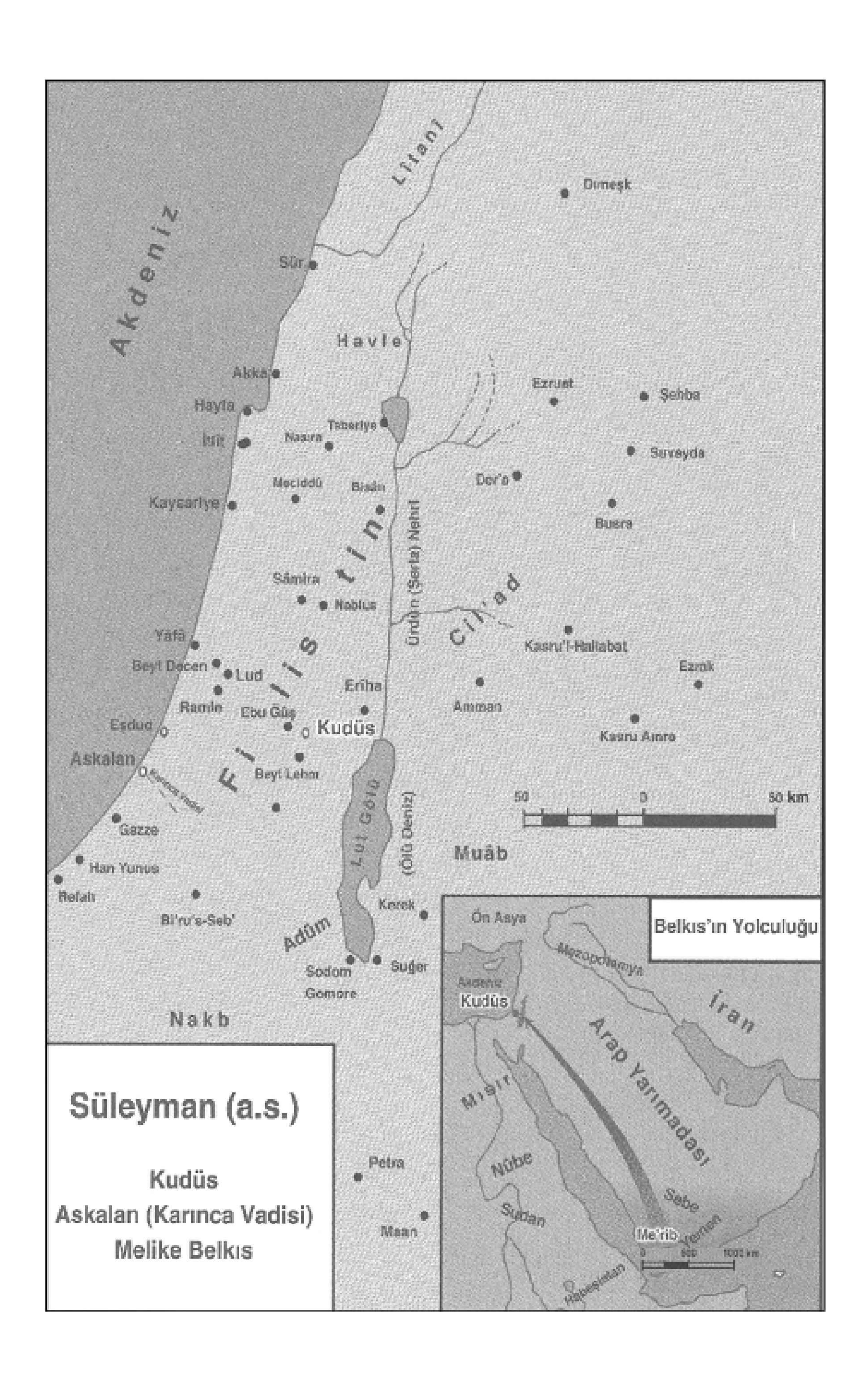
35. "Şimdi ben onlara değerli bir hediye göndereceğim, elçilerimin ne tür bir cevapla döneceklerine bakıp ona göre kararımı vereceğim."

Demek ki, Belkis'in devlet işlerini istişâre için huzurunda toplanan maruf bir topluluk vardı. Ayrıca söz konusu ifadeler, krallıkla yönetilmesine rağmen Sebe'lilerdeki idâre şeklinin tam bir diktatörlük olmadığını, aksine zamanın hükümdarının mühim işlerde, devlet erkânıyla istişare ettikten sonra karar verdiğini göstermektedir. Bu vesileyle tüm işlerin, bunlar arasında devlet işlerinin de istişâreyle yapılmasının önemine dikkat çekilir. (Âl-i İmrân 3/159; Şûrâ 42/38)

Belkis, beyân edilen fikir ve kanaatlerin kendi düşüncesi çerçevesinde ortaya çıktığını gördü. Bu kez kadınlığın getirdiği savaş ve yıkıcılığa aykırı fıtrî bir temâyülle harp ihtimâlini bir tarafa bırakmak üzere sözüne devam etti. Kralların savaşarak bir memlekete girdiklerinde oranın düzenini bozup perişan ettiklerini, halkının izzet ve şeref sahibi olanlarını hor ve hakir hâle getirdiklerini; öldürme, esaret, sürgün, hapis ve benzeri çeşitli zillet, hakaret ve

kötülüklere düşürdüklerini hatırlattı. Mektubunda "bana karşı baş kaldırmayın" ikazında bulunan Hz. Süleyman'ın da böyle yapma ihtimalinin uzak olmadığını imâ etti. Böylece ileri gelenlerin gönüllerinde az da olsa bulunması muhtemel savaşma meylini tamâmen ortadan kaldırdı. Savaştan mümkün olduğu kadar sakınmak ve memleketi düşman istilâsına uğratmaya sebebiyet vermemek gerektiği düşüncesini iyice tebellür ettirmiş oldu. Elçileriyle hediye gönderme kararı ise bu düşüncesinin son hamlesi oldu. Gönderdiği hediyeyle Hz. Süleyman'ın gerçek durumunu yoklayacak ve ona göre hareket edecekti. Eğer Süleyman (a.s.) bu hediyeleri kabul ederse, bu onun dünyalık peşinde olduğunu ve barış için dünyevî vasıtaların fayda verebileceğini anlayacaktı. Yok eğer kabule yanaşmazsa o zaman bunun akideyle alakalı ulvî bir dâva olduğunu bilecek; hiç bir malın, hatta yeryüzündeki en değerli şeylerin bile onu durduramayacağını anlayacak ve teslim olacaktı.

Belkis'in elçileri Hz. Süleyman'ın huzurunda:

Akdeniz
Litani
Dımeşk
Sûr
Havle
Akkâ
Hayfa
İtlit
Taberiye
Nasıra
Ezruat
Şehba
Süveyda
Meciddû
Bisân
Der'a
Kaysariye
Busra
Ürdün (Şeria) Nehri
Filistin
Sâmira
Nablus
Cil'ad
Yâfâ
Beyt Decen
Lud
Kasru'l-Hallabat
Ezrak
Ramle
Erîha
Ebu Gûş
Kudüs
Amman
Esdud
Kasru Amra
Askalan
Beyt Lehm
Karınca Vadisi
Gazze
Lut Gölü
(Ölü Deniz)
50
0
50 km
Muâb
Han Yunus
Refah
Bi'ru's-Seb'
Kerek
Adûm
Sodom
Suğar
Gomore
Nakb
Süleyman (a.s.)
Kudüs
Askalan (Karınca Vadisi)
Melike Belkıs
Petra
Maan
Ön Asya
Belkıs'ın Yolculuğu
Mezopotamya
Akdeniz
Kudüs
İran
Arap Yarımadası
Mısır
Nûbe
Sebe
Sudan
Me'rib
Yemen
Habeşistan

فَلَمَّا جَاءَ سُلَيْمٰنَ قَالَ اَتُمِدُّونَنِ بِمَالٍۘ فَمَٓا اٰتٰينِۧ اللّٰهُ خَيْرٌ مِمَّٓا اٰتٰيكُمْۚ بَلْ اَنْتُمْ بِهَدِيَّتِكُمْ تَفْرَحُونَ ﴿٣٦﴾ اِرْجِعْ اِلَيْهِمْ فَلَنَأْتِيَنَّهُمْ بِجُنُودٍ لَا قِبَلَ لَهُمْ بِهَا وَلَنُخْرِجَنَّهُمْ مِنْهَٓا اَذِلَّةً وَهُمْ صَاغِرُونَ ﴿٣٧﴾

36. Elçiler gelince Süleyman onlara şöyle dedi: "Siz bana mal ile yardım etmek, böylece beni etkilemek mi istiyorsunuz? Şunu bilin ki, Allah'ın bana verdiği nimetler size verdiğinden çok daha hayırlıdır. Ancak siz, bu tür hediyelerinizle sevinir, böbürlenirsiniz."

37. "Haydi hediyelerinizi de alıp geri dönün ve onlara şunu bildirin: Biz onların üzerine asla karşı koyamayacakları ordularla varacağız; elbette onları zelil ve küçük düşürülmüş bir halde ülkelerinden sürüp çıkaracağız."

Elçi dönüp durumu anlatınca Belkıs, artık boyun eğip müslüman olmaktan başka yolun kalmadığını anladı. Gelip Süleyman'ın hizmetine girmeye karar verdi. Hazırlığını yaparak ülkesinden yola çıktı. Allah Teâlâ da bu durumu Süleyman (a.s.)'a vahyen bildirdi. Bu sırada Hz. Süleyman, Belkıs'a saltanatının muhteşemliğini ve emrindeki kuvvetlerin fevkalâdeliğini gösteren bir jest olması için onun tahtının kendisine getirilmesini istedi:

قَالَ يَٓا اَيُّهَا الْمَلَؤُا اَيُّكُمْ يَأْتِينِي بِعَرْشِهَا قَبْلَ اَنْ يَأْتُونِي مُسْلِمِينَ ﴿٣٨﴾ قَالَ عِفْرِيتٌ مِنَ الْجِنِّ اَنَا اٰتِيكَ بِهِ قَبْلَ اَنْ تَقُومَ مِنْ مَقَامِكَۚ وَاِنِّي عَلَيْهِ لَقَوِيٌّ اَمِينٌ ﴿٣٩﴾ قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ اَنَا اٰتِيكَ بِهِ قَبْلَ اَنْ يَرْتَدَّ اِلَيْكَ طَرْفُكَۜ فَلَمَّا رَاٰهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ قَالَ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّيۗ لِيَبْلُوَنِي ءَاَشْكُرُ اَمْ اَكْفُرُۜ وَمَنْ شَكَرَ فَاِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِۚ وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ ﴿٤٠﴾

38. Elçi döndükten sonra Süleyman dedi ki: "Ey ileri gelenler! Onlar müslüman olarak bana gelmeden önce, o kadının tahtını hanginiz bana getirebilir?"

39. Cinlerden bir ifrit: "Ben, daha sen makâmından kalkmadan önce onu sana getiririm. Çünkü ben gerçekten bu konuda çok kuvvetli, güvenilir biriyim" dedi.

40. Kitaptan husûsî bir bilgiye sahip kişi ise: "Ben onu sana daha gözünü

kırpmadan getiririm" dedi. Süleyman tahtı yanı başında hazır görünce: "Bu, Rabbimin lutfundandır; nimetine karşı şükür mü yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni sınıyor. Kim şükrederse kendi iyiliği için şükretmiş olur. Kim de nankörlük ederse şüphesiz Rabbim hiçbir şeye muhtaç değildir, lutuf ve keremi pek boldur."

Kur'an, tahtı getiren kişinin kimliğini ve bilgi aldığı kitabın ne olduğunu gizlediği için, bununla alakalı tartışmaların sağlayacağı bir fayda yoktur. Esas üzerinde düşünülmesi gereken, kocaman tahtın o dönemin ilmî ve teknik şartları içerisinde saniyeden daha kısa bir süre içinde 2000 km'den daha uzun bir mesafeden getirebilmiş olmasıdır. Şüphesiz mûcize veya kerâmet olarak kabul edilen bu hâdisenin, günümüzde elektronik yollarla ses ve görüntü naklinden sonra ışınlama yöntemiyle eşya nakli üzerinde çalışan bilim dünyasına açık bir ufuk gösterdiği ve onların önüne yüksek bir çıta koyduğu anlaşılmaktadır. İkinci olarak üzerinde düşünülmesi gereken nokta, tasarrufu altında gerçekleşen böyle hârikulâde bir olay karşısında Hz. Süleyman'ın sergilediği kulluk anlayışıdır.

Belkıs'ı karşılamaya hazırlanan Süleyman (a.s.), bir taraftan melikenin dikkatini öğrenmek, bir taraftan da Allah'ın huzurundaki ebedî saltanatın yanında dünya saltanatının bir değeri olmadığını göstermek üzere küçük bir taktiğe başvurdu:

قَالَ نَكِّرُوا لَهَا عَرْشَهَا نَنْظُرْ اَتَهْتَدٖٓى اَمْ تَكُونُ مِنَ الَّذٖينَ لَا
يَهْتَدُونَ ﴿٤١﴾ فَلَمَّا جَاءَتْ قٖيلَ اَهٰكَذَا عَرْشُكِ ۜ قَالَتْ كَاَنَّهُ هُوَ ۚ
وَاُوتٖينَا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِمٖينَ ﴿٤٢﴾ وَصَدَّهَا مَا كَانَتْ تَعْبُدُ
مِنْ دُونِ اللّٰهِ ۜ اِنَّهَا كَانَتْ مِنْ قَوْمٍ كَافِرٖينَ ﴿٤٣﴾

41. Süleyman şöyle dedi: "Onun tahtını tanıyamayacağı hâle getirin; bakalım gerçeğin farkına varacak mı, yoksa varamayacak mı?"

42. Belkıs gelince: "Bak bakalım, bu senin tahtın olmasın?" dendi. O da: "Evet, sanki o! Zâten bize daha önce bu mûcize hakkında bilgi ulaşmış, senin peygamber olduğunu anlamış ve biz müslüman olmuştuk" dedi.

43. Aslında onu, Allah'ı bırakıp taptığı şeyler hak dine girmekten alıkoymuştu. Çünkü o, inkârcı bir toplum içinde yetişmişti.

Üst üste vuku bulan dikkat çekici hâdiseler Belkıs'ın zihin ve kalp yapısını ciddi bir şekilde sarsmakta, önceki durumunu gözden geçirmesine zemin hazırlamakta ve yavaş yavaş ona hidâyet kapısını aralamakta idi. Nihâyet

Belkıs'ın gönlüne iman güneşinin doğmasını sağlayan olayların son perdesi, "Billur Köşk"te gerçekleşti:

قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الصَّرْحَۚ فَلَمَّا رَاَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَنْ سَاقَيْهَاۜ قَالَ اِنَّهُ صَرْحٌ مُمَرَّدٌ مِنْ قَوَارِيرَۜ قَالَتْ رَبِّ اِنّ۪ي ظَلَمْتُ نَفْس۪ي وَاَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمٰنَ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَم۪ينَ ﴿٤٤﴾

44. Belkıs'a: "Buyurun, saraya girin!" dendi. Sarayın eyvanını görünce, zemininde engin ve duru su olduğunu zannedip eteğini yukarı çekti. Süleyman: "Bu, billurdan yapılmış şeffaf bir saraydır" dedi. Belkıs sonunda: "Rabbim! Ben, senden başkasına taparak kendime zulmetmişim! Artık şimdi Süleyman'la beraber Âlemlerin Rabbine gönülden teslim oluyorum!" dedi.

Hz. Süleyman ve Belkıs kıssasında, özellikle de Belkıs'ın tevhidi kabulleniş sürecinde yaşanan hâdiselerde, hidâyete susamış gönüllerin İslâm'la buluşma yollarını açma bakımından çok ince dersler bulunmaktadır. Meselâ kıssanın anlatıldığı dönemde Kureyş kabilesinin ileri gelenleri, Rasûlullah (s.a.v.)'in kendilerini İslâm'a çağırmasını kabul edemiyor, bunu gururlarına yediremiyorlardı. Böyle fakir birinin başlarına geçmesini ve kendilerinden üstün olmasını hazmedemiyorlardı. İşte burada tarihte yaşayan bir melikeden misâl verilerek, dâvetçi ile muhatap, lider ile peşinde gidenler arasındaki münâsebetin ince noktaları keşfedilip iman ve itaatle Allah'a teslim oluşun sırrı çözülmektedir. Kıssa özellikle malına, mülküne, saltanatına ve aklına güvenerek dinin tâlimâtlarına sırt çeviren bîgâneleri intibâha çağırıp hidâyete yönlendirmektedir.

Fakat her saltanat sahibinin Belkıs gibi teslimiyete yanaşmadığı da bir gerçek:

Îmân ve Takvâ Sahiplerini Kurtardık

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَٓا اِلٰى ثَمُودَ اَخَاهُمْ صَالِحًا اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ فَاِذَا هُمْ
فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٥﴾ قَالَ يَا قَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ
الْحَسَنَةِۚ لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٦﴾ قَالُوا اطَّيَّرْنَا بِكَ
وَبِمَنْ مَعَكَۜ قَالَ طَٓائِرُكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ ﴿٤٧﴾ وَكَانَ
فِي الْمَدٖينَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ يُفْسِدُونَ فِي الْاَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿٤٨﴾
قَالُوا تَقَاسَمُوا بِاللّٰهِ لَنُبَيِّتَنَّهُ وَاَهْلَهُ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهٖ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ
اَهْلِهٖ وَاِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿٤٩﴾ وَمَكَرُوا مَكْرًا وَمَكَرْنَا مَكْرًا وَهُمْ لَا
يَشْعُرُونَ ﴿٥٠﴾ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ مَكْرِهِمْۙ اَنَّا دَمَّرْنَاهُمْ وَقَوْمَهُمْ
اَجْمَعٖينَ ﴿٥١﴾ فَتِلْكَ بُيُوتُهُمْ خَاوِيَةً بِمَا ظَلَمُواۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةً
لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٥٢﴾ وَاَنْجَيْنَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿٥٣﴾

45. Semûd kavmine de, “Allah’a kulluk edin” diye tebliğde bulunması için kardeşleri Sâlih’i gönderdik. Ama çok geçmeden onlar, birbiriyle çekişen iki grup oluverdiler.

46. Sâlih dedi ki: “Ey kavmim! İyilikler dururken, ne diye başınıza acele bir kötülüğün gelmesini istiyorsunuz? Merhametine kavuşmak için Allah’tan affınızı dileseniz olmaz mı?”

47. Onlar: “Sen ve beraberindekiler yüzünden uğursuzluğa uğradık” dediler. Sâlih: “Başınıza gelen uğursuzluk, işlediğiniz günahlar yüzünden size Allah tarafından gelen bir uyarı ve cezadır. Doğrusu siz, iyiniz kötünüzden ayrılsın diye sınanmakta olan bir topluluksunuz” dedi.

48. O şehirde dokuz kişilik bir çete vardı ki, bunlar ülkede bozgunculuk yapıyor, hiç ıslah tarafına yanaşmıyorlardı.

49. Bunlar, Allah’a yemin ederek aralarında şöyle anlaştılar: “Sâlih’e ve ailesine geceleyin baskın yapıp hepsini öldürelim. Sonra da hakkını arayacak yakınlarına: «Onun ailesinin uğradığı kıyıma biz katılmadık, kimin yaptığını da bilmiyoruz; emin olun biz doğru söylüyoruz» diyelim.”

50. Onlar akılları sıra böyle bir tuzak kurdular; biz de, onlar farkında olmaksızın tuzaklarını boşa çıkarmak üzere ciddi bir plan yaptık.

51. İşte bak, onların tuzaklarının âkıbeti nasıl oldu? Onları da, onları destekleyen topluluklarını da, geriye bir tek kişi bırakmadan helâk ettik.

52. İşte zulümleri sebebiyle yıkılıp gitmiş, ıssız harâbeye dönmüş evleri! Şüphesiz bunda gerçeği öğrenmek isteyen insanlar için büyük bir ibret vardır.

53. İman eden ve kalpleri Allah'a saygıyla dopdolu olup O'na karşı gelmekten sakınanları ise kurtardık.

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)'in peygamber oluşuyla birlikte Mekke'de Semûd kavminin hâline benzer bir durumun ortaya çıkmış olması dikkat çekicidir. Nitekim Mekke ahâlisi iki ayrı gruba bölünmüş ve aralarında amansız bir mücâdele başlamıştı. Dolayısıyla bu kıssa, bu âyetlerin indiği zamandaki şartlara mükemmel bir şekilde işaret etmektedir. Bu açıdan bakıldığında kıssada Rasûlullah (s.a.v.) ve ona inananlar için bir teselli, müşrikler için de bir uyarı vardır. Çünkü o dokuz kişilik çetenin Hz. Sâlih'i öldürme hakkında düşündüklerini, müşrikler de Peygamberimiz (s.a.v.) hakkında düşünüyor ve onu öldürme teşebbüsünde bulunuyorlardı. (bk. Enfâl 8/30) Kıssanın işaretine göre onlar bu konuda başarılı olamayacak, Allah Peygamberi'ni ve mü'minleri koruyacak, kâfirler ise yakın zaman içinde fecî bir sonla helâk edileceklerdir.

Zira insanlık tarihi boyunca hak bâtıl mücâdelesi hiç değişmedi, değişmeyecek. İşte bir ibretli misâl daha:

وَلُوطًا اِذْ قَالَ لِقَوْمِه۪ٓ اَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ وَاَنْتُمْ تُبْصِرُونَ ﴿٥٤﴾ اَئِنَّكُمْ
لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَٓاءِۜ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿٥٥﴾
فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِه۪ٓ اِلَّٓا اَنْ قَالُٓوا اَخْرِجُٓوا اٰلَ لُوطٍ مِنْ قَرْيَتِكُمْۚ
اِنَّهُمْ اُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٥٦﴾ فَاَنْجَيْنَاهُ وَاَهْلَهُٓ اِلَّا امْرَاَتَهُۘ قَدَّرْنَاهَا مِنَ
الْغَابِر۪ينَ ﴿٥٧﴾ وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًاۚ فَسَٓاءَ مَطَرُ الْمُنْذَر۪ينَ ﴿٥٨﴾

54. Lût'u da peygamber olarak gönderdiğimizde, kavmine şöyle demişti: "Sizler göz göre göre hâlâ o hayâsızlığı yapmaya devam edecek misiniz?"

55. "Sahi siz kadınları bırakıp erkeklere mi şehvetle yaklaşıyorsunuz? Doğrusu siz ne yaptığını bilmeyen pek câhil bir gürûhsunuz."

56. Kavminin ona cevâbı ise sadece: "Lût'un ailesini memleketinizden çıkarın. Çünkü onlar, temizliğe çok düşkün, pek ahlâklı insanlar(!)" demeleri oldu.

57. Biz de onu ve ailesini kurtardık. Ancak karısı hâriç. Onun geride kalıp

helâk edilenlerden olmasını takdir buyurduk.

58. Üzerlerine öyle bir taş yağmuru yağdırdık ki... Azapla uyarılıp da buna aldırmayanların yağmuru ne fenâ bir yağmur oldu!

Dikkat çekilmek istenen nokta, livâta gibi çok çirkin bir günaha mübtelâ olan, bu yüzden peygamberin ikaz ve irşatlarına kulak asmayan fert ve toplumların sonunda helâk olacağıdır. Bu sebeple böyle bir günaha düşenler bu kıssa ile uyarılır ve bunu terk etmedikleri takdirde, bir belâya uğrayacakları kendilerine hatırlatılır. O halde yapılması gereken, Allah'ın yüceliğini anlatarak O'nun ortağı olmasının imkânsızlığını açıklamak, O'nun emir ve yasaklarının pek derin hikmetler taşıdığını bilmek, böylece doğru söze kulak veren her insanı inanç, amel ve ahlâk bakımından daha güzel bir seviyeye çıkarmaya çalışmaktır:

Allah mı Hayırlı
Yoksa Putlar mı?

يُشْرِكُونَۜ ﴿٥٩﴾ قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ وَسَلَامٌ عَلٰى عِبَادِهِ الَّذ۪ينَ اصْطَفٰىۜ آٰللّٰهُ خَيْرٌ اَمَّا

59. De ki: “Bütün hamdler Allah’a, selâm da onun seçtiği kullar üzerine olsun! Şimdi söyleyin bakalım, Allah mı hayırlıdır, yoksa müşriklerin O’na ortak koştuğu varlıklar mı?”

Burada kullara güzel bir edep öğretilmekte, bu iki zikrin bereketinden istifadeye teşvik edilmekte ve dinleyenlerin kendilerine söylenenlere kulak vermeleri için bu iki hususun çok büyük bir ehemmiyet taşıdığına dikkat çekilmektedir. Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)’in hutbelerinde ve sohbetlerinde mütemâdiyen tatbik ettiği bu usûlu, ondan sonra da sahâbe-i kirâm, tabiîn, âlimler, hatipler ve vâizler biri diğerinden miras alarak devam ettirmişlerdir.

Rasûlullah (s.a.v.) bu âyeti okur okumaz hemen arkasından, *“Hayır, sadece Allah (c.c) hayırlıdır. Ebedî mübârek ve yüce olan yalnız O’dur”* diyerek bunun cevabını da bizzat kendisi verirdi. (Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV, 205)

Esâsen mukayesesi imkânsız olmakla birlikte, hayırlılık bakımından putlarla kendisinin karşılaştırılmasını isteyen Cenâb-ı Hak, yüce zatını tanıtırken önce ufuklarda tecelli eden kudret ve azamet nişânelerine yer vermektedir:

اَمَّنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَاَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءًۚ فَاَنْبَتْنَا بِه۪
حَدَٓائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍۚ مَا كَانَ لَكُمْ اَنْ تُنْبِتُوا شَجَرَهَاۜ ءَاِلٰهٌ مَعَ اللّٰهِۜ بَلْ
هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَۜ ﴿٦٠﴾ اَمَّنْ جَعَلَ الْاَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَالَهَٓا
اَنْهَارًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِيَ وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًاۜ ءَاِلٰهٌ مَعَ اللّٰهِۜ
بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَۜ ﴿٦١﴾

60. Onlar mı hayırlı yoksa gökleri ve yeri yaratan, gökten sizin için su indiren mi? Öyle bir su ki biz onunla, bir ağacını bile bitirmeye güç yetiremeyeceğiniz nice güzelliklerle dolu bağlar, bahçeler yetiştiriyoruz. Allah ile beraber başka bir ilâh daha olur mu hiç? Hayır, hayır! Onlar haktan sapan bir gürûhtur.

61. Onlar mı hayırlı yoksa yeryüzünü yaşamaya elverişli kılan, içinde yer yer nehirler akıtan, onun sallanmaması için sâbit dağlar yaratan ve iki

deniz arasına bir engel koyan mı? Allah ile beraber başka bir ilâh daha olur mu hiç? Hayır, hayır! Onların çoğu gerçeği bilmiyorlar.

Sırf katından bir lutuf olarak bize bu büyük nimetleri ihsân eden Allah'a ortak koşmak akıl kârı mıdır? Bu olsa olsa cehâletten, gerçekleri bilmemekten kaynaklanmaktadır. İşte hakikî ve faydalı ilim, bu gerçekleri tüm sebep, illet ve hikmetleriyle öğrenmek ve bu hâdiseleri meydana getiren sonsuz kudret sahibi Allah'ı tanıyıp O'na teslim olmaktır.

Sonra Rabbimiz, varlığını bize tanıtan enfüsî delillere geçmektedir:

أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ
الْأَرْضِ ط أَإِلٰهٌ مَعَ اللّٰهِ ط قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ ط ﴿٦٢﴾ أَمَّنْ يَهْدِيكُمْ فِي
ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُرْسِلُ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ ط
أَإِلٰهٌ مَعَ اللّٰهِ ط تَعَالَى اللّٰهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ط ﴿٦٣﴾ أَمَّنْ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ
يُعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ط أَإِلٰهٌ مَعَ اللّٰهِ ط قُلْ هَاتُوا
بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٦٤﴾

62. Onlar mı hayırlı yoksa kendine yalvardığı zaman darda kalmış olanın imdâdına yetişip başındaki sıkıntıyı gideren ve sizi yeryüzünün halefleri ve hâkimleri yapan mı? Allah ile beraber başka bir ilâh daha olur mu hiç? Ne de az düşünüp ders alıyorsunuz!

63. Onlar mı hayırlı yoksa karanın ve denizin kat kat karanlıkları içinde size yol gösteren ve rahmetinin önünde rüzgârları müjdeci olarak gönderen mi? Allah ile beraber başka bir ilâh daha olur mu hiç? Allah, onların ortak koştukları şeylerden çok yücedir!

64. Onlar mı hayırlı yoksa bütün varlıkları baştan yaratan, sonra o yaratmayı aralıksız tekrar edip yenileyen, öldükten sonra tekrar diriltecek olan ve sizi hem gökten hem de yerden rızıklandıran mı? Allah ile beraber başka bir ilâh daha olur mu hiç? Eğer doğru söylüyorsanız, haydi delilinizi getirin!

62. âyette geçen الْمُضْطَرَّ (muztar), zaruret ve çaresizlik içinde kalmış, bunalmış, hiçbir güç ve tâkati olmayan kimsedir. Allah Teâlâ'nın, ancak dilediği kullarının duâsına icâbet etme ve sıkıntılarını defetme muhtariyeti olmakla birlikte (bk. En'âm 6/41), burada çoğunlukla çâresizlik hâlinde duânın kabul olunacağına bir işaret, hatta müjde vardır. Çünkü çâresizlik anlarında ihlas ortaya çıkar, kul tüm fânî varlıklardan gönlünü koparıp Rabbine bağlar,

imansızlar imana gelir, böylece ilâhî rahmet ve inâyet nâzil olur.

Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Üç duâ vardır ki, bunların mutlaka kabul olunacağında hiçbir üphe yoktur: Mazlumun duâsı, yolcunun duâsı ve babanın evladına duâsı." (Tirmizî, Birr 7/1905)

Yine 62. âyette yer alan **"sizi yeryüzünün halefleri ve hâkimleri yapan"** cümlesi, mü'minlere daha henüz İslâm'ın başlangıcında iken gelecekte İslâmî hâkimiyetin gerçekleşeceğini va'deden büyük bir müjdeyi ihtiva eder. Sûrenin başındaki **"Bu Kur'an... büyük bir müjdedir"** (Neml 27/2) tebşirâtı ile, Hz. Dâvûd ve Hz. Süleyman'ın hükümdarlık kıssasının burada zikredilmesi de bu mânaya ışık tutmaktadır.

Yüce Rabbimize ait önemli sıfatlardan biri de, hiçbir yaratığın bilmesinin mümkün olmadığı gaybı yani bizim duyularımızın algı alanı dışında kalan şeyleri yalnızca O'nun biliyor olmasıdır:

قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ الْغَيْبَ اِلَّا اللّٰهُۜ وَمَا يَشْعُرُونَ
اَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٦٥﴾ بَلِ ادَّارَكَ عِلْمُهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ۠ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ
مِنْهَا۠ بَلْ هُمْ مِنْهَا عَمُونَ ﴿٦٦﴾

65. De ki: "Göklerde ve yerde Allah'tan başka hiç kimse gaybı bilemez. Onlar öldükten sonra ne zaman diriltileceklerini de bilemezler.

66. Onların âhiretle alakalı bilgileri kıt ve yetersiz kalmıştır. Dahası, bu hususta şüphe içindedirler. Bunun da ötesinde onlar âhiretten yana kördürler.

Rivâyete göre bu âyet-i kerîmeler, müşriklerin Peygamberimiz (s.a.v.)'e kıyâmetin kopmasına dâir soru sormaları üzerine nâzil olmuştur. (Kurtubî, *el-Câmi'*, XIII, 225)

"Gayb"; gizli ve kapalı olan şeyleri, bilinmeyen her şeyi, kişinin müşâhede ve tecrübe sahasının dışındaki bilgi ve malumâtı ifade eder. Ancak ferdî olarak bazı kimselerin bilip, diğer bir kısım insanların bilmediği birçok husus vardır. Bir zaman bilinmeyen şey, sonra insanların icat ettikleri bir takım âlet ve vasıtalarla bilinebilmektedir. Cin, melek ve diğer mahlukât açısından da durum aynıdır. Bir kısmına malum olan şeyler diğerlerine gizli kalabilmektedir. Fakat bir bütün olarak geçmişte hiçbir insana, cin veya meleğe bildirilmemiş, hâlen bilinmeyen ve gelecekte de bilinemeyecek olan hususlar vardır. Burada kastedilen "gayb" budur. Kıyâmetin kopuş ve insanların yeniden diriliş zamanı da sadece Allah Teâlâ'nın bileceği gayb bilgisine dâhildir. Bu sebepledir ki, böyle gaybî hususlara

akıl erdiremeyen kâfirler nakarat hâlinde hep aynı inkâr sözünü tekrarlayıp durmuşlardır:

Onlara Üzülme

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا ءَاِذَا كُنَّا تُرَابًا وَاٰبَاؤُنَا اَئِنَّا لَمُخْرَجُونَ ﴿٦٧﴾ لَقَدْ
وُعِدْنَا هٰذَا نَحْنُ وَاٰبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ اِنْ هٰذَا اِلَّا اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾
قُلْ سِيرُوا فِي الْاَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ ﴿٦٩﴾
وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُنْ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ ﴿٧٠﴾ وَيَقُولُونَ
مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٧١﴾ قُلْ عَسٰى اَنْ يَكُونَ رَدِفَ
لَكُمْ بَعْضُ الَّذِي تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٧٢﴾

67. Kâfirler şöyle dediler: "Sahi, biz ve atalarımız çürüyüp toprak olduğumuz zaman mı, yani biz o halde iken mi diriltilip kabirlerimizden çıkartılacağız?"

68. "Doğrusu, böyle tehditler bize yapıldığı gibi, bizden önce atalarımıza da yapılmıştı. Fakat bu, öncekilerin masallarından başka bir şey değil!"

69. De ki: "Yeryüzünde dolaşın da böyle diyerek günaha gömülmüş inkarcı suçluların sonlarının nasıl olduğuna ibretle bakın!"

70. Rasûlüm! Onların yüzünden üzülme ve kurmakta oldukları tuzaklardan ötürü de canını sıkma!

71. Onlar: "Eğer doğru söylüyorsanız, bizi tehdit edip durduğunuz bu azap ne zaman gerçekleşecek?" diyorlar.

72. De ki: "Bir an önce gelmesini istediğiniz azabın bir kısmı belki de peşinize takılmış, ensenizde patlamak üzeredir."

İslâm, tüm nizamını "âhirete iman, hesap, cennet ve cehennem" esası üzerine kurar. Her iki âlemin bir haritası, fihristi ve rehber kitabı olan Kur'an'a da ancak, âhirete iman edenlerin inanıp tâbi olacaklarını haber verir. (bk. En'âm 6/92) O halde esas çözülmesi gereken problem, âhirete iman problemidir.

Bununla birlikte:

وَاِنَّ رَبَّكَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾
وَاِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٤﴾ وَمَا مِنْ
غَائِبَةٍ فِي السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ اِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٧٥﴾

73. Şüphesiz Rabbin insanlara karşı sonsuz bir lutuf sahibidir; ne var ki

onların çoğu şükretmezler.

74. Doğrusu Rabbin onların göğüslerinde gizlediklerini de, açığa vurduklarını da bilir.

75. Çünkü göklerde ve yerde gizli olan ne varsa, hepsi apaçık bir kitapta yer almaktadır.

İnananlara doğru yolu gösteren bir rehber olmak üzere indirdiği Kur'ân-ı Kerîm'e gelince:

إِنَّ هٰذَا الْقُرْاٰنَ يَقُصُّ عَلٰى بَنٖٓى اِسْرَٓائٖلَ اَكْثَرَ الَّذٖى هُمْ فٖيهِ
يَخْتَلِفُونَ ﴿٧٦﴾ وَاِنَّهُ لَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنٖينَ ﴿٧٧﴾ اِنَّ رَبَّكَ
يَقْضٖى بَيْنَهُمْ بِحُكْمِهٖۚ وَهُوَ الْعَزٖيزُ الْعَلٖيمُۚ ﴿٧٨﴾

76. Şüphesiz bu Kur'an, İsrâiloğulları'na üzerinde anlaşmazlığa düştükleri pek çok konuyu açıklamaktadır.

77. Aynı zamanda o, mü'minlere doğru yolu gösteren bir rehber ve büyük bir rahmettir.

78. Doğrusu Rabbin, onlar arasında hikmet ve adâletle hükmünü verecektir. Çünkü O, karşı konulamaz bir kudrete sahip olan ve her şeyi hakkiyle bilendir.

İsrâiloğulları'ndan maksat yahudi ve hıristiyanlardır. Bunlar dünyaca bilinen ve etkili olan iki büyük dinin tâbileri oldukları için Kur'ân-ı Kerîm onların durumlarına çokça yer verir, problemlerini dile getirip çözerek onları doğru yola yönlendirir. Meselâ Kur'an'ın en büyük sûresi olan Bakara sûresinde daha ziyâde yahudiler; Âl-i İmrân sûresinde de hıristiyanlar söz konusu edilir. Onlar, Tevrat ve İncil gibi iki büyük hak kitabın vârisleri olmalarına rağmen, kitaplarını tahrif etmişler, kendi aralarında bir çok hususlarda anlaşmazlığa düşmüşler ve nihâyet biri diğerine lânet okuyacak hâle gelmişlerdir. Eğer onlar, "mü'minlere doğru yolu gösteren bir rehber ve rahmet olan" Kur'an'a inanır ve gereğini yerine getirecek olurlarsa, Kur'an onlara üzerinde anlaşmazlığa düştükleri pek çok hususu açıkça bildirmektedir. Açıklamadığı hususlar ise ya önemsizdir veya âhirete ait olup orada açıklanması gereken şeylerdir.

O halde:

فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِۜ اِنَّكَ عَلَى الْحَقِّ الْمُبٖينِ ﴿٧٩﴾ اِنَّكَ لَا تُسْمِعُ
الْمَوْتٰى وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَٓاءَ اِذَا وَلَّوْا مُدْبِرٖينَ ﴿٨٠﴾ وَمَٓا اَنْتَ
بِهَادِى الْعُمْىِ عَنْ ضَلَالَتِهِمْۜ اِنْ تُسْمِعُ اِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِاٰيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ ﴿٨١﴾

79. Rasûlüm! Sen yalnızca Allah'a güvenip dayan. Çünkü, tuttuğun yol gerçekliği apaçık ortada olan hak yoldur.

80. Şunu iyi bil ki sen, ne ölülere duyurabilirsin, ne de arkalarını dönüp kaçarlarken o sağırlara dâvetini işittirebilirsin.

81. Körleri de savrulup durdukları yanlış yollardan kurtarıp doğru yola çekebilecek olan sen değilsin. Sen dâvetini ancak, önyargısız bir şekilde âyetlerimize inanıp gerçeğe teslim olmaya yatkın kimselere duyurabilirsin.

Kâfirler, gerçeği anlama, duyma ve görme bakımından "ölü", "sağır" ve "kör" hükmündedirler. Bunlara gerçeği dinletmek, belletmek ve onları sapıklıklardan kurtarıp doğru yola getirmek Peygamber'in elinde olan bir şey değildir. Onun, ancak Allah'ın âyetlerine inanan ve O'na teslim olan kişilere sözünü dinletmesi mümkün olabilir. O halde peygamberin ve onun tebliğ vazîfesini üstlenen kişilerin yapması gereken, Allah'a güvenip vazîfelerini yerine getirmeye çalışmaları, fakat kimin doğru yola gelip gelmeyeceği hususundaki kararı Allah'a havâle etmeleridir.

Zâten öyle bir zaman gelecek ki herkes gerçeği görecek:

Dâbbetü’l-Arz

وَاِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ اَخْرَجْنَا لَهُمْ دَٓابَّةً مِنَ الْاَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ اَنَّ
النَّاسَ كَانُوا بِاٰيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ ﴿٨٢﴾

82. Kıyâmet yaklaşıp onlara verilen azap sözü başlarına geldiği zaman yerden bir canlı çıkarırız. O da, insanların âyetlerimize kesin olarak inanmadıklarını kendilerine söyler.

دَٓابَّةُ الْاَرْضِ (dâbbetü’l-arz), kıyâmetin büyük alametlerinden biridir. Bu hususta Allah Rasûlü (s.a.v.) şöyle buyurur:

“Şu üç husus ortaya çıktığı vakit, eğer kişi önceden iman etmemiş veya mü’min olarak herhangi bir hayır işlememiş ise, hiçbir nefse o vakit inanmasının bir faydası olmayacaktır. Bunlar: Güneşin batıdan doğması, Deccâl ve Dâbbetü’l-Arz’ın çıkmasıdır.” (Müslim, İman 249)

Abdullah b. Ömer (r.a.)’e göre bu hâdise, dünyada iyiliği emreden ve kötülüklerden sakındıran hiçbir fert kalmadığı zaman vuku bulacaktır. (Taberî, *Câmi‘u’l-beyân,* XX, 17)

Dâbbetü’l-Arz’ın olağanüstü bir şekilde konuşması, elbette ki istediği herhangi bir şeye konuşma kuvvetini veren Allah’ın kudretini gösteren bir delildir. O, bu kuvveti, kıyâmetten önce bir tek hayvana verecek, fakat kıyâmetten sonra bu istidâdı daha başka varlıklara da ihsân edecektir. (bk. Yâsîn 36/65; Fussılet 41/20-22)

Gelen âyetlerde ise mahşer yerinden bir manzara arz edilir:

وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ فَوْجًا مِمَّنْ يُكَذِّبُ بِاٰيَاتِنَا فَهُمْ
يُوزَعُونَ ﴿٨٣﴾ حَتّٰٓى اِذَا جَٓاؤُ۫ قَالَ اَكَذَّبْتُمْ بِاٰيَاتٖي وَلَمْ تُحٖيطُوا بِهَا
عِلْمًا اَمَّاذَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾ وَوَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ بِمَا ظَلَمُوا
فَهُمْ لَا يَنْطِقُونَ ﴿٨٥﴾ اَلَمْ يَرَوْا اَنَّا جَعَلْنَا الَّيْلَ لِيَسْكُنُوا فٖيهِ وَالنَّهَارَ
مُبْصِرًا اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٨٦﴾

83. O gün her ümmet içinden âyetlerimizi yalanlayanları gruplar hâlinde toplarız. Onlar bir araya getirilip toplu olarak hesap yerine sevk edilirler.

84. Nihâyet hesap yerine geldiklerinde Allah onlara şöyle buyurur: “Demek siz, ne olduğunu iyice dinleyip anlamadan benim âyetlerimi

yalanladınız, öyle mi? Değilse, bu yaptığınız neydi?”

85. Böylece işledikleri zulümler yüzünden tehdit edildikleri azap sözü gerçekleşir. Artık onların tek bir kelimeyle de olsa mazeret uyduracak halleri kalmaz.

86. Hiç görmezler mi ki biz, dinlenip sükûnete ersinler diye geceyi karanlık ve çalışıp kazansınlar diye gündüzü aydınlık kıldık? Şüphesiz bunda, iman eden bir toplum için nice deliller ve ibretler vardır.

İnsanlar ilâhî kudret tarafından geceleyin uyutulmakta, sabahleyin tekrar uyandırılmaktadırlar. Bu hal âdeta mahşerin bir provası şeklinde her gün tekrar edilip durmaktadır. Bu kadar canlıyı uyutan ve tekrar uyandıran, bunu binlerce, yüz binlerce kez tekrar eden Allah’ın ölüleri diriltmeye gücü yeteceğini bilip ona göre istikâmetlerini tâyin etmeleri lâzımdı. Çünkü sûra üflenip kıyâmet kopmaya başlayınca artık iş işten geçmiş, dönülmez bir yola girilmiş olacaktır:

وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَفَزِعَ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ
اِلَّا مَنْ شَاءَ اللّٰهُ ط وَكُلٌّ اَتَوْهُ دَاخِرِينَ ﴿٨٧﴾

87. Sûra üfleneceği gün, Allah’ın diledikleri dışında, göklerde ve yerde olan herkes dehşetli bir korkuyla donakalacak; hepsi de başları eğik, boyunları bükük vaziyette O’nun huzuruna geleceklerdir.

Kıyâmet günü İsrâfil (a.s.), umûmî kabule göre iki kez sûra üfleyecektir. Birinci kez üflediğinde gökler, yerler yıkılacak ve tüm canlılar ölecektir. İkinci kez üflediğinde ise insanlar tekrar diriltilip kabirlerinden çıkacaklardır. (bk. Zümer 39/68)

Şimdi de kıyâmet günü dağların durumundan bir tablo sunulur:

وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ ط صُنْعَ اللّٰهِ
الَّذِي اَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ ط اِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ ﴿٨٨﴾

88. Dağları görür, onları hareketsiz, yerlerinde donmuş sanırsın. Halbuki onlar, bulutların yürümesi gibi geçer giderler. Bu, her şeyi sağlam ve mükemmel yapan Allah’ın sanatıdır. Şüphesiz O, yaptığınız her şeyi en iyi bilendir.

Âyet-i kerîme bir açıdan dağların şu anki bizim göremediğimiz gizli durumlarına ışık tutmakta, şimdiki hâlin her an oluş ve yok oluşunu göstererek kıyâmet ve yeniden dirilmeyi düşündürmek için bunu bir nevi delil olarak göstermektedir. Şöyle ki: Son derece katı cisimler hâlinde gözüken dağlar da

aslında gezici gazlardan meydana gelmiştir. Zerrelerinde bulut buharlaşır gibi kimyasal değişim ile her an yeni bir yaratılış devam edip durmaktadır. Bu suretle yoğunlukları da bir tek hacimde sabit kalmayıp her an değişmekte ve yeniden meydana gelmektedir. Bu sebeple kâinatın en sabit görülen şeyleri bile böyle her an değişme ile bir kıyâmete doğru gitmektedir. Şu halde günün birinde bir üfürme ile o koca dağların yerinden bütün yoğunluklarıyla yürütülüp yeryüzünün başka bir yeryüzüne değiştirilebileceğinin ilâhî kudret karşısında hiç de zor olmayacağı gözler önüne serilmektedir.

Dağların cansız göründükleri halde yürüyor olmaları aynı zamanda şu hususlara misâl kabul edilebilir:

• Bu, dünya hayatı hakkında verilmiş bir misâldir. Ona bakan bir kimse, onun dağlar gibi durmakta olduğunu zanneder, fakat dünya tıpkı bulutlar gibi yok oluştan payını almaya devam etmektedir.

• Bu, iman hakkında verilmiş bir misâldir. İman kalpte sabit olduğu halde, onun meyvesi mesâbesindeki sâlih ameller göğe doğru yükselir.

• Bu, beden ve ruha dâir verilmiş bir misâldir. Vefât esnâsında beden cansız dururken, gerçekte mü'min ruh arşa doğru yükselir. (Kurtubî, *el-Câmi'*, XIII, 243)

• Bu, temkin ehli âriflere işarettir. Onlar bedenleri itibariyle sakin sakin dururlar, fakat ruh ve sırlarıyla melekût âleminde dolaşıp mânevî güzellikleri seyran ederler. Bu sebeple "Ârif, kâindir, bâindir" denilmiştir. Yani "o zâhirî itibariyle insanlarla beraber bulunmaktadır. Fakat iç âlemi itibariyle bütün ş yaratıklardan uzaklaşmış, Allah'a yaklaşmıştır." (bk.Kuşeyrî, *Letâifü'l-i ârât*, II, 428)

Buna göre:

Kim Bir İyilik Yaparsa

مَنْ جَٓاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَاۚ وَهُمْ مِنْ فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ اٰمِنُونَ ﴿٨٩﴾
كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٠﴾وَمَنْ جَٓاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِۜ هَلْ تُجْزَوْنَ اِلَّا مَا

89. Kim huzurumuza bir iyilikle gelirse, mükâfat olarak ona ondan daha hayırlısı verilecektir. Üstelik böyleleri, o günün dehşetinden de güven içinde olacaklardır.

90. Ama kim de kötü amellerle gelirse, işte onlar yüzükoyun ateşe atılacaklardır. Siz, başka değil, ancak yaptıklarınızın karşılığını göreceksiniz.

Bu sebeple, Allah Rasûlü (s.a.v.)'e, bütün insanları İslâm'a çağırarak şöyle demesi emrediliyor:

اِنَّمَٓا اُمِرْتُ اَنْ اَعْبُدَ رَبَّ هٰذِهِ الْبَلْدَةِ الَّذٖي حَرَّمَهَا وَلَهُ كُلُّ شَيْءٍۘ
وَاُمِرْتُ اَنْ اَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمٖينَۙ ﴿٩١﴾ وَاَنْ اَتْلُوَا الْقُرْاٰنَۚ فَمَنِ اهْتَدٰى
فَاِنَّمَا يَهْتَدٖي لِنَفْسِهٖۚ وَمَنْ ضَلَّ فَقُلْ اِنَّمَٓا اَنَا مِنَ الْمُنْذِرٖينَ ﴿٩٢﴾

91. Rasûlüm de ki: "Bana, bu beldeyi muhterem ve mukaddes kılan ve her şey kendisine ait olan Rabbe kulluk etmem emredildi. Ve bana müslümanlardan olmam emredildi."

92. "Yine bana Kur'an okumam emredildi." Artık kim doğru yola girerse kendi iyiliğine girmiş olur; kim de doğru yoldan saparsa: "Ben sadece bir uyarıcıyım" de!

Mekkeliler, Arap yarımadasının her tarafında anarşi ve terör had safhadayken Mekke'nin muhterem ve güvenli bir belde oluşundan geniş olarak istifade etmişlerdir. O halde Allah'ın bu nimetine teşekkür olarak, putları bırakıp O'na kulluk etmeleri gerekmez mi? Hem zâten her şey Allah'a ait olup, putların hiçbir tasarruf ve salâhiyetleri bulunmadığı için Allah'ı bırakıp onlara tapmalarının hiçbir anlamı ve gerekçesi yoktur.

Yüce Rabbimiz, dünya ve âhiret saâdetine erebilmeleri için kullarından bunları istemektedir. Peygamberin vazîfesi, kulları bu ilâhî nizamı kabul ve ona itaate dâvettir. Dâvete icâbet eden kendi iyiliğine, etmeyen de kendi kötülüğüne hareket etmiş olacaktır. Yoksa bunun Allah'a ne bir faydası, ne de bir zararı dokunabilir. O, sadece katından bir lutuf olarak insanlara hem maddî, hem de

peygamber ve kitap göndermek gibi mânevî nimetlerini cömertçe ihsân etmektedir.

O halde Rasûlüm:

تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾ وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ سَيُرِيكُمْ اٰيَاتِهٖ فَتَعْرِفُونَهَاۜ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا

93. De ki: "Bütün hamdler Allah'a aittir. O, size varlığının delillerini gösterecek, siz de onları tanıyacaksınız." Rabbin, yaptıklarınızdan asla habersiz değildir!

"Allah'ın göstereceği işaretler"den maksat, gerek göklerde, gerek yerde, gerekse kendi nefislerimizde Cenâb-ı Hakk'ın varlığını, birliğini, kudret ve azametini gösteren delillerdir. (Fussılet 41/53; Zâriyât 51/20-22)

Bu sûrenin sonunda bahsedilen Allah'ın varlığının delil ve mûcizelerini gösterme va'di, şimdi gelmekte olan Kasas sûresindeki Hz Mûsâ'ya verilen mûcizeler ve Firavun'a karşı gâlip gelmesi ile gerçekleşecektir. Çünkü hak-bâtıl mücâdelesinde ilk planda zayıf durumda olan mü'minleri kuvvetlendirip, kuvvetlileri devirmek de Allah Teâlâ'nın sonsuz kudretinin bir tezahürüdür:

سُورَةُ الْقَصَصِ

28- KASAS SÛRESİ

28. KASAS SÛRESİ

Kasas sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 88 âyettir. İsmini 25. âyette yer alıp Hz. Mûsâ'nın doğumundan Medyen'e gelişine kadar başından geçen olayları ifade eden "Kasas" kelimesinden alır. اَلْقَصَصَ (kasas), sözlükte hâdiseleri uygunluk sırasına göre zikretmek mânasına gelir. Mushaf tertibine göre 28, iniş sırasına göre 49. sûredir.

Konusu

Kasas sûresinin esas hedefi, Rasûlullah (s.a.v.)'in nübüvveti etrafında çoğalan şüphe ve itirazları bertaraf edip, ona inanmamak için ileri sürülen mazeretleri geçersiz kılmaktır. Bu sebeple sûrede Hz. Mûsâ'nın kıssası, nâzil olduğu dönemin dinî, siyâsî, ahlâkî ve içtimâî problemlerine ışık tutacak yönleriyle en geniş bir tarzda anlatılır. Annesi tarafından Nil'e bırakıldıktan sonra Firavun'un sarayına alınıp orada yetiştirilmesi; yanlışlıkla kıptıyi öldürüp, öldürülme korkusuyla Mısır'dan Medyen'e kaçması; Hz. Şuayb'e damat olması ve ona hizmet etmesi; Mısır'a dönüş esnâsında Tur dağında vahye nâil olup, kendine verilen mûcizelerle Firavun'a gönderilmesi; Firavun'un tavrı ve meydan okuması en dikkat çekici yönleriyle nazarlara sunulur. Bunlar anlatılırken Allah Teâlâ'nın peygamberini muzaffer kılmak için hangi görünmez kuvvetleri, vasıta ve sâikleri devreye soktuğu; din düşmanlarına ise nasıl tahmin edemedikleri noktalardan müdâhale edip onların çabalarını boşa çıkardığı ve neticede kendi iradesini gerçekleştirdiği gösterilir. Bu kıssadan hareketle Kur'an karşısında Ehl-i kitabın ve müşriklerin halleri mizan olunur. Kur'an'ın gerçekliği, âhiretin varlığı can alıcı ifadelerle beyân edildikten sonra Allah Teâlâ'nın azamet ve kudret nişânelerine şöyle bir atf-ı nazarda bulunulur. Dünyanın fâniliği, âhiretin ebedî ve gerçek hayat oluşuyla ilgili Kārûn misâli verilir. Bütün hazineleriyle birlikte bir gecede yerin dibine geçirilen Kārûn, Allah'ı bırakıp dünya malını putlaştıranlara ve ona aldananlara ne müthiş bir misâldir. Ne malı ne de Hz. Mûsâ'ya yakınlığı ona bir fayda sağlamaz. Sûre, İslâm'ın kemâle ereceği ve dünyaya hâkim olacağı müjdesiyle nihâyete erer. Fakat bu kutlu dâvayı omuzlanacak Peygamberimiz (s.a.v.)'in izinden yürüyen, kâfirlere arka çıkmayan, Allah'ın âyetlerine göre hareket eden, gerçek tevhid ehli civanmertlere, cengâverlere, mücâhitlere gerek olduğu belirtilir.

Firavun İyice Azgınlaşmıştı

طٰسٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ الْمُب۪ينِ ﴿٢﴾ نَتْلُوا عَلَيْكَ مِنْ نَبَاِ مُوسٰى وَفِرْعَوْنَ بِالْحَقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣﴾ اِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْاَرْضِ وَجَعَلَ اَهْلَهَا شِيَعاً يَسْتَضْعِفُ طَٓائِفَةً مِنْهُمْ يُذَبِّحُ اَبْنَٓاءَهُمْ وَيَسْتَحْي۪ نِسَٓاءَهُمْ اِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِد۪ينَ ﴿٤﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Tâ. Sîn. Mîm.

2. Bunlar, gerçekleri açıklayan apaçık kitabın âyetleridir.

3. Rasûlüm! Kesin olarak iman edecek bir toplumun faydalanması için Mûsâ ve Firavun arasında geçen olayların bir kısmını gerçeğe tam uygun olarak sana anlatacağız.

4. Şüphesiz Firavun o ülkede iyice azgınlaşmış ve halkını sınıflara, kastlara ayırmıştı. İçlerinden bir grubu özellikle zayıf düşürmek istiyor; bunun için de oğullarını boğazlıyor, kadınlarını ve kızlarını ise yüz kızartıcı işlerde kullanmak üzere sağ bırakıyordu. Gerçekten o tam bir bozguncu idi.

Firavun, o dönemin Mısır hükümdarıdır. Son derece azgın, zorba ve bozguncu biridir. Kendisini öylesine kibir ve gurur kaplamıştı ki, neticede tanrılık iddiasında bulunmuş, "Ben sizin en büyük rabbinizim" demişti. (bk. Nâziât 79/24) Mülk ve saltanatıyla şımararak eli altında bulunanlara üstünlük kurmaya çalıştı. Onları etnik ve siyasi durumlarına göre fırkalara, sınıflara ve kastlara ayırmıştı. Bunlar arasında, ileride başına belâ olmalarından korktuğu İsrâiloğulları'nı zayıf düşürmek, ezmek ve başlarını yukarı kaldıramayacak zelil bir hâle getirmek istiyordu. Bu sebeple onları her türlü ağır işlerde çalıştırması yetmiyormuş gibi, bu kez oğullarını öldürmeye ve kızlarını sağ bırakmaya başlamıştı. Bunun nedeni ise, kâhinlerden birinin: "İsrâiloğulları arasında doğacak bir erkek çocuğun, Firavun'un mülk ve saltanatına son vereceğini" söylemiş olmasıydı.

Nefis ve şeytanın girdabındaki Firavun, kendine göre bir zulüm yolu tutmuş gidiyordu. Fakat bakalım ilâhî küllî irade hangi istikâmette tecelli edecekti:

وَنُرِيدُ اَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِى الْاَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ اَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَۙ ﴿٥﴾ وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِى الْاَرْضِ وَنُرِىَ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ ﴿٦﴾

5. Biz ise o ülkede hor ve hakir görülenlere lutufta bulunmak, onları önderler yapmak ve onları Firavun'un devlet ve saltanatına mirasçı kılmak istiyorduk.

6. Böylece onlara yeryüzünde kuvvet ve hâkimiyet vermeyi; Firavun, Hâmân ve ordularına da, İsrâiloğulları eliyle geleceğinden korktukları şeyleri başlarına geçirip göstermeyi diliyorduk.

Firavun, her ne kadar İsrâiloğulları'nı ezme ve bitirme siyaseti gütse de, netice Firavun'un aleyhine ve İsrâiloğulları'nın lehine vuku bulacaktı. Sonunda gerçekten korktukları oldu. Firavun ve ordusu boğularak helâk edildi. Hem onun devletine hem de mukaddes topraklara, aralarından çıkan Hz. Dâvûd ve Hz. Süleyman gibi hükümdar peygamberler vesilesiyle İsrâiloğulları hâkim oldu. (bk. A'râf 7/137)

Bu girizgâhtan sonra şimdi son derece ilginç sahneler hâlinde kıssanın tafsilâtı gelmektedir:

Yavrunu Denize Bırak

وَاَوْحَيْنَٓا اِلٰٓى اُمِّ مُوسٰٓى اَنْ اَرْضِعِيهِۚ فَاِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ فَاَلْقِيهِ
فِى الْيَمِّ وَلَا تَخَافِي وَلَا تَحْزَنٖيۚ اِنَّا رَٓادُّوهُ اِلَيْكِ وَجَاعِلُوهُ مِنَ
الْمُرْسَلٖينَ ﴿٧﴾ فَالْتَقَطَهُٓ اٰلُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًاۜ اِنَّ
فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خَاطِـٔينَ ﴿٨﴾ وَقَالَتِ امْرَاَتُ
وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾فِرْعَوْنَ قُرَّتُ عَيْنٍ لٖى وَلَكَۜ لَا تَقْتُلُوهُۗ عَسٰٓى اَنْ يَنْفَعَنَٓا اَوْ نَتَّخِذَهُ

7. Mûsâ'yı doğurduğunda annesine: "Onu emzir. Kendisine bir zarar geleceğinden korkarsan onu denize bırak; boğulmasından korkma ve ayrılığına üzülme. Çünkü biz onu sana tekrar kavuşturacağız ve onu peygamberlerden biri kılacağız" diye vahyettik.

8. (Mûsâ'nın annesi onu denize bırakmak mecburiyetinde kaldı.) Derken Firavun'un ailesi onu yitik çocuk olarak bulup denizden aldılar. Bilmiyorlardı ki o, ileride kendileri için bir düşman ve başlarına dert olacaktı. Doğrusu Firavun da Hâmân da askerleri de yanlış bir yolda idiler.

9. Firavun'un hanımı sandıktan çıkan çocuğu görünce kocasına: "Hem benim, hem de senin için göz ve gönül aydınlığı olacak sevimli bir çocuk! Sakın onu öldürmeyin. Belki bize faydası dokunur yahut onu evlat ediniriz" dedi. Halbuki onlar işin sonunun nereye varacağını fark edemiyorlardı.

Çocuğunun öldürülme tehlikesiyle yüz yüze gelen Mûsâ'nın annesi, onu bir sandığa koyup Nil'e bıraktı. Su onu getirip ırmağın kenarında küçük bir göletin kıyısına yaklaştırınca Firavun'un hizmetçileri onu alıp efendilerinin yanına getirdiler. Firavun'un hanımı da oradaydı. Sandığı açıp o sevimli yavruyu görünce hanımın gönlü ona bağlandı. **"Ayrıca bizzat benim gözetimimde yetişip eğitilmen için sana kendimden gönülleri cezbeden bir güzellik ve sevecenlik vermiştim"** (Tâhâ 20/39) âyetinde verilen müjde gerçekleşmeye başladı. Gerçekten de Cenâb-ı Hak, Mûsâ (a.s.)'ın gözlerine öyle bir melâhat, öyle bir güzellik vermişti ki, gören kendini alamıyor, onu sevmekten başka çaresi kalmıyordu. İşte en kritik noktada ona gönlünü kaptıranlardan biri de Firavun'un hanımı oldu. Onu öldürmelerine müsaade etmedi. Kocasını da iknâ ederek ondan fayda görebileceklerini veya onu çocuk edinebileceklerini söyledi. Halbuki Firavun ve yardımcıları, Mûsâ'yı Nil'den kurtarıp ona sahip çıkmakla, onu saraylarında el bebek gül bebek büyütmekle, kendi sonlarını getirecek ilâhî

planın birer oyuncusu olarak iş yaptıklarının farkında bile değillerdi. Çünkü bu şekilde ileri de kendilerini mallarından, yurtlarından ayırıp Kızıl denizin azgın sularında boğacak ve ebedî bir üzüntü ve pişmanlığa uğramalarına sebep olacak birinin bakımını kendi elleriyle yapıyorlardı.

Peki bu sırada Mûsâ'nın annesi ne haldeydi:

وَاَصْبَحَ فُؤَادُ اُمِّ مُوسٰى فَارِغًاۜ اِنْ كَادَتْ لَتُبْدٖى بِهٖ لَوْلَٓا اَنْ رَبَطْنَا
عَلٰى قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنٖينَ ﴿١٠﴾ وَقَالَتْ لِاُخْتِهٖ قُصّٖيهِۘ
فَبَصُرَتْ بِهٖ عَنْ جُنُبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَۙ ﴿١١﴾ وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ
الْمَرَاضِعَ مِنْ قَبْلُ فَقَالَتْ هَلْ اَدُلُّكُمْ عَلٰٓى اَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ
وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ ﴿١٢﴾ فَرَدَدْنَاهُ اِلٰٓى اُمِّهٖ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ
وَلِتَعْلَمَ اَنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾

10. Mûsâ'nın annesi, çocuğun Firavun'un eline geçtiğini öğrenince aklı başından gidip onun dışındaki her şeyi unuttu. Kendisine verdiğimiz sözün kesinlikle gerçekleşeceğine tam olarak güvenmesi için kalbini sabır ve metânetle kuvvetlendirmeseydik, neredeyse işi açığa vuracaktı.

11. Bu haldeyken annesi Mûsâ'nın ablasına: "Çaktırmadan onun izini takip et" dedi. O da, Firavun adamları farkına varmadan, uzaktan uzağa onu gözetledi.

12. Biz Mûsâ'yı daha ilk günden annesine kavuşuncaya kadar diğer sütanneleri emmekten alıkoyduk. Bu sebeple çaresiz kalan bakıcıların imdâdına Mûsâ'nın ablası yetişti ve: "Sizin adınıza onun bakımını üstlenecek, ona çok içten davranıp terbiye edecek bir âileyle sizi tanıştırayım mı?" dedi.

13. Böylece Mûsâ'yı annesine kavuşturduk ki, annesinin gözü ve gönlü aydın olsun, artık üzülmesin ve Allah'ın verdiği sözün mutlaka gerçekleşeceğini bilsin. Ne var ki, insanların çoğu bu gerçeği bilmez.

Annesinin talebi üzerine ablası, Mûsâ'yı takibe aldı. Sarayın hizmetçilerine çaktırmadan kardeşinin durumunu izliyordu. Hizmetçiler onu beslemek için uğraşıyor, onu emzirecek birini bulmaya çalışıyorlardı. Çocuk ise iradesine karşı konulamayacak bir merkezden aldığı tâlimat doğrultusunda dişlerini birbirine kenetlemiş, getirilen hiçbir annenin sütünü emmiyordu. Çünkü Allah ona, öz annesi dışındaki annelerin sütünü emmesini yasaklamıştı. Dolayısıyla o,

konuşacak durumu olmasa da, hal diliyle ısrarla öz annesini bekliyordu. Kaderin cilvesine bakalım ki, sabahleyin onu öldürmek niyetiyle kalkanlar, şimdi onu hayatta tutabilmenin canhıraş gayreti içinde bulunuyorlardı. Çocuğun ölmesinden ya da zayıf düşmesinden endişeleniyorlardı. Böylece ilâhî kudret, çocuğa sütanne arayanların şaşkınlığını Mûsâ'nın ablası için bir fırsat hâline getirmişti. Tam bu sırada o, hizmetçilerin yanlarına sokularak, çocuğu hiç tanımayan yabancı birisiymiş gibi olaya müdahale etti. Onu emzirecek, bakımını üstlenecek, onu ninnileriyle teskin edip onu güzelce terbiye edecek bir âileyi onlara bulabileceğini söyledi.

Çaresizliğin verdiği şaşkınlık içinde bulunan hizmetçiler hiç tereddüt göstermeden teklifi kabul ettiler. Ablası durumu annesine haber verdi. O da gelip yavrusunu bağrına bastı. Hâsılı Cenâb-ı Hakk'ın va'dettiği şekilde kısa bir müddet içinde Mûsâ, karşı konmaz ilâhî kanunların çizdiği mecbûrî istikâmet içinde sağ salim annesine kavuşmuş oldu.

Hiç şüphesiz Yüce Rabbimiz, insanı dehşete düşüren harikulâde planının ilk safhasını bu şekilde gerçekleştirdi. Şimdi Hz. Mûsâ, güvenilir bir yerde, can düşmanı Firavun'un himâyesinde, hanımının gözetiminde ve öz annesinin kucağında büyümeğe devam etmektedir.

Böylece yıllar geçti, Mûsâ gençlik çağına ulaştı:

وَلَمَّا بَلَغَ اَشُدَّهُ وَاسْتَوٰى اٰتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا ۜ وَكَذٰلِكَ نَجْز۪ى
الْمُحْسِن۪ينَ ﴿١٤﴾ وَدَخَلَ الْمَد۪ينَةَ عَلٰى ح۪ينِ غَفْلَةٍ مِنْ اَهْلِهَا فَوَجَدَ
ف۪يهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ ۘ هٰذَا مِنْ ش۪يعَتِه۪ وَهٰذَا مِنْ عَدُوِّه۪ ۚ فَاسْتَغَاثَهُ
الَّذ۪ى مِنْ ش۪يعَتِه۪ عَلَى الَّذ۪ى مِنْ عَدُوِّه۪ ۙ فَوَكَزَهُ مُوسٰى فَقَضٰى عَلَيْهِ ۘ
قَالَ هٰذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ ۜ اِنَّهُ عَدُوٌّ مُضِلٌّ مُب۪ينٌ ﴿١٥﴾ قَالَ
رَبِّ اِنّ۪ى ظَلَمْتُ نَفْس۪ى فَاغْفِرْ ل۪ى فَغَفَرَ لَهُ ۜ اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّح۪يمُ
﴿١٦﴾ قَالَ رَبِّ بِمَا اَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ اَكُونَ ظَه۪يرًا لِلْمُجْرِم۪ينَ ﴿١٧﴾

14. Mûsâ yiğitlik çağına erişip bedenen ve zihnen iyice olgunlaşınca ona hüküm ve ilim verdik. İşte biz iyilik eden ve işini güzel yapanları böyle mükâfatlandırırız.

15. Bir gün Mûsâ, halkın ortalıkta bulunmadığı bir sırada şehre girdi. Orada iki adamın birbiriyle kavga ettiğini gördü. Bunlardan biri kendi kavminden, öbürü ise düşman tarafından idi. Kendi kavminden olan kişi,

düşmanına karşı ondan yardım istedi. Mûsâ da ötekine bir yumruk attı, adamın ölümüne sebep oldu. Arkasından da: "Bu, şeytan işidir. Gerçekten o, insanları doğru yoldan saptıran apaçık bir düşmandır" dedi.

16. Hemen Rabbine yönelip: "Rabbim! Ben kendime yazık ettim. Ne olur, beni bağışla" diye yalvardı. Rabbi de onu bağışladı. Çünkü O, çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir.

17. Sonra da: "Rabbim! Bana lutfettiğin bunca nimetler hakkı için bir daha suçlulara asla arka çıkmayacağım" dedi.

Hz. Mûsâ, kendisine verilen "hüküm ve hikmet" sayesinde iyiyi kötüden ayırabileceği, meseleleri gerektiği gibi anlayıp değerlendirebileceği, doğru ve yerinde karar verebileceği bir kabiliyet elde etmiş oldu. Yine kendisine verilen "ilim" sayesinde de artık o, ne yapması gerektiğini bilecek ve işlerini o istikâmette yapmaya çalışacaktı. Mûsâ, aslında fıtratı iyilik yapmak üzere yaratılmış, peygamber namzedi bir güzel insandı. Cenâb-ı Hak onu, yavaş yavaş hem o büyük vazîfeye hazırlıyor, hem de ona mükâfatlarda bulunuyordu. Bu sırada meydana gelen beklenmedik bir olay, âdetâ bundan sonra meydana gelecek hâdiseler için "pini çekip dinamidi ateşleme" mesâbesinde idi.

Mûsâ'nın, kendinden yardım isteyen İsrâilî'nin imdâdına yetişip onu kurtarmak için salladığı tek yumruk, kavganın diğer ucunda yer alan kıptînin düşüp ölmesine yetmişti. Halbuki Mûsâ'nın öyle bir niyeti yoktu. Fakat Allah Teâlâ, İsrâiloğulları'nı Firavun'un zulmünden kurtarmak için takdir buyurduğu küllî planı safha safha uyguluyordu. Buna göre Mûsâ'nın Mısır'dan çıkması için son derece mücbir bir sebebin olması lâzımdı. İşte normal şartlarda tek yumrukla sağlıklı bir adamın ölme ihtimali oldukça düşükken, o kıptinin Mûsâ'nın bir vuruşuyla ruhunu teslim etmesi, bu ilâhî planın bir uzantısı idi.

Hz. Mûsâ, derhal Rabbine yöneldi, O'nun af ve mağfiretine sığındı. Allah Teâlâ da onun duâsını kabul etti, zellesini bağışladı, gönlündeki gam ve kederi giderdi. (bk. Tâhâ 20/40) Buna karşılık Mûsâ da: **"Rabbim! Bana lutfettiğin bunca nimetler hakkı için bir daha suçlulara asla arka çıkmayacağım"** (Kasas 28/17) diye söz verdi. O, bu sözüyle, ister fert ister topluluk olsun, dünyada zulmeden, suç işleyip hâinlik eden hiç kimseye yardımcı olmamayı kastediyordu. Böylece Mûsâ o günlerde Firavun ve idâresiyle olan ilişkilerini kesmeyi ahdetmişti. Zira onlar zâlimdi ve ülkede zulme dayanan bir sistemi hâkim kılmışlardı. Artık Mûsâ gibi takvâ sahibi bir insanın böyle zorba bir sistem içinde vazîfe yapmaya, onun güç ve itibarının yükselmesine alet olmaya daha fazla devam edemeyeceği ortaya çıkmıştı. Mûsâ'nın bu sözünden anlaşıldığına göre, bir mü'min, ister bir fert, ister bir zümre, isterse iktidardaki bir düzen

olsun zâlime yardım etmekten tamâmen kaçınmalıdır.

Bakalım, son derece tehlikeli bir sürecin başladığı sırada Mûsâ ne yaptı:

فَاَصْبَحَ فِى الْمَدِينَةِ خَٓائِفًا يَتَرَقَّبُ فَاِذَا الَّذِى اسْتَنْصَرَهُ بِالْاَمْسِ
يَسْتَصْرِخُهُ قَالَ لَهُ مُوسٰى اِنَّكَ لَغَوِىٌّ مُبِينٌ ﴿١٨﴾ فَلَمَّا اَنْ اَرَادَ
اَنْ يَبْطِشَ بِالَّذِى هُوَ عَدُوٌّ لَهُمَا قَالَ يَا مُوسٰى اَتُرِيدُ اَنْ تَقْتُلَنِى كَمَا
قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْاَمْسِ اِنْ تُرِيدُ اِلَّا اَنْ تَكُونَ جَبَّارًا فِى الْاَرْضِ وَمَا
تُرِيدُ اَنْ تَكُونَ مِنَ الْمُصْلِحِينَ ﴿١٩﴾ وَجَٓاءَ رَجُلٌ مِنْ اَقْصَا الْمَدِينَةِ
يَسْعٰى قَالَ يَا مُوسٰى اِنَّ الْمَلَاَ يَأْتَمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ فَاخْرُجْ اِنِّى
لَكَ مِنَ النَّاصِحِينَ ﴿٢٠﴾ فَخَرَجَ مِنْهَا خَٓائِفًا يَتَرَقَّبُ قَالَ رَبِّ
نَجِّنِى مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٢١﴾

18. Mûsâ şehirde korku içinde etrafı gözetleyerek sabahladı. Bir de ne görsün: Dün kendisinden yardım isteyen İsrâilî, feryat ederek yine onu imdâdına çağırıyor. Bu kez Mûsâ ona: "Belli ki sen, doğru davranmasını bilmeyen azgının tekisin!" dedi.

19. Bununla beraber Mûsâ, hem kendisinin hem de soydaşının düşmanı olan adamı yakalamak isteyince, soydaşı, az önceki azarlamasından dolayı kendisini yakalayacağını sanarak: "Ey Mûsâ! Dün bir cana kıydığın yetmemiş gibi, şimdi de beni mi öldürmek istiyorsun? Anlaşılan sen, bu ülkede kan dökücü bir zorba olmanın peşindesin. Yoksa senin niyetin insanların arasını düzeltip hakkı hâkim kılmak filan değil!" dedi.

20. O sırada şehrin öbür ucundan bir adam koşarak geldi ve ayağının tozuyla: "Ey Mûsâ! Firavun'un ileri gelen adamları şu anda seni öldürmek için aralarında görüşüp duruyorlar. Hemen buradan çık, git! Şüphen olmasın, ben senin iyiliğini isteyen biriyim!"

21. Mûsâ korku içinde etrafı gözetleyerek şehirden çıkıp gitti. Allah'a sığınmış, "Rabbim! Beni şu zâlimler gürûhunun elinden kurtar" diye yalvarıyordu.

Bu olaylar, Mûsâ'da ve tüm İsrâiloğulları'nda Firavun ve halkına karşı artık patlama noktasına gelmiş bir nefretin habercisi konumundadır.

Hakkında idam kararı verilen Hz. Mûsâ için tek ihtimal kalmıştı: "Rabbim beni bu zâlimlerin elinden kurtar" diyerek, hiç beklemeden derhal Mısır'ı terk etmek.

Öyle de oldu: Mûsâ, içi korku dolu bir halde, her an yakalanma endişesi içinde etrafı gözetleyerek, ama bir taraftan da gönlü Rabbine bağlı bir halde duâ ederek ve O'ndan yardım talep ederek şehri terk etti. Fakat nereye gideceğini, ne yapacağını bilmiyordu:

Rabbim Sana Öyle Muhtâcım ki

وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَاءَ مَدْيَنَ قَالَ عَسٰى رَبّ۪ي اَنْ يَهْدِيَن۪ي سَوَٓاءَ السَّب۪يلِ ﴿٢٢﴾
وَلَمَّا وَرَدَ مَٓاءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ اُمَّةً مِنَ النَّاسِ يَسْقُونَۘ وَوَجَدَ مِنْ
دُونِهِمُ امْرَاَتَيْنِ تَذُودَانِۚ قَالَ مَا خَطْبُكُمَاۜ قَالَتَا لَا نَسْق۪ي حَتّٰى
يُصْدِرَ الرِّعَٓاءُ وَاَبُونَا شَيْخٌ كَب۪يرٌ ﴿٢٣﴾ فَسَقٰى لَهُمَا ثُمَّ تَوَلّٰٓى اِلَى
الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ اِنّ۪ي لِمَٓا اَنْزَلْتَ اِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَق۪يرٌ ﴿٢٤﴾

22. Mûsâ Medyen tarafına yönelince: "Umarım, Rabbim beni doğru yola eriştirir" dedi.

23. Medyen'in su kuyularına varınca orada dâvarlarını suvarmakta olan bir toplulukla karşılaştı. Onların az uzağında kendi hayvanlarını sudan uzak tutmaya çalışan iki kız gördü. Onlara: "Siz neden hayvanlarınızı suvarmıyorsunuz?" diye sordu. Onlar da: "Çobanlar suvarıp çekilmeden biz onların arasına karışıp suvaramayız; babamız da pek yaşlı bir ihtiyar olduğu için iş bize kalıyor" dediler.

24. Bunun üzerine Mûsâ o iki kızın dâvarlarını suvarıverdi. Sonra gölgeye çekilip: "Rabbim! Şüphesiz, bana lutfedeceğin her iyiliğe öylesine muhtacım ki!" dedi.

Rivâyete göre bu kızlar, Şuayb (a.s.)'ın kızları Safûra ile Süfeyrâ idi.

Mûsâ, sekiz gündür aç olmasına rağmen çok güç de olsa kuyudan su çekti, Safûra ile Süfeyrâ'nın hayvanlarını suladı. Açlığını, yorgunluğunu, yabancı sahipsiz bir kimse olduğunu, peşinden düşmanların kovaladığını bahane ederek, yapması gereken iyiliği yapmaktan vazgeçmedi. Çünkü aldığı terbiye, sahip olduğu ahlâkî anlayış ve bozulmamış tertemiz fıtratı bunu gerektiriyordu. Kızlar teşekkür edip oradan ayrıldılar. Mûsâ ise günlerdir bir şey yememişti; çok açtı. **"Rabbim! Şüphesiz, bana lutfedeceğin her iyiliğe öylesine muhtacım ki!"** sözleriyle de Rabbinden kendisine maddî-mânevî lutufta bulunmasını, husûsîyle azık ihsân etmesini niyâz etmekteydi. Mûsâ'nın bu duâsını: "Doğrusu bana indirdiğin hayırdan dolayı muhtaç duruma düştüm!" şeklinde mânalandırmak da mümkündür. Buna göre Mûsâ, kendisine tevdî edilen yüce vazîfeye ve bu sebeple dünyada fakir düşüşüne işaret ediyordu. Çünkü o, Firavun'un yanında bolluk içinde idi. Fakat bu sözler, şikâyet için değil, Cenâb-ı Hakk'ın kendisini selâmete eriştirmesine bir teşekkür ve açlığını gidermesi için de bir nâz ve niyâz

kabîlindendi.

Şuayb (a.s.), kızlarının dâvarları sulamaktan erken döndüklerini görünce şaşırdı ve bunun sebebini sordu. Kızları da, daha önce o beldede hiç görmedikleri sâlih bir insanın kendilerine yardım ettiğini söylediler:

فَجَاءَتْهُ اِحْدٰيهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍۘ قَالَتْ اِنَّ اَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ اَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَاۜ فَلَمَّا جَاءَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَۙ قَالَ لَا تَخَفْ۠ نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٢٥﴾ قَالَتْ اِحْدٰيهُمَا يَٓا اَبَتِ اسْتَأْجِرْهُۘ اِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْاَمِينُ ﴿٢٦﴾

25. Derken babalarının yanına dönen o iki kızdan biri utana sıkıla Mûsâ'nın yanına geldi: "Hayvanlarımızı suvarmana karşılık ücretini ödemek için babam seni yanına çağırıyor" dedi. Mûsâ kızların babasının yanına gelip başından geçenleri anlatınca o zat: "Korkma, artık o zâlim kavimden kurtulmuş bulunuyorsun" dedi.

26. Kızlardan biri: "Babacığım, onu ücretli olarak tut. Çünkü senin ücretle çalıştıracağın en iyi adam, ancak bunun gibi kuvvetli ve güvenilir biri olmalıdır" dedi.

Kur'ân-ı Kerîm burada kızın yabancı bir erkeğe doğru yürüyüşünü tavsif ederek, kıyâmete kadar gelecek tüm kadınlara ve kızlara edep ve hayâ dersi vermektedir. Hem yürüyüşü son derece hayâlı ve edepli bir yürüyüş, hem de ona söylediği söz çok edepli, vakur, açık ve net bir sözdür.

Rivâyete göre Şuayb (a.s.) sofra hazırlatıp yemek ikrâm etti. Hz. Mûsâ, o kadar aç olmasına rağmen yemekte tereddüt gösterdi. Sebebi sorulunca da:

"–Biz öyle bir âileyiz ki, bütün dünyayı verseler, bir âhiret ameli ile değişmeyiz! Ben bu yemek için değil, Allah rızâsı için yardım etmiştim" dedi. Hz. Şuayb, bu cevâba çok memnûn oldu ve:

"–Bu ikrâmımız, yaptığın yardım için değil, misâfirimiz olduğun içindir. Buyur, ye!" dedi. Bunun üzerine çok yorgun ve aç olan Mûsâ yemeği yedi ve istirahata çekildi.

Kızlardan Safûra, babasına bu kimseyi ücretle tutmasını tavsiye etti. Çünkü olan bitenden çıkardığı neticeye göre Mûsâ çok güçlü ve güvenilir bir insandı. Güçlü olduğunu kuyudan su dolu büyük kovaları çekip çıkarışından anlamıştı. Son derece güvenilir biri olduğunu da, kendilerine olan muâmelesinden fark etmişti. Çünkü Mûsâ, dâvarları sularken olsun, daha sonra çağrıldığında eve gelirken olsun kızların yüzüne bir kez dahi bakmamıştı. Yolda giderken de çok

geriden yürümüştü. Anlaşılan o ki çok edepli ve iffetli bir kimseydi. Hz. Şuayb'ın işlerini de ancak böyle bir insan yapabilirdi. (bk. Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 203-204)

Nakledilir ki: "Firâset bakımından kadınların en üstünü ikidir. İkisi de Hz. Mûsâ hakkındaki teşhislerinde firâsetle isâbet etmiştir. Biri, Firavun'un hanımı Âsiye'dir. O, Mûsâ bir sandık içinde saraya getirilince, gönlü ona meylederek, alıp Firavun'a götürmüş: «Bu çocuk, benim ve senin için göz nûru, göz aydınlığı olsun! Sakın onu öldürme!» demişti. Diğeri ise Şuayb (a.s.)'ın kızıdır. O da: «Babacığım! Koyunlarımızı otlatmak için onu ücretle tut! O, ücretle tutacağın insanların en hayırlısıdır, kuvvetli ve emîndir!» demişti.

Safûrâ'nın firâseti ve ileri görüşlülüğünü dikkate alarak:

قَالَ اِنّ۪ٓي اُر۪يدُ اَنْ اُنْكِحَكَ اِحْدَى ابْنَتَيَّ هَاتَيْنِ عَلٰٓى اَنْ تَأْجُرَن۪ي ثَمَانِيَ حِجَجٍۚ فَاِنْ اَتْمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَۚ وَمَٓا اُر۪يدُ اَنْ اَشُقَّ عَلَيْكَۜ سَتَجِدُن۪ٓي اِنْ شَٓاءَ اللّٰهُ مِنَ الصَّالِح۪ينَ ﴿٢٧﴾ قَالَ ذٰلِكَ بَيْن۪ي وَبَيْنَكَۜ اَيَّمَا الْاَجَلَيْنِ قَضَيْتُ فَلَا عُدْوَانَ عَلَيَّۜ وَاللّٰهُ عَلٰى مَا نَقُولُ وَك۪يلٌ ﴿٢٨﴾

27. Babaları dedi ki: "Sekiz yıl yanımda çalışmana karşılık şu iki kızımdan birini sana nikâhlamak istiyorum. Eğer süreyi on yıla tamamlarsan o da senin ikrâmın olur. Ama ben sana zorluk çıkarmak istemem. İnşallah benim, sözünde duran dürüst bir insan olduğumu sen de göreceksin."

28. Mûsâ şöyle karşılık verdi: "Bu, benimle senin arandaki bir sözleşmedir. Demek, bu iki süreden hangisini yerine getirirsem bana bir düşmanlık söz konusu değil. O halde söylediklerimize Allah şâhittir."

Bu âyet-i kerîmelerde ictimâî hayatta sıkça karşılaşılan bir husûsa dikkat çekilmiştir. İnsanların en güveniliri olan iki peygamber bile, bir iş mevzuunda anlaşırken, ileride karşılaşabilecekleri muhtemel durumları da ortaya koyarak baştan her şeyi açık açık konuşup karara bağlamışlardır. En sonunda da Allah'a tevekkül etmişler ve O'nu bu anlaşmalarına şâhit tutmuşlardır.

Böylece Mûsâ, Hz. Şuayb'ın yanındaki hizmetine başladı. Koyunlarına çobanlık yapıyor ve diğer hizmetleri görüyordu. Zâten çobanlık, hemen hemen bütün peygamberlerin mesleği olmuştur. Böylece, Allah onlara tebliğ vazîfesini vermeden önce, idârecilikte lâzım olan mesuliyet hissi, vazîfeyi hakkıyla îfâ etme şuuru, şefkat ve merhamet gibi birtakım husûsiyetleri kazandırmıştır.

Rivâyete göre Mûsâ, koyunlarını güderken hiçbirine bir değnek bile vurmaz,

eziyet etmez ve onları aç bırakmazdı. Allah Teâlâ da O'nu İsrâiloğulları'na peygamber olarak gönderdi, onunla konuştu. Mûsâ (a.s.), peygamberliğinden sonra da çobanlığa devam etti ve milletini birçok kötülüklerden korudu. Allah'ın yarattıklarına şefkatli davrandığı için, Allah'ın dostu oldu. O'nun yaratıklarını aziz tutup, onlara şefkatle muâmele ettiği için peygamberlikle şereflendirildi, yüksek mertebelere nâil oldu.

Mûsâ, Hz. Şuayb'ın kızıyla evlenip yıllarca orada kaldı. Nihâyet anlaşma yaptıkları süre doldu. Tekrar Mısır'ın yolu göründü:

Ben Âlemlerin Rabbi Allahım

فَلَمَّا قَضٰى مُوسَى الْاَجَلَ وَسَارَ بِاَهْلِه۪ٓ اٰنَسَ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ نَارًاۚ
قَالَ لِاَهْلِهِ امْكُثُٓوا اِنّ۪ٓي اٰنَسْتُ نَارًا لَعَلّ۪ٓي اٰت۪يكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ اَوْ جَذْوَةٍ
مِنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٢٩﴾

29. Mûsâ belirlenen süreyi tamamlayıp ailesiyle birlikte geceleyin Mısır'a doğru yola çıkınca Tûr dağı tarafında uzaktan bir ateş gördü. Ailesine: "Siz burada biraz bekleyin. Bir ateş gördüm; belki oradan size yol hakkında bir haber veya ateş yakıp ısınmanız için bir kor parçası getiririm" dedi.

Rivâyete göre Mûsâ'nın ailesi hâmileydi; bir çocukları dünyaya gelmek üzereydi. Bu soğuk, karanlık ve yağmurlu gecede, ateş ve ışığa ihtiyaçları vardı. Mûsâ çakmak çakıyor, yanmıyordu. Böyle sıkıntılar içinde iken uzakta parlak bir ışık gördü. Ailesine, oradan bir ateş alıp döneceğini ve bulundukları yerden ayrılmamasını tembih etti. Aslında onun gördüğü ateş, kendisini peygamberliğe hazırlamak için bir işaretti:

فَلَمَّا اَتٰيهَا نُودِيَ مِنْ شَاطِئِ الْوَادِ الْاَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ مِنَ
الشَّجَرَةِ اَنْ يَا مُوسٰٓى اِنّ۪ٓي اَنَا اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَم۪ينَۙ ﴿٣٠﴾ وَاَنْ اَلْقِ
عَصَاكَۜ فَلَمَّا رَاٰهَا تَهْتَزُّ كَاَنَّهَا جَٓانٌّ وَلّٰى مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْۜ يَا
مُوسٰٓى اَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ۠ اِنَّكَ مِنَ الْاٰمِن۪ينَ ﴿٣١﴾ اُسْلُكْ يَدَكَ ف۪ي
جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَٓاءَ مِنْ غَيْرِ سُٓوءٍۘ وَاضْمُمْ اِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ
الرَّهْبِ فَذَانِكَ بُرْهَانَانِ مِنْ رَبِّكَ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَا۬ئِه۪ۜ اِنَّهُمْ كَانُوا
قَوْمًا فَاسِق۪ينَ ﴿٣٢﴾

30. Mûsâ oraya varınca, o mübârek yerdeki vâdinin sağ tarafından, oradaki ışıyan ağaçtan kendisine şöyle nidâ edildi: "Ey Mûsâ! Şüphesiz ben, âlemlerin Rabbi Allahım!"

31. "Asanı yere at!" Mûsâ asâyı yere atıp onun çevik bir yılan gibi kıvrıla kıvrıla hareket ettiğini görünce, arkasına bakmadan dönüp kaçtı. Ona şöyle buyruldu: "Ey Mûsâ! Beri gel, korkma! Çünkü sen artık güvendesin!"

32. "Elini de koynuna sok; kusursuz ve lekesiz olarak bembeyaz çıksın. Korkudan kanat gibi açılan kollarını kendine doğru çek. İşte bu ikisi,

Firavun ile onun ileri gelen adamlarına göstermen için Rabbin tarafından sana verilmiş iki mûcizedir. Çünkü onlar, iyice yoldan çıkmış bir topluluktur."

Hz. Mûsâ'ya vahyin geldiği yer, "mübârek bir bölge" olarak isimlendirilmiştir. Çünkü Allah Teâlâ'nın âyet ve nurları orada ortaya çıkmış; Mûsâ (a.s.)'ın peygamberliği ve Cenâb-ı Hak ile konuşması burada vuku bulmuştur. Bu sebeple ona "Mukaddes Tuvâ Vâdisi" denilmiştir. (bk. Tâhâ 20/12)

Hz. Mûsâ'ya başlangıçta asâ ve yed-i beyzâ mûcizelerinin verilmesinde iki önemli mesaj vardı:

• Kendisiyle konuşan varlığın aslında, bütün kâinatın hakimi, rabbi ve hâlıkı olan varlıkla aynı olduğuna kesinlikle kâni olması.

• Kendisine tevdi edilen bu tehlikeli vazîfeyi îfâ etmek üzere Firavun'un huzuruna silahsız değil, aksine iki güçlü silahla çıkacağına iyice kâni olması. İşte Hz. Mûsâ bu mûcizeleri, iyice günaha dalıp yoldan çıkmış olan Firavun ve avânesine gösterecek, bunlarla peygamberliğini ispat edip onları hak yola çağıracaktı.

Firavun gibi çok belâlı bir zorbaya tebliğ için gitmenin zorluğunu iliklerine kadar hisseden:

قَالَ رَبِّ اِنّ۪ي قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَاَخَافُ اَنْ يَقْتُلُونِ ﴿٣٣﴾ وَاَخ۪ي
هٰرُونُ هُوَ اَفْصَحُ مِنّ۪ي لِسَانًا فَاَرْسِلْهُ مَعِيَ رِدْءًا يُصَدِّقُن۪ٓي اِنّ۪ٓي اَخَافُ
اَنْ يُكَذِّبُونِ ﴿٣٤﴾ قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِاَخ۪يكَ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطَانًا
فَلَا يَصِلُونَ اِلَيْكُمَا بِاٰيَاتِنَاۚ اَنْتُمَا وَمَنِ اتَّبَعَكُمَا الْغَالِبُونَ ﴿٣٥﴾

33. Mûsâ dedi ki: "Rabbim! Vaktiyle onlardan bir adamı yanlışlıkla öldürmüştüm, bu sebeple beni öldürmelerinden korkuyorum."

34. "Kardeşim Hârûn; onun dili benimkinden daha açık, daha düzgündür. Onu da yanımda bir yardımcı olarak gönder ki beni tasdik etsin. Çünkü onların beni yalanlamalarından endişe ediyorum."

35. Allah şöyle buyurdu: "Seni kardeşinle destekleyip kuvvetlendireceğiz. Size öyle bir kudret ve nüfûz vereceğiz ki, mûcizelerimiz sayesinde onlar size el uzatamayacak, herhangi bir kötülük ulaştıramayacaklar. Siz ve size tâbi olanlar neticede kesinlikle gâlip geleceksiniz."

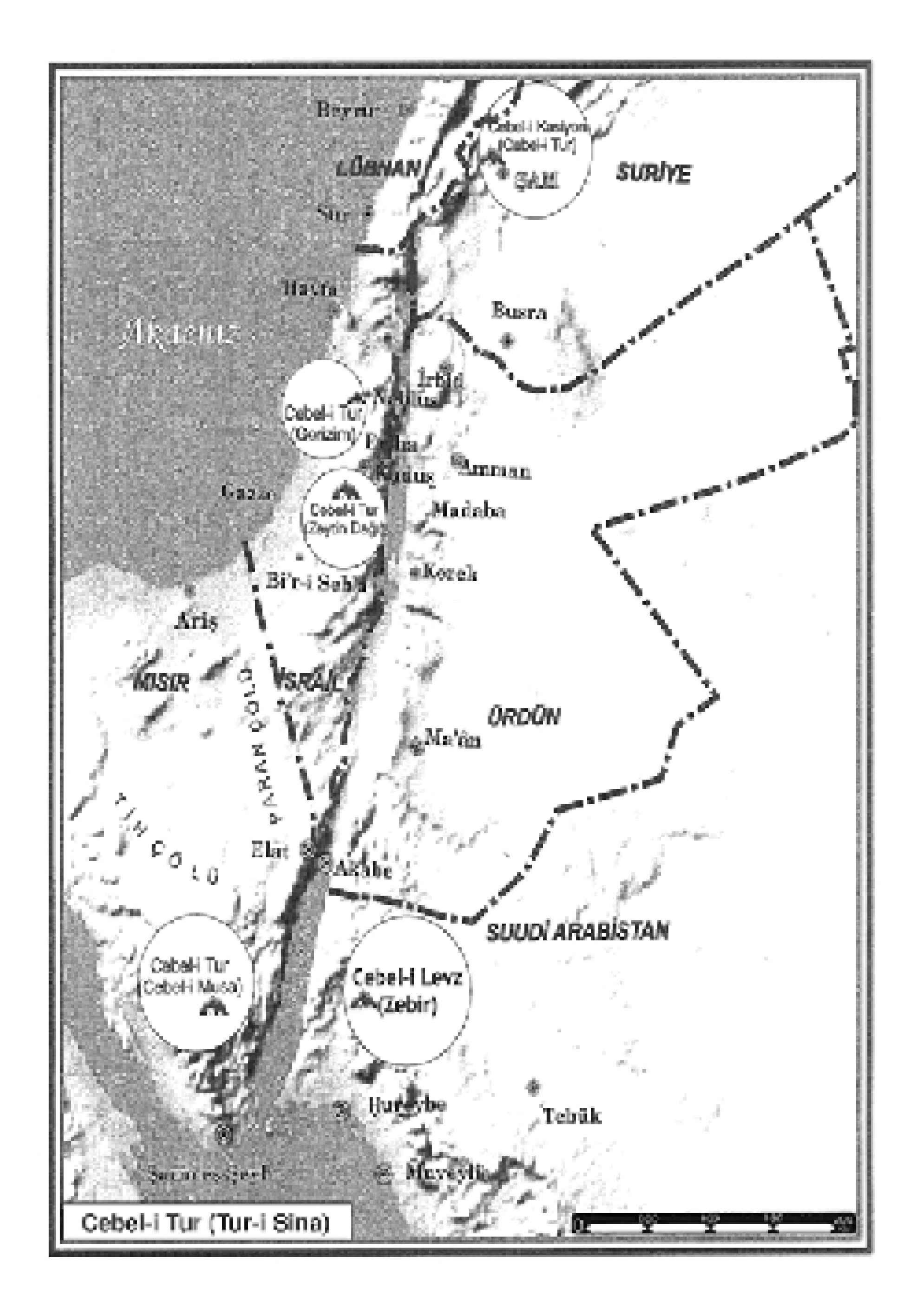
Mûsâ (a.s.), kardeşlikte örnek bir davranış sergileyerek, kendisine yardımcı olmak üzere kardeşi Hârûn'un da peygamber olmasını istemişti. Bu davranış, kardeşlerin birbirlerini kıskanma yerine, birbirlerine hayırda yardımcı olma ve

gıyâbında duâ etmenin faziletine işarettir.

Hz. Mûsâ ve Hz. Hârûn'un gönül gönüle, omuz omuza verip Allah'a ilticâ ederek hak yolunda hizmete girişmeleri ilâhî rahmeti celbetti. Cenâb-ı Hak onun duâsına icâbet buyurdu. Kardeşi ile kendisini destekleyeceğini ve onlara Firavun ve avânesinin asla erişemeyecekleri, alt edemeyecekleri, zarar veremeyecekleri bir iktidâr ve nüfûz vereceğini va'detti.

Nitekim Allah Teâlâ'nın verdiği bu müjde şu şekilde gerçekleşme sürecine giriyor:

فَلَمَّا جَٓاءَهُمْ مُوسٰى بِاٰيَاتِنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هٰذَٓا اِلَّا سِحْرٌ مُفْتَرًى
وَمَا سَمِعْنَا بِهٰذَا فِٓي اٰبَٓائِنَا الْاَوَّلِينَ ﴿٣٦﴾ وَقَالَ مُوسٰى رَبِّٓي اَعْلَمُ
بِمَنْ جَٓاءَ بِالْهُدٰى مِنْ عِنْدِهٖ وَمَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِۜ اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿٣٧﴾

Cebel-i Tur (Tur-i Sina)

36. Mûsâ onlara apaçık mûcizelerimizle gelince: "Bunlar, Allah adına uydurulmuş parlak bir sihirden başka bir şey değil. Hem biz, önceden yaşayıp gitmiş atalarımız zamanında böyle bir şeyin sözkonusu edildiğini hiç duymadık" dediler.

37. Mûsâ dedi ki: "Kendi katından doğru yolu gösteren gerçekleri kimin getirdiğini ve dünyada da, âhirette de hayırlı sonucun kime nasip olacağını elbette Rabbim çok iyi bilmektedir. Gerçek şu ki, zâlimler asla kurtuluşa eremezler."

Dikkat edilmesi gereken nokta şu ki, bu kıssanın anlatıldığı Mekke döneminde de müşrikler, Rasûlullah (s.a.v.)'e inanmamakta direniyor, getirdiği Kur'an ve gösterdiği mûcizeler için "Bunlar, uydurulmuş sihirden başka bir şey değil. Biz daha önceki atalarımızdan böyle bir şey duymadık" diyorlardı. Demek ki her peygamber döneminde küfrün mantık ve psikolojisi aynı şekilde işliyordu. Haklı bir delile dayanmaksızın, sırf demagoji yaparak hakkı inkâra ve iptale çalışmak bütün kâfirlerin ortak özelliği idi. Buna karşı Mûsâ (a.s.)'ın sağlam ve metânetli duruşu da, bütün peygamberlerin vazîfelerini îfâ ve bu uğurda zorluklara katlanmadaki ortak özelliklerini ortaya koymaktadır. O, kendisinin peygamber olduğunu kesinlikle bilmekte, getirdiği bilgilerin Allah katından gelen ve insanlara doğru yolu gösteren doğru bilgiler olduğuna tüm kalbiyle inanmakta, neticede kendisinin gâlip gelip güzel âkıbete erişeceğine, hakka karşı gelen zâlimlerin ise asla iflah olmayacaklarına dâir zerre kadar şüphe duymamaktaydı:

Firavun’u Denize Gömdük

وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَٓا اَيُّهَا الْمَلَاُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْر۪يۚ فَاَوْقِدْ ل۪ي
يَا هَامَانُ عَلَى الطّ۪ينِ فَاجْعَلْ ل۪ي صَرْحاً لَعَلّ۪ٓي اَطَّلِعُ اِلٰٓى اِلٰهِ مُوسٰىۙ
وَاِنّ۪ي لَاَظُنُّهُ مِنَ الْكَاذِب۪ينَ ﴿٣٨﴾ وَاسْتَكْبَرَ هُوَ وَجُنُودُهُ فِي الْاَرْضِ
بِغَيْرِ الْحَقِّ وَظَنُّٓوا اَنَّهُمْ اِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ ﴿٣٩﴾

38. Bunun üzerine Firavun: “Ey ileri gelenler!” dedi, “Şimdiye kadar sizin benden başka bir ilâhınız olduğunu bilmiyordum! Ey Hâmân! Haydi benim için tuğla ocaklarını tutuştur, balçığı pişir, fazlaca tuğla imal ettirip öyle yüksek bir kule yap ki, belki çıkıp oradan Mûsâ’nın ilâhını görürüm! Gerçi ben onun kesinlikle yalancılardan biri olduğuna inanıyorum, ama neyse!”

39. Firavun ve orduları yeryüzünde haksız yere büyüklendiler ve hesap için bize asla dönmeyeceklerini sandılar.

Firavun, kendisi hakkında “ilâh” ve “rab” kelimelerini, “kendisini bağlayan bir üst merci kabul etmeksizin tartışmasız yüce iktidar sahibi” anlamında kullanıyordu. Belki de şunu demek istiyordu: “Bu Mısır ülkesinin sahibi benim. Tüm emir ve yasakları koyma yetkisi yalnızca bana aittir. Benden başka hiç kimse emir vermeye yetkili değildir. Mûsâ da kim oluyor? Âlemlerin Rabbi’nin temsilcisi sıfatıyla karşıma çıkıp da, kendisi hükümdar, ben tâbî imişim gibi bana emirler tebliğ eden bu adam da kim?” (bk. Zuhruf 43/51-52)

Mesele bu açıdan ele alındığında, apaçık hâle gelecektir ki, peygamberler tarafından getirilen ilâhî kanundan bağımsız olarak siyasî ve hukûkî hâkimiyet iddiasında bulunan şahıs ve sistemlerin durumu da Firavun’un durumundan hiç de farklı değildir. Bu sistemler kanun koyucu, emir ve yasakları belirleyici olarak ister bir yöneticiyi isterse millet iradesini görsünler, ülkenin, Allah’ın koyup peygamberlerin tebliğ ettiği kanunlar ile değil de kendi kanunlarıyla yönetilmesini benimsedikleri müddetçe, Firavun’un durumuyla onlarınki arasında hiçbir fark yoktur.

Firavun’un yüksek bir kule yaptırıp oradan Mûsâ’nın ilâhını arama teşebbüsü ise, kâfirliğin zirvesi olup halka karşı ilim ve fenni kullanarak bir oyun ve tuzak yapmaktan başka bir şey değildi. Güya oradan gökyüzünü araştıracak, Mûsâ’nın ilâhının kim olduğunu öğrenecek, eğer onu bulursa onun da hakkından gelecekti.

Bu yüzden:

فَاَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِى الْيَمِّۚ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ ﴿٤٠﴾ وَجَعَلْنَاهُمْ اَئِمَّةً يَدْعُونَ اِلَى النَّارِۚ وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ لَا يُنْصَرُونَ ﴿٤١﴾ وَاَتْبَعْنَاهُمْ فِى هٰذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةًۚ وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ هُمْ مِنَ الْمَقْبُوحِينَ ﴿٤٢﴾

40. Biz de onu ve ordularını kıskıvrak yakalayıp denize gömdük. Bak, o zâlimlerin sonu nasıl oldu!

41. Onları, peşlerinden gidenleri cehenneme çağıran şirk önderleri kıldık. Kıyâmet günü de kendilerine asla yardım edilmeyecektir.

42. Bu dünyada onların ardına lâneti taktık. Kıyâmet günü de Rabbin merhametinden büsbütün mahrum kalacak ve en çirkin suratlı kimseler olacaklardır.

Onlar, dünyada Allah'ın mârifetinden uzak kaldıkları gibi, âhirette de O'nun mağfiretinden uzak kalacaklardır. Kıyâmet günü onlar en çirkin suratlılar, nefret edilmiş yaratıklar ve ilâhî rahmetten uzaklaştırılmış bedbahtlar olarak haşrolunacaklardır. Âyette geçen اَلْمَقْبُوحِينَ (makbûhîn) kelimesi bizzat çirkin, iğrenç ve aşağılık bir tabloyu; pis ve tiksindirici bir manzarayı canlandırmaktadır. Bu, yeryüzünde üstünlük taslamanın, büyüklenmenin, dış görünüş, mevki ve makamla insanları yoldan çıkarmanın, Allah'a ve Allah'ın kullarına karşı küstahça davranmanın karşılığıdır.

Zâlimlerin sonu böyle; bakalım hakkın temsilcisi olan Hz. Mûsâ'nın sonu nasıl oldu:

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِ مَا اَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْاُولٰى بَصَٓائِرَ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٣﴾

43. İşte biz, önceki çağlarda yaşayan isyânkâr nesilleri böylece helâk ettikten sonra Mûsâ'ya, insanların gözlerini açıp kalplerine gerçekleri gösterecek apaçık deliller, doğru yolu gösteren bir rehber ve büyük bir rahmet olmak üzere o kitabı verdik. Umulur ki, üzerinde etraflıca düşünüp, gerekli dersleri alırlar.

Allah Teâlâ, "kurûn-i ûlâ" sayılan Firavun ve ordusunu denizde boğup helâk ettikten sonra Hz. Mûsâ'ya Tevrat'ı vermiştir. Demek ki, Kur'an lisanında "kurûn-i ûlâ: ilk nesiller" Firavun'un helâkiyle sona ermektedir. Firavun'un yok olmasından veya Tevrat'ın indirilmesinden İslâm'ın doğuşuna kadar "kurûn-ı

vustâ: orta nesiller” olmaktadır. İslâm’ın doğuşu ile de âhir zaman, yani “kurûn-ı uhrâ: son nesiller” başlamaktadır.

Hz. Mûsâ’ya Tevrat’ın indirilişinden maksat, ilâhî kudret elinin din düşmanı müstekbirler ile ezilenler arasındaki mücâdeleye nasıl müdahale ettiğini, en sonunda müstekbirleri nasıl yerle bir ediverdiğini ve zulme uğrayanlara iyilikte bulunup onları nasıl yeryüzüne hâkim kıldığını düşündürmektir.

Bu şekilde Tevrat’ın indiriliş hikmeti açıklandıktan sonra söz Kur’an’ın indiği zamana getirilmekte ve aynı husûsiyetleri fazlasıyla taşıyan Kur’ân-ı Kerîm’in indiriliş hikmeti ile Hz. Muhammed (s.a.v.)’in peygamberliği şöyle beyân buyrulmaktadır:

وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ اِذْ قَضَيْنَٓا اِلٰى مُوسَى الْاَمْرَ وَمَا كُنْتَ مِنَ الشَّاهِدِينَۙ ﴿٤٤﴾ وَلٰكِنَّٓا اَنْشَاْنَا قُرُونًا فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُۚ وَمَا كُنْتَ ثَاوِيًا فِي اَهْلِ مَدْيَنَ تَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِنَاۙ وَلٰكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٤٥﴾ وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّورِ اِذْ نَادَيْنَا وَلٰكِنْ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَٓا اَتٰيهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٦﴾

44. Rasûlüm! Biz Mûsâ’ya bu kitabı verdiğimizde sen o mukaddes vâdinin batı tarafında bulunmuyordun. Sen o zamanda olup bitenlere şâhit olanlardan da değildin!

45. Kaldı ki, biz onlarla senin aranda nice nesiller yarattık da üzerlerinden uzun devirler geçti. Sen ayrıca Medyen halkı arasında yaşamadın ki, Mûsâ ile ilgili âyetlerimizi onlardan öğrenip de Mekke halkına okuyor olasın. Fakat seni peygamber olarak gönderip, onların haberlerini de sana bildiren biziz.

46. Biz Mûsâ’ya seslendiğimiz zaman sen Tûr’un yanında da değildin. Fakat, senden önce kendilerine uyarıcı gelmeyen bir toplumu uyarman için Rabbinden bir rahmet olarak seni peygamber yapıp, bunları sana bildirdik. Umulur ki düşünüp öğüt alırlar.

Tarih boyunca altın bir zincirin halkaları gibi peygamberler ve ilâhî kitaplar birbirini takip etmiştir. Vahyin nûrunun aydınlatmadığı bir zaman ve bir ümmet olmamıştır. (bk. Fâtır 35/24) Fakat bazan aynı dönemde birden çok peygamber geldiği halde, bazan de iki peygamber arasındaki zaman dilimi “fetret dönemi” diyebileceğimiz bir keyfiyette uzun olabilmiştir. İşte Hz. İsa’dan sonra Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s.)’ın gelişi arasında geçen altı yüz yıllık

zaman, böyle bir zamandır. Bu zaman içinde tâbileri Tevrat ve İncil'i tahrif ettiler, hükümleri bozdular, vahyin nûrunun tesiri azaldı, dinî neşe köreldi ve sönmeye yüz tuttu. Başlangıçta olan iman dinçliği ve amel kudreti kalmadı. Kalpler katılaşmaya yüz tuttu. Dünya tarifi imkânsız bir hasret, derin bir iştiyak ve zarurî bir ihtiyaç içinde semâ kapılarının açılıp yepyeni, terütaze bir vahiy nûrunun gelip kendisini aydınlatması için beklemeye koyuldu. İşte bu bekleyişe cevap olarak ilâhî bir rahmet tecellisi hâlinde Hz. Muhammed (a.s.) gönderildi. Ona indirilen Kur'an'la İslâm dini bütün ihtişâmıyla yeniden hayat buldu. (bk. Hadîd 57/16)

Dolayısıyla kalplerdeki dinî şuurun yenilenmesinde peygamberlerin ardarda gönderilmesinin büyük tesiri vardır. Peygamber göndermenin diğer hikmetlerine gelince:

وَلَوْلَٓا اَنْ تُص۪يبَهُمْ مُص۪يبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْد۪يهِمْ فَيَقُولُوا رَبَّنَا لَوْلَٓا
اَرْسَلْتَ اِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ اٰيَاتِكَ وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِن۪ينَ ﴿٤٧﴾ فَلَمَّا
جَٓاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا لَوْلَٓا اُو۫تِيَ مِثْلَ مَٓا اُو۫تِيَ مُوسٰىۜ اَوَلَمْ
يَكْفُرُوا بِمَٓا اُو۫تِيَ مُوسٰى مِنْ قَبْلُۚ قَالُوا سِحْرَانِ تَظَاهَرَاࣞ وَقَالُٓوا اِنَّا بِكُلٍّ كَافِرُونَ ﴿٤٨﴾

47. Kendi elleriyle işledikleri günahlar yüzünden başlarına bir felâket geldiği zaman: "Rabbimiz! Keşke bize bir peygamber gönderseydin de âyetlerine uysaydık ve mü'minlerden olsaydık!" demesinler diye seni peygamber yaptık.

48. Ama tarafımızdan kendilerine gerçeğin temsilcisi bir peygamber geldiğinde: "Mûsâ'ya verilen mûcizeler, ona da verilmeli değil miydi?" dediler. Sanki onlar daha önce Mûsâ'ya verileni inkâr etmediler mi? "Kur'an ve Tevrat, birbirini destekleyen iki sihirdir! Doğrusu biz hepsini inkâr ediyoruz" demediler mi?

Rasûlullah (s.a.v.) ve Kur'an geldiğinde Mekke müşrikleri sırf imansızlıklarına bir dayanak bulmak için, yahudilerden edindikleri bilgilere dayanarak Tevrat'ın Hz. Mûsâ'ya toptan indirildiği gibi Kur'an'ın da Efendimiz'e toptan indirilmesi gerektiğini söylemişler; Hz. Mûsâ'ya verilen asâ ve yed-i beyzâ gibi mûcizelerin Peygamberimiz (s.a.v.)'e de verilmesini istemişlerdir. Halbuki niyetleri iman etmek değil, alay edip oynamaktı. Çünkü, ne Tevrat ne de Kur'an, hiçbir ilâhî vahye inanmak gibi bir düşünceleri yoktu. Bu iki kitabı birbirini destekleyen iki sihir; سَاحِرَانِ (sahirâni) kıraatine göre de Hz. Mûsâ ve Hz. Muhammed (s.a.v.)'i aynı fikri savunup birbirine yardımcı olan iki sihirbaz olarak telakki ediyorlardı.

Zâten İslâm akâidine göre bir peygamberi inkâr tüm peygamberleri inkâr, bir tek vahyi inkâr da tüm vahiyleri inkâr anlamına gelmektedir. Hem bu gerçeği bildirmek hem de Allah'ın gönderdiği doğru yol rehberlerine uymanın zaruretini haber vermek için:

قُلْ فَأْتُوا بِكِتَابٍ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ هُوَ اَهْدٰى مِنْهُمَا اَتَّبِعْهُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤٩﴾
فَاِنْ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ اَنَّمَا يَتَّبِعُونَ اَهْوَٓاءَهُمْ وَمَنْ اَضَلُّ مِمَّنِ
اتَّبَعَ هَوٰيهُ بِغَيْرِ هُدًى مِنَ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٠﴾
وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥١﴾

49. Rasûlüm! De ki: "Eğer doğru söylüyorsanız, Allah katından bu ikisinden daha doğru bir kitap getirin de ben de ona tâbi olayım!"

50. Eğer senin bu teklifini kabul etmezlerse, şunu bil ki onlar sadece nefsânî arzularına uymaktadırlar. Oysa Allah tarafından doğru yolu gösteren bir rehber olmaksızın sırf kendi nefsânî arzularına uyandan daha şaşkın ve sapkın kim olabilir? Şüphesiz Allah, zâlimler gürûhunu doğru yola iletmez.

51. Gerçek şu ki biz, bu ilâhî vahyi onlara birbiri ardınca ulaştırdık. Umulur ki düşünüp ders alırlar.

Peygamber vasıtasıyla vuku bulan ilâhî dâvet karşısında sadece "iki yol" bulunmaktadır:

• O dâvete icâbet etmek, samimiyetle onu kabullenmek, nefsânî arzu ve isteklerden soyunarak kayıtsız şartsız o dâvetin gereklerine teslim olmak.

• Hakikate karşı direnmek, buna mukâbil nefsânî ihtiras ve arzulara uymak. Bunun ise gerçeği yalanlayıp bedbaht bir hayatı tercih etmek olduğu meydandadır.

Ancak burada problem ilâhî vahyin çerçevesini belirlediği nizamda ve gösterdiği yolda değil, o sisteme uymak istemeyen fertlerin kafa ve kalplerindedir. Bu bedbahtlar, böyle yapmakla en büyük zulmü işlemiş olmaktadırlar. Allah ise zâlimleri doğru yola eriştirmez. Şüphesiz ki "hak söz"ün ard arda ulaştırılması, ilâhî tâlimat ve ikazların peş peşe sunulması ile birlikte onların mazeret kapıları kapatılmıştır. Artık buna karşı ileri sürebilecekleri geçerli bir gerekçeleri ve inandırıcı bir delilleri kalmamıştır. Tek çare o hak söze kulak verip düşünerek gereken dersleri alabilmek ve bunların gereğini yerine getirebilmektir. İşte kendilerinden övgüyle bahsedilen şu kimseler, bunu başarabilen bahtiyarlara ne güzel örnektir:

Ücreti İki Kat
Verilecekler

اَلَّذ۪ينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِه۪ هُمْ بِه۪ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ وَاِذَا يُتْلٰى
عَلَيْهِمْ قَالُٓوا اٰمَنَّا بِه۪ٓ اِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّنَٓا اِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلِه۪ مُسْلِم۪ينَ
﴿٥٣﴾ اُو۬لٰٓئِكَ يُؤْتَوْنَ اَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا وَيَدْرَؤُ۫نَ بِالْحَسَنَةِ
السَّيِّئَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿٥٤﴾ وَاِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ اَعْرَضُوا
عَنْهُ وَقَالُوا لَنَٓا اَعْمَالُنَا وَلَكُمْ اَعْمَالُكُمْۘ سَلَامٌ عَلَيْكُمْۘ لَا نَبْتَغِي الْجَاهِل۪ينَ ﴿٥٥﴾

52. Daha önce kendilerine kitap verdiğimiz bazı kimseler, Kur'an'a da iman ederler.

53. Onlara Kur'an okunduğu zaman: "Biz buna iman ettik. Şüphesiz o, Rabbimizden gelen gerçeğin tâ kendisidir. Biz zâten, o gelmeden önce de Allah'a teslim olmuş kimselerdik" derler.

54. İşte onlara sabretmelerinden ötürü mükâfatları iki kat verilecektir. Bunlar kötülüğe iyilikle mukâbele eder ve kendilerine verdiğimiz rızıklardan Allah yolunda harcarlar.

55. Onlar, boş ve çirkin bir söz duydukları zaman ondan yüz çevirirler ve bu sözleri sarfedenlere: "Bizim amellerimiz bize, sizin yaptıklarınız da size. Biz sizin için de ancak iyilik ve selâmet dileriz. Ama biz kendini bilmez câhillerle düşüp kalkmak da istemiyoruz" derler.

Bu âyet-i kerîmeler, Rasûlullah Efendimiz (s.a.v.) zamanında imanla şereflenen Ehl-i kitap bahtiyârlarını metheder. Yahudilerden Abdullah b. Selâm ve Rifâa b. Rifâa; hıristiyanlardan Varaka b. Nevfel ve Süheyb-i Rûmî gibi şahıslar bunlara sadece örnektir. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Üç sınıf insan vardır ki bunların sevapları iki kat olacaktır. Biri, Ehl-i kitaptan olup da hem kendi peygamberine hem de Hz. Muhammed (a.s.)'a iman eden kimse. İkincisi, hem Allah'ın hakkını hem de efendisinin hakkını yerine getiren köle. Üçüncüsü de, câriyesini güzelce terbiye eden, ona güzel bir öğretim veren, sonra da onu azat edip kendisiyle evlenen kimse. İ te bunların iki kat ecri vardır." (Buhârî, İlim 31; Müslim, İman 241)

Aslında bu âyet-i kerîmeler, bu sûrenin indiği zamanda vuku bulan bir hâdiseye atıfta bulunarak âdeta şu mânada Mekke halkını hem düşündürmek, hem de utandırmak istemektedir: "Siz bizzat kendi aranızdan, kendi şehrinizden gönderilmiş peygamberlik lutfunun kıymetini bilmiyorsunuz. Nimete

nankörlükle karşılık veriyor, onu inkâr ediyorsunuz. Halbuki uzak beldelerde bulunan insanlar onu işittiklerinde ona inanıp istifade etmek üzere tâ buraya kadar gelmektedirler."

İşâret edilen hâdise şöyle vuku bulmuştur:

Habeşistan hicretinden sonra Rasûlullah (s.a.v.)'in zuhuruyla ilgili haberler bu ülkeye de yayılınca yirmi kişilik bir hıristiyan heyeti işin aslını öğrenmek için Mekke'ye gelip Efendimiz (s.a.v.) ile Mescid-i Haram'da buluştular. Kureyş'ten kalabalık bir grup da olup biteni izlemek üzere orada toplandılar. Heyet üyeleri Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)'e bir takım sualler sordular, Peygamberimiz (s.a.v.) de onları cevapladı. Sonra onları İslâm'a dâvet etti ve onlara Kur'ân-ı Kerîm'den âyetler okudu. Kur'ân-ı Kerîm'i dinlerken gözyaşlarını tutamayan heyet üyeleri okunanın Allah kelâmı olduğunu tasdik edip, Rasûlullah (s.a.v.)'e iman ettiler. Toplantı sona erip de halk dağılınca Ebû Cehil ve avanesi hıristiyan grubun yolunu keserek onları şiddetle payladılar:

"Şimdiye kadar buraya sizden daha şapşal bir topluluk gelmedi. Ey aptallar gürûhu, siz buraya kavminiz tarafından bu adam hakkında bilgi toplamak için geldiniz. Fakat henüz onunla yeni karşılaşmışken, itikadınızdan vazgeçtiniz."

Bu şerefli topluluk şu cevabı verdi:

"- Selâm olsun size; hoşça kalın, selâmetle gidin! Sizinle tartışmak gibi bir niyetimiz yok. Siz kendi inancınızdan sorumlusunuz, biz de kendi inancımızdan sorumluyuz. Şu var ki, bile bile kendimizi hayırdan mahrum etmeye de yanaşmayız." (Kurtubî, *el-Câmi'*, XIII, 296)

İşin gerçeği şu ki:

بِالْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾ إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ ۚ وَهُوَ أَعْلَمُ

56. Rasûlüm! Sen sevdiğini doğru yola erdiremezsin, lâkin Allah dilediğini doğru yola eriştirir. Çünkü, doğru yola girecek olanları en iyi O bilir.

Efendimiz (a.s.)'in amcası Ebû Tâlib'in hâli bu hususta çok dikkat çekici bir misâldir. Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) vefatı esnâsında ona: "Lâ ilâhe ilallah, de ki kıyâmet günü senin lehinde şehâdette bulunayım" buyurmuştu. Ebû Tâlip ise: "Kureyş kadınları beni kınarlar, korkudan bunu söyledi, derler. Eğer böyle demeyecek olsalardı, müslüman olup seni sevindirirdim" demişti. (Buhârî, Cenâiz 80; Müslim, İman 41-42)

Mekke müşriklerinin inanmamak için ileri sürdükleri bahâne ise bir başkaydı:

وَقَالُوا إِنْ نَتَّبِعِ الْهُدٰى مَعَكَ نُتَخَطَّفْ مِنْ أَرْضِنَا ۚ أَوَلَمْ نُمَكِّنْ لَهُمْ

حَرَمًا اٰمِنًا يُجْبٰٓى اِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ رِزْقًا مِنْ لَدُنَّا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ
لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾ وَكَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ بَطِرَتْ مَعِيشَتَهَاۚ فَتِلْكَ
مَسَاكِنُهُمْ لَمْ تُسْكَنْ مِنْ بَعْدِهِمْ اِلَّا قَلِيلًاۜ وَكُنَّا نَحْنُ الْوَارِثِينَ ﴿٥٨﴾
وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرٰى حَتّٰى يَبْعَثَ ف۪ٓي اُمِّهَا رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْهِمْ
اٰيَاتِنَاۚ وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرٰٓى اِلَّا وَاَهْلُهَا ظَالِمُونَ ﴿٥٩﴾

57. Müşrikler: "Eğer biz seninle beraber İslâm dinine girecek olursak, yerimizden yurdumuzdan sökülüp atılırız" dediler. Oysa onları, bir lutfumuz olarak her türlü ürünün toplanıp kendisine taşındığı dokunulmaz, mukaddes ve güvenli bir beldeye biz yerleştirmedik mi? Fakat onların çoğu bunun farkında değil!

58. Halbuki biz, refah ve zenginlikleri yüzünden şımarıp azgınlaşan nice memleketleri helâk etmişizdir. İşte onların kaldığı evler, meskenler! Kendilerinden sonra orada pek az bir zaman oturulabilmiştir. Hepsine biz vâris olduğumuz gibi, neticede her şeye vâris olacak da yine biziz.

59. Rabbin, âyetlerimizi kendilerine okuyacak bir peygamberi ana yerleşim merkezlerine göndermedikçe hiçbir memleketi helâk etmez. Zâten biz, ahâlisi zulmü meslek hâline getirmedikçe herhangi bir memleketi asla helâk etmeyiz.

Rivâyete göre müşriklerden Haris b. Osman, Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)'e gelmiş ve: "Biz biliyoruz ki şüphesiz sen hak üzeresin. Fakat biz bir yiyimlik başız. Sana tâbi olup da Araplara muhâlefet ettiğimiz takdirde onların bizi yerimizden yurdumuzdan çıkarmalarından, çarpıp kapışıvermelerinden korkuyoruz" demişti. (Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XX, 115)

Cenâb-ı Hak, onların bu korkularının asılsızlığına ve haksızlığına şöyle cevap vermektedir:

• Allah Teâlâ Mekke'yi harem bölgesi ilan etmiş ve orasını emniyetli bir mahal kılmıştı. Arap Yarımadası'nın en güvenli şehri Mekke idi. Bütün Arapların saygı duyduğu ve ziyarete can attığı Kâbe oradaydı. (bk. Ankebût 29/67)

Ataları Hz. İbrâhim'in duâsı bereketiyle (bk. Bakara 2/126) dağlar arasında kurak bir yer olan Mekke'ye dünyada yetişen bütün meyveler ve sebzeler Allah'ın bir lutfu olarak akmaktaydı. İman ettikleri takdirde ilerde bu mahsuller her taraftan daha fazlasıyla toplanıp getirilecektir. Dolayısıyla âyette hem mevcut durum ifade edilmekte, hem de geleceğe bir işarette bulunulmaktadır.

• Kaybetme korkusuyla haktan yüz çevirip bâtıla yapıştıkları dünya refahı,

zenginliği, mal ve serveti fânidir. Gelip geçicidir. Belki de helâklerinin sebebi olacaktır. Nitekim bu refah ve servetlere bir zamanlar Âd, Semûd, Sebe' ve Medyen kavmi gibi toplumlar da sahip olmuşlardı. Bunlar şımardıkları için ilâhî azap kamçısı tepelerine inivermişti. Mal ve servetleri onları azaptan kurtaramamıştı.

• Önceki helâk edilmiş topluluklar da zulüm ve ahlâksızlığa dalmışlardı. Onları son bir kez uyarmak için Allah peygamberlerini gönderdi. Fakat onlar buna kulak bile asmadılar. Aynı şey bunlar için de söz konusudur. Şimdi bunlar da büyük bir zulüm ve ahlâksızlık girdabında bulunmaktalar ve bunları uyarmak için de bir Peygamber gelmiş durumdadır. Eğer ona iman etmez, küfür ve inkârlarında ısrar ederlerse, refah ve rahatlarını korumak yerine onları tehlikeye atmış olacaklar.

Yurtlarından çıkarılmaktan korkan müşriklere cevaplar devam ediyor:

وَمَٓا اُو۫تٖيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَزٖينَتُهَاۚ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ وَاَبْقٰىۜ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٠﴾ اَفَمَنْ وَعَدْنَاهُ وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ لَاقٖيهِ كَمَنْ مَتَّعْنَاهُ مَتَاعَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ثُمَّ هُوَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مِنَ الْمُحْضَرٖينَ ﴿٦١﴾

60. Size verilen şeyler, dünya hayatının geçici nimeti ve süsüdür. Allah katındaki nimetler ise daha hayırlı ve daha devamlıdır. Hâlâ aklınızı çalıştırmayacak mısınız?

61. Kendisine güzel bir vaatte bulunduğumuz ve ona kesinlikle kavuşacak olan mü'min bir kimse; kendisine dünya hayatının geçici zevklerini yaşattığımız, fakat kıyâmet gününde her şeyini kaybederek azap edilmek üzere huzurumuza getirilecek inkârcı kimse ile bir olur mu?

Hiçbir akıllı insan, bu dünyadaki kısa yolculuğunun rahatlık ve zevkleri mukâbilinde âhirette hiç son bulmayacak azaba maruz kalmak gibi kötü bir pazarlığa girişmez. Bilakis dünyada her nimeti miktarınca ve yerli yerince kullanarak, onun nihâi hedef değil bir vasıta olduğunun farkına vararak, kendine va'dedilen ebedî mutluluğun yollarını arar ve ona kavuşmanın gayreti içinde olur. Zira Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır:

"Allah'a yemin olsun ki, âhirete kıyasla dünya, sizden birinin parmağını denize daldırması gibidir. Parmağını denize daldıran kimse, parmağında ne kadar su kaldığına baksın!" (Müslim, Cennet 55)

Baksın da, dikkat nazarlarını fânî dünyadan ebedî âhiret âlemine çevirerek, mahşer yerinde vuku bulacak şu dehşetli manzaraları ibretle seyretsin:

Keşke Doğru Yolu Bulsalardı

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ اَيْنَ شُرَكَاءِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٦٢﴾
قَالَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ رَبَّنَا هٰؤُلَاءِ الَّذِينَ اَغْوَيْنَا اَغْوَيْنَاهُمْ
كَمَا غَوَيْنَا تَبَرَّأْنَا اِلَيْكَ مَا كَانُوا اِيَّانَا يَعْبُدُونَ ﴿٦٣﴾ وَقِيلَ ادْعُوا
شُرَكَاءَكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَرَاَوُا الْعَذَابَ لَوْ اَنَّهُمْ كَانُوا يَهْتَدُونَ ﴿٦٤﴾

62. Allah kıyâmet günü onlara seslenecek ve: “Benim ortağım olduğunu iddia ettiğiniz sahte ilâhlarınız şimdi nerede?” diye soracak.

63. Bunun üzerine, haklarında azap tehdidi kesinleşmiş olan saptırıcı önderler: “Rabbimiz! İşte şunlar bizim azdırdığımız kimseler. Kendimiz azdığımız gibi onları da azdırdık. Biz azdık, onlar da bizi görüp azdılar; bizim bir suçumuz yok. Şimdi ise, bizi sana ortak diye tanımış olmalarını reddediyor ve onlarla bir alakamız bulunmadığını arz ediyoruz. Zâten onlar bize değil, kendi arzularına tapıyorlardı” diyecekler.

64. Bu kez putperestlere: “Allah’a koştuğunuz ortaklarınızı çağırın” denilecek. Onlar da çağıracaklar; fakat gûyâ ortaklar, onların çağrısına hiçbir karşılık veremeyecekler ve cevap olarak karşılarında ancak o azabı görecekler. Ne olurdu, keşke vaktinde gerçeği anlayıp doğru yolu bulsalardı!

İster taştan, ağaçtan veya çeşitli madenlerden yapılmış muşahhas cisimler olsun, ister insanın gönül âleminde sevgi, korku ve ümitlerini bağladığı hayalî varlıklar olsun, insanı Allah’a samimi bir kulluktan alıkoyan her şey, Kur’an lisânında “şerik, nidd, ortak, put” diye beyân buyrulur. İslâm, insanların duygu ve düşüncelerini bu mevhum varlıklara bağlanmaktan kurtarıp, âlemlerin Rabbi Allah’a bağlamak için gelmiştir. Dinin temel esası olan “tevhid” de budur. Bunu başaramayanları mahşer yerinde büyük tartışmalar ve kavgalar beklemektedir. Ancak putlarla putperestler arasında mahşer meydanında vuku bulacak bu tartışma ve kavgalar her iki tarafa da bir fayda sağlamayacaktır. Bunun da ötesinde:

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَا اَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِينَ ﴿٦٥﴾ فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ
الْاَنْبَاءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَاءَلُونَ ﴿٦٦﴾ فَاَمَّا مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ
صَالِحًا فَعَسٰى اَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ ﴿٦٧﴾

65. O gün Allah onlara seslenecek ve: “Peygamberlerin dâvetine ne cevap vermiştiniz?” diye soracak.

66. Artık o gün bütün bilgi kapıları yüzlerine kapanacak, delilleri tükenecek, söyleyecek bir kelime bulamayacaklar. Birbirlerine de bir şey soramayacaklar.

67. Ancak dünyada fırsat varken günahlarından vazgeçip iman eden ve sâlih ameller işleyen kimseler kurtuluşa erenlerden olacaktır.

Bilinmelidir ki, gerçek bir imana sahip olup hakkiyle kulluk yapabilmenin yolu Allah Teâlâ’yı iyi tanımaya bağlıdır. İnsan ancak mârifetullah denizinde aldığı mesafeye göre kullukta bir ilerleme sağlayabilecektir. Bu sebeple buyruluyor ki:

وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَٓاءُ وَيَخْتَارُۜ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُۜ سُبْحَانَ اللّٰهِ
وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٨﴾ وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ
وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٦٩﴾ وَهُوَ اللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۜ لَهُ الْحَمْدُ فِي الْاُو۫لٰى
وَالْاٰخِرَةِۘ وَلَهُ الْحُكْمُ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٧٠﴾

68. Rabbin dilediğini yaratır ve seçer. İnsanların bu hususta seçme hakkı ve yetkisi yoktur. Allah, onların ortak koştuğu şeylerden çok uzak ve pek yücedir.

69. Doğrusu Rabbin onların göğüslerinde gizlediklerini de, açığa vurduklarını da bilir.

70. Çünkü O, Allah’tır. O’ndan başka ilâh yoktur. Dünya ve âhirette bütün hamdler O’na mahsustur. Hüküm vermek de yalnız O’nun hakkıdır. Sonunda siz ancak O’nun huzuruna döneceksiniz.

Allah Teâlâ fâil-i muhtârdır. Dilediğini yaratır, dilediğini seçer. Bazı şeyleri cansız varlık, bazılarını bitki, bazılarını hayvan, bazılarını insan olarak yaratmak; bunların bir kısmını veli, bazısını peygamber olarak seçmek; yine bazı varlıkları şeytan bazısını cin bazı mahlûkatı da melek olarak yaratmak sadece O’nun hakkıdır. Dolayısıyla bu âyetlerde şirk düşüncesi kökünden reddedilip tevhid akîdesi ispat edilmektedir.

Cenâb-ı Hakk’ın, kâinatta zuhûr eden ilâhî kudret akışları ve azamet tecellileri de O’nun tek ilâh ve tek Rab olduğuna şâhitlik etmektedir:

قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ الَّيْلَ سَرْمَدًا اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَنْ اِلٰهٌ
غَيْرُ اللّٰهِ يَأْتِيكُمْ بِضِيَٓاءٍۜ اَفَلَا تَسْمَعُونَ ﴿٧١﴾ قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ

عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَنْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ يَأْتِيكُمْ بِلَيْلٍ تَسْكُنُونَ فِيهِۜ اَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٧٢﴾ وَمِنْ رَحْمَتِه۪ جَعَلَ لَكُمُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا ف۪يهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِه۪ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾

71. Rasûlüm! De ki: "Düşünün bakalım, eğer Allah kıyâmet gününe kadar geceyi üzerinizde aralıksız devam ettirse, Allah'ın dışında, size ışık getirebilecek bir ilâh kimdir? Hâlâ gerçeğe kulak vermeyecek misiniz?"

72. De ki: "Düşünün bakalım, eğer Allah kıyâmet gününe kadar gündüzü üzerinizde fâsılasız devam ettirse, Allah'ın dışında, size içinde istirahat edeceğiniz geceyi getirecek bir ilâh kimdir? Hâlâ gerçeği görmeyecek misiniz?"

73. Kullarına olan merhametinden ötürü Allah, sizin için geceyi ve gündüzü yarattı ki, geceleyin sükûnete erip dinlenesiniz, gündüzün de O'nun lutfundan rızkınızı arayıp şükredesiniz.

Buna mukâbil kâfirler, müşrikler ve günahkârlar dünyada tercih edip yürüdükleri bu yanlış yolu haklı gösterebilecek hiçbir mazeret bulamayacaklardır.

وَيَوْمَ يُنَاد۪يهِمْ فَيَقُولُ اَيْنَ شُرَكَٓاءِيَ الَّذ۪ينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٧٤﴾ وَنَزَعْنَا مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ شَه۪يدًا فَقُلْنَا هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ فَعَلِمُٓوا اَنَّ الْحَقَّ لِلّٰهِ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ۟ ﴿٧٥﴾

74. Kıyâmet günü Allah onlara seslenecek ve: "Benim ortağım olduğunu iddia ettiğiniz sahte ilâhlar şimdi nerede?" diye soracak.

75. O gün her ümmetten bir şâhit çıkaracağız ve: "Taptığınız putların ilâh olduğunu ispatlayacak kesin bir deliliniz varsa getirin!" diyeceğiz. İşte o zaman gerçek mânada kulluğa lâyık tek ilâh, tek Rab olma hakkının sadece Allah'a ait olduğunu herkes bilecek ve dünyada iken uydurdukları sahte tanrılar onları yüzüstü bırakıp gidecekler.

Kur'an ve sünnetin çağrısına kulak verip o bilgiye şimdi sahip olanlar, faydasını görecek; fakat dünyada bundan gaflet ve cehâlet içinde kalıp mahşerde zorunlu olarak bu bilgiye sahip olanlar bunun bir faydasını göremeyeceklerdir. İşte Kãrûn'un hâli bu bakımdan çok câlib-i dikkat bir misâldir:

Allah Şımaranları Sevmez

اِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسٰى فَبَغٰى عَلَيْهِمْ۪ وَاٰتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَٓا
اِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُٓوأُ بِالْعُصْبَةِ اُو۬لِي الْقُوَّةِۗ اِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ اِنَّ اللّٰهَ
لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ ﴿٧٦﴾ وَابْتَغِ فِيمَٓا اٰتٰيكَ اللّٰهُ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ وَلَا تَنْسَ
نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَاَحْسِنْ كَمَٓا اَحْسَنَ اللّٰهُ اِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي
الْاَرْضِؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٧٧﴾ قَالَ اِنَّمَٓا اُو۫تِيتُهُ عَلٰى عِلْمٍ
عِنْدٖيؕ اَوَلَمْ يَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ قَدْ اَهْلَكَ مِنْ قَبْلِهٖ مِنَ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ اَشَدُّ
مِنْهُ قُوَّةً وَاَكْثَرُ جَمْعًاؕ وَلَا يُسْـَٔلُ عَنْ ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ ﴿٧٨﴾

76. Kãrûn, Mûsâ'nın kavmindendi. Fakat Firavun'la işbirliği yaparak onlara zâlimce davranıyordu. Biz ona öyle hazineler vermiştik ki, sadece anahtarlarını taşımak bile güçlü kuvvetli bir cemaate zor geliyordu. Kavmi kendisini şöyle ikaz ediyordu: "Şımarma! Şüphesiz Allah şımaranları sevmez!"

77. "Allah'ın sana verdiği serveti O'nun yolunda harcamak suretiyle âhiretini kazanmaya çalış. Dünyadan da nasibini unutma. Allah sana nasıl ihsânda bulunduysa, sen de başkalarına öylece ihsânda bulun. Ülkede bozgunculuk çıkarmaya kalkışma. Çünkü Allah bozguncuları sevmez!"

78. Kãrûn: "Niye ki? Bu servet bana verilmişse, öyle iş olsun diye değil, ancak sahip olduğum bir bilgi sayesinde verilmiştir" diye karşılık verdi. Peki, bilmiyor muydu ki Allah, kendinden önceki nesiller içinde ondan çok daha güçlü ve çok daha büyük servet sahibi nice kimseleri helâk etmiştir? Böyle inkârcı suçlulara, helâk edilmeden önce kendini savunma hak ve imkânı da tanınmaz.

"Kãrûn misâli"nden hareketle, Mekke'de Rasûlullah (s.a.v.)'in dâvetini engellemeye çalışan mal ve servet sahibi müşrikler uyarılmaktadır. Çünkü onlar, uluslararası yaptıkları ticâret ve fâizcilik yüzünden zamanlarının Kãrûnları hâline gelmişlerdi. Dünyada en büyük hedefin, olabildiği kadar servet kazanıp biriktirmek olduğuna inanıyorlardı. Bu hedefi geçersiz kılan veya buna mâni olan girişimlerin, asla kabullenilemeyecek birer yalan olduğunu düşünüyorlardı. Bu sebeple onlar, Allah Rasûlü'nün tebliğinin kabul edilip yayılması durumunda kazanç yollarının kapanacağından ve çıkarlarının zarar

göreceğinden korkuyor ve ona karşı duruyorlardı. Şeyh Ali Uşşâkî'nin şu mısraları onların bu perişan hallerini ne güzel anlatır:

"İmrenme görüp nev'-i taamına ümerânın,
Çün yüreği yağıyla pi mi fukarânın.
İmrenme görüp reng-i libâsın ümerânın,
ş
Çün bedeni kanıyla boyanmı fukarânın.
İmrenme görüp dürlü meyvesin görüp ümerânın,
Çün göz ya ıyla sulanmı fukarânın."[19]

Gelelim Kãrûn'un pervasızca şımarıklığına ve bunun neticesinde Allah'ın kahrına uğrayarak yerin dibine geçirilişine:

فَخَرَجَ عَلٰى قَوْمِهٖ فٖى زٖينَتِهٖ قَالَ الَّذٖينَ يُرٖيدُونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَٓا اُوتِىَ قَارُونُ اِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظٖيمٍ ﴿٧٩﴾ وَقَالَ الَّذٖينَ اُوتُوا الْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ اللّٰهِ خَيْرٌ لِمَنْ اٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُلَقّٰيهَٓا اِلَّا الصَّابِرُونَ ﴿٨٠﴾ فَخَسَفْنَا بِهٖ وَبِدَارِهِ الْاَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنْتَصِرٖينَ ﴿٨١﴾ وَاَصْبَحَ الَّذٖينَ تَمَنَّوْا مَكَانَهُ بِالْاَمْسِ يَقُولُونَ وَيْكَاَنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِهٖ وَيَقْدِرُ لَوْلَٓا اَنْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَا وَيْكَاَنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ ﴿٨٢﴾

79. Derken bir gün Kãrûn göz kamaştırıcı bir ihtişâm ve debdebe içinde halkının karşısına çıktı. Dünya hayatına düşkün olanlar: "Keşke Kãrûn'a verilen şu servetin bir benzeri de bizim olsaydı. Gerçekten o büyük bir pay sahibi!" dediler.

80. Kendilerine gerçeğin ilmi verilmiş olanlar ise o şaşkınlara: "Yazıklar olsun size! İman edip sâlih ameller işleyenler için, Allah'ın âhirette vereceği mükâfat daha hayırlıdır. Buna da ancak hakkiyle sabredenler kavuşacaktır" dediler.

81. Sonunda biz Kãrûn'u da, evini barkını da yerin dibine geçiriverdik. Öyle ki, artık Allah'a karşı ona yardım edebilecek hiçbir grup yoktu; pek tabiî, kendi kendine yardım edecek durumda da değildi.

82. Daha dün onun yerinde olmayı düşleyenler bu sabah şöyle diyorlardı: "Hayret! Demek Allah imtihan için kullarından dilediğine rızkı bol veriyor,

dilediğine az veriyor. Eğer Allah bize lutufta bulunmasaydı, bizi de yerin dibine geçiriverirdi. Vay be; demek kâfirler asla iflâh olmazmış!..”

O dönemde Kãrûn’a özenip onun gibi servet sahibi olmayı arzulayan gâfiller olduğu gibi, Rasûlullah (s.a.v.) zamanında da servet sahibi o müşriklere özenip, hangi yolla olursa olsun, onların ulaştığı zenginliğe büyük bir ihtirasla ulaşmak isteyen insanlar da vardı. Diğer taraftan, Hz. Mûsâ’ya iman ettiklerinden dolayı, dünya malının geçici, esas hayatın âhiret hayatı olduğunun idrâki içinde bulunan mü’minler, Kãrûn’a özenmiyor, Allah’ın mükâfatını celbedecek ameller yapmayı daha ehemmiyetli görüyorlardı. Rasûlullah (s.a.v.)’e iman eden mü’minler de bunlar gibiydi. Cenâb-ı Hak burada şımarık Kãrûn’un feci âkıbetini haber vermek üzere, bu iki gruptan hangisinin haklı, hangisinin haksız olduğunu gözler önüne sermektedir:

Kahr-ı ilâhî Kãrûn’u bütün hazineleriyle, servetiyle, köşk ve saraylarıyla bir anda yerin dibine geçiriverdi. Ne malı mülkü, ne bir grup, ne de hiç kimse ona yardımcı olabildi. Pek tabi, kendi kendini kurtarmaya da gücü yetmedi.

Demek ki insan, nihâyetinde başına belâ ve helâkine sebep olacak bir servetin peşine koşmak yerine, dünya ve âhirette kendine fayda verecek sâlih amellerin peşine düşmelidir. Çünkü âhiret yurdu böyle kişiler için hazırlanmıştır:

Nev’-i taam: Yemek çeşitleri. **Ümerâ:** Devlet adamları, reisler, valiler. **Çün:** Çünkü. **Reng-i libâs:** Elbiselerinin renkli renkli, alımlı şalımlı olması.

Âhiret Yurdu

تِلْكَ الدَّارُ الْاٰخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذٖينَ لَا يُرٖيدُونَ عُلُوًّا فِي الْاَرْضِ وَلَا
فَسَادًا ۜ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقٖينَ ﴿٨٣﴾ مَنْ جَٓاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا ۚ
وَمَنْ جَٓاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى الَّذٖينَ عَمِلُوا السَّيِّـَٔاتِ اِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾

83. İşte şu âhiret yurdunu biz, yeryüzünde büyüklük taslamayan ve bozgunculuk peşinde olmayanlara nasip edeceğiz. Dünya ve âhirette hayırlı âkıbet, kalpleri Allah'a saygıyla dopdolu olup O'na karşı gelmekten sakınanlar içindir.

84. Kim Allah'ın huzuruna bir iyilikle gelirse, ona bu yaptıklarından daha hayırlı bir mükâfat vardır. Kim de bir kötülükle gelirse, bilinmeli ki, o kötülükleri işleyenler yalnızca yaptıklarının cezasını çekeceklerdir.

"Âhiret yurdu"ndan maksat, cennettir. Oraya girecek kulların üç mühim vasfı vardır:

Birincisi; bunlar mütevazıdırlar. Sahip oldukları tüm nimetlerin gerçek sahibinin Allah olduğunu bilirler. Bu sebeple maddî ve mânevî imkânlarıyla kimseye karşı üstünlük taslamaz, böbürlenmezler. Böyle bir şeyi arzu da etmezler. Hz. Ömer'den nakledilen şu tevazu örneği ne güzeldir:

Bir gün Ahnef b. Kays (r.a.), Arapların ileri gelenlerinden bazı kimselerle birlikte Hz. Ömer'i ziyârete gitmiş; onu, elbisesinin eteklerini beline sıkıştırmış koşar vaziyette bulmuştu. Ömer (r.a.), Ahnef'i gördüğünde ona:

"–Gel de yardımcı ol. Devlete âit bir deve kaçtı. Bu malda kaç kişinin hakkı olduğunu biliyorsun" dedi. O esnâda biri:

"–Neden kendini bu kadar üzüyorsun? Deveyi yakalamak için bir köleyi vazîfelendirsen olmaz mı?" dedi. Hz. Ömer:

"–Benden daha iyi köle mi olurmuş!?" cevâbını verdi. (Topbaş, *Faziletler Medeniyeti-1*, s. 398)

İkincisi; âyetin övdüğü bu seçkin insanlar, bozgunculuk peşinde olan kimseler de değildir. Ellerinden ve dilerinden kimseye zarar gelmeyen, bilakis fayda gelen; imkânları nispetinde ıslaha çalışan kimselerdir.

Üçüncüsü; bunlar takvâ sahibidirler. Kalpleri Allah'a karşı saygı ve korkuyla doludur. Bu korkuyla O'na karşı gelmekten sakınır, günahlardan uzak durur, güzel ve yararlı işler yapmanın peşinde olurlar.

Getirdiği eşsiz kanun ve kâidelerle hayata taptaze ve yepyeni bir düzen

vermekte olan Peygamber'in temsil ettiği dâvanın önünün açık olduğu ve mutlaka başarıya ulaşacağı müjdelenerek buyruluyor ki:

إِنَّ الَّذِى فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ لَرَٓادُّكَ اِلٰى مَعَادٍ ۜ قُلْ رَبّ۪ٓى اَعْلَمُ مَنْ جَٓاءَ بِالْهُدٰى وَمَنْ هُوَ ف۪ى ضَلَالٍ مُب۪ينٍ ﴿٨٥﴾

85. Rasûlüm! Şüphesiz Kur'an'ı sana indirip onu okumayı, tebliği ve gereğince amel etmeyi farz kılan Allah, seni mutlaka dönülecek yere tekrar döndürecektir. De ki: "Rabbim, kimin uyulması gereken doğruyu getirdiğini de, buna karşılık kimin besbelli bir sapıklık içinde olduğunu da elbette en iyi bilir."

اَلْمَعَادُ (meâd) kelimesi "bir kimsenin sonunda dönmek zorunda olduğu yer" demektir. Burada kelimenin "nekra" olarak kullanılması, onun tarif edilemez bir kurtuluş, huzur ve felâh yeri olduğuna delâlet eder. Bunun hem dünyaya hem de âhirete taalluk eden bir boyutu vardır. Buna göre Yüce Allah Peygamberi'ni, aynı zamanda müşriklerin "sana uyarsak yerimizden yurdumuzdan çıkarılırız" sözlerine bir cevap olarak dünyada hayallerinin bile ulaşamayacağı yüksek bir zafer, izzet ve şerefe ulaştıracağını müjdelemektedir. Gerçekten de aradan fazla bir zaman geçmeden bütün Arap Yarımadası'nın hâkimiyeti Allah Rasûlü (s.a.v.)'e lutfedilmişti. Ona karşı koyabilecek hiçbir güç kalmamıştı. Âhirette ise Allah onu en güzel dönüş yeri olan cennete ve rızâ-i ilâhîye, en yüce makam olan "Makâm-ı Mahmûd"a eriştirecektir.

Aslında bu sûrede kıssası uzunca anlatılan Mûsâ (a.s.)'ın kaçarak, kovularak çıktığı yere ilâhî kudret tarafından peygamber yapılıp geri döndürülmesinde, Firavun'un zulmü altında ezilen İsrâiloğulları'nı onun aracılığı ile kurtarmasında ve yine onun vasıtasıyla Firavun ve ordusunun kökünü kurutmasında, müşriklerle amansız bir mücâdele içinde olan Rasûlullah (s.a.v.)'e böyle hayırlı bir neticenin müjdelendiği görülmektedir. Bu müjde, Peygamberimiz (s.a.v.) ve Kur'an'a iman eden, onların buyruklarını yerine getirmeyi kendileri için farz telakki eden ve bu uğurda tüm güçleriyle çalışan her zaman ve zeminde tüm mü'minler için geçerlidir. Bu, hiç ummadığı halde hz. Muhammed (s.a.v.)'e kitap ve peygamberlik lufedilmesi gibi, Allah'ın mü'minlere bir ihsânı olacaktır:

وَمَا كُنْتَ تَرْجُٓوا اَنْ يُلْقٰٓى اِلَيْكَ الْكِتَابُ اِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ ظَه۪يرًا لِلْكَافِر۪ينَ ۘ ﴿٨٦﴾ وَلَا يَصُدُّنَّكَ عَنْ اٰيَاتِ اللّٰهِ بَعْدَ اِذْ اُنْزِلَتْ اِلَيْكَ وَادْعُ اِلٰى رَبِّكَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ ۚ ﴿٨٧﴾ وَلَا

تَدْعُ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَۘ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ۠ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ اِلَّا وَجْهَهُۜ لَهُ الْحُكْمُ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٨﴾

86. Sen, aslında bu kitabın sana vahyedileceğini ummuyordun. Bu sana ancak Rabbinden bir rahmet olarak geldi. O halde sakın kâfirlere arka çıkma!

87. Allah'ın âyetleri sana indirildikten sonra sakın o kâfirler seni onların gereğini yapmaktan alıkoymasınlar. Sen insanları Rabbine dâvet et ve sakın Allah'a ortak koşanlardan olma!

88. Allah ile beraber başka bir ilâha yalvarma! Çünkü O'ndan başka ilâh yoktur. O'nun zâtından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnız O'na aittir. Siz de sonunda O'nun huzuruna çıkarılacaksınız.

Peygamberlik ve kitap, hem peygamber olan şahsa hem de bunların gönderildiği topluma büyük bir rahmet tecellisi, çok büyük bir nimettir. Ancak bu nimete şükredebilmenin şartları vardır:

• Kâfirlere arka çıkmayacak, topluluklarına katılıp küfürlerine kuvvet ve destek vermekten katiyen uzak duracak.

• Kâfirler o rütbe sahibini, Allah'ın âyetlerinden alıkoymaya güç yetiremeyecekler. Hangi şartlar altında olursa olsun, Allah'ın âyetlerine tâbi olacak; hiçbir şekilde o âyetlerin gereğinden taviz vermeyecek. Kendine gelen âyetlerin tebliğinden, tatbikinden asla vazgeçmeyecek.

• İnsanları Rabbine kulluğa ve tevhide dâvet edecek.

• Müşriklerden olmayacak; Allah'tan başka hiçbir ilâha yalvarmayacak, kulluk yapmayacak.

Çünkü Allah'tan başka ilâh yok; sadece O vardır. O'nun zâtından başka her şey yok olucudur. Zira O'ndan başka her şeyin varlığı kendinden değil, Allah Teâlâ'ya bağlıdır. Diğer bir mânaya göre, "vech", "kastedilen ve yönelinen yön" mânasına olarak: "O'nun yüzünden, yani O'nun rızâ ve hoşnutluğunun kastedildiği yönden başka, her şey helâktedir" demek olur. Bu vesileyle şimdi, makbul bir imanın nasıl bir iman olduğunu, böyle bir imana erişebilmek için hicret ve cihâd dâhil nasıl bir kulluk, gayret ve sabır göstermek gerektiğini örnekleriyle açıklamak üzere Ankebût sûresi geliyor:

سُورَةُ الْعَنْكَبُوتِ

29- ANKEBÛT SÛRESİ

29. ANKEBÛT SÛRESİ

Ankebût sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 69 âyettir. İsmini, 41. âyetinde misâli verilen örümcek mânasındaki اَلْعَنْكَبُوتُ (ankebût) kelimesinden alır. Mushaf tertîbine göre 29, iniş sırasına göre 85. sûredir.

Konusu

Sûre, hak katında makbûl bir imanın özelliklerinden bahseder. Buna göre sadece dil ile "inandık" demek yeterli değildir. Dünya hayatında bir kısım imtihan ve sorumluluklarla imanlar sınanacak, yalancılarla doğru söyleyenler birbirinden tefrik edilecek ve bu imtihanlardan başarıyla geçenlere "mü'min mührü" vurulacaktır. Sûrede Hz. Nûh, Hz. İbrâhim, Hz. Lût, Hz. Şuayb ve Hz. Mûsâ'nın kıssalarından kısa kısa tesirli alıntılar yapılarak "iman-küfür" ayırımı iyice netleştirilir. Hakikî imanın meyveleri sadedinde Allah'tan başka bir şeye gönül bağlamamak; namazı dosdoğru kılmak; Kur'ân-ı Kerîm'in en büyük mûcize olduğunu kabulle onun getirdiği hidâyetten istifade etmek; sadece gerçek bir iman ve ona bağlı sâlih amellerin, sabır ve Allah'a tevekkül gibi ahlâkî güzelliklerin fayda vereceği âhiret gününe hazırlanmak hususları hatırlatılır. Yaşanılan ülkedeki şartlar, dinî vecîbeleri yerine getirmeye müsait değilse, Allah'ın arzının geniş olduğu hatırlatılarak daha iyi bir müslümanlık için hicret tavsiye edilir. Hepsinin ötesindeki en büyük gâye ise Allah'ın varlığını, birliğini ve sonsuz kudretini tanımak, gerçek hayatın âhiret hayatı olduğunu bilmek ve sadece başımız dara düşünce değil dâimâ hâlisane bir şekilde olarak O'nun huzurunda boynu bükük bir kul olabilmektir. Niyet ve iradesini bu istikâmete yönlendiren kullarına Rabbimiz başarı müjdesi vermektedir.

“İnandım!” Demek Yeterli mi?

الٓمٓ ﴿١﴾ اَحَسِبَ النَّاسُ اَنْ يُتْرَكُٓوا اَنْ يَقُولُٓوا اٰمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ﴿٢﴾

Rahmân Rahîm Allah’ın ismiyle...

1. Elif. Lâm. Mîm.

2. İnsanlar, hiç imtihana tâbi tutulmadan, sadece “İnandık!” demekle bırakılıvereceklerini mi sandılar?

اَلْفِتْنَةُ (fitne) kelimesi, lügatte, “altının ateşte eritilerek saflaştırılması” mânasına gelir. Buna göre ateşin altını eriterek, karışımında bulunan diğer değersiz madenleri ayrıştırıp onu saf altın hâline getirmesi gibi, gelen musîbetler de kalpleri temizleyecek, ruhları arındırıp imanı kemâle erdirecektir. Çünkü belâ, musîbet ve mihnetler:

• Nefisleri tembellik ve uyuşukluktan kurtarıp, en güzel şekilde amel etmeye yönlendirir.

• Kalpleri, tevhidi gösteren delilleri kavramak suretiyle doğru düşünce ve gerçek ilme ulaştırır.

• Ruhları mâsivâ muhabbetinden arındırarak, sebeplere takılmaktan kurtarır; gönlü yaratıklar yerine Yaratan’a bağlar.

• Sırları temizleyerek Hakk’ın tecellilerini görecek hâle getirir.

Bu âyet-i kerîme indiği sıralarda Mekke’de hüküm süren şartlar çok ağırdı. İslâm’ı kabul eden herkes zulüm, hakaret ve işkence hedefi oluyordu. Eğer İslâm’ı kabul eden kimse fakir veya köle ise dövülüyor ve dayanılmaz işkencelere maruz bırakılıyor; eğer ticâret erbâbı ise ekonomik kısıtlamalara hedef oluyor ve neredeyse aç kalıyordu. Bu durum Mekke’de bir korku ve tedirginlik havası estiriyordu. Bu sebeple kalpleriyle peygamberin gerçek olduğunu kabul eden birçok kişi açıktan ona iman etmeye korkuyorlardı. İman eden bazıları da sonraları cesâretlerini yitiriyor ve çok ağır işkencelerle karşılaştıklarında kâfirlere boyun eğip taviz veriyorlardı.

Allah Teâlâ’nın mü’minleri imtihana tâbi tutması ümmet-i Muhammed’e özgü bir durum değildir:

وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللّٰهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ

الْكَاذِبِينَ ﴿٣﴾ اَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّـَٔاتِ اَنْ يَسْبِقُونَا ؕ سَٓاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٤﴾

3. Gerçek şu ki biz, onlardan öncekileri de imtihan ettik. Böylece Allah, doğru söyleyenleri de ortaya çıkaracak, yalancıları da elbette ortaya çıkaracaktır.

4. Yoksa günahları pervasızca işleyenler, elimizden kaçıp kurtulabileceklerini mi sandılar? Ne de fenâ hükmediyorlar!

Böyle imtihanlarla imanında sâdık olanlarla yalancı olanlar birbirinden ayrılır. Bir grup var ki bunlar belâ ve darlık hâlinde sabreder, nimet ve bolluk hâlinde şükrederler. Bunlar sâdıklardır. Bir grup var ki, belâ hâlinde sabretmez, nimet hâlinde şükretmezler. Bunlar yalancılardır. Bir grup da var ki nimet ve bolluk hâlinde îsârda bulunur, o nimetlerden kendileri çok az istifade eder, belâdan da çekinmezler. Hatta darlığın ve şiddetin verdiği acıdan ayrı bir haz duyarlar. Bunlar rütbesi en yüksek olanlardır.

Cenâb-ı Hak, bir taraftan mü'minleri musîbetlere ve eziyetlere sabra teşvik ederken, diğer taraftan da başta küfür ve isyân olmak üzere kötülük işleyenleri, özellikle mü'minlere eziyet edenleri ikaz buyurur. Çünkü mü'minin imanını denemek, doğrularla yalancıları birbirinden ayırmak maksadıyla yapılan imtihan nasıl bir "sünnetullâh"[20] ise, mü'minleri dinlerinden döndürmek için ellerinden gelen her türlü kötülüğü yapanları suçüstü yakalayıp cezalandırmak da bir "sünnetullâh"tır.

Şimdi de Allah'a kavuşmayı umanlara güven aşılamayı ve kalplerini her türlü şüpheden uzak bir şekilde sıkı sıkıya Allah'a bağlamayı hedefleyen şu âyetler gelmektedir:

مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ اللّٰهِ فَاِنَّ اَجَلَ اللّٰهِ لَاٰتٍۜ وَهُوَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ ﴿٥﴾

وَمَنْ جَاهَدَ فَاِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِه۪ۜ اِنَّ اللّٰهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَم۪ينَ ﴿٦﴾

5. Kim Allah'a kavuşmayı umuyor ve bu beklentiyle yaşıyorsa güzel işler yapmaya devam etsin. Çünkü Allah'ın belirlediği ecel mutlaka gelecektir. O, her şeyi hakkiyle işiten, her şeyi hakkiyle bilendir.

6. Kim cihâd ederse, ancak kendi iyiliği için cihâd etmiş olur. Çünkü Allah, hiç kimseye ve hiçbir şeye muhtaç değildir.

Buraya kadarki âyetlerde bahsi geçen hususlarda ihmali ve kusuru olup bunları telafi etme niyetinde olanlara bir çıkış yolu göstermek ve gönüllere bir ümit ışığı aşılamak üzere buyruluyor ki:

وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّاٰتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَحْسَنَ الَّذ۪ي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٧﴾

7. İman edip sâlih ameller işleyenlere gelince, biz onların günahlarını örteceğiz ve onları yaptıkları işlerin en güzelini dikkate alarak mükâfatlandıracağız.

Bahsedilen mükâfatlandırma hem uhrevî hem dünyevî olabilir. Çünkü âyetteki "sâlih ameller" ifadesi, kulun Rabbi ile kendisi arasındaki ibâdetlerle birlikte her türlü hayırlı, verimli gayretleri; gerek ferdin gerekse toplumun maddî ve mânevî gelişmesine, kalkınmasına katkıda bulunan faydalı işleri ve buna mâni olacak menfî hareketlerin engellemesini de içine alır. Bunların âhiretteki mükâfatlarının kat kat olacağında şüphe yoktur. Dünyevî olarak da Allah, onları eskiden yaptıkları kötü işlerin zararlı neticelerinden halâs eyler. Bundan böyle yapacakları hayırlı ve güzel işlerin neticelerinin daha da güzel olmasını sağlar. Onların hem ferdî hem de içtimâî planda gelişmelerini, güçlenmelerini, mutlu ve huzurlu olmalarını temin eder. Bunu sağlamanın önemli şartlarından biri, ana-babanın haklarını yerine getirmek ve onlara en güzel şekilde davranmaktır:

وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًاۜ وَاِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ
بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَاۜ اِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَاُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾
وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِي الصَّالِحِينَ ﴿٩﴾

8. Biz insana ana-babasına iyi davranmasını emrettik. Fakat, eğer onlar seni hakkında bilgin olmayan bir şeyi körü körüne bana ortak koşmaya zorlayacak olurlarsa, onlara sakın itaat etme! Dönüşünüz ancak banadır. Ben de yapmakta olduğunuz şeyleri size bir bir haber vereceğim.

9. İman edip sâlih ameller işleyenleri mutlaka sâlihler zümresi içine katıp cennete koyacağız.

Rivâyete göre bu âyet-i kerîme Sa'd ibn Ebî Vakkâs hakkında nâzil olmuştur. Sa'd hâdiseyi şöyle anlatıyor:

"Annem Ümmü Sa'd:

«- Allah, ana-babaya itaati emretmiyor mu? Madem öyle sen girmiş olduğun Muhammed'in dinini inkâr edip eski dinine dönmedikçe yemek yemeyeceğim, bir şey içmeyeceğim, tâ ki öleyim de sana anasının kâtili desinler» dedi. Yemekten içmekten kesildi. Sonunda ağzını zorla sopayla açıp ağzına bir şeyler akıtmaya başladılar. Hz. Sa'd bu duruma çok üzülmüştü. Gelip olanları Peygamberimiz (s.a.v.)'e anlattı. Bunun üzerine bu âyet nâzil oldu. (Tirmizî, Tefsir 29/1; Vâhidî, *Esbâbu'n-nüzûl,* s. 352)

Müslüman gençlerin ve evlatların her zaman bu tür baskılarla karşılaşmaları

mümkündür. Çocuklarının dindarlığından rahatsız olan ve onlar üzerinde baskı kurmaya çalışan âileler her dönemde var olagelmiştir. Rabbimiz bu hususta bize yol göstertmekte ve bu imtihanı dengeli bir şekilde nasıl geçebileceğimizi öğretmektedir.

Şunu belirtmek lâzımdır ki, imanın kişiye fayda verebilmesi ve onu ateşten koruyabilmesi için kalpte kökleşmesi ve sarsılmayacak bir şekilde kuvvetlenmesi gerekir. Değilse:

Sünnetullah: Allah Teâlâ'nın işlerini yaparken takip ettiği yol, uyguladığı kanun, adet.

Allah Kimin Ne Olduğunu Bilir

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ فَاِذَٓا اُو۫ذِيَ فِي اللّٰهِ جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ
كَعَذَابِ اللّٰهِۜ وَلَئِنْ جَٓاءَ نَصْرٌ مِنْ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ اِنَّا كُنَّا مَعَكُمْۜ
اَوَلَيْسَ اللّٰهُ بِاَعْلَمَ بِمَا فِي صُدُورِ الْعَالَمِينَ ﴿١٠﴾ وَلَيَعْلَمَنَّ اللّٰهُ
الَّذِينَ اٰمَنُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْمُنَافِقِينَ ﴿١١﴾

10. İnsanlardan bir kısmı, “Allah’a inandık” derler. Fakat Allah yolunda bir eziyete maruz kaldıklarında insanlardan gördükleri baskı ve işkenceyi Allah’ın azabıyla bir tutarlar. Rabbinden sana bir zafer geldiğinde ise: “Doğrusu biz de sizinle beraberdik” derler. Yoksa Allah, insanların göğüslerinin derinliklerinde nelerin yattığını çok daha iyi bilmekte değil midir?

11. Hiç şüphesiz Allah, iman edenleri de ortaya çıkaracak, münafıkları da ortaya çıkaracaktır.

Gerçek mü’minler, yapılan eziyet ve işkencelerin insanın dayanma gücünü aştığı anlarda bile geçici dünya ile sonsuz âlemi birbirine karıştırmazlar. Hiçbir baskı onları Allah’a imandan geri çeviremez. Bunun en güzel misâlini, Hz. Mûsâ karşısında müsabakaya çıkan sihirbazların, iman nûru gönüllerini aydınlatınca, Firavun’un tehditlerine meydan okumalarında görmekteyiz. Kendilerini öldürmek, kol ve bacaklarını çapraz keserek hurma dallarına asmak ile tehdit eden Firavun’a şöyle demişlerdi:

“İmkânı yok, bize gelen apaçık mûcizeleri ve bizi yaratanı bırakıp da seni kesinlikle tercih edecek değiliz. Hakkımızda istediğin kararı ver, yapmak istediğini yap. Şunu unutma ki, senin hükmün ancak dünya hayatında geçer. Şüphesiz biz, Rabbimize iman ettik. O’nun hatalarımızı ve bu arada bize zorla yaptırdığın sihir günahını bağışlayacağını umuyoruz. Allah’ın vereceği mükâfat seninkinden daha hayırlı, cezası da seninkinden daha devamlıdır.” (Tâhâ 20/72-73)

Ancak Firavun gibi âhireti inkar edip dünyayı putlaştıran:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ خَطَايَاكُمْۜ
وَمَا هُمْ بِحَامِلِينَ مِنْ خَطَايَاهُمْ مِنْ شَيْءٍۜ اِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١٢﴾
كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿١٣﴾ وَلَيَحْمِلُنَّ اَثْقَالَهُمْ وَاَثْقَالًا مَعَ اَثْقَالِهِمْۘ وَلَيُسْـَٔلُنَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَمَّا

12. Kâfirler mü'minlere: "Bizim yolumuza uyun, günahlarınızı biz yüklenelim" derler. Halbuki kâfirler, bunların günahlarından hiçbir şey yüklenemezler. Onlar, kesinlikle yalan söylemektedirler.

13. Gerçek şu ki onlar kendi günahlarını yüklenecekler, kendi günahlarıyla beraber saptırdıkları insanlara ait nice günahları da yükleneceklerdir. Kıyâmet günü, uydurup durdukları yalanlar ve attıkları iftirâlardan dolayı mutlaka sorguya çekileceklerdir.

Peygamberimiz (s.a.v.) de şu izâhı yapar:

"İslâm'da iyi bir çığır açan kimseye, bunun sevabı vardır. O çığırda yürüyenlerin sevabından da kendisine verilir. Fakat onların sevabından hiçbir şey noksanlaşmaz. Her kim de İslâm'da kötü bir çığır açarsa, o kişiye onun günahı vardır. O kötü çığırda yürüyenlerin günahından da ona pay ayrılır. Fakat onların günahından da hiçbir şey noksanlaşmaz" (Müslim, Zekât 69)

Sûrenin 3 ve 4. âyetlerinde Allah Teâlâ, önceki ümmetleri de imtihâna tâbi tuttuğunu ve kötülük yapanların Allah'ın azabından kaçıp kurtulmalarının mümkün olmadığını beyân buyurmuştu. Buradan itibaren bir kısım peygamberlerin hayatlarından aktarılan kesitlerle bahsedilen imtihân ve sonucuna dâir misâller verilir. İlk misâl Nûh (a.s.)'dan:

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِه۪ فَلَبِثَ ف۪يهِمْ اَلْفَ سَنَةٍ اِلَّا خَمْس۪ينَ عَامًاۜ
فَاَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١٤﴾ فَاَنْجَيْنَاهُ وَاَصْحَابَ السَّف۪ينَةِ
وَجَعَلْنَاهَٓا اٰيَةً لِلْعَالَم۪ينَ ﴿١٥﴾

14. Yemin olsun ki, biz Nûh'u kavmine peygamber olarak gönderdik. Nûh onların arasında dokuz yüz elli sene kaldı. Neticede, Nûh kavmi zulüm ve haksızlıklarına devam ederlerken o meşhûr tûfan kendilerini kıskıvrak yakalayıverdi.

15. Fakat biz Nûh'u ve gemide bulunanları kurtardık. O gemiyi de, o hâdiseyi de arkadan gelecek bütün insanlar için bir ibret kıldık.

Bu hâdise, Peygamberimiz ve mü'minler için bir teselli, inanmayıp onlara düşman olanlar için de ciddi bir ikazdır. Bir yandan Rasûlullah (s.a.v.)'e, 950 sene gibi uzun bir süre tebliğe devam eden Hz. Nûh'un hâlini düşünerek tebliğine canla başla devam etmesi ve ümitsizliğe düşmemesi öğütlenip, sonunda Nûh'u kurtardığı gibi onu da kurtaracağı müjdelenmekte; diğer yandan da kâfirler helâk ile tehdit edilmektedir.

Hz. İbrâhîm'in durumu da örnek alınmaya değer:

Yalnız Allah'a Kulluk

وَاِبْرٰه۪يمَ اِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَاتَّقُوهُۜ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ
تَعْلَمُونَ ﴿١٦﴾ اِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ اِفْكًاۜ اِنَّ
الَّذ۪ينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِنْدَ اللّٰهِ
الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُۜ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَاِنْ تُكَذِّبُوا فَقَدْ
كَذَّبَ اُمَمٌ مِنْ قَبْلِكُمْۜ وَمَا عَلَى الرَّسُولِ اِلَّا الْبَلَاغُ الْمُب۪ينُ ﴿١٨﴾

16. İbrâhim'i de peygamber olarak gönderdik. O zaman kavmine şöyle demişti: "Allah'a kulluk edin ve O'na karşı gelmekten sakının. Bilirseniz, sizin için en hayırlı olan budur."

17. "Ama siz Allah'tan başka bir takım putlara tapıyor; bunların ilâh olduğunu söyleyerek korkunç yalanlar uyduruyorsunuz. Şunu bilin ki, Allah'tan başka taptıklarınız, size en küçük bir rızık vermeye güç yetiremez. O halde rızkı ve faydayı sadece Allah katında arayın, yalnızca O'na kulluk edin ve O'na şükredin. Çünkü sonunda O'na döndürüleceksiniz."

18. Ey inkârcılar! Eğer siz peygamberimizi yalanlarsanız, şu bir gerçek ki sizden önceki topluluklar da peygamberlerini yalanlamışlardı. Ama Peygamber'in vazîfesi, Allah'ın buyruklarını apaçık ve anlaşılır bir şekilde tebliğ etmektir.

Bir şahsı veya varlığı mabud edinmek için mutlaka bir sebep gereklidir. Bu sebepler şunlar olabilir:

• Zâtı gereği ve şahsî mükemmelliğinden dolayı ibâdete lâyık olması,

• İnsanın yaratıcısı olması, bu sebeple de insanın var olma haysiyetiyle ona borçlu olması,

• İnsanın rızkını, yaşaması için mutlaka lâzım olan şeyleri vermesi ve hayatının devamını sağlıyor olması,

• İnsanın geleceğinin onun merhamet ve yardımına bağlı olması ve onu kızdırmakla insanın kendi geleceğini mahvetmesinden korkmasıdır.

Hz. İbrâhim, bu dört sebepten hiçbirinin putperestliği desteklemediğini, bilakis hepsinin bir tek Allah'a ibâdeti gerektirdiğini belirtir.

Zâten Allah Teâlâ'nın yaratma ve dilediğini yapabilme kudreti düşünülecek olursa, O'nun yegâne tek ilâh olduğu inancı iyice netleşecek ve kalplerde

kökleşecektir:

أَوَلَمْ يَرَوْا كَيْفَ يُبْدِئُ اللّٰهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُع۪يدُهُۜ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ
يَس۪يرٌ ﴿١٩﴾ قُلْ س۪يرُوا فِي الْاَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ بَدَاَ الْخَلْقَ ثُمَّ
اللّٰهُ يُنْشِئُ النَّشْاَةَ الْاٰخِرَةَۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌۚ ﴿٢٠﴾ يُعَذِّبُ
مَنْ يَشَٓاءُ وَيَرْحَمُ مَنْ يَشَٓاءُۚ وَاِلَيْهِ تُقْلَبُونَ ﴿٢١﴾ وَمَٓا اَنْتُمْ بِمُعْجِز۪ينَ
فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي السَّمَٓاءِۘ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا
نَص۪يرٍۚ ﴿٢٢﴾ وَالَّذ۪ينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَلِقَٓائِه۪ٓ اُو۬لٰٓئِكَ يَئِسُوا مِنْ
رَحْمَت۪ي وَاُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ ﴿٢٣﴾

19. O inkârcılar, Allah'ın varlıkları ilk defa nasıl yarattığını, sonra da yaratılışı tekrar ettiğini görmez ve en son yeniden yaratacağı üzerinde hiç düşünmezler mi? Şüphesiz bu, Allah için pek kolaydır.

20. De ki: "Yeryüzünde gezip dolaşın da Allah'ın varlıkları ilk defa nasıl yarattığına ibretle bakın. Allah, kıyâmetten sonraki âhiret hayatını da işte böyle yaratacaktır. Şüphesiz Allah'ın her şeye gücü yeter.

21. Allah dilediğine azap eder, dilediğine de merhamet eder. Neticede yalnız O'na döndürülüp götürüleceksiniz.

22. Hem siz, yerin derinliklerine de girseniz, göğün enginliklerine de çıksanız Allah'ın elinden ve hakkınızda vereceği hükmünden kurtulamazsınız. Zâten sizin Allah'tan başka ne bir dostunuz ne de bir yardımcınız vardır.

23. Allah'ın âyetlerini ve O'nunla buluşmayı inkâr edenlere gelince, işte onlar, benim rahmetimden ümit kesmiş kimselerdir. Onlar için pek elem verici bir azap vardır.

Söz arasında verilen bu yüksek voltajlı ilâhî telkinlerden sonra sıra kavminin Hz. İbrâhim'e verdiği cevaba gelmektedir:

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِه۪ٓ اِلَّٓا اَنْ قَالُوا اقْتُلُوهُ اَوْ حَرِّقُوهُ فَاَنْجٰيهُ اللّٰهُ مِنَ
النَّارِۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٤﴾ وَقَالَ اِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ
مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَوْثَانًاۙ مَوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۚ ثُمَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ
لَكُمْ مِنْ نَاصِر۪ينَۗ ﴿٢٥﴾ يَكْفُرُ بَعْضُكُمْ بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُمْ بَعْضًاۘ وَمَاْوٰيكُمُ النَّارُ وَمَا

24. Kavminin İbrâhim'e cevâbı ancak: "Onu öldürün veya onu yakın!" demekten ibâret oldu. Fakat Allah İbrâhim'i ateşten kurtardı. Şüphesiz bunda, iman eden bir toplum için nice ibret ve dersler vardır.

25. İbrâhim onlara şöyle dedi: "Sizin Allah'ı bırakıp bir takım putlar edinmenizin sebebi, sırf bu dünya hayatında birbirinize duyduğunuz sevgi bağları ve aranızda oluşturduğunuz kirli çıkar ilişkileridir. Fakat kıyâmet günü birbirinizi tanımayacak ve birbirinize lânet yağdıracaksınız. Sizin varacağınız yer ateştir; sizi oradan kurtaracak yardımcılarınız da olmayacaktır."

Hz. İbrâhim'in böyle açık kalplilik ve açık sözlülükle yaptığı tebliği kimse kabul etmedi. Sadece onlar arasında bulunan peygamber namzedi Hz. Lût ona inandı:

فَاٰمَنَ لَهُ لُوطٌۢ وَقَالَ اِنّ۪ي مُهَاجِرٌ اِلٰى رَبّ۪يۜ اِنَّهُ هُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿٢٦﴾ وَوَهَبْنَا لَهُٓ اِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا ف۪ي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ وَاٰتَيْنَاهُ اَجْرَهُ فِي الدُّنْيَاۚ وَاِنَّهُ فِي الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِح۪ينَ ﴿٢٧﴾

26. Bunun üzerine Lût, İbrâhim'e iman etti. İbrâhim: "Ben, dinimi yaşayabilmem için Rabbimin emrettiği yere hicret ediyorum. Şüphesiz O, kudreti dâimâ üstün gelen, her hükmü ve işi hikmetli ve sağlam olandır" dedi.

27. Biz ona İshâk ve Yâkub'u lutfettik. Peygamberliği ve kitap indirmeyi onun neslinden gelenler arasında devam ettirdik. Ona dünyada mükâfatını verdik. Muhakkak ki o, âhirette de sâlihler arasında olacaktır.

Hz. İbrâhim'e dünyada verilen lutuflardan bazıları şunlardır: Ateşten kurtulması, sâlih ameller işlemeye muvaffak kılınması, her zaman hürmetle yâd edilmesi, bütün din mensuplarının onu mânevî önder ve rehber görmeleri, peygamberliğin zürriyeti arasında devam etmesi ve duâsı kabul edilerek neslinden Hz. Muhammed (s.a.v.) gibi bir peygamberin gelmesi.

Hz. Lût'un, pek çirkin günahlara müptela olan kavmiyle mücâdelesi ve bu mücâdelenin sonuçları da oldukça ibretlidir:

Rabbim Bana Yardım Et

وَلُوطًا اِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ
اَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿٢٨﴾ اَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ السَّبِيلَ
وَتَأْتُونَ فِي نَادِيكُمُ الْمُنْكَرَ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ اِلَّا اَنْ قَالُوا ائْتِنَا
بِعَذَابِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٢٩﴾ قَالَ رَبِّ انْصُرْنِي عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِينَ ﴿٣٠﴾

28. Lût'u da peygamber olarak gönderdik. O zaman kavmine şöyle demişti: "Gerçekten siz, daha önce dünyada hiç kimsenin yapmadığı o çirkin ve iğrenç günahı işliyorsunuz."

29. "Siz hâlâ şehvetle erkeklere yaklaşacak, yol kesecek ve toplantılarınızda her türlü çirkin işi açıktan açığa yapmaya devam edecek misiniz?" Kavminin cevâbı ise ancak: "Eğer doğru söylüyorsan, Allah'ın azabını tepemize indir!" demekten ibaret oldu.

30. Lût da: "Rabbim! Şu bozguncular gürûhuna karşı bana yardım et!" diye yalvardı.

Artık helâk vakti yaklaşmıştı:

وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا اِبْرٰهِيمَ بِالْبُشْرٰى قَالُوا اِنَّا مُهْلِكُوا اَهْلِ هٰذِهِ الْقَرْيَةِ
اِنَّ اَهْلَهَا كَانُوا ظَالِمِينَ ﴿٣١﴾ قَالَ اِنَّ فِيهَا لُوطًا قَالُوا نَحْنُ اَعْلَمُ
بِمَنْ فِيهَا لَنُنَجِّيَنَّهُ وَاَهْلَهُ اِلَّا امْرَاَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٣٢﴾

31. Nihâyet elçilerimiz olan melekler İbrâhim'e çocuğu olacağına dâir müjdeyi getirince, bu arada Lût kavminin bulunduğu yeri işaret ederek: "Şüphesiz biz şu şehrin halkını helâk edeceğiz. Çünkü oranın halkı zulmü âdet hâline getirmiş bulunuyor" dediler.

32. İbrâhim: "Ama Lût da orada!" dedi. Elçiler şöyle cevap verdiler: "Orada kimlerin olduğunu biz çok iyi biliyoruz. Onu ve ailesini mutlaka kurtaracağız. Ancak hanımı müstesnâ; o, geride kalıp helâk edilenlerden olacak!"

Hz. İbrâhim'le konuşmalarını tamamlayıp:

وَلَمَّا اَنْ جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِيءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالُوا

لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ إِنَّا مُنَجُّوكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا امْرَأَتَكَ كَانَتْ مِنَ
الْغَابِرِينَ ﴿٣٣﴾ إِنَّا مُنْزِلُونَ عَلَىٰ أَهْلِ هَٰذِهِ الْقَرْيَةِ رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا
كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٣٤﴾ وَلَقَدْ تَرَكْنَا مِنْهَا آيَةً بَيِّنَةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٣٥﴾

33. Elçilerimiz Lût'a gelince, Lût onları halkın tecâvüzünden koruyamayacağı endişesiyle üzüldü ve eli kolu bağlanıp göğsü daraldı. Elçiler şöyle dediler: "Korkma, üzülme! Biz elbette seni ve âileni kurtaracağız. Ancak hanımın müstesnâ; o, geride kalıp helâk edilenlerden olacak!"

34. "Biz büsbütün yoldan çıkmaları yüzünden bu şehrin halkı üzerine gökten dehşetli bir azap indireceğiz."

35. Gerçekten söylenen oldu ve biz aklını kullanacak bir toplum için o şehirden geriye açık bir ibret nişânesi bıraktık.

Lût kavminden geriye kalan açık nişâneler, Ölü deniz kıyısında bulunan Sodom ve Gomore harâbeleridir. Buradan geçerek Mısır ve Filistin'e gidip gelen Hicaz kâfileleri, bu harâbeleri görürlerdi. (bk. Sâffât 37/137-138)

İnsanlık târihinde sergilenen daha nice ibret levhaları bulunmaktadır. İşte kısa kısa kesitler hâlinde onlardan bazıları:

وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَارْجُوا الْيَوْمَ
الْآخِرَ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٣٦﴾ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتْهُمُ
الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ ﴿٣٧﴾

36. Medyen halkına da kardeşleri Şuayb'ı gönderdik. Onlara şöyle dedi: "Ey kavmim! Allah'a kulluk edin, âhiret gününde Allah'ın mükâfatını umacağınız güzel ameller işleyin ve ülkede bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın."

37. Fakat onu yalanladılar. Neticede o korkunç sarsıntı kendilerini kıskıvrak yakalayıverdi de, bulundukları yerde cansız bir halde yüzüstü serilip kaldılar.

Âyetteki "âhiret gününe umut bağlamak" ifadesinden şu mânalar anlaşılabilir:

• Âhirette hayırlı bir netice ile karşılaşabilmek, Allah Teâlâ'nın mükâfatına erebilmek için imanla birlikte sâlih amellere ehemmiyet verin; elden gelen gayreti gösterin.

• Âhiret gününü bekleyin; bu dünya hayatından başka amellerinizin hesabını

vereceğiniz ve ona göre karşılık göreceğiniz bir âhiret günü olduğunu bilin.

• Âhiret gününe olan inanç ve ümidinizi asla kaybetmeyin.

Âd ve Semûd kavimlerinin de akıbeti bundan farklı değildi:

وَعَادًا وَثَمُودَا۬ وَقَدْ تَبَيَّنَ لَكُمْ مِنْ مَسَاكِنِهِمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ
أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَكَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ ﴿٣٨﴾

38. Âd ve Semûd'u da helâk ettik. Onların başına nelerin geldiği, harap olmuş meskenlerinden size açıkça belli olmaktadır. Şeytan onlara amellerini süsleyip püsledi de, böylece onları doğru yolu tutmaktan alıkoydu. Halbuki onlar gerçeği görebilecek kadar zeki ve uyanık kimselerdi.

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) akıllı ile ahmak kimseyi şöyle tarif buyurur:

ş

"Akıllı ki i, nefsinin kötü arzularına hâkim olup ölüm sonrası için çalı andır. Ahmak ise, nefsinin kötü arzuları pe inde gittiği halde Allah'tan öylesine dileklerde bulunup durandır." (Tirmizî, Kıyâmet 25; İbn Mâce, Zühd 31)

Bu yüzdendir ki, akılları âhirete değil dünya işlerine çalışan bu nasipsizler, şeytana tâbi oldular, onun tahrikiyle yaptıkları kötülükleri iyi bir şey sandılar ve doğru yoldan saptılar. Netice yine peygambere muhalefet ve yine feci bir helâk oldu.

Peki Kãrûn, Firavun ve Hâman:

وَقَارُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مُوسٰى بِالْبَيِّنَاتِ فَاسْتَكْبَرُوا
فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانُوا سَابِقِينَ ﴿٣٩﴾ فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنْبِهِ فَمِنْهُمْ مَنْ
أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُمْ مَنْ أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَنْ خَسَفْنَا
بِهِ الْأَرْضَ وَمِنْهُمْ مَنْ أَغْرَقْنَا وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلٰكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٠﴾

39. Kârûn, Firavun ve Hâmân'ı da helâk ettik. Halbuki Mûsâ onlara apaçık mûcizeler getirmişti. Fakat onlar ülkede büyüklük taslayıp insanları ezmeye devam ettiler. Neticede onlar da, azabımızdan kaçıp kurtulamadılar.

40. Biz bu topluluk ve kişilerden her birini günahları yüzünden kıskıvrak yakalayıverdik: Kiminin üzerine taş yağdıran bir kasırga gönderdik. Kimini o korkunç çığlık yakaladı. Kimini yerin dibine geçirdik. Kimini de suda boğduk. Allah, böyle yapmakla kesinlikle onlara zulmetmedi; lâkin onlar kendi kendilerine zulmettiler.

Ana hatlarıyla ele alınan bu kıssalar, bir yönüyle mü'minlere bir yönüyle de kâfirlere hitap etmektedir. Mü'minlerden üzülüp cesâretlerini yitirmemeleri, en şiddetli eziyet ve baskılar altında bile i'lây-ı kelimetullâh uğrunda cihâd edip Hakk'ın sancağını sabır ve sebâtla hep yukarıda tutmalarını istemektedir. Kibir ve gururlarına yenik düşüp İslâm'ın öğrenilmesini ve yaşanmasını engellemeye çalışan günahkâr ve zâlim kimseleri de ilâhî azapla uyarmaktadır.

Unutmamak gerekir ki, Allah Teâlâ'dan başka güvenip dayanılacak hiçbir varlık, O'nun emrinden başka tutunacak sağlam hiçbir kulp yoktur. Bu sebeple O'nun dışında dost arayanların durumu ne garip ve ne hazindir:

Örümceğin Evi

مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَوْلِيَٓاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِۚ اِتَّخَذَتْ
بَيْتًاۜ وَاِنَّ اَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِۢ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ اِنَّ
اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِه۪ مِنْ شَيْءٍۜ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٤٢﴾
وَتِلْكَ الْاَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِۚ وَمَا يَعْقِلُهَٓا اِلَّا الْعَالِمُونَ ﴿٤٣﴾ خَلَقَ
اللّٰهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِلْمُؤْمِن۪ينَ ﴿٤٤﴾

41. Allah'ı bırakıp da başkalarını dost ve yardımcı edinenlerin hâli, örümceğin hâline benzer. Örümcek de barınmak için kendine bir yuva yapar. Halbuki yuvaların en zayıfı, en çürüğü şüphesiz örümceğin yuvasıdır. Keşke bu gerçeği bilselerdi!

42. Şüphesiz Allah, onların kendisinden başka nelere el açıp yalvarmakta olduklarını çok iyi bilmektedir. O, kudreti dâimâ üstün gelen, her hükmü ve işi hikmetli ve sağlam olandır.

43. İşte biz insanlar için böyle misâller veriyoruz. Fakat bunlar üzerinde ancak âlimler akıl yorar ve onlardaki gerçek mânaları anlayabilir.

44. Allah gökleri ve yeri gerçek bir sebep ve hikmete uygun olarak mükemmel bir sistem hâlinde yaratmıştır. Elbette bunda mü'minler için bir ders ve ibret vardır.

41. âyette geçen ve "yuva" diye tercüme ettiğimiz "beyt" kelimesi mûcizevî bir şekilde örümceğin âile hayatını da çağrıştırmaktadır. Gerçekten bu açıdan da yuvaların en zayıfı örümceğin yuvasıdır. Çünkü örümcek, hayvanlar âleminde âile bağları en zayıf olan hayvandır. Dişi örümceğin çiftleştikten sonra yaptığı ilk iş, eşini yemektir. Fakat kendisi de uzun bir ömür sürmez; evlatlarının yumurtadan çıktığını göremeden ölür. Yumurtalardan ilk çıkan ise, henüz çıkmamış olanları yer. Böylece, ana-baba ve evlatlar arasındaki bütün bağları ölümcül ilişkilerden ibaret olan bir yuvanın zayıflığını düşünün, düşünebilirseniz! Sonra da, Allah'ın rahmetinden başka kapı arayanların içinde bulunduğu içler acısı durumu bununla kıyaslayın. (Kandemir ve diğerleri, *Meâl,* II, 1387)

Bu benzetme, zâhirdeki mânasının yanı sıra bir başka önemli gerçeğe de işaret eder. Bir örümceğin yuvası pek çok ince tellerden oluşur ve o bir ağdır. Sinek gibi zayıf varlıklar gelip o ağa takılır. Dolayısıyla, nasıl örümcek o ağla sinekleri

avlıyorsa, Allah'ın dininden başka düzenler kuranlar, nefsinin kötü arzularına yenik düşmüş zayıf iradeli kimseleri çok rahat bir şekilde o düzenlerinin çok sayıdaki ağlarından birine takabilirler. Bu ağlar, rahata düşkünlüktür, nefsin kötü arzularına kul köle olmaktır, bencilliktir, korkudur... (Ünal, *Meâl,* s. 879)

Bu temsil bir yönden de, Allah'ın dışındaki varlıkların güçlerinin gerçek durumunu canlandırmaktadır. Bu güçler Allah'ın gücü yanında basit hatta hiç değerindedirler. Çünkü bunları yaratan, zayıflıklarını bilen, bunları dilediği yerde dilediği şekilde kullanan Allah'tır. O'nun izni olmadan bunların herhangi bir şey yapmaları mümkün değildir. Hatta O'nun izni olmadan bir yaprak bile kıpırdayamaz. Bu yegane güce inancı ve itimadı olmayanlar, ister fert, ister toplum, ister devlet olsun diğer güçlere sığınırlar. Bunlar ne kadar güçlü olurlarsa olsunlar Allah Teâlâ'nın gücü yanında bir örümceğin evi kadar basit, cılız, çürümüş ve değersizdirler. İşte bu asıl gücü unutanlar, hangi güce sığınırlarsa sığınsınlar, bir örümcek evine sığınmaktadırlar.

Mü'min gönüllere bu hakîkati nakşetmenin ve onları rûhen terakki ettirmenin yolu ise Allah'ın kelâmını mânasına nüfûz ederek okumak ve namazı dosdoğru kılmaktır :

اُتْلُ مَٓا اُوحِيَ اِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ ۜ اِنَّ الصَّلٰوةَ تَنْهٰى عَنِ
الْفَحْشَٓاءِ وَالْمُنْكَرِ ۜ وَلَذِكْرُ اللّٰهِ اَكْبَرُ ۜ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴿٤٥﴾

45. Rasûlüm! Sana kitaptan ne vahyediliyorsa onu okuyup başkalarına da anlat. Namazı da dosdoğru kıl! Çünkü bütün şartlarına riâyet edilerek hakkiyle kılınan namaz, insanı her türlü hayasızlıktan, dînin ve aklın kabul etmediği şeylerden alıkoyar. Allah'ı zikretmek ise en büyük ibâdettir. Allah, bütün yaptıklarınızı bilir.

Hakkıyla kılınan namaz, sahibine rûhî bir olgunluk kazandırır ve kalbinin huşû ile dolmasını sağlar. Kalbi huşû ile dolan kişi de Allah'ın râzı olmadığı şeylerden büyük bir titizlikle sakınır ve böylece günahlardan arınır. Nitekim selef-i sâlihîn (r.h.), namaza kalktıklarında titrer, renkleri sararırdı. Onlardan birine bunun sebebi sorulduğunda şöyle cevap vermiştir:

"Ben namazda Yüce Allah'ın huzurunda duruyorum. Dünya sultanları karşısında bile insanlar böyle davranırken, titreyip sararırken, bütün hükümdarların mutlak hâkimi olan Allah huzurunda başka nasıl davranabilirim?" (Kurtubî, *el-Câmi'*, XIII, 348)

Peygamberimiz (s.a.v.)'in torunu Hz. Hasan'ın, abdest esnâsında rengi değişirdi. Bunu gören bir kimse:

“–Yâ Hasan! Abdest alırken niçin böyle sararıp soluyorsun?” diye sordu. O da şöyle cevap verdi:

“–Yegâne kudret sahibi, Azîz ve Celîl olan Allah’ın huzûruna çıkma vakti gelmiştir.”

Âyet-i kerîmenin, **“Allah’ı zikretmek, en büyük ibâdettir”** (Ankebût 29/45) ifadesinden hem kulun Allah’ı zikretmesini hem de Allah’ın kulunu zikretmesini anlamak mümkündür. Buna göre:

• Allah’ın zikri, yaratıkların zikrinden daha büyüktür. Çünkü Allah’ın zikri kadîm, yaratıkların zikri ise sonradandır.

• Allah’ın, kullarını övgü, sevap ve mükâfatla anması, kulların ibâdet ve namazlarla O’nu zikretmesinden çok daha büyüktür.

• Kılınan namazlar içinde ve okunan Kur’ân-ı Kerîm’de Allah’ı zikretmek kullar için her şeyden daha faziletlidir.

• Namazın hayâsızlık ve kötü şeylerden alıkoymasının devamıyla birlikte Allah’ı zikretmek en büyüktür.

• Haram kılınan şeylerle karşılaşıldığında Allah’ı hatırlayarak, o haramı terk etmek zikrin en büyüğüdür.

• Allah’ı zikretmek, hatırdan çıkarmamak insanı günahlardan korur. Çünkü Allah’ı zikredip unutmayan kimse O’nun emirlerine aykırı davranmaz.

• Allah’ı zikretmek mutlak olarak en büyüktür. İnsanı gerçekte hayâsızlıktan ve kötülüklerden alıkoyan budur. İster namazda olsun, ister namazın dışında olsun en kıymetli husus, Allah’ı hatırda tutmaktır.

Kur’an, namaz ve zikir sayesinde imanımızı kökleştirip ahlâken olgunlaştıktan sonra, kurtuluşumuza vesile olan bu yüce İslâm dinini başka insanlara da ulaştırmak gibi bir sorumluluğumuz bulunmaktadır. Ancak bu sorumluluğu yerine getirirken şu önemli noktalara dikkat etmeliyiz:

İlâhımız Tek

وَلَا تُجَادِلُوا اَهْلَ الْكِتَابِ اِلَّا بِالَّتِى هِىَ اَحْسَنُ اِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَقُولُوا اٰمَنَّا بِالَّذِى اُنْزِلَ اِلَيْنَا وَاُنْزِلَ اِلَيْكُمْ وَاِلٰهُنَا وَاِلٰهُكُمْ وَاحِدٌ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿٤٦﴾

46. Zulme batmış bulunduklarından dolayı kendileriyle iyi münâsebet kurulması mümkün olmayanları dışında Ehl-i kitap ile en güzel yolla mücâdele edin. Onlara şöyle deyin: "Biz, bize indirilene de, size indirilene de inandık. Bizim ilâhımız da sizin ilâhınız da tek olan Allah'tır. Biz, yalnız O'na boyun eğen müslümanlarız."

Âyet-i kerîmede Ehl-i kitap iki gruba ayrılmaktadır: İnsaflı olanlar, zulmedenler.

İnsaflı olanlarla en güzel yolla mücâdele edilecektir. Mesela kabalığa incelikle, sertliğe yumuşaklıkla, öfkeye hilimle, gevezeliğe nasihatla, şiddete vakarla karşılık verilecek; hak ve gerçek deliller açıklanacak ve bu deliller onların anlayacağı şekilde izâh edilecektir. Tartışmaya ihtilaflı noktalardan değil, ortak ve üzerinden anlaşmaya varılmış noktalardan başlanacaktır. (bk. Âl-i İmrân 3/64, 84) Çünkü tebliğ eden kişinin asıl maksadı, muhatabının kalbini uyandırmak, ona hakkı ulaştırmak ve onu doğru yola getirmek olmalıdır.

Fakat onlardan zulmedenlerle mücâdele daha farklı olacaktır. Bunlar gerçeği kabul etmeyip, haksızlıkla inada ve aşırılığa sapan, mesela hâşâ **"Allah'ın oğlu var"** (bk. Tevbe 9/30) diyerek veya **"Allah'ın eli bağlı ve sıkıdır"** (Mâide 5/64) gibi sözler söyleyerek küfürde ısrar eden ve büyüklük taslayanlardır. Bunlarla da sertliğe sertlik, kaba kuvvete kaba kuvvet, savaşa savaş şeklinde hallerine uygun bir biçimde müdafaa yapmak gerekir.

Şurası bir hakikattir ki:

وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنَا اِلَيْكَ الْكِتَابَ فَالَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمِنْ هٰؤُلَاءِ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ وَمَا يَجْحَدُ بِاٰيَاتِنَا اِلَّا الْكَافِرُونَ ﴿٤٧﴾

47. Rasûlüm! Önceki peygamberlere kitap indirdiğimiz gibi, sana da bu kitabı indiriyoruz. Bunun içindir ki, kendilerine daha önce kitap verdiğimiz dürüst ve insaflı insanlar buna inanırlar. Şu Mekke halkı içinden de ona inananlar var. Zâten bizim âyetlerimizi, kalplerini küfür ve

günah kirleriyle karartmış nankörlerden başkası inkâr etmez.

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)'in, Kur'an'ın mucizeliğini gösteren istisnaî hususiyetlerini açıklamak üzere buyruluyor ki:

وَمَا كُنْتَ تَتْلُوا مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ اِذًا لَارْتَابَ
الْمُبْطِلُونَ ﴿٤٨﴾ بَلْ هُوَ اٰيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ اُوتُوا الْعِلْمَ ۜ
وَمَا يَجْحَدُ بِاٰيَاتِنَا اِلَّا الظَّالِمُونَ ﴿٤٩﴾

48. Sen, bu kitap sana indirilmeye başlamadan önce ne bir kitap okuyor, ne de onu elinle yazıyordun. Eğer bunları yapmış olsaydın, Kur'an'la ilgili bâtıl iddialar peşinde koşanların, onun Allah'tan geldiği gerçeği konusunda şüphe duymaya bir mazeretleri olabilirdi.

49. Hayır! Gerçekte bu Kur'an, kendilerine ilim verilenlerin gönüllerinde yer eden apaçık âyetlerdir. Bizim âyetlerimizi zâlimlerden başkası inkâr etmez.

Rasûlullah (s.a.v.)'in ümmîliği, bir ilim ve edebiyat mûcizesi olan Kur'ân-ı Kerîm'in Allah kelâmı olduğunun en büyük delillerinden biridir. Eğer Peygamberimiz (s.a.v.) okuma yazma bilseydi, bâtıla dalanlar şüpheye düşebilir, Efendimiz (s.a.v.)'in onu kendiliğinden uydurup söylediğini iddia edebilirlerdi. Gerçi Kur'an'ın çağdaşı olan müşriklerin ve daha sonraki dönemlerde bir kısım kâfirlerin bu nevi iddiaları olmuşsa da, bunlar ciddiye alınacak bir mâhiyet teşkil etmez. Çünkü Kur'an, ister şiir ister nesir olsun hiçbir beşer sözüyle kıyaslanmayacak bir fesâhat ve belâgat güzelliğine sahiptir. O, vahiy yoluyla gelerek yeryüzünde ilk defa "kendisine ilim verilenler"in serveri olan Rasûlullah (s.a.v.)'in kalbine yerleşmiş apaçık âyetlerden oluşan bir kitaptır. Bu kitap, Efendimiz (s.a.v.)'in kalbinden de hakikî ilim sahibi diğer mü'min gönüllere intikal ederek hiçbir tahrif ve tebdile uğramadan günümüze kadar ulaşmıştır.

Abdullah Antakî (k.s.) şöyle der:

"Kur'an ehli olan bir kimse, bir isyâna dalacağı zaman, ezberleyip göğsüne yerleştirdiği Kur'an: «Allah'a yemin olsun ki, sen beni bu iş için ezberlemedin» diye seslenir. Eğer o âsi kul bu sesi duyabilseydi, Allah'tan utancından o anda ölürdü." (Şârânî, *Velîler Ansiklopedisi,* I, 274)

Böyle ebedî bir mûcize varken, başka türlü mûcize talebinde bulunanlara verilecek cevap şudur:

وَقَالُوا لَوْلَا اُنْزِلَ عَلَيْهِ اٰيَاتٌ مِنْ رَبِّهِ ۜ قُلْ اِنَّمَا الْاٰيَاتُ عِنْدَ اللّٰهِ ۜ

وَاِنَّمَا اَنَا نَذ۪يرٌ مُب۪ينٌ ﴿٥٠﴾ اَوَلَمْ يَكْفِهِمْ اَنَّٓا اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلٰى عَلَيْهِمْۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرٰى لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ قُلْ كَفٰى بِاللّٰهِ بَيْن۪ي وَبَيْنَكُمْ شَه۪يداًۚ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوا بِاللّٰهِ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٥٢﴾

50. İnkârcılar: "Muhammed'e Rabbinden bir kısım mûcizeler verilse ya!" diyorlar. De ki: "Mûcizeleri yaratmak ve indirmek ancak Allah'ın irade ve kudretine bağlıdır. Ben ise, gerçeği apaçık tebliğ eden bir uyarıcıyım."

51. Hem, kendilerine okunan bu kitabı sana indiriyor olmamız onlara mûcize olarak yeterli değil mi? Hiç şüphesiz bunda iman eden bir toplum için elbette bir rahmet ve öğüt vardır.

52. De ki: "Benimle sizin aranızda şâhit olarak Allah yeter. O göklerde ve yerde ne varsa hepsini bilir. Bâtıla inanıp Allah'ı inkâr edenler yok mu, gerçekten zarara uğrayıp kendilerini helâke sürükleyenler işte onlardır."

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)'in en büyük mûcizesi Kur'ân-ı Kerîm'dir. İnsanlara asıl lâzım olan da gelip geçici hissî mûcizeler değil, benzerini asla ortaya koyamayacakları ve hayatın her alanında feyzinden istifade edecekleri bu mûcizedir. Kur'an akla ve kalbe hitap eder. Beşeriyetin dünya huzuru ve âhiret saâdeti için lâzım gelen doğru akîde ve nizamlı bir hayatın kâidelerini bildirir. Kur'an'ın bu husûsiyeti burada iki kelimeyle beyân edilmiştir:

• Rahmet,
• Zikrâ: öğüt, ders ve ibret.

Kur'an'ın rahmet olması, kulların dünya ve âhirette ilâhî rahmete erişmelerini sağlayacak doğru yolu göstermesidir. Mü'minler onun tâlimatlarına tâbi olarak Allah'ın sınırsız rahmet ve sayısız lutuflarına nâil olurlar. Öğüt olması ise Kur'an üslûbunun karakteristik bir özelliğidir. O başından sonuna kadar akıl sahiplerine öğütler verir, onlara apaçık deliller ve belgeler sunar; gerekli her hususta tesirli ve tatmin edici dersler verir

Hal böyleyken, işledikleri bunca günaha rağmen, hâlâ başlarına bir felâketin inmediğini görüp bundan cesâret alan zâlimler, Peygamber'e karşı küstahça meydan okuyorlar:

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِۜ وَلَوْلَٓا اَجَلٌ مُسَمًّى لَجَٓاءَهُمُ الْعَذَابُۜ وَلَيَأْتِيَنَّهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٣﴾ يَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِۜ

وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿٥٤﴾ يَوْمَ يَغْشٰيهُمُ الْعَذَابُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ ذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٥﴾

53. Kâfirler senden, azabın bir an önce gelmesini istiyorlar. Eğer Allah'ın takdir ettiği belirlenmiş bir vakti olmasaydı, azap onların başlarına hemen iniverirdi. Fakat o, hiç farkına varmadıkları bir sırada onlara ansızın gelecektir.

54. Onlar senden, azabın bir an önce gelmesini istiyorlar. Oysa cehennem, kâfirleri çepeçevre kuşatmış bulunmaktadır.

55. Cehenneme girdikleri gün azap onları başlarının üstünden ve ayaklarının altından sarıp sarmalayacak; Allah onlara: "Dünyadayken işleyip durduğunuz günahların karşılığı olarak tadın şimdi azabı!" buyuracak.

O halde:

يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ اٰمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٥٧﴾ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّئَنَّهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿٥٨﴾ الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٥٩﴾ وَكَأَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللّٰهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦٠﴾

56. Ey iman eden kullarım! Şüphesiz benim yeryüzüm yeterince geniştir. Dolayısıyla nerede imkân bulursanız orada yalnız bana kulluk edin!

57. Her nefis ölümü mutlaka tadacaktır. Sonra da bizim huzurumuza döndürüleceksiniz.

58. İman edip sâlih ameller işleyenleri, cennette altlarından ırmaklar akan yüksek köşklere yerleştireceğiz ve orada ebedî olarak kalacaklardır. Hayatlarını böyle sâlih ameller işleyerek geçirenlerin mükâfatı ne güzeldir!

59. Onlar sabreden ve yalnızca Rablerine güvenip dayanan kimselerdir.

60. Nice canlılar var ki, hayatları için gerekli olan rızkı yanlarında taşıyamaz. Onların da sizin de rızkınızı veren Allah'tır. O, her şeyi hakkiyle işiten, her şeyi hakkiyle bilendir.

Âyet-i kerîmeler, o dönemde Mekke'de müşriklerin baskısı altında dinî

vazîfelerini yerine getirmede zorlanan müslümanlara Medine'ye veya müsait yerlere hicreti tavsiye etmektedir. Nitekim onlar önce Habeşistan'a, sonra da Medine'ye hicret etmişlerdir. Fakat hicret söz konusu olunca insanın karşısına bazı engeller çıkabilir:

Birincisi; insan içinde doğduğu, büyüdüğü, havasıyla suyuyla hemhâl olduğu vatanını, yurdunu ve milletini terk etmekte zorlanabilir. Şunu bilmek gerekir ki, müslümanın gerçek vatanı, Allah'ın emirlerini yerine getirdiği ve Allah'ın yasaklarından uzak durduğu yerdir. Onun için aslolan vatan millet değil Allah'a kulluktur. Eğer belirli bir dönemde vatan, millet sevgisi ile Allah'a kulluk çatışırsa, gerçek bir mü'mine gereken vatan, millet sevgisini bir kenara bırakıp Allah'a ibâdeti seçmektir.

İkincisi; insan, canına bir tehlikenin ârız olmasından ve keyfinin bozulmasından endişe edebilir. Bu hususta da endişeye ve korkuya gerek yoktur. Çünkü dünya hayatı fânidir ve her insan mutlaka ölecektir. O halde dünya hayatına ve dünya zevklerine fazla heves etmemek gerekir. Hiç kimse bu dünyaya ebedî yaşamak için gelmemiştir. Bu sebeple, asıl gâyemiz hayatımızı kurtarmak, onu garanti altına almak değil, imanımızı nasıl koruyacağımızın ve Allah'a kulluğun gereklerini nasıl yerine getireceğimizin derdine düşmektir.

Üçüncüsü; hicret edip yerini yurdunu terk eden insan, elindeki imkânlardan mahrum kalacağı için rızık endişesine kapılabilir. Bu endişeye de gerek yoktur. Çünkü karada, havada ve denizde gördüğümüz nice canlı, hayvan veya kuş kendi rızıklarını beraberlerinde taşımazlar. Onları Allah rızıklandırır; nereye gitseler, Allah'ın lutfuyla rızıklarını bulurlar. Bu sebeple, imanımız ve kulluğumuz uğrunda yurtlarımızdan ayrılmak zorunda kaldığımızda yiyecek bir şey bulamamak gibi bir endişe yersizdir.

Nitekim Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Eğer siz Allah'a gereği gibi güvenip dayansaydınız, Allah, ku ları doyurduğu gibi sizi de rızıklandırırdı. Ku lar sabahları kursakları bo olarak çıktıkları halde ak am doymu olarak dönerler." (Tirmizî, Zühd 33; İbn Mâce, Zühd 14)

Aslında Rezzâk-ı Mutlak'ın, bütün varlıkları yaratan ve rızıklandıranın Allah Teâlâ olduğunu, O'na kul olmayı kibirlerine yediremeyen inkârcılar bile kabullenmektedirler:

Yeri Göğü Kim Yarattı

وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ
لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ فَاَنّٰى يُؤْفَكُونَ ﴿٦١﴾ اَللّٰهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ مِنْ
عِبَادِه۪ وَيَقْدِرُ لَهُۜ اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَل۪يمٌ ﴿٦٢﴾ وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَنْ
نَزَّلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللّٰهُۜ
قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِۜ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٣﴾

61. Eğer onlara: “Gökleri ve yeri yaratan, güneş ve ayı insanların hizmetine veren kimdir?” diye sorsan mutlaka “Allah’tır” derler. O halde nasıl oluyor da doğru yoldan sapıp, bâtıl yollara sürükleniyorlar.

62. Allah, kullarından dilediğine rızkı bol verir, dilediğinin rızkını da daraltır. Şüphesiz Allah her şeyi hakkiyle bilir.

63. Yine onlara: “Gökten suyu indirip, ölümünden sonra yeryüzünü onunla dirilten kimdir?” diye soracak olsan, mutlaka “Allah’tır” derler. Buna karşılık sen de onlara de ki: “Bütün deliller kendisinin yegâne Rab ve İlâh olduğunu gösteren Allah’a hamdolsun!” Fakat insanların çoğu akıllarını kullanıp gereği gibi düşünmezler.

Kur’ân-ı Kerîm, müşriklerin anlayış seviyelerine hitap ederek, onları ve onlar gibi olanları, yanlış inançları terk edip sağlam bir inanç sistemine dâvet etmektedir. Bu inanç sisteminin esası ise, Allah’ın birliğini kabulden sonra, dünyanın gelip geçici bir sevdâdan ibaret, esas hayatın ise âhiret hayatı olduğunu anlamaktır:

وَمَا هٰذِهِ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَٓا اِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌۜ وَاِنَّ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ لَهِيَ
الْحَيَوَانُۢ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٦٤﴾

64. İyi bilin ki, şu dünya hayatı boş bir oyalanma ve oyundan başka bir şey değildir. Âhiret yurduna gelince, işte gerçek hayat odur. Keşke bunu bilmiş olsalardı!

Dünya bir uyku âlemidir. Ölümle insan o âlemden ayrılınca uyanır, aklı başına gelir. Dolayısıyla dünyada mal mülk, makam ve mevki sahibi olmak, rüyâda bunlara sahip olmak gibidir. Nasıl ki insan uyandığında rüyâda gördüğünden hiçbir şey elinde kalmasa, dünyada böyledir, öldüğü zaman dünyadaki

imkânlarından hiçbir şey elinde kalmayacaktır. Fakat iman, sâlih amel ve güzel ahlâk gibi âhirette fayda verecek bir sermayeye yatırım yaptı ise bunun faydasını görecektir. Ama bir kısım insanlar bu gerçeğin farkına varmadıkları için imanın kalbe verdiği itminan ve huzurdan mahrumiyetle inanç buhranlarının içine sürüklenirler:

فَاِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللّٰهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَۚ فَلَمَّا نَجّٰيهُمْ
اِلَى الْبَرِّ اِذَا هُمْ يُشْرِكُونَۙ ﴿٦٥﴾ لِيَكْفُرُوا بِمَا اٰتَيْنَاهُمْۚ وَلِيَتَمَتَّعُواࣞ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾

65. Onlar gemiye binip sefere çıktıkları zaman boğulma tehlikesiyle karşılaştıklarında bütün kalpleriyle Allah'a yönelir, tüm samimiyetleriyle O'na yalvarırlar. Ama Allah onları denizin korkularından kurtarıp karaya çıkardığı zaman, hemen o andan itibaren yine Allah'a ortak koşmaya koyulurlar!

66. Kendilerine verdiğimiz bunca nimetlere nankörlük etsinler; yiyip içip sefâ sürsünler bakalım. Nasıl olsa yaptıklarının âkıbetini yakında bilecekler!

Tevhid inancı kalplerinde tam olarak yer etmemiş bu insanlar, vuku bulan çeşitli hâdiselerin seyri içinde kalbî çalkantılar, rûhî ihtilaçlar ve Allah ile irtibatlarında büyük gelgitler yaşarlar. Fakat kalpleri imanla, Kur'an'la, zikir ve tefekkürle iyice mutmain olmuş, tevhidin hakikatine erişmiş gerçek mü'minler bu tehlikeden büyük nispette kurtulurlar. Meselâ Rasûlullah (s.a.v.)'in hâli bunun en güzel bir numûnesidir. O, hep gönlünü Rabbine bağlayarak, O'na sığınarak, O'ndan yardım isteyerek, O'na şükredip ve O'nun rızâsı için sabrederek örnek bir iman, tevekkül ve itminân hayatı sergilemiştir.

Buna göre:

اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا اٰمِنًا وَيُتَخَطَّفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْۜ
اَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللّٰهِ يَكْفُرُونَ ﴿٦٧﴾ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ
افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَٓاءَهُۜ اَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْكَافِرِينَ ﴿٦٨﴾

67. Çevrelerindeki insanlar yakalanıp götürülürken ve malları yağma edilirken, yaşadıkları Mekke'yi can ve mal emniyeti bakımından güvenilir ve mukaddes bir Harem bölgesi kıldığımızı görmezler mi? Buna rağmen onlar hâlâ saçma ve asılsız inançlar peşinde koşarak, Allah'ın nimetlerine karşı nankörlüğe devam mı edecekler?

68. Allah hakkında yalan uyduran yahut kendisine gerçeğin tâ kendisi

olan bu Kur'an gelince onu yalanlayandan daha zâlim kim vardır? Cehennemde kâfirlere yer mi yok!

Son olarak söz, tekrar mü'minlere getirilir.

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۚ وَإِنَّ اللّٰهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٦٩﴾

69. Uğrumuzda cihâd edip gerekli gayreti gösterenleri biz, elbette bize varan yollarımıza eriştireceğiz. Şüphesiz Allah, iyi davranan ve yaptığı işi güzel yapanlarla beraberdir.

Cihâd; önce tüm haramları terk etmek, sonra şüpheli şeyleri terk etmek, sonra mübahların fazlalarını bırakmak, sonra kalbi Allah'tan alıkoyan bağları koparmak ve bütün vakitlerde Allah rızâsına uymayan meşguliyetlerden korunmaktır. Bütün hissiyâtı Allah'ı hatırlayarak iyi ve güzel yolda muhafaza etmek ve nefesleri de Allah ile beraber O'nun zikriyle sayıp tüketmektir.

Bu şekilde, iç âlemimizde gerçekleştirmemiz gereken nefisle cihâdı başardıktan sonra, diğer düşmanlarla olan cihâdı başarmanın kolay olacağını izâh etmek üzere Rûm sûresi bir zafer müjdesiyle başlamaktadır:

